Življenje

preblažene Device in Matere

Marije

in njenega prečistega ženina svetega

Jožefa.

Popisal

JANEZ VOLČIČ,

duhoven ljubljanske škofije.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Z dovoljenjem visokočastitega Krškega knezoškofijstva.

VII. snopič.

Tv. del. štv. 1–160.

1888.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

Univerzitetna knjižnica v Ljubljani

ŽIVLJENJE

preblažene Device in Matere

MARIJE

in njenega prečistega ženina svetega

JOŽEFA.

Popisal

Janez Volčič,

† duhoven ljubljanske škofije.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Četerti del.

Z dovoljenjem visokočastitega Kerškega knezoškofijstva.

1889.

Tiskala tiskarna družbe sv. Mohora v Celovcu.

KAZALO.

X. Božja pota ali sveti kraji, Materi Božji posvečeni.

Stran

Češčena si Marija 1

I. Božja pot.

1. Sveti kraji 2
2. Čudodelne podobe 6
3. Božja pot 8
4. Korist Božjih potov 11
5. Ugovori Božjim potom 12
6. Zakaj nismo uslišani? 14
7. Kako moramo romati? 16

II. Starodavna Marijina Božja pota v sveti deželi.

1. Češčenje Matere Božje v pervih časih . . . 20
2. Nazaret 23
3. Karmel 26
4. Mariji posvečeni kraji v Jeruzalemu: . . . 28
   a) Cerkev darovanja Device Marije 29
   b) Cerkev Božjega groba 31
   c) Sveti križev pot 37
   d) Marijin grob 39
5. Betlehem 41

III. Marijina Božja pota na Laškem.

1. Loreto 44
   Lavretanska hišica 48
2. Rim. *a)* Marija „večja“ 54
   b) Marija „kraljica angeljev“ . . . 58
   c) Marija „dell' anima“ 59
   d) Marija „ara coeli“ 59
   e) Marija „sopra minerva“ 61
   f) Marija „transtevere“ 61
   g) Marija v ulicah „Lata“ 62
3. Rimini 64

IV. Marijina Božja pota na Španskem.

1. Montserat 66
2. Naša ljuba Gospa na hribu pri Madejri . . 68
3. Čudodelna podoba Matere Božje v Vili viciosi na Portugalskem 68

V. Marijina Božja pota na Francoskem.

Stran

1. Lourdes (Lurd) 70
2. La Salet 74
3. Chartres (Šartré) 75
4. Naša ljuba Gospa v Parizu 77
5. Naša ljuba Gospa v Piji 78

VI. Marijina Božja pota na Švicarskem.

1. Marija v Puščavi („Einsiedeln“) 80
2. Marija „Stein“ 84
3. Marija Snežnica 86

VII. Marijina Božja pota na Angleškem.

1. Kanterburi 87
2. Linkoln 89
3. London 90

VIII. Marijina Božja pota v Ameriki.

1. Loreto 91
2. Marija pomočnica 92
3. Naša ljuba Gospa od molitve 93
4. Marija čistega spočetja v Cincinatiji . . . 93

IX. Marijina Božja pota na Nemškem.

1. Stari Oting 94
2. Vilsbiburg 97
3. Stolna cerkev v Speier-u 98
4. Kevelaer 99
5. Čenstohov 101

X. Marijina Božja pota na Avstrijskem.

1. Dunaj 104
2. Marija Radna 106
3. Marija Šajn (Schein) 107
4. Boleslav 109
5. Marija pomočnica v Inomostu 111
6. Št. Jurjevo 113

XI. Marijina Božja pota na Hervaškem.

A. Senjska škofija.

1. Tersat 115
2. V Krasnem 122

B. Zagrebška nadškofija . . 123

XII. Marijina Božja pota v Lavantinski škofiji.

Stran

1. Petrovče 124
2. Ruše 126
3. Marija Snežnica na Véliki 134
4. Marija Nazaret 135
5. Marija „Nova Štifta“ pri Gornjemgradu . . 139
6. Gračka gora nad Sevnico 143
7. Černa ali Ptujska gora 144
8. Marija Celje 146

XIII. Marijina Božja pota na Koroškem.

1. Sv. Višarje 152
2. Marija Snežnica v Loki (Lugavi) in druge Marijine cerkve Ziljske doline 162
3. Sv. Križ na Peravi pri Beljaci 165
4. Razne Marijine cerkve. Osoje 166
5. Marija Devica v Podgorjah 168
6. Marija Devica na Otoku. Vetrinje 169
7. Gospa sveta 171
8. Marija Devica v Tinjah 177
9. Marija Devica v Dolini pri Pokerčah . . . 179
10. Marijina Božja pota v Kerčiški dolini . . 180
11. Devica Marija na Listni gori 180
12. Marija Devica na „Svetem mestu“ 182

XIV. Marijina Božja pota na Goriškem.

1. Sveta gora 184
2. Kostanjevica 190
3. V Trenti 192
4. Grad pri Mirnem 194
5. Vitovlje 196
6. Barbana 197
7. Mati Božja Salvijska 199

XV. Marijina Božja pota na Kranjskem.

A. Na Notranjskem

1. Polhovgradec in Smerečje 200
2. Žalostna gora pri Preserjih 201
3. Cirknica 204
4. Na Planinski gori 206
5. Podružnica Matere Božje v Predjami . . . 206
6. Vreme 207
7. Mati Božja v Logu 207

B. Na Dolenjskem.

1. Dedni dol 208
2. Zatična 209
3. Zagradec 209
4. Primskovo 210
5. Žalostna gora pri Mokronogu 210

Stran

6. Zaplaz 214
7. Leskovec 220
8. Stopno 220
9. Viniverh 221
10. Marija pomočnica na Gorici 222
11. Podgradom in Stopiče 223
12. Tri fare in Žeželj 224
13. Podgorica pri Dobrepoljah 225
14. Nova Štifta 225

C. Na Gorenjskem.

1. Ljubljana 228
2. Tomišelj 230
3. Devica Marija v Polji 231
4. Dóbrova 232
5. Cerngrub 239
6. Zalilog in Lavretanska Mati Božja v Suši . 241
7. Cerklje 246
8. Breg 246
9. Velésovo 247
10. Brezje 251
11. Marija na Bleškem jezeru 257
12. Kropa 259
13. Ljubno 261
14. Lesce 263
15. Šmarna gora 264

Mariji v slovo 277

XI. Božja pota ali cerkve posvečene sv. Jožefu.

Sveti kraji, posvečeni sv. Jožefu 278
1. V sveti deželi 278
2. V Rimu 279
3. V Ameriki 280
4. Na Dunaji 280
5. Sveti Jožef pri Celji 281
6. Na Koroškem 282
7. Na Teržaškem 286
8. Na Kranjskem 290

XII. Svetinje Matere Božje in sv. Jožefa.

Svetinje 291

I. Tunika ali spodnje oblačilo Matere Božje 292
II. Péčica Matere Božje 293
III. Obleka in lasje Matere Božje 293
IV. Pas Matere Božje 294
V. Čevelj Matere Božje 295
VI. Postelja Matere Božje 295
VII. Preslica in grobni perti Matere Božje . . 296
VIII. Perstan Matere Božje 296
IX. Plašč svetega Jožefa 299
X. Palica svetega Jožefa 299

X.

Božja pota

ali sveti kraji

Materi Božji posvečeni.

„Blagor človeku, kteri me posluša in čuje pri mojih vratih vsaki dan, in name streže pri podbojih mojih duri!“

Preg. 8, 34.

Češčena si Marija!

Tako Te je pozdravil angelj Gospodov, o preblažena Mati Božja! skoraj pred dve tisoč leti. Tako Te pozdravljajo vsi Tvoji otroci po široki zemlji; ker vedno se spolnuje Tvoje prerokovanje: *„Odsihdob me bodo srečno imenovali vsi narodi.“* (Luk. 1, 48.) „Češčena si Marija!“ Te pozdravlja s tresočim glasom onemogli starček na robu svojega groba. „Češčena si Marija!“ jeclja majhno dete na naročji pobožne matere svoje. „Češčena si Marija!“ Ti kliče mladenič, ko se poda v boj med svet. „Češčena si Marija!“ zdihuje deklica, da ohrani prežlahtno cvetlico svoje nedolžnosti. Vsa ljudstva, vsi narodi Ti neprenehoma kličejo: „Češčena si Marija!“ In tako množijo Tvojo čast in slavo na zemlji. — O, naj bom tudi jaz med Tvojimi častivci; o naj množi in širi Tvojo čast in slavo tudi ta moj revni spis, v kterem sem opisal nektere kraje te solzne doline, ktere si ti, o preblažena Devica in Mati! posvetila; na kterih Te Tvoji otroci posebno častijo in slavijo. Vem in spoznam, da serafinski jezik ne more zadosti poslaviti Te, ker povzdignjena si nad vse stvari, najbližej si trojedinemu Bogu, Tebi so dani neizmerni zakladi vsegamogočnosti, modrosti in ljubezni Božje; Ti si zakladnica Jezusovega presvetega Serca; z eno besedo: Ti si Mati Božja. Vem in spoznam, da Tvojih prednosti ne odkrije zadostno vsa slava in hvala katoliške cerkve, ktero Ti ona skazuje v svojih praznikih in slovesnostih, na svojih altarjih in podobah, po svojih cerkvah in kapelah, s svojim petjem in s svojimi molitvami. Spoznam prederznost svojo, ki se s tem ubogim spisom bližam Tvojemu veličastnemu sedežu, da bi oznanoval Tvojo slavo in razglaševal Tvojo materino ljubezen.

Pa, v zaupanji na ravno to neskončno veliko materino ljubezen, ki ne zaverže, kar je malega in revnega, naj Ti ponudim, o preljuba Mati moja! to priprosto delce. Pridenem pa zraven vse zdihljeje, vse prošnje in molitve, kar so jih od začetka Tvojega češčenja, po vseh Tebi posvečenih cerkvah, vsi Tvoji častivci že zmolili in jih bodo do konca sveta še molili. Zavoljo teh dobrih del se ozri, o milostljiva Gospa! na to ubogo pisanje. Blagoslovi ga Ti! blagoslovi tudi vse, ki ga bodo kdaj prebirali ali ga brati slišali! Ako Ti, o ljuba Mati naša! daš svoj materin blagoslov, bo dober in obilen sad obrodilo. Vse pa, kar bi se s tem dobrega naklonilo in storilo, položim v Tvoje materine roke, da, s Tvojim zasluženjem pomnoženo, razdeliš ubogim dušam v vicah, in sicer tistim, kterim Ti v svoji materini ljubezni hočeš. — O Marija, varuj nas! O Marija, vodi nas po pravi poti v sveti raj!

V Šmarjeti v praznik Marije snežnice l. 1881.

I. Božja pot.

I. Sveti kraji.

Danes, ko to pišem, obhaja sveta katoliška cerkev spomin tistega imenitnega dneva, ko je preblažena Mati Božja svojo teto, sveto Elizabeto, obiskala. To je bilo pač sveto popotovanje, prava Božja pot. To je bila perva pot, ktero je imela včlovečena Beseda tu na zemlji. Ko je angelj Gospodov Mariji oznanil in je ona spočela od svetega Duha, pravi sveti evangelist: „*Marija pa se je tiste dni vzdignila in je jaderno šla v gorè v mesto na Judovem. In je stopila v hišo Caharijevo in je pozdravila Elizabeto. In zgodilo se je, ko je zaslišala Elizabeta pozdravljenje Marijino, je poskočilo dete v njenem telesu. In Elizabeta je bila napolnjena s svetim Duhom in je zavpila z velikim glasom: Blažena si med ženami in blažen je sad tvojega telesa! In od kod to meni, da pride Mati mojega Gospoda k meni?*“ (Luk. 1, 39—43.)

Sveti Krizostom pravi: „Sin Božji, ko je prišel na svet ljudi zveličat, je precej pri svojem nastopu pokazal svojo ljubezen ter je službo odrešenja že takrat pričel. Naklonil je pa Marijo, skrit v njenem deviškem telesu, da je obiskala svojo teto, da je tako s svojo pričujočnostjo izvirnega greha očistil in z milostjo Božjo napolnil Janeza, svojega napovedovalca, še skritega v materinem telesu.“ Sicer bi bil to lahko nepričujoč storil, ali že takrat je hotel to pervo svojo milost po Mariji deliti, kakor je po svojem rojstvu pervi očitni čudež na priprošnjo Marijino storil, ko je vodo v vino spremenil. Po pravici pravi sveti Bernard: „Bog hoče, da po Mariji vse dosežemo.“

O presrečna Caharijeva hiša, ker je Gospod Jezus Kristus po Mariji pervi čudež storil, da je bil Caharijev sin Janez že pred porodom posvečen! Kakor so vsacemu pravovernemu kristjanu gotovo sveti in častitljivi tisti kraji, tiste hiše in mesta, kjer je tu na zemlji hodil Jezus Kristus, in kjer je bivala in živela njegova preblažena Mati Marija, tako je tudi Bog v svoji nam nerazumljivi modrosti po vsem kerščanskem svetu odbral in odločil še posebno nektere kraje, kjer obilniše in bolj

čudno deli svoje milosti, svoje darove; in to tudi zdaj na mogočno priprošnjo svoje neomadežane Matere Marije. In kakor pobožni kristjani Mater Božjo vsaki *dan* častijo, se njeni mogočni priprošnji vsaki dan priporočujejo, jo pa nektere dneve še posebno častijo; jej vsako saboto posebej posvetijo; jo o praznikih, njej posvečenih, očitno slavijo; se celi najlepši spomladanski mesec okrog njenih prelepo okinčanih altarjev tako radi zbirajo: tako je pa tudi po vsem kerščanskem svetu mnogo mnogo *krajev*, ki so preblaženi Devici Mariji posebno posvečeni. Akoravno pravoverni kristjani Gospodovo Mater povsodi častijo in češčenje njeno ni na noben kraj navezano, se pa na takih Mariji posvečenih krajih pobožnost njenih častivcev veliko bolj očitno razodeva. Kje je pobožen kristjan, ki Mater Božjo vsaki dan lepo časti, ki ima njeno podobo na častitem kraji v svoji hiši, ali ki njeno majhno podobico tudi vedno pri sebi nosi; pa bi vendar večkrat ne podal se na kteri tudi oddaljeni kraj, kteri je nebeški kraljici posvečen? Zlasti mi Slovenci tako radi romamo na svete kraje, kteri so naši preljubi nebeški Materi posvečeni in kjer je že marsikteri tako prečudno skusil, kako mogočna priprošnica, kako ljubeznjiva Mati nam je preblažena Devica Marija.

In te kraje po pravici imenujemo „*svete kraje*“.

Kjerkoli po široki zemlji so pravoverni kristjani, povsodi je tudi nekaj tacih „svetih krajev“. Večjidel vsi „sveti kraji“ imajo svoj čuden začetek. Ali se je Mati Božja sama prikazala ali pa je na teh krajih kaka podoba Marijina, ktera z nevidnimi žarki Božje milosti pobožne častivce vnema, jih z zaupanjem krepča ter jih tako posebnih darov Božjih vredne stori.

Skušnja nas uči, da po takih nenavadnih, včasih zares prečudnih dušnih ali telesnih darovih, ktere stiskani kristjani na priprošnjo preblažene Device na takih krajih prejmejo, raste in se očitno množi ljubezen, češčenje in zaupanje do mogočne kraljice nebeške. Večkrat pa take prečudno uslišane prošnje, ki se na svetih krajih vpričo velike množice godijo, pretresejo in predramijo tudi merzle, maloverne ljudi, ki so vso vero na čeznatorno, na mogočnost čudežev zapravili, ter jih nehoté prisilijo, da začnejo bolj resnobno premišljevati in nastopijo pot čednosti.

Tako se sveta katoliška cerkev poveličuje in njeni udje se uterjujejo v preserčnem češčenji Matere Božje, ktero krivoverci zaničujejo. Taki „sveti kraji“ vabijo pobožne kristjane cele domače dežele in tudi sosednih dežel. In ker romarji na priprošnjo preblažene Device na takih krajih večjidel kake posebne milosti prosijo in upajo ter se prizadevajo s ponižno in stanovitno molitvijo, z zvestim poslušanjem Božje besede in z vrednim prejemanjem svetih zakramentov in tudi z drugimi dobrimi deli, da bi bili vredni takih milosti, zato so ti „sveti kraji“ resnične šole ali gojilnice čednosti in pobožnosti. Ti kraji so pravo ognjišče cerkvenega življenja.

Ako pomislimo, koliko milosti ponižni in verni častivci Matere Božje izprosijo za dušo in telo, sebi in drugim, ako preudarimo brambo in varstvo, ktero zadobijo zoper nevarnosti nesrečnih vetrov, zoper zvijače človeške hudobije in zoper pogubilne napade peklenskega duha, moramo spoznati, da „sveti kraji“, Materi Božji posvečeni, so zares zakladnice dušnega in telesnega blagoslova in da je zares srečen tisti kraj, kjer nam v toliki obilnosti tečejo Božje milosti na priprošnjo naše nebeške Matere.

Taki kraji ostanejo vedno „sveti kraji“, če tudi se včasih zgodi, da očitni sloves potihne, ker so ravno posebni čudeži po-

jenjali, ali ker verni tako obilno ne romajo tje. Naš Zveličar Jezus Kristus je prišel na svojem popotovanji tudi pred mesto Zihar, kjer je bil studenec, kterega je stari očak Jakob izkopal in svojemu sinu Jožefu zapustil. Samarijska žena je prišla na ta studenec po vode, in Gospod je od te vode zavernil ženo na vodo milosti Božje, ktero on ljudem dati hoče. Gospod pravi: „Sleherni, kteri pije od te vode, bo zopet žejen; kdor pa pije od te vode, ktero mu bom jaz dal, ne bo žejen vekomaj.“ (Jan. 4, 13.) In kakor je iz tega Jakobovega studenca tekla živa voda, tako tečejo milosti Božje na Mariji posvečenih svetih krajih. Ta Jakobov studenec je bil do dve tisoč let star in s hladno, živo vodo je napajal ljudi mesta Zihara, kakor nekdaj Jakoba in njegovo hišo. Noben letni čas, tudi vroče solnce ga ni posušilo. „Studenec je bil globok“, pravi sveti evangelist. (4, 11.)

Kakor je pa Jakob v starodavnih časih studenec izkopal in ga Jožefu, svojemu sinu, prepustil, tako je preblažena Devica na marsikterem kraji kerščanskega sveta odperla duhovni studenec milosti Božjih, kterega je milostno svojim otrokom prepustila. Ti studenci so Mariji posvečeni sveti kraji, ki so imenitni postali zavoljo prejetih telesnih in dušnih dobrot in darov. Mar naj bi ti studenci milosti Božjih kdaj usahnili? Marija je pa dostikrat duhovne milosti navezala na natorne studence, kteri so začeli izvirati še le takrat, kedar je Marija Božje darove deliti začela. Tako se je zgodilo na Francoskem na hribu La Salete, v jami pri Lourdu, na Italijanskem v Pitiglianu, na Nemškem v Marpingenu in na več druzih krajih. Upati smemo, dokler ne bodo ti novi studenci usahnili, da bodo na teh svetih krajih vedno tekli tudi duhovni darovi na mogočno priprošnjo naše ljube Gospe in Matere Marije.

Jakobov studenec je bil globok. Ako si je Marija, premodra Devica, „kje izkopala duhovni studenec milosti Božjih, ako potem s podeljenjem nenavadnih milosti neštevilne trume pravovernih opozoruje in vabi na tisti kraj, jim množi terdno zaupanje na svojo mogočno priprošnjo in jim budí hrepenenje po čeznatorni pomoči: bo li pripustila, da ta prečudni studenec precej zopet usahne? bo li pripustila, da s praznimi posodami odhajajo verni, ki z velikim zaupanjem na takih svetih krajih iščejo duhovne vode milosti Božjih?“ To se ne strinja z modrostjo, ne z materino ljubeznijo preblažene Device.

Nauk svetega Pavla, ki pravi: „Brez kesanja so darovi in poklic Božji“, (Rim. 11, 29.) posebno velja še oziroma na preblaženo Devico Marijo. Cerkveni učeniki nas učijo, da, ker je Bog enkrat sklenil, da je preblažena Devica s svojo voljo pripomogla, da je Jezus Kristus na svet prišel, se ta sklep Božji ne spremeni več, in mi prejemamo Jezusa in vse njegove milosti po posredovanji Marijine materine ljubezni. Tedaj so sklepi Božji, oziroma na Marijo, ne začasni, ampak večni, obsegajoč vse čase svete katoliške cerkve. Ako torej ta nauk obernemo na svete, Mariji posvečene kraje, zamoremo reči, da ti duhovni studenci Božjih milosti, ktere je Vsegamogočni v češčenje preblažene Device in v naše posvečenje odperl, so neusahljivi; in kjerkoli je tak sveti kraj, je za zmiraj svet. „Brez kesanja so darovi in poklic Božji.“

Res je, da očitni čudeži se na takih svetih krajih vedno ne ponavljajo; pa ravno tako gotovo je, da so pobožni verni na takih svetih krajih poprej uslišani in zadobijo več milosti, kakor drugod; sicer se to ne godi vselej tako čudežno, marveč le bolj s priprošnjo. Vsak, kterega časne težave in britkosti tarejo in ima količkaj upanja, da ga bo mili Bog rešil,

naj se rad zateka na tak sveti kraj; ne da bi pričakoval čeznatornega čudeža, marveč s terdnim zaupanjem, da bo njegova molitev dobro sprejeta in o svojem času uslišana na priprošnjo blažene in prečiste device Marije.

Bog v svoji očetovski modrosti je delil na takih svetih krajih nekoliko časa nenavadne dobrote, čudeže. In da bi pravoverni s toliko večjim zaupanjem prosili duhovnih dobrot na takih svetih krajih, zato Bog navadno o začetku deli telesne ali časne dobrote. Kedar je pa vera v duhovne dobrote že uterjena, odtegne Bog bolj vidne in čudežno deljene časne dobrote. To resnico vidimo poterjeno v vsem kerščanskem življenji.

O začetku svete cerkve so bili čudeži prav pogosti. Navadni verni so prerokovali in čudeže delali. Pozneje, ko je bila sveta vera uterjena, so čudeži pojenjali. Taka znamenja so bila potrebna, da so, kakor pravi sveti Gregor, vsajeno drevo Kristusove cerkve zalivala, da se je zadosti vkoreninilo. Ko je pa močno postalo, ni več potrebovalo zunanjih čudežev. „Znamenja in čudeži so za neverne, ne pa za verne“, pravi sveti Gregor. In ravno tako Vsegamogočni tudi na svetih krajih le o začetku skazuje vidna znamenja, zunanje čudeže, pozneje pa bolj duhovne milosti in darove. Zato pa taki kraji vendar še ostanejo sveti, saj so duhovne dobrote imenitnejše, kakor telesne. In skušnja nam poterjuje, da telesno zlo najprej jenja, če se duša ozdravi.

Ravno to vidimo poterjeno tudi v življenji Matere Božje. Perva leta deviške Matere so polne čudežev. Angelji Gospodovi so se prikazovali, da so preblaženi Devici ali svetemu Jožefu sklepe Božje razodevali. Čudeži so se godili v Caharijevi hiši, kjer je sveti Duh napolnil Elizabeto, da je bila oznanovalka skrivnostnega včlovečenja Sinu Božjega. Čudeži so se godili pri rojstvu Kristusovem. Čuden je bil prihod treh modrih! Prečudno je bilo prerokovanje starega Simeona, ki je v Marijinem Detetu spoznal Zveličarja sveta. Pozneje so taki očitni čudeži pojenjali. Ko se je sveta družina iz Egipta nazaj povernila in do časa, ko je Gospod začel očitno učiti — čez dvajset let — nam sveti evangelj ne pove, da bi bila Marija zunanje čudeže videla. Pa zato Bog ni jenjal, svoji preblaženi Materi vedno deliti novih dobrot. Vidne milosti so se umaknile nevidnim, in ko je bila Marija v veri zadosti uterjena, ni potrebovala nenavadnih čudežev, ampak je v živi veri dosegla visokost vseh čednosti. In kogarkoli Bog odmeni za visoko stopnjo duhovnega življenja, ga obsiplje v začetku s prečudnimi darovi, s posebnimi milostmi. Ko je pa duša za Boga že vneta, za njegovo službo zadostno uterjena, jej Bog svoje občutne radosti odtegne ter jo vodi samo po poti svete vere. Pobožen učenik sedanjega časa pravi: „V duhovnem življenji so pervi časi — časi čudežev in velicega veselja; zadnji časi pa morajo biti časi močnih in uterjenih čednosti.“

Po tem bomo lahko spoznali, da na svetih krajih vidni čudeži, posebne, očitne milosti, ki so o začetku tako obilne bile, sčasoma pojenjajo; in če se včasih zopet sliši, da je bil na takih krajih kdo prečudno uslišan ter je prejel posebno milost; usmiljeni Bog zato tako stori, da omahljivo vero zopet oživi in poterdi. Taki sveti kraji niso zato odločeni, s čudeži poterjeni, da bi bili za zmiraj le zdravilni studenci telesnih bolečin. Ti kraji imajo višji namen. Bog jih je odbral, da bi pozemeljski človek, v spominu na nekdaj prejete telesne dobrote, bil uterjen v veri na vsegamogočnost in dobroto Božjo in tudi uterjen v zaupanji na priprošnjo preblažene Device Marije; in da bi na takih svetih krajih razlil svojo dušo v pri-

serčni in stanovitni molitvi in bi sprosil in zadobil vse tiste milosti, ktere potrebuje v posvečenje svoje duše in v pravo srečo svojega telesa.

In v tem pomenu ostanejo „sveti kraji“ vedno kraji milosti Božje, kjer nam po nerazumljivem sklepu Božjem, milosti in darovi Božji obilnejši tekó, kakor drugod.

2. Čudodelne podobe.

Verni kristjani v svojih nadlogah se od nekdaj radi zatekajo k Materi Božji, da bi ona v svoji materini ljubezni jim potrebno pomoč sprosila. Zato v svojih britkostih poklekujejo pred podobo preblažene Device Marije. In ne kličejo zastonj. Prečudno so uslišani. Ozdravljeni so raznih bolezni, oproščeni mnogoterih nadlog. Marija jim očitno skazuje svojo materino ljubezen. Pravoverni imenujejo „čudodelne podobe“ take podobe Matere Božje, pred kterimi so dosegli posebne milosti Božje. In po pravici jim tako pravijo. Saj tudi cerkev imenujemo hišo molitve; pa ne, kakor da bi cerkev molila, ali da bi mi drugod ne mogli moliti, kakor v cerkvi. Ko pa take podobe imenujemo „čudodelne“, s tem nikakor ne terdimo, da bi take podobe, same na sebi, imele kako čeznatorno moč, da bi same čudeže delale ali milosti delile.

Kako moramo take podobe častiti, nas uči sveti Tridentinski zbor prav določno in natanko, ko v svoji pet in dvajseti seji pravi: „Podobe Kristusa, deviške Porodnice Božje in druzih svetnikov smemo v cerkvah imeti in ohraniti ter jim dolžno spoštovanje in češčenje skazovati; ne, kakor da bi mislili, da imajo v sebi kaj Božjega ali kako moč, zavoljo ktere bi jih častili; ali da bi zamogli od njih kaj sprositi; ali da bi v te podobe svoje zaupanje stavili, kakor neverniki, ki so se na svoje malike zanašali; marveč naše češčenje je namenjeno izvirni osebi, ktero nam te podobe kažejo; tako da s podobami, ktere poljubujemo, pred kterimi se odkrivamo, pred kterimi poklekujemo, molimo Kristusa in častimo svetnike, ktere nam podobe kažejo.“

Ta nauk svete cerkve velja za vse podobe, ki nam pred oči stavijo Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ali pa svetnike Božje. Ta nauk zadeva tudi podobe Matere Božje.

Da imajo pa marsiktere podobe Matere Božje prednost pred podobami druzih svetnikov, k temu pripomorejo čudeži in druge posebne milosti, ktere pobožni verniki pred takimi podobami dobivajo. Te milosti so dvojne verste. Perve verste so nenavadne milosti, ktere imajo namen, da pravoverne kristjane opozorijo ali vabijo na kteri kraj ali pred ktero podobo Matere Božje. V to versto štejemo prikazni naše ljube Gospe, kakoršnih je mnogo v novejših časih, ali nerazumljivo, čudno najdenje podobe Matere Božje, ali čudno ohranenje njenih podob, zlasti v poprejšnjih časih. V drugi versti so čudeži, ki verno zaupanje poplačajo, da so priserčne prošnje pred tako čudodelno podobo uslišane. Zares veliko nevednost in terdovratno hudobijo bi kazal tisti, kteri bi hotel tajiti čudeže, ktere je mili Bog skozi vsa stoletja v svoji sveti katoliški cerkvi storil ter ž njimi razodel svojo moč, poterdil resnico Kristusove cerkve in pospeševal zveličanje naših duš.

Kedar je naš mili Zveličar Jezus Kristus bolnike ozdravljal, tirjal je vselej živo vero in terdno zaupanje. Tako pravi Gospod: *„Kteri pa verujejo, pojdejo ta znamenja za njimi: V mojem imenu bodo hudiče izganjali, nove jezike govorili, kače prijemali; in ako kaj strupenega pijejo, jim ne bo škodovalo; in na bolnike bodo roke pokladali in bodo zdravi.“* (Mark. 16, 17, 18.) Gospod pa ne tirja ravno po-

sebne vere od svojih zvestih duš, da bi jim čudežno pomagal. Gospod je sam rekel: „*Ako imate vero, kakor gorčično zerno, porečete tej murvi: Izkorenini se in presadi se, in vam bo pokorna.*“ (Luk. 17, 6.)

Vero in zaupanje torej usmiljeni Bog prečudno poplača. S čudežem se bo zgodilo, kar po navadnih potih, po natornih pripomočkih doseči ne moremo, ako je to, kar prosimo, po namenih Božjih naši duši v zveličanje. In s tako vero in s takim zaupanjem bo duša pobožnega kristjana napolnjena in poterjena posebno pred čudodelno podobo. Verna duša si pred tako podobo živo pred oči postavi, da je vsegamogočni ravno na takem sv. kraji, pri tej podobi, že velikrat svojo čudno moč pokazal. Pred tako podobo hitijo in se zbirajo verni raznih dežel in mnogoterih jezikov, pa vsi v *eni* veri, v *eni* ljubezni; poklekujejo s ponižnim in skesanim sercem pred podobe nebeške kraljice, kličejo in zdihujejo vsi zaupljivo k Materi tolažbe, dobrega svèta in usmiljenja. In zedinjenje s tolikimi pobožnimi molivci, soglasne prošnje in zdihljeji toliko pobožnih serc, združeno prepevanje slave Božje in preblažene Device napolni dušo s tistim velikanskim zaupanjem, s tistim živim in visokim čuvstvom, kterega zmorejo le pravoverni kristjani. To je zaupanje, ki je postavljeno, vkoreninjeno na podlagi občestva svetnikov in v živi veri, da smo otroci Božji. To je čuvstvo, ki človeka napolni, vzdigne in pelje čez zemeljske meje ter ga navdihne s predčutjem nebeške radosti.

K temu pripomore še velika slovesnost in veličastna služba Božja, kakor se navadno na takih krajih obhaja, tudi velikost in lepota hiše Božje ali cerkve, darila po cerkvenih stenah razobešena, ki opominjajo na prečudno uslišanje raznih prošenj pravovernih kristjanov. Vse to oživlja in poterjuje verno serce v pobožnosti in v zaupanji.

Že sam pogled na čudodelno podobo in premišljevanje tega, kar nam podoba pred oči stavi, prešine dušo vernega kristjana ter ga napolni z resnobno pobožnostjo. Čudodelne podobe Matere Božje nam kažejo našo ljubo Gospo večjidel v dveh poglavitnih zadevah njenega življenja, ki so posebno pripravne, da nas napolnujejo z otroško vdanostjo in s priserčnim zaupanjem. Te podobe nam kažejo preblaženo Devico kot Mater z nebeškim Detetom na naročji, ali pa jo vidimo kot žalostno Mater z mečem prebodeno, ki derži presveto Telo svojega s križa snetega preljubega Sina. Ena podoba nam kaže priserčno materino ljubezen Marijino, zedinjeno s premilim ponižanjem Boga samega v sprejemi človeške natore; v drugi podobi vidimo največjo bolečino materino, zedinjeno s smertno daritvijo, s ktero je naš Zveličar celi svet odrešil. V eni podobi jo vidimo milosti polno, izvoljeno, v časti, ktera jo povzdigne nad vse stvari v nebesih in na zemlji; vidimo jo deviško Mater, ki vsegamogočnega Boga kot svojega lastnega Sina ljubi in ktero Božji Sin kot svojo pravo Mater ljubi. Druga podoba pa nam kaže neizmerno bolečino presvete materine ljubezni s prebogatim zasluženjem lastnega sočutja, ktero je imela Marija pri našem odrešenji. V obéh podobah, materine ljubezni in materine bolečine, pa moramo spoznati, da je z dušo in telesom popolnoma vpeljana v veliko skrivnost našega odrešenja. V obéh podobah jo vidimo v časti in s zasluženjem najbližej vsegamogočnemu Bogu. Tú sèm se najrajši zateka in bliža veren kristjan, kedarkoli je njegovo serce v bridkosti ali težavi, v križih ali nadlogah poterto, užaljeno. Saj materina ljubezen in materina bolečina vsako bridkost najbolje razume

in tudi najrajši pomaga. — Ni ga, ni ga bilo in ne bo ga človeka na svetu, ki bi zamogel občutiti večje sočutje s terpljenjem Kristusovim, kakor ga je občutila preblažena Devica Marija; ker nihče Jezusa ni bolj ljubil. Kako pa je vsegamogočni Bog zavoljo tega neskončnega sočutja povikšal njeno zasluženje, to nam kažejo čudeži, ki se na njeno mogočno priprošnjo vse čase kerščanstva godijo. To pa ima velik pomen, da se čudeži pri Marijinih podobah tako pogosto godé. Kakor je včlovečenje Kristusovo, in nezadolženo terpljenje in prebridka smert njegova največja dobrota, ktero nam je skazal, tako je materina ljubezen in boleče sočutje preblažene Device Marije pred Bogom njeno največje zasluženje. Da torej naš nebeški Oče vsem ljudem pokaže, kako ljuba mu je ljubezen in bridkost žalostne Matere, zato usmiljeni Bog deli tako velike čudeže pri podobah presvete nebeške kraljice.

Take podobe naše ljube Gospe, ktere nam kažejo Marijo v njenem materinem veselji in v njeni prebridki žalosti, mogočno uterjujejo našo vero in naše zaupanje; pa razodevajo tudi preblagi in vernemu sercu tako dobrodelni značaj naše svete vere. Čudeži pa, ki se pri Marijinih podobah godijo, ne kažejo le moči in ljubezni naše preblažene Matere, oni pospešujejo tudi češčenje Boga samega. Saj le Bog je, ki čudeže dela. Le njemu, večnemu kralju, nevidnemu, edinemu Bogu bodi čast in veličastvo! Ko na priprošnjo preblažene Device posebne milosti prejmemo, noče in ne more hoteti ponižna dekla Gospodova nič druzega, kakor le večje češčenje Božje in zveličanje naše. Pobožni opat Tritemij iz reda sv. Benedikta pravi: „Da bi polno zaupanje imeli vsi, ki jo pobožno na pomoč kličejo, stori v svoji preobilni materini ljubezni veliko prečudnih ozdravljenj. Saj, kedar se nam moč Božja prečudno razodene, se to vselej zgodi zato, da bi se naše ginjeno serce v ljubezni do svojega Stvarnika vnelo. Če tudi nam, ki v Jezusa Kristusa terdno verujemo, čudeži niso potrebni, da bi v veri poterjeni bili, so pa koristni, da pobožnost vernih oživijo. Kedarkoli nadložni pred Marijino podobo na čudovit način zadobi zdravje, vselej so verni daleč okrog svetega veselja prevzeti in Bogu dajejo čast in hvalo. Saj ni drugače mogoče, kedar zvemo, da je bil nadložni uslišan, tedaj smo tudi mi v svojem sercu ginjeni in s toliko večjim zaupanjem molimo k Bogu.

O le s častitim stermenjem in s hvaležno ljubeznijo molimo skrivnostne naredbe Božje, ki nam k navadnim in obilnim darovom odpira nenavadne prečudne studence zveličanskih pripomočkov, po meri naše vere in naše potrebe ter nam ravno s tem razodeva, da nam hoče vse svoje milosti deliti le po predragih rokah naše ljube Matere in preblažene Device Marije. Pa tudi z otroškim zaupanjem se v vseh svojih bridkostih radi zatekajmo pred podobo nebeške kraljice; saj je ona naša premila Mati, ki nas ne bo zavergla.

3. Božja pot.

Božja pot je prostovoljno ali pa od cerkve naloženo popotovanje na tuj, Bogu in njegovim svetnikom posvečen kraj, iz tega namena, da popotnik ali romar moli, se pokori ali kako drugo dobro delo opravi.

Nihče ne more tajiti, da se nahajajo sv. kraji, čudodelne podobe, kjer vsegamogočni Bog posebne milosti deli, kjer Bog še današnje dni čudeže dela. Ni je pa tudi dežele po kerščanskem svetu, ki bi svojih „Božjih potov“ ne imela. Prav in naravno je, da ima človek do takih krajev posebno zaupanje, ali prav rečeno: Človek ima ravno na takih svetih krajih posebno zaupanje do Boga in na priprošnjo njegovih svet-

nikov ter si misli: Ako je mili Bog na teh krajih že toliko čudežev storil in je na priprošnjo svetnikov ponižno molitev pobožnih romarjev uslišal, mar ne bo uslišal tudi mene, ako s terdnim zaupanjem tam molim in Mater Božjo na pomoč kličem?

Če koga napade nevarna, smertna bolezen in mu zdravniki nič več ne vedó pomagati, pa bolnik sliši o tej ali oni Božji poti, kjer jih je že več prečudno zadobilo zdravje, tudi on zadobi veliko zaupanje in obljubi, ako mu ljubi Bog zopet zdravje dodeli, ako mu ljuba Mati Božja milost zdravja sprosi, da hoče sam iti na to „Božjo pot“, se tam osebno Bogu zahvaliti, hoče kaki dar prinesti ter tako očitno spoznavati svoje zaupanje na pomoč Božjo in na priprošnjo njegovih svetnikov; gotovo je to prav in dobro, Bogu dopadljivo.

Saj so nam tudi drugi svetni kraji dragi in ljubi in nas živo spominjajo dogodb, ktere so se tamkaj godile. Marsikterega taki kraji ginejo do solz. Kjer je tekla naša zibelka, kjer smo preživeli leta svoje nedolžnosti, o kako dragi in ljubi so nam ti kraji. Ni li grob ljubljenega otroka skerbni materi, ali grob dobrih starišev hvaležnim otrokom častitljiv, ljub in nekako resnobno-svet kraj? Ali ne točiš na takem kraji solze ali se resnobno ne zamisliš in pobožno ne zdihuješ?

V človeškem serci je vkoreninjena želja popotovanja; če jo sto in stokrat zatajiš, vendar se ti le še prikaže. Sveti Peter nam pravi, da smo tujci, popotniki. On nam kliče: „Bratje, prosim vas, kakor tujce in popotnike, zderžite se mesenih želj, ktere se vojskujejo zoper dušo.“ (I. Pet. 2, 11.) Tudi posvetnjaki, ki so pot pravice zavergli, vendar popotujejo. In kteri za tihe poti k samotnim cerkvam Matere Božje ne marajo, popotujejo v posvetne razstave, na veselice in v toplice.

Tudi to je našemu sercu prirojeno, da radi gremo na visočine hribov ali v samotne tihe kraje. Na takih krajih nismo le telesno pokrepčani, tudi naš duh je povzdignjen. Posvetni šum nas ne moti, vsakdanje skerbi nas ne nadlegujejo. Daleč na okoli gledamo Božje stvarjenje; veličastvo in velikost Božjih del napolnuje našo dušo z visokim čutjem pobožnega občudovanja in hvaležnosti. Mir in tihota okoli nas, mir in pokoj v nas, ponižno spoznanje svoje lastne revščine postavi človeka v stan, v kterem se ložej bliža Bogu in je njegovo serce pripravnejše za sprejem Božjih darov.

Ti samotni kraji so dostikrat priče posebnih milosti Božjih in prečudno podeljenih darov. Tu so sveti kraji, kamor Gospod sam pobožno dušo vabi z obljubo, ktero je po preroku Ozeji dal: „Glej, k sebi jo vabim ter jo popeljem v samoto, in jej bom na serce govoril.“ (2, 14.)

Pa ne le cilj in konec popotovanja, že popotovanje samo je nekaka potreba, je dobrota vernemu kristjanu. Skušnja nam kaže, da delavni ljudje so navadno najzvestejši otroci svete cerkve, pa tudi najboljši romarji. Ljudje, ki v potu svojega obraza jedó svoj vsakdanji kruh in vročino in težo dneva prenašajo, so vse leto navezani na dom; ne morejo in nočejo popotovati v mesta, na veselice ali v toplice. Tudi nimajo s čim doma razveseljevati in gostiti se, kar posvetni mehkužneži lahko počnejo. Vendar je tudi njim potrebno, da vsaj za kratek čas zapusté težka dela in časne skerbi. Njihovo verno serce je zadovoljno z resnobnim popotovanjem na bližnji ali daljni sv. kraj, na „Božjo pot“ k Mariji posvečeni cerkvi, kamor so se morebiti v kaki veliki sili ali težki in bridki uri zaobljubili. — Človek, nestanoviten ki je, vedno kaj druzega poželi. Tudi sveto mu bo s časom prenavadno, vsakdanje, ako ni kakega spre-

mena. Tako postane farna cerkev, navadna služba Božja, pridiga domača, zbrana množica domačih vernih, nekako vsakdanja reč, ki človeka nič posebno ne vnema k pobožnosti. In najbolj resnobne resnice ne pretresejo več zadosti našega serca; vse postane nekako neobčutno in merzlo. Tudi si malokdo doma vzame toliko časa, da bi se v molitvi in premišljevanji prenovil in pobožno vnel. Saj nas skušnja uči, da prav veliko kristjanov pride k službi Božji, ali njihovo serce je razdeljeno; misli so večjidel doma pri opravilih in komaj je sveta daritev končana, urno vsi hitijo nazaj k svojim opravkom ter se zopet vdajo skerbem in razstresenosti vsakdanjega življenja. In seme Božje milosti in Božje besede pade na terdo pot; ptice izpod neba pridejo in ga poberejo in končajo.

Ako se pa človek, zamišljen že dolgo v časne skerbi in v svoje delo, odpravi na daljno „Božjo pot“, odterga se nekako šumu, skerbi in svojemu poslu, in duša, ki saj za nekaj časa odtrese vsakdanje skerbi, se lahko peča edino s svojim večnim zveličanjem. Resnobno premišljevaje popotuje romar na „Božjo pot“. Po samotni poti premišljuje svoja pretečena leta; pregleduje ves čas od svoje mladosti sem. Marsikaj mu stopi pred njegove duhovne oči; on zapazi dušne rane in potrebe, ktere težijo njegovo serce. Misli tudi na svoj konec, kaj bo v večnosti. In kolikor dalje je od svojega doma, kolikor bolj tuji so mu kraji, kolikor bolj se bliža zaželjenemu svetišču, toliko bolj občutno, mehko, skesano pa zaupljivo mu postaja serce, in pošilja priserčne, pobožne zdihljeje proti nebu, in morebiti pade sem ter tje celo kaka tiha, pa Bogu ljuba solza na samotno, terdo stezo. — Slednjič pa je vsaka dobra „Božja pot“ očitno spoznanje svete vere. Človek ni čist duh; njegova duša je navezana na vidno telo. Tudi telo se udeležuje Božjih dobrot, tudi telo dela z dušo vred dobro ali hudo, tudi telo čaka večnega plačila ali večne kazni, kakor si bo z dušo vred zaslužilo. Zato pa moramo ne le znotranje, ampak tudi zunanje pokazati, da resnično verujemo v Boga, da ga častimo in ljubimo. In na to resnico je postavljena veličastna in spodbudljiva služba Božja, kakor se v svoji pretresljivi velikosti le v sveti katoliški cerkvi obhaja.

Lep in imeniten oddelek v prečastni versti službe Božje je pa ravno sveto romanje, so „Božja pota“. Ako torej, verna duša! imaš toliko serčnosti, da se vsakdanjemu opravilu odtergaš, ne zmenivši se za zaničljive ugovore, se popotnim težavam podveržeš in moliš, kakor se pobožnemu romarju spodobi, o to vse je očitno in častitljivo spoznanje svete vere! Tvoja „Božja pot“ je zares možato obnašanje nasproti merzlim omahljivcem, ki se bojé zaničljivih zabavljic, s kterimi jih pikajo ubogi posvetnjaki, ki so dar svete vere zapravili, ki pa ravno s to omahljivostjo svoje notranje prepričanje zatajé, cerkvene zapovedi prelomijo in se za svojo zaničevano mater, sveto katoliško cerkev, potegniti ne upajo.

Gospod Jezus Kristus pa pravi: „*Kdorkoli bo mene spoznal pred ljudmi, ga bom tudi jaz spoznal pred svojim Očetom, ki je v nebesih. Kdor pa mene zataji pred ljudmi, ga bom tudi jaz zatajil pred svojim Očetom, ki je v nebesih.*“ (Mat. 10, 32, 33.)

Ker je torej zares navadno, človeški natori primerno in prirojeno, da se v sili in nevarnosti ali po sprejeti milosti Božji obljubimo in podamo na „Božjo pot“, zato nam zgodbe vseh ljudstev in narodov ter vseh časov spričujejo, da so romali judje in pagani, ravno tako tudi od nekdaj do zdaj pravoverni kristjani. — Tudi Jezus Kristus je hodil na „Božjo

pot“ v Jeruzalem, kar nam sveti evangelij spričuje. Sveti Hieronim nam piše, da, odkar je Kristus v nebesa šel, so pobožni romarji obiskovali svete kraje judovske dežele; on sam je popotoval v sveto deželo. Sveti Avguštin je romal na grob svetega Hieronima. Sveti Janez Krizostom je romal k verigam svetega Petra v Rim. Sveta Lucija s svojo bolno materjo Evtihijo je iskala pomoči Božje na grobu svete Agate ter jo tudi dobila. Sveti Filip Neri je prav pogosto obiskoval sedmere velike cerkve v Rimu in je molil na grobovih svetih mučencev. (V Katakombah sv. Sebastijana sem videl kamen, na kterem je sveti Filip večkrat po noči počival.)

Kar so torej ljudje vseh narodov, vseh ver in vseh časov opravljali in še opravljajo, in kar je človeškim potrebam tako primerno, mora zares dobro biti. In kar je Bog Izraelcem zapovedal (5. Mojz. 16, 16.), kar je Kristus, naš Gospod, sam storil, kar so svetniki storili in kar še zdaj pobožni in vneti kristjani delajo, to je gotovo koristno in Bogu dopadljivo.

4. Korist Božjih potov.

Že to, kar smo zdaj premišljevali, nam kaže, da so prav opravljena Božja pota pravovernemu kristjanu koristna. Vsakdanjega, navadnega se človek kaj rad naveliča; ni zanj več mikavno, spodbudljivo; če bi bilo še tako častito in sveto, s časom zgubi zanj veljavo. Novo, nenavadno, to ga spodbode in mika. Na „Božji poti“ človeka vse k pobožnosti napeljuje. Cele trume romarjev sujejo skupaj. Po več dni daleč prihajajo; vsak ima svoje težave in križe, ktere hoče potožiti Materi usmiljenja, tolažnici žalostnih in zakladnici nebeških darov. Pred čudodelno podobo Matere Božje padajo na svoja kolena, bere se jim na obrazu, da je njihova molitev priserčna in resnična. Kdo bi ostal neobčutljiv in merzel?

In kako mogočno spodbudljiva je sveta misel: Tu na tem svetem kraji, kjer jaz zdaj klečim in molim, jih je na tisoče že priserčno in pobožno molilo in solze pretakalo. Tu so klečale pobožne, svete duše, mašniki, škofje, kralji in cesarji, mladeniči in device, nedolžni in grešniki, in z nebes doli je prisvetil na ta kraj žarek milosti, pritekel je studenec Božjih darov? Marija, nebeška kraljica, si je ta kraj izvolila in milostljivo gleda na svoje otroke ter obilno deli darove usmiljenja Božjega. Tu so slepi spregledali, kruljevi shodili, gluhi zaslišali, bolni ozdraveli! Na stotine njih se je tukaj spreobernilo. Kterega tak sveti kraj nič ne pretrese, zgubil je vero, pa je tudi umerl za Boga. Kterega vse to ne presune, mora imeti serce terše od kamena.

Na veliki „Božji poti“ mora romar spoznati, da naša sveta vera je res vesoljna, katoliška. Kako čuden pogled je na imenitni „Božji poti“! Mnogoteri jeziki, razne noše, romarji z vseh krajev sveta! Pa vsi so udje ene cerkve, spoznovalci ene vere; vsi duhovni otroci enega očeta, rimskega papeža.

Vse to nas mora na „Božji poti“ vnemati in napeljevati k pravi, resnični pokori. Na takem svetem kraji navadno pobožni romarji prejmejo svete zakramente, in kakor skušnja uči, večjidel bolj pobožno, bolj vredno, kakor doma. Marsikdo ima na sercu kaj, kar ga teži, kar si pa svojemu domačemu spovedniku iz napačne sramožljivosti ne upa povedati. Na „Božji poti“ odkrije vse natanko tujemu, neznanemu spovedniku. Marsikdo nima do svojega domačega dušnega pastirja pravega zaupanja, pravega spoštovanja, resnične ljubezni. Na „Božji poti“ pa ga napolni priserčno zaupanje. Marsikdo bi tudi rad pokoro storil, pa na skrivnem,

da bi drugi ne vedeli za to. Na „Božji poti“ ima lepo priliko. Marsikdo bi rad pretergal grešne zaveze, v ktere se je zapletel, zato se odtegne, da ne vidi, kar ga je v greh zapeljevalo, kar ga je v terdnem sklepu resničnega poboljšanja opoveralo. Tudi takemu je v dušni prid daljno popotovanje na „Božjo pot“. Kdo bi preštel romarje, ki so šli grešniki z doma, pa so prišli spokorniki nazaj!

„Božja pot“ je duhovno, pa tudi telesno vedrilo. Taka pot je prežlahtno in zares sveto veselje, ker ga sv. vera daje in ga verno in hvaležno serce uživa. In mar ni opravičeno tako veselje? Mar ni potrebno tako vedrilo? Mar ne bomo ubogemu terpinu ne privoščili tacega nedolžnega vedrila?

Naj tu omenim, kako sta se o tem pričkala dva gospoda, ki sta se peljala po železnici preko ceste, po kteri je šla precejšnja truma romarjev, ki so gredé sveti rožnivenec molili. Eden teh gospodov, imeniten in bogat mož, je zasmehoval romarje ter je sploh romanje zavergel in hudo zaničeval. Zlasti je ustil: „Ljudje naj delajo in naj ne pasejo lenobe.“ Njegov tovariš, dober kristjan, ki se ni bal resnice povedati, ga zaverne in pravi: „Pa vi si upate kaj tacega reči; vi, ki ravno zdaj popotujete v toplice, da tam cele stotine zapravite samo v svoje razveseljevanje! Vi, ki celo Božje leto nimate nikakoršnega resnobnega opravila in živite le od obresti denarjev, kterih niste nikoli sami prislužili, ki živite od obresti, ktere vam vaši dolžniki plačujejo in ktere si s kervavimi žulji prislužijo! Verjemite mi, da med temi romarji ni nobenega, ki bi ne imel terdih žuljev na svojih rokah, ni nobenega, ki bi se ne bil to poletje terdo potil? In tem ubogim, terpečim ljudem ne privoščite nobenega veselja, nobenega vedrila? Koliko pa zapravijo ti reveži na svojem popotovanji? Večjidel svojo hrano seboj nesejo, in to je v tej vročini zares težavno, in če od svojih kervavo zasluženih krajcarjev kaj malega potrosijo, mar jim še tega ne privoščite? Mar naj bo ljudstvo res le tovorna živina lenuhom in debeluhom in mar naj le ubogemu ljudstvu veljajo besede, ktere je Bog vsemu človeštvu rekel: V potu svojega obraza boš kruh jedel. (I. Mojz. 3, 19.) Poslušajte, kako lepo molijo sveti rožnivenec in vi tem romarjem očitate, da lenobo pasejo. Mar nimajo posvetnjaki, neverniki in krivoverci svojega romanja? Kopališča, toplice in igrališča, in druga zbirališča, kjer marsikteri posvetnjak premoženje in celo življenje zadega, mar ni to tudi nekako in sicer dostikrat grešno romanje?“ — Posvetnjak pa ni vedel kaj odgovoriti na to.

5. Ugovori Božjim potom.

Romanje je gotovo Bogu ljubo popotovanje. Kakor pa nobeno djanje človeško tu na zemlji ni popolno, ni vselej po sveti volji Božji, tako so tudi na Božjih potih človeške napake. Brez velike bistroumnosti jih lahko vsak zapazi. Ali, če bi vse grajati, odpraviti hoteli, kar se počne iz človeške slabosti, pa tudi s človeško hudobijo, kam bi prišli? Najsvetejše na zemlji se lahko oskruni. Zakrament presvetega Rešnjega Telesa je največji, vsega češčenja vredni čudež Božje ljubezni, pa, Bogu naj bo potoženo! kolikrat je onečasten, božjeropno prejet! Bomo pa zato želeli, da bi mili Jezus ne prebival več med nami? Tega ne? Dobro, koristno, sveto in tolažljivo, kterega se udeležuje na milijone pobožnih v prejemu presvetega Rešnjega Telesa, preseže neskončno prekletstvo in pogubo, ktero si nekteri z lastnim zadolženjem nakopajo, ker Telesa Gospodovega od navadne telesne jedi ne ločijo. Taka je tudi z Božjimi poti. Tudi

tukaj ni vse prav, ni vse popolnoma; saj je ni pšenice brez lulike.

Ugovarjajo in zaničujejo Božja pota pa ljudje, ki sami na nobeno Božjo pot ne gredó, ki ne sodijo iz lastne skušnje, ampak večjidel slaboverni in zaničevalci vsega dobrega. Tudi je tako natolcevanje večjidel pretirano, ali včasih celó hudobno izmišljeno, da bi se černila sveta vaja, ktera ubogemu človeku tolažbo, mir in večno zveličanje deli.

Naj le nekterih takih ugovorov nekoliko omenim.

Z romanjem *se zapravlja denar in čas,* pravijo nasprotniki Božjih potov. To so zlasti v prejšnjih časih očitali, da romarji potrosijo veliko denarja, da zanemarijo domače dolžnosti, zlasti izrejo svojih otrok. Nekoliko veljaven je bil ta ugovor v starodavnih časih, ko so nekteri romali v daljne, tuje kraje, in so večjidel peš hodili in res cele tedne, celó več mesecev potrebovali. Današnje dni malokdo roma v daljne, tuje kraje, ali celó v sveto deželo. In ti, ki v te kraje gredó, so večjidel le bolj premožnega stanu. Za navadna Božja pota potrebujemo v naših krajih le kaka dva ali tri dni, ali še manj. In kdor ve, kako z malim so naši pobožni romarji zadovoljni in s kako pičlimi stroški take dneve preživijo, se pač zavoljo Božjih potov ne bo bal nikakoršnega ubožanja. Verni delavec bo pa tudi se kmalo prepričal blagoslova Božjega, kterega si je na svoji Božji poti s ponižno in pobožno molitvijo izprosil, ker ve, da zastonj se trudi, ako Bog svojega blagoslova ne da; spozna, da vse njegovo delo ne bo teka imelo, ako mu dobri Bog ne pomaga. Zato pa moli. — Da bi z romanjem zanemarili izrejo svojih otrok, je ravno tako prazen ugovor. Navadno ne gresta oče in mati oba na Božjo pot, ako imata majhne otroke doma. Kedar pa gre mati ali oče na Božjo pot in ga moreбiti kake dva ali tri dni ni doma, je to za izrejo otrok še prav lahko zares koristno. Kdo ne ve, ako le nekoliko pozna razmere našega ljudstva, kako se otroci veselijo, da jim bodo oče z Božje poti mali spominek prinesli in kako se ravno zato prizadevajo, da so pridni, ubogljivi in tudi pobožni, da vsak dan posebej molijo za srečno pot, da jih potem zamore mati pohvaliti, kedar dobri oče nazaj pride. In v otročjih sercih vtisnjena ljubezen do starišev se ravno s tem obudi in oživi, ker nekaj dni svojega ljubega očeta ali svoje dobre matere ne vidijo. Oj kakšno veselje je, ko se zopet vidijo!

Drugi ugovarjajo, da z romanjem *se ljudje odtegujejo svoji farni cerkvi in svojim dušnim pastirjem.* Da bi po Slovenskem kje večkrat toliko ljudi šlo na Božjo pot, da bi pri domači službi Božji prazna cerkev bila, to se menda ne zgodi. Ako pa v poletnem času pri službi Božji ni veliko ljudi, je uzrok temu kje drugod in ljudje niso na Božjih potih, ampak samopašno hodijo po druzih posvetnih veselicah.

Da se nekteri odtegnejo svojim dušnim pastirjem in si volijo druzega spovednika, ni vselej napačno, je včasih zeló koristno ali še celó potrebno. Res je, naš domači spovednik je nam od Boga postavljeni dušni pastir, in ako ni posebnega uzroka, je najbolje, da se njemu odkritoserčno, popolnoma zaupamo. V hudi bolezni, v smertni nevarnosti smo vendar le na njegovo pomoč zavernjeni. Pa kdor temna in skrivna pota človeškega življenja pozna in težave in nevarnosti dušnega pastirstva ve, mora poterditi, da je prav ali celó potrebno nesrečnemu grešniku, da si poišče tujega, neznanega spovednika. Ako so mašniki na Božjih potih skušeni možje, sveto učeni in zares pobožni in modri spovedniki, opravijo z edino spovedjo lahko več, kakor domači

spovednik z vsem večletnim trudom doseči zamore. Ker verni romar je vse bolj pripravljen, kakor doma v svoji farni cerkvi. Že težavno popotovanje, svetost kraja, lepi zgledi ga ginejo, da ložej opravi resnično, skesano in koristno spoved. Tako Božja pota ne opoverajo, ampak le pomagajo domačemu dušnemu pastirju.

Nekteri pa še ugovarjajo, *da Božja pota prazno vero sejejo.* Tako očitajo večjidel ljudje, kteri sami dosti vere več nimajo in kteri bi radi tudi drugim vzeli dar svete vere. Mogoče je, da bi bil kedaj kaki romar v svoji priprostosti ali v svoji nevednosti čudodelni podobi sami pripisoval čudno moč, ali da bi mislil, podoba sama na sebi ga bo uslišala in mu pomagala. Ali vendar kje je človek, ki bi očitno terdil ali pravil: Podoba Višarska ali podoba Šmarnagorska me je uslišala, mi je pomagala? Vsako dete kerščanskih starišev bo reklo, da Mati Božja je uslišala prošnjo in tako pomagala. Ravno delavno ljudstvo, kmetiški ljudje, so v svetih resnicah lepo podučeni, in ako bi kdo po njihovi misli razsvetljene posvetnjake vpričo priprostega hribovca izpraševal iz kerščanskega nauka, prepričal bi se, da vednost katekizma je grozno pičla pri učenjaku, na vse strani izurjenem. Zvedel bi, da najimenitnejših resnic svete vere ne vedó ravno taki, ki ubogega terpina zavoljo njegove kerščanske vere morebiti celó milujejo. Svet in pobožen čut varuje priprostega človeka pred zmotnjavo, ter ga vodi in pripelje do pravega in resničnega, če si tudi ne zna jasnega odgovora dati, zakaj tako veruje.

6. Zakaj ne bomo uslišani?

Večkrat kdo kliče Marijo na pomoč, pa ni uslišan. Marsikdo gre na Božjo pot k Materi Božji, pa mu ni nič pomagano. Kje je torej uzrok, da nismo uslišani?

Mogoča sta le dva uzroka. Ali to, za kar prosimo, ni pravo, ali pa naša prošnja ni prava.

Lahko je, da prosimo kaj, kar mi v svoji kratkovidnosti ali v svoji spačenosti za dobro in koristno imamo, v resnici pa bi bilo nam v nesrečo, morebiti v večno pogubo. Marija pa zajema iz modrosti Božje vse višje spoznanje ter bolje ve, kaj je nam dobro, kaj je nam v zveličanje; zato ne prosi za nas, da bi nam po naši misli pomagala, temuč ona prosi, da bi nam mili Bog dodelil to, kar je nam resnično dobro, kar je nam v zveličanje. Zato ona, naša ljuba in skerbna Mati, le to hoče, kar njen Sin Jezus Kristus hoče, in to je rešenje naše duše, za ktero je njen Božji Sin svojo predrago Kri prelil, za ktero je ona sama toliko bolečin prestala, toliko solz pretočila.

Da nismo uslišani, je pa včasih tudi kriva naša prošnja, ker je *premalo zvesta, premalo zaupljiva in premalo vdana.*

In kako je naša prošnja *premalo zvesta?* Ako se mi svoje ljube Matere Marije skoraj nikoli ne spominjamo; ko pa nas sila in nadloga pritisne, pa hočemo, da bi nam Mati Božja nevtegoma na pomoč priskočila. In kedar sila odjenja in njene pomoči več ne potrebujemo, se za njeno dobroto in ljubezen več ne zmenimo. Ali pa nimamo nobene stanovitnosti, nobene serčnosti ter se urno odvernemo od nje, ako nas precej ne usliši. Tako obnašanje pač ne kaže nobene zveste ljubezni do Marije, to je le samopridnost, ki preblaženi Materi Božji ne more dopasti; taka samopridnost ne kaže tudi nobene ljubezni do Boga, nobenega ponižnega spoznanja in obžalovanja svojih napak in svojih grehov, kar pa mora vselej biti, ako hočemo po Mariji potrebnih milosti od Boga sprejeti.

Kako je naša prošnja *premalo zaupljiva*? Kedarkoli dvomimo ali si glavo

belimo, nam li Bog po svoji presveti Materi pomagati hoče ali more? Ta dvomljivost podkoplje naše otroško zaupanje na dobroto in ljubezen Božjo ter nam spodjé naše zanašanje na premilo skerb deviške Matere in kraljice naše. Tako se predobrotljivemu Bogu zamerimo in materine ljubezni Marijine nevredni postanemo. Marija tirja pred vsem, da njeni častivci Boga ljubijo.

In kako je naša prošnja *premalo vdana?* Kedarkoli svojeglavno tiščimo, da ravno to, kar prosimo, je gotovo dobro in v naše zveličanje, kakor da bi bolj vedeli, kakor Bog sam. Ali če svoje ženemo, da ravno tako se mora zgoditi, kakor mi mislimo, ko nam je nebeški Oče v svoji previdnosti vse kaj boljega in koristnejšega že naklonil. In kako rado se zgodi, da naše prošnje ravno najimenitnejše lastnosti molitve nimajo! Naš Gospod Jezus Kristus nam je to lastnost s svojim zgledom kaj lepo pokazal, ko je molil: „Oče, ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi!“ Učil je tudi nas, da molimo: „Zgodi se tvoja volja, kakor v nebesih, tako na zemlji!“ Tudi vemo, da Marija je celo svoje življenje to skerb imela, da bi se volja Božja zgodila; zato je toliko lepe, posnemanja vredne besede izrekla: „Dekla Gospodova sem; meni se zgodi po tvoji besedi!“ Kako bi zdaj Marija prosila Boga za otroka, ki se volji Božji vdati noče, ki nič na to ne misli, da bi se vladanju Božjemu prepustil? Molitev, brez vdanosti v voljo Božjo, ktera hoče naše zveličanje, je preblaženi Materi nedopadljiva, in ona, ki Boga čez vse ljubi, jo ne more podpirati. Vendar prosi odpuščenja in milosti svojega Božjega Sina, ako človek le v sé gre in kliče zavoljo svojih pregreh na milost Božjo.

Zato naj bo naše zaupanje na Marijino priprošnjo in njeno pomoč vselej *ponižno.* Žal nam mora biti, da smo njenega Božjega Sina, svojega prihodnjega sodnika, razžalili in terdno, resnično voljo moramo imeti, da ga vedoma, prostovoljno ne bomo več žalili. Kakor je Marija vselej le po Božji volji ravnala, tako ljubi otroke, ki so pripravljeni, Bogu zvesto služiti, ali če so v grehih, obljubijo resnično poboljšanje. Takim skesanim, ponižnim otrokom Marija vselej rada pomaga, ker želi le rešenje naših duš, kakor je večni Sin Boga Očeta le zato njen Sin postal.

Potem naj bo naše zaupanje na Marijino pomoč *otroško.* To je tako, kakoršno ima dobro dete do svojih skerbnih starišev; da popolnoma njeni materini ljubezni pripustimo, kako in kedaj naj nam pomaga. Mi jej potožimo svoje nadloge, svoje bridkosti in jo prosimo, da za nas pri Bogu prosi, pa njeni skerbi izročimo, da nam pri Bogu izprosi, kar je zares v naš časni in večni prid. Kakor dober otrok vse svoje zaupanje stavi v previdnost svojih starišev in je zagotovljen, da mu stariši vselej najbolje hočejo, ravno tako se moramo tudi mi vdati skerbi svoje ljube nebeške Matere, ki gotovo bolje vé, kaj nam je dobro, kakor to sami vemo ali kakor bi kdo drugi vedeti zamogel, ker ona kraljuje najbližej Božje modrosti in tam vso vednost zajema.

Naše zaupanje mora biti tudi *delavno.* Tega ne smemo pričakovati, da nam bo Marija brez vsega našega truda preskerbela telesne in dušne potrebe in dobrote. Tudi mi moramo svoje storiti, da naša nebeška Mati našo dobro voljo spozna in nam s svojo mogočno priprošnjo svoj materini blagoslov da. To velja oziroma časnih in večnih dobrot, ktere izprositi hočemo po Mariji. Kakor ne boš ozdravel s samo molitvijo, ako zoper bolezen ne rabiš tudi zdravilnih pripomočkov, kterim bo Marija v tvoje ozdravljenje pravi blagoslov izprosila, ravno tako ne boš dosegel milosti resničnega spreobernjenja.

samo z golim klicanjem Marije; ti se moraš tudi priložnosti v greh varovati, moraš z vso močjo skerbeti, da svojega Boga več ne žališ. V časnih nadlogah smeš pričakovati, da ti bo Marija s svojo mogočno priprošnjo prečudno pomagala še le potem, ko si vse poskusil, kar je bilo v tvoji moči. In že takrat se moraš vsega in popolnoma vdati volji Božji, ker to, ali ti bo prečudno pomagal, je le v njegovem, nam nerazumljivem sklepu; tudi ne smeš pozabiti, da si grešnik in nisi vreden njegove posebne pomoči, prečudne milosti. V dušnih zadevah ti bo preblažena Devica vedno na strani stala, še takrat, kedar sam ne boš nič več storiti zamogel; to je namreč njeno veselje, da pospešuje zveličanje svojih otrok, ker je njen Božji Sin ravno zato umreti hotel na križi.

Slednjič mora naše zaupanje biti *stanovitno*. Ne le v sili in nadlogi, celo svoje življenje moramo na Marijo zaupati. Zato moramo vsaki dan svojo nebeško Mater pozdravljati, da tako ponovimo svoje zaupanje na njeno pomoč in brambo. S takim zaupanjem skušajo vsi častivci Matere Božje njeno materino ljubezen in skerb tudi v največjih nevarnostih dušnih in telesnih. Gospod pravi: „Kdor bo stanoviten do konca, ta bo zveličan.“ (Mat. 24, 13.) Ravno to velja o stanovitnem zaupanji na preblaženo Devico in Mater Marijo. Kdor Marijo časti in kliče do konca, njega bo Mati lepe ljubezni gotovo tolažila ter mu bo zveličanje izprosila. Pri vsem tem je pa češčenje in klicanje in zaupanje do Marije resnično znamenje naše vere in našega upanja na Jezusa Kristusa, ker Marijo kličemo in častimo le zato, ker je Mati Jezusa Kristusa.

7. Kako moramo romati?

Pred vsem je potreben pravi, čisti namen. Vsako dobro delo mora biti storjeno iz dobrega namena, ako hočemo, da bo Bogu dopadljivo. Večjidel so obljube uzrok naših Božjih potov. Prav mnogokrat romajo pravoverni na Mariji posvečene kraje, da spolnijo Bogu storjene obljube. Pravoverni kristjan živo veruje, da on sam, njegovo zdravje, njegovo premoženje in vse, kar sme imenovati svoje, je v Božjih rokah. On veruje, da v sili in potrebi, v vsaki bridkosti in nadlogi zadobiti zamore pri Bogu pomoč. On tudi veruje, da se zamore zaslužene kazni ogniti, ako se prostovoljno oberne k Bogu, se pred njim poniža in si še Mater Božjo v svojo priprošnico izvoli. In ta namen morajo imeti tudi vsa naša Božja pota.

V sili in v veliki zadregi pa marsikdo lahkomiselno dela velike in težavne obljube, ktere se mu pozneje, ko se umiri, pretežke, celó nemogoče zdijo. Take so neprevidno storjene, nespametne obljube, če kdo hoče storiti daljno Božjo pot ob suhem kruhu, peš, ali morebiti nekaj celó po golih kolenih. Prav je in namenu Božje poti je primerno, da se popotuje peš. Taka obljuba je hvale vredna, ali nespametno je obljubiti, kar berž ko ne spolniti ne moremo. To pa je gotovo, da takih obljub človek sam ne sme premeniti ali opustiti. Gospod govori po preroku: *„Ako si Bogu kaj obljubil, ne odlašaj spolniti, ker nezvesta in nespametna obljuba mu ne dopade, ampak spolni vse, kar si obljubil. Veliko boljši je, ne obetati, kakor po obljubi obljubljenega ne dati.“* (Prid. 5, 3, 4.)

Ako si obljubil, da hočeš iti na Božjo pot, moraš jo sam opraviti, ako je to le mogoče; ne moreš druzega najeti za to. So že tudi sem ter tje ljudje, ki iz pobožnosti ali pa iz druzih uzrokov prevzamejo Božja pota za druge in morebiti tudi vse natanko opravijo. Ali vendar, ako si za se ali za svojo hišo kako Božjo pot obljubil, pojdi sam, ako je le mogoče.

Ako pa to ni mogoče, pošlji pametnega človeka izmed svojih ljudi in ne najemaj zastaranih romarjev. Mogoče, da bi tak najemnik celó bolj pobožno molil, pri več svetih mašah bil, kakor ti sam ali kteri tvojih; ali spovedati se ne more za te, pridige ne more poslušati za te, dobrih sklepov ne more delati za te; romar morda ves vnet moli na svetem kraji, morebiti celó solze pretaka, ti pa si doma ves mlačen, merzel, v svoja vsakdanja opravila zamišljen, morebiti v stare grehe zakopan.

V starodavnih časih so bila Božja pota večkrat naložena *pokora* za očitne ali tudi skrivne pregrehe. In zares je bilo takrat popotovanje težavno, nevarno, z velikimi stroški sklenjeno, zlasti še, če je bilo treba iti v daljne kraje in če je bilo spokorniku še naloženo, da je opravljal zraven kako drugo pokorilo. Marsiktera skesana duša še dan današnji prevzame težavno popotovanje in daruje ves trud in vse težave Božji pravici v spravo za svoje grehe. In kje bi pač resnični spokornik odpuščenje svojega zadolženja ložej in bolj gotovo upati zamogel, kakor ravno na svetih krajih, kjer Marija, pribežališče grešnikov, kraljuje, tolaži, zdravi in oserčuje!

Žalostna skušnja nas uči, da je vedno manj pravih spokornikov, ki bi spoznali, da je potreba za svoje grehe pokoriti se in razžaljeni pravici Božji zadostovati. Današnji mehkužni svet sploh misli, da se le, morebiti še prav merzlo, svojih hudobij spové in sveto odvezo dobi, je že vse opravljeno. Čuditi se moramo, ako prebiramo ali slišimo, kako ostro so se ljudje včasih postili, zatajevali in si druga težavna dela nakladali, da bi pravico Božjo potolažili in se kolikor moč spokorili. O ti so poznali pravo pokoro. Takrat so prederzni junaki svoj meč zavergli, kralji so svoje krone odložili ter so v raševino ogernjeni, v velikem zaničevanji popraviti želeli, kar so poprej zagrešili. Oni so resničnost svojega pokorjenja s tem pokazali, da so se odpovedali temu, kar je njihovemu poprejšnjemu nagnjenju najbolj ugajalo. Današnje dni pač res ne poznamo prave pokore. Mehkužni posvetnjaki bi celó besedo „pokoro“ zaterli, ako bi premogli. Le komur nesreča in gorje gerdega greha dušo presune, on spozna, da mu je pokora potrebna in v njegovem sercu se oživi neka moč, ki ga spodbada, da bi, kolikor mogoče, zadostil za svoje hudobije. O kako dobro dene taki spokorni duši, ako težave kake Božje poti ali druga dobra dela Bogu daruje in tako pokaže svojo dobro voljo!

Eden najlepših nagibov obiskovanja Marijinih svetišč pa naj bo priserčna in otroška *ljubezen* do Matere Božje. Že v pervih časih kerščanstva je bilo veliko vernikov, ki so s sveto željo obiskovali tiste vsemu človeškemu rodu toliko častite kraje in ogledovali reči, ki so posvečene s hojo, z življenjem in terpljenjem Jezusa Kristusa in njegove preblažene Matere Marije. Kako ginjeno mora biti serce dobrega otroka, ki je bil na tujem izrejen, pa pride slednjič na kraj, kjer je živela in zanj skerbela in delala njegova ljubljena mati, ktere pa otrok po obličji ni poznal! Vsak Mariji posvečen kraj, vsaka po Marijinih prošnjah blagoslovljena Božja pot, je nekaka domovina, je hiša, kjer preblažena Devica svojo materino ljubezen prečudno razodeva. In kje je dobro Marijino dete, ki bi svete želje ne imelo in bi ne hitelo na sveti kraj, da bi tam na materino serce se naslonilo, svoje bridkosti jej potožilo, se ž njeno ljubeznijo posvetilo in ž njeno pomočjo okrepčalo?

Zato pa tako sveto popotovanje ni posvetno razveseljevanje, kjer bi človek le svoj trebuh ali svoje oči pasel. Priserčna molitev, zbranost duha, resnobno premiš-

ljevanje večnih resnic in svojega grešnega stanú, to naj posvečuje tiho popotovanje pobožnega romarja! Vse tuje in neznano, lepota in prijetnost kraja, posebnost mest in tergov in vse umetnosti naj duha povzdigujejo le proti nebu, k Bogu, ki je vir vsega čudnega, vsega lepega, in k Mariji, ki je najpopolnejša podoba lepote Božje.

O prejemi *svetih zakramentov* sem že omenil. Le to naj bo še opomnjeno: Kolikor je le mogoče, kerščanski romar! pripravi se z vso skerbjo, da vredno prejmeš svete zakramente. Prejema svetih zakramentov v Marijinem svetišči naj bo nekako serce tvojega popotovanja. Ne da bi se vrival drugim v pohujšanje, sebi pa v veliko škodo, ker bi se tako ne mogel mirno in resnobno pripraviti na spoved. Ravno tako nespodobno in nekoristno delajo neskerbni kristjani, ki od spovednice naravnost k obhajilni mizi hitijo, kakor bi se bali, da bi tudi tukaj ne zamudili ali da bi bili zadnji, in tako tudi tukaj presveto Rešnje telo ravno tako merzlo, brez vse pobožnosti prejmejo, kakor doma. Ti pa, o ljuba duša! daj si čas in ne prenagli se v tem najimenitnejšem delu svojega zveličanja! Napravi resnobno in ostro sodbo s svojo dušo in s svojim pretečenim življenjem! Ne vprašaj se le: Kaj sem storila? Kaj pregrešila? Pomisli tudi, kaj hočeš zanaprej storiti? kaj opustiti, da bo res bolje s teboj? Ako s svojimi poprejšnjimi spovedmi nisi umirjena in te kaj, morebiti še od mladosti sem skerbi, o ne zapusti Marijine hiše, dokler ne popraviš, dokler ne umiriš svoje duše. — Ne bom tukaj ponavljal, kako se obnašaj na Božji poti, ne bom priporočal, česa se moraš ogibati, tudi ne bom našteval mnogoterih napak, ktere počenjajo nespametni ali celó hudobni ljudje, ki dajejo pobožnim slabe zglede, sebi pa nakopavajo prestrašno zadolženje. Le to naj še opomnim, da ves prid, ves sad tvojega popotovanja bo nastavljen na to, kako in kaj boš storil perve ure, ko nazaj na svoj dom prideš. Ako si se iz pravega namena podal na Božjo pot, delal si tam gotovo terdne in dobre sklepe; te moraš zdaj urno, nemudoma v djanji spolnovati. Morebiti ti je Božji namestnik kaj posebnega naročil; urno, urno to opravi. Nektere tedne pozneje ne boš imel več volje niti moči, ako boš začel odlašati. Skerbno se varuj, da ne zadenejo tvojo dušo tiste prestrašne besede, ktere je Gospod Jezus Kristus govoril, rekoč: „Kedar je pa nečisti duh ven šel iz človeka, hodi po suhih krajih in išče pokoja, in ga ne najde. Tedaj pravi: Vernil se bom v svojo hišo, iz ktere sem šel. In kedar pride, jo najde prazno, pometeno in osnaženo. Tedaj gre in si privzame sedem drugih duhov, hujših kakor on, in gredo va-njo, in ondi prebivajo; in poslednje tega človeka je hujše, kakor pervo.“ (Mat. 12, 43—45.)

Kdor torej po teh pravilih Božjo pot opravi, stori Bogu dopadljivo, zveličansko delo; on očitno spozna svojo sveto vero, on pokaže pravo zaupanje na priprošnjo svetnikov Božjih, on hoče pokoro delati za svoje grehe, on hoče s pobožnostjo zvestih kristjanov se spodbujati, zglede vernih romarjev posnemati ter se vnemati k enaki pobožnosti; on hoče nastopiti pot proti nebesom, ktero mu Kristus kaže in ktero so svetniki hodili; on hoče z Božjo pomočjo v varstvu nebeške kraljice živeti in umreti. — V zgodbah svete katoliške cerkve in v sercih njenih zvestih otrok je zapisana resnica, da si je nebeška kraljica odbrala in izvolila posebne kraje v tej solzni dolini, kjer je nam ubogim, zapuščenim Evinim otrokom odperla studence milosti Božje. To je gotovo, da si je postavila blažene sedeže, iz kterih nam deli zveličanje in blago-

slov, zaupanje in pravo poboljšanje, in kteri so v tesni zvezi z ohranjenjem svete Jezusove cerkve. Da bi torej tudi mi vsi bolj spoznali, koliko upliva ima preblažena Devica in naša Gospa Marija v prečudni zgodbi svete Jezusove cerkve, zato hočemo saj nektera Marijina Božja pota v duhu obiskati. Ker želim po najboljših in najgotovejših zgodovinskih virih opisati nekaj bolj imenitnih Božjih potov naše Matere in nebeške kraljice, upam, da bo to nam v spodbudo, v uterjenje našega zaupanja in preserčnejše ljubezni do presvete Božje porodnice.

Predno pa opišem te Mariji posvečene svete kraje, moram opomniti, da zgodovina nam kaže na teh Božjih potih neizrečeno veliko prečudnega, skoraj neverjetnega, kakor so razna prikazovanja preblažene Device, urna in prečudna ozdravljenja vsakoverstnih bolnikov in mnogo nenavadnih prigodb. Se ve da ti čudeži nimajo tiste vere, ktero imajo nauki svete katoliške cerkve, ampak imajo le vero, kakor druge prigodbe, ktere nam pripovedujejo verjetni pisalci in ktere so sami videli ali slišali. Torej, kdor bi kakega čudeža, ki so se na teh krajih godili, ne hotel verjeti, ne bi se pregrešil, da le ne stori tega iz zaničevanja Boga ali iz zaničevanja preblažene Matere Božje. Ne poslušaj pa, ljuba verna duša! posvetnjakov, kteri so luč svete vere zgubili in v svojem napuhu zametujejo vse, kar je Božjega. Ako se prepričaš, koliko moč in koliko ljubezen ima Mati Božja do svete cerkve in do naših duš, ne bo to težko verovati, da je Marija pripravljena in mogočna zadosti, prečudno pomagati in delovati, kjer natorni pripomočki ne zdajo.

Predno pa se v duhu podamo na Marijina Božja pota, zdihnimo s svetim Bernardom: O preblažena Devica in Mati Gospodova! ves svet te časti, ves svet te občuduje kot najslavnejše delo vsegamogočnosti in modrosti Božje. Ti si večno Besedo, enako večnemu Očetu, Jezusa, Solnce pravice Božje, oblekla s človeško natoro. To Solnce te je s svojo nepopisljivo svitlobo tako obsijalo, s svojo večno lučjo tako razsvetilo in z žarki svoje Božje milosti tako napolnilo, da tvoje prečiste duše ni nikdar otemnil tudi najmanjši madež nesrečnega greha.

Pred teboj leži sveta cerkev, ktero Kristus, kakor solnce mesec, razsvetljuje; spozna te kraljico nebes in zemlje, časti te usmiljeno Mater vsega kerščanstva.

Ti imaš na glavi krono, ki se blišči in sveti z dvanajsterimi zvezdami, v kterih vsi kristjani časté tvoje nedosegljive čednosti in prednosti. O milostljiva Devica! pripusti nam, da pred tvojimi nogami na tleh klečeči, premišljujemo prečastno ogledalo tvojih prelepih čednosti! Dovoli, da pred teboj klečimo tako dolgo, da se naše serce vname v ognji tvojega, ljubezni Božje gorečega Serca, da tudi mi po tvojem zgledu ljubimo Boga. O Mati večne luči, pošlji le en žarek svoje veličastne bliščobe v naše duhovno oko, da pregledujemo čudeže tvoje materine ljubezni in toliko večje zaupanje stavimo na tvojo mogočno priprošnjo. Amen.

II. Starodavna Marijina Božja pota v sveti deželi.

I. Češčenje Matere Božje v pervih časih.

Kakor daleč nazaj seže zgodovina svete katoliške cerkve, zmiraj najdemo dokazov, ki nam za terdno spričujejo, da so verniki vseh časov veliko zaupanje stavili v mogočno priprošnjo preblažene Device in Matere Marije. Poglejmo nazaj v perve čase po lepem spisu, kterega nam je zapustil eden najzvestejših častivcev nebeške kraljice današnjih časov, oče Magnus Marija Perzager, ki je umerl 6. dan Marijinega meseca 1877. l. v Inomostu na Tirolskem. Pobožni mož piše tako-le:

Ko je umirajoči Bog in človek na križi svojemu preljubljenemu učencu Janezu izrekel preimenitne besede: „Sin, glej tvoja Mati!“ takrat že se je pričelo veliko spoštovanje in priserčno češčenje porodnice Božje, ker tisto uro jo je Janez k sebi vzel. Vidimo tudi Mater Gospodovo o binkoštnih praznikih med množico aposteljnov in drugih učencev, ki so se radi zbirali okoli nje ter so stavili vse svoje zaupanje v njo, ki je najpopolnejša podoba učenika, kteri se je podal nazaj v sveta nebesa. Ta ljubezen in to veliko spoštovanje, ktero so aposteljni in učenci Gospodovi skazovali deviški Materi svojega učenika, poprijelo se je prav natorno vseh spoznovalcev Kristusove vere. Saj nihče izmed človeških otrok ni bil tako tesno sklenjen z večnim Bogom, kakor Marija, preljubljena hči nebeškega Očeta, izvoljena nevesta svetega Duha in deviška Mati Sinú Božjega. Zares ni čuda, ako so pervi verni največjo srečo v to stavili, da so Mater Božjo videli, ž njo govorili, se njeni materini ljubezni priporočevali. Res, da nimamo veliko spričevanj, kako so pervi kristjani Marijo častili, ker pervi verniki so v grozovitem, kervavem preganjanji molili, sveti evangelij oznanovali in zanj umerli, pa so malokaj zapisali, in še to malo se je po nezgodi hudih časov pogubilo. Vendar je nekaj spričevanj tudi še do nas prišlo.

Starodavno sporočilo Judovsko, ki je v njihovih bukvah „toldes Huld“ zapisano, pravi, da vernike, ki so na grobu Jezusove Matere molili, so starašine in poglavarji judovskih shodnic hudo preganjali in da so pomorili sto kristjanov Jezusove sorodbine, ker so na tem grobu znamenje (berž ko ne molilnico) postavili. To zadosti spričuje, da so pravoverni že takrat na grob Marijin romali in se tam njeni priprošnji priporočevali, kakor tudi vemo, da so pervi kristjani na grobovih svetih mučencev altarje stavili in tam molili. Toliko bolj gotovo so to storili na grobu najsvetejše vseh svetnikov, na grobu Matere Zveličarja sveta.

Po spričevanji častitih izročil so že v apostolskih časih pobožni možje zapustili svet ter se podali v tihe votline Karmelskega hriba, od koder so se dan na dan ozirali po krajih, kjer je nekdaj Mati Gospodova hodila ter so njeno presveto življenje premišljevali s priserčno ljubeznijo. Ta zgodnja, če tudi mala družba je bila začetek karmelitskemu redu, ki ima posebni namen, da časti preblaženo Devico Marijo. — Drugo zares imenitno spričevanje, da so že pervi verniki Marijo ča-

stili, nam daje sveti Gregor Nazijanski, ko pripoveduje, da je sveta Justina Marijino pomoč klicala zoper čaranje hudobnega človeka. Sveta Justina pa je bila umorjena v tretjem stoletji. Torej so Marijo že v tretjem stoletji gotovo častili in na pomoč klicali.

Molitev ali češčenje od strani enega ali druzega človeka pa ni še očitno, splošno češčenje, zatorej vprašam: Ali so Marijo tudi očitno na pomoč klicali? Imeniten zgodovinar Baronius nam to spričuje, ko pripoveduje, da že papež Kalikst I. je leta 224. v najbolj obljudenem delu neverskega Rima postavil malo kapelico, ktero je imenoval „Naša ljuba Gospa onstran Tibere“. Ta kapela pa ni veljala za pervo, kar so jih v Marijino češčenje postavili. Že poprej je bilo zidanih več cerkev v Siriji, tudi cerkev naše ljube Gospe „del Pilar“ v Saragosi na Španskem je stareja. Ako premislimo strašno preganjanje, ktero je sveta vera v Rimskem mestu preterpela, lahko bomo sodili, zakaj so se kerščanski tempeljni tu pozneje stavili, kakor drugod. Le po skrivnih kotih so se zbirali kristjani v mestu, kjer so pravoverne levom v jed metali. Po Siriji ni bilo tako, ker preganjanje tam ni bilo tako grozovito. V Aziji, kjer je tekla zibelka človeškemu rodu in kjer je bilo vse človeštvo po Kristusu duhovno prerojeno, pričelo se je tudi poprej češčenje Kraljice nebes in zemlje. Pa tudi v neverskem Rimu so že pervi kristjani Marijo sploh častili. O času neverskih cesarjev so pravoverni v podzemeljskih rovih, kterim „katakombe“ pravijo, klicali svetnike in mučence na pomoč ter so na grobovih mučencev sveto službo Božjo obhajali. Blage rimske žene so v žlahtne kamene, v smaragde in safire vrezane podobe Matere Božje nosile in umirajoče so jih zapuščale svojim v znamenje prave vere. Gala, Simahova vdova, je zidala veličastno cerkev, kamor je shranila enega takih žlahtnih kamenov. Podoba Matere Božje je bila tako lepo izdelana, da so rekli, da je to delo čeznatornega umetnika; častili so jo, kakor dar Božji. (Astolfi. Imag. mirac.)

Razun te dragocenosti, ktero so kerščanske žene nosile in s ktero so se pravoverne spoznale, postavljali so pervi kristjani tudi na hišne altarje — kakor so neverniki svoje malike imeli — med lepe cvetlice majhne sreberne ali zlate podobice, ktere so predstavljale Jezusa Kristusa, preblaženo Devico Marijo ali apostelje. Te podobe so bile čisto majhne, ali večkrat, če so preganjalci našli tako majhno podobico v hiši, bil je to zadostni uzrok, da je bila cela hiša obsojena k divjim zverinam. Zato so take podobice, ako je nevarnost pretila, na dano znamenje urno poskrili ali pri sebi shranili. Gerški cesar Andronik II. je tako majhno podobico Matere Božje navadno na vratu nosil. Bila je zlata in tako majhna, da jo je v usta dal, ko ga je smert prehitela, ker ni imel druge popotnice. To je bilo vse, kar so se upali v tistih nesrečnih časih storiti, ko nihče vernikov ni vedel, kaj ga drugi dan čaka. Vendar nam je jasen dokaz, da so kristjani že v pervih časih preblaženo Devico častili in se njeni priprošnji priporočevali. Bili so pa jako previdni; tega češčenja niso očitno razodevali, da bi slepi neverniki ne mislili, da imajo kristjani tudi boginjo, ktero molijo. Kristjani so prav dobro vedeli bistveni razloček med Kristusom in Marijo, pa kakor so svete skrivnosti svoje vere na skrivnem obhajali, da se niso neverniki spodtikali, tako so prikrivali češčenje Matere Božje, da bi neverniki ne zaničevali in zasramovali, kar je pri Mariji bilo nenavadnega, čeznatornega.

Ko je pa cesar Konstantin veliki postavil križ na zidovje Rimskega mesta in

je temota neverstva bežala pred lučjo svete vere, se je vedno bolj in očitno širilo tudi češčenje deviške Matere Kristusove. Cesarji in cesarice, bogatini in siromaki so bili srečni in veseli, da se Marija pobožno časti ter so to češčenje razodevali tudi očitno z vnanjo bliščobo. Materi Božji na čast so zidali veličastne cerkve, ktere so z dragimi marmornatimi stebri ozaljšali; z zlatom prevlečene altarje okinčali so z žlahtnimi kameni. Po prijaznih gričih in mičnih dolinah, po visokih hribih in širokih planjavah so se vzdigovali ponižni altarčki, majhne kapelice na čast deviški Materi, in verno ljudstvo se je, utrujeno po težkem delu, zbiralo v večernem hladu okrog podob Matere Božje in se z otroškim zaupanjem izročevalo mogočnemu varstvu Marijinemu. Kamorkoli je kerščanska vera segla, povsodi se je širilo tudi češčenje preblažene Device ter se je razodevalo v različnih znamenjih otroškega zaupanja. To nam kaže vsaka dežela, vsak kraj, kjerkoli je katoliška vera cvetela. In zdaj je ni dežele, ne cerkve, ne hiše, skoraj da ga ni kristjana, ki bi ne imel kacega znamenja, s kterim kaže svoje češčenje, svoje zaupanje na priprošnjo nebeške kraljice. Cerkvene naredbe podajo človeškemu sercu ravno v češčenji in zaupanji na mogočno Marijino priprošnjo najboljšo duhovno hrano. To so spoznali najbolj učeni, najsvetejši ljudje, in cela kerščanska zgodovina nima nobenega velikega moža, ki bi ne častil preblažene Device Marije.

Po pravici pravi sveti Krizostom: „Ona preseže v velikosti nebo in zemljo. Kaj je svetejši, kakor ona? Ne preroki, ne aposteljni, ne mučenci, ne očaki, ne angelji, ne sedeži, ne poglavarstva, ne Serafini, ne Kerubini. Med stvarmi, bodi si vidnimi ali nevidnimi, ni veličastnejše, kakor je ona. Ona je dekla Gospodova in Mati Božja, ona je Mati in Devica. S strahom in trepetom stojijo angelji pred sedežem Božjim in zakrivajo svoje obličje, ona pa izročuje ves človeški rod njemu, ki je njen Sin.

Bodi mi torej češčena, o Mati! Ti si nebo, sedež, čast in slava, in bramba naši cerkvi. Ne jenjaj prositi za nas Jezusa, svojega Sina, našega Gospoda, da milost zadobimo na dan sodbe in prejmemo plačilo, ktero je prihranjeno njim, ki Boga ljubijo!“

Sveti Avguštin pravi: „Ti si edino upanje grešnikom; po tebi upamo odpuščenja svojih grehov. Na te, o preblažena, stavimo svoje zaupanje. Sveta Marija, pridi na pomoč ubogim, pomagaj obupljivim, tolaži jokajoče, prosi za ljudstvo, potegni se za mašnike, bodi varhinja pobožnim dušam; naj tvojo pomoč skusijo vsi, ki tvoj sveti spomin obhajajo.“

To kratko sporočilo nam zadostno kaže, da so verni kristjani od nekdaj svoje zaupanje stavili na mogočno priprošnjo nebeške Matere in nikdar niso jenjali je častiti in se njenemu varstvu izročevati.

In zdaj hočemo romati v duhu na razne kraje, posvečene naši ljubi Gospej in Materi Božji.

O Marija, ne zaverzi nas, če smo tudi nevredni tvoji otroci! Na vsakem kraji, kamor se bomo v duhu podali, ti darujemo že naprej vse preserčne prošnje, pa tudi vse bridkosti in težave, ktere so imeli vsi romarji teh Božjih potov od začetka do zdaj, in ktere bodo še imeli pobožni tvoji častivci do konca sveta. Vse tvoje posebne častivce, vse pobožne duše, vse angeljske kore kličemo, naj Te z nami počaste na vsakem Tebi posvečenem kraji posebej, in naj vsi z nami s serafimsko ljubeznijo zdihnejo tolikrat, kolikor je stvari Božjih: Sveta Marija, Mati Božja, prosi za nas grešnike zdaj in našo smrtno uro. Amen.

2. Nazaret.

Kje je pravoverni kristjan, ki bi priserčno ne želel, videti tiste kraje, kjer je bila rojena, kjer je živela naša preljuba nebeška Mati Marija? Kdo bi rad ne bil na mestu, kjer je preblažena Devica našega Božjega Zveličarja rodila, mu stregla in ga izredila, in kjer je potem za nas umerl in pokopan bil? O marsikdo bi serčno rad popotoval v te svete kraje, ktere sta Jezus in Marija posvetila s svojimi stopinjami. Če je tudi marsikdo tako srečen, če jih tudi vsako leto na stotine roma v sveto deželo, da obiščejo kristjanom tolikanj svete in ljube kraje, vendar, preljubi bralec! ne meni, in berž ko ne tudi tebi ni dana ta posebna milost, da bi romala v sveto deželo. Ker nam to ni mogoče in tudi ne, da bi romali na vse druge imenitne, Mariji posvečene kraje, zato se podajmo v duhu na ta najimenitnejša Božja pota. In najpoprej pojdimo v sveto deželo in preglejmo nekoliko sveta mesta, kjer je živela prečista Devica in Mati Marija.

Začnimo z rojstnim mestom preblažene Device, kjer se je zgodil tudi največji čudež Božjega usmiljenja, kjer se je Bog Sin včlovečil za nas. In to je pre-

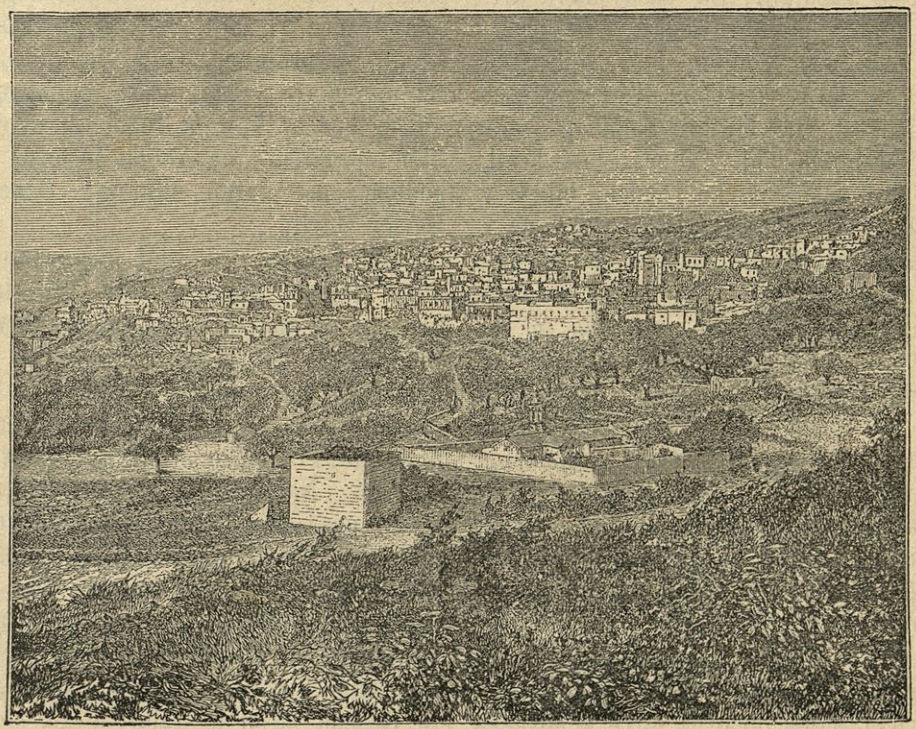

Nazaret.

milo mestice *Nazaret*. Sveti Hieronim pravi, da „Nazaret“ pomeni „cvetlico“. O pomenljivo ime! V tem prečudnem mestu je pognala mladika iz korenine Jesetove, na kteri se je razcvetela nebeška cvetlica, Jezus Kristus, ki je razveselila s svojo prečudno lepoto in s svojo preljubeznjivo dišavo nebo in zemljo.

Mestice Nazaret je v Galileji sredi nizkega hribovja. Skoraj vsi tedanji pre-

bivalci so zavergli milost, ktero jim je Božji Zveličar ponujal ter so ostali terdovratni Judje. Do časa Konstantina velikega niso med seboj terpeli nobenega drugoverca. Potem je tudi Nazaret sprejel sveto vero. Vzdignile so se v njem lepe cerkve, in od takrat romajo pobožni kristjani celega sveta v to sveto mesto, kjer je tekla zibelka Gospodove Matere. V dvanajstem stoletji so divji Saraceni celo mesto razdjali. Za časa perve križarske vojske je bilo mesto zopet pozidano. Zidali so v njem lepo veličastno cerkev, in da bi kristjani ložej in lepše častili rojstni kraj Matere Božje in se v svetem premišljevanji radovali na kraji, kjer je bil naš Zveličar izrejen, bil je v Nazaretu tudi škofovski sedež. Ali že v trinajstem stoletji so Nazaret kervoželjni Turki zopet razdjali. Od takrat še zmiraj zdihuje pod turškim jarmom. Z velikim trudom so zidali očetje frančiškani leta 1620. cerkev Marijinega oznanjenja in še le leta 1736. so smeli postaviti tudi samostan pri tej cerkvi. Današnje dni šteje Nazaret do štiri tisoč prebivalcev, pa le kakih osem sto je pravovernih kristjanov. Večjidel so Turki. Hiše so neredno po hribu postavljene, iz kamena zidane in imajo ravne strehe. Ulice so ozke, sem ter tje zavite, pa nič kaj snažne.

Kerščanskim romarjem je to mestice sveto. Kaj mora občutiti serce pobožnega popotnika, ko hodi po tistem kraji, kjer so hodili Jezus, Marija in Jožef? Vsak prostorček je tukaj posvečen. Tu je Marija preživela perva leta svoje mladosti, tu se je nedolžno igrala z drugimi otroci. Semkaj je prišel poslanec Božji, veliki angelj Gabrijel, ter Mariji oznanil prečudno skrivnost presvetega včlovečenja. Tukaj je pozneje živela in delala s svojim deviškim ženinom in s svojim Božjim Sinom do njegovega tridesetega leta. — Ako presrečni romar pride iz daljnih krajev v to sveto mesto, ne hodi dolgo po nerednih in ne ravno čednih ulicah njegovih. On urno stopa, da pride v pravo svetišče Nazareško, *v cerkev oznanjenja.* Ta hiša Božja je menda edina v sv. deželi, v kteri drugoverci nimajo nobene pravice. Edini čuvaji tega svetišča so očetje frančiškani. Cerkev je oziroma na svojo dolgost precej široka. Stene so prevlečene z dragim damastom, v kterega so vezene prigodbe iz otroških let nebeškega Deteta Jezusa. V sredi cerkve je visok kor, kamor se pride po dveh stopnicah. Precej spredi je veliki altar, za njim bolj temen kor, v kterem redovniki svoje molitve opravljajo, na koncu je lepa, velika podoba, na platno slikana: Oznanjenje Devici Mariji.

Ali vse to, če tudi nenavadno, ne mika tujega romarja. On išče in hrepeni le po tistem kraji, ki je pervo svetišče tega tempeljna. Pod veliki altar, med gori imenovanimi stopnicami, peljejo druge široke stopnice s sedemnajsterimi ploščami, iz belega marmorja, v sveto votlino. Na dnu te votline stoji drag altar, pred kterim gori neprenehoma več srebernih svetilnic. In na beli plošči pod altarjem so zapisane kratke, pa neizrečeno pomenljive besede, ki morajo vsacega pravovernega kristjana prevzeti: „Verbum hic caro factum est.“ — „Tu je Beseda meso postala.“

Svetega spoštovanja ves prevzet, pade romar tukaj na svoja kolena in priserčno poljubi sveti kraj, in molčé z vročimi solzami hvaležnosti in veselja moči preimenitna tla. Tukaj je klečala preblažena Devica, ko se jej je angelj Gospodov prikazal in tukaj je na njeno besedo: „Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi!“ stopila doli presveta Trojica; sv. Duh je obsenčil Marijo in neskončno velika skrivnost včlovečenja večne Besede zgodila se je v njenem prečistem naročji.

Nihče ni v stanu prešteti vseh trum spokornikov, svetih in pobožnih vernikov, ki so tu molili, zdihovali in solze točili. Pa tudi sam Bog ve, koliko milosti je skozi vsa stoletja kerščanske vere preljuba Mati Marija izprosila svojim pobožnim častivcem na tem preimenitnem in tolikanj svetem kraji. V tej votlini, ki je zdaj čedna kapelica, sta še dva mala stranska altarčka; eden je posvečen velikemu angelju Gabrijelu, drugi Marijinim starišem, sv. Joahimu in sveti Ani. Blizo velikega altarja stojita dva stebra iz porfirja, ki pomenita angelja Gabrijela in Marijo.

Že sem od tega priserčnega kraja nekoliko omenil (v I. delu, str. 295.). To svetišče bom pozneje posebej opisal, vender naj tudi tu nekoliko omenim, ker ta prostor je pravovernim kristjanom najimenitnejše svetišče, v kterem so se godile največje skrivnosti Božjega usmiljenja. Kakšno je bilo to stanovanje preblažene Device Marije? — O tistem času je bilo v Palestini kaj navadnega, da so revni ljudje svoja stanovanja stavili ali naslonili na kako skalnato votlino v hribu, kakoršnih je po sveti deželi bilo prav veliko. Tako osnaženo votlino, ki je imela navadno več predalov, rabili so za razne shrambe. Tudi hiša svete družine je bila postavljena na tako skalnato votlino. Sprednji del pred skalnato votlino je bil sezidan iz malih rudečkastih kamenov, ki so bili podobni našim zidarskim opekam; to zidanje je „sveta hišica“, ktero so angelji leta 1291. na Tersat pri Reki prenesli, čez tri leta jo pa na Laško v Loreto postavili, kjer je še zdaj najimenitnejša Božja pot Matere Božje. Več o tem pozneje. Sveta votlina v Nazaretu, nad ktero je sedanja cerkev oznanjenja postavljena, je zadnji del Marijinega stanovanja. Več takih manjših votlin je še naprej v skalo vdelanih. Morebiti je bila ena Mariji, druga svetemu Jožefu v prebivališče. V eni je majhen altarček s podobo svete družine. To podobo je podarila naša slavna cesarska rodovina.

Pobožen romar se težko loči od tega preljubega in premilega kraja v presveti votlini Nazareške cerkve „Oznanjenja Devici Mariji“.

Morebiti četert ure zunaj Nazareta proti vzhodu je „Marijin studenec“. Tudi ta studenec romarji radi obiskujejo, ker tu sem je hodila preblažena Devica prav pogosto po vodo za svojo sveto družino. Vsako jutro in vsaki večer hodijo Nazareške žene v celih trumah semkaj po vodo, z verčem na glavi, kakor je na Jutrovem navada. Že v starih bukvah se bere, da Nazarečanke so najlepše žene v Palestini in one pripisujejo svojo lepoto Mariji Devici. — Ta „Marijin studenec“ je današnje dni v rokah starovercev, kteri imajo tukaj svojo cerkev in samostan.

Na gornjem kraji Nazareta je še ena cerkev, ki stoji na tistem mestu, kjer je imel sveti Jožef svojo delavnico. V tej cerkvi, ktero so leta 1861. prenovili, je na sredi cerkve velika, štirivoglata, podolgasta skala. Starodavno izročilo pravi, da je naš Zveličar s svojimi aposteljni večkrat na tej mizi jedel; zato jej pravijo „Mensa Christi“, miza Kristusova. Gospod monsignor Luka Jeran je na svojem popotovanji po sveti deželi videl to mizo in pravi, da je prav pripravna za obedovanje. Čez osem črevljev dolga, kacih sedem široka, do tri črevlje visoka, meri v okrožji devet in trideset črevljev. Je pa ta miza iz ravno tacega rudečkastega kamena, kakor Marijina hišica. Verjetno je, da je s svojim nebeškim Sinom in z aposteljni tudi preblažena Devica in Mati Marija večkrat bila pri tej mizi.

Kake tri ure od Nazareta je Kana, kjer je Jezus na prošnjo svoje preljube Matere storil pervi čudež ter nam je s tem naznanil, da zamoremo po Mariji vse

doseči od njega in da naj se po vsej pravici s terdnim zaupanjem k Mariji zatečemo, kedarkoli pomoči potrebujemo. Na mestu, kjer je Gospod vodo v vino spremenil, sezidali so veliko in zalo cerkev, ktero so pa divji Turki porušili. Le nektere razvaline kažejo še ta sveti kraj. Očetje frančiškani si prizadevajo, da bi tukaj zidali novo cerkev.

3. Karmel.

Na vsem Jutrovem je malo tako lepih in imenitnih krajev, kakor je gora Karmel v rodu Ašerjevem, na gornjem koncu obljubljene dežele. Znan je ta hrib iz zgodb svetega pisma in zavoljo daleč razširjene karmelitske bratovščine. In ker se je na tem hribu, kakor cerkveni učeniki mislijo, najprej pričelo češčenje Matere Božje, zato naj ta imenitni kraj nekoliko opišem.

Dvanajst sto črevljev visoko se dviga lepi Karmel nad morje, ktero ga ob vznožji spira in ktero meče najlepše školjke in druge znamenitosti na njegovo obrežje. Karmel pomeni „vertni log“. In res je bil svoje dni tako obraščen z oljkami, vinskimi tertami, germovjem in lepodišečimi zelišči, da prerok Izaija obeta celo Odrešenikovemu kraljestvu „častitljivost Libanovo“ in pa „lepoto Karmelovo“. (38, 2.) Po pravici, saj zemlja se nikjer tako lepo ne obdeluje, umetnosti nikjer lepše ne cvetó, kakor v Jezusovem kraljestvu, po kerščanskih deželah. Tudi Karmel nima več nekdanje lepote, odkar so neverniki tam gospodarji, ker neverniki le podirajo, kar kristjani napravljajo. Mnogotera razdjanja in podertine kažejo, kaj vse je nekdaj tukaj bilo. Karmelski samostan so neverniki že trikrat poderli in razdjali. Tolikanj mogočni Napoleon I. je izpodil iz samostana menihe, ki so na tem kraji noč in dan prepevali Božjo čast in slavo Marijino, in vojake je nastavil po tem svetem kraji. Leta 1821. so Turki razdjali lepo zidovje. Pobožen menih, brat Janez Fraskati iz Laškega, je leta 1826. skoledoval pri turškem cesarji, da je smel zopet pozidati karmelski samostan. Prehodil je vso Evropo, prosil je pri bogatih in pri revnih in naprosil je nad pol milijona frankov. S tem je postavil zares lep samostan, ki je zdaj najlepša stavba po vsej Siriji in Palestini. Podolgovat štiriogelnik je. Na sredi je lepa cerkev naše ljube Gospe karmelske. Na velikem altarji je imenitna čudodelna podoba Matere Božje. Pod korom je votlina, v kteri je živel prerok Elija več kot 900 let pred Kristusom.

Na Karmelu je ta imenitni prerok s svojim darom osramotil 450 lažnjivih prerokov. Tam je izprosil rodovitnega deža po hudi suši, ki je trajala tri leta in šest mesecev. V tisti meglici, ktera se je na Elijevo prošnjo prikazala, vidi sveta cerkev podobo preblažene Device Marije. Kakor so ljudje v tisti silni suši težko in željno pričakovali deža, tako je nerodovitni in zagrešeni svet cela stoletja hrepenel po tisti, ki je bila izvoljena Mati Zveličarja sveta. In kakor ona meglica, prikaže se na enkrat tudi Marija skoraj čisto skrivno in neznatno na duhovnem obnebji tega sveta, ona, ki nam je v svojem prečistem naročji prinesla otenje od večne pogube. Ta misel je poterjena tudi v svetem pismu. Že David v svojem 71. psalmu primerja pričakovanega Zveličarja poživljajočemu dežu. Izaija pa primerja z nebeško meglo tisti sveti kraj, od koder Zveličar pride. (45, 8.)

V rimskem brevirji na praznik naše ljube Gospe karmelske pa beremo: Tam, kjer je nekdaj Elija videl vshajajočo meglico, kot podobo Device, postavili so ravno tej presveti Devici kapelo. Nekteri cerkveni učeniki terdijo, da je Bog že pre-

roku Eliju razodel skrivnosti prihodnje Matere Božje in da je že Elija njej v čast postavil molilnico, ki se še dan današnji vidi. V skalo vsekana votlina ima podobo križa. Po zgledu preroka Elija je že v stari zavezi se zbiralo več samotarcev na hribu Karmel in po votlinah njegovih, da so bogoljubno živeli.

Pa tudi neko prav milo in prijazno izročilo dela karmelsko goro imenitno in pojasnjuje, zakaj Marijo že toliko časa in tako priserčno tukaj častijo. Po ustnem izročilu sta namreč Joahim in Ana, ki sta stanovala navadno v Sefuriji, šest ur od Karmela, imela na Karmelu hišo za svoje pastirje in sta s svojo hčerko, Marijo Devico, večkrat na Karmel popotovala. Pa tudi pozneje je Marija, povernivši se z Egipta, s svojim nebeškim Detetom Jezusom bila večkrat prišla na Karmel ter je tudi pozneje imela pobožno navado, z drugimi bližnjimi prebivalci iti na Karmel ob praznikih molit, kedar ni bilo mogoče iti v Jeruzalem. (IV. Kralj. 4, 23.) Pot v Nazaret je namreč pri Karmelu ob morji. Tudi Jezus sam, ko je hodil po mestih in vaseh Galileje, oznanoval je neki tudi prebivalcem na Karmelu, tolikanj imenitnem kraji, Božjo besedo, da se je po besedi dopolnilo prerokovanje: „Celó Karmel gleda častitljivost Gospodovo, lepoto našega Boga.“ (Iz. 35, 2. Jan. 1, 14.)

Devica Marija karmelska.

Na tej, menda pervi Božji poti, posvečeni naši nebeški Materi, so dan današnji posebno imenitne te-le reči:

1. Karmelitski samostan in v sredi samostana veliki altar karmelske Matere Božje, kakor se na podobah karmelskega škapulirja navadno vidi. Podoba je stara in posebno umetno iz lesa izrezana. Pod velikim altarjem v zemlji pa je votlina, v kteri je prebival Elija; tam blizo je izprosil deža z nebes. Pervi menihi kerščanskih časov so nekdaj posebej prebivali v puščavicah, sem ter tje po hribu; štejejo namreč čez tisoč takih puščavic ali duplin. Ker so pa večkrat kterega mertvega meniha našli, so se začeli zedinjati skupaj v samostanu. Ne le Beduini in drugi neverniki, ampak tudi divje zveri so bile sovražne pobožnim menihom.

2. Druga imenitnost na slovesnem Karmelu je Elijev studenec, ki je na drugi strani hriba in teče iz žive, čisto bele skale, v ktero so, kakor nalašč, vdelani černi kremenci po vsem hribu, kar je zares mično videti. Zraven so razvaline nekdanjega samostana. Tudi kažejo mesto, kjer je Elija daroval in kjer so bili Balovi služabniki pokončani.

3. Prerok Elija v svoji gorečnosti in tudi njegovi nasledniki so mlade ljudi zbirali, jih k svetosti tako napeljevali, da so bili pozneje sami preroki. To se je zgodilo v nekem obširnem podzemeljskem prostoru na karmelskem hribu, ki se je imenoval Elijeva šola ali tudi preroška šola.

V dvanajstem stoletji se je na Karmelu pričel „karmelitski red“ v pravem pomenu, kakor je še današnje dni in ima več samostanov tudi v našem cesarstvu. Zavoljo posebnega češčenja, ktero je ta red vselej skazoval Materi Božji, so dobili redovniki ime: „Bratje Marije Device hriba Karmela.“

Koliko pobožnih romarjev je to imenitno Božjo pot že obiskalo, je znano le Bogu vsegavednemu. Eden najimenitnejših romarjev je bil tudi sveti Ludovik, francoski kralj. Ko zve v križarski vojski, s ktero se je bojeval za rešenje svete dežele iz rok divjih Turkov, da je njegova sveta mati Blanka umerla, poda se nazaj v Evropo. Velik in hud vihar nastane na morji in razbije barko. Ali kralj je zaupljivo klical na pomoč Mater Božjo karmelsko in rešen je bil z vsemi svojimi ljudmi. Še tisto noč gre na hrib Karmel ter se preserčno zahvali za prečudno rešenje. Obišče vse svete kraje po hribu, opravi molitev in pelje seboj šest menihov, da so tudi po Francoskem vpeljali karmelitski red.

To je tisti sveti hrib Karmel, kterega pobožni romarji svete dežele tako radi obiskujejo in kteri vsacega častivca Matere Božje s spoštovanjem in tako pobožnostjo napolni, kakor malo ktera druga Božja pot.

4. Mariji posvečeni kraji v Jeruzalemu.

Cilj in konec popotovanja pobožnih romarjev, ki se podajo v sveto deželo, je gotovo Jeruzalem. Na vsakem griči, na vsakem hribu, kterega mora romar prehoditi, se željno obrača proti tistemu kraju, kjer misli, da bo skoraj zagledal sveto, vsemu človeškemu rodu tako imenitno mesto. Slednjič vendar priroma na golo, kamenito planjavo. V daljavi vidi na hribu sloneče mesto z mnogimi stolpi, z bliščečimi kuplami, z mnogoverstnimi hišami sivega zidovja. Vesel zakliče romar: „Tu je zaželjeno mesto, to je *Jeruzalem!*“ In marsikterega oblijejo solze priserčne ljubezni in hvaležnosti, on pade na svoja kolena ter klečé pozdravi sveto mesto. „Bodi pozdravljeno, o sveto mesto!“ zakliče sveti Bernard, „ti tabernakelj, kterega je najvišji posvetil, da je v tebi in po tebi odrešil ves človeški rod. Bodi pozdravljeno, ti mesto velicega kralja, v kterem so se od tvojega začetka godili tako veliki čudeži! Bodi pozdravljena, ti gospa narodom, kraljica deželam, delež očakom, mati prerokom, učiteljica svete vere, slava kerščanskemu ljudstvu!“

Jeruzalem zdaj ni podoben drugim mestom; ima namreč svojo posebnost. Jeruzalem ni živo, šumeče mesto današnjega časa; tudi ni zapuščena, začernela ali z beršlinom obraščena podertija. Jeruzalem je z zidovjem natlačen, dolgočasen, žalosten kraj. Iz njegovega golega zidovja se ne razlega noben šum, kakor po naših živih mestih. Po kamenitih stezah njegovih bližnjih dolin je vse prazno in pusto. Celó tice neba ne žvergolijo tukaj svojih preljubih pesmi. Terdovratnost nesrečnih Judov, ki so obiskovanje Božje zavergli in so Gospodovo Kri klicali na se in na svoje otroke, in pa vse pokončevalna, pa nikjer dobrodelna sila krutih Turkov, kteri te dežele že veliko stoletij neusmiljeno tlačijo, je vzrok, da Jeruzalem in tudi drugi nekdaj lepo cveteči kraji presrečne Palestine zdaj ležé pusti in zapuščeni. Pri pogledu sedanje osode nekdaj toliko slavnega mesta Bož-

jega, bi zares lahko z Jeremijem vzdihnili: „Komu te bom primeril ali komu te bom pripodobil, Jeruzalemska hči! Komu te bom prienačil in s kom te potolažil, devica, hči Sijonska? Velika je namreč, kakor morje, tvoja bridkost. Kdo te bo ozdravil? Je li to mesto, pravijo, doveršene lepote, veselje tega sveta? Nad teboj odpirajo svoja usta vsi tvoji sovražniki, žvižgljajo in z zobmi škripljejo, rekoč: Požrimo jo; glej, to je tisti dan, ki smo ga čakali; doživeli smo ga, videli. Storil je Gospod, kar je mislil; spolnil je svojo besedo, ktero je bil od nekdaj sklenil; razdjal je in ni zanesel, in razveselil je nad teboj sovražnika, in povzdignil rog tvojega sovražnika.“ (Žal. pes. 2, 13—17.)

Judovska nehvaležnost in neversko razdjanje nas pa nikakor ne sme motiti, da bi se s hvaležnim sercem ne spominjali Jeruzalema, iz kterega nam je došlo zveličanje. Ker nam pa ni dana posebna sreča, da bi osebno romali v to sveto mesto, podajmo se v duhu tje in preglejmo Mariji posvečene kraje v njem, kakor nam jih romarji svete dežele popisujejo. — Naj še opomnim, da je Jeruzalem zidan na gričih; najimenitnejši so: Sionski hrib na južni strani, Akra na severni in Moria na vzhodni strani.

a) Cerkev darovanja Device Marije.

Na južni strani hriba Moria je veličastna, lepa cerkev, ki ima sedem ladij ali razdelkov. Ali dandanes to prekrasno zidanje ni več kerščanska cerkev; en del tega velikanskega poslopja je turška mo-

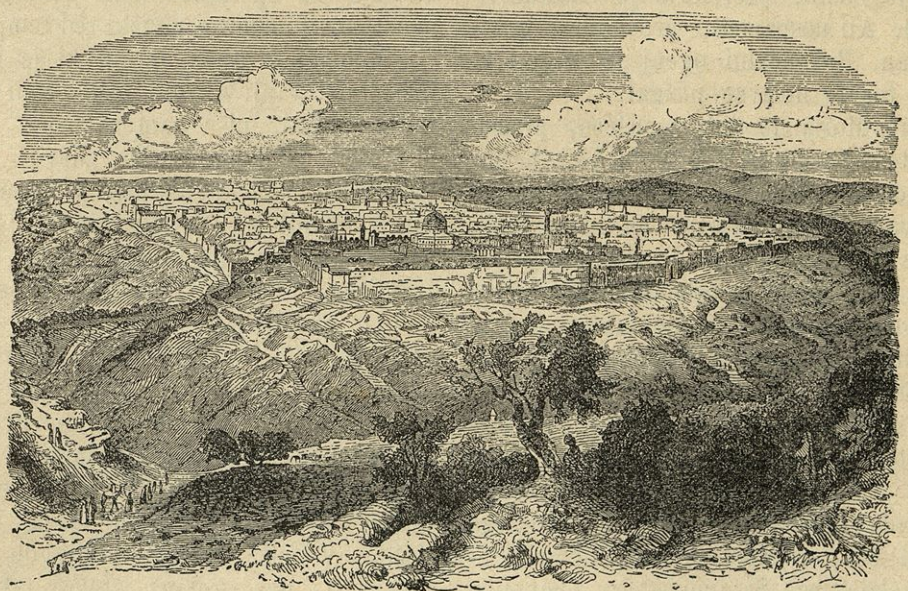

Jeruzalem.

lilnica, ki jej pravijo „mošeja el Aksa“. Pravoverni kristjani jo še vedno imenujejo „cerkev darovanja Device Marije“. In to ime nam pove, da je to bilo svetišče, posvečeno Materi Božji.

Sveto izročilo nam pripoveduje, da sta Joahim in Ana po storjeni obljubi svojo presveto hčerko, preblaženo Devico Marijo, ko je tretje leto doveršila, pripeljala v Jeruzalemski tempelj ter sta jo med druge tempeljnove device uverstila, kakor smo brali v pervem delu teh bukev. (I. del, stran 180.)

Zgodbe nam pripovedujejo, da sedemdesetega leta po Kristusovem rojstvu so Rimljani Jeruzalemsko mesto s tempeljnom vred razrušili do tal. Hrib Moria je bil žalostna razvalina. Neverni cesar Hadrian je postavil na tem hribu pozneje malikovalski tempelj, kterega je pa cesar Konstantin veliki poderl.

Tri sto let po razdjanji Jeruzalema po Rimcih je nezvesti cesar Julijan zopet postaviti mislil judovski tempelj v Jeruzalemu, da bi staro neverstvo vpeljal in, kakor je mislil, prerokovanje Kristusovo overgel. Ali nespametni prederznež je bil kaznovan. Pokončalni ogenj je švignil iz zemlje ter je delavce požgal.

Hrib Moria je bil zapuščen, prazen do šestega stoletja. Okoli leta 530. je pozidal cesar Justinijan prelepo baziliko „Darovanje Device Marije“ na tistem kraji, kjer je bila preblažena Devica Marija izročena duhovnom v tempeljnovo službo. Po spričevanji starih zgodovinarjev je bila ta Justinijanova cerkev ena najlepših, najveličastnejših, kar jih je bilo kedaj posvečenih preblaženi Devici. Drugi zgodovinarji terdijo, da cesar Justinijan se je skušal s Salomonom, zato je postavil v Carigradu veličasten tempelj in druzega pozidal na gori Moria v Jeruzalemu. Posode nekdanjega Salomonovega tempeljna je Nebuhodonozor pobral in v Babilon odnesel, Cir pa jih je nazaj odrajtal in Tit jih je v svojem slavnem vhodu v Rim razpostavil. Vandalski kralj Genzerih se jih je polastil in jih v Kartago seboj vzel, in Justinijanov vojskovodja Belizar jih je poslal v Carigrad. Te preimenitne posode je Justinijan v Jeruzalem dal, da je z njimi krasoto in lepoto Marijine nove cerkve na hribu Moria še bolj povzdignil. Perzijani in Saraceni so pozneje te predrage zaklade oropali.

Pri tej cerkvi je že v starodavnih časih bilo prenočišče za evropejske romarje, ki so vedno obiskovali sveto deželo. Grozoviti Turk Omer pa se je polastil leta 636. Jeruzalemskega mesta in takrat si je prisvojil tudi Justinijanovo cerkev. Njegovi nasledniki, priseženi sovražniki pravovernih kristjanov, so raznotero popačili to veličastno svetišče Matere Božje. To svetišče je bilo kristjanom zaperto, dokler ni križarski vitez Tankred premagal hudobnega Turka, ki se je ravno pri tej cerkvi silovito ustavljal. Pri tej cerkvi so kerščanski kralji zidali si stanovanja in na razvalinah prenočišča se je ustanovil imenitni vitežki red templarjev.

Monsignor Luka Jeran, ki je na svojem popotovanji v sveto deželo tudi to svetišče obiskal, piše nam tako-le: Mošeja el Aksa, nekdanja cerkev Marije Device, zidana od cesarja Justinijana, je ena pervih znamenitosti. Cerkev ima še čisto kerščansko podobo in je kaj velika, zala in imenitna. Podobo ima latinskega križa. Je pa razdeljena v šest ladij in sredino, ktera je veliko prostornejša, kakor ladije. Strašno veliki, z neko zmesjo prevlečeni stebri ločijo posamezne ladije. Prekrasna kupla sloni na štirih klončnikih. Mnogotere rezbarije, mozaična okna in razen drugi lišp daje poslopju značaj jutrovih dežel. V eni stranski ladiji ob večerni strani sta dva prelepa stebra tako blizo skupaj, da se srednježivoten človek komaj med njima skozi splazi. Mahomedani imenujejo ju stebra poskušnje in pravijo, da pojde v pekel, kdor ne bo mogel med tema stebroma se skozi splaziti, da pa krepostni in pravični bodo lahko skozi prišli, lažniki in ljudje s pregrehami ognjušeni pa ne. Posebno znameniti so prelepi judovski stebriči s palmovim perjem, iz belega marmorja, ki ni dvomiti, da so iz starodavnih časov. Mohamedani so skušali nad njimi saj nekaj premeniti ter so jih prekucnili in na glavo postavili, kar se sem ter tje večkrat vidi. Ko bi kak

evropejec, ki pozna vrednost starinskih stvari, vse to v oblast dobil, kako visoko ceno bi postavil! Konec cerkve ob jugu ni izpeljan; bil se je namreč poderl. Mohamedani so steno povprek postavili in napravili ondi molitveno duplino, ki je obdana z lepimi marmornatimi stebri.

Iz džamije el Akse se pride v podzemeljske prostore v jugo-zahodnem kraji. Kdor se ni poprej dočudil, moral je v teh silnih podzemeljskih prostorih še bolj stermeti nad tem, kaj vendar človeške roke premorejo. Celi prostor je pozidan, razun tistega, na kterem stoji mošeja. Velikanski oboki sloné na neštevilnih kamenitih stebrih z 12 do 15 hodniki od juga proti severu, ki imajo na dolgo po 8 do 12 stebrov, vse iz rezanih kamenov. Nekteri učeni starinarji mislijo, da to podzidje mora biti še iz Salomonovih časov. V enem kraji je strahovita razpoklina na oboku; kdo ve, morebiti se je to zgodilo ravno o Kristusovi smerti? V južno-vzhodnem kotu ogelnega stolpa so v neki shrambici velike kamenite nečke, nad kterimi je nekako nebo na štirih stebričih iz marmorja. Turki pravijo, da to je zibelka Kristusova. Prečudna ta zibelka! Drugi dve pobeljeni dolblini v zidu prilastujejo Cahariju in Elizabeti. Ta stolp je prav ob dolini Jozafat in kaj lepo se iz line vidi po tem slovečem dolu.

Preteklo je že več ko šest sto let, odkar imajo sovražni Turki to cerkev v svoji oblasti in kristjanu le za denar pripustijo, da nektere minute z žalostnim sercem hodi po tem nekdaj tako lepem Marijinem svetišči. Zato pa tudi pobožni romarji le z bridkostjo zapustijo hrib Moria, da poprej pridejo na svete kraje, kjer saj nekoliko časa zamorejo moliti in premišljevati. Podajmo se tudi mi v duhu na druge kraje.

b) Cerkev Božjega groba.

To neizmerno veliko poslopje je na gori Golgata, in ker je vsacemu pravovernemu kristjanu tolikanj imenitno, zato moram to cerkev vsaj nekoliko opisati.

Ko sta Jezus in Marija tu na zemlji živela in terpela, je bila Golgata zunaj mestnega zidovja. Ko so pa pozneje Jeruzalemsko mesto vnovič pozidali, so tudi na ta sveti kraj raztegnili mesto. Lahko si mislimo, da je bil pervim kristjanom svet kraj, kjer je bil Jezus križan in kjer je bil v grob položen, in da so ta kraj ohranili v živem spominu. Tudi pozneje, ko so se po razdjanji Jeruzalema zopet nazaj povernili, so te svete kraje pod razvalinami lahko našli. Gotovo bi bili radi na tem svetem kraji postavili kerščansko cerkev, ali časi silnega preganjanja tega niso pripustili in ni jim bilo dovoljeno, da bi bili tukaj službo Božjo očitno obhajali. Kaj si zmisli priseženi sovražnik svete vere, cesar Hadrijan? V čast gerdi boginji Veneri postavi na Golgati velik tempelj, da bi ta tolikanj sveti kraj kristjanom pristudil. Ali nehoté je s tem svojim bogokletnim delom postregel poznejšim kerščanskim narodom. Ta sveti kraj je ostal v gotovem spominu in malikovalski tempelj je poznejšim kristjanom, ki niso bili več preganjani, brez vsega dvoma kazal kraj, kjer naj pravemu Bogu stavijo svoj tempelj. In to se je tudi zgodilo, ko je po cesarji Konstantinu sveta cerkev mir in prostost zadobila. Sveta Helena, Konstantinova mati, je ukazala, po hribu Golgati vse prekopati in našli so grob Kristusov, našli so njegov križ in več druzih svetinj. In zdaj je cesar zidal veličastno baziliko, ki naj bi po namenu Konstantinovem vse druge cerkve na zemlji presegla. Zidal je celih devet let, od leta 326. do 335. Pa bila so takrat svetišča še ločena in manj jih je

bilo, kakor jih je zdaj. Tri sto let so pod varstvom kerščanskih vladarjev verni kristjani iz vseh znanih krajev romali na to

zijanski kralj Kosroa II. ter je na podpihovanje in s pomočjo nehvaležnih Judov prelepo Konstantinovo baziliko porušil do

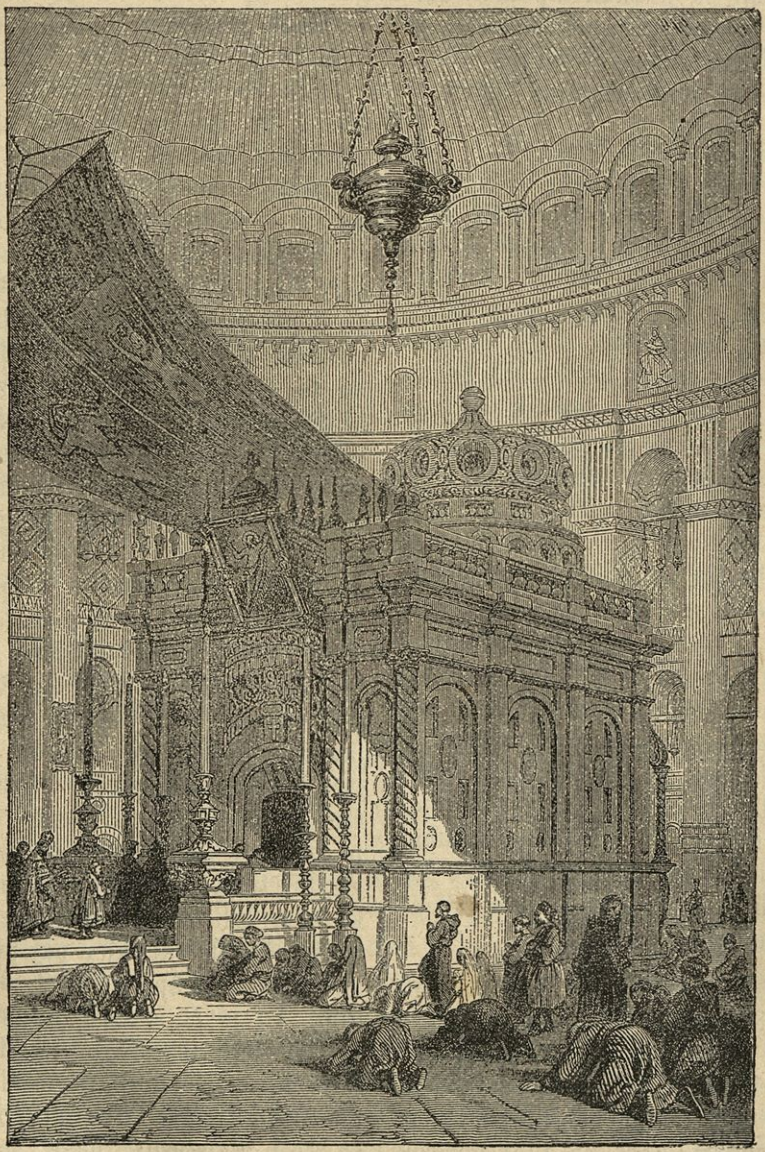

Cerkev Božjega groba.

Božjo pot in so tukaj opravljali svojo pobožnost.

Ali huda nevihta je prihrumela nad sveti kraj. Leta 614. se je pripodil pertal in sveti križ je seboj odnesel na Perzijansko. Na prošnjo zmagovalčeve žene, ki je bila kristjana in sestra gerškega kralja Mavricija, smel je menih Modest,

pozneje patrijarh, svetišče zopet obnoviti. Leta 626. je postavil na podlagi stare cerkve štiri molilnice in tri leta pozneje, 14. kimovca 629. leta je cesar Heraklij sveti križ zopet prinesel na Golgato. Z vitežko serčnostjo je premagal perzijanskega kralja in je to veliko svetinjo pridobil nazaj. Nesel je Heraklij sam in sicer bôs, brez vse kraljeve bliščobe, sveti križ na goro Golgato.

Ali egipčanski Neron, kalif Hakem, je leta 1010. brez usmiljenja zopet vse razdjal. Leta 1048. gerški poslopničarji na povelje cesarja Konstantina Monomaka zopet povzdignejo svetišče in sicer po osnovi patrijarha Modesta, namreč kroglino (rotondo) nad Božjim grobom in tri ločene cerkve. Te ločene cerkve so križarji leta 1130. zedinili v eno samo; s tem pa je zginila vsaka enakomernost ali simetrija. Leta 1508. je bil strašen ogenj pokončal del rotonde, ali kapele okrog Božjega groba, in nekaj raznih armenskih svetišč. Marsiktera lepotija teh svetišč iz Konstantinovih časov je izginila.

Lice sedanje cerkve Božjega groba kaže očitna znamenja iz dvanajstega stoletja. Vsa cerkev je obdana in sklenjena z mnogoterimi poslopji, kakor je na Jutrovem navada.

Naš romar svete dežele, monsignor Jeran, nam to preimenitno svetišče takole opiše: „Velika vrata v cerkev deržé od jugo-zahoda. Pred vrati je velik štiriogelnik, sejmišče za molke, podobe in druge reči, ktere romarji za spomin seboj jemljejo. Prostor pa, do kterega se pride po dveh ulicah, je od vseh strani s poslopji obdan. Ako se proti cerkvi oberneš, imaš ob levi in desni gerški samostan, in druga njihova poslopja, ki so sklenjena s cerkvijo Božjega groba. Pred seboj nekoliko na levo pa je najprej velik krog. V sredi tega kroga je malo poslopjiče Božjega groba; v neki daljini na okrog so skloniki in stebri, na kterih sloni velikanska, pa močno poškodovana kupola. To je svetišče, ki ga imajo skupaj katoličani, Gerki, Armeni in drugi. Precej nasproti, le malo stopinj od Božjega groba, nekako proti jugu, v sredi prostora, je prelepa gerška cerkev. Le-ta ima svojo lastno, prav lepo kupolo. Proti vzhodu Božjega groba je cerkvica katoličanov in precej vštric proti jugu zakristija. Iz obeh deržé vrata naprej v mali frančiškanski samostan, ki je naslonjen na cerkev svetega Božjega groba in kjer so strežniki tega svetišča. Ravno na nasprotni strani od katoliške cerkve, namreč proti zahodu Božjega groba, pa je armenska cerkev in samostan, in sicer ob levi, ko se gre v svetišče skozi velika vrata. Okrog gerške cerkve, ki je kakor podkov v sredi poslopja, so hodišča; ob straneh teh hodišč pa razne kapele, na okrog tako-le: Precej ob latinski cerkvi je zakristija, potlej ječa Kristusova, za tem kapela deljenja oblačil; ravno ob koncu gerške cerkve pa se gre po stopnicah v kapelo svete Helene in od ondot še globokeje v kapelo najdenja svetega križa; nekoliko na okrog dalje, zopet nad zemljo, je steber zasramovanja; od njega še dalje v krogu pa so stopnice kvišku na silno imeniten kraj, namreč na Kalvarijo. Zraven Kalvarije, pa zunaj cerkve, je kapela žalostne Matere Božje; le skozi okno se vidi s Kalvarije va-njo. — Vse to in še veliko druzih prostorov je *pod eno streho*, iz česar se lahko posname, koliko prostora ima pod seboj.

Očetje frančiškani opravljajo dan na dan skozi celo leto procesije do najimenitnejših krajev tega velikanskega poslopja Božjega groba. Pri tej procesiji navadno na glas molijo posebno za to odločene molitve in himne; o priložnostih pa jih slovesno pojó. Pri vsakem svetišči se kadilo zažiga ter se pokadi svetišče in pa-

trijarhov križ. Take procesije imajo tudi v Betlehemu in Nazaretu, povsodi k dotičnim svetiščem.

V Jeruzalemu ima ta vsakdanji obhod 12 postaj ali štacijonov: 1. Pri stebru bičanja, 2. pri ječi Kristusovi, 3. na delišči oblačil, 4. v kapeli najdenja svetega križa, 5. v kapeli svete Helene, 6. pri stebru kronanja ali zaničevanja, 7. na mestu križanja na gori Kalvariji, 8. na mestu, kjer je bil Jezus Kristus s križem povzdignjen, 9. pri mazilnem kamenu, 10. pri častitljivem grobu Jezusa Kristusa, 11. na mestu, kjer se je bil Jezus po vstajenji Mariji Magdaleni prikazal, 12. zopet v kapeli Marije Device, kjer se je bil po izročilih najpervo njej prikazal. — Vse te postaje so krog gerške cerkve in znotraj cerkve Božjega groba. Na sedem krajih so popolnoma odpustki; drugod pa, razun poslednjega, po 7 let.

Nektere teh postaj naj posebej omenim: V latinski cerkvi, kjer so tudi hranjeni sveti zakramenti, je stranski desni altar, kteri ima posebno imenitnost. V njem je kos tistega imenitnega stebra, pri kterem je bil Bog in Zveličar tako neusmiljeno stepen ali bičan. Druga polovica tega stebra je v Rimu, v cerkvi svete Praksede, kamor jo je bil l. 1213. pripeljal kardinal Kolona. V Jeruzalemu je ta imenitni spominek na altarji zapert, djal bi, kakor v tabernakeljnu. Za romarje in vernike po letu je skozi vratica zvertana votlina, na altarji pa zmiraj leži palica, s ktero se verniki dotikajo tega svetega spominka, s palico pa svojega čela ali druzih reči, ki jih seboj imajo. Vratica se samo le veliki petek odpró. Pristavijo se k altarju stopnice, da verni zamorejo prav k stebru priti in ga poljubovati. Steber ta je debel, nizek, začernel čok.

Ječa Kristusova je druga postaja; je ob vzhodni strani k cerkvi Božjega groba pridelana kapela, ki jo imajo Gerki v oblasti. V to ječo je bil Kristus djan, dokler ni bilo vse za križanje pripravljeno, kakor izročila pravijo. Kaže se, da v začetku je bila tú nekaka rupa ali vodnjak.

Tretji postanek je — v navadnem križevem potu deseti štacijon — kraj, kjer so vojaki Jezusovo oblačilo delili in za suknjo vadljali.

Četerti postanek te vsakdanje procesije je kraj najdenja svetega križa. Ko se je bil cesar Konstantin popolnoma prepričal resnice kerščanstva, je leta 326. svoji materi, sv. Heleni, odločil prijazno nalogo, da naj Golgato in Božji grob očisti gnjusobe in odpravi vse oskrunstvo. S pomočjo sv. Makarija, takratnega škofa v Jeruzalemu, dá cesarica odpraviti posipljine in vso gnjusobo ter na dan spravi Kristusov grob izpod razvalin. Kdo popiše, kako silno vesela je bila tega najdenja? — Želela je pa tudi najti Kristusov križ; upanje k temu je bilo toliko večje, ker je bila navada pri Judih, da so vse, kar je pri križanji služilo, na mestu zakopali. Ukaže torej kopati in po daljšem kopanji v neki rupi, ki je bila nekdaj berž ko ne vodnjak, najdejo tri križe in napis na posebni deski, ki je bila nekoliko nad križem. Znati je bilo sicer, da se deska k enemu teh križev bolje poda, kakor k drugima, vendar gotovo niso vedeli, kteri je Gospodov križ. Še le poskušnja, h kteri je bil pa Makarij gotovo po Božjem navdajenji naklonjen, je to razločila. Za smert bolna gospa je namreč tisti trenutek ozdravela, ko so se je s tretjim križem dotaknili.

Mesto najdenja svetega križa je precej pod Kalvarijo, nekako proti jugovzhodu od nje. Globoko v zemlji ste namreč dve kapeli, perva sv. Helene, druga najdenja svetega križa. Perva je 26 črevljev pod zemljo na mestu, kjer je po-

božna cesarica stala, ko so delavci še globokeje v zemljo rili, kopali in iskali. V drugo pa se gre iz perve še po trinajstih širokih stopnicah globokeje v zemljo in tukaj ob desnici je marmornata plošča, na kteri je vdelan križ, ki zaznamuje mesto, kjer je bilo najdeno znamenje našega odrešenja. V tej kapeli stoji tudi prelep nov altar s kapelo svete Helene, kterega je bil takratni nadvojvoda avstrijanski in potem nesrečni cesar mehikanski, Maksimilijan, daroval za to svetišče l. 1857.

Žeblje in nekaj križa je bila sv. Helena poslala svojemu sinu Konstantinu. Drugi del z napisom vred je darovala cerkvi v Rimu, ki se odtod imenuje „pri sv. Križi Jeruzalemskem“. Največji del svetega križa pa je velela v srebro vkovati in izročila ga je patrijarhu Jeruzalemskemu, da naj se ohrani za prihodnje čase. Le s privoljenjem Jeruzalemskega škofa so se smeli majhni koščeki odrezati, ki so se kakor najdražji spominki dajali v posebnih okoliščinah. Sveti Ciril, ki je bil od leta 348. do 386. škof v Jeruzalemu, pravi, da že takrat so bili koščeki svetega Križa po vsem svetu razširjeni. Današnje dni se težko dobi ta prelepa svetinja, ker v Rimu imajo le malo še od svetega Križa.

Kapelo „s stebrom kronanja in zasramovanja“ imajo Gerki v posesti. V altarji tukaj je za mrežo čok stebra, na kterem je Zveličar neki takrat sedel na dvorišči Pilatovem, ko ga je divje vojaštvo zasramovalo, zapljuvalo, mu ternjevo krono na glavo posadilo in ga s škerlatastim plaščem zaničljivo ogernilo, mu terst v roko podalo ter ga zaničevalo, rekoč: „Zdrav bodi, judovski kralj!“

Kalvarija je vštric velike gerške cerkve in gre se na njo po 18 stopnicah. Verh tega preimenitnega hriba je ravnica, ki je v cerkvico spremenjena. Štirideset črevljev dolg in štirnajst črevljev širok prostor je z dvema stolpičema razdeljen v dva prostora. Severozahodni oddelek, ki ga imajo katoličani v posesti, obsega prostor, kjer je bil Kristus na križ pribit in kjer je Marija stala. Dva altarja zaznamujeta ta dva imenitna prostora. Tlak spredi je vložen iz raznih pisanih kamenov, največ pa je rudeče barve.

V drugi kapeli, ki jo imajo gerki v oblasti, je bil pa Križ z Zveličarjem povzdignjen ali prav za prav v skalo zasajen. Prelep svetel altar s častitljivim križem je na mestu, s Kristusovo podobo natorne velikosti, ki je obernjena nekako proti večeru, tedaj proti Evropi ali proti nam. Pod altarjem, nad kterim križ stoji, je tista jamica, s srebrom obrobljena, v kteri je Jezusov križ stal in se mora človek skloniti, da to sveto mesto poljubi. Ob krajeh kažeta dva černa, okrogla, v tlak vdelana kamena tisti mesti, kjer sta stala križa dveh razbojnikov. Ob straneh križa ste podobi Matere Božje in svetega Janeza evangelista. Veliko svetilk v polkrogu, kterim se priliva z najčistejšim oljem iz oliv, sveti tukaj noč in dan. Med križem Kristusovim in križem levega razbojnika je sreberna šina, ktero vsak lahko odmakne; ta šina pokriva razpoklino, ki seže do vznožja gore, to je, do spodnje kapele, ki je ravno pod Kalvarijo v skali in se imenuje Adamova kapelica. Ta razpoklina žive skale je najmanj dvajset črevljev globoka in izročilo terdi, da to je ena tistih skal, ki so ob smerti Kristusovi pokale. Sveti Ciril, jeruzalemski škof, je zaklical zastran te pokline: „Ta sveta Golgata, ki do danes očitno kvišku kipí, daje do današnjega dne pričevanje, da tisti trenutek (ko je namreč Kristus umiral) so skale pokale.“ Pri tej poklini stermé tudi posvetni pisalci.

Zunaj Božjega groba je kapela Matere Božje, pa tako prizidana, da se skozi veliko okno s Kalvarije koj vštric va-njo

vidi in so ljudje na Kalvariji lahko pri sveti maši, ki je zraven v kapeli.

Naj zdaj še nekoliko opišem Božji grob, od kterega se veliko piše in govori, kakor ga je sam videl in opisal naš romar svete dežele.

Božji grob je pod goro Kalvarijo, ravno 110 stopinj od tam, kjer je križ stal. Okrog kapelice Božjega groba je cerkveno okroglo ozidje tega groba, ki ima 65 črevljev v premeru; krog in krog ob zidu so velikanski stebri, na kterih sloni imenitna kupola Božjega groba, ki je pa bila tako poškodovana, da se je po eni strani skoraj vse skozi videlo. Velevlasti, nevoščljive ena drugi, dolgo niso dopustile, da bi se kaj popravilo. Francoz in Rus sta zdaj vse prenovila. Pod to kupolo je kapelica Božjega groba, šest in dvajset črevljev dolga in 18 črevljev široka in z malo krono nad grobom Kristusovim, visoko 50 črevljev. Vsa kapela je iz belkastega in rumenkastega marmorja, pa vsa prepredena z malimi in drobnimi okraski. Nad streho se razširjajo ob obeh straneh veliki perti kakor zmagovita bandera s podobo Kristusa, ki je od smerti vstal. Ob vzhodni strani se gre v Božji grob. Spredej ob licu je šest tako velikih svečnikov, da so s svečami vred videti kakor stebriči. Pa tudi pročelje je napolnjeno s svetilnicami, podobami in raznimi lepotijami; ravno tako je tudi na okrog. Ker imajo Božji grob katoličani, Gerki in Armeni skupaj, torej kraljuje v vsem ozaljševanji neka ravnopravnost, tako da je zverstoma ena svetilnica katoliška, druga gerška, tretja armenska. In ravno tako je tudi s tablicami in z drugimi rečmi.

Kapela ima dva razdelka. Najprej se pride v angeljsko kapelo, ki je 17 črevljev dolga, 20 črevljev široka. V sredi te kapele stoji v marmor vdelan kamen, ki je neki kos tistega kamena, ki je bil grob Kristusov ž njim pokrit. Na tem kamenu je sedel angelj, ki se je bil ženam, ko so prišle Jezusovo telo mazilit, prikazal in jim rekel: „Ni ga tukaj, vstal je.“ Od tod se gre v drugi razdelek, v pravi grob Kristusov. Nizka in prav tesna vratica deržé va-nj; človek se mora prav močno prikloniti, če hoče noter. Tako napravljeni so bili vsi grobovi boljših in premožnejših ljudi na Jutrovem. Še zdaj se vidijo, djal bi, cela podzemeljska pohištva na Jutrovem, ki so vsa v živo skalo in v en sam rob vsekana. Sem ter tje so celi hribci tako presekani in spremenjeni od znotraj v mertvaška stanovanja. Narejene so sobice in v sobici je izsekan prostor za kake tri merliče. Tako pokopališče, pa manjše kakor navadno družinsko, je bil tukaj Jožef Arimatejec napravil za se, pa ga je bil potem za Jezusa prepustil — iz spoštovanja, ker je bil skrivaj njegov učenec. Grob Kristusov je 7 črevljev dolg, 6 črevljev širok, skoraj 8 črevljev visok in 50 svetilk ga razsvetljuje. Mesto groba je na desno, ko se noter pride, pod kamenito ploščo, ki ima dolgost vsega prostora, pol pa njegove širokosti in je 2 črevlja debela ter služi za altar. Ta tabla ali plošča je iz tiste nekdanje skale, na ktero je bilo položeno Jezusovo telo tako, da je bil obraz z nogami obernjen proti večeru. Zdaj je ta plošča v marmor vdelana. Na robu nad ploščo stojé zlati in sreberni svečniki, posode s cvetlicami in med njimi je ena, pa tudi po dve podobi Kristusovega vstajenja. — (Menda zato po dve, ker razni obredi imajo vsak svojo.) Svete maše na Božjem grobu se začnejo vsak dan o polnoči, in sicer najpoprej pete, ki jih imajo Armeni, Gerki in katoličani, kteri poslednji pridejo na versto zjutraj ob štirih.

Nekoliko težko pride na versto duhoven, kteri želi maševati v Božjem grobu o Veliki noči, ko je navadno veliko ro-

marjev iz raznih delov sveta. In vendar vsi, ki so mašniki, želé saj enkrat ondi maševati. Prenočiti mora duhoven v majhnem frančiškanskem samostanu, ki je s cerkvijo Božjega groba sklenjen in v kterem so pravi „varhi Božjega groba“.

c) Sveti križev pot.

Akoravno vsi ti kraji Jeruzalemskega mesta niso posebej posvečeni naši ljubi Materi Božji, vendar je na teh krajih tudi Marija za nas terpela, vendar je te kraje ona posvetila, ko je tukaj hodila. In ker vsak pravoveren kristjan gotovo želi saj v duhu obiskati te svete kraje, zato upam, da bom ustregel, ako opišem nekoliko tudi tisto preimenitno pot, po kteri je šel naš Zveličar Jezus Kristus na morišče, in kamor ga je spremila tudi njegova žalostna Mati; na altar, ki je bil postavljen za vesoljni svet: na Kalvarijo. To je tista žalostna pot, ktero je naš Odrešenik šel med druhaljo hudobnega judovskega ljudstva, obdan od surovih, zdivjanih vojakov, obložen s težkim križem. To je bila njegova najtežavnejša, zadnja pot za odrešenje moje in tvoje, o ljuba duša! — Tu so njegovi priseženi sovražniki prav po čerki z nogami teptali presveto Rešnjo Kri, ki je pod težo križa iz Kristusovih ran tekla. Marija, preskerbna Mati njegova, ga je spremila, da vidi, kaj ž njenim preljubim Božjim Sinom počnejo. O s kakšnimi čutili pač spremljajo pobožni romarji preblaženo Mater, kraljico mučencev, po tej žalostni poti ter ž njo v duhu premišljujejo pri vsakem štacijonu bridko terpljenje Gospodovo.

Ali tam v Jeruzalemu ni postavljenih nobenih podob ali štacijonov, kakor so pri nas po cerkvah ali po hribčekih, ki jim radi „kalvarija“ pravimo. Tam mora vsak romar vedeti, kje je bil Kristus obsojen, kje je pod križem padel, kje je svojo žalostno Mater srečal itd. Noben napis, nobena podoba ne kaže tega. Le poslednji štacijoni so že v cerkvi Božjega groba, kar sem že omenil. Tudi druga postaja je cerkvica. — Naj bolje si bomo sv. križev pot pred oči postavili, ako posnamem ta popis zopet, kakor ga nam popiše naš romar svete dežele.

On piše: „Da me ložej razumiš, ljubi bralec! spremljaj me tako-le: Oljska gora je proti jutru od mesta Jeruzalema. Z Oljske gore greš skozi štefanska vrata v mesto proti večeru in kmalu imaš proti jugu prostor nekdanjega tempelja, zdaj Omerjev medžid in ravno pri cesti ob levici staro vojašnico, kjer je bila nekdaj Pilatova hiša.

I. Štacijon. V zidu so nekake sledi starih vrat, kjer je bil neki vhod v Pilatovo sodnjo hišo. Tukaj so bile svete stopnice, po kterih je Zveličar šel v Pilatovo hišo. Te stopnice so pa zdaj v Rimu v jako lepi cerkvi blizo Laterana, kamor jih je dal prepeljati že cesar Konstantin veliki. (28. dan Marijinega meseca 1877. l. sem bil tudi jaz tako srečen, da sem smel po kolenih iti po teh pravih stopnicah, ki so pa z lesom oblečene. Na straneh pri pervi stopnici je napravil nepozabljivi Pij IX. dve zares ginljivi podobi: Jezus, kterega hinavski Judež poljubi, in na drugi strani Jezus, kterega omahljivi Pilat kaže. Mene ste te podobi bridko prešinili.) Naš romar, ki je na obeh krajih bil, pa pravi: „Ne vem, ktero je imenitniše, ali v Rimu stopnice same, ali v Jeruzalemu same ulice in kameni, kterih se je Sin Božji s svojimi nogami dotikal in jih posvetil. V Jeruzalemu romarji pri zidu na ulicah ginjeni poklekenejo in odmolijo pervi štacijon.

II. štacijon. Dvajset stopinj naprej, na desni strani gredé v mesto, deržé nizka železna vratica v latinsko cerkvico kerva-

vega bičanja. Tukaj je drugi štacijon: „Kristus zadene težki križ na ramo.“ Pervi kristjani so blizo ravno na tem mestu kapelo zidali, ki je bila pa proti sedemnajstemu stoletju že poderta. Quaresmius pripoveduje, da je bil poglavarjev sin v Jeruzalemu leta 1618. ta sveti spominek dal odpraviti in ga je spremenil v konjski hlev; toda po noči 19. prosinca 1619. l., v god presladkega Imena Jezusovega, so mu poginili vsi konji. Po tem čudeži je bila kapela zapuščena, še le vojvoda Maksimilijan Parski jo je leta 1818. po svojem romanji v Jeruzalem dal prenoviti, da je zdaj prav lepa, priserčna cerkvica.

III. štacijon. Pilatov dvor, kakor je znati, se je daleč ob potu stegoval in je imel pod seboj mnogotere prostore. Tu se gre po ulicah naprej proti sredi mesta mimo imenitne Ratisbonove naprave in mimo tistega oboka, s kterega je bil Pilat ljudstvu pokazal Jezusa, rekoč: „Ecce homo — glej, človek!“ Še nekoliko dalje gredé se pride pod avstrijski ustav za romarje, pod kterim se cesta zavije proti jugovzhodu; tukaj ob levici leži na tleh star steber pri zidu. Na tem mestu je tretja postaja, kjer je bil Gospod in Zveličar pervikrat pod križem padel.

IV. štacijon. Malo naprej ob levici so v stran proti tempelju ali sedanjemu Omarjevemu medžidu majhne ulice. Po teh ulicah je bila prišla Marija od strani, kjer je Jezusa najberž pričakovala; tedaj IV. štacijon.

V. štacijon. Kacih 60 stopinj dalje je vojaška bolnišnica, ktere spodnja zidava so rudeči in černi kameni — in to poslopje imajo za hišo hudobnega, neusmiljenega bogatina. Odtod gre ena pot dalje proti jugu, druga pa se zavije proti večeru bolj navkreber in po tej poslednji se je šlo na Kalvarijo. Ni torej se čuditi, da je Zveličar ves zdelan in utrujen tukaj bil že tolikanj omagal, da ni mogel več križa nesti; tedaj so primorali nekega Simona iz Cirene, ki je šel ravno iz polja, da je Jezusu pomagal. V znamenje te postaje kažejo neki kamen v zidu, ki je pa umazan, ker Judje in Turki, vedoč za postajo, menda va-nj pljujejo. Tako Kristus po duhovno še zmiraj terpi do konca sveta.

VI. štacijon. V tej ulici se nahajajo nekteri hodniki, ki vežejo nasproti si stoječe hiše. Med pervim in drugim hodnikom ob levici je pri nekih vratcah šesti štacijon ali kraj, kjer je bila usmiljena Veronika zdelanemu in ranjenemu Zveličarju podala potni pert. Tukaj namreč je imela svojo hišo. Zdaj pa stanuje ondi menda neka gerška družina.

VII. štacijon. Ob koncu tretjega oboka ob levici, predno se zavije v stranske ulice ali prav za prav v turški bazar ali sejmišče, se opravljajo molitve za sedmo postajo, kjer je bil Zveličar vdrugič pod križem padel. V tem kraji se je ob Kristusovem času mesto skončevalo in začenjala se je prava Kalvarija. Zdaj pa mesto še dosti dalje sega ter ima pod seboj vso Kalvarijo s cerkvijo Božjega groba in raznimi samostani z drugimi prostori vred. Ulic in hiš, ki so zdaj ondi, ni bilo ob Kristusovem času. Bili so ondi verti, skozi ktere se je vila pot na Golgato.

VIII. štacijon. Akoravno pa so zdaj ondi poslopja, se vendar ve za mesto, kjer je bila osma postaja. Tu se opravijo molitve pred tujim poslopjem v strani na novih ulicah, nekoliko više od imenovanega bazara. Tukaj namreč je Jezus pohlevno rekel usmiljenim ženam: „Sijonske hčere, ne objokujte mene, ampak same sebe in svoje otroke!“

IX. štacijon. Tudi deveti štacijon, kjer je bil Kristus vtretjič padel pod križem, je zazidan s poslopji; romarji molijo ob koncu ravno tistih ulic pri dvoj-

nih vratih, ki so tukaj. To je že prav blizo cerkve Božjega groba.

X—XIV. štacijon. Potem se precej pride v štirioglati prostor pred cerkev Božjega groba; v njej so poslednji peteri štacijoni. Deseti, kjer so vojaki Jezusovo obleko delili, je prav na čelu v cerkvi, zadej za gerško cerkvijo, kakor bi pri nas rekel, za velikim altarjem. Osemnajst stopinj više na Kalvariji je cerkvica in severo-zahodnji oddelek, lastnina katoličanov, je enajsti štacijon, kjer so Kristusa na križ pribili in kjer je Marija stala. Precej zraven v gerški kapeli je kraj, kjer je bil Jezus na križi povzdignjen in je umerl — dvanajsti štacijon. Tukaj so ga tudi s križa sneli in Mariji v naročje položili — trinajsti štacijon. 110 stopinj pod goro Kalvarijo, kjer je križ stal, je Božji grob, kamor so Gospoda položili, kteri kraj sem že zgorej popisal — tu je torej štirnajsti štacijon.

d) Marijin grob.

V duhu priserčno pozdravimo še enkrat grob, kamor so Zveličarja položili ter se poslovimo od velikanskega poslopja Božjega groba in podajmo se, saj mimogredé, še na neki kraj, kterega je naša ljuba Gospa in nebeška Mati s svojo pričujočnostjo posvetila, predno zapustimo vsemu svetu tolikanj imenitno Jeruzalemsko mesto. Podajmo se čez Sijonsko goro, ki je v svetem pismu tolikrat imenovana. Poslopja sijonska so postavljena ob južni strani Sijonskega hriba. Najslavnejši je kraj, kjer je bila hiša zadnje večerje — Coenaculum — zdaj muzlemska džamija. Naš romar svete dežele piše o tem tako-le: V prav žalostnem stanu je to poslopje, ki je bilo prav za prav perva kerščanska cerkev. Na tem kraji je v stari zavezi več časa stal šotor s prečudno mano. Tukaj je Zveličar apostolom noge omival. Tukaj je svoji ljubezni do nas, djal bi, krono postavil, ko nam je v presvetem zakramentu samega sebe zapustil. Tukaj se je po svojem vstajenji apostolom prikazal. Tukaj jim je sv. Duha poslal. Tukaj so apostoli izvolili sv. Matijo na mesto nesrečnega izdajalca. Tukaj je preblažena Devica Marija živela več let. Tukaj je ona tudi umerla. Tukaj je stala že v pervih časih „cerkev apostolov“, ktere omenja sveti Ciril v 4. stoletji. Še več. Majhna cerkvica je bila tukaj že ob času cesarja Adrijana leta 126. in sicer v tistem oddelku, kamor so se učenci Gospodovi ž njegovo preblaženo Materjo vernili po njegovemv nebohodu z Oljske gore. Seveda je bilo tudi to svetišče večkrat razdjano, pa kristjani so ga vselej zopet pozidali, da so se le povernili boljši časi. Dvorana zadnje večerje, kakor je sedanji čas, so leta 1342. pozidali oo. frančiškani. Sicilijska kraljica Sancija je bila s svojim možem Robertom to svetišče od egiptskega sultana kupila ter je pobožnim menihom ondi tudi postavila samostan. Ali leta 1561. so se Mahomedanci zopet polastili tega svetega kraja, češ, da poslopje je nad grobom Davidovim. Od takrat je to svetišče v turških rokah. Frančiškani so ga zidali v dva nadstropja, kakor so mislili, da je bilo od začetka. Spodnje nadstropje s starim podzidjem ima dve dvorani: Večja je „umivališče nog“, manjša „Davidov grob“, kamor je po turški prenapetosti vsem tujcem ostro prepovedan vstop. Tudi zgornje nadstropje ima dva oddelka: Oddelek „prihoda svetega Duha“, nad kterim se razprostira kupola in kamor kristjanom ni dopuščeno, in „dvorana zadnje večerje“. Ta dvorana je 23 stopinj dolga in 15 stopinj široka, podperta z dvema stebroma, ki jo delita v dve ladiji. Tri okna jo razsvetljujejo ob južni strani. Dvorana je čisto prazna, brez vsega znamenja kerščanstva. Ako-

ravno so jo Turki po svoje uravnali, ima vendar še nekako podobo cerkve.

Tukaj se je torej preblažena Devica in Mati Marija s svojo prečisto dušo ločila od svojega telesa. Iz te hiše so apostoli Gospodovi njeno presveto telo nesli v dolino Jozafat med petjem svetih psalmov, kakor smo brali v I. delu str. 664.

Ker smo že pregledali imenitnejše kraje v Jeruzalemu, ktere je tudi Marija Misli se, da je Marija to vodo rabila, kedar je bila v Jeruzalemu. Zato pravijo temu studencu „Marijin studenec“. Ta dolina ima proti jugu vertove, iz kterih se Jeruzalem z zelenjavo oskerbljuje.

Po nekoliko zaviti poti v dolino kažejo razširano pečino za mesto, kjer je bil sveti Štefan kamenjan. Le malo stopinj dalje je lep mostič, ki derži čez Cedron na Oljsko goro. Nektere korake

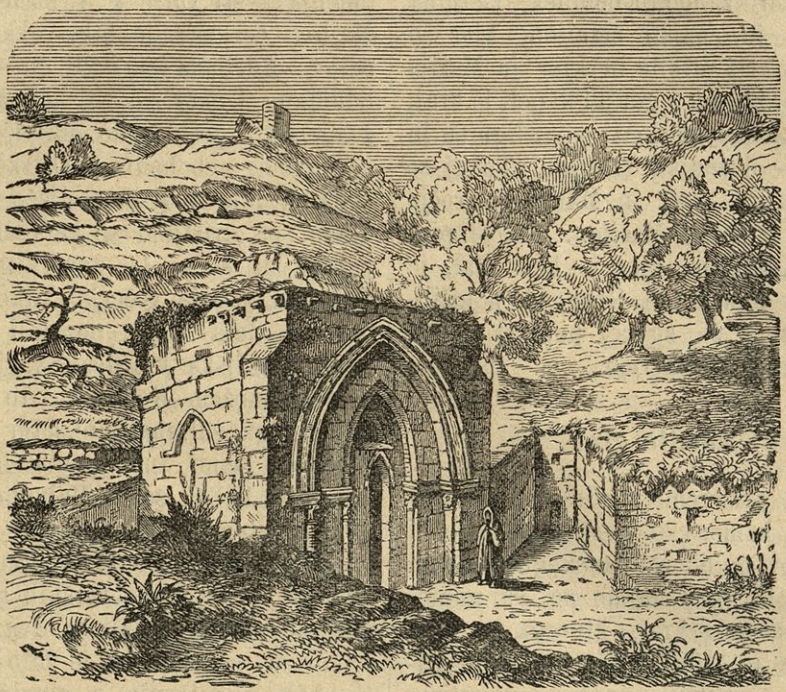

Cerkev Marijinega groba.

posvetila, pridružimo se v duhu tudi mi temu presvetemu sprevodu in poglejmo še ta kraj.

Pred mestnim zidovjem je studenec, globoko v tleh, da se mora po stopnicah do njega iti. Voda je prav lepa, pa ne posebno dobra, in pod zemljo je v zvezi s studencem Siloe, ki je nekoliko dalje proti jugu. Ima to čudno lastnost, da se po dvakrat na dan kar hitro naraste, pa vendar ne ob določenem času.

naprej ob levi je *grob Marije Device*, ob desni v vznožji hriba pa duplina, kjer je naš Zveličar kervavi pôt potil; za lučaj dalje proti jugu je ograjeni vert Getzemani.

Ti sveti kraji imajo nekako posebno lastnost, da serce ne le ganejo, marveč ga tudi duhovno razveselé ter so prijazno mazilo trudni popotnikovi duši, toliko bolj, ker nihče ne dvomi, da so ta svetišča ravno tisti kraji, za ktere se zaznamujejo. Več svetih krajev je namreč dvom-

ljivih, ker eni jih stavijo sem, drugi drugam. Po tolikih vojskah in razdjanjih se je pač marsikaj izročil zgubilo, pozabilo ali preminilo.

Zastran Marijinega groba je znano, da so bili apostoli po njenem vnebovzetji, stermeči nad tem velikim čudežem, grob zapečatili in so ga v veliki časti imeli oni in za njim vse kerščanstvo. Sveti Hieronim omenja v svojih pismih groba Marije Device v Jožefovi dolini. Teodozij veliki pa je bil ondi dal dvostropno cerkev zidati. V spodnjem delu je bil Marijin grob, v zgornjem pa so bili štirje altarji. O hudih vojskah je bila cerkev večkrat razderta, pa zopet pozidana. Sedanjo lepo cerkvico so križarji postavili. Nad zemljo je štirioglato, po verhu plano poslopje, čigar lice in vhodna vrata razodevajo nekako znamenitost, ker so zidana v gotiškem slogu. Prava imenitnost je znotraj. Po 48 marmornatih stopnicah se gre v spodnjo kamenito cerkev, ki je 95 črevljev dolga in 20 črevljev široka. Sredi stopnic je na vsaki strani kapelica, proti vzhodu svetega Joahima in svete Ane, proti zahodu pa svetega Jožefa. Na dnu v cerkvi je precej visoka Marijina rakev, pokrita s černopisanim marmorjem, ki je ob enem altarni kamen. Tukaj neprenehoma lučice goré. Žalostno pa je, da so Abisinci, Gerki in Armeni to svetišče katoličanom tako čisto vzeli, da zdaj nobenega altarja več nimajo v oblasti, in v njem še maševati ne smejo. To se je zgodilo že 2. malega travna 1757. Očetje frančiškani so namreč veliki teden ob vhodu v to Marijino cerkev postavili po navadi prelep altar in so pred-enj obesili zlate in sreberne svetilnice, darila katoliških vladarjev. Več tisoč pričujočih gerških romarjev bruhne o mraku na altar in ga oropa do čistega, pred turškim sodnikom pa lažejo, da so jih bili latinci napadli. Veliki vezir, podkupljen, nasilnikom svetišče prisodi in ni bilo več nobene pomoči. Leta 1852. je sicer visoka porta oo. frančiškanom lastnino tega svetišča poterdila, rusko-gerška stranka pa se je temu ustavila in nobena evropejskih vlad dosihmal ni stopila na stran oo. frančiškanov. Žalostno je videti, da tudi tje v sveto deželo sega neka roka iz černe teme; kedarkoli vstane kak vrišč zavoljo kacega svetišča, vselej so katoličani v škodi, ker zapadni zastopniki katoliških vlad z nasprotniki potegnejo.

Kakor mora biti poterto serce vernega romarja pri premišljevanji takih prigodb, toliko bolj se omeči, ko stopi, kakor na svoj dom, v kapelo kervavega potú Kristusovega, ki je prav blizo zraven cerkvice Marijinega groba proti jugu. Čez 8 stopnic se gre doli v zemljo in se pride v skalnato duplino, kakih dvanajst črevljev visoko, 27 črevljev dolgo in široko in ima tri priviligirane altarje. To svetišče je edino v natornem stanu, sama skala, in nihče ne dvomi, da je ravno na tem mestu Zveličar v smertnih bridkostih potil kervavi pôt.

5. Betlehem.

Poslovimo se od starega Jeruzalemskega mesta in okolice njegove in podajmo se v duhu še enkrat v eden najsvetejših krajev obljubljene dežele. Pojdimo še v Betlehem. Že je ljubeznjivo mestice bolj natanko opisano v I. delu na strani 402. Vendar naj tu še nekoliko omenim o tej prelepi Marijini Božji poti. Iz Jeruzalema se gre skoz jopska vrata ob večerni strani mimo vertov po dolini Hinom. Eno uro hoda kažejo blizo poti grobljo kamenja. Do leta 1645. je stalo tu staro drevo, terebinta. Izročilo pravi, ko je preblažena Devica Marija, v družbi svojega čistega ženina, s svojim nebeškim Detetom Jezusom v Jeruzalem popotovala,

da ga je v tempelji, 40 dni starega, pred Gospoda postavila, da je počivala pod tem drevesom. Drevo se je pripognilo ter nebeško Dete, kot svojega Gospoda, pozdravilo. Romarji iz vseh krajev svetá so mimogredé poljubovali to drevo v pobožen spomin na to prigodbo. Neki hudobnež pa je to častito staro drevo podžgal. Očetje frančiškani so od korenin in lesa njegovega križčeke in rožnevence naoči. Marsiktero uro je morebiti v svojih otročjih letih prebil doma pri razsvetljenih milih jaslicah ter je neutrujeno premišljeval revni, s slamco kriti hlevček, gledal in postavljal volička in oslička, pogovarjal se z angeljci in pastirci, ki so piskali na svoje piščalke v sredi lepo belih jagnjičev in ovac; občudoval je svitlo zvezdo, preblaženo Devico ž njenim nebeškim Detetom v jaslicah, svetega Jožefa in potem

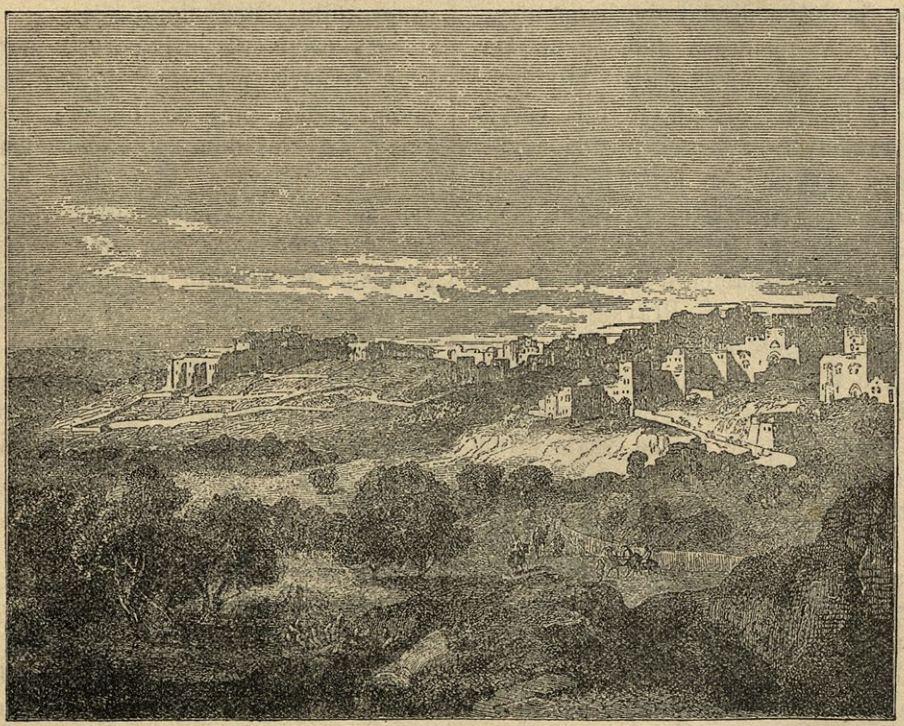

Betlehem.

pravili, kraj pa so zaznamovali z grobljo kamenja.

Od todi do Elijevega samostana se gre nekoliko navkreber. Romarju, ki pride na prijazni griček, zabliščijo se bele hiše Betlehemskega mesta. O kakšni občutki pač prešinejo serce romarja iz daljnih tujih krajev, ko pervikrat zagleda to milo mestice! Najljubeznjivejši spomini perve njegove mladosti mu stopijo pred svete tri kralje. — Zdaj pa bo res videl kraj, poljubil svete votline, kjer je bil njegov Zveličar rojen. — V duhu vidi tri modre, z vsem spremstvom, ki so šli ravno to pot iz Jeruzalema v Betlehem, da so poiskali in molili novorojenega kralja Judovskega. Toliko ložej se v duhu postavi nazaj v tisti čas, ker vidi tu pri ubogem ljudstvu skoraj nespremenjeno obleko in tiste značaje, kakor so se nahajali o času

Kristusovega rojstva. Zlasti hvalijo spodobno in pošteno obnašanje Betlehemitark, ki s tem zares kažejo, da so rojakinje Njemu, ki je tukaj bil rojen od prečiste Device.

Ali je v pervem ali drugem stoletji nad tem revnim, zapuščenim, pa toliko svetim krajem bila že postavljena cerkev, tega nam zgodovinarji ne vedó povedati. Hudobni cesar Hadrijan je tudi tukaj postavil neverski tempelj svojemu maliku, le zato, da bi kristjanom kljuboval in jih od svetega kraja odvračeval, kakor je storil v Jeruzalemu na mestu Gospodove smerti. Pa kakor tam, postavil je tudi tukaj cesar Konstantin velik, živega Boga vreden, veličasten tempelj. Na njegovo povelje se je vzdignila nad votlino Kristusovega rojstva zares velikanska in prelepa bazilika, ki bi se lahko na stran postavila največjim Rimskim cerkvam. Posvečena je bila Božji Porodnici. Še današnje dni se vidi to veličastno zidanje. Edina vrata peljejo iz velike lope v cerkev, ki je zidana v podobi križa. Pod poprečno ladijo je votlina, v kteri je bil rojen naš Zveličar Jezus Kristus. Tu je zares tisti sveti kraj, ki v sercu vernega kristjana vzbuja sladkejše občutke, kakor na vseh druzih Božjih potih vesoljne zemlje. Nekaj posebnega vleče na ta kraj vse čiste, pobožne duše, tako da sv. Hieronim in za njim veliko svetih mož in žen se ni več ločiti moglo od tod, marveč so blizo tam živeli do svoje smerti. Saj tukaj je tisti presrečni kraj, kjer nam je Marija podelila ne le posebno milost, kakor na druzih njej posvečenih krajih, ampak kjer nam je dala začetnika vseh milosti Božjih. Tukaj se je vsa dobrota in milost Božja v podobi malega Deteta na Marijinem naročji prikazala v njeno neizmerno stermenje in v veselje nebesom in zemlji. Zato je tukaj se razlegalo prelepo angeljsko petje, ki je v priprostih pastircih vsem ljudem veselo skrivnost razodelo. Od tukaj se je razlil ljubi mir po vsej zemlji, kterega svet celih štiri tisoč let ni več poznal. Na Marijinem naročji vidi pobožni romar v duhu novega Adama, ki je prišel na ta svet, da bi zasadil nov paradiž. Čast in hvala naj bo dana Božjemu Detetu in njegovi presveti Materi za neizmerno veliko, nezasluženo milost, da sem tudi jaz poklican v sv. katoliško vero!

Ker je to svetišče že poprej bilo popisano, bomo z duhovnim obiskovanjem te najsvetejše Božje poti sklenili romanje po sveti deželi. Videli smo, da le malo teh imenitnih svetišč imajo pravoverni katoličani v svoji lasti, da večji del teh svetih prostorov imajo v svojih rokah krivoverci ali pa neverni Turki. Prosimo Boga, da bi ti z Jezusovim in Marijinim življenjem posvečeni, nam katoliškim kristjanom toliko dragi in sveti kraji bili nazaj dani, ker le mi imamo pravico do njih, da bi na teh Božjih potih vsak kristjan lahko, brez vse opovere častil Božjega Zveličarja in njegovo in našo Mater Marijo.

O Marija, naša ljuba Mati, obiskali smo v duhu perve, tebi posvečene kraje; ponižno te prosimo, izprosi nam pri svojem Božjem Sinu, da nam zavoljo tega romanja na tvoja Božja pota v sveto deželo oživi vero, uterdi upanje in užge ljubezen, da ga enkrat vsi s teboj v nebeškem Jeruzalemu molimo in hvalimo vse večne čase. Amen.

III. Marijina Božja pota na Laškem.

I. Loreto.

Izmed vseh slavnoznanih krajev, karkoli jih je naši nebeški Materi in Kraljici tu na zemlji posvečenih, je najimenitnejši, djal bi, najsvetejši „Loreto“ na Laškem. Nepozabljivi, za Marijino čast toliko vneti sveti oče Pij IX. piše v svojem apostolskem pismu 25. vel. serpana 1852 od tega svetišča: „Tukaj častimo od Boga tolikanj ljubljeno nazareško hišico, ki je bila nekdaj zidana v Galileji, potem pa z Božjo pomočjo iz svojega podzidja vzdignjena, skozi neizmerne daljave čez suho in mokro prenešena najprej v Dalmacijo, potem na Laško; tu častimo tisto hišico, kjer je od vekomaj izvoljena, izvirnega greha prosta presveta Devica bila spočeta, rojena, izrejena in od Božjega poslanca polna milosti in blažena med vsemi ženami bila pozdravljena“. Nad tri sto let poprej je že drug papež, Julij II., ravno tako počastil „Loreto“ rekoč: „V Loretanski cerkvi ni le samo podoba preblažene Device, tu je tudi, kar nam pobožna vera pravi, hišica ali stanovanje, v kterem je bila preblažena Devica rojena, izrejena; v kteri je na angeljevo pozdravljenje spočela Zveličarja sveta. To stanovanje so že apostoli v pervo cerkev posvetili ter so v njej pervi daritev svete maše obhajali.“ Zadostuje naj spričevanje tako veljavnih in imenitnih cerkvenih učenikov. Vsak verni človek, ki Marijo ljubi, bo visoko častil Loretansko hišico, ta prečudni zaklad svete katoliške cerkve. Upam, da bom ustregel vsem vernim udom naše slavne bratovščine, ako to največje svetišče na zemlji bolj obširno opišem.

Najpoprej naj omenim, *kako je ta prečudna hišica prišla na Laško?* Že pervim kristjanom v apostolskih časih so bili kraji, kjer je bil naš Božji Zveličar rojen, kjer je živel, učil in umerl, tako dragi in častiti, da so nekteri sklenili na teh krajih živeti in celó umreti. V toliki časti so imeli tudi hišico, ktero je preblažena Devica Marija v Nazaretu imela, kjer je s svetim Jožefom živela, kjer je veliki angelj Gabrijel prinesel veselo oznanilo, da bo postala Mati Odrešenikova in kjer je, vernivši se iz Egipta s svojim nebeškim Detetom Jezusom živela do časa, ko je naš Gospod začel očitno učiti. Ta majhna hišica je bila torej presrečna priča otroških let Sinu Božjega, priča njegovega življenja z Marijo, njegovo materjo in s svetim Jožefom, bila je priča njegovih prelepih čednosti. Tu so se na tihem in na skrivnem godile trideset let preimenitne, neizrekljive skrivnosti uboštva, ponižnosti, pokorščine in ljubezni, ktere mora svet očitno občudovati in posnemati. Pač lahko spoznamo in za terdno imamo, da so že pervi kristjani to hišico visoko, visoko častili.

Sveta cesarica Helena, ki je vse svete kraje v Palestini obiskala in jih s svojim sinom, cesarjem Konstantinom, z veličastnimi tempelji ozaljšala, prišla je okoli leta 300 tudi v Nazaret. Obiskovala je sveto hišico, ki je bila še nepoškodovana ter je dala čez-njo zidati prelepo cerkev. Neprenehoma so romali pobožni verniki iz vseh krajev zemlje tjekaj ter počastili to preimenitno svetišče. Ko so neverni Saraceni okoli leta 700 sveto deželo dobili v svojo oblast, je bilo še takrat to romanje v navadi. Ko so pa leta 1076.

divji Turki sveto deželo dobili v svoje grozovite roke, bili so kristjani neusmiljeno zatirani, pobožni romarji oropani, celó pomorjeni, tako da so verniki evropejskih dežel, ko so slišali bridke pritožbe popotnikov in zvedeli oskrumbo svetih krajev, vsi vneti za čast Božjo prijeli za orožje, na svojo obleko si križe pripeli ter so v velikih trumah ljutega Turka prijeli, da bi ga iz svete dežele pregnali. In res so križarji Jeruzalem vzeli in divjega Turka iz vseh sv. krajev spodili. 88 let so kristjani imeli sveto deželo v svoji lasti. Neštete verste pobožnih vernikov so zopet romale k sv. hišici v prijazni Nazaret.

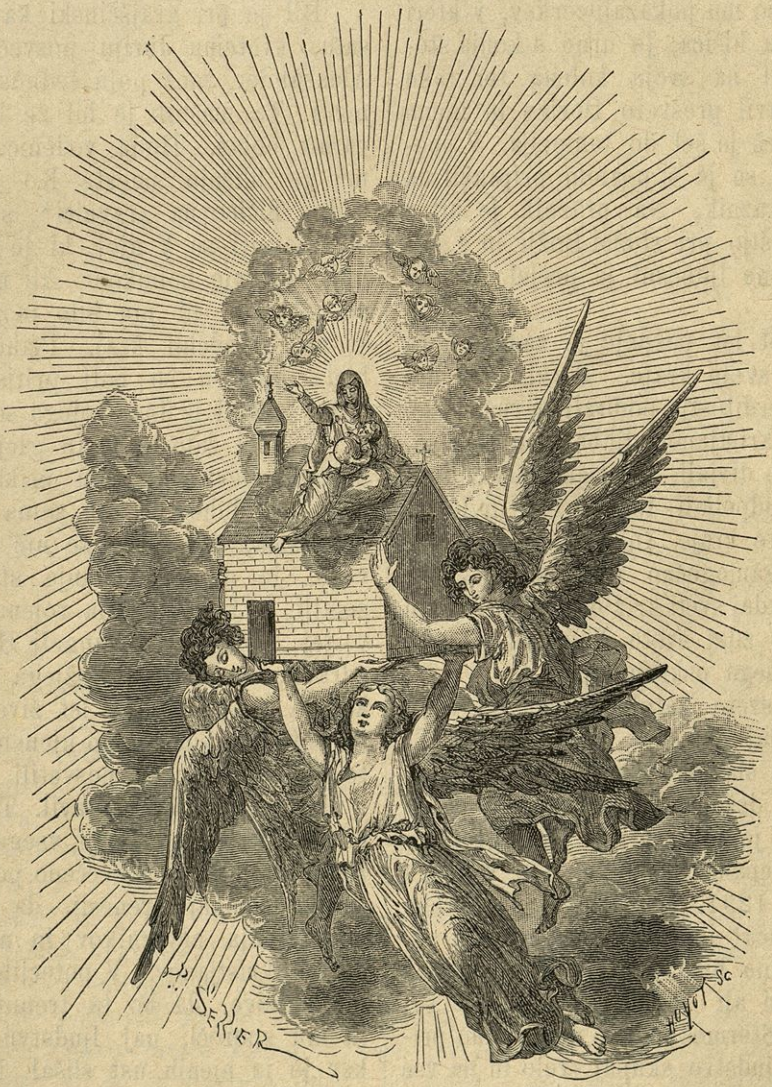

Prenešenje svete hišice.

Zavoljo mlačnosti in needinosti kristjanov pa je Bog pripustil, da je sveta dežela zopet divjemu Turku v pest prišla. Zopet se vzdignejo kralji in vojvode s svojimi vojskami nad Turka, ali nič zdatnega niso opravili. Zadnji romar, kterega

zgodovinarji omenijo, da je obiskal sveto Marijino hišico v Nazaretu, je sv. Ljudovik, francoski kralj. Na delopust pred praznikom oznanjenja Devici Mariji leta 1252., je prišel iz hriba Tabor proti Nazaretu. Ko so mu pokazali cerkev, v kteri je bila njena hišica, je urno s konja stopil in padel na svoja kolena ter tako klečé pozdravil presveto Devico in njeno hišico. In peš je šel do tempelja. V spokorni obleki se je s postom pripravil na prihodnji praznik. Na praznik je bil z vso pobožnostjo pri službi Božji in s solzami priserčne ljubezni je prejel sv. obhajilo.

Štirideset let pozneje je zadela nova nesreča te svete kraje. Turki so z neusmiljeno serditostjo podirali in rušili vse, kar je bilo kristjanom ljubega in svetega. Grozovito so divjali, kristjane mesarili ali v sužnost odpeljali ter z vso divjostjo skrunili svete kraje. In zdaj je mili Bog s svojo vsegamogočno roko segel vmes. Kakor je nekdaj sveti križ otel iz neverskih rok, tako je zdaj sveto Nazareško hišico obvaroval vsega oskrunjenja.

Ko je sveto katoliško cerkev vodil papež Nikolaj IV., je cesar Rudolf I., praded naše slavne cesarske hiše, vladal avstrijanske dežele; na Hrovaškem pa in v Dalmaciji je bil kraljevi ban, grof Nikolaj Frangepani. Tedaj so 10. velicega travna leta 1291. blizo Reke, na malem griču „ravnica“ imenovanem, zapazili naenkrat majhno hišico, ki je bila podobna mali cerkvici ali kapeli. To je bilo sabotni dan. Stermeč nad to nenavadno prikaznijo je ljudstvo skupaj vrelo in na vse strani gledalo in opazovalo to čudo. Sveta groza je obšla slehernega, ki je to prikazen videl. Vsa uredba v hišici, altarček s križem in s podobo preblažene Device, vse to je pričalo, da to mora biti Bogu in preblaženi Devici posvečen kraj. Seveda se je to urno razglasilo in od vseh krajev so ljudje hodili počastit prostor, kterega je Gospod Bog sam z vidnim čudežem zaznamoval. Vsi so se povračali potolaženi, pokrepčani in umirjeni. Mnogo bolnikov je čudežno ozdravelo.

Bil je pri grajščinski kapeli na Tersatu, svetemu Juriju posvečeni, mašnik Aleksander, mož poln čednosti in pobožnosti. Ta mašnik je bil že dalje časa nevarno bolan. Huda vodenica napovedala mu je bližnjo smert. Ko je zvedel od čudne hišice na „ravnici“, sklenil je tudi on oberniti se k njej, ki je Mati nadložnim, zdravje bolnikom. Ali njegove moči so oslabele, ni mu bilo mogoče, podati se na čudodelni kraj. Prihodnjo noč je huda bolezen še bolj pritiskala in pobožni mašnik iz dna svojega serca vzdihuje k tolažnici žalostnih. In glej čudo! Preblažena Devica se mu prikaže v družbi nebeških duhov in mu sama pripoveduje, da hišica, od ktere še nič gotovega ne vedó, je njeno nekdanje stanovanje na zemlji, v kteri je bila rojena in izrejena; v tej hišici jo je angelj Gospodov pozdravil, tu je Sinu Božjega spočela, tukaj je ž njim toliko let živela. Tudi mu je povedala, da so po njenem vnebovzetji to hišico v cerkev posvetili, da je altar v njej sveti Peter postavil. Tudi mu razodene, da so po Božji vsegamogočni naredbi angelji to posvečeno poslopje z Nazareta semkaj prenesli, da so ga oteli oskrunjenja nevernikov in mlačnosti ondotnih kristjanov. V poterjilo vsega tega mu napove, da bo ta trenutek ozdravel, in mu sporoči, naj ljudstvu oznani vse, kar je iz njenih ust slišal. Marija zgine, njegovo serce pa je bilo nebeško potolaženo.

Aleksander je bil tisto uro popolnoma zdrav. Na vse zgodaj se poda na kraj, kjer je stala sveta hišica. Veselo in natanko pripoveduje zbranemu ljudstvu vse, kar se mu je bilo prigodilo. In vse ljudstvo ž njim vred poklekne in solze ve-

selja in hvaležnosti oblivajo pričujoče. — Tudi deželni poglavar Dalmatinski ali ban, grof Nikolaj Frangepani, zve od prečudne prikazni „na ravnici“. Urno pride, sam natanko vse pregleda in, da bi se resnica popolnoma dognala, posvetuje se s pobožnimi možmi. Štiri zanesljive možé pošljejo v sveto deželo, v Nazaret, da preiščejo in pozvejo, je li ta hišica res Marijina. Štirje poslanci, izobraženi možje, med njimi tudi ozdravljeni mašnik Aleksander, so z darovi podkupili Turke, da so jih pustili v sveto deželo ter so srečno prišli v Nazaret. Tam poprašujejo ondotne kristjane in zvedo, da hišica je pred nekaj časom zginila, da pa nič ne vedó, kam; le podzidje, kjer je stala, je ostalo. Poslanci vse vestno preiščejo, premerijo podzidje, pregledajo kamenje in zidanje in preračunijo čas prenešenja tega svetišča. Ko je vse dognano, se vernejo nazaj in pridejo srečno v Dalmacijo ter poglavarju in ljudstvu pričajo očitno, da ta hišica ne more biti nobena druga, kakor Nazareška hišica, ker vse, kar so videli v Nazaretu, se strinja ž njo. Veliko je bilo veselje po vsem kraji in od blizo in od daleč so hiteli romarji semkaj in obilni čudeži so množili veselje in pobožnost vernega ljudstva.

Ali to sveto veselje je bilo kratko. V noči 10. grudna 1294. — torej čez 3 leta, 7 mesecev in 4 dni — je zopet zginila sveta hišica z „ravnice“. Angelji so jo prenesli čez adrijansko morje na Laško ter so jo postavili na grič z lavorjem obraščen, blizo mesta Rekanati. Premožna vdova, ki se je Lavreta imenovala, menda od lavorjevega griča, ker lavor se po latinski imenuje lavretum, bila je posestnica tega griča. Pastirji iz Rekanate so pervi zapazili to čudno hišico. Čudna svetloba jo je obdajala. Hitro se je po okolici zvedelo o tem čudežu. Pobožna žena Lavreta je hišico spodobno ozaljšala in sploh so jo imenovali „Lavretansko hišico“. Kmalu so ljudje od vseh krajev skupaj vreli. Tudi bolniki so prilezli in veliko njih je prečudno ozdravelo. Pobožni romarji so v tej sveti hišici, nekteri v svoji ljubezni, drugi v zahvalo ali v svojih prošnjah, nebeško kraljico z raznimi priimki pozdravljali in na pomoč klicali. Tako so se pričele „Lavretanske litanije“, ki so se urno po vsem kerščanskem svetu razširile. Zdaj imajo le rimski papeži pravico, nove priimke pridevati. Papež Pij V. je pridjal priimek: „Pomoč kristjanov“. Sveti oče Pij IX.: „Kraljica brez madeža izvirnega greha spočeta.“ Sv. oče Leon XIII. pa: „Kraljica svetega rožnega venca.“

Se ve da se je češčenje Matere Božje v tej prečudni hišici hitro širilo in lavorjev griček postal kmalu imenitna Božja pot. Ali kjer se čast Božja množi in njegova preblažena Mati slavi, tam tudi hudobni duh ne miruje. Stara peklenska kača se vedno zvija in zalezuje peto tiste, ktera jej je glavo sterla. (I. Mojz. 3, 15.) Hudobni ljudje, najemniki stare kače, nadlegujejo pobožne romarje, prežé na nje v temnem gozdu in mnogo jih oropajo. Ljudje se bojé obiskavati to svetišče na samotnem kraji. Tedaj svetišče samo pride bliže ljudem. Neko jutro zgine iz gozda in se postavi bližej mesta Rekanati, na pristavi dveh bratov. Še obilnejši je bilo zdaj obiskovanje svete hišice. Pa tudi tukaj sveta hišica ni imela obstanka. Brata, poprej si dobra, složna, začela sta se pričkati zastran obilnih darov, ktere so romarji donašali. Preblažena Devica pa pokaže, da v prepiru in nemiru noče prebivati, torej še enkrat premeni svoj sedež. 5. kimovca 1295. l. se je premaknila od ondot za strelaj naprej in se postavila na sredo ceste, ki pelje iz Rekanate proti morju in na tem mestu je še zdaj ter jo sploh imenujemo „Lavretanska hišica“.

Vedeli so prebivalci, da ta majhna hišica s svojimi starimi in častitljivimi podobami je veliko svetišče. Ali kaj da prav za prav je, niso še znali. Čudeži, ki so se v njej godili, so se daleč okoli razglasili in tujih romarjev je bilo vedno več. Prišli so celó iz takraj morja, tudi romarji iz Reke in s Tersata. Ti so urno spoznali, da je hišica ravno tista, ki je poprej „na ravnici“ bila, in pripovedovali so stermečim Italijanom, da to je Nazareška hišica preblažene Device Marije.

Ko sveti oče Bonifacij VIII. zve od čudnega prenašanja svete hišice in sliši, koliki čudeži se godé, ukaže škofu v Rekanati, naj na novo vse to preišče. Poslali so zdajci šestnajst zanesljivih mož najprej v Reko na Tersat, potem pa še v Galilejo. Pozvedovali so v Dalmaciji in v Galileji in se prepričali, da je to res Marijina hišica. Nikakoršnega dvoma ni bilo več. Neizmerno veselje je napolnilo vse verne in „Lavretanska hišica“ je bila kmalo največja Božja pot v celi Evropi. Še bolj je vsegamogočni Bog sam poterdil to resnico s čudeži, ki so se v tej sveti hišici na priprošnjo preblažene Device Marije godili. Blizo 600 let roma nepretergana versta pobožnih vernikov v Loreto. Kralji in cesarji, papeži in škofje, najbolj učeni, najimenitnejši možje so med njimi. Dobri Dalmatinci pa le še hodijo v veličastno cerkev ter se v sveti hišici na svojih kolenih s solznimi očmi ozirajo zdaj proti nebu, zdaj na podobo Marijino in milo kličejo: „Verni se nazaj, o lepa Gospa, verni se k nam, o Marija, s svojo sveto hišico!“

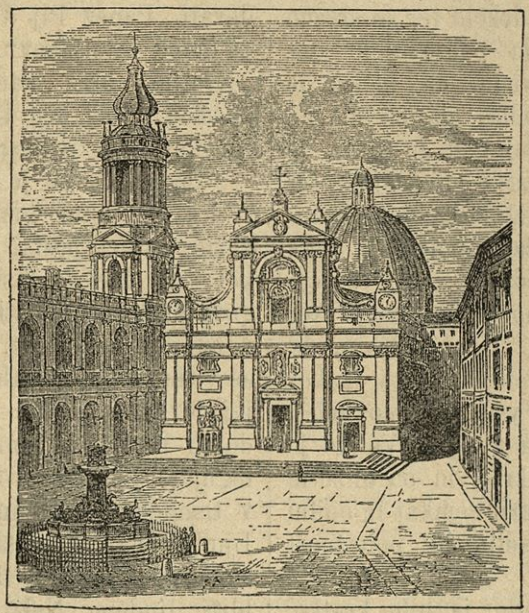

Cerkev v Loretu.

Lavretanska hišica.

Najprijaznejše, djal bi, tudi največje svetišče, posvečeno tu na zemlji Materi Božji, je „Lavretanska hišica“. In kje na zemlji je verni človek, ki bi ne želel, videti saj enkrat to preimenitno svetišče? Ker sem bil tudi jaz tolikanj srečen, da sem bil na tej preslavni Božji poti ter sem z lastnimi očmi videl to Marijino svetišče, naj to premilo hišico nekoliko opišem. Upam, da bom s tem marsikomu ustregel.

Bilo je 1. rožnika leta 1877., ko smo slovenski romarji odrinili iz svetega Rimskega mesta in sicer zjutraj ob devetih. Silno urno nas je železnica tirala vedno naprej v hudi vročini in v velikem prahu. Ob osmih zvečer smo bili že v Ankoni, lačni in žejni, da je bilo kaj. Tri ure smo imeli časa, da smo si pogledali starodavno mesto, ki leži na stermem robu pri jadranskem morji. Okrepčani z dobro hrano smo jo ob ednajstih zvečer naprej odrinili, še zmirom po železnici, do zadnje postaje pred mesticem Loreto. Tudi ta kraj je lastnina sv. cerkve in rimski papeži so postavni kralji njegovi. Nesrečni sardinski kralj Viktor Emanuel ugrabil je papežu Piju IX. tudi te kraje. De-

žela ta je posebno rodovitna, zares lepa. Lepe njive, s tertami ograjene, se razprostirajo po planjavah; malo, nizko hribovje pa zaljšajo gozdiči oljkinih, figovih in mandeljnovih dreves. Na eni teh prijetnih višin leži Loreto ter gleda s svojimi stolpi in kuplami daleč na okoli po deželi in do morja ter je prelep spomin svete kerščanske vere. Od železnice, kamor smo iz Ankone kmalu po polnoči priderdrali, pelje pot nekoliko napeto na prijazen homec, kjer je največje svetišče na zemlji. Kmalu, ko pot navkreber zavije, so pozidana velikanska vrata, na kterih so tri kamenite podobe. Stranski dve kažete preroka, ktera sta prerokovala od Matere Božje, srednja je podoba preblažene Device. Te tihe kamenite podobe opomnijo romarja, da je od teh prerokov naznanjena Devica tega kraja kraljica. Deževalo je tistikrat, kakor bi iz škafa lilo in to je po toliki vročini kaj dobro délo. Bila je ura o pol enej 2. rožnika. Ker je bila tema in je dež lil, so nas svojeglavni vozniki zapeljali, kamor so sami hoteli, ne kamor smo mi želeli. V jutro na vse zgodaj gremo po precej dolgi ulici, kjer so same prodajalnice, ena pri drugi, na obe strani, iz kterih nadležno-sitno kličejo in ponujajo razne reči: rožnevence, križčeke, verižice in vsakoverstne podobe lavretanske Matere Božje; v vseh mogočnih jezikih vpijejo na svojih pragih in vabijo tujce v svoje prodajalnice. Ves ta šum na vse zgodaj seveda romarja ne ustavi, dokler ni videl svetišča, do kterega se je namenil. Od daleč že se vidi veličastni tempelj, da tujcu ni treba vprašati, kje je svetišče. Na širokem Marijinem tergu se vidi vodomet, za kterim se visoko vzdiguje cerkvena kupola. Marijin terg je velik in prostoren. Ko greš proti veličastni cerkvi, ti serce hitreje bije in komaj imaš toliko časa, da zapaziš na svoji levici veliko apostolsko palačo, v kteri so prebivali papeži, kedar so prišli sem na Božjo pot. Na desno je drugo veliko zidanje, v kterem so jezuiti. Naravnost pred seboj pa je prezala Marijina cerkev. Po lepo izrezanih marmornih stopnicah se gre proti njej. Na verhu stopnic pred cerkvijo je lep spomenik papeža Siksta V. Ta papež je to svetišče dodelal leta 1588. Nad srednja, velika vrata je postavil umetno z brona narejeno podobo Marijino in pod to podobo je djal na černem marmorji pozlačeni napis: „Deiparae domus, in qua verbum caro factum est.“ — „Hiša Božje Porodnice, v kteri je Beseda meso postala.“

Trojna vrata peljejo v prostorno cerkev. Cerkev ima podobo križa. Dvojna versta velikanskih stebrov jo deli v tri ladije. Na straneh so kapele; med njimi je kerstna kapela najbolj imenitna; sam kerstni kamen je neki veljal do osemdeset tisoč frankov. Ali vsega tega tuji romar ne vidi in tudi ne išče. On išče in hrepeni le po „sveti hišici“.

To svetišče pa stoji sredi velikanske cerkve, pod visoko in široko kupolo, ktera daje dostojno svetlobo. „Sveta hišica“ je podolgasto-štirioglata. Zunaj je zagernjena s prelepim kararskim marmorjem, v kterega so najimenitnejši kamnoseki in podobarji vrezali zares umetne podobe. Do trideset let so delali te lepotije in več ko trikrat sto tisoč frankov je veljala samo ta olepšava. Pobožnim papežem ni bilo nič predrago, nič prelepo. Kar so le mogli, so ozaljšali to Marijino svetišče. Ko se stopi v cerkev, v ktero se pride od večerne strani, se zapazi na čelu svete hišice edino okno. Nad tem je velikemu angelju posvečen altar. V beli marmor, s kterim je vsa kapelica ogernjena, je kaj živo vrezano oznanjenje Devici Mariji, na drugi strani poroka Marijina s svetim Jožefom, Kristusovo rojstvo, trije modri, ki nebeško

Dete molijo, smert Marijina. Vmes stojijo podobe prerokov, kteri so od preblažene Device prerokovali. Na jutranji strani je vpodobljeno, kako angelji „sveto hišico“ čez morje nesejo. Pod to podobo je ukazal papež Klement VIII. napraviti napis, ki v kratkem popiše prigodbo tega preimenitnega svetišča in konča s temi lepimi besedami: „O Marijini romarji, pobožno zdihujte h kraljici angeljev, k Materi milosti, da vam s svojim zasluženjem in s svojo priprošnjo pri svojem preljubljenem Sinu, pri začetniku življenja, izprosi odpuščanje vaših grehov, zdravje telesno in veselje večnega zasluženja.“

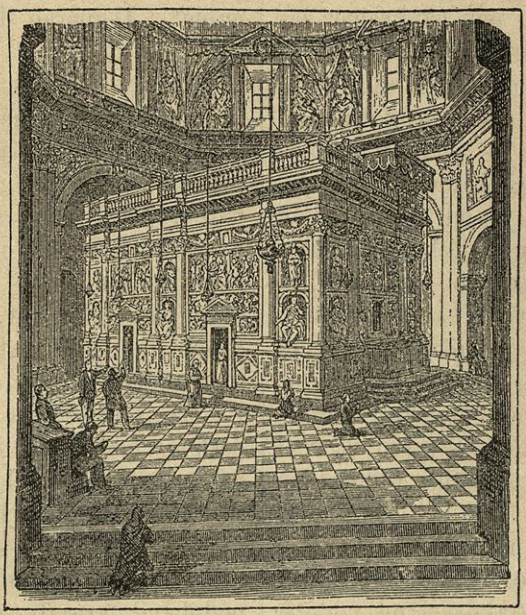

Lavretanska hišica.

Dvojna vrata peljejo v „sv. hišico“. — Bila je meni nepozabljiva sabota — torej Marijin dan — 2. rožnika 1877. l. zjutraj po četerti uri, ko se bližam temu svetišču. Serce se širi in močno bije. Od severne strani pridem do „svete hišice“.

Častna straža stoji pred vratmi; nad njimi je napis, kterega seveda takrat še videl nisem: „Bodi kdorkoli, ako si nečist, ne stopi v hišo to — ker svetejšega prostora tu na zemlji ni!“ Polahko stopim skozi ozka vrata. Vsa „hišica“ je polna srebernih in zlatih svetilnic, da je svetišče močno razsvetljeno. „Sveta hišica“ je polna pobožnih molivcev; ravno se je sveta maša pričela. S kakšnim čutilom sem pokleknil, kaj je občutilo serce, tega ne morem dopovedati. To naj poskusi sam, kdor more. Priserčno sem želel, da bi smel tudi jaz, če tudi nevreden, opraviti v tem največjem svetišči cele zemlje nekervavo daritev nove zaveze na altarji, na kterem je že sveti Peter sveto večerjo obhajal. Ali na vsem popotovanji so nam pripovedovali, da bomo težko vsi mašniki tako srečni, da bi v „sveti hišici“ maševali. Več dni naprej se mašniki napovedujejo. Včasih še zvečer mašujejo. Tisti dan je bila popoldne ob treh še ena sveta maša, kar je tukaj seveda le s privoljenjem sv. očeta pripuščeno. Ker mi je bilo neizrečeno veliko na tem ležeče, da bi v „sv. hišici“ tudi jaz sv. daritev opravil, oglasil sem se mimogredé v zakristiji ter poprašal, bo li mogoče? Prijudni zakristan mi pové, da je že več ur postavljenih in tudi po tej sv. maši, ki se je ravno pričela, bo precej ena. Ako pa, pristavi še, ne bo precej mašnika, ki je za ta čas prosil, lahko da pridem precej na versto. — — Ko sam ne vem, kako in kaj molim v „sveti hišici“, me nekdo rahlo za ramo prime, ko je bilo pri sveti maši ravno povzdigovanje minulo. Ozrem se in spoznam zakristana, ki mi migne, naj grem. In kdo bi mogel biti bolj vesel? Kdo bi mogel biti srečnejši od mene? — Mašnika, ki je bil za ta čas napovedan, res še ni bilo, torej se opravim in predno je poprejšnja sveta maša minula, sva že s strežnikom na poti. Bil sem torej

tri četert na pet že v „sveti hišici“, da bi opravil najsvetejšo daritev. O presrečni trenutek! Neka sveta groza obhaja človeka, ko je v prostoru, v kterem se je godilo toliko največjih čudežev milosti Božje. In da je bilo veselje še popolnejše, me je zadela še ta posebna sreča, da sem med sveto daritvijo več pobožnim romarjem zamogel podeliti presveto Rešnje Telo.

Bili smo tisti dan zares srečni. Tudi drugi mašniki, tovariši, so prišli pozneje na versto.

Kedar romar svoje molitve, kolikor je človeku mogoče, spodobno opravi, mu je tudi dovoljeno, da si stanovanje naše ljube Matere Marije nekoliko bolj natanko ogleda. Hišica, ki leži od večera proti vzhodu, je, kakor njeni popisovalci pravijo, okoli 30 črevljev dolga, okoli 13 črevljev široka in nekako 13 črevljev, ali kakor drugi pišejo, do 18 črevljev visoka, kar se meni bolj verjetno zdi. Altar ni na steno naslonjen; zadej za altarjem je toliko prostora, da dva človeka vštric lahko stojita. Poprej se je lahko okoli altarne mize šlo, zdaj pa je ob straneh tudi zadelano. Podoba Matere Božje je na steni iz cedrovega lesa, do 3 črevlje, malo manj, visoka; ravno tako je podoba nebeškega Deteta iz cedrovega lesa, pa malo čez 1 črevelj visoka. Pravijo, da je te podobe sveti evangelist Lukež izrezal. Mati in Dete imata zlate krone, polne žlahtnih kamenov. Vsa obleka, ki seže čez noge, je zlata in z biseri okrašena. Stene, menda malo črez črevelj debele, so zidane s podolgastimi ploščami, ki imajo podobo naše zidarske opeke. Kamen je rudečkast, s tankimi žilicami. Na stropu se vidijo cedrovi tramovi, na kterih visijo sreberne svetilnice. Tla so po marmorji ponarejena. Ako proti altarju gledaš, vidiš na svoji levici, blizo altarja, v zidu še precej debel tram, ki je ostal od pervotnih edinih vrat, ktera so bila po papeževi naredbi zazidana s tistimi ploščami, ktere so iz zida vzeli, da so napravili dvoja vrata, na vsaki strani hišice ena, ker drugače se pobožni romarji večkrat drug drugemu niso mogli ogniti. Ta tram je tako visoko v zidu, kakor so navadna hišna vrata visoka, da se ga odraščen človek lahko dotakne. Pri tem tramu je v zid vtaknjen še en štirioglat tramček, kterega nam je razkazovalec pozneje iz zida potegnil, da smo ga lahko v roke vzeli; izročilo pravi, da ga je neki že sveti Jožef obtesal. Na drugi strani altarja, to je na epistelski strani, so nam kazali debelo kroglo, ktero so sovražniki na papeža Julija vergli; spodaj pa eno ploščico, ki se iz zida vzame. To ploščico je neki španski duhoven ali celó škof v svoji nespametni vnemi skrivaj odnesel, ali ni imel mirú, dokler je ni nazaj prinesel.

Še nekaj moram omeniti. Za altarno mizo, sem rekel, je toliko prostora, da se dva človeka lahko izogneta; ali iz hišice se ne more okoli altarne mize. So pa od zunaj, na epistelski strani, ozka vrata, in po dveh ali treh stopnicah se stopi za altar. Precej, ko se za altar stopi, je na desno v zidu mala omarica, ki je pa zaklenjena. Mašnik pride, odpré omarico in vzame iz nje malo skledico; okrogla je, precej globoka, pa manjša kakor so naši navadni krožniki, ktere pri omizji rabimo. Ta skledica je iz glina, rudečkaste in belkaste barve, vsa je s srebrom in zlatom nekako prevezana. V to skledico devajo romarji male spominke, rožnevence, križice, podobice in druge malenkosti, ktere mašnik blagoslovi, in romarji jih lahko v večji časti imajo, ker so bili v dotiki s posodico, ktero je Mati Božja rabila, iz ktere je verjetno Sin Božji sam jedel. Pravijo, da ste dve taki posodici; jaz sem videl le eno, ako se prav spominjam. — Nekoliko naprej, ravno na sredi, za altarno mizo, je v zidu presék,

v zid narejen nekako tri črevlje na široko, poldrugi črevelj na visoko in tudi toliko od tal. Tu je ognjišče „svete hišice“, kjer je preblažena Devica sv. družini kuhala. Kako sladko milo se mora storiti vernemu romarju, ako si misli, kako je skerbna Mati hrano pripravljala nebeškemu Detetu, ki je gotovo večkrat ljubeznjivo okoli nje se tukaj sukalo in svojo prečisto Mater razveseljevalo. O to so sveti, nepozabljivi vtisi na tako svetem kraji!

Na drugem kraji, prav v kotu, na evangeljski strani, je mali klečalnik. Pravijo, da tukaj je preblažena Devica molila, ko je prišel angelj Gospodov k njej in jej je prinesel veselo oznanilo, da bo postala Mati Gospodova. Ako se človek postavi v tisti trenutek, v kterem je Vsegamogočni človeškemu rodu skazal največji čudež svoje ljubezni in kleči na tistem prostoru, med tistim zidovjem, kjer se je ta največja skrivnost zgodila in si živo pred oči postavi ponižno Devico Marijo: s solznimi očmi mora pač ponoviti pozdravljenje angeljevo, morajo ga obliti solze svete radosti! In ako se še spomni, koliko svetih duš je vsa stoletja, kar se je Sin Božji tukaj včlovečil, na tem svetem kraji priserčno pozdravilo preblaženo Devico z angeljskim pozdravljenjem, topiti se mora serce v resnični ljubezni ter darovati vse svete zdihljeje, kar so jih pobožni romarji od nekdaj tukaj darovali nebeški kraljici in Materi Mariji.

Veličastna svetišča, velikanske templjne, nepopisljivo lepe umetnije sem videl na grobovih toliko svetnikov v Rimu, ali čez vse me je ganil ta mali, priprosti kotiček v „sveti hišici“. O da bi me nebeška kraljica uslišala, kar sem jo v tem kotičku priserčno prosil!

Mašnik, ki nam je vse razkazoval, peljal nas je potem na evangeljsko stran cerkve, kjer je zraven zakristije imenitna zakladnica. Ta prelepi, veliki prostor je kakor precej velika cerkev, ima tudi altar, strop je umetno slikan. Na obeh straneh je 69 omar, ki so vse polne dragocenosti, polne samih dragih daril, ktere so kralji in cesarji, škofje in knezi in drugi bogati romarji Mariji, nebeški kraljici, v dar prinesli ali poslali. Tu se vidi prav veliko srebernih in zlatih serc, kelihov, svečnikov, križev, kron, verižic, predrazih oblačil in vsake verste žlahtnih kamenov in druzih dragocenosti. Med dragimi kelihi ima eden ta-le napis: „Pij VII. na praznik Marijinega oznanjenja iz sužnosti izpuščen, je na poti iz Francoskega v Lavretanski hiši svete skrivnosti obhajal in je ta kelih v znamenje svoje zahvale podaril.“ Drugi kelih, čisto zlat, ima napis: „Preblaženi Devici Mariji daruje zlat kelih Pij IX. za posebne milosti, ktere je v Lavretanski hišici sprejel. Pervo leto svojega papeštva.“

Ta zakladnica je bila nekdaj precej bogatejša; francoska vstaja pa, ki je toliko kervi prelila in toliko krivic storila, je leta 1797. tudi po teh lepih krajih svojo krivično roko stegnila in je prav mnogo dragocenosti v tem svetišči poropala in bogati plen v Pariz zavlekla. Celó staro podobo Matere Božje je seboj potegnila; vendar Napoleon jo je nazaj poslal.

Tako sem, seveda prav slabo, opisal svetišče, ktero se po pravici imenuje pervo svetišče na zemlji in ktero na vsakega vernega kristjana naredi neizrečeno prijazen vtis. Kaj težko se človek loči od tega priserčnega kraja. Naj torej še nekaj malega od te svete hišice zapišem. Vsi papeži so s svojo očetovsko ljubeznijo skerbeli, da so spodobno častili in zaljšali to svetišče, ktero je Vsegamogočni po tako prečudnih potih prestavil v deželo, ki je lastnina vidnega poglavarja svete katoliške cerkve.

Posebne milosti, ktere so papeži tako obilno na priprošnjo preblažene Device sprejemali, vnele so jih, da so to svetišče nebeške kraljice tako lepo in drago ozaljšali. Papež Pij II. se je posebno prizadeval, da je spravil kerščansko vojsko na noge, ki bi kervoželjnega Turka iz svete dežele pregnala. Kerščanski vojaki so se zbirali v Ankoni. Sam papež pa mora priti, da se vse nasprotje poravna. Ali Pij II. je bil že star in bolehen. V tej svoji zadregi se oberne k Lavretanski Mariji in v znamenje svojega češčenja pošlje zlat kelih v „sveto hišico“. Starček je pa umerl v Ankoni leta 1466. Med kardinali, ki so se z Ankone v Rim podali, da izvolijo novega papeža, je bil tudi kardinal Peter Barbo[1], posebno moder in učen mož. Pred odhodom iz Ankone pa ga napadejo znamenja hude kužne bolezni, ki se je po Ankoni pričela. Ali pobožni kardinal se ne prestraši; saj pelje pot v Rim mimo „svete hišice“ v Loreti. Z velikim trudom pride do Lorete. Nesejo ga v „sveto hišico“. Ko pa nekoliko pomoli v „sveti hišici“, sladko zadremlje in ko se prebudi, je popolnoma zdrav. V Rimu ga kardinali izvolijo za papeža. On si da ime Pavel II. Iz hvaležnosti do svoje nebeške pomočnice prične zidanje sedanje prezale cerkve v Loreti. On in njegovi nasledniki so sedemdeset let delali to svetišče, da je dospelo do sedanje lepote. Kmalu so se druge hiše verstile blizo „svete hišice“, prenočišča za romarje, bolnišnica za bolne popotnike in stanovanja za potrebne mašnike. Da so se pobožni romarji lahko udeležili več duhovnih dobrot, delili so papeži mnogo odpustkov vsem, ki so to svetišče obiskali. Ustanovili so opatijo z 28 kanoniki, ki so službo Božjo opravljali in romarjem duhovne dobrote delili. Poskerbeli so dohodke dvanajstim mladeničem, ki so pri službi Božji prepevali Božjo in Marijino slavo. Poklicali so učene jezuite in dali so Loreti lastnega škofa.

Kolikor bolj so papeži skerbeli za lepoto tega svetišča, toliko obilnejše je bilo število pobožnih romarjev. Sploh štejejo sto tisoč romarjev na leto. Posebno veliko je mašnikov. O Marijinih praznikih je bilo že po štiri sto svetih maš. Veliko svetih mož je romalo v „sveto hišico“, ki so tako očitno spoznali vero, da ta hišica je res Marijina hišica. Sveti Frančišek Salezijanski, sveti Ignacij Lojolanski, sveti Frančišek Ksaverij, sveti Alojzij, sv. Jožef Kupertinski in brez števila druzih. Sveti Karol Boromej je peš popotoval v Loreto, je mnogo romarjev obhajal v „sveti hišici“, jim pridigal. Celo noč je v molitvi prebil v „sveti hišici“. Sveti Alfonz Liguorij, velik častivec Matere Božje, je bil celih štirnajst dni pri tem svetišči. Tem svetim romarjem z veseljem prištevamo tudi nepozabljivega svetega očeta Pija IX. Majhnega dečka je večkrat napadla huda božjast. Bilo je pobožnemu dečku še najhuje zato, ker se je bal, da ta bolezen mu bo branila vstopiti v duhovski stan. Papež Pij VII., kteremu je mladenič Janez Marija Mastaj svojo nadlogo potožil, zaverne ga na preblaženo Devico. In grof Mastaj roma v Loreto. V „sveti hišici“ se vsega posveti v službo nebeški kraljici, ako mu ona s svojo mogočno priprošnjo izprosi telesno zdravje. Živo je čutil, da ga je Mati Božja uslišala. Od tistega trenutka ga ta bolezen nikdar več ne napade. Kakih štirideset let pozneje je bil ravno ta romar zopet v Loreti; pa ne več kot bolehni mladenič, ampak kot najvišji poglavar vesoljne cerkve. Papež je prišel v „sveto hišico“, da se je preblaženi Devici zahvalil za milost, ktero

[1] Iz te rodovine Barbo so tudi naši slavni in pobožni grofi Barbo na Dolenskem. V Rimu nam je naš pošteni poslanec, pokojni grof Barbo, kazal rodbinsko hišo, iz ktere je ta slavna rodovina.

mu je v njegovi mladosti izprosila. — Videl sem za altarjem v „sveti hišici“ v majhni tablici napisane priimke, s kterimi verni kristjani nebeško kraljico kličejo na pomoč, ne le v Lavretanski cerkvi, ampak po vsem kerščanskem svetu. Kdor pobožno odmoli te „Lavretanske litanije“, se udeleži 300 dni odpustka. (Pij VII. 30. kimovca 1817.)

2. Rim.

Ko smo obiskali najimenitnejšo Božjo pot, posvečeno nebeški kraljici, kam hočemo zdaj romati najpoprej? Kam drugam, kakor v sveto mesto — v Rim? Rimsko mesto ima toliko Mariji posvečenih krajev, da je težko vse našteti. To sveto mesto šteje do 400 cerkvá. Med temi je do 80 posvečenih Materi Božji. Pa tudi menda vsaka cerkev ima kako kapelo ali kteri altar odločen preblaženi Devici. Našteli so v teh cerkvah 120 podob Matere Božje, ki so slovesno kronane in večjidel čudodelne. S posebnim trudom so prešteli vse slikane podobe, iz kamenčkov zložene, kamenite, železne in lesene po vseh rimskih cerkvah in kapelah, po cestah in tergih, in našteli so jih čez 1500. Skoraj je ni nobene prodajalnice in delavnice, ki bi posebej ne imela podobe Matere Božje, pred ktero gori noč in dan svitla lučica. Poprejšnje čase je bila to edina razsvetljava po mestu o večernem času. Tudi še zdaj vsak romar prav lahko to zapazi, ako se hoče po noči malo radovedno ozreti okoli.

Vseh Marijinih cerkev svetega mesta seveda ne bom opisoval. Le nektere naj saj poveršno omenim. Perva naj bo:

a) Marija „Maggiore“ (Marija večja).

V starodavnih časih so pobožni kristjani, zlasti, ako so kako obljubo storili ali kako posebno milost od Boga prejeli, romali v večno mesto ter so tam obiskali „sedem poglavitnih rimskih cerkev“. Ko je namreč sveta cerkev po tristoletnem hudem preganjanji po cesarji Konstantinu dobila prostost in so pravoverni smeli službo Božjo očitno obhajati, zapustili so kristjani skrivne, podzemeljske kraje, kjer so molili in svete skrivnosti obhajali, in po vsem rimskem velikem cesarstvu, kjerkoli se je beseda Božja oznanovala, so verniki s sveto vnemo postavili velike in prekrasne hiše Božje. Povsodi so se vzdigovali Božji časti spodobni tempelji, kakor lepe pervine oproščenega kerščanstva, kakor zali spominki srečne zmage tristoletnega kervavega boja.

Petere cerkve izmed „sedem poglavitnih Rimskih cerkev“ imajo svoj začetek v tem srečnem času. Cesar Konstantin je zidal štiri veličastne bazilike: Svetemu Janezu v Lateranu, svetemu Petru v Vatikanu, svetemu Pavlu in svetemu Lorencu. Sveta Helena, njegova pobožna mati, je postavila cerkev svetega Križa. Cerkev svetega Sebastijana in cerkev „Matere Božje večje“ ste bili pozneje zidani.

Te sedmere velike cerkve so zadobile sčasoma neko prednost pred drugimi. V teh cerkvah je bilo shranjenih posebno veliko svetinj, koščic svetih mučencev; bile so tudi te cerkve zadosti velike, da so združeni obhajali ali zahvalo, ali prošnjo, ali spokorjenje. Take shode so imenovali „štacijone“. Obhajali so tako praznovanje z veliko slovesnostjo, zlasti še, odkar je papež Gregor veliki vpeljal navado, da je k takim shodom šel sv. oče sam, spremljan od duhovščine in pevcev; pred to slavno procesijo nesli so sv. križ. Tu je opravil službo Božjo prav slovesno in oznanoval tudi besedo Božjo. Visoka starost sedmerih cerkev, imenitno ime njih začetnikov, velikost, lepota in veličastno zidanje teh cerkvá, razne in sloveče sve-

tinje, ktere so bile v njih shranjene, godovanje, ki se je slovesno obhajalo, obilni odpustki, kterih so se verniki tu udeleževali: — vse to so bile prednosti, kterih druge cerkve niso imele. Vse to nam zadostno kaže, zakaj so Rimljani, pa tudi tuji romarji te cerkve posebno častili ter kmalu začeli vseh sedem cerkev v teku enega dneva obiskavati. Tretja v versti „sedmerih velikih rimskih cerkev“ je cerkev Matere Božje, ktero Rimljani sveta rijo, sklenil, da hoče vse svoje obilno premoženje darovati deviški Materi Gospodovi. Bila sta brez otrok, brez dedičev. Obadva sta veliko molila, obilno miloščino delila s tem namenom, da bi zvedela voljo preblažene Device. In ona je prošnje in želje svojih zvestih služabnikov ljubeznjivo uslišala ter je uslišanje z naslednim čudežem poterdila. Marija se jima v spanji prikaže, vsacemu posebej, ter jima naznani svoje dopadenje nad tem pobož-

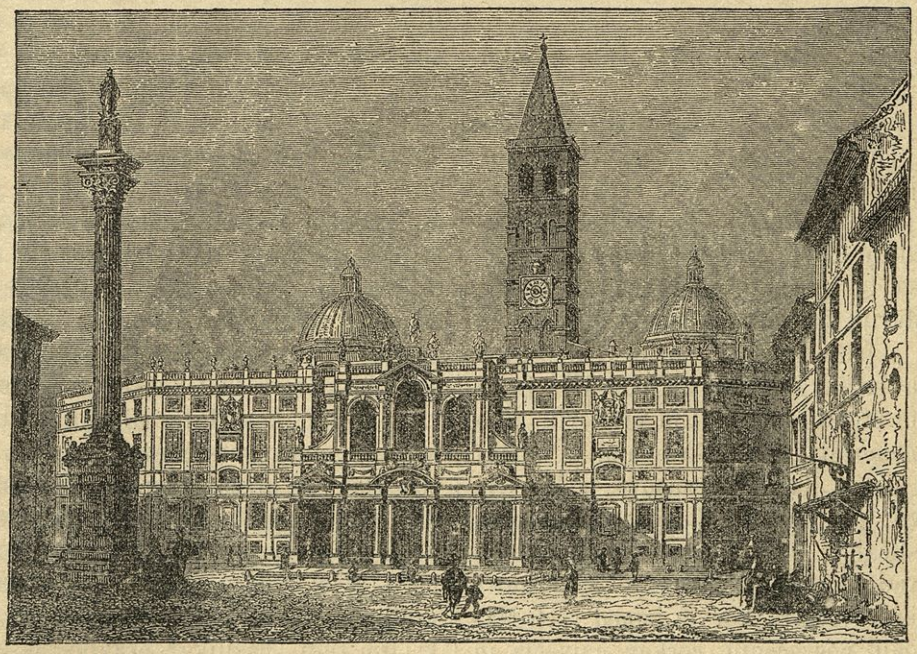

Marija „Maggiore“.

Marija Maggiore (Madžore) imenujejo, po naše: Sveta Marija večja. Od tega je nekoliko omenjeno tudi v bukvah Marijinih prikazovanj.

Lepo in kratko nam pové začetek te preimenitne Marijine cerkve rimski brevir. „Za papeža Liberija (leta 363.) je patricij Janez, naslednik ene najslavnejših rimskih hiš, s privoljenjem svoje ravno tako blage žene, ktera je ž njim vred priserčno ljubila preblaženo Devico Manim podvzetjem. Naznani jima neki grič, „Eskvilin“ imenovan, na kterem naj po volji njenega Božjega Sina in tudi po njeni volji, njej na čast pozidata cerkev. Pristavi pa še, da bo s snegom pokrit prostor, kjer naj to cerkev postavita. Ko si v jutro pripovedujeta svoje sanje, sta bila z veliko tolažbo napolnjena ter sta to razodela papežu Liberiju, ki je tisto noč ravno to prikazen imel. Stermeč nad tem čudom, ki se je zgodil meseca ve-

licega serpana, ko je v Rimu navadno največja vročina, je sveti oče urno sklical duhovščino ter se je ž njo sam podal v slovesni procesiji na omenjeni grič, kamor ga je spremila velika množica ljudstva. Ko vidijo, da je prostor v resnici s snegom pokrit, zagnali so glasno hvalo Bogu in prečudni Devici. Prostor je bil odločen in pobožni patricij Janez sezidal je cerkev z vso lepoto. Gospod pa, ki je dopadljivo sprejel češčenje, skazano njegovi sveti Porodnici, poveličal je to cerkev z mnogoterimi prečudnimi milostmi, ktere je tukaj na Marijino priprošnjo svojim vernim delil.

Ta prečudni sneg o času največje vročine je povod, da sveta cerkev še dandanašnji obhaja dné 5. vel. serpana praznik „Marije snežnice“. Ta veličastna cerkev Matere Božje ima več imen. V spominu na ta prečudni sneg so jo imenovali „Marija snežnica“; ker je bila zidana v času papeža Liberija, so jej rekli: „Liberijeva bazilika“. Papež Sikst III. jo je v petem stoletji popravil in prenovil, zato so jo imenovali „Sikstinova bazilika“. Odkar je papež Teodor Jezusove jaslice tje prestavil, jej pravijo „Marija pri Gospodovih jaslicah“. Od osmega stoletja sem pa se navadno imenuje „Maria Maggiore“ — „Maria večja“, ker je izmed vseh Materi Božji posvečenih cerkev največja in menda izmed vseh na celi zemlji najlepša. V tej zares velikanski cerkvi se Mati Božja nad petnajst stoletij očitno časti. Tu je zares imeniten kraj; nekaj že zato, ker je bil njeni čudežni začetek vsem vernim sploh znan, nekaj pa tudi zato, ker na tem hribu „Eskvilinu“ je perva tri stoletja teklo veliko kervi svetih mučencev, ktere so tu neusmiljeno morili. Zares primerno se reče od tega griča, kar pravi nevesta v visoki pesmi (5, 10.) o svojem ženinu, da je bel v prečudnem snegu, in rudeč zavoljo prelite kervi sv. mučencev.

Pred cerkvijo stoji visok, kamenit steber iz časov cesarja Vespazijana, kterega je papež Pavel V. semkaj postavil. Na verhu stebra je bronasta podoba Matere Božje.

V cerkev peljejo lepe kamenite stopnice. Najprej stopiš v cerkveno veličastno lopo, ki bi lahko bila škofijska cerkev. Iz lope so trojna vrata, ki nam odprejo srednjo cerkveno ladijo. Na vsaki strani vidimo po dvajset svetlo-belih marmornih stebrov, ki nosijo strop treh ladij. Ta strop je silno bogato pozlačen, in sicer s pervim amerikanskim zlatom, kterega sta španski kralj Ferdinand in njegova pobožna kraljica Izabela Materi Božji darovala za to svetišče. Nad stebrovjem so stene ozaljšane s silno starim mozaikom, to je, podobe iz življenja Matere Božje so iz malih kamenčkov zložene. Pripisujejo jih papežu Sikstu III., ki je živel in cerkev vladal od leta 432. do 440. Ti mozaiki so očitno spričevanje, da so pravoverni takrat in gotovo tudi poprej preblaženo Devico Marijo kot Mater Božjo častili. Kaj lepo iz mnogoverstnega marmorja je vložen tlak te prezale cerkve. Stranske ladije imajo posebno umetne grobove in kapele. V sredi cerkve je „konfesijo“. (Po naše bi se reklo: „kraj spoznanja“.) V vseh velicih cerkvah v rimskem mestu, ki jim tudi „bazilike“ pravijo, je na sredi cerkve, to je, pod veliko kupolo napravljen altar, na kterem je mašnik pri daritvi svete maše po cerkvi doli obernjen. Pod tem altarjem so navadno grobovi svetnikov; svetinje tistega svetnika, kteremu je cerkev posvečena, pa tudi druzih mučenikov. In že od pervih kerščanskih časov sem te grobe „konfesijo“ imenujejo. V tej Marijini cerkvi so v altarji na sredi cerkve, v „konfesiji“, koščice svetega Matevža in svetega Lukeža. Altarna miza je velika porfirna banja, ki je bila menda grob patricija Janeza; verhna

plošča pa je lep čern in belkast marmor. Štirje veličastni stebri se vzdigujejo čez altar in nosijo prelepo nebo ali baldahin. Na verhu so še štirje angelji iz marmorja, ki držé lepo krono v svojih rokah.

Zadej za „konfesijo“, kjer je v naših cerkvah veliki altar, je kronanje Marije neizrečeno lepo in umetno izpeljano. Na epistelski strani je blizo „konfesije“ prekrasna kapela, vsa ozaljšana z najlepšim marmorjem v prečudno umetnih podobah. Deset prelepih stebrov iz čistega porfirja kinča to svetišče, ki shranjuje zraven druzih svetinj najdražji zaklad te cerkve, to je „jaslice Gospoda našega, Jezusa Kristusa“. Kar je še tistega lesa, shranjen je v prekrasni, s srebrom in zlatom prepleteni stekleni posodi, ki ga pa le na sveti dan vernim kažejo, ko te svetinje v slovesni procesiji na veliki altar prenesejo.

Nikakor ni mogoče, tudi ni moj namen, da bi opisal vse umetnosti in lepotije, ktere so nakopičene v tej cerkvi. Vendar ene kapele ne smem zamolčati. Ko smo občudovali gori omenjeno kapelo, kjer so shranjene jaslice Gospodove, prišlo je morebiti kakih petdeset ali še več francoskih romarjev v to Marijino cerkev. To je bilo dobro za nas. Kmalu se podajo vsi ti romarji proti kapeli, ki je na evangeljski strani nekako nasproti poprej omenjeni kapeli, ki je pa navadno s prelepo železno mrežo zaperta. Odprejo se vrata in vsi stopimo v prekrasno kapelo, ki jo imenujejo Pavlinovo kapelo, ker jo je papež Pavel V. za se in za svojo rodbino, imenitno hišo Borghese, odločil. Ko se v to veliko kapelo stopi, je na vsaki strani mala kapelica, posvečena svetemu Karolu Boromeju in sveti Frančiški Rimski. Ta kapela je najbolj imenitna v celi cerkvi. Altar je iz najdražjega, najlepšega marmorja, ves okinčan z žlahtnimi kameni. Stojalo altarjevo je prevlečeno z dragim ahatom. Štirje kaj lepi stebrički iz čistega jaspisa nosijo fris, ki je iz marmorja, kterega so misijonarji jezuiti iz Japana poslali in ki se malokje dobi. Altarna miza je iz marmorja, v kterega je umetno vrezan papež Liberij, ki v sneg dela cerkveni obris. Na stenah so slikane podobe, ki so vse izverstno na surov zid narejene, in kažejo prigodbe iz življenja Marijinega. Nad kapelo se vzdiguje lepa kupola, ki kaže vnebovzetje Marije Device v veselji angeljev in svetnikov nebeških.

V tej kapeli, v sredi prekrasnega in predrazega altarja, je ena najčastitljivejših podob Matere Božje. Sveto izročilo, uterjeno na imenitne in veljavne priče, nam pripoveduje od te podobe: Sv. Lukež, kterega Marijinega evangelista imenujejo, ker v svojem evangeliji bolj obširno piše od Matere Božje, kakor drugi trije evangelisti, je Marijo naslikal, ko je še živela. (Več starih podob se prilastuje temu sv. slikarju.) O tej podobi pravijo, da so jo verni pervih časov v Jeruzalemu častili, sveta Helena pa jo je v rimsko mesto prinesla. Papež Liberij že jo je v to cerkev Marije Snežnice prinesel, kjer je do današnjega dne. Od silne starosti so barve otemnele, da se težko vse natanko razloči. Podoba je tri črevlje in pol visoka, dva črevlja in pol široka, slikana na dveh lesenih deskah. Ni čuda, ker je tako stara, da je po vsej dolgosti počena. Škoda, da se ravno obraz Matere Božje ne vidi lepo, ker spoklina gre po sredi obraza. Vendar se od blizo menda lahko spozna posebna lepota Marijinega obličja, ki je sicer resnobno, pa milo - prijazno. Modro ogrinjalo pokriva glavo in nekoliko tudi čelo. Božje Dete je sedeče na materinem naročji ter je nebeško lepo. Z levico derži zaperte bukve, z desnico pa blagoslavlja. Njegove oči so v Mater obernjene.

Jaz nisem mogel vsega tega natanko zapaziti, ker podoba je precej visoko v

sredi prelepega altarja. Navadno je zaperta ali z drugo tablo zagernjena. Ko je toliko romarjev prišlo, in mislim, da so francoski romarji to izprosili, so prižgali mnogo sveč na altarji in podobo so odperli. Okoli podobe je vse polno predrazih žlahtnih kamenov. Prišli so trije duhovniki in na koru so zares lepo prepevali lavretanske litanije — koralno. Če tudi nismo blizo videli te slavne podobe, vendar smo bili sveto prevzeti. In kaj ne bi bili? Verni romar vidi pred seboj podobo, ktera mu kaže premilo obličje njegove ljubljene nebeške Matere. Kakor jo na tej čudodelni podobi vidi, tako je nekdaj živela, tako svojemu nebeškemu Detetu stregla; tako ga je pa tudi po krvavi poti na Kalvarijo spremila. Pogled na to podobo mora v serci vernega kristjana obuditi spoštovanje, sladko zaupanje in sveto ljubezen.

Ob času papeža Gregorija velikega leta 590. je v rimskem mestu razsajala prestrašna kuga. Zdelo se je, kakor da bi vse molitve in pokorila bila zastonj. Sveti Gregor napove slovesno procesijo skozi mesto. Mati Božja Marija Maggiore naj pomaga. Papež sam nese to starodavno podobo v procesiji. In glej čudo! Koder so šli, je nesrečna kuga pojenjala. Mati Božja je serd Gospodov ustavila. Slišali so angelje, ki so svoji kraljici in naši pomočnici peli slavno pesem: „Veseli se, kraljica nebeška! Kterega si zaslužila nositi, je vstal od smerti, kakor je rekel!“ In sveti papež je urno pristavil: „Prosi za nas Boga!“ Tako se je pričel predpev, kterega sveta cerkev o velikonočnem času vsak dan moli. Tudi je videl sv. Gregor nad grobom cesarja Hadrijana, ki je zdaj angeljski grad, velikega angelja Mihaela, ki je meč vtaknil v nožnico; to je pomenilo, da zdaj kuga jenja, kakor da bi mu bil oster sodnik Božji rekel: „Stoj, zadosti je!“

Ko je pred petdesetimi leti v Rimu kolera morila ljudi, se je ljudstvo zopet obernilo k Mariji Snežnici. Sveto podobo so zopet nesli v slovesni procesiji in kolera je svojo morilno moč zgubila. V zahvalo je papež Gregor XVI. drugo leto, v praznik Marijinega vnebovzetja, v pričo kardinalov in drugih škofov predrago krono pripel na Marijino podobo in drugo na podobo Božjega Deteta.

Le Bog sam ve, koliko vernih kristjanov je bilo uslišanih, ki so pred to čudodelno podobo Matere Božje klicali nebeško kraljico na pomoč! Menda vsak mirno-potolažen gre iz tega prelepega, starodavnega svetišča.

b) Marija „kraljica angeljev“.

Na južno-vzhodni strani rimskega mesta, nekoliko naprej od papeževega gradú, kteremu Kvirinal pravijo in kjer zdaj stanuje Laški kralj, že blizo železnice, je cerkev, posvečena kraljici angeljev. Ta cerkev Marijina ima še veliko starega zidovja Dioklecijanovega kopališča. Cesar Dioklecijan je tu pozidal velikanske toplice, ki so presegle vsa druga rimska kopališča. Imela so 3200 banj. Štirideset tisoč kristjanov je skupaj stepel, ki so morali kot sužnji pri tem neizmerno velikem zidovji tlako delati. Spomin so si ti mučenci postavili, da so v opeko male križčeke delali. In med temi mučenci je bil tudi sveti Cirijak. Ko je sveta vera zadobila prostost, postavili so tukaj cerkev sv. Cirijaku na čast. Papež Pij IV., ki je vladal sveto cerkev od leta 1559. do 1565., je sedanjo cerkev napravil v velikanski banji ali v neizmerno velikem kotlu, kjer je bila napeljana voda za cele Dioklecijanove toplice ter jo je posvetil kraljici angeljev. Za papeža Benedikta XIV. pa je bila cerkev tako prenarejena, da kar je bilo poprej podolgasta

ladija, je zdaj povprečna. Zunanje čelo sedanje cerkve je zdaj starinsko zidovje, da se komaj spozna kot cerkveno lice. Ko smo stopili čez cerkveni prag, prišli smo v veliko okrožino, ki je še Dioklecijanovo zidovje in je bila potilna kopel. Tu ste dve kapeli in štirje veliki grobni spomeniki. Stermeli smo, ko pridemo — djal bi — v strašno velik prostor, ki je zdaj povprečna ladija tej cerkvi. Še stojijo tisti velikanski stebri iz rudečega granita, ktere so kerščanski mučenci kot sužnji postavili in še nosijo na svojem pervotnem kraji svoje težke oboke. V desnem konci te povprečne ladije je napravil nepozabljivi sveti oče Pij IX. neizrečeno lep tlak, ki je čisto gladek in se sveti, kakor morski valovi, da bi se skoraj človek ne upal iti po njem. Menih Kartuzijan, ki nas je spremljal, opozoril nas je na podobo, slikano na opresni zid, ki kaže mučenje svetega Sebastjana in ktero je umetni Zabalja iz cerkve svetega Petra nepokvarjeno prenesel v to cerkev. Pravil je menih, da to prenesenje je stalo trideset tisoč tolarjev. Čez sredo te velikanske cerkve gre po tlaku meridijan, kterega sta postavila učenjaka prelat Biankini in menih Boskovič. — Nekako milo-britko je človeku pri serci, ko premišljuje, kako čudno se vidi tukaj vladanje previdnosti Božje. Na tisoče kristjanov v sužnost ukovanih je stavilo to težko zidanje, da bi služilo napuhu in mehkužnosti nevernih Rimljanov in zdaj je posvečeno na čast živemu Bogu in njegovi preblaženi Materi Mariji, in po prostorih, kjer se je nekdaj streglo meseni sladnosti, samotarijo zdaj menihi Kartuzijani v svetem premišljevanji in ostrem zatajevanji.

c) Marija „dell' anima".

Nekako v sredi svetega mesta je cerkev „Marija dell' anima", ktere se spominjam posebno zato, ker pri tej cerkvi tudi romarji iz našega cesarstva dobivajo prenočišče. Ta cerkev je pod varstvom našega cesarja. Nad vratmi je napis, ki nam pove, da je zidana o začetku šestnajstega stoletja. Nemci pravijo, da so jo oni zidali, ali berž ko ne je tudi nekaj slavjanskih grošev v njenem zidovji. Pri tej cerkvi je bila nekdaj bratovščina na čast Materi Božji. Njeni udje so klicali Marijo na pomoč dušam v vicah. Ko se v cerkev stopi, vidi se na oboku marmornati gerb bratovščine. Pred Marijo z Detetom klečite dve goli podobi, ki pomenite uboge duše v vicah. Zavoljo te bratovščine se imenuje cerkev „Marija dell' anima" — „Marija (ubogih) duš". Šest tankih stebrov deli cerkev v tri ladije. Kmalu na desno, ko se v cerkev pride, je grob avstrijskega nadvojvode Andreja Ferdinanda, ki je bil kardinal. — Od vseh Svetih do praznika sv. Petra in Pavla je v tej cerkvi vsako nedeljo nemška pridiga.

d) Marija „ara coeli".

Rimsko mesto leži na sedmerih gričih, zato so ga nekteri tudi imenovali „mesto sedmerih gričev". „Kapitol" so rekli najvišjemu griču. Tu so imeli neverni Rimljani svoj poglavitni tempelj. Od tod, so rekli, vlada Jupiter, najvišji bog, celo rimsko mesto in vso zemljo. Pa ravno tukaj, na prostoru mertvih malikov, so postavili kristjani cerkev, posvečeno nebeški kraljici; naj ona kraljuje in vlada vso zemljo. Nekteri terdijo, da že cesar Konstantin je tukaj pozidal cerkev na čast nebeški kraljici. Svoje ime ima v zares pomenljivem izročilu, ktero pravi, da že pervi rimski cesar Avgust je postavil v Jupiterjevem tempelji altar na čast pervorojenemu Sinu Božjemu. Ta cesar Avgust, pravijo, je vprašal sibilinsko prerokovališče v Tiburu, če li sme po-

staviti sam sebi altar, da bi ga ljudstvo kot sina bogov častilo? Zagledal pa je na nebu altar, na kterem je sedela prelepa Devica, ki je na svojem naročji imela dete. In slišal je glas: „Haec ara Filii Dei est — To je altar Sinu Božjega“. Po tej prikazni je na kapitolu postavil altar z napisom: „Ara primogeniti Dei — altar pervorojenca Božjega (Sinu).“ Po tem izročilu se ta Marijina cerkev še vedno imenuje „ara coeli“.

Kedaj so kristjani to cerkev zidali, se prav ne ve. V desetem stoletji jo cerkvene zgodbe že omenjajo. Do trinajstega stoletja so jo benediktinci oskerbovali. Papež Inocencij IV. jo je leta 1250. frančiškanom izročil, ki so jo do lanskega leta oskerbovali. Ker je cerkev na visočini, pelje do nje 124 stopnic, ki so iz starih neverskih tempeljev. Zunanje lice je starinsko, ki je pa večjidel vse svoje lepotičje že zgubilo. Trojna vrata peljejo v svetišče, ktero 22 stebrov iz granita deli v tri ladije. Ta cerkev ima prav veliko imenitnih starih spominkov. Leseni strop, kaj bogato ozaljšan, so napravili Rimljani v hvaležni spomin na Marijino pomoč, s ktero so kristjani kervoželjnega Turka pri Lepantu premagali. Tukaj kažejo grob kraljice Katarine iz Bosne, ktera je 1461. l. v Rimu umerla. Na velikem altarji je čudodelna podoba Matere Božje, ktero visoko častijo in jo tudi sv. Lukežu pripisujejo. V povprečni ladiji je na osmerih stebričkih sloneča okrogla kupola. Tu, pravijo, je imel cesar Avgust ono čudno prikazen preblažene Device. Tu je starinski altar, ki ima prelepo banjo iz porfirja, v kteri so med drugimi svetinjami tudi kosti svete Helene. Zares umetno in lepo so napravljene enajstere kapele na vsaki strani. Vseh dvaindvajset kapel pa ni moč natanko opisati. Perva na levi strani, ko se v cerkev pride, je posvečena neomadežanemu spočetju Device Marije. Deseta na tej strani je posvečena Mariji Lavretanski.

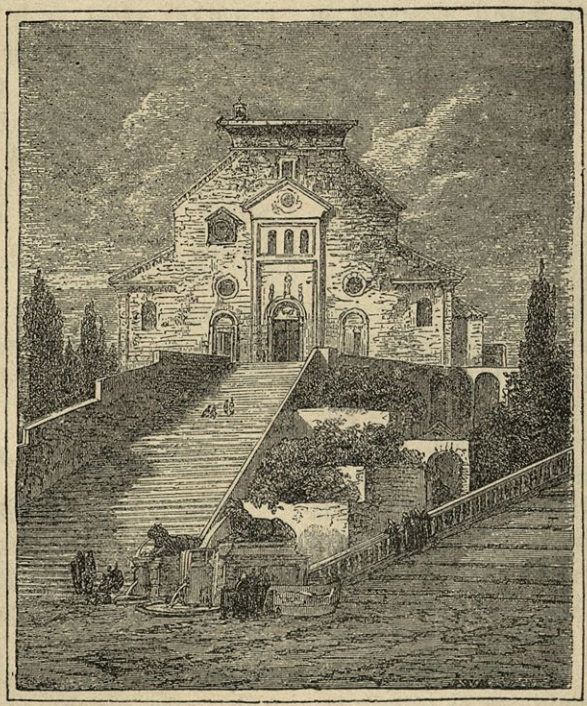

Marija „ara coeli“.

V tej cerkvi imajo podobo malega Jezuščeka, vso z žlahtnimi kameni ogernjeno, ktero posebno bolniki častijo in jo „santo bambino“ imenujejo. Ob velikih praznikih postavijo to podobo v očitno češčenje v nalašč zato napravljene prelepe jaslice, ktere ozaljšajo z raznimi napisi. V tej cerkvi imajo po božičnih praznikih mali otroci pridige, kar Rimljani kaj radi poslušajo in je zares prijetno in spodbudljivo vernemu kristjanu, ki pridige z otroško priprostostjo posluša. Z velicega okna nad cerkvenimi vratmi se rimsko mesto lepo vidi.

e) Marija „sopra Minerva“.

Predno opišem Mariji posvečeno cerkev, ki se imenuje „Marija nad Minervo“, naj mimogredé omenim velikanskega spomina rimskega zidanja, ki je prav blizo te cerkve. Pravi se mu „Pantheon“. To starinsko zidovje je pa zares pravi okrogel velikan, ki s svojo kupolo gleda visoko čez rimske palače. Zidan je bil že petinštirideset let pred Kristusovim rojstvom. 16 stebrov iz granita, po 35 črevljev visocih in 14 črevljev debelih, nosi veliko lopo pred tempeljem. Cesar Fokas ga je prepustil leta 608. papežu Bonifaciju IV. In ta papež ga je posvetil nebeški kraljici Mariji in vsem svetnikom Božjim. Zato je prenesel v to starodavno zidanje prav veliko svetinj svetih mučencev. Zato pravijo temu tempelju tudi „Sveta Marija pri mučencih“. Posvečenje te cerkve je začetek praznika vseh svetnikov. 18 altarjev kinča to cerkev. Po zimi se večkrat zgodi, da pride voda v cerkev in več črevljev na visoko naraste, da se ljudje v čolnih po cerkvi vozijo.

Na levo tega velikanskega tempelja je pa prav blizo cerkev „Marije nad Minervo“. Minerva je bila poganska boginja. Tukaj so jej postavili tempelj, kterega je zidal Pompej, ki je kot zmagovalec prišel iz Azije. Na podertinah tega tempelja je bila že v osmem stoletji mala cerkvica, ktero je papež Caharija leta 750. izročil nunam Bazilijankam, ktere so pribežale iz Jutrovih dežel. Ta cerkvica, Materi Božji posvečena, pa je toliko oslabela, da jo je papež Gregor XI. leta 1370. dominikancem izročil, kteri so s pomočjo pobožnih družin dozidali več kapel. L. 1847. so se ti menihi lotili prenovljenja cele cerkve, kar so srečno dognali tako, da so leta 1855., v god svetega Dominika, slovesno sklenili to popravilo, kar se je pri vseh novejših popravilih rimskih cerkev najbolj posrečilo; sicer novejši umetniki večjidel pačijo stara umetniška dela.

Od zunaj priprosta cerkev pa hrani v sebi veliko umetnega iz vseh stoletij. Posebnega spomina vredna je četerta kapela na desno od velicih vrat, v kteri je grob papeža Urbana VII. Nad altarjem je prelepo vpodobljena bratovščina „oznanjenja Devici Mariji za oskerbljenje revnih devic.“ Kardinal Torrekremata je 1460. leta to bratovščino ustanovil. Kardinal kleči pred Marijo, kteri je Gospodov angelj češčenje prinesel ter prosi za tri device, kterim Mati Božja deli dote. Sveti Duh je nad njo in Bog Oče daje od zgoraj svoj blagoslov. Tudi po druzih kapelah so podobe iz življenja Matere Božje; ena je rožnivenska kapela, kjer so vse skrivnosti svetega rožnegavenca vpodobljene.

Pod velikim altarjem, čigar dragocenost se le ob velicih praznikih odkrije, je grob svete Katarine Sienske. In še veliko druzih imenitnih grobov je v tem imenitnem svetišči. V praznik Marijinega oznanjenja so poprej sveti oče papež tukaj imeli slovesno službo Božjo.

f) Marija „trastevere“.

Omenim naj še eno Marijino cerkev, od ktere zgodovinarji terdijo, da je bila perva očitna cerkev v Rimu. In ta je cerkev Matere Božje na desnem bregu Tibere, ki teče skozi mesto in je vedno belkasto-kalna, nikdar čista; torej ni za nobeno pijačo. (In vendar ga ni mesta, ki bi bilo z dobro vodo tako preskerbljeno, kakor je Rim. Trije veliki vodotoki preskerbijo v vsej obilnosti celo mesto. Stari pa so imeli štirinajst vodotokov, napeljanih iz daljnih hribov.)

Kjer stoji zdaj ta cerkev Matere Božje, so stari Rimljani imeli hišo, v kteri so bili preskerbljeni nezmožni ali ranjeni vojaki. Za gotovo se ve, da o času cesarja

Avgusta je tukaj naenkrat se razlil studenec čistega olja, ki je celi dan v toliki obilnosti tekel, da je do reke Tibere pritekel. Rimljani so to čudo prištevali drugim posebnostim, ki so se godile, ko je Avgust cesaril. Kristjani so pa pozneje spoznali v tem čudu vpodobljeno rojstvo Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ki je ravno takrat v Betlehemu prišel na svet.

Pozneje so tukaj imeli Rimljani razne zaloge in kristjani so si sčasoma v svojo last pridobili ta kraj, ki je imel toliko častiti pomen ter so tu napravili malo cerkvico, v kteri so se zbirali k molitvi. Bližnji gostilničarji in barantavci, ki so imeli vedno pripravljena kuhana in pečena jedila, so se pri cesarji Severu pritožili; ali kristjanom prijazni cesar je razsodil, da je bolje tu Boga častiti, kakor da bi kuharji vedno kuhali. In kristjani so urno postavili lepo cerkvico za papeža Kaliksta I., ki je bil šestnajsti papež in je vladal sveto cerkev od leta 219. do 223.

Ko so pravoverne kristjane neverni vladarji rimskega cesarstva hudo preganjali in morili, je bilo, seveda, to svetišče zapuščeno. Še le 100 let pozneje ga je papež Julij I. zopet obnovil. V dvanajstem stoletji sta ga papeža Inocenc II. in III. popolnoma prenovila. Trojna vrata peljejo v cerkev. Strop je umetno pozlačena rezlina. Na stopnicah, ki peljejo v povprečno ladijo, se vidi na desno zagrajena jamica, kjer je teklo prečudno olje, z napisom: „Fons olei — studenec olja.“

Na oboku nad velikim altarjem so krasne podobe iz 12. stoletja, zložene iz malih kamenčkov. Zveličar sedi s preblaženo Devico na sedeži. Nad njima se vidi roka vsegamogočnega Očeta. Okoli je več svetnikov. Naprej, na obedve strani so podobe iz Marijinega življenja. V desni kapeli, kjer mašniki svoje molitve opravljajo, je stara Marijina podoba, „s ceste“ imenovana, ker so jo našli na cesti. Pod tem altarjem je veliko svetinj nekdanjih mučencev. Kapela na drugi strani, kjer so shranjeni sveti zakramenti, ima tudi staro častito Marijino podobo, pred ktero je sveta Cecilija večkrat svojo pobožnost opravljala. Ta Marijina cerkev je farna cerkev ter jo vlada vselej en kardinal. Shranjenih ima prav veliko svetinj. Tudi del roke sv. Petra je v tej cerkvi. Belo nedeljo po veliki noči in popoldne pred in po večernicah kažejo te imenitne svetinje.

g) Marija v ulicah „Lata“.

Blizo cerkve Matere Božje nad „Minervo“ je nazaj gredé proti poglavitni ulici, ki se „Korzo“ imenuje, lepa cerkev, posvečena Mariji, ravno na prostoru, kjer je bival sveti apostol Pavel kot jetnik s svetim Lukežem, kamor sta tudi sveti Peter in sveti Janez zahajala. Tu je tisti kraj, kterega si je sveti Pavel izvolil, ko so ga v Rim pripeljali.

Ta po svetih apostolih posvečeni kraj je zdaj pod zemljo; nad vratmi spodnje cerkve je napis: „Kedar so bili pa prišli v Rim, je bilo Pavlu pripuščeno ostati, kjer je sam hotel, z vojakom, kteri ga je varoval.“ (Apost. dj. 28, 16.) Da je tukaj še hiša starega Rima, kaže kamenje, iz kterega je zidanje. Tukaj je torej bival sveti Pavel, z verigo priklenjen za roko na vojaka, kteri ga je stražil. Tukaj je učil kristjane in jude. Tukaj je pisal svoja pisma. Tukaj, pri sv. Pavlu, je pisal sveti Lukež apostolsko djanje; tukaj je slikal podobo Matere Božje, ki je še zdaj v velikem altarji cerkve. Tukaj sta bila večkrat sveti Peter in sv. Janez. V tleh kažejo studenec, ki je prečudno izviral, da je sveti Pavel svetega Marcijala in več drugih kerstil. Na granitnem stebru kažejo verigo, s ktero je bil sveti Pavel priklenjen. Na marmornatem altarji je že Gregor veliki obhajal sveto mašo.

V tej Marijini cerkvi je velik zaklad svetinj. Tudi ta cerkev je farna cerkev s kardinalovim sedežem.

Vseh Mariji posvečenih cerkev v rimskem mestu ni mogoče opisati.

Imenitva je cerkev „*Marije angeljske pri mučencih*“, kjer kažejo v sredi cerkve kapnico, v ktero so metali kristjane.

Farna cerkev s kardinalom je „*Svete Marije v Akviru*“, ki je v naših časih bogato prenovljena in ima ubožnico malih zapuščenih otrok.

„*Marija aventina*“, silno stara cerkev, nekdaj posvečena svetemu Janezu Kerstniku. Maltezi imajo tu svojega kardinala.

„*Marija v Kampitelli*“ je farna cerkev s kardinalom; zidana je na razvalinah malika Jupiterja. Prepredena je s preobilnimi stebri. V velikem altarji ima čudodelno podobo Matere Božje, ped veliko, izrezano iz drazega kamena safira.

„*Marija čistega spočetja*“ pri kapucinih. To cerkev je postavil Barberini, kardinal in brat papeža Urbana VIII. V cerkvenih rakvah je veliko svetinj, ki so prečudno razpostavljene, da se vidijo kakor venci, cvetlice in arabeske. Tudi stojé nektere v kapucinski obleki. Na vernih duš dan lahko vsak vidi to nenavadno razstavo.

„*Marija tolažnica*“. To cerkev so Rimljani postavili leta 1741. iz hvaležnosti in so zraven prizidali bolnišnico. V velikem altarji je starodavna podoba Matere pomočnice.

Na lepem tergu, kterega „ljudski terg“ imenujejo in s kterega peljejo tri ravne ulice v spodnje mesto, ki tukaj v ravnini leži, so na dveh oglih dve lepi Marijini cerkvi vštric, pri začetku velike srednje ulice, kteri „Korzo“ pravijo in po kteri Rimljani-bogatini zvečer silno hitro vozijo. Na oglu ulice „Korzo“ in desne ulice „Ripeta“ je cerkev „*Marije prečudne*“, po čudodelni njeni podobi tako imenovana. Na levo stran pa, med „Korzo“ in ulico „Babuino“ je „*Marija sv. gore*“. Tudi tukaj je v velikem altarji čudodelna podoba Matere Božje.

Še druge velike cerkve so nebeški kraljici posvečene: „*Marija v Kosmedin*“, „*Marija Konstantinopolitanska*“, „*Marija pri čolničku*“, „*Marija sedem žalosti*“, „*Marija opekarjev*“, *Marija milostna*“, „*Marija rešiteljica*“, „*Marija Lavretanska*“, „*Marija štirideseturne molitve*“, kjer se vsak mesec ta pobožnost obhaja. „*Marija mirú*“, „*Marija pri stopinji*“ ali „*Gospod, kam greš?*“ Ta cerkev Matere Božje je že zunaj mesta, na cesti, ki pelje k velikanski cerkvi sv. Pavla. Zidana je na kraji, kjer je sveti Peter, da bi Neronovi sili ušel, srečal Gospoda s križem. „Gospod, kam greš?“ je Peter vprašaje pokleknil pred Gospoda. In Jezus je odgovoril: „Grem, da bom v drugič križan.“ Peter je razumel svojega učenika in se je vernil, da je bil ujet in križan. Kjer pa je Gospod stal, so bile njegove stopinje v kamen vtisnjene. In tu je pozidana čedna cerkev, kteri zato pravijo „Marija pri stopinji.“ Kamen z vtisnjenimi stopinjami pa kažejo med svetinjami pri svetem Sebastijanu.

Še je „*Marija solzna*“, kjer je častita podoba Matere Božje solze točila zavoljo neke storjene velike pregrehe. „*Marija pobožnosti*“, kjer imajo Nemci svoje pokopališče. „*Marija ljudska*“, ki je vsa polna umetnih, izverstno napravljenih podob, na ljudskem tergu. „*Marija, kraljica nebeška*“, kjer so nune karmelitarice, ki vsako četert uro ponavljajo „*Češčena si kraljica!*“ „*Marija roženvenska*“, „*Marija pri stopnicah*“, „*Marija priprošnjica*“, z bratovščino za uboge duše v vicah. „*Marija onstran mósta*“ ima staro podobo Matere Božje iz svete dežele; tukaj sta dva stebra, pri kterih sta bila sv. apo-

stola Peter in Pavel bičana. „*Marija v dolini*“ ali nova cerkev, ki leži v mali dolinici in ktero je sveti Filip Nerij postavil; je ena najlepših Rimskih cerkev. Dva altarja v povprečni ladiji sta posvečena Mariji. Na levo je darovanje Marije Device v tempelji, na desno kronanje nebeške kraljice. V levi kapeli leži sveti Filip, pravi apostol rimskemu mestu. Tudi veliki altar je posvečen Materi Božji. V samostanu kažejo še postelj in sobo, kjer je sveti Filip, 80 let star, leta 1595. umerl. Tu je velika, prezalo okinčana molilnica, v kteri imajo zraven vsakdanjih molitev v adventu in v postu resnobno cerkveno petje z godbo, pri kterem smejo biti samo možki. V praznik svetega Filipa, 26. vel. travnika, so poprej tudi papeži hodili počastit svetnika. Tisti dan pokažejo tudi telo svetega Filipa. „*Marija na poti*“ se imenuje Materi Božji posvečena cerkev, ki ima čudodelno podobo Marijino, ki je slikana na opeko, ki je bila v vodo veržena, pa ni utonila. Ima svojo faro in svojega kardinala. „*Marija zmagovalka*“ ima svoje ime od zmage, ktero so dobili avstrijanski vojaki v tridesetletni vojski na Beli Gori pri Pragi. Več zastav, kteri so naši sovražnikom vzeli, visi v tej Marijini cerkvi. Tudi velika zelena turška zastava visi o velicih praznikih na visokem oboku. Karmeliti imajo tu svojega kardinala. Posebno slovesno obhajajo tu praznik sladkega Imena Jezusa, v spomin, ko so premagali kervoželjnega Turka pri Dunaji, 12. kim. l. 1683.

Še zmiraj nisem naštel vseh očitnih, Mariji, naši ljubi Gospej, posvečenih krajev v svetem mestu. Koliko pa je hišnih kapel, ktere pobožni kristjani v svojih prekrasnih palačah imajo in jih zares bogato zaljšajo v čast nebeški kraljici! Gotovo ga ni mesta na zemlji, ki bi imelo toliko in tako lepih Marijinih svetišč. O kako priserčno zdihujejo rimski Marijini častivci pred lepimi podobami Matere Božje, da bi se mili Bog na njeno mogočno priprošnjo skoraj že usmilil in rešil hudega jarma, v kterega jih je tuja vlada vklenila! O kako milo zdihujejo, ker svoje toliko ljubljene „Madone“ (Gospe) ne morejo tako slavno častiti, kakor so jo poprej. Združujmo tudi mi svoje molitve s pobožnimi Rimljani, da se Vsegamogočni skoraj ozre na svojo zatirano cerkev in reši njenega poglavarja iz okóv, v ktere so ga njegovi lastni duhovni otroci ukovali. O Marija, kraljica nebeška, prosi za svetega očeta, prosi za rimsko mesto, ktero ima toliko tebi posvečenih cerkev. Skaži, da si zares pomoč kristjanom, varhinja svete, katoliške cerkve!

3. Rimini.

Ako bi hotel le poveršno popisati vse imenitne cerkve in Božja pota, Materi Božji posvečena, ki so po Laškem večjidel vse prav umetno in drago pozidane, napisal bi več debelih bukev. Ene čudodelne podobe preblažene Device in Matere Marije naj vendar še omenim, ker se je od nje veliko govorilo in pisalo že v naših časih. In ta je čudodelna podoba naše ljube Gospe v Rimini.

Rimini je majhno mesto, ki leži na bregu adrijanskega morja, na poti iz Ankone v Bologno. Med rodovitnimi grički ima Rimini do sedemnajst tisoč prebivalcev in ima tudi svojega škofa. Leta 1796. je mestjan Soleri Brankoleoni naslikal podobo Matere Božje: „Mati usmiljenja“. Podoba je čedna, spodbudljiva, če tudi ni ravno posebno umetna. Visoka je do 20, široka pa 23 palcev. V domači hiši so jo imeli in še le, ko je slikar umerl, darovali so jo njegovi ljudje leta 1810. bližnji cerkvi svete Klare, ktero oskerbljujejo misijonarji predrage Kervi. V stranski kapeli je bila postavljena v

očitno počeščenje; verniki so posebno radi pred to podobo molili in se Marijini mogočni priprošnji priporočevali. Sloveti pa je začela ta podoba še le leta 1850.

Bilo je v saboto, enajsti dan Marijinega meseca leta 1850., ko je imenitna, pa pobožna grofinja pred to podobo molila. Imela je seboj dve svoji hčeri. Ena teh mladih deklic zapazi, da Marija, ali kakor jo Lahi sploh imenujejo, „Madona“, svoje oči obrača in njo gleda. Hčerka to urno pove svoji materi. Tudi mati stermeča zapazi, da se oči na Marijini podobi premikajo. Vendar svojima otrokoma modro zapove, naj nikomur ne pravita tega čuda. Drugi dan opoldne vidijo zopet to prečudno prikazen. Bilo je štirideset ljudi pričujočih. Ti seveda so urno raznesli po vsem mestu to novico. Vse ljudstvo je sulo v cerkev svete Klare. Častiti mašnik, oče Antonio Forci, ki je sam priča bil, poiskal je samostanskega sprednika, da je preskerbel vse potrebno, da se pri veliki gnječi silnega ljudstva kaka nesreča ne zgodi. Prednik pride in vzame podobo sam ter jo nese na veliki altar, da jo lahko vsi vidijo in natanko opazujejo, da ni kaka sleparija ali goljufija. In ko je solnce že za gore šlo, je še vedno na tisoče pričujočih gledalo čudež in stermelo; prepričali so se, da to je res čeznatorna prikazen. Tudi ko so šipo proč vzeli, so se oči le še čudno premikale.

Rimininski škof, Salvator Leziroli, je ravno birmoval. Ko pa zvé to čudo, se urno verne v mesto. Natanko vse preišče ter razpošlje že petnajsti dan Marijinega meseca pastirsko pismo po vsej škofiji, v kterem razloži pomen in namen tega čudeža in napove velik sveti misijon. Pobožni škof govori svojim ovčicam: „S kako veliko močjo in s koliko ljubeznijo vodi previdnost Božja duše in serca človeška! Premikanje oči častite podobe preblažene Device Marije, ktero je videlo in spričuje toliko vernikov, je mnogim vero oživelo, drugim spijočo vest zbudilo, v sercih vseh pa je vnelo preserčno pobožnost do Matere Božje. Zato vas, preljubljeni otroci! opominjamo, da ne zamudite dobrot Gospodovih. Bog nas morda ravno s tem posebnim znamenjem kliče, da od svojih hudobij odjenjamo, bogokletje zaveržemo, mesene razuzdanosti zatremo in se za resnično spreobernjenje svojega serca prizadevamo.“

Sveti misijon je obrodil velik in obilen sad. Misijonarji so sicer vneto govorili, ali pravi pridigar je bila sama kraljica apostolov. Med svetim misijonom, osemnajsti dan Marijinega meseca, so v slovesni procesiji prenesli čudodelno podobo v veliko cerkev svetega Avguština. Veliko bolnikov je ozdravelo, pa še več grešnikov se je spreobernilo. Dušni stan v mestu in okolici se je v teh dneh ves spremenil. Neverniki, ki so le zato prišli, da bi pravoverne pobožne kristjane zasmehovali, ali da bi, kakor so mislili in se ustili, to sleparijo odkrili, so naenkrat vsi skesani očitno pokoro delali. Dva avstrijska oficirja sta podobo v lastne roke vzela, da bi jo preiskovala. Ali preblažena Devica ju tako ljubo pogleda, da sta se kar na kolena zgrudila, svoje slavilne križice s pers snela ter jih pred čudodelno podobo v dar položila.

21. in 22. Marijinega meseca in 4. in 15. rožnika preiščejo po naredbi škofovi umetniki, prirodoznanci in drugi učeni možje čudodelno podobo, da bi odkrili sleparijo ali goljufijo, če bi kaka bila. Nasledek te preiskave je bil, da je škof 24. rožnika očitno in s pismom poterdil: „Po vsem verjetno je očitno spričevanje, ktero dajejo osebe slehernega stanu ne le v tem mestu in v tej škofiji stanujoče, ampak tudi iz več druzih mest papeževih dežel in iz Toskane in od drugod o pre-

mikanji oči na podobi Marije, Matere usmiljenja. To je čudež, ki traja že petdeset dni. Ta nenavadni prigodek poterjuje v moji palači preiskovalna sodnija. V svojem času bodo to dokazala zadevna pisma in spričevala. Za zdaj bodite zadovoljni s tem splošnim spričevanjem in tisti, ki se branite, ta čudež spoznati, pridite, da s svojimi očmi vidite, kar jih je že mnogo storilo in se prepričalo.“

Kaj neki pomeni ta čudna prikazen na podobi Matere Božje? — V očeh se velikrat berejo skrite misli človeškega serca. Materino okó pa, ki gleda svoje dete ali joka v nevarnosti svojega ljubljenčka, to je prelepa, presunljiva podoba usmiljenja. Oko materino lepše in milejše gleda, kot vsa druga očesa in to oko je oko Marijino; tisto oko, ki je tako ljubeznjivo čulo nad svojim Sinom in Bogom v jaslicah, ki je objokano iskalo nebeškega mladeniča v tempelji, ki je z mečem prederto gledalo umirajočega Sina na križi in mertvega na svojem naročji, ki je pa veselo bilo uperto v Zveličarja, vstalega od smerti in poveličanega, — to Marijino oko gleda premilo nas, svoje otroke, da bi naša merzla serca ogrela ljubezen Božja, ktero nam v svojem Sinu kaže. S tem milostljivim pogledom deviške Matere oživlja Bog našo mertvo vero. Pred tem milim pogledom beži smertna senca — nesrečni greh in novi čudeži spreobernjenja in ozdravljenja poterjujejo moč tega materinega pogleda.

Oh, oberni tedaj, naša pomočnica, svoje milostljive oči tudi v nas in pokaži nam po tem revnem življenji Jezusa, blaženi sad svojega telesa!

O milostljiva, o dobrotljiva, o sladka Devica Marija! Prosi za nas, sveta Božja porodnica!

IV. Marijina Božja pota na Španskem.

I. Montserat.

Več krasnih, že starodavnih svetih krajev, posvečenih naši ljubi Gospej, ima Španska. Med njimi je najimenitnejša Božja pot, ki se jej pravi Montserat. Po našem bi mi rekli „napiljeni hrib“. To Marijino svetišče leži namreč pod velikanskim skalnatim hribom, ki se po daljavi nad cerkvijo Matere Božje vleče in je po svojem verhu poln špičastih zob, da se od daleč vidi, kakor nasekana žaga.

Bilo je leta 880., ko so pastirji pod tem hribom svoje čede pasli. Proti večeru napajajo živino v bližnji reki Lobregat, da bi jo potem gnali domu. Naenkrat zagledajo na nebu prečudno bliščobo in v temni skalnati votlini, v hribu Montserat, vidijo vse polno lučic, ki se vedno množijo s svetlimi zvezdicami, ktere izpod neba v votlino hitijo. Slišijo tudi prečudno lepo godbo in prijetna dišava se razširja po vsem kraji.

Seveda pastirji to čudo doma pripovedujejo, ali nihče jim dosti ne verjame, nihče se za to ne zmeni. Teden pozneje se ta prikazen zopet ponovi. In od zdaj jo vidijo vsako saboto. Naznanijo to škofu, ki gre gledat z domačim župnikom; štirikrat sta bila (zraven veliko druzih ljudi) priči te prečudne bliščobe. Nihče ni več dvomil nad čudežem in vsi so spoznali, da to je znamenje nebeško. V slovesni procesiji se podajo na

čudni kraj. Slišijo nebeško godbo, čutijo prijetno dišavo in tako pridejo do skalnate votline. Škof gre v votlino in v votlini vidi staro, iz lesa izrezano podobo preblažene Device, ki sedeča ima na naročji Dete Jezusa. Nekteri zgodovinarji pravijo, da to podobo je prinesel že apostol Jakob na Špansko. V veliki časti so jo imeli verniki, dokler niso tudi semkaj prihrumeli neverni Muhamedanci; takrat so kristjani to podobo skrili v to skalnato votlino.

Škof vzame čudodelno podobo ter jo nese v slovesni procesiji proti mestu Manresa, kjer je imel svoj sedež. Ko pa pridejo do kraja, kjer je zdaj ta Marijina Božja pot, zaderžuje nevidna moč škofa, da stopinje daleč več stopiti ne more. Vsi spoznajo, da si je nebeška kraljica ta kraj izvolila, kjer hoče biti češčena. Vse ljudstvo pade na kolena in veselo zapojó: Salve Regina! — Češčena kraljica! — Pozidajo najpervo tukaj majhno cerkvico. Barcelonski grof Vinfrid pa je pozneje postavil tukaj nunski samostan, v katerega je njegova hči vstopila.

80 let so Bogu posvečene device varovale to svetišče. Potem je bilo izročeno menihom svetega Benedikta in ti menihi še dandanašnji oskerbujejo to Božjo pot. Do 70 menihov je bilo v tem imenitnem samostanu. Drage darove so dajali tej Marijini hiši papeži in svetni knezi. Veliki altar se je blesketal čistega zlata, srebra in dragih kamenov, ravno tako čudodelna podoba, ki je bila ogernjena z drago svilo in je imela prelepo krono na glavi. Vedno je gorelo dvajset srebernih svetilnic pred podobo preblažene Device in Matere Marije.

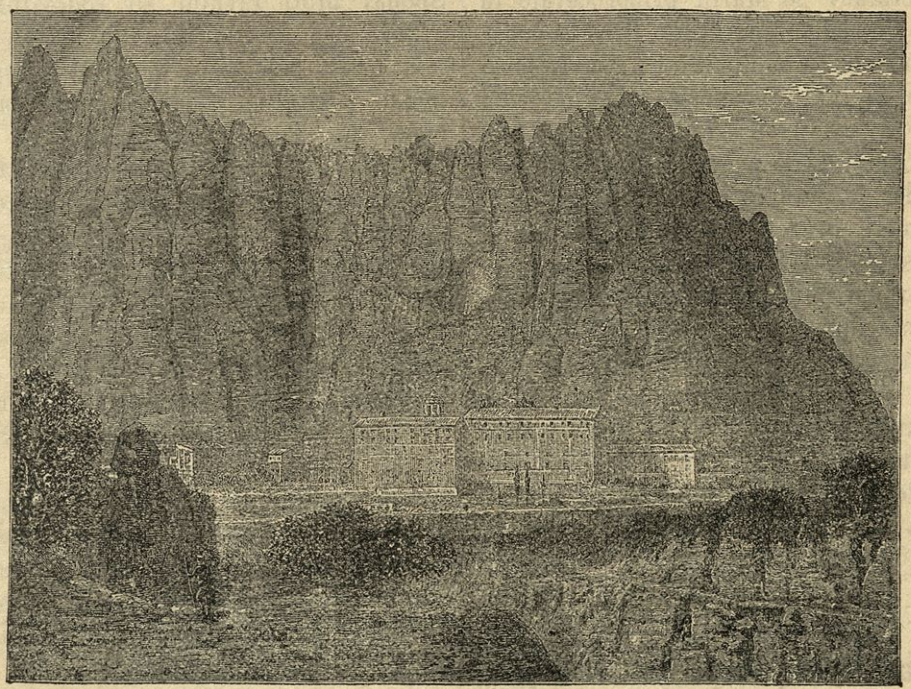

Montserat.

Ali nesrečne francoske vstaje o začetku tega stoletja so prihrumele s svojo

pokončevalno vojsko tudi do tega Marijinega svetišča ter mu v svoji divjosti niso prizanesle. Oropali so cerkev in samostan vseh zakladov; razrušili večji del poslopja in zdaj le sedem menihov varuje to starodavno Marijino Božjo pot. Vendar pobožni kristjani še zmiraj visoko častijo našo ljubo Gospo pri hribu Montserat in iz cele Španske romajo še verniki tje, kjer je toliko svetnih knezov, kjer je veliko svetnikov se Mariji priporočevalo in v njeno službo se posvetilo. Pred to čudodelno podobo je molil sveti Peter Nolaški in nebeška kraljica mu je tukaj naročila, da je tú ustanovil red, posvečen naši ljubi Gospej, ki je prevzel to posebno nalogo, da je jetnike reševal iz nevernih rok. Tukaj, pred to čudodelno podobo, je veliki svetnik Ignacij iz Lojole svoje vojaško orožje položil na altar, da je iz posvetnega vojaka postal mogočni vitez Jezusa Kristusa.

Ko so francoske vstajnike ukrotili in se je kralj Ferdinand VII. zopet mogel verniti nazaj, popravil je to Marijino svetišče; toda poprejšnje bliščobe ni več. Če tudi pa nima več nekdanjih dragocenosti, vendar ima še dragi zaklad, čudodelno podobo Matere Božje.

2. Naša ljuba Gospa na hribu pri Madejri.

Na koncu dolgega hribovja je jako priljubljena Božja pot Matere Božje, ki jo Španjoli imenujejo „Naša ljuba Gospa na hribu“. V sredi zelenega gozda, naslonjena na hribovje, lepo gleda veliko svetišče po prijazni planjavi in na drugi strani po širokem morji. Ima priprosto, čudodelno podobo Matere Božje, ktero visoko časté prebivalci mesta Madejre. Posebno radi romajo na to Božjo pot mornarji, ribiči in kterikoli imajo kaj opraviti na morji. Velikokrat cele trume pobožnih romajo na ta Marijin kraj, kjer se Materi Božji s posebnim zaupanjem priporočujejo ali svoje storjene obljube spolnujejo.

Iz mesta do Marijine cerkve je eno uro hoda. Hrib je sterm in romar mora imeti dobra pljuča, da prisope na hrib. Kamenite stopnice peljejo v cerkev. Ko pobožni romar opravi svoje molitve, rad se nekoliko ozré okoli. Koj za cerkvijo se prične velik in gosto zaraščen gozd. Spodaj proti ravnini so rodovitni vinogradi, med kterimi so sem ter tje nasajene male, bele hiše; v dolini se lepo vidi mesto s svojimi visokimi stolpi in palačami, na drugi strani neizmerno morje, po kterem plavajo raznoverstne barke.

V praznik Marijinega vnebovzetja je največ romarjev; včasih jih naštejejo do pet tisoč. Navadno gre po deset do dvajset ljudi skupaj. Da pa na težavo stermega pota ložej pozabijo, spremlja navadno vsako tako množico domač pevec, ki neprenehoma poje in zraven nekoliko brenka. Poje pa večjidel pesmi Matere Božje. Na deset romarjev štejejo že enega tacega pevca, toliko jih je. Lahko si mislimo, kakšno petje, koliko brenkanje se sliši, ko pred praznikom Matere Božje od vseh strani romarji prisopihajo na hrib. Pod cerkvijo izvira Marijin studenec, ki je obzidan z majhno kapelico.

3. Čudodelna podoba Matere Božje v Vili viciosi na Portugalskem.

V Portugalskem mestu, ki mu pravijo Vila viciosa, so kopali temelj novi hiši. Zdajci šine iz zemlje čudna svetloba in ljubeznjivo prijetna, neznana dišava in sicer v tako obilni meri, da je en delavec omedlel. Nesli so ga na dom. Urno so to naznanili duhovski gosposki ter so mislili, da mora tukaj ležati nekaj svetega, kar sme vzdigniti le posvečena roka. Na to prihiti velika množica ljudi in vsi

vidijo bliščˇ in čutijo neznano vonjavo. Ukažejo zdaj, naj s previdnostjo in spoštovanjem dalje kopljejo. Kmalu zadenejo na majhno, s smolo prevlečeno skrinjico, v kteri je bila prelepo izrezana podoba Matere Božje, samo eno ped velika. Kmalu pobožni verniki zidajo tej prečudni podobici na čast majhno cerkvico, v kteri se Materi Božji v dušnih in telesnih potrebah priporočujejo in mnogi so prečudno uslišani.

Ali ta vnema se kmalu ohladi, in ljudje so jenjali hoditi v to svetišče. Le pobožni pastirji so jo včasih še obiskali. Med temi pastirji je bil dober Španjol, Ferdinand po imenu, ki je bil rojen v Kastiliji. Ta pastir je imel po tamošnji navadi nekaj meric olja za pogojeno plačilo. Nekaj tega olja si je prihranil, da je včasih nažgal malo, revno svetilnico pred čudodelno podobo v zapuščeni cerkvici. Ne dolgo potem je ta pastir v službo stopil pri drugem gospodarji na Španskem, da bi pasel njegove čede. Ferdinand pa, ki je Marijo lepo častil, se je težko ločil od čudodelne, lepe Marijine podobe. Kaj stori? V svoji priprostosti vzame z vso častjo od vseh zapuščeno podobo z altarja, jo lepo zavije v svojo torbico in jo nese seboj v Kordovo, svoje novo stanovališče. Na novi paši kmalu zapazi staro, že bolj trohnelo drevo. V to drevo izreže toliko votlino, da mala podoba Matere Božje v njej najde prostor, in tu ima pobožni Ferdinand svojo cerkev in svoj pozemeljski raj. Pred to podobo opravlja svoje molitve in prepeva svete pesmi vsak dan, kolikor more in zna. Znal je tudi nekaj malega na gosli, s kterimi si je spremljal petje. Pa tudi svoje tovariše je vabil in vnemal, da so Marijo združeno častili. Nekaj časa je bilo vse lepo, tiho in mirno. Ferdinand je bil srečen.

Ne moremo si pa misliti Portugalcev tako vnemarnih, da bi nikdo izmed njih ne bil zapazil, da manjka čudodelne podobe. Lahko so tudi vedeli, kdo je podobo odnesel. Ko se to zve, se celó gosposka vmes vtakne. Pošljejo zdaj nekaj oboroženih jezdecev za Ferdinandom. Ti dobijo pobožnega pastirja, ki ravno na vse gerlo pred sveto podobo poje in gode. Gerdo ravnajo ž njim. Tepejo ga, zvežejo ga in s podobo vred tirajo v Vilo vicioso na Portugalsko nazaj. Urno sklenejo krvavo sodbo, da, ker je cerkev oropal, mora precej drugi dan na vislice. Ali drugo jutro ni bilo nikjer ne Ferdinanda, ne čudodelne podobe. Zanikerni Portugalci je niso bili vredni. Po Božji vsegamogočnosti je bila podoba na poprejšnjem kraji v izdolbljenem drevesu in Ferdinand je pri njej prepeval in godel.

Zopet dobijo oboroženi jezdeci povelje, da poiščejo ubeglega pastirja. In res ga najdejo pred sveto podobo. Zopet ga zvežejo in ženejo nazaj s podobo vred, v terdni nadi, da zdaj ne bo ušel vislicam. Ko ga že več dni podijo naprej in mislijo zdaj zdaj v Vili viciosi biti, so naenkrat zopet pred izdolbljenim drevesom na paši, kjer je bila Ferdinandova čeda. Seveda vsi stermijo in sveti strah jih spreleti. Spoznajo mogočno roko Gospodovo, prosijo pobožnega Ferdinanda za odpuščanje in da bi jim Mati Božja prizanesla, kar so hudega storili njeni podobi in njenemu zvestemu častivcu; ponudijo ti jezdici Ferdinandu toliko denarja, da zamore tukaj postaviti majhno cerkvico. To je tudi storil.

Veliko let je bil potem cerkvenik v tej cerkvici, ktero so verniki prav obilno obiskovali zavoljo mnogoterih čudežev, ki so se godili pri podobi Matere Božje. Pobožno je živel in srečno umerl. Bil je v tej svoji cerkvi tudi pokopan.

Naj omenim le en sam čudež. Kedarkoli prebivalci bližnjega mesta Kordove in v njegovi okolici deža potrebujejo, prenesejo to sveto podobo v škofijsko cerkev,

kjer tako dolgo ostane, dokler verno ljudstvo potrebnega deža ne izprosi, potem pa nesejo Marijino podobo v slovesni procesiji nazaj v majhno cerkvico. Kedar to pervokrat storijo, nesejo sveto podobo v predmestje, da bi jo drugo jutro slovesno spremili v veliko škofijsko cerkev. Ali glej! ko v predmestje pridejo, podobe nikjer ni. Gredó nazaj in podoba je v izdolbljenem drevesu. (Morebiti so mislili sveto podobo v škofijski cerkvi obderžati?) Ko se to čudo zve, se podajo vsi kanoniki in ves mestni odbor v malo cerkvico ter pred altarjem prisežejo, da hočejo podobo zopet nazaj prinesti, ko bodo deža izprosili.

In zdaj nesejo brez vse opovere sveto podobo v mesto. To prisego ponavljajo še zdaj, kedarkoli je iz tacega namena prenesena v mesto.

V. Marijina Božja pota na Francoskem.

I. Lourdes (Lurd).

Lourdes je mesto, ktero današnje dni morebiti najbolj slovi po celi zemlji. To mesto leži na spodnjem Francoskem v podnožji Pirenejskega hribovja, ktero loči Francosko od Španske dežele. Ima okoli pet tisoč prebivalcev. Hiše stojé po versti pod velikim skalovjem, na kterem je zidana majhna terdnjava. Po drugi strani tega skalovja teče potok Gave. Mnogo visocih jagnjedov je zasajenih po bregu potoka, ki goni več mlinskih kamenov. V Pirenejskem hribovji je nekaj zdravilnih studencev, kamor se hodijo ob poletnem času kopat. Kakor drugod, tudi v te toplice marsikdo pride, ki ravno ne išče zdravja, ampak kratkočasja. V Lourdesu se zbirajo raznih krajev ceste, zato je mesto po leti že od nekdaj prav živo. Dokaj voz priderdra iz mnogoterih kopališč vsak dan pred poštno hišo, da prišle popotnike odpeljejo v hribe.

Nekaj let sem pa je napravljena tudi železnica v to mesto. Ali ta železnica ni bila zidana zavoljo topličarjev, ampak zavoljo popotnikov, ki imajo ves drug namen; zidana je bila zavoljo sto in sto romarjev, ki romajo v prečudno jamo Masabiele. Pred letom 1858. ni bilo v celi okolici bolj samotnega, bolj pustega kraja, kakor je bilo skalovje Masabiele. Zdaj gre tje vse, kar v Lourdes pride.

Iz mesta derži pot proti zahodu. Kmalu, ko se iz mesta zavije, pri zadnjih mestnih hišah, se pride v teržne ulice. Na obeh straneh so tergovske hišice, v kterih ponujajo na prodaj razne pobožne spominke, kakor je to navada po velikih Božjih potih. Potem prestopi romar majhen most čez reko Gave. Tukaj je od studenca napeljan vodotok, ki goni več mlinov in se potem v potok steka. Ta vodotok dela s potokom precej dolg pa ozek otok, na kterem ima Tarbeški škof letno hišo in svojo kmetijo. Še nekoliko naprej je zares čudna, tolikanj sloveča Lurška jama. Je pa tu dvojna votlina. Spodnja, na dnu hriba, je precej velika, v podobi velike krušne peči in derži globoko v skalovje. Na desno, nekoliko više, je podolgasta votlina, kakor navadno okno visoka. V tej zgornji votlini stoji prelepa podoba Matere Božje iz belega marmorja. Spodnja votlina je s ploščami pregernjena in z železno mrežo ograjena. Za to ograjo

je velikanski svečnik, na kterem gorí brez števila sveč. Te sveče podajajo romarji skozi omrežje in samostanski brat, ki je tukaj čuvaj, jih sprejme in o svojem času prižge.

V kotu te votline teče bister studenec, ki se zunaj omrežja, v tri toke speljan, steka v kamenito korito. Od tukaj teče voda naprej v majhno kopališče, v kterem se nekteri romarji umivajo.

Nad temi votlinami, na veliki, živi skali, je prelepa cerkev z veličastnim stolpom.

Stane nad dva milijona frankov. Ves ta denar so zložili pobožni častivci Matere Božje. Prav za prav ste dve cerkvi, ena na drugi. Spodnja je le malo svetla in ima pet altarjev ter je odmenjena za vsakdanjo službo Božjo; zgornja pa za praznike. V zgornji velikanski cerkvi občuduje romar veliko število prezalih zastav in bander, ki visijo razobešene po cerkvi. Nad štiri sto jih je, večjidel iz drage tkanine in z zlatom bogato ozaljšane. Napisi in gerbi po teh lepotijah kažejo, da so iz raznih krajev Francoske in tudi iz druzih dežel. Blizo cerkve stoji samostanu podobno pohištvo, v kterem stanujejo mašniki, ki službo Božjo opravljajo in vernikom strežejo. Više v hrib je v skalo umetno vsekana steza, ki ima razpostavljenih štirnajst postaj ali štacijonov svetega križevega pota. Na verhu skalnatega griča je silno visok križ, ki se daleč daleč vidi.

Lurška cerkev.

Tako je zdaj v Masabieli. Poprej se je po zapuščeni grapi, po gerdih grobljah komaj prišlo do jame in po golem ska-

lovji je sem ter tje kako ternje ali majhno, krevljasto drevesce životarilo.

Kako se je to v tako kratkem času spremenilo, to je opisano bolj natanko v „prikaznih Matere Božje“. Lourdes je današnje dni največja Božja pot, posvečena Materi Božji. Ni zdaj kraja na zemlji, kamor bi toliko pobožnih častivcev romalo, kakor je veličastna cerkev na skali v Masabieli. Semkaj romajo ne le Francozi, ampak kristjani iz vseh krajev sveta, celó iz daljne Amerike.

Naj tukaj saj nekoliko omenim, kako slovesno je bila posvečena ta nova in zdaj tako imenitna Božja pot Bogu in Materi Božji. Sami sveti oče, nepozabljivi Marijin papež Pij IX., so odločili za to slovesnost drugi dan malega serpana leta 1876., ko cerkev obhaja praznik obiskovanja Device Marije, tisto leto ravno v nedeljo. Izročili so ta veličastni cerkveni obred kardinalu in velikemu škofu Jožefu Hipolitu Guilbert-u v Parizu.

Več časa pa so pobožni verniki svoje darove še posebej zbirali, da so napravili prelepo in predrago krono Marijini podobi v Lourdes-u. Tudi slovesno kronanje Marijine podobe v Masabieli so zedinili s posvečenjem nove bazilike nebeške kraljice. To imenitno opravilo so sveti oče Pij IX. izročili svojemu poslancu v Parizu, škofu Damaškemu, Frančišku Megliji.

Tema dvema višjema pastirjema se je še pridružilo nad trideset druzih škofov, ki so tako svoje češčenje Materi Božji posebno pokazali in to slovesnost s svojo pričujočnostjo povzdignili. Celó iz daljne Amerike sta bila navzočna dva škofa.

To godovanje je bilo silno veličastno. V saboto na večer, 1. mal. serp., ob petih postavi kardinal in veliki škof pariški pred cerkvijo v zato nalašč napravljenem šotoru svetinje, ktere so papež Pij IX. za vseh 16 altarjev novi Marijini baziliki (veličastni cerkvi) poslali. Iz škofovega grada, ki je na ozkem otoku bližnjega potoka, se vzdignejo škofje, spremljani od sto in sto druzih mašnikov in gredó v veličastni procesiji v cerkev, ki je bila vsa natlačena pobožnih vernikov. Zares pretresljivo velikansk pogled je bil, ko so vsi škofje v svojih cerkvenih oblačilih, s škofovsko kapo na glavi in s škofovsko palico v roci, v sredi nepreštetih mašnikov šli mimo množice, ki je stala ob straneh. Tu ni bilo nobenega vojaka, nobenega žandarja, ki bi bil z vpitjem in suvanjem red delal — o nič tega ni bilo treba — le verni duh pobožnih častivcev Matere Božje je bil skerben čuvaj ter je vse tako lepo uredil, da vse tri dni ni nihče zapazil najmanjšega nereda ali nespodobnega obnašanja.

Tisti večer je bil prezanimiv. Škofje in verniki — nihče jih ni v stanu prešteti — klečijo pred votlino in z molitvijo in s petjem častijo preblaženo Devico ter jo priserčno prosijo na pomoč v toliko žalostnih današnjih časih. Tu klečijo in pobožno molijo starčki in otročiči, možje in žene, stariši in otroci, imenitni in priprosti ljudje.

Premisli, kerščanska duša: Pred osemnajstimi leti se ubogi, enajstletni deklici tukaj prikaže prečudno lepa Gospa, ki nedolžnemu otroku pravi: „Jaz sem neomadežano spočetje.“ Ta Gospa ukaže deklici, naj v pesku poberska. Deklica uboga in studenec priteče iz tal. Lepa Gospa veli detetu: „Pij od te vode in pojdi tje, pa povej župniku, naj mi postavijo tukaj kapelo in naj v procesijah semkaj pridejo.“

In kako se je spolnilo to povelje? Kdo ve, koliko jih je prišlo že sem in so pili od te vode, se umivali ž njo in naenkrat so ozdraveli od svojih morebiti že večletnih bolezni? O koliko jih je že skusilo čudodelno moč tega Marijinega

studenca in še zdaj jih mnogo ozdravi po tej prečudni vodi.

Kapelo je hotela imeti Mati Božja in v procesiji naj pridejo verniki tje, kjer se je ona nedolžni deklici prikazala! O zdaj je postavljena veličastna bazilika, je zares umetno zidana na terdo skalo golega pirenejskega hribovja! Tudi procesije so prišle. Na dan posvečenja te Marijine cerkve in slovesnega kronanja njene podobe je bilo semkaj priromalo sto in štirideset do sto in petdeset tisoč kristjanov. Je li mogoča še večja procesija? Z vseh krajev sveta so bili prišli pobožni častivci Marijini.

Posvečevanje nove cerkve se je pričelo v nedeljo ob osmih in se končalo opoldne. Vsak altar je posvetil drug, v to odločeni škof. Potem je bila velika sveta maša. Pridigal je zavoljo svoje zvestobe iz Švicarske pregnani škof Mermilod. Po končani službi Božji se je posebno slovesno podelil v imenu svetega očeta papežev blagoslov, sklenjen s popolnim odpustkom pod navadnimi pogoji. — Celi dan je hodila neštevilna množica okoli nove cerkve in pred čudodelno jamo.

Lurška Mati Božja.

Tretji dan je bil odločen kronanju Marijine podobe. Še zmiraj je ljudstvo skupaj vrelo, da bi bilo priča tega očitnega počeščenja Matere Božje. Vsake pol ure je pripeljala železnica dolgo versto černih voz, ki so bili polni novih romarjev in častilcev Matere Božje.

O pol desetih se podajo vsi škofje in mašniki v slovesni procesiji zopet iz škofovega gradu na bližnjo ravnico. Na širokem prostoru je bil napravljen altar in zraven sedeži za škofe. Papežev poročnik Meglia je imel sveto mašo. Pridigal je najimenitnejši francoski pridigar, veliki škof Poitierski, monsignor Pie. Na posebno povelje sv. očeta je njegov poročnik Meglia zopet podelil papežev blagoslov s popolnim odpustkom. Potem je papežev poročnik slovesno kronal podobo nebeške kraljice in tisoč in tisoč vernih je navdušeno zapelo zahvalno pesem.

Zvečer je bila nova cerkev vsa razsvetljena. — Tudi Lurško mesto je bilo v lučicah. Ob devetih zvečer se je vzdignila procesija spred jame, ktere se je udeležilo do deset tisoč ljudi. Več kot tri tisoč sveč je gorelo; pobožni romarji so jih nesli v rokah. Od polnoči do poldneva so se obhajale vse tri dni svete maše na 36 altarjih, pri kterih je bilo veliko tisoč vernikov obhajanih.

Do šestkrat sto tisoč romarjev prihaja vsako leto na to slovečo Božjo pot. Marsikdo pa, ki tako dolge poti ne more storiti, si priskerbi po misijonarjih čudodelne vode od Marijinega studenca. Po vsem svetu se ta voda razpošilja in marsikdo je že občutil njeno čudno moč.

Zlasti o spomladanskem času prihajajo cele dolge procesije, ktere s slovesnim zvonenjem sprejemajo. L. 1886. so pervikrat s procesijo prišli romarji iz naše ljube Avstrije, med njimi več Slovencev, ter so tu obesili velikansko bandero, ki

je stalo 9538 gld. in je med vsemi najlepše. — O da bi Lurška Mati Božja tudi nas Slovence vzela v svoje varstvo!

2. La Salete (La Salet).

V samotnih hribih, v škofiji Grenoble na Francoskem, je majhno mesto, ki mu pravijo Korps. Njegovi mirni in tihi prebivalci so revni in živijo večjidel od živinoreje, ker so blizo širokih planin, kamor svojo živino na pašo gonijo. Malokdo se je prej zmenil za to mestice.

Čudno, nenavadno gibanje pa je bilo 18. kimovca leta 1847. Vse živo ljudi je bilo v mestu Korps. Veliko stotin tujcev je priromalo od vseh krajev v ta samotni kraj, ki so po kratkem oddihljeji šli še naprej v planine. O polnoči že je vse po konci. Z bakljami si svetijo in nešteta versta tujcev se pomika na visočino. Zjutraj pritisnejo zopet nove trume, ki urno stopajo za pervimi. Pot iz mesta v visoke planine je bila ozka, polzka in težavna.

La Salete.

Vso noč je deževalo in nebo se ni hotelo zvedriti. — Kaki dve uri od mesta v hribih je vas, ki ima do osem sto prebivalcev, in ta vas se imenuje „La Salete“. Hiše pa niso skupaj, ampak sem ter tje raztresene in z drevjem obsajene. Le cerkveni zvonik gleda čez hribovska pohištva. Pa tudi tukaj se prečudna procesija ne ustavi. Naprej hiti v hribe.

Zmiraj bolj golo in pusto je, celó drevja ni več. Pot prihaja še bolj sterma in množica se pomika le počasi, pa vedno više. Več tisoč ljudi je že na visoki planini, ki so vso noč tu gori prebili in se že nazaj vračajo, pa vsi so veseli in zadovoljni. Na tej visočini je velika planjava, na kteri se vzdigujejo trije hribci. V srednji grapi teče majhen studenec. Vsa ta planjava je polna ljudi. Sploh mislijo, da jih mora biti do šestdeset tisoč. Vsi so veselo ginjeni, vsi mirni, pa pobožno molijo. V naglo napravljenem šotoru daruje mašnik sveto mašo. Nekteri silijo k studencu, ki je s križem zaznamovan; sleherni romar hoče piti iz tega studenca. Drugi molijo sveti križev pot pri štirnajstih križih, ki stojé po dolini. Mašniki zapojó Marijino pesem: „Moja duša poveličuje Gospoda“ in vsa množica jim pomaga, da daleč na okrog odmeva navdušeno petje pobožnega ljudstva.

To je bilo slovesno praznovanje perve obletnice, kar se je tukaj prikazala preblažena Devica Marija. Ta prikazen nebeške kraljice je presunila ves svet tistega časa. Verni kristjani so se veselili, neverni pa se posmehovali in se norčevali; po vseh časopisih so to prečudno prikazen popisovali; seveda vsak po svoje. Po vsem Francoskem pa so postavljali kapele ali altarje v spomin te čudne prigodbe. Tudi v najdaljnejših pokrajinah, v Afriki, v Indiji, v Avstraliji so pobožni misijonarji klicali na pomoč Marijo s priimkom: Naša ljuba Gospa iz Salete. Veliko so govorili od prečudnih ozdravljenj in spokorjenj in na tisoče po-

božnih je zdihovalo k Mariji, da bi prosila za grešni svet, da bi mili Bog odvernil napovedane kazni.

Po natančnih preiskavah je škof Grenobleški še le 19. kimovca l. 1851. v svojem pastirskem listu določil, da prikazen preblažene Marije Device 19. kimovca leta 1846. na planini La Salete ima vsa znamenja resnice in da verniki smejo to verovati. Tudi pové škof v tem pismu, da je kraj prikazni odkupljen in da misli na tem kraji zidati cerkev in zraven hišo za tuje romarje. 25. dan Marijinega meseca prihodnjega leta so postavili ogelni kamen novemu svetišču, posvečenemu nebeški kraljici. Tudi je škof odbral več mašnikov, ki so se imenovali „misijonarji na La Salete“, kteri preskerbujejo pobožne romarje, ki to Božjo pot obiskujejo. Prostovoljni darovi za to novo Božjo pot so se urno nabrali, da je bilo v kratkem času vse preskerbljeno. Ker je ta Marijina Božja pot tako visoko v planinah, šest tisoč črevljev nad morjem, in je še velicega travna navadno s snegom pokrita, zato se romanje prične še le rožnika in terpi do kimovca. Zlasti o praznikih je navadno čez tisoč romarjev, o obletnici Marijine prikazni pa štiri do pet tisoč obiskovalcev.

Rimski papež, sveti oče Pij IX., so podelili enkrat v letu pod navadnimi pogoji popolnoma odpustek vsakemu romarju, ki roma na to Božjo pot. Tudi obhajajo po vsej škofiji Grenoble praznik v čast prikazni Matere Božje na planini La Salete. V tej novi cerkvi je ustanovljena tudi bratovščina „Naše ljube Gospe sprave iz La Salete“, ki je obdarjena z obilnimi odpustki. Mnogo pobožnih Francozov je zapisanih v to bratovščino.

3. Chartres (Šartre).

Ena najimenitnejših Marijinih cerkvá na celi zemlji in v prejšnih časih najbolj obiskovana Marijina Božja pot na Francoskem je prekrasna škofovska cerkev v mestu Chartres. V sredini Francoske je to mesto dan hoda od Pariza. Mesto je silno staro, že davno pred Kristusovim rojstvom so tu prebivali neverni Karnuti. Učenci Gospodovih apostolov so semkaj prinesli sveti zveličanski nauk in v srednjem veku je bila v tem mestu škofija, ki je štela do tisoč župnij. Še današnje dni je mesto imenitno, v njem se goji umetnija in učenost. Ali lepota in slava celemu mestu je škofovska cerkev.

Že od daleč vidi popotnik dva visoka zvonika, ki se veličastno vzdigujeta čez mestno zidovje, ki leži v lepi planjavi. Kakor imajo nekteri slovenski romarji navado, tako so nekdaj tudi francoski Marijini častivci na svoja kolena padali, ko so v daljavi zagledali to Marijino svetišče ter so nebeško kraljico sveto in veselo pozdravljali. Zares veličastna je ta cerkev. Že zunanje lice je bogato in umetno ozaljšano. Mogočni vhod občuduje vsak tujec. Razne podobe svetnikov v dolgih oblačilih milo pogledujejo romarje, ki se bližajo in stopajo v svetišče. Ko romar stopi v to prezalo cerkev, mora stermeti in občudovati tanke in visoke stebre, ki nosijo umetno napravljene oboke. Občudovati mora neizmerno visoka okna, ki se v tisočerih barvah lesketajo in razne prelepe podobe predstavljajo. Vsi učeni spoznajo, da ta tempelj je eden najlepših na celi zemlji.

In to svetišče je posvečeno tisti, ktero srečno imenujejo vsi rodovi, posvečeno je nebeški kraljici in naši ljubi Materi Mariji. Škof Fulbert je leta 1020. v čast preblaženi Devici tukaj postavil prezalo cerkev, ker je prejšnja pogorela. Leta 1195. pa je hud požar pokončal tudi to cerkev. Zdaj pa so škof in mestjani, gospoda in kmetje s prečudno vnemo se lotili novega zidanja in še le v šestde-

setih letih so dozidali veličastni tempelj, ki še današnje dni očitno oznanuje, koliko premore združena pobožnost pravovernih kristjanov.

Tri posebne zaklade ima ta Marijina cerkev: Čudodelno podobo, imenitno svetinjo in podzemeljsko kapelo.

Čudodelna podoba stoji na levi strani, pri vhodu v cerkev, na samotnem lesenem stebru, zato jo imenujejo: „Naša ljuba Gospa na stebru.“ Le glavi in roke se vidijo, vsa druga podoba je pregernjena z drago obleko. Preblažena Devica sedi na priprostem sedeži. Njeno začernelo obličje razodeva njeno dobroto in nedolžnost; lasje so pozlačeni; majhno ogrinjalice pokriva njeno glavo. V desnici derži neki sad; z levico objema svoje Božje Dete, ki sedi na njenem naročji.

Šartreska Marijina cerkev.

Jezušček blagoslavlja z desnico; njegova levica pa sloni na svetni krogli. Glavo ima zakrito; njegovo obličje je premilo, nebeško modro. Okoli podobe je pozlačeno železno omrežje; pred tem pa velik svečnik, na kterega romarji natikajo prižgane sveče, v znamenje svojega spoštovanja in češčenja. Nikdar ni prazen ta kraj; vedno klečijo pobožni Marijini častivci tukaj ter se priporočujejo svoji mogočni Materi.

Imenitna svetinja, ki je v tej velikanski cerkvi, je srajca Matere Božje, ki je shranjena v umetni, predrago okovani skrinjici na velikem altarji. Od te svetinje bom nekoliko več omenil, ko bom na koncu teh bukev naštel vse svetinje Matere Božje, kar jih je znanih po kerščanskem svetu.

Podzemeljska kapela, ki ima več altarjev, na kterih se sveta maša daruje, je posebno imenitna zato, ker od nje pripoveduje starodavna pripovedka to-le: V tem prostoru so nekdaj neverniki častili svoje malike. Že sto let pred Kristusovim rojstvom so neverniki verovali v preblaženo Devico; pričakovali so namreč, da devica bo rodila Zveličarja, ki bo svet odrešil. Zato so napravili podobo, devico z detetom na kolenih in nad to podobo so zapisali: „Virgini parituraе“, to je, devici, ki bo rodila. Kar ta pripovedka pravi, je lahko umevno. Neverna ljudstva so ohraniła po ustnem izročilu od svojih pradedov še nektere resnice. In ravno o času rimskega cesarja Avgusta

so boljši neverniki sploh pričakovali, da se bo razodela devica in bo prišel nebeški mladenič, ki bosta svet njegovih nadlog rešila. Enako, če tudi negotovo upanje so lahko imeli tudi neverniki po Galiji, današnji francoski deželi.

Čudodelna podoba naše ljube Gospe na stebru, skrinjica z Marijino srajco in starodavna podzemeljska kapela, to je vzrok, da je mesto Chartres od nekdaj slovelo po vsem Francoskem. Tu je bila več stoletij perva Božja pot, posvečena Materi Božji. Kakor romajo Slovenci na svete Višarje in na sveto Goro, kakor Italijani v Loreto, Španjoli v Montserat, Švicarji v Einsiedeln, Nemci v Marijino Celje, tako so romali od nekdanjih časov Francozi v Chartres. Zato so celó v raznobojnih velikih oknih tega tempelja slikane podobe francoskih kraljev, gerbi plemenitih rodov cele dežele v zvezi z zgodbo preblažene Device.

Nesrečna francoska vstaja je tudi to Božjo pot za nekaj časa zaterla; zadnji čas pa se je zopet oživela. Bog sam je k temu pripomogel. Leta 1836. je strela udarila v cerkveno streho ter je napravila veliko škodo. In prav to je pripomoglo, da so verniki zopet se spomnili Marijine Božje poti v Chartres-u. Kmalu so vse popravili, celo velikansko cerkev so prelepo prenovili, podzemeljsko kapelo ozaljšali. Pripomogli so k temu verniki cele Francoske. 31. dan Marijinega meseca leta 1854. so s privoljenjem papeževim čudodelno podobo slovesno kronali.

Največja slovesnost v Chartresu pa je bila 26. do 28. Marijinega meseca leta 1873. Takrat se je zbralo do šestdeset tisoč pobožnih romarjev, med njimi štirinajst škofov. V slovesni procesiji, s petjem in molitvami, so priserčno zdihovali k naši ljubi Gospej „na stebru“, da bi preblažena Devica Marija s svojo mogočno priprošnjo pri Bogu izprosila, da bi se krščanska vera in krščansko življenje po Francoski oživilo in da bi vsa vzburjena nesrečna dežela se umirila in pravo srečo dosegla.

4. „Naša ljuba Gospa“ v Parizu.

Naj le nekoliko omenim prelepe cerkve Matere Božje v Parizu, ktero Francozi imenujejo „Notre Dame“ — cerkev naše Gospe. Že v šestem stoletji pripoveduje francoski zgodovinar Gregor Tourski od cerkve naše ljube Gospe v Parizu. Ta škofovska cerkev je bila takrat dvojna cerkev. Ena je bila posvečena Materi Božji, druga, precej zraven, pa svetemu mučeniku Dioniziju, ki je francoski apostol imenovan. Pozneje so obe cerkvi združili v eno, ktero so sploh imenovali le cerkev naše ljube Gospe. V dvanajstem stoletji je pa škof Moric pričel zidati novo škofovsko cerkev. Sam papež Aleksander III., ki je pribežal iz Rima pred svojimi sovražniki celó v Pariz, postavil je in blagoslovil ogelni kamen temu velikanskemu svetišču Matere Božje. Škof je pričel zidanje te Marijine cerkve po tako velikem obrisu, da so ob njegovi smerti že tri in trideset let zidali, pa le sprednji kor pozidali in še tega ne popolnoma dodelali. Njegovi nasledniki so z vso gorečnostjo naprej delali, ali še le proti koncu drugega stoletja je bila dodelana ta velikanska cerkev Marijina, ki je ena najlepših cerkev srednjega veka. V štirnajstem stoletji so bile prizidane mnogotere kapele in dan današnji vsak tujec občuduje to preimenitno delo krščanske umetnosti. Nad štiri sto črevljev je dolga ta hiša Božja, povprečna ladija ima sto in petdeset črevljev in zidovje obeh zvonikov je nad dve sto črevljev visoko. Cerkev ima pet ladij in sedem in trideset kapel. Le v Rimu, drugod nikjer, se še služba Božja tako slovesno obhaja. Ta cerkev je svetišče

celemu francoskemu narodu. Tukaj so bili navadno njegovi kralji kerščeni, v tej cerkvi so bili poročeni, tukaj so bili njihovi slovesni pogrebi. Tukaj so se francoski kralji na svojih kolenih Materi Božji izročevali, predno so šli v vojsko. Tu sèm so se vračali, da so se po dobljeni zmagi zahvalili. Tukaj so s tujimi kralji mir sklepali. Nič imenitnega niso pričeli, so se počenjale na svetem kraji. Marsikteri dragi zaklad, marsiktera lepotija je bila razrušena, zgubljena, ko so oskrunjeno svetišče zopet vnovič v službo Božjo posvetili. Zadnja leta so velikansko poslopje zopet popravili.

Tako je v Parizu ta Marijina cerkev zopet najlepša in tudi ena najveličastnejših po vsem Francoskem.

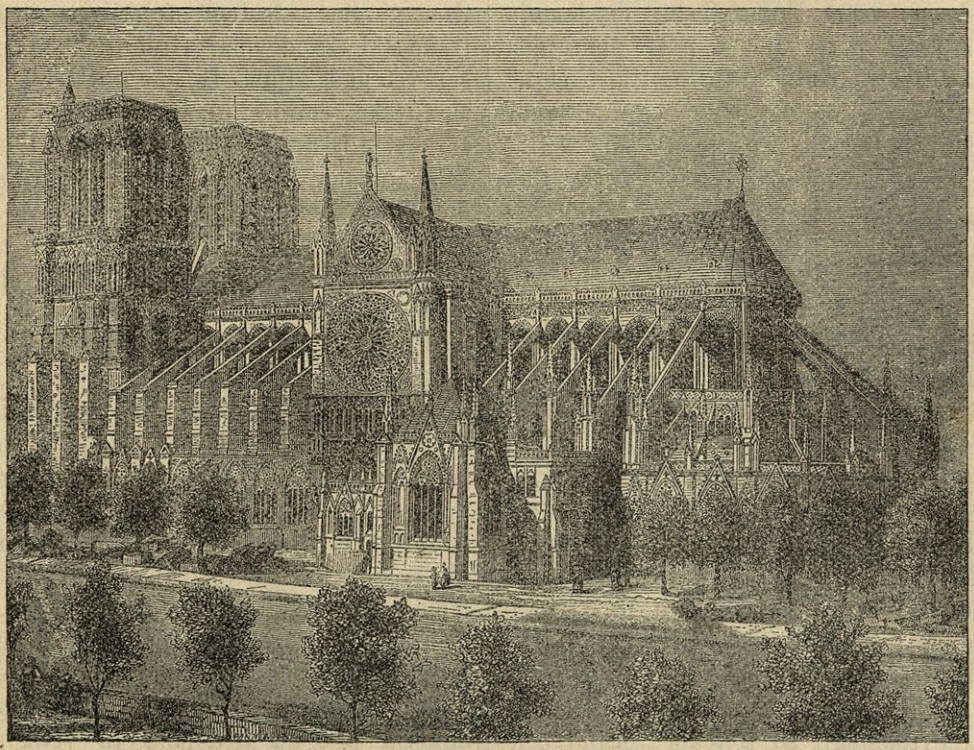

Notre Dame.

da ne bi bili ljudstvo in kralji poprej v tej cerkvi molili.

Strašna vstaja konec pretečenega stoletja pa tudi temu, Francozom najdražjemu svetišču ni prizanesla. Zdivjano ljudstvo je razbilo in razdjalo prelepe in umetne altarje in podobe; celó grobove knezov in škofov je vzdignilo in onečastilo. Prestrašno bogokletje se je razlegalo po svetih prostorih in grozovitne hudobije

5. „Naša ljuba Gospa“ v Püy-i (v Piji).

Velikanska podoba Matere Božje na visoki skali nad mestom „Püy“ in pa svetinje preblažene Device v tej Marijini cerkvi mi dajete povod, da omenim tudi to cerkev. Stara pripovedka pravi, da že pervo stoletje po Kristusu je bila tukaj Božja pot naše ljube Gospe. To staro izročilo pravi, da se je prikazala Marija

spreobernjeni pobožni vdovi, ktero je terla huda merzlica. Prikazen je rekla ženi, naj gre na bližnji griček in ozdravela bo. Tako se je tudi zgodilo. Ko pa škof, sveti Jure, to zve, poda se s svojo duhovščino na omenjeni griček. In glej čudo! V največji vročini — 11. mal. serpana — je bil verhunec griča s snegom pobeljen. In pri tej priči pridirja z lesa divji jelen in urno obdirja na okrog ves grič in se zopet zgubi v goščavo. Sveti Jure ogradi to verhno, skalnato planjavo. Sveti Marcijal je sklenil, na tem prostoru postaviti cerkev ter je tej cerkvi namenil imenitno svetinjo, črevelj preblažene Device Marije, kterega je iz Rima seboj prinesel. Pa to zidanje se je odložilo in še le škof Evodij je začel zidati cerkev. Sedem let so zidali, pa so pozidali samo pervi del za veliki altar in pa kupolo. Sveti Evodij se napoti v Rim, da bi pri papeži izprosil privoljenje, da bi smel slovesno posvetiti to Mariji v čast postavljeno zidanje. Na poti ga srečata dva častita starčka, ki mu pričata, da ravnokar sami angelji to cerkev posvečujejo. Sveti Evodij se verne in vidi, da v cerkvi gorí do tri sto sveč in altar je ves z oljem pomaziljen ter vse svetišče napolnuje prijetna dišava. In ta cerkev ni bila nikoli drugače posvečena. Imenovali so jo pa „cerkev angeljsko“.

Ko je škof svoj sedež prestavil k tej cerkvi, postavili so kmalu po obnožji tega griča več hiš; postalo je celo mesto. Treba je bilo misliti na razširjenje cerkve, da bi vsi verniki zamogli v njej obhajati službo Božjo. In tako je bila ta cerkev v poznejših časih večkrat predelana in podaljšana.

V tej cerkvi je ob času križarske vojske imenitni škof Adhemar pervi zapel imenitni predpev: „Salve regina — Češčena kraljica!“ To pesem so Francozi sploh imenovali „Püysko pesem“. Mnogo papežev je obiskovalo to Marijino Božjo pot. Več kraljev je romalo semkaj; nekteri so prišli bosi v to Marijino svetišče. V trinajstem stoletji je to svetišče dobilo čudodelno podobo, ktero so častili ne le Francozi, marveč cela Evropa jo je imela v veliki časti. Francoski kralj, sveti Ludovik, ki je prišel leta 1254. iz križarske vojske nazaj, prinesel je seboj iz svete dežele iz cedrovega lesa izrezano podobo Matere Božje, ki kaže presveto Devico sedečo, z nebeškim Detetom na naročji. Pri očitni zahvali srečne vernitve Ludovikove so nesli to čudodelno podobo v slovesni procesiji v Marijino cerkev. Tudi pozneje, kedar je pretila kaka velika nesreča, se napovedala vojska ali huda bolezen, nosili so to čudodelno podobo v slovesni procesiji skozi mesto Püy. Štirje žlahtniki najvišjega stanu so nesli podobo; štirje drugi žlahtniki pa nebo čez podobo. Vselej se je zbrala velika množica pobožnih častivcev usmiljene Matere in oni niso zastonj prosili. V največjih nadlogah so bili uslišani. Nekako ponosno so Francozi mesto Püy imenovali „mesto Matere Božje“. Večkrat je to mesto sovražnik oblegal, ali nikdar ga premagal.

Iz cele Francoske, iz Španske in Poljske, celó iz Gerške dežele so verni romali v Püy, tako da so za tujce zidali več hiš in napravili nova pota. Ko so pobožni romarji to Marijino svetišče od daleč zagledali, popadali so na svoja kolena, poljubovali tla in tako počastili Marijo. Največ romarjev je prišlo, kedar so obhajali stoletnico tega svetišča. Leta 1622. je bilo do trikrat sto tisoč romarjev. Zadnji jubilej so imeli l. 1785.

Nesrečna vstaja tudi temu svetišču ni prizanesla. Zdivjani brezbožniki so priderli tudi v to Marijino cerkev, so čudodelno podobo vergli z altarja, jo po mestnih ulicah prestrašno vlačili in jo potem na očitnem tergu sèžgali. Strah in groza

prešine človeka, ko bere o tem groznem početji. Sedem in petdeset dolgih let je preteklo in še le po teh žalostnih letih se je ta toliko imenitna Božja pot naše ljube Gospe zopet obnovila. Leta 1842. so zopet obhajali jubilej. Napravili so drugo podobo, poprejšnji enako, in do sto in petdeset tisoč romarjev je obiskalo to starodavno Marijino svetišče. Leta 1853. pa je prišlo še enkrat toliko romarjev.

Za Marijino čast posebno vneti škof, monsignor de Morlhon, je sklenil, da hoče velikansko podobo Matere Božje postaviti na skalnato stermino, ki stoji zraven cerkve in jo Kornelijevo skalo imenujejo. 10. grudna 1854. l. je pričel staviti podstavo, ktera naj bi podobo na skali nosila. Veliki vojskovodja Pelisier svetuje škofu, naj se oberne do cesarja Napoleona, da bi mu za to podobo odstopil nekaj kanonov, ktere so Francozi v Krimski vojski vzeli Rusom. 5. kimovca 1855. l. je škof svojo prošnjo napravil in 8. kimovca, v praznik Marijinega rojstva, so združeni vojaki rusko mesto Sebastopol vzeli. Tukaj pridobljene topove je po ukazu cesarjevem dobil škof Püyski, da iz njih vlije namenjeno podobo Matere Božje. Leta 1860. je bila mogočna podoba dodelana. Dvanajst škofov, mnogo druzih mašnikov in neštevilna množica vernega ljudstva se je sèšla, ko so tri in sedemdeset črevljev visoko podobo blagoslovili in postavili na skalnatem verhuncu, ki je 2460 črevljev nad morjem. Marija, stoječa, derži na svojem naročji nebeško Dete, ki se z levico derži Materinega vratú, s svojo desnico pa blagoslavlja z visocega hriba francosko deželo, ktero so že njeni nekdanji kralji posvetili nebeški kraljici.

Še je po Francoskem veliko druzih imenitnih, lepih in veličastnih cerkev naši ljubi Gospej in Materi Božji posvečenih, kterih vseh tudi v duhu ne moremo obiskati. Podajmo se naprej, da še po druzih deželah saj nekoliko pregledamo Marijina Božja pota. — Ti pa, o nebeška kraljica, spremljaj nas po svojih svetiščih, da, ko tukaj na zemlji premišljujemo, kako serčno te pobožni kristjani častijo, enkrat tvojo slavo tam v nebesih gledamo!

VI. Marijina Božja pota na Švicarskem.

I. Marija v puščavi „Einsiedeln“.

Ena najstarejših in najimenitnejših Božjih potov je „Marija v puščavi“ na Švicarskem. Začetek te Božje poti je storila pravica Božja. Znana je menda zgodba o Mejnradovih orlih, vendar naj jo nekoliko posnamem, ker to je bil začetek te slavne Božje poti na Švicarskem.

Po spričevanji starih zgodovinarjev je bil Mejnrad sin slavne, še zdaj živeče kraljeve rodovine Hohencolern. Njegov oče je bil Berhtold, oženjen z bogoljubno hčerjo Silhenskega grofa. Berž ko ne sta bila več časa brez otrok, potem jima je Bog dal dva sina Konrada in Meginrada, ki so ga pa imenovali Mejnrada. Meginrad je stara nemška beseda in pomeni po naše „veljaven svet“. Mejnrad se je rodil okoli leta 797., ko je Karol veliki mogočno cesaril. Njegova pobožna mati, posebna častivka preblažene Device Marije, je s svojo materino hrano vcepila majhnemu Mejnradu ljubezen do Marije.

Enajstletnega mladeniča so dobri stariši poslali v Benediktinski samostan Rajhenav, kjer so gojili vse potrebne učenosti. Mejnrada so izročili v izrejo pobožnemu menihu Erlebaldu, ki mu je bil soroden po očetu. Mladenič je bil kmalu pervi izmed učencev, v učenosti in v čednosti vsem lep zgled. Po zgledu svoje matere je mnogokrat pred Marijino podobo molil, kedar mu je le čas pripustil. S posebno vnemo je prebiral sv. pismo, kterega je z lastno roko prepisal. Kmalu v mladih letih je sklenil, da hoče vreden služabnik Božji biti in v 25. letu je bil posvečen v dijakona; ne dolgo potem tudi v mašnika. Ko je več let bil priča, kako lepo Bogu služijo menihi svetega Benedikta, ko je videl to resnobno življenje, pa tudi neskaljeno veselost, kakoršna je le nedolžnim dušam lastna, prosil je, da so tudi njega uverstili med sè.

Njegov učitelj Erlebald, ki je bil takrat prednik in opat velikemu samostanu, ga je izmed 600 menihov odbral za učitelja učeči se mladini. In Mejnrad je svojim učencem dajal zares lepe zglede čednosti; bil je vsem prav dober in bistroumen vodnik v vse skrivnosti kerščanske vednosti, pa resničen prijatelj in svetovalec na poti večnega zveličanja.

Brez nehanja pa je hrepenel po popolnosti. Vedno mu je bil pred očmi nauk svetega Benedikta, ki pravi: „Puščavniki, samotarci so tisti, ktere ne žene perva vnema spreobernjenja, ampak kteri so po dolgi skušnji v samostanu in po vsestranski vednosti v boji zoper satana uterjeni in dobro podučeni ter stopijo iz verste svojih bratov, da se v samoti sami vojskujejo in brez druzih, s pomočjo Božjo, v boji zoper spridenost mesa in zoper skušnjave hudobnega duha stanovitni ostanejo.“ Po takem svetem življenji je serce Mejnradovo vedno bolj hrepenelo, tako dolgo, da je po hudem boji sam s seboj se podal v samotni, takrat z velikanskimi drevesi zaraščeni kraj, kterega so imenovali „temni gozd“. Ta kraj si je sveti mašnik izvolil v svoje prebivališče, preblažena Devica pa ga je izvolila v čudodelen kraj, kjer je najpoprej svojemu zvestemu služabniku Mejnradu posebne milosti skazovala in kjer je pozneje tisočerim pobožnim častivcem svojim skazala neskončno veliko dobrot in jih še današnje dni skazuje, ker tukaj je vsemu svetu

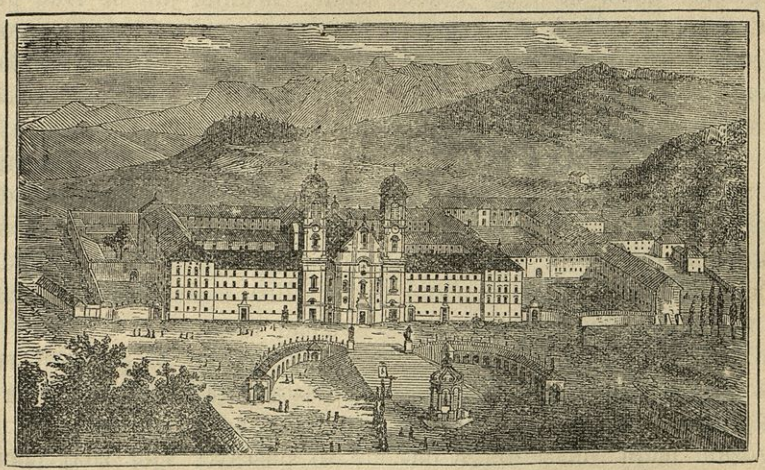

Devica Marija v puščavi „Einsiedeln“.

znana Božja pot Matere Božje, „Marija v puščavi“ ali „Einsiedeln“.

Hildegarda, prednica nunskega samostana v Cirihu, je svetemu puščavniku postavila čedno kapelico v temnem gozdu. Podarila mu je tudi iz lesa izrezano podobo Matere Božje in s tem je velikemu častivcu nebeške kraljice pripravila posebno veselje. Ta čudodelna podoba je še v velikanski cerkvi, ktera stoji zdaj na mestu poprejšnje Mejnradove kapelice.

Mejnrad je preživel pet in dvajset let v tej puščavi. Neki dan ga obišče drug menih iz Rajhenavskega samostana. Mejnrad ga ljubeznjivo sprejme in ko se dolgo v noč bogoljubno pogovarjata, odkaže mu pobožni starček prenočišče, sam pa po svoji navadi gre v svojo kapelico ter še dolgo v sv. premišljevanji kleči pred podobo Matere Božje. Njegov gost ni mogel spati in zapazil je skozi veliko špranjo na kapeličnih vratih, kako se nebeško Dete Jezus v belem oblačilcu z Mejnradom raduje in pogovarja. Slišal je prečudno ljubeznjiv pogovor, kterega pa ni mogel razumeti. Take prikazni je sveti puščavnik večkrat imel.

Satan je preslepil dva hudobna človeka ter jima je misel navdal, da puščavnik v temnem gozdu mora imeti drage darove, ktere mu obilni obiskovalci dajejo. Nesrečna želja, polastiti se teh zakladov, pripelje ju do prestrašnega sklepa, da hočeta sploh spoštovanega puščavnika umoriti. To sta namenila storiti o zimskem času, ko je v to puščavo le malokdo šel. Zavoljo velicega snega sta težko prigazila do puščave. Sveti mož je po Božjem razodenji vedel hudobni naklep hudodelnikov. Ravno je skončal sveto mašo in se z nebeško hrano okrepčal za zadnji kervavi boj. Ko prideta hudobneža do kapelice, je sveti Mejnrad še molil. Čuden glas pa zaženeta krokarja, ktera je sveti puščavnik redil in sta bila njemu čisto domača. Po končani molitvi stopi Mejnrad ves miren in serčen pred razbojnika ter jima postreže, kakor najboljšim prijateljem. Slednjič pa pravi: „Vem, zakaj sta prišla. Ko me bota umorila, prižgita te dve sveči, kteri tu vidita in postavita eno k moji glavi, drugo k mojim nogam; potem pa, kar premoreta, hitro bežita, da odideta strahovalni pravici.“ Pri tej priči se zažene eden tolovajev, Rihard, v svetega moža ter zaukaže svojemu pajdašu, naj puščavnika pobije. Peter, drugi razbojnik, neusmiljeno bije po svetem puščavniku in Rihard ga še z vso tolovajsko močjo po glavi udari, ko svetnik za svoje ubijalce moli; slednjič mu še vrat prestrašno zadergne in sveti puščavnik izroči svojo lepo dušo Bogu 21. prosinca leta 861. Angelji prižgejo omenjeni sveči pri mučeniku. Morilca urno bežita, ali Mejnradova krokarja ju s svojim glasnim krokanjem preganjata, se s svojimi ostrimi kljuni va-nju zaganjata ter ju priženeta s svojim nenavadnim vpitjem pred mesto Cirih, kjer jima maščevalna pravica prisodi zasluženo kazen.

Sveto telo so prenesli menihi v svoj samostan Rajhenav in še le čez 178 let so ga z veliko slovesnostjo prenesli nazaj v to puščavo, kjer zdaj počiva pod ravno tisto podobo Matere Božje, pred ktero je svetnik tolikrat klečal in molil in pred ktero je bil umorjen. Seveda zdaj tu ni več puščave, zdaj je tukaj eden največjih samostanov, pa tudi ena najveličastnejših cerkev na čast Materi Božji in svetemu Mejnradu. Dva imenitna moža blaženega spomina, Beno in Eberhard, stolna kanonika v Strasburgu, sta postavila ta še današnje dni toliko imenitni samostan.

Naj nekoliko v misel vzamem, kako je Bog sam pokazal, da je ta kraj odbral, kjer hoče častivcem Matere Božje deliti posebne milosti. Ko je bila cerkev dodelana in spodobno ozaljšana, povabil

je opat Eberhard škofa mesta Konstanc, svetega Konrada, da bi cerkev posvetil. Sveti škof pripelje seboj še svojega prijatelja, svetega Ulriha, ki je bil škof v Augsburgu. Imenitna gospôda in nešteta množica ljudi se je zbrala k temu slovesnemu praznovanju, ktero so odločili na praznik povzdignenja sv. križa 14. kimovca 948. — Po svoji navadi se poda sveti Konrad s samostanskimi menihi še pred polnočjo v cerkev k ponočnim molitvam. Ko molitve končajo, ostane sveti škof še v cerkvi ter tiho premišljuje. Tudi nekaj menihov ostane pri škofu. In glej čudo! prelepo in nebeško petje se zasliši. Sveti škof vidi celo versto angeljev in sliši jih prepevati pesmi, ki se pojó pri posvečevanji katoliške cerkve. Ali sveti škof se še bolj čudi, ko vidi Jezusa Kristusa samega kot višjega mašnika v višnjevi obleki opravljati presveto daritev nove zaveze in vidi, da mu strežejo sloveči svetniki: Peter, Gregor, Avguštin, Štefan in Lovrenc. Vsa v nebeški svetlobi je stala pri altarji preblažena Devica, Mati Božja, Marija. Pred povzdigovanjem so peli angelji: „Sveti Bog, v stanovanji preblažene Device, usmili se nas! visoko češčen bodi Sin Marijin, ki je prišel kraljevat na vekomaj!“ Pred zaužívanjem so peli: „O Jagnje Božje, usmili se živih, ki v te verujejo in usmili se nas! — O Jagnje Božje, usmili se umerlih, ki v tebi zveličavno počivajo! — O Jagnje Božje, daj mir živim in mertvim, ki v tebi srečno kraljujejo!“ „Gospod z vami!“ so angelji odgovarjali: „ki nad Kerubini kraljuje in nižine pregleduje.“

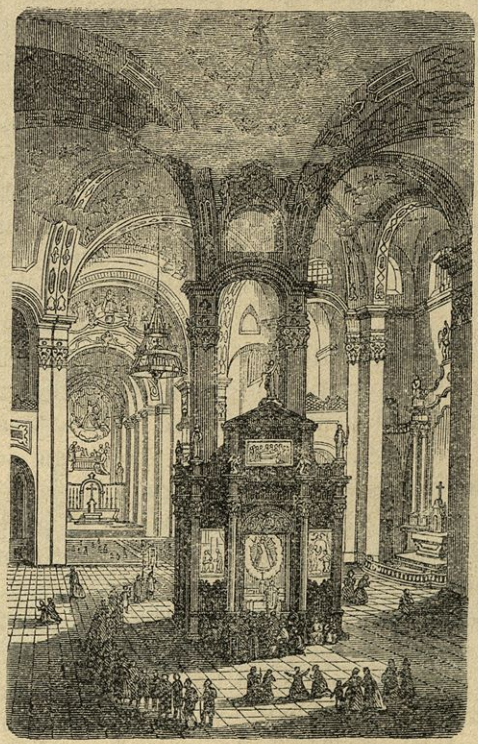

Cerkev Matere Božje v Einsiedeln-u.

Sveti škof Konrad je bil ves zamaknjen, ko je to gledal in poslušal. Dan je že bil, duhovščina je že opravljena v cerkveno obleko, da bi pri posvečevanji pomagala, ljudstvo je cerkev napolnilo, sveti škof pa se ne gane. Silili so ga, naj prične sveto opravilo. Izgovarja se pa, da pričakuje znamenja. Slednjič nekterim razodene svojo prikazen. Ali mislili so, da so to le sanje svetega škofa in mu le še prigovarjajo, naj prične posvečevanje. On se vdá in hoče pričeti. Naenkrat pa slišijo vsi prečudni glas: „Jenjaj, brat, jenjaj, kapela je po Božje posvečena!“ In ko trikrat slišijo ta glas, spoznajo vsi, da je resnično, kar je sv. škof videl in slišal.

Ljudstvo je imenovalo to posvečenje angeljsko posvečenje in vsako leto slovesno obhajalo ta spomin. Sveti Konrad je to čudno posvečenje naznanil rimskemu papežu in enajst papežev je to angeljsko posvečenje poterdilo ter je mnogo odpustkov podelilo pobožnim romarjem, ki to svetišče nebeške kraljice obiščejo, svete zakramente prejmejo in v namen svetega očeta molijo.

Kmalu so pozidali več hiš okoli samostana in „temni gozd“, samotna pu-

ščava svetega Mejnrada se je spremenila v prijazen terg, ki šteje zdaj do sedem sto hiš s štiri tisoč prebivalci.

Marsiktera nevihta je v teh letih prihrumela tudi čez to svetišče, ali čudno je, da je sveta kapela s podobo Matere Božje ostala vedno nepoškodovana. Hud požar je pokončal veliko cerkev in samostan leta 1029. Vendar kapela je ostala. Deset let so neprenehoma delali in postavili cerkev in samostan in ko so novo svetišče posvečevali, prenesli so svetinje sv. Mejnrada iz Rajhenava le-sem. Še petkrat je pozneje ogenj napravil veliko škodo, ali kapela in Marijina podoba je bila obvarovana. Bogato in prelepo je bila ozaljšana. Ali prestrašna francoska prekucija tudi temu prezalemu svetišču nebeške kraljice ni prizanesla. Zdivjana druhal prihrumi tudi do te prečudne kapele ter jo divjaško razruši. Vendar so dediči svetega Mejnrada podobo Matere Božje skrili in jo z drugo enako nadomestili, ktero so oskrunjevalci vzeli in misleč, da je prava, jo v Pariz na Francosko odnesli.

Ko so nastopili mirnejši časi, so sveto podobo nazaj prenesli in jo 1817. leta slovesno postavili v novo kapelo, ki je iz černega in sivega marmorja.

Od vseh krajev katoliškega sveta romajo pobožni kristjani na to Božjo pot Matere Božje. Do sto in petdeset tisoč romarjev naštejejo vsako leto. L. 1861. pa jih je bilo nad dve sto tisoč. To leto je bilo namreč preteklo že tisoč let, kar je sveti Mejnrad bil tukaj, pred to podobo Matere Božje umorjen. — Nihče ni v stanu popisati vseh milosti, ktere so prejeli v tem imenitnem svetišči pobožni kristjani na prošnjo Matere Božje in svetega Mejnrada vseh deset stoletij.

2. Marija „Stein“.

Naj omenim nekdaj imenitno Božjo pot Matere Božje na Švicarskem, ktero je zaterlo sedanje neverstvo, ki se toliko ponaša s svojo puhlo človekoljubnostjo in s svojo prekanjeno prostostjo. Ta je Božja pot „Marija Stein“, mi bi rekli „Marija v kamenih“.

Več ko štiri sto let so hodili pobožni romarji na stermo skalo, ki je na meji med Francosko, Nemško in Švicarsko. O začetku te Božje poti pripoveduje pripovedka, da je neki poletni dan uboga pastirjeva žena prišla s svojim malim sinom na verh skalnate ravnine, kjer je bila prostorna votlina v skali. Da bi se ohladila, stopi s sinom v votlino. Vročine in truda prevzeta zadremlje. Njen sinček gre od matere in revče pade v prestrašno globočino. Lahko si mislimo neizmerno žalost uboge matere, ko se prebudi in otroka nikjer ni. Po dolgem, skerbnem iskanji ga najde v globokem dolu, kjer deček planinske cvetlice v šopek nabira. Ko ga skerbna mati vpraša, za koga te cvetlice nabira, pravi dete, da ta šopek nabira prečudno lepi, presvitli Devici, ktera ga je na svoje naročje pristregla, ko je čez skalnato steno padel, ktera mu je povedala, da je Mati Božja in da si je votlino na skali v svoje svetišče izvolila.

Urno se je to razvedelo in votlina na skali je bila kmalu v kapelo spremenjena in s tremi altarji ozaljšana. Zraven so pobožni romarji napravili malo hišico za puščavnika, ki je varoval Marijino svetišče. Pravijo, da pervi puščavnik je bil ravno sin revnega pastirja, kterega je Marija prečudno rešila in kteri je med tem postal čverst, pa pobožen mladenič.

Cerkveni zbor v Bazelu omenja to prečudno prigodbo. L. 1471. je Bazelski škof Janez to Marijino Božjo pot izročil menihom svetega Avguština v skerb.

Hudobni krivoverci tistih časov so pobožne romarje slepili in odvračevali, da se je ta Božja pot vedno bolj opuščala.

Ali Božja previdnost jo je zopet oživila. Za velike, očitne pregrehe nesrečnega krivoverstva je pravični Bog poslal morilnega angelja, ki je po Nemškem in Švicarskem leta 1541. veliko ljudi na nagloma pomoril. Vse je zbegano. Kdor more, beži v tuje kraje ali se pa za smert pripravlja. Na skalnato ravnino k „Mariji v kamenih“ prihiti veliko ljudi; nekaj, ker je bil tu na visokem zrak bolj čist, še več pa, da so iskali čeznatorne pomoči pri Mariji, ki je zdravje bolnikov. Med temi je bil tudi blagi grof Hans Türing iz Rajhenstajna s svojo ženo in z obilnim spremstvom.

Marija „Stein“.

13. grudna leta 1541. po obedu se ta grof sam sprehaja po dolnjem vertu. Hotel je pogledati v grozno globočino ter se na skalnatem robu prime za vejo, na videz precej močno. Ali veja, trohljena ki je bila, se ulomi in blagi grof pade v prestrašno globočino. Nihče pa ni videl te nesreče. Po dolgem iskanji se bojijo, da se je dobremu možu kaj hudega pripetilo. Župnik samostanski, Augsburger, si privzame več spremljevalcev ter se ž njimi poda v globočino. Po daljnem iskanji najdejo grofa, ki je bil nekoliko ranjen, pa popolno zaveden. V enem tednu je do dobrega okreval, ki je padel štiri in dvajset sežnjev globoko.

Vse dragocenosti, ktere je takrat na sebi imel, je čudodelnemu kraju prepustil. To čudno prigodbo pa je imenitni slikar Kristijan Holbein prav umetno naslikal. Po tej prigodbi je Božja pot „v kamenih“ jako oživela. Župnik Augsburger pri svoji veliki vnemi ni mogel vsem romarjem postreči, zato so oskerbovanje te Božje poti po želji papeževega poslanca in s privoljenjem Baselskega škofa prevzeli menihi sv. Benedikta, ki so z Božjo pomočjo cerkev in samostan prezidali in veliko dobrega v zveličanje bližnjega storili.

V celih trumah so pravoverni kristjani romali k Devici Mariji „v kamenih“. Tudi mnogo krivovercev je bilo tukaj podučenih in zopet so se povernili v naročje edinozveličavne cerkve. Marsikdo je bil v tem Marijinem svetišči uslišan v dušnih in telesnih britkostih in težavah. Posebno radi so ženini in neveste prišli v to Marijino cerkev, da so tukaj pred čudodelno podobo nebeške Matere zakramente svetega zakona prejeli.

Nesrečna francoska vstaja, ki je bila kriva potokov nedolžno prelite kervi in britkih solzá, prisilila je veliko prebivalcev, da so zapustili svojo domovino in mnogo jih je pribežalo o začetku v bližnjo Švico. Veliko jih je iskalo zavetja v

Marijinem svetišči „v kamenih“. Leta 1792. je sem pribežalo več francoskih mašnikov, ki so rajši preganjanje, revščino in celó smert preterpeli, kakor pa, da bi bili privolili v cerkvi nasprotno, hudobno ustavo. In ko je bil ves samostan poln nesrečno preganjanih zvestih mašnikov, je ljudstvo sulo skupaj ter je v zakramentu svete pokore očiščeno in z nebeško hrano uterjeno milo na pomoč klicalo preblaženo Devico Marijo.

Ali pred razburjeno prekucijo tudi to svetišče ni bilo zavarovano. Leta 1798. so puntarski francozi celo Švico zasedli. Vsi menihi so bili izpodeni iz mirnega samostana. Marijo „v kamenih“ so vojaki napolnili, oropali, vse pohišje podrobili ali proč pometali, imetje pod nič poprodali in ves samostan je cesar Napoleon ponudil vojaku Rajbel-nu iz Strasburga, ki se je v krivični vojski hrabro obnašal.

Hudo se je godilo preganjanim menihom, ki so se potikali med zapeljanim ljudstvom. Z velikim trudom sta dva meniha vendar dobila dovoljenje, da smeta v porušenem samostanu prebivati; ta dva sta pravovernim kristjanom v daljni okolici skazovala obilo duhovno pomoč. Čez štiri leta je pobožni opat Hijeronim preganjane menihe, kar jih je še živelo, skupaj sklical in samostan, prej tako lep, zdaj opustošen, zopet nazaj kupil za sedemnajst tisoč frankov. Prevzel je ta veliki, pa krivični dolg, pa vesel je bil, da je zamogel nebeško kraljico v tem njej posvečenem kraji častiti. Kmalu se je obnovila zopet Božja pot in od vseh krajev so romali Marijini častivci na Božjo pot „v kamenih“. Marsikdo je izpolnil tukaj svojo obljubo, ktero je naredil v stiski nesrečne prekucije. Marsikdo se je zopet z Bogom spravil in umiril svojo vest, ktero je v svoji nespameti v pregrešni vstaji obtežil z velikimi grehi. Veliko neveljavnih zakonov je bilo poravnanih. In „Marija v kamenih“ je postala ena najimenitnejših Božjih potov; zadnja leta so našteli po devetdeset tisoč Marijinih romarjev.

Ali satan nikdar ne miruje in njegovi pomagači so vedno pripravljeni podirati, kar je pobožni kerščanski duh z velikim trudom sezidal. Že leta 1834. je deželna vlada, ki bi mogla vse dobro in koristno podpirati, dala tako nesrečno zapoved, da skoraj ni bilo več mogoče, kterega novinca vzeti v samostan. Pozneje so že tako ubogemu samostanu naložili sedem tisoč letnega davka, kterega so pozneje še pomnožili, da ga zatirani menihi niso mogli zmagati. Ta krivica je bila pa še le znamenje poznejše nevihte, ktera se je po Švicarskem in tudi drugod zoper cerkev vzdignila, da bi jej vejo za vejo odkerhnila in po mislih cerkvenih sovražnikov celo drevo vsega sadú oropala ter tako sveto cerkev udušila.

17. kim. 1874. l. je Kantonska gosposka hudobno sklenila, da se mora Božja pot „Marija v kamenih“ zatreti, in ravno katoliški prebivalci so, seveda podšuntani, s svojim glasovanjem poterdili ta bogoskrunski sklep. — Pravoverni kristjani se sedaj milo ozirajo na toliko slovečo Božjo pot „Marija v kamenih“. Ali bo, in kedaj bo prišel čas, da se bo ta lepa Marijina Božja pot zopet ponovila, to ve le sam ljubi Bog.

3. Marija „Snežnica“.

Skoraj v sredi Švice, od naše strani nekoliko naprej od imenitne sedanje Božje poti „Marija v puščavi“ (Einsiedeln), se vzdiguje 5500 črevljev visoko gorovje. „Rigi“ mu pravijo. Trojno jezero, Vierwaldstetsko, Cuško in Loverško spira njegovo podnožje. V eni visokih sotesk tega gorovja si je nebeška kraljica izvolila svoj milostni sedež v tihem, že 200 let starem svetišči.

Pastirji so imeli na visokih planinah svojo kapelico. Ker je bila pa premajhna, so včasih nastali prepiri med njimi. Na bregu Cuškega jezera v Artu je živel pobožen mož, Zai z imenom. Ta je sklenil, da hoče novo kapelo Švicarskim pastirjem postaviti na čast Materi Božji. Leta 1689. je dobil škofovsko privoljenje, in še tisto leto je dodelal lepo kapelo na čast nebeški kraljici. Na delopust vsake nedelje in vsacega praznika je šel v hribe iz Arta kapucinski mašnik ter je prenočil v mali hišici, postavljeni zraven kapele. Drugo leto so z veliko slovesnostjo postavili v altar čedno podobo, posneto po čudodelni preimenitni podobi Matere Božje, ktero v Rimu visoko časté, ker jo svetemu Lukežu prilastujejo. Posvečena pa je bila kapela še leta 1700. pod imenom „Marija snežnica“.

Ta samotni, v visokem gorovji ležeči kraj je kmalu daleč zaslovel. Marija je veliko nadložnih in prosečih na tem kraji prečudno uslišala ter je tako mnogo romarjev v to samoto privabila. Kapela je bila kmalu pretesna in, ker urno zidana, tudi slabo zidana, tako da so že l. 1716. pričeli zidati novo cerkev.

Silno težavno je bilo to delo, ker vse so morali na ramah znositi na visoko planino, kamor ni bilo nobenega kolovoznega pota. Ali bogoljubni ljudje, v zaupanji na Božjo pomoč, so v treh letih skončali lepo zidanje; postavili so cerkev, 72 črevljev dolgo, 45 široko in 28 visoko. Veliki altar je s svetinjami in z mnogoterimi podobami spolnjenih obljub ozaljšan, v sredi pa je čudodelna podoba. Po stenah visé umetno slikane podobe iz Marijinega življenja.

Ta Božja pot k „Mariji snežnici“ je bila obiskana do leta 1798. Uporni francoski vojaki pa so to leto priderli tudi do tega samotnega kraja. Ljudje so bežali v daljne soteske in seboj odnesli, kar so mogli ter so iskali zavetja v Marijinem svetišči in samostanu, kterega so kapucini v tej samoti postavili. Divji francoski vstajniki so menihe gerdo nadlegovali in gosposka je prepovedala romanje. Pozneje se je ta Božja pot zopet ponovila. Pa krivoverski luterani in novošegni neverniki, ki le iz gole radovednosti postopajo po tem gorovji, delajo nadlego pobožnim romarjem. Vendar še marsikteri verni kristjan išče tolažbe in pomoči pri Materi Božji v tem samotnem kraji ter se udeleži mnogoterih duhovnih dobrot, ktere so rimski papeži temu Marijinemu svetišču podelili.

VII. Marijina Božja pota na Angleškem.

I. Kanterburi.

V tej solzni dolini zares ni nobene stanovitnosti. Vse se spreminja. Tako je tudi s češčenjem naše ljube Gospe in Matere Božje. Zdaj jo na kterem kraji posebno časté, čez malo časa morebiti že pojenja to češčenje in drugi kraji prevzamejo to sveto delo. Skoraj pa je ni dežele, ki bi bila v starodavnih časih tako posebno častila Mater Božjo, kakor je bila nekdaj katoliška Angleška. Tudi skoraj nikjer ne dobimo v pervih časih tako velikanskih tempeljev, posvečenih Mariji, kakor takrat na srečnem Angleškem. Pa je zopet ni dežele, v kteri bi bili krivo-

verci in sovražniki svete katoliške vere tako zatirali Božja pota, kakor se je to zgodilo na Angleškem. Zato pa tudi od čudodelnih krajev po Angleškem nimamo dosti gotovih sporočil. Vendar so ostale do današnjega dne nektere priče, ki očitno govorijo, kako so stari Angleži Mater Božjo ljubili in častili. Te priče so veličastni tempelji, ki so bili nekdaj Mariji posvečene cerkve ali pa so imeli čudodelne kapele.

četek imenitni cerkvi, ki je med vsemi cerkvami na Angleškem ohranila svojo prednost. Sovražni Danci pa so večkrat deželo napadli in so tudi mesto Kanterburi razdjali; tudi cerkev je bila toliko poderta, da so škofje več časa drugod obhajali službo Božjo. Še le v sredi desetega stoletja je sveti Odo to hišo Božjo zopet popravil in v službo Božjo posvetil. Naslednik njegov, sveti Dunstan, je po zgledu druzih svetnikov večkrat po noči

Stolna cerkev v Kanterburi-ji.

Podajmo se torej v duhu tudi na Angleško in poglejmo najpoprej najimenitnejši kraj, kjer se še pozna, kako so stari pravoverni Angleži Marijo častili, in to je zares velikanski tempelj v *Kanterburi-ji.*

Sveti Gregor I., ki je vladal sveto rimsko cerkev od leta 590. do 604., je poslal meniha svetega Avguština na Angleško, da bi tam učil sveto vero. Sveti Avguštin je v Kanterburi-ji postavil cerkev na čast Božjemu Zveličarju. To je bil zavstajal in pri vseh altarjih velike cerkve nekoliko molil. Pri tacih svetih vajah je bil večkrat nebeško zamaknjen. Ko je tako zopet enkrat molil in prišel do kapele Matere Božje, slišal je prečudno petje in videl, da mu Mati Božja, obdana od cele trume deviških pevkinj, v nebeški bliščobi gre naproti in ga pelje v njeno kapelo. To je bilo vzrok, da je ta cerkev postala čudodelna Božja pot Matere Božje. Pozneje je veliko svetišče Ma-

rijino bila spodnja cerkev, kjer so svetinje sv. Dunstana shranjene. Kmalu po smerti tega sv. škofa so Danci zopet to cerkev hudo poškodovali, radodarni kralj Kanut pa jo je lepo popravil. V sredi enajstega stoletja je strašen ogenj to cerkev tako poškodoval, da so morali novo zidati. Da je bilo to velikansko delo izveršeno, je Bog poslal zaporedoma dva imenitna škofa, Lanfranka in slovečega cerkvenega učenika, svetega Anzelma. Tudi pozneje so škofje, kralji in pravoverni kristjani širili in zaljšali ta veličastni tempelj Božji. Več kapel, umetne slikarije, zlate in sreberne posode, drage podobe in nepreštete umetnije so bile priče, kako edini so bili takrat pravoverni Angleži. Pred vsem drugim ste bili dve kapeli vredni vsega občudovanja. Z največjo bliščobo ste bili ozaljšani. Kar je le kerščanska umetnija premogla, vse je kinčalo svetišče Matere Božje. Podoba Matere Božje je stala više na altarji pod predragim nebom in umetno izdelanim stojalom, altar je bil ozaljšan s podobami iz Marijinega življenja.

Ali, Bogu se smili! kakor je v nesrečnem času pregrešnega krivoverstva sto in sto Marijinih svetišč in zakladov bilo zatertih in oropanih, tako se je godilo tudi temu prelepemu tempelju. Samopašni in požrešni kralj Henrik VIII. je grozovito oropal to svetišče vseh lepotij in dragocenosti. Vse bogastvo, vsi žlahtni kameni, zlato in srebro je pograbila zakladnica kraljeva. Silni krivoverci so neusmiljeno razdjali prelepo svetišče, da se komaj poznajo še nekteri ostanki, ki kažejo velikost in lepoto nekdanje umetnosti, pa žalostno spričujejo, kaj človeška razuzdanost stori. Krivoverci so se polastili te nekdaj tako lepe hiše Božje. Seveda je tako tudi češčenje Matere Božje pojenjalo in le tujci, ki pridejo občudovat to veliko zidanje, zmolijo na tem nekdaj čudodelnem kraji na tihem kako Češčenasimarijo, pa tudi milo obžalujejo slepoto Marijinih sovražnikov, ki so milosti polno češčenje Matere Božje zavergli in sedaj tavajo v merzlem krivoverstvu.

2. Linkoln.

Škof Remigij je konec enajstega stoletja postavil svoj sedež v mestu Linkoln-u. Pozidal je prezalo cerkev na čast nebeški kraljici. Že je bilo vse dodelano, že je bila povabljena duhovščina in tudi deželska gosposka, da bi z vso mogočo bliščobo to novo hišo Božjo posvetili. Določen je bil za to slovesnost 9. dan meseca velicega travna 1092. Pred ta dan pa škof zboli in še tisti večer umerje. Doveršil je svoje delo ter je Materi Božji postavil veličastni tempelj in je šel po plačilo. Posvečenje pa je prevzel naslednik njegov.

Kakih 30 let pozneje je viharen ogenj napravil veliko škodo tej lepi cerkvi, ktero je pa urno popravil škof Aleksander, ki je bil posebno izurjen v zidanji cerkev.

Vsa Angleška je to svetišče Matere Božje posebno v časti imela; v vseh nadlogah so se pravoverni kristjani radi zbirali pred podobo mogočne nebeške kraljice in so pri njej tudi dobili pomoč. Ko so bili leta 1147. zapleteni v hudo vojsko, so na priprošnjo Matere Božje v Linkolnu slavno zmagali ter so zato vsi veseli Marijo, Devico vseh devic, hvalili in častili. Od te zmage naprej je vedno bolj slovela Božja pot Matere Božje v Linkolnu. Ko je proti koncu dvanajstega stoletja hud potres napravil tej cerkvi veliko škodo in se je marsikaj porušilo, je veliki škof Hugo vso cerkev prezidal in še veliko lepšo napravil. Tudi njegovi nasledniki in pobožni pravoverci so še vedno kaj prizidali ali ozaljšali.

Samopašni krivoverci pa tudi temu svetišču niso prizanesli, tudi to so oropali, veliko uničili, dragocenosti odnesli in kristjane s silo iz njega prepodili.

3. London.

Preveliko mesto London, ki je menda največje na zemlji, je še večinoma krivoversko. Predno je samopašni kralj Henrik VIII., silno žalostnega spomina, toliko razpertijo napravil in je večji del Angležev odtergal od sv. cerkve in s seboj v nesrečno krivoverstvo potegnil, bilo je v Londonu veliko svetega in kerščanskega. Sveti menih Avguštin je kerstil kralja Seberta in veliko njegovih podložnih. V zahvalo Božje milosti, ktero je prejel, ponudil je kralj pervemu škofu v Londonu, svetemu Melitu, vse potrebno, da je pozidal veliko cerkev na čast svetemu Petru. In ker je na desno tej novi cerkvi že stala nova cerkev v čast svetemu Pavlu, so jo imenovali „Vestminster“. Po naše bi rekli „levi samostan“, ker zraven cerkve je bil postavljen velik samostan, v kterem so se urili in učili misijonarji, da bi takrat še neverno Angleško v svetih resnicah podučevali. Perva ta cerkev svetega Petra je bila prav priprosta, da pravi neki pisalec tistih časov: „Njena lepota je bila le molitev pobožnih menihov.“

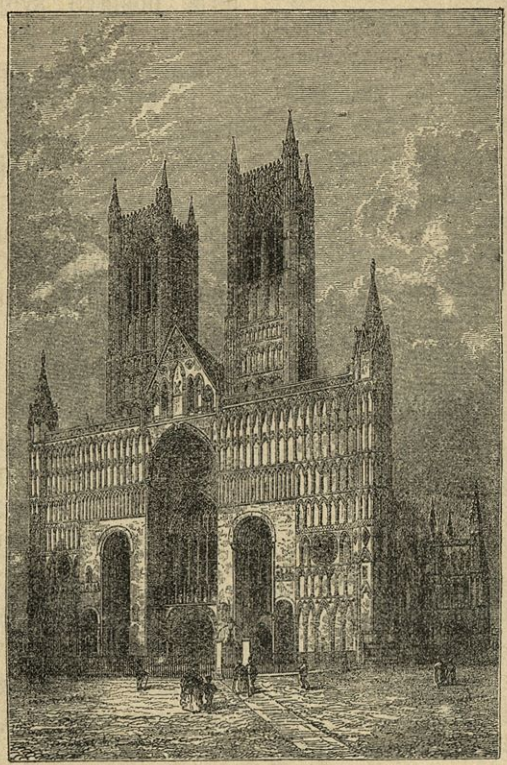

Cerkev v Linkolnu.

Sčasoma pa je postala ta cerkev ena najveličastnejših hiš Božjih. Danci so v devetem stoletji poderli mesto in cerkev. Sveti Dunstan, ki je zidal tudi Marijino svetišče v Kanterburi-ji, je zopet postavil to poderto cerkev s samostanom vred. Sveti kralj Eduard je v enajstem stoletji vse prezidal in pomnožil. Pobožen ki je bil, se ni ustrašil nikakoršnih stroškov. Vse potrebno je v obilnosti ponudil, da bi se postavil in urno doveršil ta veličastni tempelj. Že je bolehal, ali vendar se je še udeležil posvečenja nove cerkve, ki je bilo leta 1065. Bogato je še obdaroval samostan, deset dni pozneje pa je šel po večno plačilo za svoja obilna dobra dela. Njegovo sveto telo je bilo prenešeno v novo cerkev.

Ko si je kralj Viljem priboril Angleško, ukazal je, da so ga v tej veliki cerkvi kronali. Ko so pa ljudje v cerkvi glasno razodeli svoje dopadenje nad tem, mislili so njegovi normanski vojaki zunaj cerkve, da ta vrišč je znamenje vstaje zoper kralja, zažgali so tedaj bližnje hiše in začeli ropati. Ogenj pa se urno širi in cerkev in samostan sta pogorela skoraj do tal.

Še le kralj Henrik III. je leta 1220. začel popravljati to pogorišče. Ker je bil v velicih zadregah in so se mu deželski velikaši ustavljali, je najpoprej pozidal kapelico na čast Materi Božji. Pozneje pa

je postavil na svoje stroške tudi še samostan.

Dve sto let pozneje je kralj Henrik VII. prenovil celo kapelo Matere Božje. Ozaljšal jo je s toliko bliščobo, da je daleč okoli po pravici slovela.

Ali v šestnajstem stoletji lotil se je nesrečni odpadnik Henrik VIII. tudi tega bogatega svetišča Matere Božje. Kakor je oropal za svojo nenasičeno samopašnost mnogo druzih cerkvenih zakladov, tako so njegovi lakomnosti zapadli tudi darovi, posvečeni Materi Božji v Vestminstru.

Imela je ta cerkev imenitno podobo, ktero so kralji visoko častili in pred ktero se je zgodilo mnogo čudežev, zato so pobožni pravoverci radi romali v to svetišče, posvečeno Mariji.

Toliko naj bo zadosti o Marijinih cerkvah na Angleškem. Bog daj na priprošnjo preblažene Device Marije, da bi vsi katoliški kristjani skoraj veselo se zamogli ozirati na katoliško Anglijo, ktera naj bi Mater Božjo zopet častila in ljubila, kakor so jo častili in ljubili v starih, srečnih časih! Bog daj, da bi to deželo skoraj zopet zamogli imenovati „Marijina dota“, kakor so jo zavoljo njenih prelepih in tolikih Marijinih cerkev o pervih časih imenovali.

VIII. Marijina Božja pota v Ameriki.

I. Loreto.

Tudi v daljno Ameriko moramo nekoliko pogledati, ker tudi tam ima naša ljuba Gospa svoje častivce, tudi tam ima že veliko sebi posvečenih cerkev. Gotovo je tam že več kot tisoč Mariji posvečenih cerkev in kapel. Seveda vseh tukaj opisati ni mogoče. Omenim naj samo nektere.

V sedemnajstem stoletji je živel velik rod v Ameriki, Huroni so mu rekli. Drugi divji rod so bili Irokesi. Ti so Hurone s hudo vojsko premagali in večjidel pokončali. Nekaj Huronov je ubežalo na otok Orleans. Zgodaj že so Huroni sprejeli sveto vero in otok, kamor so pred sovražnimi Irokezi bežali, imenovali so Marijin otok. Huroni so se preživeli večjidel z lovom in ribstvom, zato so se še naprej v neizmerno goščavo pomikali, zlasti še, da bi pred sovražniki imeli mir. Ko so se preselili v kraj, kjer so mislili ostati, so svoje hišice postavili na štiri strani, tako da je bil na sredi precej velik prostor. In v to sredino so postavili svojo majhno cerkvico. Pozneje je misijonar Chaumont zraven postavil malo kapelico na čast preblaženi Devici Mariji. To kapelico pa je napravil po velikosti in po obliki popolnoma enako sveti hišici v Loreti.

Ta kapelica je bila ena pervih Marijinih svetišč v Ameriki. Tu so Indijani nebeško kraljico pobožno častili. In tu so postavili Irokesi in Huroni svoj novi dom. Tudi Huroni so kmalu napredovali v čednosti in pobožnosti pod varstvom Matere Božje. Od daleč so prihajali Indijani v Marijino svetišče ter so neomadeževani Devici v dar prinašali balzama in kožuhovine. Veliko let pozneje so se še enkrat preselili in so ta kraj imenovali „novo Loreto“. Še dan današnji nahajajo se med njimi značaji nekdaj mogočnega rodu Huronov. Kjer je bilo pervo „Loreto“, je zdaj farna cerkev, ki je posvečena „oznanjenju Marijinemu“.

2. Marija pomočnica.

Montreal se imenuje mesto, ki stoji na prijazni visočini pri silno široki reki Svetega Lorenca, po kteri se barke gori in doli vozijo. Najviše v tem mestu se vzdiguje lepa cerkev Marije pomočnice. Leta 1675. je misijonar Souvart na praznik svetih apostolov Petra in Pavla postavil ogelni kamen cerkvi na čast Bogu Najvišjemu in preblaženi Devici Mariji v ime „Marija v nebó vzeta“. Urno so dozidali to hišo Božjo. Iz topa (kanona), ki se je v vojski z Irokesi razpočil, vlili so zvon. Postavili so čudodelno podobo Matere Božje v lep, z zlatom in dragimi kameni ozaljšan altar in „Marija pomočnica“ je bila perva cerkev v Ameriki, zidana iz rezanega kamena.

Pobožne nune so snažile in zaljšale to Marijino svetišče, mesto pa je prevzelo njegovo ohranjenje, kar so meščani poterdili z zapečatenim pismom, s pomenljivim pečatom, ki je imel vrezano podobo preblažene Device Marije, ki klečé prejema sveto obhajilo iz rok sv. Janeza evangelista in je imel napis: „Virgo Virginem Virgini communicat.“ Po naše: „Devica obhaja Devico z Devico.“ Tu sem so se zatekali v vseh svojih potrebah verni Kanadčani iz cele obširne dežele. „Marija pomočnica“ je bila pribežališče vsem nadložnim. Na njo so se ozirali mornarji, ko so po nevarnih valovih široke reke veslali. Na njo je mislil lovec v samotnih in zaraščenih gozdih, ko se je pehal za divjačino.

Leta 1734. je ogenj pokončal veliko bolnišnico, v kteri so pobožne nune stregle bolnikom. Cerkev „Marije pomočnice“ jim je bila zdaj zavetje, bolnišnica, pa tudi grob. Za hudim ognjem je prišla še huda nalezljiva bolezen; neutrudljive nune so bolnikom v cerkvi „Marije pomočnice“ stregle in enajstero jih je kuga pobrala.

1754. leta pa je večji del mesta pogorel in tudi predrago Marijino svetišče. Čisto nič niso mogli rešiti, nobene podobe, nobene posode, vse je nesrečni ogenj končal. V razvalinah, v pepelu so pa vendar našli podobo preblažene Device, in sicer čisto nepoškodovano. Veselje pobožnih je bilo pri tej veliki nesreči vendar veliko, da je bila tako prečudno rešena Marijina podoba. Z vso ljubeznijo so jo spravili in sveti oče so privolili, da so bili na češčenje te podobe dani vsi odpustki, kteri so bili poprej odločeni cerkvi „Marije pomočnice“.

Ta nesreča je uboge meščane tako poterla, da si dolgo časa niso upali pričeti novega zidanja, tako da je pogorišče postalo zapuščen, pust kraj, kjer je že ternje in germovje rastlo. Ko je pa deželska gosposka se polastiti hotela zapuščenega prostora, je to obupljive meščane zdramilo in urno so staro šaro pospravili in se lotili novega zidanja. Leta 1771., dné 30. rožn., so postavili vogelni kamen novi cerkvi; to je bil ravno tudi dan, ko so začeli njihovi spredniki staviti pervo cerkev. V treh letih je bila cerkev dodelana. In ta cerkev Marijina je še zdaj središče vsem pravovernim v veliki Kanadi. Nad vratmi stoji podoba Matere Božje z napisom: „Marija, pomoč kristjanom.“ Prijazno gleda čedna cerkev daleč na okrog in radi in zaupljivo se ozirajo mornarji na nevarnih valovih proti njej ter se priporočujejo dobri nebeški Materi.

Čudodelna podoba, umetno izrezana iz rujavo-černikastega lesa, bila je tri sto let visoko češčena. Leta 1831. pa jo je hudobna roka odnesla proč, da nikdo ni vedel kam in da je še zdaj niso dobili nazaj. Napravili so drugo, pervi podobno.

3. Naša ljuba Gospa od molitve.

Častiti misijonar oče Smet piše iz Amerike: Na sveti večer leta 1841., nektere ure pred polnočnico, je posebno milost dosegla vas Šmarije. Preblažena Devica Marija se je prikazala malemu Pavlu, ubogi siroti, v hišici stare, bogoljubne žene. Nedolžno, odkritoserčno dete je porok, da je njegovo pripovedovanje resnično. V svoji otroški priprostosti pripoveduje to-le: „Ko sem šel v Janezovo hišo, da bi se naučil molitvic, kterih še nisem znal, zagledal sem posebno lepo osebo. Njene noge se niso dotikale tal, njena obleka je bila bela, kakor sneg. Nad njeno glavo je bila svitla zvezda, pod nogami pa zvita kača in pri kači je bil neki sad, ki ga jaz ne poznam. Videl sem njene persi, iz kterih so šli svetli žarki in so padali na-me. Ko sem vse to pervikrat zagledal, prestrašil sem se, potem pa se nisem več bal. Moje serce se je ogrelo, moj duh se je zjasnil in ne vem, kako je to bilo, namah sem znal svoje molitve.“ — Slednjič je pravil, da se mu je ta podoba večkrat v spanji prikazala in mu je enkrat rekla, da bi jej všeč bilo, ko bi pervo vas Šmarje imenovali.

Fantiček ni poprej nikdar kaj tacega videl ali slišal, še tega ni vedel, je li bila prikazen mož ali žena, ker mu je bila obleka na prikazni kaj čisto novega. Vsem, ki so ga popraševali, odgovoril je enako. Ker je sirota priprosto nedolžno dete, imajo ga vsi kot angeljčka celemu rodu.

Spomladi leta 1842., piše misijonar, smo obhajali Marijine Šmarnice in v svojo zadovoljnost moram reči, da jih Kanadčani tako pridno obiskujejo, kakor v najboljših farah po Evropi. Konec meseca smo v procesiji slovesno nesli podobo Matere Božje na kraj, kjer se je preblažena Devica prikazala. Od tega dne vedno obiskujejo ta kraj ter ga imenujejo: Naša Gospa od molitve. Nihče ne gre tu mimo, da bi ne pokleknil in molil. Pobožni po dvakrat na dan hodijo tje, da se v sveti molitvi Materi Božji in njenemu Božjemu Sinu priporočujejo. Mladina pa naterga lepih cvetlic, s kterimi zaljša podobo nebeške kraljice.

4. Marija čistega spočetja v Cincinati-ji.

Eden največjih častivcev Matere Božje v Ameriki je J. Purcel, veliki škof v Cincinati-ji. Izmed mnogoterih znamenj kažete nam njegovo ljubezen do preblažene Device Marije posebno dve Božje poti v njegovem stolnem mestu. Na zahodni strani velicega mesta je prelepa cerkev Marije, kraljice apostolov; na vzhodni strani pa čisto nova cerkev neomadežane, pa vendar s sedmerim mečem prebodene Matere Božje.

Ko je pobožni škof nastopil svojo težavno službo, dolgo je premišljeval in molil, kako bi napravil semenišče, v kterem bi se mladeniči pripravljali za duhovski stan. Leta 1848. je postavil to imenitno poslopje s cerkvijo vred pod varstvom preblažene Device Marije, kraljice apostolov. Tukaj se izrejajo pobožni mladeniči najpoprej v zveste otroke Marijine, potem pa v vredne služabnike njenega Božjega Sina. Drugi cerkveni zbor v Baltimoru je sklenil, da to semenišče naj bo splošno semenišče vsem združenim deržavam Amerikanskim.

Na drugi strani velicega mesta je pobožni škof postavil drugo cerkev na čast neomadežani Materi Božji. To je storil po svoji obljubi. Ko je namreč povabljen od svetega očeta Pija IX. z drugimi škofi vesoljnega sveta bil v Rimu 8. grudna leta 1854., ko je bila poprej pobožna misel, da je bila Marija brez madeža izvirnega greha spočeta, v versko resnico povzdig-

njena, obljubil je škof Purcel svoji nebeški Materi, da hoče v njeno večje počeščenje novo cerkev na čast te vesele resnice postaviti. In že leta 1860., ravno na praznik čistega spočetja Matere Božje, je posvetil to novo cerkev.

Pobožni verniki velicega mesta Cincinati pa posebno v to lepo Marijino cerkev stavijo dvojno zaupanje. Eno se je že izpolnilo; upanje je, da se bo še drugo izpolnilo. Na tem griči, kjer zdaj stoji nova cerkev, je nekdaj bila postavljena zvezdarnica. Ko so to zvezdarnico slovesno odperli, rekel je neki krivoverski pridigar ošabno: „Iz tega griča na jutranji strani mosta bo luč razsvetila Cincinati in bo prepodila vse rimske mračnjake.“ Nasproti pa je veliki škof Purcel rekel: „Kakor skala svete cerkve nepremakljivo terdno stoji, tako bote v kratkem času videli, kako bo iz tega griča zasvetil križ.

In že stoji na tem griči ne le lepa cerkev neomadežane Matere Božje, ampak tu stoji tudi samostan pasijonistov, čigar vneti mašniki na vse strani razširjajo tisto zveličansko luč, ki je iz kalvarijskega hriba razsvetila ves svet in ki oznanujejo mogočnost tiste zveličanske zarije, od ktere poje sveta cerkev: „Veseli se Marija, Devica, ti sama si premagala vsa krivoverstva celega sveta!“

Da bi se to upanje skoraj izpolnilo, to preserčno želé, to zaupljivo prosijo pobožni romarji, kterih na tisoče vsako leto obiskuje to Marijino svetišče.

Še bi lahko opisal več Marijinih Božjih potov v Ameriki, ali predaleč bi me to peljalo. Vernimo se torej nazaj v bližnje kraje in zdihnimo k Mariji: „O naša ljuba Gospa, prosi za Amerikance, prosi pa tudi za vse druge ljudi; saj smo vsi tvoji duhovni otroci!“

IX. Marijina Božja pota na Nemškem.

I. Stari Oting.

Ni mogoče, da bi, če tudi prav na kratko omenil ali opisal vse cerkve ali Božja pota, ki so po širokem Nemškem pozidane na čast Materi Božji. Le nektere hočem opisati zlasti zato, ker v starodavnih časih so naši pradedje iz Kranjskega, Koroškega in Štajerskega v celih trumah romali visoko gori na Nemško. Gotovo je, da v začetku trinajstega stoletja so pobožni Slovenci skupno romali na Nemško, da so počastili imenitne svetinje v Cah-u, Kolin-u in Trier-u. V Kolinu so imeli posebne dobrotne naprave, v kterih so bili romarji z vsem preskerbljeni celih šest tednov. Mesti Ljubljana in Kranj ustanovili ste v Kolinu l. 1495. celó posebni slovenski altar na čast Materi Božji in na čast svetim očakom Avguštinu, Hieronimu, Gregoriju in Ambrožu. Pozneje so preskerbeli beneficij svetega Cirila in Metoda za mašnika, ki je slovenski znal, da je zamogel slovenskim romarjem ustreči. V Andernaku ob Reni so se romarji iz vseh slovenskih dežel zbirali. Tu so imeli shranjene svoje križe in zastave. 18. velik. travna so vsako leto imeli v lepem redu svoj slovesni vhod v Kolin. Ostali so navadno do praznika svetega Petra in Pavla ter so v tem času v slovesnih procesijah obiskovali razna

svetišča in so darovali v kakih deseterih cerkvah velike voščene sveče, ki so tehtale od 13 do 62 liber. Po sklepu so 29. rožnika še ogledali zaklade v stolnici in svetinje svetih treh kraljev, ki se tukaj posebno časté. Zapustivši Kolin so se nekteri vernili domu, drugi so šli še proti Cah-u, kjer so ostali še štiri ali pet dni. Od tod so se podali do Trevira, kjer se je Božja pot sklenila in vsak se je po svoji volji odpravil po svojih potih.

Število teh romarjev je bilo včasih prav veliko. Leta 1454. je prišlo toliko Slovencev, da so prinesli seboj čez 150 velikih sveč. Da se ognejo kaki nesreči, so v Cah-u Slovenci imeli odmenjen poseben prostor, od koder so gledali izpostavljene svetinje. Zadnje l. 1769. je popotovalo tje 265 ljudi. (To romanje Slovencev na Nemško so imenovali „romanje v Kelmorajn“; popisuje je starinar dr. Arnold Lušin in spričuje to po pismih v izvirniku. Nekaj tega je naznanjeno v „Danici“ l. 1879.)

Ali prišli so žalostni časi. Vlada je prepovedala take procesije. Že l. 1772. je zabranila vsa Božja pota, ob kterih bi moral na tujem prenočiti. Čez deželno mejo nihče ni smel več romati.

Ostanimo veliko bliže, kamor so v starih časih pobožni Slovenci romali in poglejmo v duhu nektera druga Marijina Božja pota. Stopimo najpoprej na Bavarsko, kjer je veliko imenitnih in prav umetno zidanih cerkev. Pobožnemu Bavarcu pa je izmed vseh slavnih templjev najljubša majhna kapelica naše ljube Gospe v starem Otingu. Stari Oting je pravovernemu Nemcu presladko ime, ki ga navdaja s tolažilnim spominom in z veselim upanjem. Mariji Otinski se priporočuje hribovec po svojih nevarnih potih; njo kliče bolnik v svojih bolečinah in umirajoč se milo ozira na njeno podobo, ki je v vsaki keršćanski hiši. Zares je ta čudodelni kraj serce katoliški deželi Bavarski. Stari Oting je terg, ki šteje do 2500 prebivalcev in leži v široki ravnini na reki In, ki priteče iz Tirolov. Na opoldanski strani stoji farna cerkev z dvema tankima zvonikoma, proti vzhodu je samostan in cerkev Ligvorjanov, proti zahodu pa so frančiškani s svojim samo-

Stari Oting.

stanom. V sredi med temi cerkvami je imenitna čudodelna kapela na osem oglov, brez vse posebne umetnosti. Spredaj je postavljeno precej dolgo zidanje z lesenim stropom. V tem sta dva altarja. Proti jutru stoji sedemnajst velikanskih sveč, darovanih iz bližnjih sosesk. Zraven teh je železna ograja, na ktero romarji male svečice, bele, rudeče in zelene natikajo, da v čast Marijino gorijo. Čisto ozka vrata peljejo v sveto kapelo. Temno, černo je vse; okna dajejo malo svetlobe. Toliko lepši pa bliščí na altarji čudodelna podoba, razsvetljena s sedmerimi, vedno gorečimi svetilnicami iz čistega srebra.

Podoba Matere Božje je v globini v zidu. Je lesena, dva črevlja in pol velika. Na glavi ima rudeč klobuk, nekako krono, kakor so jih stari knezi nosili. Marija stoji, ima na desnici Deteta Jezusa, v levici pa z žlahtnimi kameni ozaljšano kraljevo palico (žezlo) z lilijo na verhu. Božje Dete ima v svoji desnici višnjevo kroglo, znamenje odrešenja, z levico kaže na svojo nebeško Mater. Vsa podoba je s predrago obleko ogernjena, da se le obraza in roke vidijo. Ti pa so zavoljo starosti že černi, zato jej pravijo: „Černa Mati Božja v starem Otingu.“ Pod podobo je altar, kterega je Materi Božji daroval najboljši Bavarski knez, Maksimilijan I. Iz čistega srebra je in ima sreberen tabernakelj in sreberne svečnike. Na altarni mizi spredaj je upodobljen sveti Rupert, ki kerščuje nadvojvodo Uto. Po stenah je razobešenih vse polno drazih darov imenitnih romarjev. Sreberna serca, sreberne noge, roke, razne verižice, vsakoverstne podobe, umetna dela iz slonove kosti in žlahtni kameni. Večina drazih darov pobožnih Bavarcev pa je v zakladnici pri farni cerkvi. Nasproti podobi Matere Božje pa so v srebernih posodah serca Bavarskih knezov. To svetišče je eno najstarejših svetišč na zemlji. Sveti Rupert, ki je Bavarcem pervi oznanjeval sveti evangelij, je postavil in posvetil kapelico čudodelni Materi Božji. Cesar Karol veliki je imel blizo te kapelice svoj grad. Karlman, njegov naslednik, je postavil tukaj samostan svetega Benedikta. Ali tudi čez to svetišče so prišle nevihte. Leta 907. so prihrumeli celó do sem neverni Ogri, ki so te rodovitne kraje ropali in požigali. Strah in groza je bila po vsej deželi. Samostan so poderli, tudi Oting, cesarski grad in benediktinski samostan postal je žalostno pogorišče. Le sveta kapelica s čudodelno podobo je ostala. Sčasoma so se ljudje zopet okoli Matere Božje naselili. V petnajstem stoletji je bila zidana sedanja farna cerkev.

Stara pisma pripovedujejo, kako čudno so takrat ljudje romali. Starci in mladiči so bosi priromali in v kapelo gredoči so imeli v rokah goreče sveče, znamenje svoje vere in svojega zaupanja. Bogatini in imenitni so v svoji ponižnosti peš hodé dolga pota prosili kruha in vode, da so se tako revno preživili. Nekteri so se po kolenih plazili do kapele, drugi so si naložili težke, lesene križe, eni so cele tedne ostali pri svetišči, da so se vredno pripravljali na prejem svetih zakramentov. Prišle so v velicih procesijah cele soseske in mesta in preračunali so, da od leta 1666. do 1719. je nad 21 milijonov vernikov prejelo sveto obhajilo v tem Marijinem svetišči.

Ko so se v 30letni vojski bližali Švedi, skrili so čudodelno podobo v terdnjavo Burghausen, ali Otinčanom je bilo tako hudo, da v poznejših vojskah niso več tega pripustili. In njihovo zaupanje ni bilo osramoteno. Pri velikih vojskah in tudi o času francoskih prekucij se ni ne kapeli ne podobi zgodila kaka nespodobnost. Bog sam je varoval to svetišče.

Kedar pridejo velike procesije, jih duhovščina slovesno vpeljuje. Najpoprej gredó

v farno cerkev, kjer je blagoslov, potem gredó posamezni proti Marijinemu svetišču. Eni gredó naravnost v čudodelno kapelo, ker težko čakajo, da bi skoraj videli černo podobo Matere Božje. Drugi se še zatajujejo, padajo na svoja kolena in med petjem ali molitvijo se počasi po svojih kolenih plazijo do svetišča, ker se štejejo nevredne, da bi stopili pred Marijino podobo. S sveto grozo pridejo slednjič v sveto kapelo, vsi presunjeni, polni priserčnega zaupanja. In zdaj je njihova želja izpolnjena. O kako milo gledajo čudodelno podobo! kako se taja serce v sveti hvaležnosti, v priserčnih prošnjah! Sveta tihota je v svetem kraji. Le tihi zdihljeji, dihanje pobožnih molivcev ali padec male kroglice na moleku se sliši v sv. tihoti.

Skoraj vsak romar se zdaj pripravi na vreden prejem svetih zakramentov. Potem obišče še večkrat to svetišče; tudi druge cerkve, ki so okoli tega svetišča, pobožno obišče. Ogleduje še razne podobe in druge spominke, ki so razobešeni po cerkvenih stenah in ki spričujejo brez števila prečudnih ozdravljenj in glasno pripovedujejo, kako Marija svoje častivce in molivce rada usliši v vseh potrebah in nadlogah človeških; in vse to uterjuje zaupanje pravovernih romarjev. Ko tako pobožni romar vse potrebno za-se opravi, spominja se tudi svojih domačih in si kupi še marsikteri mali spominek na to imenitno Božjo pot, predno se z mirnim sercem nazaj verne na svoj dom. (Buchfelner, „Danica“, 1879.)

2. Vilsbiburg.

Stari Oting imenujejo Nemci radi svoje Loreto. Ne daleč od tega nemškega Loreta je druga Božja pot Matere Božje pri reki Vils, ki se steka v Donavo. Tu je majhno mestice Vilsbiburg, ki ima kakih 2000 prebivalcev. Na verhu griča, na kterem sloni mesto, je čedna cerkev in zraven precej veliko poslopje, podobno samostanu. In tu je Božja pot *Marija pomočnica*. Ne more se meriti s starodavno Božjo potjo v starem Otingu, pa vendar prijazna cerkev skoraj nikdar ni prazna in pobožni Jezuiti, ki tu stanujejo, so že marsiktero žalostno serce potolažili in marsiktero zgubljeno ovco na pravo pot nazaj pripeljali.

Ustanovljenje te Božje poti pa nam kaže, kaj premore človek s pravo in sveto vnemo, če je tudi pred svetom malo čislan. Konec sedemnajstega stoletja je živel v Vilsbiburgu Donat Oreli, ki se je z rokodelstvom pošteno živil; bil je dimnikar. Bil je, kakor njegovo ime kaže, Laške rodovine. Ta mož je posebno častil preblaženo Devico Marijo. Želel je pa, da bi tudi drugi vsi častili to mogočno kraljico nebeško. Zato je sklenil, da hoče Mariji na čast pozidati malo kapelico. Griček nad mestom se mu je zdel najpripravnejši za to. Z mnogoterimi težavami je kupil ta prostor od neke vdove. 26. sušca 1686 je postavil Oreli na verhu griča precej velik križ in ljudje so zdaj ta grič imenovali Kalvarijo. Marsikdo je zdaj popotoval na verh griča in je molil pri križi; pa Oreli ni bil še s tem zadovoljen. Šel je sam v Regensburg do škofa ter je prosil, da so mu privolili pozidati kapelo na čast Materi Božji. Dve leti pozneje je stala okrogla cerkvica z zvonikom, v kterem sta zvonila dva mala zvončeka. Na altar je postavil podobo Matere Božje „Marije pomočnice“, ki je ravno taka, kakor na našem Brezji.

Ker se je Marija pokazala zares pravo pomočnico, prihajalo je sèm vedno več romarjev, kteri so nebeško kraljico v svojih stiskah in potrebah na pomoč klicali. Ljudje so se v mali kapeli toliko gnetli, da so motili mašnika pri najsvetejši daritvi. Oreli pristavi še daljše zidanje in

postavi blizo svetišča tudi sebi stanovanje, kot zvest učenec in varuh Matere Božje. Pa cerkvica je bila še vedno premajhna. Pobožni Oreli je med tem romal v sveto mesto Rim ter si je tam izprosil za svojo cerkev mnogoterih odpustkov. To je privabilo še veliko več častivcev Matere Božje na prijazni griček. V celih trumah so prihajali pobožni romarji.

Leta 1704. so prizidali precej veliko poslopje in več kapel. Po stenah je bilo slikano Kristusovo terpljenje, ki je serca romarjev v pobožnosti uterjevalo in vnemalo. Kmalu potem je bogoljubni Oreli umerl. Ko je mili Bog na tehtnico svoje pravice djal dobra dela priprostega dimnikarja, je gotovo pridjal vse dobro, kar se je v čast Božjo in v češčenje Mariji pomočnici še pozneje zgodilo in kar se bo še godilo z njegovo vnemo na tem prijaznem griči.

3. Stolna cerkev v Speier-u.

Pobožni kralj Dagobert I. je v začetku sedmega stoletja pozidal kerščansko cerkev na razvalinah neverskega tempelja boginje Diane. Pač ni mislil, da bo ravno tukaj v poznejših časih stal eden najbolj velikanskih tempeljev na čast Materi Božji. Kedaj in kako je Speier postal čudodelen kraj in od kod je čudodelna podoba, vsega tega ne vemo.

V enajstem stoletji se je perva cerkev pričela rušiti; cesar Konrad II. je postavil vogelni kamen novi Marijini cerkvi. Mnogo knezov mogočnega cesarstva in neprešteta množica ljudstva se je zbrala k tej slovesnosti. Ves vnet za Božjo čast si je cesar nebeško kraljico izvolil v Gospo in varhinjo mesta Speier in cele dežele. Tudi je zapovedal, da vsi nemški cesarji se morajo pokopati v tej cerkvi; zato so jo imenovali cesarsko cerkev. Toda Konrad ni doživel dozidanja te velike cerkve. Njegov sin Henrik III. je delo nadaljeval, pa ga ne dokončal. Tako sta že dva cesarja ležala v cerkvi Matere Božje, predno je bila dodelana. Še le cesarjeva vdova Neža, ki je vladala za svojega sina Henrika IV., dozidala je to velikansko Marijino cerkev.

Sto let je preteklo in žalostni glas prišel je iz Jutrovega, da neverniki zopet hočejo vzeti Jeruzalemsko mesto. Takratni papež Evgen III. pošlje svetega Bernarda na Francosko in Nemško, naj bi nagovoril kralje, da se s svojimi vojaki zopet vzdignejo in napravijo križarsko vojsko, da bi rešili sveto deželo iz neverskih rok. Slovesno sprejmejo poslanca rimskega papeža. Zbrani knezi in velika množica pelja ga v procesiji v Marijino cerkev. Veličastno odmeva po širokem zidanji prelepi predpev „Češčena kraljica!“ Ko so se odpele zadnje besede: „In pokaži nam po tem revnem življenji Jezusa, blaženi sad svojega telesa!“ zapoje sveti Bernard, ves vnet v ljubezni do Matere Božje, sam: „O milostljiva, o dobrotljiva, o sladka Devica Marija?“ — In ti priserčni zdihljeji, ktere je ta veliki častivec Matere Božje takrat zapel, se še zdaj ponavljajo pri tej lepi cerkveni molitvi.

Sveti Bernard pa tisti dan še ni pridobil zbranih knezov za križarsko vojsko. Drugi dan jih je še bolj goreče vnemal za sveto reč in cesar je jokaje rekel: „Pripravljen sem, svoje življenje dati Gospodu in grem, kamorkoli me kliče.“ Knezi in vse ljudstvo priterdi temu; goreča vnema je prevzela vse pričujoče. Vsi prejemajo križ iz rok svetega Bernarda in se pripravljajo na sveti boj. Tako je uslišala Marija priserčno molitev svojega ljubljenca.

Zgodba poznejših časov omenja marsiktero nesrečo, ki je zadela to cesarsko cerkev. Ali vselej je lepa ljubezen do Matere Božje prihitela in škodo zopet po-

pravila. Nekaj let po drugi križarski vojski je hud ogenj pokončal to svetišče, v desetih letih bilo je vse zopet pozidano. Leta 1450. pa je po zanikernosti nekterih delavcev malo da ne vse zopet pogorelo. Komaj so oteli svete posode in svetinje. Še je pogorišče tlelo, že je škof Reinhard sklenil, zidati novo, še lepšo cerkev. V treh letih je že bila dodelana Marijina cerkev in sicer tako lepo, da so rekli: „Ta ogenj je bila sreča.“

Pa tudi to zidanje ni učakalo današnjih dni. L. 1689. so Francozi celo mesto Speier požgali in pokončali. Tudi prelepi cerkvi niso prizanesli. Le čudodelna podoba je bila oteta. Veliko let je preteklo, da so pregnani prebivalci svoja pohištva zopet pozidali in so le za silo cerkvi postavili pervi kor. Škof Avgust iz Limburga je leta 1772. pričel novo zidanje, ki pa ni bilo tako veličastno, kot pervo. Kmalu potem so nemirni Francozi cerkev zopet oskrunili. Z gerdo silo so vlomili v svetišče ter so neusmiljeno vse poterli, celó čudodelni podobi niso prizanesli. Imeli so v oropanem zidanji svojo orožnico. Našemu stoletju je bilo prihranjeno, da je na starem prostoru po velikanskem obrisu bila postavljena ena najlepših cerkev na čast Materi Božji. Bavarski kralj Maksimilijan I. in njegov naslednik Ludovik I. sta dokončala to umetno delo. Lepe slike, ki kažejo skrivnostne milosti v življenji Matere Božje, zaljšajo cerkvene stene in vsak dan se prepeva slava nebeški kraljici. Množica romarjev zopet obiskuje čudodelni kraj in pozdravlja Mater Božjo z besedami svetega Bernarda: „O milostljiva, o dobrotljiva, o sladka Devica Marija!“ (Ott. Mar.)

4. Kevelaer.

Na Nemškem je v nekdanjih časih posebno lepo cvetela sveta katoliška cerkev. Na obeh bregovih imenitne Rene je pozidanih veliko slovečih mest, ki so še zdaj ponosne na svoje velikanske cerkve, ktere so nekdanji pravoverni kristjani Vsegamogočnemu in pa nebeški kraljici postavili. V Kolinu so še le leta 1880. dogotovili velikansko cerkev, ktero Nemci imenujejo „Köllner Dom“. Zidali so jo do 200 let in stane menda do dvajset milijonov. Skoraj da pa tudi nikjer nimajo toliko starodavnih svetinj, kakor ravno na Nemškem. V Kolinu imajo svetinje svetih treh kraljev; v Trieru suknjo našega Božjega Zveličarja; v Cahenu obleko preblažene Device Marije in plenice Jezusove in več druzih predragih spominov. Vse to kaže, da nekdanji Nemci so bili zares vneti katoliški kristjani. Koliko je Mariji posvečenih cerkev tam gori, berž ko ne nihče ne ve. Kdo bi vse naštel in opisal? Naj omenim tu še one Božje poti Matere Božje, ktero pravoverci ob Reni še zdaj najrajši obiskujejo. Ta cerkev je „Tolažnica žalostnih“ v Kevelaeru.

Kevelaer je majhen terg blizo v svetni zgodovini znanega mesta „Düsseldorf“. Kevelaer nima druge posebne slave, kakor lepo cerkev in zraven te staro čudodelno kapelo. Ta kapela je zidana na 6 voglov. Za altarjem je podoba Matere Božje z Detetom. Okroglo okno je za podobo, da se lahko tudi od zunaj vidi. Nad oknom je napis: „Consolatrix afflictorum, ora pro nobis! — Tolažnica žalostnih, prosi za nas!“

Po zimi je vse tiho in samotno v Kevelaeru. Od praznika Marijinega obiskovanja pa do praznika vseh svetnikov je pa vedno polno tujih romarjev, ki oblegajo kapelo na tergu. Do sto tisoč romarjev štejejo na leto. Od praznika vnebovzetja do rojstva Marije Device dohajajo skoraj vsak dan procesije celih far in mest. Iz cele Nemčije romajo pravoverni v to Marijino svetišče.

Te procesije so bile do sedanjih časov navadno slovesne. Predno je šla ktera fara na to Božjo pot, je domači dušni pastir svoje ovčice podučil, kaj je romanje, kdo se sme procesije udeležiti in kako se mora vsak po poti obnašati. Mašnik, kteri je spremljeval procesijo, naročil jim je še posebej, kako naj hodijo skozi vasi in mesta, kako naj se obnašajo na prenočiščih. Opomnil jih je, da naj lepo ubogajo vodnike, ki so procesijo nadzorovali in jim napred molili. Molili so večjidel celo pot sveti rožnivenec, tudi litanije in druge očitne molitve. Včasih so pevci kako pobožno pesem zapeli. Navadno so zapeli, kedar so skozi kako vas ali skozi mesto romali. Zvonovi so veselo pozdravljali mimogredočo procesijo. — Kjer so se v cerkvi kaj pomudili, so odmolili nektere molitve in so prejeli mašnikov blagoslov.

Ko so priromali do Kevelaera, so odbrali šest najmlajših deklic, ktere so še le pervikrat tje romale. Te so nesle voščeno svečo v čudodelni kapeli, dokler je procesija tam bila in potem še enkrat na sveti večer. S križem in z banderom Matere Božje spredaj se pomika včasih prav dolga procesija skozi prijazni terg okoli čudodelne kapele v cerkev. Sveti rožnivenec končajo s prošnjo: „O Mati usmiljenja, prosi za celo kerščanstvo!“ Glasno zapojejo zahvalno pesem in mašnik jim podeli sveti blagoslov. Mnogi romarji so že doma svojo spoved opravili, drugi se zdaj pripravljajo za svete zakramente. Spovednikov je zmiraj zadosti, ker bližnji mašniki pridejo na pomoč. Včasih mora biti po dvajset spovednikov.

Zvečer napravijo včasih procesijo po tergu; goreče sveče imajo v rokah in če tudi pride ob enem več procesij, vendar ni nobenega nereda. Bogati holandski romarji imajo sreberne ali pozlačene križe, svilnata bandera z dragimi prami in prelepimi čopi. Belo oblečene deklice nosijo podobo Matere Božje in svete pesmi prepevajo Mariji na čast. V čudodelni kapeli molijo dolgo v noč, včasih vso noč ne potihnejo. Zjutraj na vse zgodaj je slovesna služba Božja in splošno sv. obhajilo. Tako s svojim Bogom sklenjeni, polni tolažbe se vračajo domov, kjer jim domači že od daleč hitijo naproti.

Ta Božja pot je nekaj čez 200 let stara. Neki ne ravno premožen kmet, Henrik Bušman, šel je pred Božičem leta 1641. čez pašnike pri Kevelaeru. Bil je doma iz vasi Geldern. Poleg poti je stal priprost križ. Pobožni mož pa je imel navado, da je pri takem zveličanskem znamenji nekoliko pomolil. Ko tedaj pred tem križem moli, zdelo se mu je, da mu nekdo pravi: „Tukaj mi postavi malo hišico!“ Ker ni nikogar videl, zdel se je ta glas možu čuden; vendar ni se zmenil zanj. Ko je pa, tu mimogredé, še dvakrat slišal te besede, prihranil si je mož od svojega pičlega zaslužka vsak dan nekaj malega, da bi zamogel postaviti tako hišico.

Med tem je videla njegova žena čudno ponočno prikazen. Hišo je videla vso razsvetljeno, v hiši pa majhno sveto hišico s podobo Matere Božje, kakoršno sta jej ponujala malo poprej dva vojaka, ki sta imela dve podobi na papirji, kakoršna je podoba Matere Božje v Luksemburgu. Ženi se je ponujena podoba predraga zdela in vojaka sta nesla obe podobi svojemu stotniku, ki je bil v Kemptenu ujet.

Po tej prikazni in ko je žena zvedela, kaj se je možu pri križi zgodilo, jej je bilo žal ter je popraševala po vojakih, ki sta pa podobi že stotniku dala. Na silno prošnjo jej stotnik dá eno podobo. Žena, vsa vesela, hiti s podobo k svojemu možu, ki je med tem že postavljal malo kapelo.

Ko je pa svet od tega zvedel, so od vseh strani suli v Bušmanovo hišo. Mož

vzame podobo in jo nese h kapucinom, kjer je ostala tri dni. Ljudje so še bolj skupaj vreli in menihe silili, naj se postavi podoba na odmenjeni kraj. Ko je kapela dodelana, pride župnik iz Kevelaera, Janez Šink, zadnji dan vel. travna po podobo ter jo drugo jutro, dne 1. rožnika l. 1642. postavi v novo kapelo. Veliko ljudstva je bilo zraven in že se je nekaj čudežev zgodilo.

Seveda se je to urno razglasilo daleč na okoli. Tudi škof je zvedel in slišal o prečudnih ozdravljenjih. Ukazal je, to reč natanko preiskati. Zraven duhovščine so bili tudi štirje zdravniki, da so čudna ozdravljenja preiskovali. Henrik Bušman je vse s prisego poterdil, kar se je z Marijino podobo godilo. Ko je duhovska in svetna gosposka več prič zaslišala, spoznala je osem prečudnih ozdravljenj, ki so se zgodila na klicanje naše ljube Gospe v Kevelaeru. (Sausen 1846.)

5. Čenstohov.

Kar je Italijanom Loreto, kar je Avstrijancem Marijino Celje, kar je Francozom Lourdes in La Salete, to je Poljakom Čenstohov.

Razun Irske ni je dežele v Evropi, ki bi bila toliko terpela zavoljo sv. vere, kakor je terpela Poljska. Pa tudi ga ni naroda, ki bi bil toliko priserčno ljubil in častil preblaženo Devico Marijo, kakor nekdanji Poljaki. Središče tega Marijinega češčenja pa je bila čudodelna podoba Matere Božje v Pavlinskem samostanu v Čenstohovu.

Ta čudodelna podoba je lesena, černa in gotovo silno stara. Pobožna pripovedka pravi, da jo je sveti evangelist Lukež slikal na mizo, ktero sta Jožef in Marija rabila. Sveta cesarica Helena jo je poslala v Konstantinopel in cesarica Pulherija je tej podobi na čast zidala veliko cerkev. Ko so Saraceni to mesto oblegali, svetoval je neki bogoljuben mož, naj to podobo nebeške kraljice očitno izpostavijo in vse ljudstvo naj prosi: „Sveta Božja porodnica, ki si nas že tolikrat rešila, reši nas tudi zdaj sovražnikov svojega Sina in pogrezni jih v morje!“ Nastal je velik vihar na morji in vsa sovražna vojska je potonila.

Tudi sveti Anzelm omenja to čudodelno podobo in pripoveduje, da se je vsako saboto zagrinjalo te podobe samo odgernilo in na večer zopet zagernilo.

To podobo je pozneje dobil cesar Karol Veliki in jo je pozneje v Cahen poslal, kjer je bilo že več imenitnih svetinj. Od tod je romala „černa Marija“, kakor je ljudstvo to čudodelno podobo imenovalo, v Galicijo. Leta 1382. jo je pa knez Vladislav Čolski prinesel v Šlezijo, da bi jo obvaroval pred divjimi Tartari. Ko se pa knez s to svetinjo pripelje do Klarenberga pri Čenstohovu, obstanejo konji in nikakor se ne dajo dalje premakniti. Vladislav se je spomnil sanj, ktere je imel po noči in v kterih je bil opomnjen, naj v Čenstohovu pusti čudodelno podobo. Pozidal je tu lepo cerkev in samostan, kterega je izročil menihom sv. Pavla.

Pobožni Poljaki so iz cele Poljske romali na to Božjo pot Matere Božje. Od nekdaj pa sovražniki sv. resnice zaničujejo tudi preblaženo Devico Marijo. Krivoverski Husiti so gerdo divjali zoper češčenje Matere Božje. Posebni serd so imeli do čudodelne podobe v Čenstohovu.

S surovo silo pridere cela jata sovražnih Husitov na veliko noč leta 1403. in grozoviti upornik Žiška jih pelje naravnost v tiho svetišče Matere Božje. Z divjim rjovenjem: „V ogenj s papeževo malikovalsko podobo!“ iztergajo s svojimi kervavimi rokami častito podobo z njenega veličastnega altarja, veržejo jo na voz ter dirjajo ž njo proti meji Poljske

dežele. Komaj dve uri hoda so dirjali in voz se ustavi; nevidna moč ga derži, da ga nihče ne more premakniti. V svoji divjosti veržejo podobo nebeške kraljice na tla, da se na tri kose zdrobi. Obličje Marijino in pa Detetovo ostane nepoškodovano. Da vso mero svoje peklenske hudobije razlijejo, prebode eden teh zdivjanih nevernikov Marijin obraz, in to stori dvakrat. Ko pa še tretjič vzdigne svojo hudobno roko, oslepi in roka mu odreveni.

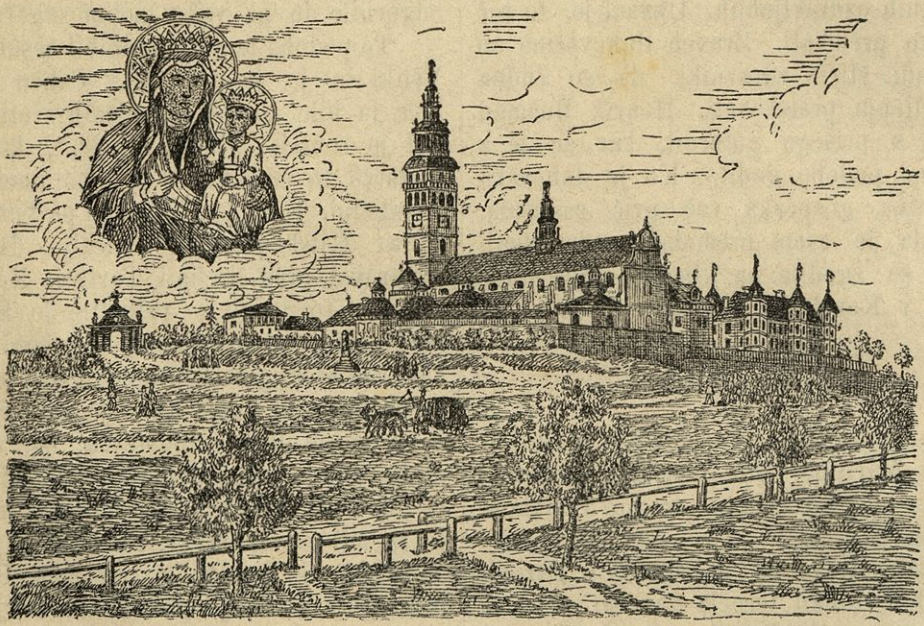

Cerkev v Čenstohovu.

Ko še drugi povzdigne svoj meč, zgodi se mu ravno tako. Drugi vsi zbežijo, pa v nekterih dnevih vsi žalosten konec storijo. Le eden je ostal, ki se je spokoril in vse to natanko povedal. Kosove podobine so menihi pobrali, v studencu, ki je na tem mestu začel izvirati, oprali in zopet skupaj zložili. Le dve rani na obrazu Marijinem ste ostali in se niste mogli poravnati. S tem je preblažena Devica hotela pokazati, da tudi njo zadevajo krivice in kervave rane, ktere krivoverci sekajo njenemu Božjemu Sinu. Zdaj je ta podoba predrago ozaljšana; odgernejo jo ljudstvu le med službo Božjo. Trije lepi okviri jo obdajajo tako, da se vidijo samo roke in obraza. Okviri so zlati in se zunaj ločijo po žlahtnih kamenih, s kterimi so napolnjeni. Na pervem okviru so vdelani smaragdi in demanti, na drugem biseri in rubini, na tretjem demanti. Kroni na glavah ste iz čistega zlata z demanti obsuti. Vsa podoba s svojimi okviri je vdelana v težek sreberen okvir. Altar je iz černega lesa lepo izrezan in ima 8 podob.

Poljaki so to podobo Marijino po vsi deželi častili. V mnogih krajih, posebno okoli Krakovega, so vsako leto celo osmino obhajali na čast Materi Božji v Čenstohovu. Krakovsko mesto ima več hiš, ki imajo globine v zidu, v njih pa podobe Čenstohovske Marije. Pred temi podobami se zbirajo pobožni ljudje o večernem času,

prižgejo vsak svojo svečico ter molijo in pojejo dotlej, da vse sveče pogasnejo. Potem še zapojejo „lahko noč“ Materi Božji. Ta priserčna ljubezen do preblažene Device, ktero na stotine pobožnih tako lepo razodeva, vabi mimogredoče, da se pobožni množici pridružijo.

Prav veliko romarjev obiskuje Čenstohov in da Poljaki pri tolikem zatiranji niso zgubili svoje vere, morajo se prav zahvaliti Materi Božji, ktero so nekdaj tako priserčno častili in se njeni mogočni prošnji tako radi priporočevali. Kralj Kazimir je sebe in celo svoje kraljestvo slovesno posvetil v službo naši ljubi Gospej. Zanašaje se na Marijino pomoč so šli v boj, klicaje v sili k Mariji so večkrat prečudno premagali neverne Tartare in tudi krivoverske Švede.

Ko so leta 1656. in 1657. krivoverski Švedi obsedli Klarenberg, videli so prikazen Marijino na mestnem obzidji, ki je v družbi sivega starčka sovražne krogle nazaj metala na sovražnika. Kralja Kazimir in Avgust II. sta sama ta čudež poročila papežu Klementu XI. Ko je bila po tej čudni zmagi podoba Matere Božje slovesno s prekrasno krono kronana, zbralo se je do sto in štirideset tisoč romarjev. V spomin na to kronanje kažejo v Klarenbergu še dva in dvajset funtov težko monštranco, ki ima 2366 dijamantov; največji je sam 60.000 tolarjev vreden; potem 2208 rubinov, 30 safirov, 81 smaragdov, 214 biserov. Ta veliko vredni zaklad in še veliko druzih dragih darov očitno kaže, da je Marija Poljakom sprosila neštete milosti Božje, pa razodeva tudi priserčno ljubezen do Matere Božje tega nekdaj tako slovečega ljudstva. Te drage zaklade so darovali večjidel kralji, knezi in drugi bogati in imenitni romarji, ki so to Marijino svetišče radi obiskovali. Vsi poprejšnji kralji so se izročevali Materi Božji v Čenstohovu. Ko so pa posvetno izobraženi kralji iz Saksonske hiše nastopili, so to češčenje opuščali ter se Materi Božji niso več izročevali, ali Poljska je začela hirati in hirala tako dolgo, da so jo pokončali. In tu Poljska zares žalostno spričuje, kako prav moli sv. cerkev ob Marijinih praznikih: „Pri meni je svet in pravica, pri meni je razumnost, pri meni je moč. Po meni kralji kraljujejo in zapovedniki določujejo, kar je pravično. Po meni poglavarji gospodujejo in mogočni pravico določujejo. Jaz ljubim nje, kteri mene ljubijo; in kteri zgodaj na me čujejo, me bodo našli. Pri meni je bogastvo in čast, preobilno premoženje in pravica.“ (Preg. 8, 14—18.)

Meseca kimovca leta 1882. so obhajali petstoletnico te preslavne Marijine Božje poti. Toliko ljudi v tem starem mestu gotovo še nikdar ni bilo, kakor to godovanje. Iz Litavije, iz Galicije, iz Šlezije, Pomorskega in Moravskega in od drugod je do dve sto tisoč pobožnih romarjev prišlo, počastit ljubo Mater Božjo v tej starodavni čudodelni podobi. Bolgari, Rumuni in Serbi so storili dolgo pot k tej slovesnosti. Celo iz Jeruzalema je bilo 20 romarjev. V petnajst sto procesijah so prišli ter so na več ur okoli Čenstohova pod šotori in na planem prenočevali. Okoli cerkve so napravili več altarjev, da je nad dve sto mašnikov maševalo. (Covdenhove. Ott. Mar. Monathros. 1882.)

X. Marijina Božja pota na Avstrijskem.

I. Dunaj.

Težko bo tudi kdo našel vse cerkve, ktere so postavili pobožni Avstrijanci na čast naši ljubi Gospej. Nekdaj je bilo veliko imenitnih Marijinih Božjih potov, ktere je pa novošegna izobraženost zavergla in opustila. Na Dunaji se visoko čez druga poslopja povzdiguje prelep zvonik, ki kaže popotniku, kje je stolna cerkev pervega Avstrijskega mesta. Ta menda najbolj visoki zvonik v Evropi kaže cerkev, posvečeno svetemu Štefanu. V tej prezali cerkvi je čudodelna podoba Matere Božje, za ktero pa marsikteri po novi šoli olikani Dunajčan še ne ve. Na velikem altarji, nad tabernakeljem je priprosta podoba Matere Božje, pa z dragim okvirom obdana. Podoba sama na sebi nima nič posebnega. Njena zgodba pa je čudna.

Preteklo je že dve sto let, ko je tam na Ogerskem neki kmet, Cigri se je pisal, naročil znanemu slikarju, naj mu napravi podobo preblažene Device čistega spočetja, spodaj pa naj zapiše z gerškimi čerkami: „Mati Božja Jezusa Kristusa.“ Ko je pa podobar zgotovil podobo in je več zahteval za njo, kakor bi mu bil Cigri dal, jo je za šest goldinarjev prodal drugemu, ki se je Hurti pisal. Ta pa jo je podaril katoliški cerkvi v Pöč-u, mali vasi Erlavske škofije.

Takrat pa so bili silno nemirni časi in cerkev v Pöč-u so rabili za vojskino zalogo in malokdaj za službo Božjo. Tako tudi ta Marijina podoba ni bila kaj posebno češčena. Nihče se ni zmenil za-njo.

Leta 1696., 4. listopada, pa se je na tej podobi nekaj čudnega prikazalo. Kmet Miha Cöri je bil pri sveti maši v tej cerkvi in on je zapazil, da tečejo solze iz oči te podobe Matere Božje. Ves zbegan nad tem čudežem opozori tudi zraven njega stoječe. In tudi ti so ravno tako videli. Tri dni in tri noči so neprenehoma tekle solze. Zdaj so pojenjale, pa čez nekaj časa so se zopet prikazale, in so tekle enajst dni zaporedoma, do praznika čistega spočetja Matere Božje.

Seveda se je ta čudež hitro razglasil in veliko ljudi je skupaj sulo, da so se sami prepričali teh prečudnih solz. Nekteri so te solze v svilnate ali platnene robce ulovili ter jih kot svetinje z vsem spoštovanjem hranili.

Ko je to čudo zvedel grof Corbeli, general in vojaški poveljnik na zgornjem Ogerskem, povabil je tudi mejnega grofa Casani-ja in več višjih stotnikov in druzih vojakov in s slovesno godbo je šel v mesto Pöč, da bi videl in počastil to čudodelno podobo Matere Božje. Čisto blizo podobe je stopil ter natanko jo gledal in z vsem svojim spremstvom je lahko videl, kako tečejo prečudne solze iz oči te podobe. Pod podobo je bila mala cinasta posoda, v ktero so solze kapale. Z belim robcem je obrisal solzni obraz in to pokazal zraven stoječim. Tudi krivoverski protestanti, ki so zraven bili, so morali spoznati resnico teh čudnih solz.

Neki kalvinski pridigar pa, v svojem hudobnem serdu zoper katoliško vero, je begal ljudstvo ter je trosil hudobno laž, da vse to je slepilo, da zadej za podobo so napeljane male cevi z vodo, ktera dela tok izmišljenih solzá. Ta gerda laž je generala Corbeli-ja napeljala, da je vpričo tri sto ljudi ukazal, da so podobo sneli

in natanko pregledali in preiskali. In ko so se vsi lahko prepričali, da ni nikakoršne goljufije, so z vso častjo nazaj celemu cesarstvu. Takrat je živel pobožni mašnik Marko Aviano, tisti dobro znani kapucin, ki je na Kalenbergu bral sveto

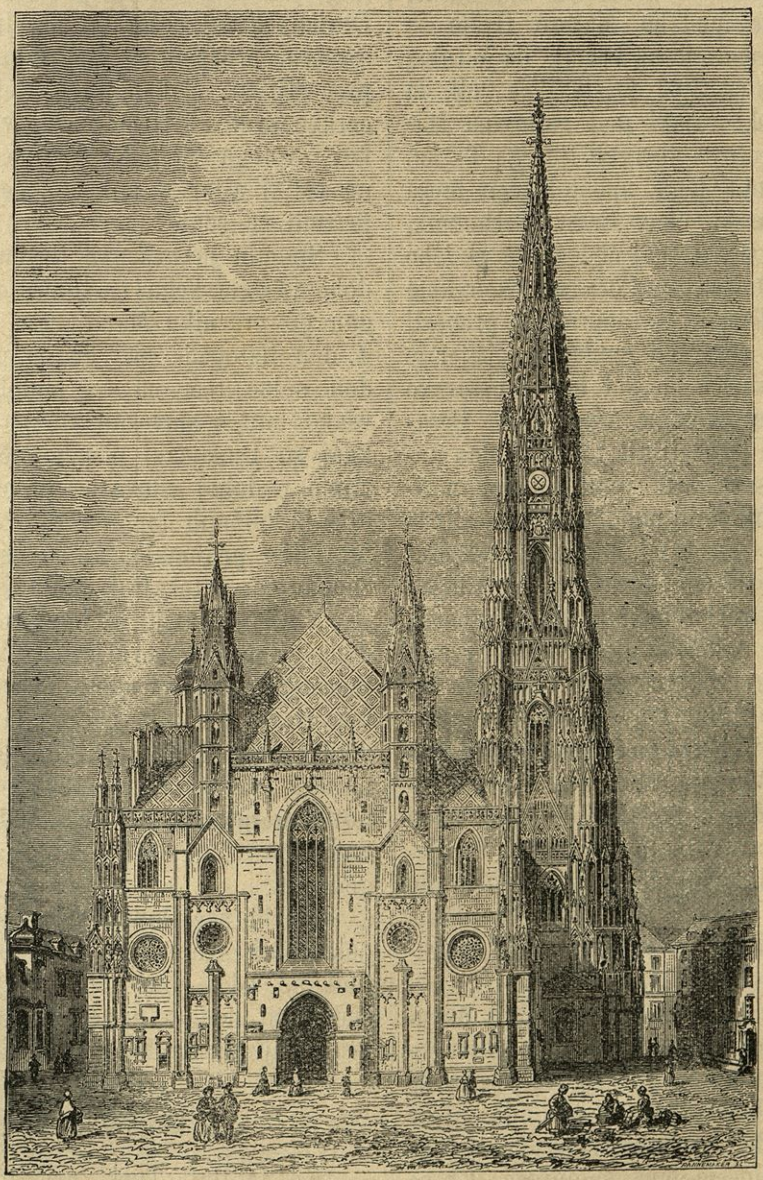

Št. Štefanska cerkev na Dunaji.

postavili čudodelno podobo. To se je zgodilo 8. grudna 1696. — Previdnost Božja pa je skerbela, da je ta čudež bil v korist mašo, pri kteri je Poljski kralj Sobieski stregel in sv. obhajilo prejel onega nepozabljivega dne, ko so naši premagali divjega

Turka, ki je Dunajsko mesto že dolgo oblegal, kakor je ravno ta oče Marko prerokoval. Ta služabnik Božji je našemu cesarju Leopoldu I. svetoval, naj ukaže, da čudodelno podobo Matere Božje iz Ogerskega prenesejo na Dunaj, da jo tukaj bolj pristojno častijo; pristavil je tudi, da bodo avstrijski vojaki pod varstvom Matere Božje gotovo zmagali ljutega Turka.

Po nasvetu tega apostolskega moža je dobil cesarski ukaz Erlavski kanonik, grof Emerik Czaki, naj čudodelno podobo preblažene Device iz Pöča na Ogerskem prenese na Dunaj. Najpoprej so prenesli to podobo v cesarsko zakladnico, kjer je zdaj Terezijanišče in od tod v cesarsko dvorno cerkev svetega Avguština. Cesarica Eleonora je ozaljšala to čudodelno podobo zares cesarsko. Iz samih rubinov in dijamantov je bil okoli podobe napis: „Rosa mistica.“ — „Roža duhovna.“ Dva sreberna in pozlačena orla sta deržala ta napis in na verhu je bila tudi sreberna krona. Tako okinčano podobo so spremili v slovesni procesiji cesar in cesarica, cesarski vojvode in vojvodinje z velikim spremstvom v glavno cerkev svetega Štefana. In za Marijino čast ves vneti misijonar, oče Marko Aviano, je imel sveti misijon s prav velikim vspehom. Po njegovih gorečih pridigah se je spreobernilo in spokorilo veliko grešnikov in obilna množica vernikov je prejela svete zakramente.

Zdaj pa ta čudodelna podoba še ni imela stalnega mesta. Nazaj v cesarsko zakladnico so jo nesli. Želele so pa še druge fare Dunajskega mesta, da bi se va-nje prenesla ta podoba vsaj za nekaj časa in ta želja jim je bila spolnjena. Ko so jo ravno v farni cerkvi pri Šotih častili, prišel je urni poslanec, ki je prinesel veselo novico, da princ Evgen je Turke pri Centi premagal. Tako se je spolnilo, kar je oče Marko prerokoval.

Ko so Gospoda in Mater Božjo spodobno in po dolžnosti počastili in zahvalili za vse velike milosti, ktere je Gospod Bog na mogočno priprošnjo preblažene Device skazal cesarski hiši in celemu cesarstvu, prenesli so 1. grudna v slovesni procesiji to čudodelno podobo iz farne cerkve svetega Urha nazaj v stolno cerkev svetega Štefana ter so jo postavili na veliki altar v splošno češčenje, kjer je tudi še zdaj.

Spomin prenešenja te čudodelne podobe iz Ogerskega na Dunaj obhajajo tisti dan po prazniku Marijinega obiskovanja. 4. dan listopada pa, ko so pervikrat videli solze teči na tej podobi, obhajajo vsako leto s slovesno službo Božjo. Nekdaj so Dunajčani posebno častili to Marijino podobo. Slovesne procesije so hodile iz bližnjih far, pa tudi iz dežele jih je veliko priromalo, ki so se z otroškim zaupanjem zatekali k Materi Božji.

Veliko drazih in imenitnih darov so donašali preblaženi Devici v čast. Bogat kupec je svojo posebno ljubezen do Matere Božje pokazal s tem, da je vse svoje veliko premoženje volil tej podobi ter je naročil, naj se vsako nedeljo in vsak zapovedan praznik pri tem čudodelnem altarji opravlja služba Božja s slovesno godbo.

Da bi pač Dunajčani še današnje dni posnemali svoje verne pradede in da bi tudi še zdaj prav obilno se zatekali k čudodelni podobi in se izročevali mogočni priprošnji Matere Božje! (Donin. Covdenh.)

2. Marija Radna.

Ko je ljuti Turk, prisežen sovražnik vsega kerščanstva, najhujše razgrajal po našem cesarstvu, zlasti še po Ogerskem, zatekali so se pravoverni kristjani v tej preveliki nadlogi posebno k Mariji. In usmiljeni Bog, ki noče smert grešnika in

je ljudi zavoljo mlačnosti in zavoljo očitnih hudobij ravno s to šibo k sebi vabil, ozerl se je milostljivo na skesano ljudstvo, ki se je k njegovi mogočni Materi zaupljivo zatekalo. In on, neskončno dober, poterjeval je to zaupanje s čudeži. V tistih hudih časih se je zgodil tudi čudež s podobo Matere Božje v Radni na Ogerskem, v škofiji Czanadski.

Veliko let je preteklo, ko je osemdesetletni starček Jurij Vrihonasa, dober božnjak, za svojo hišico kupil podobo Matere Božje od nekega Italijana, ki je prodajal razne podobe. Pozneje je prišla ta sicer revna podoba v majhno kapelico v hribih na Radni. Verni hribovci so to podobo častili in obilno obiskovali. To češčenje je mili Bog pomnožil s čudežem.

Sultan Mustafa je leta 1695. neusmiljeno razsajal po Ogerskem. Grad Lipa je oropal in na daleč okoli reke Moros je vse požgal in pokončal. Tudi v Radniške hribe so priderli kervoželjni Turki in kapela Matere Božje na Radni je bila porušena. Do vsega kerščanstva divje serditi Turki so znosili vse lepotije kapele na sredo; zmetali so na ta kup vso mašno obleko in na verh so vergli še podobo Matere Božje, ki je bila slikana le na papir. In zdaj zapalijo vse to, ob enem pa tudi streho te kapele. In glej čudo! ko je ves nametani kup zgorel, ostala je podoba nepokvarjena, le zunanja stran je začernela, kar se še zdaj pozna. Goreče strešne deske pa so letele na levi breg vode Moros celó do Lipe, akoravno je bilo vse mirno, brez vse sape. In čudno! Tam so zažgale turške šotore, da je zgorelo mnogo Turkov. Turški poveljnik, ko je to čudo videl, hudo se je razserdil ter v naglo smert obsodil požigalca Radniške kapele. Med tem je jahal drug turški spáhi do cerkvice, da bi jo še enkrat zapalil in vse uničil. Ali Bog je v večje češčenje svoje preblažene Matere storil še drugi čudež. Ker je človeško serce terši kakor kamen, da ga celó čudež ne omehča, je usmiljeni Bog res omečil kamen. Ko je neverni Turk s hudobno željo jahal proti kapeli in se je že približal svetišču, zadene se njegov konj tako globoko v kamen, da se več ne more ganiti. Še kažejo kamen, na kterem se poznajo vderta konjska kopita.

Kmalu potem je bil mir sklenjen s Turkom in Turki so zapustili Radno. Frančiškani so pogorišče popravili in večjo cerkev sezidali. Bog pa je le še s čudeži poterjeval pobožne v večjem češčenji Matere Božje. Verni kristjani, pa tudi neverniki in celó Turki so videli večkrat, da je bila cerkev preblažene Device vsa v čudni bliščobi, kakor v plamenu. Preobilne so milosti, ktere so častivci nebeške kraljice v tem svetišči prejemali.

Ko je leta 1732. grozovita kuga razsajala po Ogerskem in jih je na tisoče pomorila, svetovala je v mestu Arad pobožna žena Marija Bumer, naj se podajo na Marijino Božjo pot na Radno, in prestrašna kuga je odjenjala. Zato so prebivalci mesta Arad storili obljubo, da hočejo vsako leto po štirikrat romati k Materi Božji na Radno. (Covdenhove.)

3. Marija Šajn (Schein).

Podajmo se v duhu na Češko. Visoko tam gori so imenitne Češke Toplice, ki daleč po svetu slové. Te zdravilne toplice pa nas ne bodo motile, čeravno imajo marsikaj mikavnega, kakor navadno vsake toplice; zlasti še, kamor ne hodijo ljudje le zdravja iskat, ampak kjer se shajajo večkrat lahkoživci, da denar in čas zapravljajo, kar bo pa morebiti enkrat marsikomu presedalo.

Od teh Čeških Toplic še eno uro hoda med prijaznimi ravninami in med rodovitnimi njivami je imenitna Božja pot

„Marija Schein“, po naše bi se reklo „Marijin svit ali žar“. Velika in lepa cerkev je obdana z zidovjem, v ktero je vzidanih sedmero enakih kapel, na čast sedmerim bolečinam Matere Božje. Spredaj na čelu je cerkev vsa ozaljšana z lepimi podobami. Nad vratmi je žalostna Mati Božja. Na eni strani sveti Ignacij iz Lojole, na drugi strani sveti Frančišek Ksaverij, ki nam naznanujeta, da so očetje Jezusovega reda čuvaji tega svetišča. Zgoraj so podobe čeških svetnikov, sveti Janez Nepomuk, sv. Venčeslav, sveti Prokop in še drugi.

Cerkev je 170 črevljev dolga, 82 črevljev široka. En sam visok in zares veličasten obok krije veliko cerkveno ladijo. Podajmo se naprej do velicega altarja, ki hrani zaklad, kteri pripelje vsako leto veliko tisoč romarjev na to Božjo pot. Štirje velikanski stebri nosijo nebo, pod kterim je altar. Med umetno izdelanimi rezbarijami je postavljenih mnogo podob. Altar je tako napravljen, da se spredaj in tudi zadaj zamore opravljati daritev svete maše. Sredi altarja, nad tabernakeljem, je čudodelna podoba Matere Božje. Je pa čisto majhna, na videz prav malo vredna, iz gline narejena podoba, le do pet palcev visoka; to je žalostna Mati Božja s truplom svojega Božjega Sina na naročji. Ker pa po stari navadi to majhno podobo dajó vernim romarjem poljubovati, prevlekli so jo s pozlačeno kovino, da se tako obvaruje vsega poškodovanja.

Kako se je ta Božja pot začela? Berž ko ne, da je po svetu malo čudodelnih podob, ki bi bile toliko sem ter tje prenešene, kakor ta podobica žalostne Matere Božje. Najpoprej so to podobo častile pobožne nune v Švacu. Ko so pa divji Husiti te bogoljubne duše pregnali in njihov samostan porušili, poskrile so se uboge nune v bližnji goščavi, kjer je zdaj Božja pot Marija Šajn. Celih dvanajst let so se reve skrivale po takrat nezdravi goščavi. Zavoljo tega preganjanja so tej Božji poti najpoprej rekli: Marija v revi. Edina tolažnica v tem britkem terpljenji preganjanim nunam je bila čudodelna podoba žalostne Matere Božje, ktero so seboj odnesle v to žalostno zavetje. Pred to podobo kraljice vseh mučencev so svojo nadlogo tožile in udanosti in poterpežljivosti prosile.

Leta 1434. je bila nesrečnim Husitom ravno Marijin mesec odvzeta vsa moč. Ali uboge nune so ena za drugo obnemogle in pomerle. Predno je zadnja nuna umerla, skrila je podobo Matere Božje v veliko votlo lipo ter jo je prepustila sami previdnosti Božji. In previdnost Božja je kmalu razodela svoje skrivnostne namene.

Nekaj časa pozneje, 8. kimovca, na praznik Marijinega rojstva, pride mlada dekla iz bližnjega mesta Gravpen do tiste lipe. Pod lipo je izviral bister studenec in tu je rastlo obilno trave. Dekla je prišla travo nabirat, ker pred praznikom ni utegnila. Komaj pa je nekoliko naterga, urno plane proti njej prestrašna kača ter se ovije njene roke. Dekla, preplašena strupene kače, kliče Marijo na pomoč. Kača vije svojo glavo proti lipi in strašno žvižga proti njej, da se to dekli čudno vidi. Potem pade z roke na travo ter se zgubi. Dekli se nič hudega ne zgodi. Iz drevesa pa prihaja čudna bliščoba. Dekla, vesela da je rešena, urno teče domu ter pove svojemu gospodarju, kar se je zgodilo. Ta povabi še svojega soseda in oba gresta k lipi in kmalu zagledata podobo Matere Božje, ktero so bile pregnane nune skrile. Iz spoštovanja se ne upata dotakniti čudodelne podobe; gresta torej k svojemu župniku in mu vse razodeneta. V slovesni procesiji so prenesli zdaj podobo v Gravpensko farno cerkev. Ali drugo jutro je ni bilo več v cerkvi. Našli so jo zopet v lipi. Trikrat se je

ta podoba povernila v svojo lipo. V tem so vsi spoznali, da Marija hoče, naj se v tej samoti časti. Najpoprej so postavili pri lipi leseno, pozneje pa zidano kapelico. Ljudje so obilno zahajali na ta samotni kraj, da so Mater Božjo počastili in jo v svojih potrebah pomoči prosili, in že takrat so bili mnogi prečudno uslišani.

Čez kakih petdeset let pozneje, ko so to čudodelno podobo dobili, prizidal je premožen mož h kapeli precej dolgo poslopje v cerkveni podobi.

Kakor so poprej Husiti gerdo rojili po Češkem in Bog ve koliko svetišč požgali in poderli, tako so pozneje razsajali drugi krivoverci, Luterani in Kalvini, po tej deželi. Vendar je ostala ta čudodelna podoba neoskrunjena. Leta 1584. je kupil grajščino Gravpen Jurij Popel-Lobkovic, pobožen kristjan. On je že skoraj razpadlo cerkev vso popravil in sedem kapelic prizidal. Ustanovil je večno sveto mašo na vsako saboto v letu. Ker je pa vedno več pobožnih romarjev obiskovalo to Marijino svetišče in so verniki želeli, da bi lahko vsak čas svete zakramente prejemali, je dobri Lobkovic za zmiraj odstopil cerkev in Božjo pot in jo izročil očetom iz Jezusove družbe.

Trideset let pozneje je nastala prestrašna vojska, ki je trajala tudi celih trideset let. V tem žalostnem času so petkrat skrili čudodelno podobo preblažene Device pred vojaško divjostjo. Ko je zopet nastopil že toliko zaželjeni mir, sklenili so novo cerkev postaviti na čast toliko preganjani čudodelni podobi. Duhovniki in svetni knezi so s svojimi obilnimi in bogatimi darovi prihiteli, da bi prej ko prej dozidali novo svetišče nebeški kraljici. Ali še enkrat so priderli hudobni krivoverci in zopet so morali čudodelno podobo umakniti. Vendar po nekterih mesecih se je vse umirilo in odslej ni bilo nobenega nadlegovanja več. Božja pot si je hitro opomogla, ker pobožni verniki so od vseh krajev prihajali semkaj ter so pri Mariji v raznih potrebah iskali pomoči in so jo na njeno mogočno priprošnjo tudi v dušnih in telesnih nadlogah dobivali v vsej obilnosti. (P. A. Princ.)

4. Boleslav.

Naj še nekoliko opišem slavno Božjo pot Matere Božje, ktero je pred svojo smertjo obiskal sveti Janez Nepomuk na Češkem. In ta je Stara Boleslav.

Sveta brata Ciril in Metodij, slovanska apostola, sta prinesla seboj podobo milosti polne Matere Božje, ko sta prišla oznanovat resnice zveličanske vere Slovanom, kteri še niso poznali Jezusa Kristusa, Sinu Božjega in našega Odrešenika. Ko sta sveta brata Moravijo in Panonijo v svetih resnicah podučila in pokristjanila, bila sta poklicana v Rim, kjer ju je papež Hadrijan II. v škofa posvetil. Sveti Ciril je umerl v Rimu. Sveti Metodij pa se verne nazaj k svojim ljubljenim Slovanom. Ker je bil velik častivec Matere Božje, nosil je omenjeno Marijino podobo s seboj. Ž njo je prišel tudi na Češko in mnogo češkega ljudstva je kerstil; tudi vojvodo češkega, Bořivoja in ženo njegovo, Ljudmilo, in njune otroke je v sveti veri podučil in kerstil. Posebno lepo je živela vojvodinja Ljudmila in sv. cerkev jo časti svetnico. Tej sveti ženi je škof Metodij podaril malo podobo Matere Božje. Pred svojo smertjo je Ljudmila ta zaklad podarila svojemu vnuku, svetemu Venčeslavu, ki jo je vedno nosil pri sebi. Ko je pa Venčeslava lastni brat umoril, spravil je to podobo zvest služabnik umorjenega kralja, Povidin. Da bi to svetinjo obvaroval onečastenja, zakopal jo je skrivaj na kraj, kjer zdaj stoji prelepa cerkev Matere Božje v Boleslavi.

Leta 1160., ko je na Češkem kraljeval Vladislav, oral je na tem kraji kmet svojo njivo. Ko pa priorje do mesta, kjer je zdaj veliki altar čudodelne podobe, ustavi se živina, pade na svoja kolena in se čudno z glavo pripoguje. Oratar je ne more spraviti nazaj. Začuden gleda, kaj hoče to biti. Ko se sem ter tje ozira, vidi pred živino na tleh prelepo podobo Matere Božje, z nebeškim Detetom na naročji. Z neznanim veseljem pobere kmet to sveto podobo ter jo nese kanonikom v Staro Boleslav. Tudi ti so bili neizrečeno veseli tega zaklada. Urno so postavili majhno leseno cerkvico na tistem mestu, kjer je kmet našel podobo in to so vanjo dali v očitno češčenje. Nekaj let pozneje sta Janez Kapun in njegov sin Piram sezidala namesto lesene čedno kamenito cerkev.

Pravoverni Čehi so vedno bolj obiskovali to Marijino svetišče, zato so l. 1617. začeli zidati novo veličastno cerkev, ki še zdaj stoji. K temu je veliko pripomogla pobožna Ana, žena cesarja Matije. Pa še le l. 1630. je bila dodelana velika cerkev.

Pa tudi tega Marijinega svetišča hudobni krivoverci niso pustili pri miru. Luteranski Saksonci so priderli na Češko. Vodil je to grozovito druhal neki Lorenc Hofkirhen. Ta je z vso silo napadel mesto Boleslav ter ga je prepustil svojim vojakom, da so po svoji volji plenili in ropali. Sam pa je derl v Marijino cerkev ter je mislil, da čudodelna podoba mora biti posebno velike vrednosti. Podoba Marijina je bila slikana na neznano kovino in ropar je mislil, da je zlato. Ko pa bolj natanko preiskuje, spozna, da se je zmotil in ves razkačen obesi jo potem v Pragi z velikim zaničevanjem, v neizmerno žalost pravovernim, na vislice. Potem jo pa še s seboj vzame na Saksonsko.

Ali z Bogom se ni šaliti. Pravični Bog ne more prepustiti, da bi njegova sveta Mati, če tudi le v podobi, bila gerdo zaničevana. Tudi tukaj zaslužena kazen ni izostala.

Ravno tam, kjer je sveta podoba visela na vislicah, bila je glava odsekana oskrunjevalčevemu bratu, ki je bil tudi velik hudodelnik. Prestrašni oskrunjevalec sam pa je bil popolnoma premagan na mestu, kjer je oropal čudodelno podobo, in Švedi so ga odpeljali v sužnost.

Še le leta 1635. je bogoljubni cesar Ferdinand II. za visoko ceno nazaj kupil oropano čudodelno podobo ter jo prinesel v zlato Prago. Njegov sin in naslednik Ferdinand III. jo je z veliko slovesnostjo nazaj spremil v Boleslav. Vendar ni še bilo mirú. Ko so krivoverski Švedi še enkrat priderli na Češko, odnesli so pravoverni kristjani čudodelno podobo, da bi se jej zopet ne zgodila kaka nečast in prenesli jo celó v dvorno kapelo na Dunaj. Kardinal in veliki škof v Pragi, grof Harah, jo je leta 1646. z vso mogočo slovesnostjo nazaj postavil v Boleslav, kjer jo do današnjega dne visoko časté pobožni Čehi; zlasti še zato, ker vsi vedó, da tu sèm je popotoval sveti Janez Nepomuk, ta veliki svetnik Božji. Ko je namreč hudobni kralj Venčeslav pregrešno silil vanj, naj mu pove, kaj se mu pobožna kraljica spoveduje, on pa tega storiti ni smel ne hotel, spoznal je sveti mašnik, da se bliža velik boj. Zato je romal k čudodelni podobi Matere Božje v Boleslavo, da bi izprosil potrebne pomoči od nje, ktero je vedno visoko častil. Ko se Mariji priserčno priporoči in se na večer vnebohoda Kristusovega nazaj verne v Prago, ukaže kralj zapreti ga in po hudih mukah zvezanega čez visok most vreči v reko Veltavo. To se je zgodilo leta 1383.

Pravoverni Čehi v velikih trumah romajo v Boleslav. Kralji in knezi poklekajo pred čudodelno podobo nebeške

kraljice in sebe in svojce priporočujejo njenemu mogočnemu varstvu. In mnogoteri čudeži poterjujejo zaupanje vernih kristjanov. (P. Krönes. Covdenhove.)

5. Marija pomočnica v Inomostu.

Še na Tirolsko moramo romati. Tirolci so zares pravi možaki, pa so tudi veliki častivci Matere Božje. Posebno priljubljena je verlim Tirolcem ena podoba Matere Božje. To vidiš po vseh hribih in dolinah Tirolskih. Skoraj je morebiti ni hiše, ki bi ne imela te podobe. Vidiš jo zunaj nad hišnimi vratmi ali na zunanji steni. Najdeš jo na steni pri posteljah ali nad mizo. Tu jo vidiš naslikano prav revno, tam zopet umetno. Vse te podobe so posnete po eni podobi. Marija sedi s svojim nebeškim Detetom. Glava deviške Matere je na desno nagnjena proti Božjemu Detetu. Dete se z levo ročico oklepa materinega vratú, z desnico jo pa gladi po bradi. Z levo nožico stoji na Marijinih kolenih, z desno pa na njeni levici.

Poglejmo, kje se nahaja perva ta podoba, po kteri jih je ponarejenih brez števila. In zakaj je na Tirolskem toliko priljubljena ravno ta podoba Matere Božje?

Idimo sedaj v duhu v farno cerkev v Inomostu, ki je posvečena svetemu Jakobu. Na sredi velikega altarja je stara podoba, slikana na leseno desko, pet pedi visoka in štiri široka. To je imenitna podoba „Marija pomočnica“. Po tej podobi je ponarejenih po vsem Tirolskem toliko, da bi jih gotovo ne preštel. V Inomostu je težko ktera hiša, da bi ne imela te podobe.

Ako to podobo v cerkvi svetega Jakoba bolj natanko pogledamo, spoznali bomo, da imajo umetniki prav, ki pravijo, da ta Marija pomočnica je posebno lepo slikana, da je to izverstno umetnijsko delo, med tem ko so druge čudodelne podobe Matere Božje večinoma navadno, včasih celó okorno, čisto priprosto narejene. Veličastno, pa neizrečeno ljubeznivo sedi Mati Božja in ima Jezuščeka skoraj čisto golega na svojem naročji. Njena obleka je modra, z rumenkasto podlogo; plašč je rudeč, čez kolena pregernjen. Čez plašč padajo obilni, zlatorumeni lasje, ki so na glavi s černim trakom prevezani. Čisto redka tančica pokriva glavo Matere Božje in tudi Detetovo doli do oči. Mati ljubeznivo-milo gleda, Dete pa ima svoje oči v Materine uperte.

Da bomo vedeli zgodbo te podobe in te Božje poti, moramo se v duhu nazaj podati kakih tri sto let.

Ko je bil nadvojvoda Leopold V., brat cesarja Ferdinanda II., deželni knez na Tirolskem, vstala je na Nemškem huda verska vojska, ktero sploh imenujemo tridesetletno vojsko. Krivoverski Švedski kralj Gustav Adolf si je hotel s silo podvreči vse nemške dežele, da bi jim vzel najdražji zaklad, sveto vero, ter jih vklenil v jarm nesrečnega krivoverstva. Marsikje se je morala prava katoliška vera umakniti luteranski krivi veri. Tirolska dežela pa s svojim knezom vred je ostala zvesta Rimu in katoliški veri. In za to veliko milost se mora Tirolska posebno zahvaliti Materi Božji. Bogoljubni deželni knez je imel v svoji palači v Inomostu lastno svetišče, v ktero se je ob času britkosti zatekal in kjer je tudi prejel pomoč. Poprejšnja leta je bil namreč Leopold obiskal luteranskega kneza na Saksonskem, Janeza Jurija. Ta je imel veliko galerijo slik. In knez Saksonski je Leopoldu ponudil, naj si izvoli v spomin eno teh podob, kterokoli hoče. Leopold je zapazil prašno podobo Matere Božje, ki ni bila posebno cenjena. Zdelo se mu je, ker ga je Marijino oko tako milo gledalo, kakor da bi ga ta podoba prosila, naj jo

reši s tega kraja. Poprej je bila ta podoba v veliki cerkvi svetega križa v Draždanih. Ko so pa Saksonci sprejeli luteransko krivo vero in vse podobe Matere Božje zavergli, prišla je ta podoba v kraljevi grad.

V začudenje vseh pričujočih je bogoljubni Leopold si izvolil to malo cenjeno podobo, gotovo po višjem nagibu. Vzel jo je s seboj v Inomost ter jo postavil v svojo hišno kapelo. Tako ljuba mu je bila, da jo je imel za največji zaklad. Nikoli se ni mogel ločiti od nje, še na popotovanji jo je imel seboj. Pobožni knez je s svojim zaupanjem do te podobe prejel veliko Božjih milosti. Ko je njegova žena Klavdija nekdaj bila v veliki nevarnosti, prinesli so to podobo v njeno sobo in Klavdija je urno ozdravela, kar je sama večkrat v večje počeščenje Matere Božje pripovedovala.

Ko se je torej strašna vojska Tirolskim mejam bližala, ukazal je Leopold to podobo Matere Božje prenesti v farno cerkev svetega Jakoba, naj bi Tirolci očitno prosili Mater Božjo, da ona s svojo mogočno priprošnjo deželi obvaruje ljubi mir in pravo sveto vero. Veselo so pobožni Tirolci pozdravljali Marijo, z velikim zaupanjem so jo častili, terdno se zanašaje, da ravno ta podoba, ki je bila rešena iz rok krivoverskih Saksoncev, jim je zastava, da jim bo katoliška vera obvarovana pred silo verskih sovražnikov. Vsem je bila ta podoba zagotovilo zmage katoliške cerkve nad krivoverstvom in zavetje zoper strah grozovite verske vojske. Zato jo vsi imenujejo „Marijo pomočnico“.

Hitro so po tej podobi druge ponarejali in povsodi so katoliški Tirolci se zbirali ter so se vnemali v bojevanji za sveto katoliško vero. V černi vojski so vstali in z nepremakljivo serčnostjo so se ustavili vsakemu vsiljevanju krive luteranske vere. Goreča vnema je prešinila vso deželo in močan verski čut je obvaroval Tirolsko vseh neviht tridesetletne vojske in vse nesreče pogubilne krive vere.

Ni še potihnil vojskin hrup, ko je pobožni knez Leopold V. umerl l. 1632. Njegova žena je zdaj vladala za svojega mladoletnega sina, ki mu je bilo ime Ferdinand Karol. Ko je vojska jenjala in je bila Tirolska dežela rešena, prenesli so čudodelno podobo iz farne cerkve nazaj v kraljevi grad. Ni čuda, da so Tirolci to podobo častili in na njeno pomoč veliko zaupali, ker so spoznali, da jim je Marija res pomagala, jim sveto zveličansko vero ohranila. O, ko bi jim bilo dano, to čudodelno podobo vedno častiti na očitnem kraji!

Ko je leta 1646. Ferdinand Karol nastopil vlado in so nastali bolj mirni časi, prosilo je ljudstvo in duhovščina večkrat dobrega vladarja, naj bi privolil, da se ta čudodelna podoba izpostavi v očitno češčenje. Dobri knez ukaže tedaj iz hvaležnosti, naj se Marijina podoba prenese iz grajske kapele v farno cerkev. Posebna kapela je bila odločena tej čudodelni podobi in vpeljana je bila bratovščina „Marije pomočnice“.

Od tedaj je „Marija pomočnica“ v Inomostu obilno obiskovana Božja pot do današnjega dne. Dragi darovi zaljšajo to svetišče in mogočna priprošnja Marijina povernila je priserčno in verno pobožnost zvestim Tirolcem z obilnimi dobrotami in s posebnimi milostmi. Že pervi mesec se je 350 ljudi oglasilo, ktere je Marija prečudno uslišala.

V zahvalo, da je Bog na priprošnjo Marije pomočnice Tirolsko obvaroval nesrečne verske vojske, zidala je dežela novo cerkev v Inomostu njej na čast. Po vsej deželi pa so zidali več malih, pa tudi velikih cerkev na čast Mariji pomočnici. Takrat je tudi v bližnjem mestu Pasavi se pričela Božja pot k „Mariji

pomočnici". Stolni dekan Švendi je imel posebno zaupanje do Marije in umeten slikar mu je posnel čedno podobo Marije pomočnice; to je pobožni dekan v svoji sobi imel in pred njo je opravljal z veliko vnemo svoje vsakdanje molitve. Neki dan je videl iz svojega verta, kako se v procesiji veliko lučic pomika na bližnjo goro. Na tej gori sezida malo kapelico in va-njo postavi svojo ljubljeno podobo. Kmalu potem se mu preblažena Devica sama prikaže. Bogoljubni Švendi stori obljubo, da hoče namesto kapele postaviti cerkev. Že v kapelo je hodilo veliko ljudi molit. Ko je bila pa dodelana cerkev, se je urno množilo število pobožnih Marijinih romarjev.

Ko je veliko nadložnih prečudno uslišanih, razglasila se je ta Božja pot daleč na okrog. Iz vseh krajev so hodili k Mariji pomočnici, nektero leto je bilo prejetih do sto tisoč svetih obhajil. Tako je „Marija pomočnica" v Inomostu in v Pasavi za vse čase vesel spomin, kako dobra in mogočna je nebeška Mati zvestim Tirolcem. (Donin. Hungari.)

6. Št. Jurjevo.

Naj omenim še eno Božjo pot naše ljube Matere Božje na Tirolskem. Na levem bregu reke „In" je na stermi skali Marijina cerkev, ki jo Tirolci imenujejo Georgenberg. Mi bi jej rekli Jurjevo. Nahaja se na meji blizo Bavarske.

V srednjem veku je živela v bližnjem bavarskem tergu Aiblingu pobožna žlahtna družina. Imela je ta hiša bogoljubnega sina, ki mu je bilo ime Rathold. Ta je imel neko posebno željo, da bi v kaki samoti edino le Bogu služil. Zapusti svoje stariše in brate, odpove se vsemu posvetnemu ter se izroči Bogu in Materi Božji in se poda v zaraščene hribe na levi strani deročega Ina. Po daljnem iskanji pride v samotno grapo, ki je bila s starim drevjem vsa zaraščena. Na visokem skalovji, pod kterim je globoko doli šumela urna bistrica, mu je kraj ugoden. Sklenil je, ostati v tej marsikomu grozni samoti. V skalnati votlini nad šumečo vodo si je izvolil stanovanje. Na bližnjem griči si je postavil malo kapelico, ktero je posvetil svetemu Juriju, patronu svojega rojstnega kraja. To je začetek Božje poti na St. Georgenberg-u, po naše na Št. Jurjevem.

Dalje časa je mladi puščavnik živel v tej samoti ter se v svojih svetih premišljevanjih z Bogom pogovarjal. Po Božji naredbi se mu obudi želja, da bi enkrat zapustil svojo puščavo in romal na grobove svetih apostolov Petra in Pavla v sveto rimsko mesto in še na grob svetega apostola Jakoba, na takrat slovečo Božjo pot Kompostelo na Španskem.

To romanje je terpelo več let, ker takrat še ni bilo železnic, še dobrih potov ne in romarji so v tistem času le peš hodili. Rathold se je vernil nazaj, obdarovan z velikimi darovi. Bil je v mašnika posvečen in s seboj je prinesel lepo in priserčno milo podobo žalostne Matere Božje. To podobo je presrečni mašnik postavil na altar svoje kapelice in pred njo je prebil veliko ur ter je v sv. premišljevanji užival rajsko veselje.

Bog pa je hotel to lepo luč na svetilnik postaviti. Kmalu so zvedeli za bogoljubnega mašnika pobožni kristjani ter so ga obiskovali in si ga za dušnega voditelja volili. Nekteri so celó pri njem ostali in kmalu je nastala mala bogoljubna družba. Skalnata votlina je bila pretesna, tudi kapelica premajhna. Sklenili so, postaviti spodobno hišo Božjo in zraven več malih stanovanj. Ali k temu je bilo treba pripomočkov. Rathold se je namenil na svoj nekdanji dom, da bi se svojim ljudem še enkrat pokazal, pa jih

poprosil, da bi mu morebiti kaj pripomogli k zidanju nove cerkve.

Njegovi stariši so med tem že pomerli. Bratje so ga bili prav veseli in so mu obljubili zdatno pomoč. Tudi več druzih sosednih, takrat zares pobožnih grajščakov je ponudilo svojo radodarnost.

Kmalu se v samotnem kraji vzdigne lepa cerkev, ktero so posvetili na čast svetemu Juriju in svetemu apostolu Jakobu. Zraven so pozidali celo versto malih hišic ali puščavic za menihe. Tudi oni grajščaki so si postavili male hišice, v ktere so večkrat prihajali, da so, prosti posvetnega šuma, skerbeli za svojo dušo. Tudi svoja zadnja leta so tu preživeli.

Blizo te nove cerkve, pri veliki košati lipi, so pozidali tudi čedno kapelo na čast žalostni Materi Božji, v ktero so postavili njeno podobo. Zato so to Božjo pot večjidel imenovali tudi: „Pri naši ljubi Gospej pod lipo“.

Tako je postal ta stermi skalnati hrib šola molitve in skrite čednosti. Edina pot do tega svetišča je peljala čez 160 črevljev dolg in pokrit most, ki je bil zidan nad 110 črevljev nizko globočino, kjer je peneča bistrica po skalovji urno naprej šumela. Sveta tihota je bila v tem samotnem kraji.

Dolgo je sveti puščavnik Rathold vodil to družbo in bil je s svojim zgledom in s svojimi lepimi nauki skerben voditelj vsem romarjem, ki so pri žalostni Materi Božji pod lipo pomoči in tolažbe iskali. Slednjič ga je Bog poklical v boljše življenje. Na altarji žalostne Matere Božje se vidi njegova podoba v mašniški obleki zraven podobe svetega Jakoba. Bog je blagoslovil njegovo delo. Vedno več romarjev je prihajalo k žalostni Materi Božji pod lipo. Veliki darovi radodarnih kristjanov so preskerbeli vedno več puščavnikov na Št. Jurjevem. — Reginbert, škof v Briksenu, je leta 1125. zbral vse menihe, ki so tukaj posamezno živeli ter je ustanovil benediktinski samostan. Dal jim je voditelja imenitnega opata Eberharda. In hitro in lepo je cvetela zdaj ta Marijina Božja pot. Kmalu je bila cerkev premajhna. Postavili so novo cerkev, veliko in veličastno, ktero je Briksenski škof Konrad leta 1204. posvetil. Vsi bližnji škofje so priporočevali svojim vernikom obiskovanje Marijine Božje poti na Šent Jurjevem. Kakih dvajset sosesk je vsako leto romalo v slovesni procesiji na to sveto goro. Spravljeni z Bogom in potolaženi so se vračali pobožni romarji nazaj na svoj dom.

Ali na zemlji je vse spremenljivo. Tudi ta samotni kraj so zadeli žalostni, nesrečni dnevi. Leta 1284. je hud požar pokončal celo s toliko težavo doveršeno delo na Št. Jurjevem. Le samo podobo žalostne Matere Božje so ubogi menihi rešili. S to svetinjo so jokaje zapustili sveti kraj.

Vendar to mesto milosti Božjih ni bilo dolgo zapuščeno. Škofje in grajščaki so ponudili svojo pomoč, da se Božja pot na Št. Jurjevem vnovič pozida. Tudi verniki so obilno pripomogli. Kmalu se vzdigne na pogorišči cerkev in samostan. Zopet se razlega zbrano prepevanje psalmov, zopet se zbirajo v velikih trumah pravoverni romarji pred podobo žalostne Matere Božje.

Leta 1313. se je zgodilo tukaj čudo, ki je vedno bolj množilo popotovanje na to Marijino svetišče. Neki mašnik je obhajal presveto daritev nove zaveze, sveto mašo. V trenutku, ko je mislil zaužiti sveto rešnjo Kri, ga obleti dvom, je li res v kelihu v podobi vina prečeščena rešnja Kri Jezusa Kristusa? In pri tej priči se spremeni bela podoba vina v kervavo-rudečo, in presveta Kri zavre v kelihu in teče iz keliha na altarni pert. Ves bled in prestrašen stoji mašnik pri

altarji in ne more končati presvete daritve. S škofovim privoljenjem je bila ta prečudna Kri vernemu ljudstvu izpostavljena v očitno češčenje.

Št. Jurjevo je bilo zdaj daleč na okoli sloveč kraj milosti Božje. Posebno priljubljena je bila ta Božja pot vitezom in grofom, ki so tiste čase zares pobožno živeli. Mnogi so postavili na tem svetem hribu svoje rakve, da so konec svojega pozemeljskega življenja počivali zraven Marijinega svetišča pod lipo.

23. listopada 1450. leta je nesrečni ogenj v drugič pokončal vse poslopje na Št. Jurjevem. In 24. mal. serpana l. 1637. v tretjič. Obakrat pa je bila rešena čudodelna podoba žalostne Matere Božje. In vselej so pobožni menihi s pomočjo vernega ljudstva vnovič postavili cerkev in samostan, in Božja pot se je zopet ponovila.

Ko je na delopust pred praznikom vseh svetnikov leta 1705. že četertič vse pogorelo, so ta častiti praznik opat in menihi žalostnega serca nesli čudodelno podobo s hriba ter so mislili, da so se za vselej poslovili od tega sv. kraja.

V podnožji tega skalnatega hriba se je v nekterih letih vzdignila imenitna opatija Fleht; ker so sklenili, da ne bodo na novo zidali na Št. Jurjevem, ki je tolikrat že pogorelo. Ali žalostna Mati Božja in toliko stoletij uterjena navada kerščanskih romarjev si je izvolila le visoki in stermi hrib v mesto posebnih milosti Božjih. Torej je opat Maurus zopet postavil na Št. Jurjevem cerkev na čast žalostni Materi Božji in tudi potrebno stanovanje mašnikom, ki so pobožnim romarjem zopet delili svete zakramente. 2. malega serpana 1725. l. so v slovesni procesiji prenesli čudodelno podobo v novo cerkev v neizrečeno veliko veselje pravovernih kristjanov.

Še dandanašnji roma na stermi hrib marsikteri skesan grešnik, marsikteri hudo obiskovan, da pred čudodelno podobo žalostne Matere Božje išče in zadobi spravo z razžaljenim Bogom, serčnost in pomoč v svojih stiskah ter se ves potolažen verne nazaj. (St. Georgenberg Abtei. Innsbruck.)

XI. Marijina Božja pota na Hrvaškem.

A. Senjska škofija.

I. Tersat.

Dolgo smo v duhu romali po tujih deželah. Obhodili smo veliko sveta, videli starodavne in nektere zares velikanske tempelje, posvečene nebeški kraljici in naši ljubi Materi. Spoznati moramo v tem duhovnem popotovanji, da po vsem kerščanskem svetu Marijo visoko častijo, in to po vsej pravici, ker ona se povsodi skazuje dobro in milostljivo mater. — Podajmo se zdaj še nekoliko v sosedne kraje in preglejmo Božja pota, ktera so naši očetje postavili Materi Božji v čast in kjer so na njeno mogočno prošnjo dušne in telesne milosti v vsej obilnosti prejemali in kjer jih še v naših časih prejemajo vsi pobožni romarji.

Ako premišljujemo zgodbo svete kerščanske vere, moramo spoznati, da mili

Bog našo domovino od nekdaj posebno ljubi. Že od nekdaj se je tukaj oznanovala sveta vera; saj je sveti Mohor po splošni misli naš rojak. Od tistih pervih časov nam še zmiraj sveti luč sv. vere. In tudi to posebno milost je hotel Bog Slovencem skazati, da je ukazal po svojih angeljih Nazareško hišico prenesti v naše kraje. Angelji so jo prinesli v saboto 10. dan Marijinega meseca leta 1291. na mali hribček zraven primorskega mesta Reka.

Kakošna je ta hišica? kako se je preseljevala? to vse je bolj obširno popisano pri Marijini Božji poti v Loreto (str. 44. do 48.).

Zdaj naj le nekoliko opišem Marijino Božjo pot na Tersatu.

411 kamenitih stopnic pelje na prijazni griček zraven Reke do samostana in cerkve menihov frančiškanov na Tersat, kjer je nekdaj stala Nazareška hišica. Že pobožni grof Frangepani je postavil malo kapelico na ta kraj, kjer je sveta hišica stala. To kapelico so sploh imenovali svetišče. Vendar pravega svetišča le niso imeli, ko jim je bila sveta hišica odvzeta. Zato pa so vedno zdihovali po Marijini hišici. Hodili so pobožni Hervatje vsa stoletja, odkar se je sveta hišica na Laško preselila, čez nevarno morje v Loreto, in z razprostertimi rokami so klicali in milo zdihovali: „Verni se nazaj, o prelepa vseh žen! Verni se nazaj s svojo hišico, o Marija?“ In še dan današnji romajo Primorci v Lavretansko hišico in mnogi še ravno tako žalujejo in zdihujejo po tem svetišči.

Cerkev na Tersatu.

Ko je papež Urban V. iz Avignona leta 1367. nazaj šel v Rim, obiskal je tudi čudodelno Marijo Loreto. Prigodilo se je, da ravno takrat tja priroma tudi cela množica Primorcev. Na novo tožijo pobožni romarji, zakaj jih je Marija zapustila in preserčno pa pretresljivo prosijo:

„Verni se nazaj s svojo hišico, o Marija! verni se nazaj!“

Sveti oče je bil zeló ginjen pri tem stoku in joku in obljubi jim, da jim v nekoliko tolažilo za nikdar pozabljeno zgubo dati hoče podobo, ktero ima iz pervih kerščanskih časov in ktero zavoljo njene čudodelnosti tudi Rimljani visoko časté. Ta podoba je 24 palcev široka, 18 palcev visoka, $2^1/_4$ palca debela deska cedrovega lesa, na kteri je slikana deviška Mati Božja s svojim Božjim Detetom na naročji. Na desnici podobe Matere Božje — v sredi deske — je zgoraj vpodobljeno oznanjenje velicega angelja Gabrijela Devici Mariji, spodaj na desnici sveti apostol Jernej z dvema dija-

konoma. Na levici Marijine podobe zgoraj je Kristus na križi in Marija in sv. Janez pod križem; spodaj sveti Pavel in dva tovariša ž njim. Ta podoba je posebno zato imenitna, ker jo sploh pripisujejo svetemu Lukežu. Zato so jo Rimljani visoko častili. V Rimu imajo zapisnik tistih podob Matere Božje, ktere pripisujejo svetemu Lukežu; med temi je zapisana tudi ta podoba na Tersatu.

V starih pismih na Tersatu je zapisano, da je papež Urban V. to čudodelno podobo vernim Hervatom podaril zlasti na prošnjo pobožnega grofa Frangepani-ja. Grofi Frangepani so bili iz stare rimske hiše bogatih pa vernih Anicijev, ki so ob času hude lakote ubogim kruh lomili in od tod so dobili priimek „Frangepani“, po naše „kruholomci“.

Živel je pa takrat v Rimu imeniten, svetemu očetu jako priljubljen pridigar, oče Bonifacij Neapolitanski, frančiškanski menih. Ta je prinesel to svetinjo na Tersat. Od zdaj je ljudstvo rado romalo v kapelico naše ljube Gospe, ktero je grof Frangepani postavil na mesto Nazareške hišice, ker je imelo in visoko častilo čudodelno, staroslavno podobo Matere Božje na tem kraji, kterega so zdaj imenovali „Tersat“, iz latinskega „ter sanctum“, to je, trikrat svet, ker je ta kraj zares v trojnem pomenu svet. Pervič je ta ravnica svet kraj, ker je tukaj bila hišica, v kteri je prebivala presveta družina Jezus, Marija in Jožef; drugič, ker hrani še zdaj to čudodelno, od starodavnih časov visoko cenjeno podobo Matere Božje; in tretjič je ta kraj zares svet, ker tukaj so pravoverni romarji že brez števila Božjih milosti na priprošnjo Marijino prejeli; zato so to podobo radi imenovali Mater milosti Božje.

Češčenje Matere Božje na Tersatu se je urno na vse kraje razširilo in od vseh strani so pobožni verniki obiskovali to Marijino svetišče, tako, da je bilo potreba več mašnikov, ki so to Božjo pot pospeševali in romarjem v dušnih potrebah postregli.

Grofa Leonardi in Damijan Frangepani sta pri mestu Senj zidala v čast svetemu Frančišku cerkev in samostan frančiškanom. Po zgledu teh svojih bratov je sklenil grof Nikolaj Frangepani, da hoče čez svetišče na Tersatu postaviti cerkev in jo spodobno ozaljšati. Ali bogoljubnega Nikolaja je smert prehitela in imenitno delo je prepustil svojemu nasledniku Martinu Frangepaniju.

Tisti čas, sredi 15. stoletja, so sloveli zares imenitni možje, sveti in serčni učeniki iz reda svetega Frančiška. Takrat je pridigal sveti Anton Paduanski, sveti Bonaventura, sveti Bernardin Sienski, ki so po vsem Laškem sprideno ljudstvo z vso vnemo klicali k potrebni pokori, in to z obilnim vspehom. Po Iliriji, po Bosni in po Slavonskem pa je z veliko močjo besedo Božjo oznanoval sveti oče Jakob iz Markije. Po Nemškem jih je veliko spreobernil goreči sveti Janez Kapistran. Te velike zasluge, ktere so si po svojih misijonih za Božjo čast toliko vneti menihi svetega Frančiška v vsej obilnosti pridobili, nagnile so kralje in kneze, grofe in barone, da so postavili frančiškanom mnogo cerkev in samostanov ter so jih z vsem potrebnim preskerbeli.

Po zgledu pobožnih knezov in po naredbi svojih prednikov je grof Martin Frangepani, ki je s premoženjem podedoval tudi lepe čednosti, čez svetišče na Tersatu postavil spodobno cerkev ter je menihom svetega Frančiška prizidal tudi samostan in ga obdaroval z njivami, s travniki in z vinogradi. In to vse je poterdil s pismom leta 1431.

Vendar kaže zidanje in tudi zgodovinarji so te misli, da Martin Frangepani je postavil cerkev le čez svetišče, t. j. po-

lovico sedanje cerkve; podaljšana je bila cerkev še le pozneje. Tudi samostana je le en del postavil in sicer tisti četerti del, ki je k cerkvi prizidan. Druga poslopja so pozneje prizidali z darovi raznih dobrotnikov.

Današnje dni se večkrat bere in sliši, da hočejo verni častivci Matere Božje preblaženo Devico posebno počastiti in da kronajo slovesno njene podobe. Ker je čudodelna podoba Matere Božje tudi kronana in je bilo to kronanje gotovo pervo v našem obližji, zato naj popišem še to

„Slovesno kronanje podobe Matere Božje na Tersatu.“

Sveta katoliška cerkev je od nekdaj skazovala preblaženi Devici Mariji, presveti Materi Sinu Božjega, za Bogom največje češčenje in je to posebno češčenje priporočevala svojim vernikom vse čase. Sveti papež Gregor VII. pravi: „Kaj hočem reči od tiste, ktero nebo in zemlja brez nehanja slavita, pa nikdar ne dospeta do tje, da bi jo njeni časti zadostno poslavila?“ Zato so vsi vidni poglavarji svete cerkve svoje pravoverne vedno vnemali v češčenji Matere Božje ter so to češčenje z neštevilnimi odpustki obdarovali in množili.

Po vsem kerščanskem svetu so na čast Materi vsemogočnega Boga stavili cerkve, kapele in molilnice; drugi posamezni častivci preblažene Device so spravili nove pobožnosti njej v čast na dan; drugi so napravili prelepe podobe, v kterih so predstavljali njene posebne čednosti ali njeno neskončno veliko čast. Mnogi so svoje priserčno češčenje nebeški kraljici razodevali s tem, da so njeno podobo obilno razsvetljevali ali da so to nebeško nevesto z dragimi kameni ali s prelepimi venci zaljšali in kinčali.

Živel je tiste čase posebno razsvetljen mož, Aleksander grof Sforca, kanonik pri vatikanski cerkvi ali pri svetem Petru v Rimu. Z Božjim navdihnenjem je iznašel novo češčenje Matere Božje. Bil je premožen in ukazal je zlatarjem, naj mu napravijo več zlatih kron. Te zlate krone je namenil podobam deviške Matere Božje, ki s svojo čudodelnostjo slové po vsem kerščanskem svetu.

Daleč na okoli se je zvedelo, kolike prečudne milosti so pravoverni kristjani dobivali na priprošnjo Matere Božje na Tersatu in vedno več romarjev je prihajalo na čudodelni kraj. Ko je ta sloves šel tudi po Laškem, zvedel je od te čudodelne Božje poti tudi bogoljubni škof Veronski, Janez Barbadik. Navdan velicega zaupanja in preserčnih željá, vzel je romarsko palico ter je popotoval do čudodelne podobe Matere Božje na Tersat. Očetje frančiškani so ga z vso častjo sprejeli. Veseli so bili, da tako imeniten gost počasti svetišče, ktero je bilo njihovi skerbi izročeno. In ta pobožni romar in veliki častivec Matere Božje jim je pervi povedal, kakšno novo počeščenje preblažene Device je iznašel grof in kanonik Aleksander Sforca. On pristavi, da to počeščenje zasluži tudi Marijino svetišče na Tersatu. Z resničnim prepričanjem misli škof Janez, da podoba Matere Božje tega čudodelnega kraja je posebno vredna, da dobi eno tistih zlatih kron, ki so v Rimu namenjene Marijinim podobam. Obljubi, da se hoče sam zato v Rimu potegniti in prositi. S to obljubo se verne pobožni škof v Verono nazaj. Vsi verniki, zlasti menihi, se mu priporočujejo za to novo počeščenje in mu priserčno želijo srečno popotovanje.

Ko za Marijino svetišče na Tersatu toliko vneti škof srečno domú pride, se urno oberne v Rim, razodene visokemu zboru svetih obredov milo prošnjo menihov na Tersatu ter jo s svojo priprošnjo posebno priporoči. Ko je bilo to natanko

preiskano, bila je prošnja uslišana in škof je v svoje neizrečeno veselje dobil zaželeni kroni z zagotovilom resničnosti, s pristavkom, da sme sam ti kroni djati čudodelni podobi na Tersatu na glavo preblaženi Materi in njenemu Božjemu Sinu.

Pobožni škof pa je med tem prevzel drugo škofijo v mestu Brescia. Tukaj je vstala huda kuga, da škof Janez ni mogel zapustiti svojih preplašenih ovčic in ni romal na Tersat, akoravno si je to prisrčno želel, da bi čudodelno podobo Matere Božje sam kronal. Prepustil je to čast Senjskemu škofu, da bi se tako predaleč ne odložilo to posebno počeščenje in prelepo kinčanje naše ljube Gospe na Tersatu. Ali zares čudna je previdnost Božja! Tudi ta škof ni mogel popotovati na Tersat. Nevarno je namreč zbolel. Zdaj je ta čast zadela posebnega častivca Matere Božje, ki je ravno lepo opisal Božjo pot na Tersatu. In ta je bil Novomeški prošt in namestni škof Jurij Franc Maroti, ki je bil pozneje škof Petinski ali Pičanski. Bil je za to slovesno kronanje odločen praznik Marijinega rojstva, 8. kimovca 1715. Priprave za to praznovanje so bile zares velikanske. Tudi so bili pridobljeni popolni odpustki. Najslavnejši pridigarji so bili povabljeni. Vsa sosedna duhovščina je prišla skupaj. Na vse strani, celó na cesarski dvor, so poslali povabilne liste. Priprave so bile take, kakoršnih takratni svet še ni videl. Vse se je pripravljalo na to novo godovanje. Vsak je storil, kar je le vedel in znal in kar je premogel. Že pred ta dan so prišle iz bližnjih krajev belo oblečene device, ozaljšane z rudečimi in modrimi trakovi, da so s cvetlicami postlale pota, po kterih bo slovesni sprevod. Razne podobe, pomenljivi napisi so oznanovali pomen tega posebnega dneva. Dolge stopnice iz mesta na verh ravnice so bile ograjene z zelenimi drevesi, z ravnimi mlaji, na kterih so vihrale zastave, trakovi in vsakoverstni cvetlični venci. Velika slavnostna vrata so pred cerkev postavili; vse sprednje čelo je bilo napolnjeno s slavnostnimi napisi, s pomenljivimi izreki in s skrivnostnimi podobami, ki so merile deloma na preblaženo Devico in njeno podobo, deloma pa na ustanovnike in dobrotnike tega Marijinega svetišča. Visoko na zvoniku je plavalo veliko bandero svetega križa.

Akoravno je sem ter tje še morilna kuga razsajala in so nektere ceste še bile zaperte, privrelo je že pervi dan nad trideset tisoč romarjev. Vseh skupaj pa je bilo nad šestdeset tisoč. Med njimi veliko mož in žen takrat zares pobožne gospode, ki so mnogi dolgo pot na Tersat peš in v spokorni obleki storili. S škofom, ki je to slovesno kronanje opravil, je bilo do dve sto mašnikov in še dva opata s škofovskimi kapami. Ta dva opata sta bila Janez Pavel Švenk, opat in župnik v Ložu na Kranjskem, in Jan. Fatori, opat in prošt v Pizini v Istriji. Ako bi ne bilo nesrečne kuge, bilo bi gotovo še več višje duhovščine.

Več dni poprej je slovesno zvonenje in bobneče streljanje s topovi oznanovalo to posebno praznovanje, ki se je tri dni z vso le mogočo slavo obhajalo. Na delopust 8. kimovca je opat Švenk z obilnim spremstvom imel večernice s petjem in slavno pridigo. Potem so peli lavretanske litanije z umetno godbo. Drugo jutro na vse zgodaj so topi pokali in zvonovi zvonili, da se je daleč na okoli razlegalo. Ljudstvo raznih narodov je hitelo na prijazni Tersat. Vsak narod se je zbral okoli svojega pridigarja, ki je pomen tega praznovanja in godovanja po domače razložil.

Ko je bilo ljudstvo podučeno in tako pripravljeno, pričelo se je slovesno kronanje čudodelne podobe Matere Božje po cerkvenih obredih. Da je vsa velika množica vernikov ložej videla zaželeni trenutek kronanja, bilo je kronanje zunaj

cerkve pod odpertim slavnostnim šotorom. Neskončno velika je bila radost zbranega ljudstva, ki je po slovesnem kronanji klečé prejelo blagoslov s kronano podobo. Ravno tako veličastna je bila zdaj procesija, ktero je vodil škof z vso duhovščino okoli cerkve in okoli samostanskega verta. Nad osemdeset bander sosednih župnij je vihralo po zraku in nešteta množica vernikov je v preserčnih molitvah klicala h kronani Materi Božji, iz tisoč in tisoč gerl so se razlegale slavne in hvalne pesmi na čast nebeški kraljici. Škof je imel potem slovesno mašo in zopet so pridige poveličevale preblaženo Devico in Mater Marijo. Slovesne večernice in litanije s petjem so končale godovanje pervega dneva.

Drugi dan so v prelepi procesiji spremili kronano podobo iz Tersata v Reko, da so dobri in pobožni meščani svojo udanost in svoje češčenje skazali svoji posebni varhinji, ktera jih je rešila nesrečne kuge in ktera je mnogim mornarjem v velikih nevarnostih že večkrat pokazala svojo materino pomoč. Prelepo in bliščeče je bilo ozaljšano celo mesto. Slavoloki so bili razpostavljeni in ozaljšani s pomenljivimi napisi, hiše vse s predragimi preprogami prevlečene, pota z zelenjem in cvetlicami nastlane. Polno lučic je migljalo po hišah in ulicah. Neprešteta množica od blizo in od daleč, bratovščine in druge bogoljubne duše z duhovsko in deželsko gosposko na čelu, so željno pričakovali svoje kronane varhinje. Najimenitnejši gospodje, najodličnejše gospe so brez razločka pokleknili na kolena; niso gledali na svoja draga oblačila, ne se bali mehkega blata, ki ga je jutranji dež ravnokar napravil. Vse je ginjeno na kolenih, ko se slovesni vhod počasi pomika proti kapiteljski cerkvi in je podoba kronane Matere Božje vsem vidna. Nad sto topov je iz terdnjave in iz bark s svojim slovesnim pokanjem pozdravljalo kronano Mater, ki je med zvonjenjem vseh zvonov in med donečo godbo v neznano radost vnetega ljudstva priserčno zaželena prišla v mesto. Ko je vse zerlo v ta predragi rimski dar, ko so vse oči bile obernjene v njo, kronano z zlato krono, ni bilo nobeno okó več suho. Solze radosti so vse oblivale. Ko so prišli do kapiteljske cerkve, postavili so kronano podobo na posebej za to pripravljeni altar v očitno češčenje. Po veliki sveti maši, ktero je imel škof z vsem spremstvom, imel je imeniten kapucin slavnostno pridigo od kronane Matere Božje, ki je prišla iz serca razsvetljenega moža, pa je tudi globoko segala v serca pobožnih častivcev preblažene Device Marije. Ob štirih popoldne je bila podoba z altarja vzeta, da so jo zopet o slovesni procesiji nazaj na Tersat spremili. Med potjo so se ustavili še v cerkvi svetega Vida, kjer je čudodelna podoba Kristusova in kjer je bil tedaj samostan očetov jezuitov. Solnce je že šlo za goro ter je svoje zadnje žarke razgrinjalo po širokem nebu, ko je procesija dospela na verh Tersata. Večerni mrak pa je bežal pred bliščobo neštevilnih lučic in kresov, ki so bili prižgani po mestu in po gričih daleč na okoli v slavo in češčenje na novo kronane preblažene Device in Matere Marije. Tretji dan se je pričela slovesnost zopet s službo Božjo in končana je bila z zahvalno pesmijo, in slednjič je škof Maroti vernemu ljudstvu podelil še apostolski blagoslov. Osmi dan je imel še oče provincijal avguštincev slovesno službo Božjo; potem je slovesno zvonjenje celo uro in daleč se razlegajoče bobnenje topov naznanilo sklep te posebne slovesnosti.

Pri toliki množici romarjev in v taki gnječi zbranega ljudstva in pri vseh velikanskih napravah se ni pripetila prav nobena nesreča. Zares je bilo ljudstvo pobožno in Mariji udano, da ga je nebeška kraljica imela v tolikem varstvu.

Veliko let je že preteklo od tistega presrečnega časa, pa prebivalci Tersata in Reke ga imajo še v dobrem spominu. V poprejšnjih časih je prišlo veliko romarjev v to Marijino svetišče, ne le iz bližnjih krajev, tudi iz Češkega, iz Moravskega, iz Avstrijanskega in Ogerskega, iz Koroškega in Kranjskega, iz Bosne in Laškega. Toliko je bilo število romarjev k čudodelni Materi Božji, da je bilo zraven navadnih obiskovalcev do sto tisoč svetih obhajil na leto. Papeži, kralji in cesarji so samostanu na Tersatu delili posebne milosti. Cesar Karol V. je poslal temu svetišču zlatega orla, ozaljšanega z žlahtnimi kameni. Cesar Leopold je pa leta 1693. po storjeni obljubi podaril dva sreberna svečnika, ki stojita na marmornih stebrih.

Na Tersatu je velik Božji zaklad in Marija je delivka tega zaklada. Ona deli največje, najdražje zaklade njim, ki se z živo vero in s terdnim zaupanjem zatečejo k njej, Materi milosti Božje. Na tisoče in tisoče nadložnih je tukaj prejelo, česar jim nihče na zemlji ni mogel dati. Že umirajoči, hromi in kruljevi, vsakoverstni bolniki so tu zadobili ljubo zdravje. Mnogoteri so v velikih nevarnostih na suhem ali na morji skusili pomoč in milost Matere Božje na Tersatu.

Glavinič in Paskoni, imenitna, skušena moža, ki popisujeta Božjo pot na Tersatu, pripovedujeta, da brez števila čudežev se je zgodilo na mogočno priprošnjo preblažene Device Marije. Naj po teh pričah omenim le nektere:

1. Bilo je leta 1527., ko so kervoželjni Turki oblegali Dalmatinsko terdnjavo Klis. Prišel je neki aga, Barota, ter se je bahal kot drugi Golijat in je zaničeval kerščanske vojake. Poklical je najmočnejšega in najserčnejšega v kerščanski vojski, Mihaela *Pariševiča*, naj se ž njim v dvoboji poskusi. V zaupanji na Boga in na pomoč Matere Božje na Tersatu se poda v boj ter obljubi, ako mu Marija pomaga, da jej bo v dar prinesel voščeno svečo, ki bo tako dolga, kakor je on velik. Zažene se tedaj v ošabnega Turka, podere ga na tla, odseka mu glavo in reši tako vso terdnjavo grozovitega kerščanskega sovražnika. Prinesel je svečo šest črevljev dolgo in tri palce debelo, ki je še videti v svetišči z drugo enako, ktero je menda poveljnik one terdnjave prinesel v dar.

2. Peter *Krušič*, gospod Lipoglavski iz Istrije, ko je v Dalmatinski ravnini Dulmi zagrabil Turka, storil je obljubo preblaženi Devici na Tersatu in slavno je premagal sovražnika. V vedni spomin svoje zahvale je na Tersatu leta 1531. na zahodni strani cerkve sezidal lepo kapelo ter jo je posvetil svojemu patronu, svetemu Petru.

3. Leta 1597. je grof Tomaž *Erdödi*, ban Hrvaški, prinesel na Tersat iz čistega srebra napravljeno podobo Matere Božje, v zahvalo, ker je njegov sin Sigismund na priprošnjo Marijino ozdravel.

4. Leta 1694. je bila neka žena v Ljubljani na smertni postelji. Rada bi bila še živela, zatorej se s solznimi očmi oberne k Materi Božji na Tersat in priserčno zdihne: „Ozdravi me, o Gospa! in ozdravela bom.“ Ta kratka in zaupljiva molitev je bila uslišana. Kakor uči in moli sveti Bonaventura, ki pravi: „O Marija, bolnikom in nesrečnikom si Mati Božja postala; milost si rodila in delo usmiljenja ti je bilo izročeno.“

Tudi od dveh druzih Ljubljančanov je zapisano, da sta prečudno ozdravela, ko sta klicala Mater Božjo Tersaško na pomoč. Eden je bil poprej oslepel, drugemu na pljučih bolnemu so bili zdravniki že življenje odpovedali.

5. Andrej *Orešič* iz Kranjskega je bil celih pet let slep. Preserčno se je

priporočeval preblaženi Devici ter obljubil, da hoče obiskati njeno svetišče na Tersatu. Premila Gospa usliši njegovo ponižno prošnjo in z zdravimi očmi pride 9. velicega travna 1726. l. na Tersat, da se za ta preimenitni dar lepo zahvali.

6. Izmed sto in sto čudov naj le še enega omenim. Na Vipavskem je živela dobra deklica Agata *Premerl*. Od vseh svetih l. 1728. do 21. mal. serp. l. 1729. je reva ležala. Tako hudo jo je imelo, da so njeni domači čakali njene smerti. Silno je upadla; noge je niso več nosile, ker bile so podobne suhim vejam. V tem žalostnem stanu pride neki dan bližnji sosed jo obiskat. On jo ogovori in pravi: „Zakaj se pa ne poslužiš tistega velicega zdravila, zakaj ne kličeš na pomoč Božje Device na Tersatu, ki vsem vsega daje v obilnosti?“ Pazljivo posluša deklica te besede in jih v svojem sercu premišljuje. Obljubi, da hoče iti na Božjo pot na Tersat in reče domačim: „Šla bom na Tersat k svoji Materi Mariji.“ Začudeno pravijo domači: „Ti na Tersat? V grob te bodo nesli; v hladno zemljo te bodo položili; le verjemi!“ „Šla bom“, ponavlja Agata, „šla bom in zdrava bom prišla tje.“ In glej! deklica vstane. Vsi se čudijo. Opravi se in v dveh dneh priroma že na Tersat.

Tudi mi po pravici vzdihnemo s svetim Bonaventurom: „Ljubil sem Mater mojega Gospoda in Boga in prikazala se mi je svetloba njenega usmiljenja. Smertni strahovi so me obdajali, zdaj pa se veselim premilega obiskovanja Marijinega. V bolečino in v nevarnost sem zabredel, zdaj pa me razveseljuje njena milost.“

Neštevilne tolažbe in milosti, kterih se udeležujejo verni romarji Matere Božje na Tersatu, očitno oznanujejo skrivnostno moč starodavne čudodelne podobe nebeške kraljice Marije. Zato še tudi današnje dni obilno kristjanov obiskuje Marijino svetišče na Tersatu. (Sanctuarium Tersat. P. Zettin et Venedig.)

2. V Krasnem.

Primorski Hervatje so zvesti častivci Matere Božje. Zraven toliko imenitne Božje poti na Tersatu imajo v Senjski škofiji še trideset samostalnih, farnih cerkev, posvečenih Mariji Devici; in sicer eno v čast brez madeža spočeti, tri v čast njenemu rojstvu, eno oznanjenju, eno dobremu svetu, tri karmelski, šest druzim imenom, 8 pa na čast Materi Božji v nebo vzeti.

Ena najimenitnejših, že iz starodavnih časov znana, obilno obiskovana Božja pot Matere Božje je v Krasnem, blizo Senja, kjer je čudodelna podoba naše ljube Gospe, preblažene Device Marije.

Krasanski gospod župnik mi je poslal popis te Marijine cerkve. Upam, da bom udom naše bratovščine ustregel, ako ga podam v izvirnem pravopisu, da ljubi Slovenci, tudi priprosti, lahko spoznajo, da Hervatje tudi nam razumno pišejo. Mikavni popis glasi se tako-le:

„Radostno primam pero, da Vam Vašu želju izpunim i da Vam po pitanjih (prašanjih) i točkah Vaših štogod o postanku crkve blažene djevice Marije na briegu Krasanskom napišem. Što (kar) sam mogao po pripoviedanju staraca razumiti, to Vam evo vjerno po Vaših točkah redomice odgovaram, i to:

Crkva posvećena je na ime „Velika gospoja“ (vnebovzetja, 15. avgusta).

Sazidana jest, kako se na vodenici čitati može, 1641. Popravljena jest, što se čita nad velikimi vrati crkve, godine 1716. pod župnikom Ivanom Vukelićem. To je morao biti župnik iz sv. Jurja kraj Senja; jer za tada Krasno župnika imalo nije. Prvi kapelan krasanski bio je godine 1790. Pavao Martinčić. Tko je sagradio crkvu, na čiju zapovied, ne može se do-

znati; nego jamačno (gotovo) je okolo stanujući sviet prinesao, da se crkva sagradi blaženoj djevici Mariji.

O postanku crkve pripoviedaju sljedeće: Na istom mjestu, gdje sada crkva stoji, bio je dub (panj). Na tomu dubu našli su ljudi ružu cvateću, a u ruži sliku blažene djevice Marije. Ovu su ružu utrgli, te ju odnieli, kažu jedni u gornji Kosinj, a drugi u polje Krasansko, gdje se nahadjala kapelica, jošter iz grčkih vremena; vjerojatnije jest, u ovu kapelicu. Ali se ruži nehtje biti u toj kapelici, već se opet čudno stvori na dubu. Videći to ljudi razumiše, što to znamenovati imade. Tu sagradiše crkvu; kako, s čim, pod kim, ne mogu saznati. A zabilježena o tom u starih knjigah ništa ne imade. Gdje je dub stajao, tamo je danas oltar blaženoj djevici Mariji sagradjen.

Mjesto, gdje je crkva sagradjena, bila je gusta šuma, samo gdje dub bijaše, moralo nješto prostora biti. Mjesto je samotno na briegu dosta visokom. Crkva sagradjena je kao u kotlu, obkoljena šumom i brdinami. Mjesto se zove „Krasno“, ili kako drugi kažu „na briegu Krasanskom“.

Slika blažene djevice Marije jest velelіepa, od drva izrezana; valjda jošter od početka sagradjenja s djetetom Isusom na ruci. Majka Božja ko što i Isus okrunjeni su srebrnimi krunami i dragocienim kamenjem.

Blažena djevica Marija od Krasna jest čudotvorna. Pripoviedaju mnoga i mnoga čudesa, koja je blažena djevica Marija izkazala prosećim nju, čista i pokorna srdca. Crkvi na iztok leži jama, u kojoj se mnogo stotina štapa (bérgelj) nalazilo, koje su bacali hromi, kljasti, šepavi od poroda itd., kad su čudotvornim načinom, po milosti blažene djevice Marije, zdravi, Boga hvaleći, kući se vraćali. Tako gluhi, niemi, sliepi od poroda, ondje žudjeno si zdravlje izprosiše od blažene djevice Marije. Sada se rjedje ta čuda stvaraju, jer i mnogi blaženu djevicu Mariju ostavljaju.

Shodi kod crkve blažene djevice Marije na briegu Krasanskom jesu, i to veliki, 15. kolovoza (na velike maše dan) i 8. rujna (na male maše dan). Manji na proljetnu kvaternicu (nedelju u kvatrih) i jesensku kvaternicu. Na dan 15. kolovoza sakuplja se silan narod iz Primorja, i čak iz Istrije, Granica bivša skoro sva; dolazi takodjer narod iz Bosne i Hercegovine. Na dan 8. rujna obično samo Granica i obližnji narod. Na kvaternice samo bližje župe, kao Kuterevo, sv. Juraj, Kosinj, gornji i dolnji Prozor, Lešče, Sinac, Otočac, Kompolje, Brlog, Jezerane, Brinje, Vratnik i ine župe.

U arhivu crkvenom ko što i župnomu ništa se ne nalazi. Možda bi štogod više zapisati i priobćiti bilo, da nije sve za francuzkog rata popaljeno bilo, i medju timi i crkveni i župni spisi.

Što sam znao i moguć bio Vam obznaniti, i tako Vam želju izpuniti, jesam sigurno od srdca učinio. Što imam, dajem; ko što i Vami ovo malo redaka na slavu, čast nam blažene djevice Marije, koja nam svima u pomoć bila!“

Tako imajo primorski Hervatje dve imenitni Božji poti Matere Božje. Čudodelno podobo Matere Božje na Tersatu in čudodelno podobo blažene Device Marije na bregu Krasanskem. Da oni res Marijo visoko častijo, je gotovo, ker imajo še toliko druzih cerkev naši ljubi Gospej posvečenih.

B. Zagrebška nadškofija.

Tudi drugi Hrvatje so verni častivci Device Marije. V Zagrebški nadškofiji imajo petindvajset farnih cerkev, posvečenih Materi Božji v nebo vzeti. Dvanajst far časti

preblaženo Devico v god njenega obiskovanja. Pet cerkev je zidanih na čast Marijinemu rojstvu, četvero farnih cerkev na čast Mariji Snežnici, tri rožnivenski kraljici, dve čistemu spočetju, dve oznanjenju, ena sedem žalostim Matere Božje. In k temu je še trideset drugih Marijinih cerkev.

Na Bistrici, na Trškem Vrhu pri Krapini in v Petrovini so čudodelne podobe Matere Božje. Večkrat sem na te tri kraje pisal, da bi kaj bolj natančnega zvedel, ali nisem bil tako srečen. Od vseh Hervaških Marijinih cerkev ne vem druzega, kakor le to malo, kar piše marljivi župnik, gospod Jurij Ott, v svojem imenitnem „Marianum“. On pravi:

Najimenitnejše svetišče nebeške kraljice na Hervaškem je „Bistrica“ v Zagrebški škofiji. Leta 1545. so Turki in Tartari priderli na Hervaško ter divjali v Zlataru, Varaždinske županije. Verniki so že takrat častito čudodelno podobo Marijino na Bistrici z vso skerbjo skrili ter so jo pod korom zakopali, da bi je neverniki ne oskrunili. Štirideset let pozneje je župnik Luka to sveto podobo izkopal in jo na veliki altar nazaj postavil. Leta 1654. so nastale nove nevihte in skrili so podobo v cerkveno steno. Ko je pa bil v Zagrebu izvoljen škof Martin Borkovič, spomnil se je, da je v svojih mladih letih romal k čudodelni podobi na Bistrico. Poslal je na Bistrico zvestega mašnika, stolnega varha Stoklas-a, naj poišče čudodelno podobo Matere Božje. Po skerbnem iskanji jo dobi vzidano v cerkveni steni. Čisto dobro ohranjeno jo postavijo z vso mogočo slovesnostjo v veliki altar.

Češčenje te svete podobe se je oživelo tako, da so zidali prostorno novo cerkev z zvonikom vred in lepo doneči zvonovi so klicali vernike na to Božjo pot. Leta 1710. so stanovi Dalmatinski, Hervaški in Slavonski združeno sklenili, da naj se pobere od vsake peči en goldinar davka, da so napravili spodoben altar, ki se je pa leta 1790. umaknil še boljšemu, marmornatemu. Zapisovali so čudežna ozdravljenja in druge milosti, ktere so verniki pri Bistriški Majki Božji sprosili. Mnogo čudnih prigodb je bilo naslikanih in po cerkveni lopi razobešenih. L. 1783. so našteli do dva tisoč takih obljubnih slik. Anton Mihali našteva v svojem popisu te Božje poti 67 procesij, ki priromajo vsako leto na Bistrico. Ogri, Štajarci, bližnji Slovenci, tudi Korošci in Istrijanci romajo na Hervaško Bistrico. Tako je Bistrica Hervaško Loreto. [1]

XII. Marijina Božja pota v Lavantinski škofiji.

I. Petrovče.

Zvesti častivci Matere Božje so tudi od nekdaj Štajerski Slovenci. Radi romajo celó na svete Višarje, na Bistrico in gori v Marijino Celje. Pa tudi doma imajo mnogo slovečih Božjih potov, kjer posebno lepo in priserčno časté nebeško kraljico. Trideset farnih in samostanskih cerkev je v Lavantinski škofiji posvečenih preblaženi Devici, zraven pa še ena in trideset podružnic in kapel. Vseh popisati

[1] Čujemo, da so od leta 1879. do 1881. to cerkev prezidali in znotraj prenovili v čistem gotiškem slogu tako lepo, da jo tudi umetniki hodijo gledat.

seveda ni mogoče. Torej naj omenim le nektere. Najpoprej se v duhu podajmo v Petrovče.

Iz starodavnega Celja proti zapadu po veliki cesti se kmalu priroma v faro Žavec. Blizo Žavca je čedna vas, ki je leta 1846. skoraj vsa pogorela in jej Slovenci pravijo „Petrovče“. Nemci jo imenujejo ‚Pletrovič‘, od plesti, ker je menda bila okrog in okrog s plotom opletena.

Tu je lepa cerkev, posvečena sv. Materi Božji. Podružnica je Žavske fare. Vendar so tu prav veliki shodi o prazniku Marijinega obiskovanja in na velike in male maše dan. Cerkev je pa zares velika. 110 črevljev je dolga, 53 črevljev široka in 44 črevljev visoka.

Postavil je to lepo cerkev Materi Božji na čast baron Miglio, brumberški grajščak, v sredi sedemnajstega stoletja v lepem rimskem slogu, potem ko je staro pretesno cerkvico poderl. Le prezbiterij in zvonik sta stara, kar se vidi na zunanjih gotiških stebrih, ki so berž ko ne iz trinajstega stoletja. Spredne lice velike cerkve je iz rezanega kamena prelepo pozidano, da bi lahko zaljšala škofovsko cerkev. Ima trojna vrata. Kropilni kamen pri stranskih vratih in zakristiji ima letnico 1655. Kropilnik pri vratih pod zvonikom pa ima 1645. Slehernemu dopade lepa razmera stavbe in enojni slog. Le od zunaj se pozna, da je prezbiterij staro delo gotiško; od znotraj so ogli izokroženi in ves obok je rimski. Na vsaki strani ima štiri kapele, zadnji pa nimate altarjev. Kapele segajo do srede cerkveni visokosti in so nižje krite. Vsaka kapela ima eno okno. Nad kapelino streho pa je druga versta oken, ki cerkev lepo razsvetljujejo. Sedem altarjev kinča to Marijino svetišče. Veliki altar je izverstno izdelan, da malokje tako. Nad lepim tabernakeljem, prosto nad oblaki, stoji v polumesecu velika podoba nebeške kraljice, ki, ljubeznjivo smehljaje se, drži na levici svoje nebeško kronano Dete, v desnici pa ima kraljevo žeslo. Svitli žarki jo obdajajo. Na straneh ste podobi svetega Joahima in svete Ane. Prav lepa sta kerubina na straneh tabernakelju.

Cerkev v Petrovčah.

Na sredi prezbiterija leži plošča, ki pokriva rakvo rodbine Migliove. Pa le trije udje te žlahtne rodovine počivajo v njej: Ferdinand, Karol Rajmund in Franc. O Ferdinandu se pripoveduje: Baron Ferdinand je bil pobožen gospod in usmiljenega serca. Vse ga je rado imelo in vse ga je spoštovalo. Bil je velik častivec Matere Božje in zato je večkrat hodil v cerkev Petrovško. Takrat so neusmiljeni Turki pogosto pritiskali v naše dežele in grozovito morili in požigali. Velikaši in

grajščaki se pripravljajo na boj, da bi ukrotili in nazaj zapodili Turka, ki je bil najhujši sovražnik pravovernim kristjanom. Tudi baron Miglio noče biti zadnji. Predno pa gre v kervavo vojsko, poda se v Petrovško cerkev, da se Materi Božji vsega izroči. Tedaj obljubi preblaženi Devici Mariji, da hoče v deviškem stanu ostati, ako mu ona sprosi srečno zmago. V znamenje svoje obljube natakne jej svoj perstan na kazalec desne roke.

Vojska je bila huda, ker Turka je bilo kot listja in trave. Vendar so kerščanski vitezi zmagali in Turka do Bosne gnali ter mu vzeli ves plen in oteli veliko sužnjev. Tudi Miglio se serčno vojskuje. Med pervimi je vštric nekega hervaškega plemenitaša, kteremu so Turki odpeljali mlado hčerko. Sovražna sablja je smertno ranila njegovega tovariša. Umirajoči izročuje svojo hčerko Ferdinandu. Miglio nesrečno deklico reši turške sile. Ali v njegovo usmiljeno serce do zapuščene sirote se vleze čut ljubezni. Urno pa ga misel prehaja, da je s tem morebiti že razžalil prečisto Devico Marijo, kteri je bil obljubil ohraniti čisto serce; mislil si je, da se ne spodobi, da bi nebeška kraljica nosila znamenje njegove obljube, ktero je, si misli, zdaj sam prelomil. Ko pride srečno nazaj na svoj dom, gre v Petrovško cerkev. Klečé prosi Božjo Mater, naj mu milostljivo odpusti. Potem trepetaje pristopi ter hoče sneti perstan, kterega je, kakor meni, prederzno nataknil preblaženi Devici na perst. Ali pri tej priči se kazalec skerči, da perstana nihče več ne more sneti. Miglio je ves prevzet; svete groze se komaj zavé.

Na mesto stare, majhne cerkve postavi sedanjo lepo cerkev in kmalu potem umerje. Na bronasti plošči, na levi strani velicega altarja, bere se ta njegova prigodba.

Ko je pobožni cesar Ferdinand leta 1844. prišel v Celje, šel je tudi na Božjo pot k Materi Božji v Petrovče in po slovesnem blagoslovu peljal se je na večer nazaj v Celje.

Zvonovi niso posebno veliki. Mali zvon ima letnico 1507. Druga dva pa 1678. Na koru so imenitne orglje, ki so izverstno, staro benečansko delo.

Kdo je tukaj pervo cerkev postavil in kdaj, ne ve se za gotovo. Nekteri terdijo, da je Solnograški nadškof Luipram, popotovaje v spodnjo Panonijo, tukaj cerkev posvetil leta 850. ali 853. To je gotovo, da je ena najstarejših v celi Savinski dolini.

Tako pišejo od Petrovč „Drobtince“ nepozabljivega pokojnega škofa Martina Slomšeka leta 1860.

Poglavitni shodi so 2. velikega serpana in naslednjo nedeljo, na velike in male maše dan. Leta 1875. je bila vsa cerkev opresno slikana. Vse, kar sveto pismo in ustno izročilo pripoveduje o preblaženi Devici Mariji, je prelepo naslikano po cerkvi.

2. Ruše.

Tudi popis te imenitne in starodavne Božje poti naj povzamem iz „Slomšekovih Drobtinic“, v kterih je to preslavno svetišče Matere Božje po gotovih virih v XIX. letniku kaj lepo popisal gospod Matija Vurcer.

Ruše slovijo že od starodavnih časov. Še zdaj štajerski Slovenci sploh vsi poznajo Ruško nedeljo ali Ruški teden. Posebno znamenitost pa dajejo Rušam pred vsemi slovenskimi kraji nekdanje latinske šole, ktere so osnovali in vzderževali domači duhovniki in fajmoštri in tudi sami učili in izrejevali mladeniče s takim vspehom, da so najimenitnejše hiše, tudi iz daljnih krajev, svoje sinove v Ruše pošiljale v šolo. V tej šoli se je izučilo celó troje nadškofov in kardinalov, 5 ško-

fov in 17 prelatov. Ko so grozoviti Turki prestrašno divjali in so puntarske vojske po drugih krajih hudo razsajale, bile so skrite Ruše mirno zavetje učenosti, skerbno gojišče kerščanske omike in varen kraj sveti pobožnosti in tudi tolažljivo pribežališče v mnogoterih stiskah in težavah.

Spodobi se, da se Slovenci bolj seznanimo s svojimi imenitnimi kraji, da zlate drobtine svoje mile domovine skerbno pobiramo in vredno častimo može, ki nam delajo čast. To tem bolj, ker imamo ravno o Rušah obilno gotovih virov, kteri so nam ohranili znamenito zgodbo te starodavne Božje poti, kar pri druzih krajih žalostno pogrešamo.

Imajo v Rušah predrago knjigo, ki je zares neizmerne cene, v kteri je popisana vsa zgodovina Ruške Božje poti, z vsemi imenitnejšimi prigodbami od začetka do sedanjih časov. In ta nam je voditeljica pri tem popisu. — Kje so pa Ruše? popraševala bo večina predragih bralcev. — Podajmo se v duhu iz Maribora ob desnem bregu Drave proti Koroški gori skozi snažni Limbuš, mimo žlahtnih Pekerskih vinogradov in v dobrih dveh urah smo v Rušah. Na precej široki, okroglasti ravnini ležijo Ruše tik visocega Pohorja. Lepa, skrita dolina je tu; leta 1704. so pred ogerskimi puntarji semkaj pribežali ljudje iz Ljutomera, Ormuža, Velike Nedelje in iz Središča ter so tukaj pod brambo ljube Matere Božje celi mesec ostali v zavetji.

Od daleč že zagledaš visoki zvonik. Cerkev pa zakriva še drevje in čedna vas, ki šteje nad 50, večinoma zidanih hiš.

Cerkev v Rušah.

Posebno znamenitost so imele Ruše, da je meščanske in cestninske pravice Rušancem za 4 tedne podelil cesar Friderik III., ko je leta 1444. Ruško cerkev obiskal, in te pravice so uživali do l. 1704. Ruše pa so še zdaj imenitne zavoljo svojih fabrik, fužin in zavoljo kupčije z lesom, kar pospešuje zdaj železnica, ktera ima tukaj svojo postajo.

Ali nam so Ruše imenitnejše zavoljo svoje starodavne romarske cerkve, ktero si hočemo zdaj v duhu ogledati. Velika je in zares lepa, tako da daleč na okoli ni najti enake. Njena dolgost je 1 črevelj manj kot 17 sežnjev; njena širjava pa blizo 13 sežnjev. V začetku je bila izdelana v gotiškem slogu in je imela podobo ladije. O času Luka Jamnika so bile prizidane štiri stranske kapele in za Štefana Jamnika je bila po šegi rimskega zloga predelana vsa znotranja cerkev ter ima zdaj podobo križa. Njen začetek Ruška kronika tako-le pripoveduje: Okoli

leta 900. je živel na Štajerskem žlahten in pobožen gospod, Edmund Vajsek, s svojo zeló bogoljubno ženo Irmengardo. Silno premožna sta bila. Vsega dovolj sta imela. Ali ena žalost je kalila zakonsko srečo. Že dvajset let sta živela v zakonu, pa brez otrok. Vajsek je imel brata, pobožnega mašnika Janeza. Ta jima svetuje, naj se Materi Božji priporočujeta. In zdaj se zaobljubita, da hočeta staro, že na pol poderto kapelo Ruške Matere Božje prezidati v lepo, veličastno cerkev, ako mili Bog na Marijino priprošnjo njune goreče želje spolni in njuni zakon z zarodom blagoslovi. Kmalu sta bila uslišana in presrečna Irmengarda porodi v sedmih letih petero ljubeznjivih otrok, troje sinčekov in dve hčerki. Imena sta jim odbrala iz svete rodovine: Jožef, Joahim, Janez, Marija Ana in Marija Elizabeta. Še zdaj je pri cerkvi silno star kelih, na podnožji petero vlitih podob, ki je najberž hvaležni spomin tega srečnega zakona. Po taki očitni nebeški milosti se hvaležna žlahtnika urno lotita obljubljenega dela; 1. rožnika l. 900. je bil postavljen pervi temeljni kamen Ruški cerkvi. Celih pet let so jo delali in v začetku 905. leta je bila stara podoba Matere Božje iz domače shrambe z velikim veseljem in z vso slovesnostjo prenešena v novo cerkev in tako vsem postavljena v očitno češčenje. Cerkev pa je bila popolnoma dodelana še le leta 1004., kakor kaže napis nad velikimi cerkvenimi vratmi, ki pravi: aeternI MarIa regIna regnI. To je po naše: Marija, kraljica večnega kraljestva. Zato je bila leta 1804. obhajana osemstoletnica njenega srečnega obstanka.

Stopimo zdaj v cerkev in poglejmo nje imenitnosti in lepoto. Zaljša jo sedem umetno izdelanih altarjev; osmi, ki je stal na sredi cerkve, je bil konec preteklega stoletja odpravljen. Vsa je slikana in obok ves prepležen z bogatimi arabeskami in napolnjen z umetnimi slikami. Pobožnega romarja pa najbolj mika čudodelna podoba Ruške Matere Božje, ki je še vedno ravno tista, ktero so v stari, nekdanji ruški kapeli častili.

Milo se ozira po veliki cerkvi iz sredine velikega altarja, stoječa pod nebom in enajst angeljev okoli nje. Roke sklepa k prošnji in jih povzdignjene derži na persih, pod kterimi nosi presveto Ime Jezus. Čez belo oblačilo nedolžnosti je ogernjena z rudečim plaščem goreče ljubezni, ktere je bila vsa vneta do preblaženega sadu svojega telesa. Okoli glave jej miglja venec dvanajsterih zvezd. Hitro pri vstopu premorejo pobožnega romarja njene proseče roke in njeno milo obličje, da pade na svoja kolena in jej milo potoži britkosti in težave svojega serca. Samo Bogu je znano, koliko jih je tukaj dobilo razveseljenje, polajšanje, tolažbo, ljubi mir in koliko veselih solz hvaležnosti je tukaj teklo.

Nad Marijino podobo plava, kakor nad svojo nevesto, sveti Duh, in iz višine altarja se prijazno ozira na svojo preljubljeno hčer Bog Oče, obdan od množice angeljev. Spodaj v lepem tabernakelju kraljuje njen Sin v zakramentu presvetega Rešnjega Telesa. Ves altar nosita dva velika stebra, ozaljšana z izrezanimi svetimi podobami. Pri stebrih stojé štirje svetniki. Altar je bil napravljen l. 1728. na stroške Štefana Jamnika, ki je za to lepo delo podobarju Janezu Šoj-u in mizarju Bernardu Vogerl-u plačal 2200 gld.

Ko se romar nagleda velicega altarja in se Ruški Materi Božji pobožno priporoči, pogleda še stranske altarje tega zares lepega tempelja Božjega.

Na moški strani je altar umirajočega svetega Jožefa, na ženski strani vštric njega altar umirajoče svete Ane, kar nas opominja na smert pravičnih, kterim Jezus in Marija poslednjo uro stojita na strani.

To umetno delo je bilo postavljeno leta 1735. — Štiri stranske kapele je postavil gospod Luka Jamnik. Na možki strani kapelo svetega Florijana l. 1682. in žalostne Matere Božje leta 1680. Na ženski strani svetega Dizma l. 1697. in sv. križa l. 1676.

V velikem češčenji sta zares ginljiva altarja žalostne Matere Božje in svetega križa. Celó imenitna je podoba križevega altarja, prav živo in umetno izdelana. Leta 1522. jo je povodenj po Dravi prinesla in tukaj na suho postavila. Pobožni fajmošter Janez žlahtni Lihtenhajn so jo s procesijo v cerkev prenesli in tukaj v vedno češčenje slovesno postavili. Še zdaj jo dravski plavničarji visoko časté.

Razun mnogih obljubnih podob, darovanih v hvaležni spomin srečnega ozdravljenja in rešenja iz raznih nesreč, visi ob stebrih enajstero simboličnih kipov, na kterih se v podobah kažete številki 7 in 8, kar spominja na slovesnost sedme in osme stoletnice te Marijine Božje poti. Sosebno znamenit je cerkveni obok, da malokje tak. Oko se ne more zadosti nagledati premnogih arabesk in slikarij.

Zares izverstne slike na oboku kažejo Jezusovo in Marijino življenje. Nad korom je Marijino spočetje, nje izvoljenje po angeljih z nebes, njeno rojstvo. V sredini cerkve nje darovanje, zaročenje, oznanjenje, obiskovanje itd. Nad velikim altarjem nje vnebovzetje. Okoli teh slik je umetnik razpeljal 35 podob v pomembah, ki so polni nauka. Kažejo večjidel Marijine čednosti in njeno mogočnost. Naj jih vsaj nekoliko opišem.

Nad velikimi vratmi je videti žena, ki sama zaklenjena vrata ječe odpira. Mar ne kaže Marije, ktero imenujemo „vrata nebeška“. Dalje se vidi zmaj s sedmerimi glavami, nad kterim tica prosta v zraku plava, nasproti pa nad imenom Marijinim jutranja danica, pred ktero bežijo v svoje zakotje divje zveri in ponočne tice. Mar ne kaže to kaj lepo Marijinega prečistega spočetja, ki je bilo mila jutranja zarja pregrešnemu svetu? — Zraven njenega rojstva ste slikani dve roki, kterih ena derži meč, druga pa vejico mirú in majhno dete zavezuje skupaj meč in vejico. Kako lepo je tu pojasnjeno, da je Marija, ker je Mati Božja, tisto presrečno dete, po kterem ste se začeli sprijaznovati pravica in milost Božja. — Okoli njenega darovanja je veliko pomenljivega. Tu vidiš otročiča, ki se željno od stopnice na stopnico više spenja; zraven solnčnico vedno obernjeno v solnce; altar z gorečim sercem; nasproti otroka, pri bučelnjaku stoječega, ki kaže s perstom na podobo Marijinega darovanja. Vse to nam kaže Marijino čast in njeno svetost. Urno je stopala od čednosti do čednosti, zvesta milosti Božji, zato gleda tako ljubeznjivo oko Božje na njo, ki se spenja gori po stopnicah. Kakor solnčna roža proti solncu, tako se je ozirala Marijina prečista duša vedno proti Jezusu, solncu pravice. Goreče serce na altarji kaže prečisto ljubezen Marijinega serca, kterega nikakoršna posvetna ljubezen nikoli ni oskrunila. In kakor bučelnjak hrani sladko sterd, tako je Marija posoda vse sladkosti, polna milosti. — Nad njenim zaročenjem je deček, ki z grozdjem obloženo terto privezuje k drevesu. To kaže podporo, ktero je preblažena, milosti polna Devica prejela po Božji volji v njej izvoljenem ženinu, v svetem Jožefu. — Poleg njenega oznanjenja je videti tica, ki je sedla na poln, pripognjen klas, zaničevaje ravne in puhle klase, kar nas prelepo uči, da je Marija v svoji ponižnosti Bogu toliko dopadla, da jo je izmed vseh druzih izvolil v Mater svojemu edinorojenemu Sinu. Na drugi strani pa je poln mesec, ki obsija zemljo, zavito v ponočno temoto. To pomeni, da je Marija vse milosti od Boga prejela, kakor prejema mesec

od solnca svitlobo; pa prejela je te milosti v prid pregrešnemu, v temoto neverstva zakopanemu svetu.

Nad velikim altarjem okoli Marijinega vnebovzetja zagledaš Elija na gorečem vozu; tico iz odperte kletke letečo; fenisa, ki se prerojen iz ognja vzdiguje. Prelep pomen Marijine priserčno zaželjene smerti in njenega vnebovzetja z dušo in s telesom. — Slednjič vidiš ladijo na morji; ženo v vertu stoječo, kteri iz glave in iz rok tečejo studenci in namakajo vert. Tam zadi pa vsem odpert tempelj. Prelepe so te podobe Matere Božje! Ni li Marija zares ladija, edino upanje rešenja na nevarnem morji pregrešnega življenja? Ona je pravi vodotok vseh Božjih milosti. Ona nam je odperto, tolažljivo zavetje v vseh britkostih in težavah, v vseh nadlogah in skušnjavah.

Živa vera in priserčna ljubezen do Marije je nekdanjim slikarjem dajala mnogo prelepih misel, po kterih so umeli Marijine skrivnosti v pomenljivih podobah staviti pred oči.

Vse te slike so pa obdane s prelepimi arabeskami, narejenimi iz malca in z angeljskimi in z drugimi podobami. In tako je prepreżen ves obok, kar mu daje posebno lepoto in tudi veliko ceno. Ta obok je zidal domači zidar Pilih, arabeske je izdelal Peter Car, slikal pa jih je Janez Vogel leta 1721.

S tako umetno izdelano in tako lepo cerkvijo se pač malokteri kraj zamore ponašati. Njena lepota se po vsej pravici občuduje še današnje dni.

Zdaj moram še kaj omeniti o romanji na ta toliko imenitni kraj. Praznik Marijinega Imena sploh imenujejo Ruško nedeljo. Takrat še zmiraj iz raznih krajev priroma neštevilna množica. Ali vendar to je le slab sled nekdanjih romarjev. Sedanji romarji kažejo sploh malo duha prave pokore. Zato jim pa tudi usiha studenec Marijinih milosti. Nekterim bi še bolje bilo, da bi ne hodili žalit Marije. Blagor pa njim, ki pridejo z dobrim, pravim namenom. Ker gotova resnica je, da si je mili Bog posebej odbral nektere kraje, kjer po Marijinih rokah obilnejše deli svoje milosti in darove. Da si je Bog med drugimi kraji tudi Ruško cerkev v to odbral, ne spričuje le nje čudežni začetek, ampak to kažejo mnoge obljube semkaj storjene in neštevilne po Mariji izprošene dobrote v dušnih in telesnih nadlogah, o kterih pripovedujejo zapisniki in pričajo razne podobe po cerkvi.

Že k pervemu shodu, 8. kimovca leta 905. se je sèšla velika množica pobožnega ljudstva ter je občutila sladkost Marijinega usmiljenja. Vedno bolj je bila obiskovana Božja pot Ruške Matere Božje. In ko še ni bilo Božje poti Marijaceljske, ktero je v štirnajstem stoletji ogerski kralj Ludovik I. postavil, je že Ruška Mati Božja daleč okrog slovela. Že pervi fajmošter, Janez žlahtni Vajsek, si je privzel dva duhovna pomočnika. Sedmi fajmošter pa, Alfonz Marijan, ki je 1150. leta nastopil faro, imel je štiri pomočnike. Ko je gospod Filip Švajgar (1469 do 1485) razne odpustke preskerbel iz Rima, se ta Marijina Božja pot še bolj uterdi. Vedno več romarjev prihaja, tudi visocih stanov in iz daljnih krajev, posamezno in v velicih procesijah. Posebno so se množile procesije konec sedemnajstega stoletja, ko so bili zares žalostni časi prestrašnih morij, lakote in turške vojske. Takrat so veliko molili in mnogo spokornih solz prelivali. Rušanci so se zatekli v tej veliki sili k svoji mogočni priprošnjici ter so se goreče izročevali Materi Božji. Takrat so obljubili, da hočejo v predpraznikih na večer lavretanske litanije opravljati in ob praznikih ob devetih dopoldne moliti sveti rožnivenec z litanijami vred. In oni niso zastonj molili. Ko

je tri leta zaporedoma po mnogih krajih razsajala strašna kuga, obvarovala je preblažena Devica Marija Ruško sosesko te grozne šibe Božje. Umerla sta le en otrok in ena dekla. Ko je leta 1683. kervoželjni Turk oblegel Dunajsko mesto in je pred njim vse trepetalo, ker so vedeli, ako Dunaj pade, bo nastala grozovita morija po vsem cesarstvu; takrat je klečalo noč in dan neštevilno ljudstva pred Ruško Materjo Božjo. V devetih tednih, kar so Turki Dunaj oblegovali, prišlo je v Ruše nad 50 velikih procesij. Vse je vpilo: „O Ruška Mati Božja, ti nam pomagaj!“ In te prošnje niso bile zastonj. Ravno Ruško nedeljo je bilo, 12. kimovca 1683., ko je neštevilno romarjev priserčno zdihovalo: „O usmiljena Mati Ruška, usmili se nas!“ in Turki so bili čudovito premagani in vjeti kristjani rešeni.

Ni čuda, da so se od Turkov vjeti, v ječe pometani ali v sužnost prodani kristjani v svoji nesrečni sili radi izročevali in zaobljubljevali Ruški Materi Božji. Letopis pripoveduje, kako so nekteri, s čudovito Marijino močjo ječe in sužnosti rešeni, prinesli seboj turške okove ter jih v vedni spomin Marijine priprošnje obesili po stenah tega Marijinega svetišča ter so se z veselimi solzami priserčno zahvalili. Naj vzamem le v misel, da je leta 1696. prinesel semkaj turško svilnato, s zlatom vdelano bandero Peter žlahtni Weufler in ga s privoljenjem svojih višjih cerkvi daroval. Ta hrabri vojak se je boril zoper ljutega Turka pri Zalemkamenu. Dve krogli mu greste skozi usta. On pade s konja in v tem trenutku se zaobljubi Materi Božji v Rušah. Čudno, prečudno! Na novo se oživi, ne občuti svojih ran, zasede konja in se tako pogumno in srečno vojskuje, da pobije veliko Turkov in jim vzame bandero.

Spomina vredna je zgodba Bolfganga Serepca. Sedem let je veliko terpel v turški sužnosti. Bil je izučen bogoslovec. Vzeli so ga v vojake in poslali v vojsko, kjer ga po nesreči Turki vjamejo in v ječo vklejejo. Po storjeni obljubi k Ruški Materi Božji srečno uide iz turške ječe in leta 1703. v hvaležni spomin semkaj prinese svoje turške okove. Gospod Štefan Jamnik in Bistričani ga s potrebnim preskerbijo in bil je v mašnika posvečen ter je za kaplana pri Ruški Materi Božji služil do svoje smerti leta 1711. Bil je izversten godec in prav goreč mašnik.

V vseh stiskah tega revnega življenja so se ljudje radi zatekali k Ruški Materi Božji ter so skusili njeno premilo pomoč. Predaleč bi zašel, ako bi hotel našteti posamezno vsa čudežna ozdravljenja in opisati obilne darove, poklonjene v hvaležni spomin. Zadosti naj bo omeniti, da kronika nam napoveda razun mnogih srebernih serc, kron in svetilnic, še šestero srebernih kelihov, dvoje srebernih monštranc, nad 40 zlatih perstanov; ker mnogo, tudi imenitnih zakonov, celó iz daljnih krajev, je bilo tukaj sklenjenih. Bilo je darovanih več dragih, z zlatom in srebrom vdelanih oblek za Marijino podobo.

Kronika našteva mnogo dobrotnikov, ki so cerkvi Ruške Matere Božje darovali 17 vinogradov; drugi so darovali veliko denarjev v olepšavo Marijine cerkve in v opravljanje službe Božje.

To vse je živa priča velikega češčenja, terdnega zaupanja in otroške ljubezni, ktero so imeli daljni in bližnji verniki do milostljive Matere Božje v Rušah. Ta Božja pot je vedno bolj slovela ne le med Slovenci, ampak množili so se romarji tudi iz daljnih krajev. Plemenitega in visocega stanu, grofi, poglavarji, škofje in drugi imenitni duhovniki so priromali k Materi Božji v Ruše. Celó cesar Friderik III. se je leta 1444. klanjal in priporočil Ruški Materi. Leta 1705. obiščejo Ruško cerkev škof Lavantinski; štirje grofi

so jih spremili. L. 1741. pride na Božjo pot semkaj Štajnski prošt Amand žlahtni Baumgarten s štirimi korarji, ki darujejo Mariji dve sreberno-zlati kroni z žezlom vred.

Bili so pa pobožni romarji tudi z dušno hrano vselej postreženi. Razun petero domačih duhovnikov se je ob shodih zbralo vselej tudi več sosednih. Posebno slovesno se je obhajala Ruška nedelja. Da le eno leto omenim; leta 1711. je imel škofovsko mašo Vilhelm grof Leslie, ki je bil imenovan škof Vacovski ter je bil generalvikar in nadžupnik Vuzeniški. Tisto nedeljo je maševalo še 20 fajmoštrov in 17 kapelanov. Ljudi je bilo ta dan obhajanih nad pet tisoč. Preračunili so, da je bilo od leta 1645. do 1659. obhajanih dva milijona, osem sto šestinosemdeset tisoč in šest sto in šestinosemdeset kristjanov. Samo leta 1726. je bilo obhajanih dvainštirideset tisoč pet sto in deset.

Pa tudi domači farmani niso zaostajali v kerščanski pobožnosti. To nam poterjujejo mnogotere bratovščine tu vpeljane. Saj vsi vemo, da združena molitev ima veliko veljavo in bratovščina, prav urejena in zvesto opravljena, je krepka zveza revnih moči, je vedna voditeljica k pobožnosti in močna podpora na težavni poti proti nebesom. Zato jih sveta cerkev toliko poterjuje in še vedno priporočuje. Že 1360. leta je dušni pastir Joahim Ebner vpeljal prelepo, vse hvale in vsega posnemanja vredno navado, da so soseščani na predvečer praznikov združeno v cerkvi molili sveti rožnivenec. Ta pobožnost se je, kar je bilo že omenjeno, ob času kuge poterdila in z lavretanskimi litanijami in z blagoslovom pomnožila.

Leta 1650. je bila vpeljana bratovščina presv. Rešnjega Telesa. Njeni udje so se pred svetim Rešnjim Telesom zbirali v molitvi in ob določenih dnevih so najemali daritev svete maše za pokojne ude te prelepe bratovščine. — L. 1674. je bila vpeljana bratovščina umirajočega Zveličarja.

Leta 1682. se je pričela bratovščina svetega Florijana, varha zoper ogenj in povodenj. Njeni udje so molili lavretanske litanije ali pa tri očenaše in vero. Vsako sredo so molili združeno pred altarjem sv. Florijana.

L. 1700. se je začela obhajati devetdnevnica na čast sv. Frančišku Ksaveriju; leta 1705. pa devetdnevnica na čast presvetemu Jezusovemu Sercu.

Leta 1716. se je slovesno vpeljala toliko koristna in sloveča bratovščina žalostne Matere Božje, ktera je včasih štela več tisoč udov.

Leta 1755. so začeli obhajati štirideseturno pobožnost pustne dneve z duhovnimi vajami in popolnimi odpustki.

Tri leta poprej je bila slovesno vpeljana pobožnost obiskovanja sedmerih altarjev z odpustki sedmerih poglavitnih cerkev v Rimu.

Leta 1726. so imeli štirje mašniki Jezusove družbe sveti misijon od 24. malega do 5. velicega travna. Neštevilno spokornega ljudstva se je udeležilo tega svetega misijona.

Tako se je v Rušah na vso moč gojila kerščanska pobožnost in stavila terdna podlaga bogoljubnemu življenju. O da bi ti stari in verni časi se povernili! O da bi se zopet prikazale prave kerščanske čednosti, ki so zveste prijateljice časne in večne sreče! Studenec Marijinih milosti bi zopet obilnejši tekel in prečudni dokazi Marijine mogočnosti bi se zopet ponavljali!

Dolg je popis Marijine Božje poti v Rušah, ali ker je za vse Slovence ta kraj prečasten in imeniten, se le še ne moremo ločiti od njega. Ne smemo pozabiti onih preslavnih mož, ki so bili oskerbniki in vodniki njeni. Težko je kje

starodavna fara po vsem Slovenskem, ki bi imela tako urejeno kroniko, kakor jo imajo Ruše. Od njenega začetka sem so zapisani vsi župniki in fajmoštri. Vseh je bilo 56. Vendar tukaj ne bom vseh naštéval. Omenim naj le nektere.

Pervi je Janez Caharija žlahtni Vajsek, leta 905. On je bil brat ustanovnika te toliko sloveče Božje poti. Dva duhovna pomočnika je sam z vsem preskerbel. Celih 47 let je Marijino čast oznanoval in njeno češčenje goreče razširjal.

Drugi župnik je bil Jožef žlahtni Vajsek, leta 952. Ta je bil pervi sin ustanovnikov. Njegova pobožna mati Irmengarda ga je že pred porodom duhovskemu stanu zaobljubila.

Eden in trideseti župnik je bil l. 1500. Janez Marija žlahtni Lihtenhajn. Ta imenitni gospod je bil rojen Rušanec, ker se pervi dijak tukajšnje sloveče šole Janez Lihtenheim imenuje. Ta marljivi gospod je postavil na svoje stroške nov zvonik in je preskerbel tudi nov zvon. Leta 1529. do 1531. kaj žalostno slovijo zavoljo kervavih turških vojsk. Takrat so ti divjaki tudi v Ruše priderli ter so v soseski in v cerkvi gerdo razsajali, pobožnega fajmoštra pa so vjeli, zvezanega seboj vlekli in na kose razsekali. Umerl je kot Marijin mučenik. Naj bi tudi tam pri Materi Božji prosil za nekdanjo duhovnijo svojo.

Pet in trideseti župnik Nikolaj Šintler, leta 1569., in njegov naslednik Šimon Nunhart, leta 1598., sta bila dva goreča borilca zoper krivo luteransko vero, oborožena z resnico Božjo in z mogočno molitvijo svetega rožnega venca. Po njuni neutrudljivi prizadevi krivoverstvo tukaj ni pognalo.

Osem in trideseti župnik je bil slavni mož Jurij Kozina. On je rojen Rušan. Veliko let je bil tukaj kaplan, l. 1645. pa je postal župnik. On je čast in dika vsem Slovencem. On je latinske šole v Rušah na novo oživil in je postal ustanovnik tega učilišča. Z vso mogočo marljivostjo se je lotil podučevanja ljubljene mladine. Privzel si je pomočnika Sebastijana Strempfelna, Rušanca, in Janeza Pila iz Guštajna. Zdaj je začela sloveti Ruška učilnica in zavoljo tega tudi Ruše. Veliko žlahtnikov se je tu izučilo in veliko delavcev za Gospodov vinograd izredilo. Pokopan je po velicih zaslugah v cerkvi pod križem. Nastopil je za njim l. 1650. Sebastijan Strempfl, mož visoke učenosti, posebne pobožnosti in neutrudljive gorečnosti.

Eden in štirideseti župnik pa je bil leta 1676. Luka Jamnik. Ta imenitna rodovina pač zasluži, da je zapisana z zlatimi čerkami v Ruško zgodovino. Malokdaj se zgodi, da bi kteri stariši dosegli toliko milost z nebes, kakor sta bila trikrat srečna Vid in Neža Jamnik, ki sta izredila petero mašnikov. Oče Vid pa je bil brat Blaža Jamnika, ki je bil oče Luku in Štefanu, ki sta bila dva preimenitna gospoda Ruška in dva največja dobrotnika cerkve Matere Božje.

Luka Jamnik, ta pobožni, za Marijino čast ves vneti in za povzdigo šol toliko neutrudljivi gospod po pravici zasluži, da ga imenujemo očeta Rušancev in učeči se mladeži in prenovitelja Marijine cerkve. Z njegovo očetovsko skerbjo so bile prizidane štiri stranske kapele in skoraj vsa cerkev je bila predelana, farovž in kaplanija sta bila na novo postavljena. V hudih letih 1679. do 1686., ko je kuga, lakota in vojska razsajala, je bil svojim ovčicam pravi tolažnik in pomočnik. Njegovo očetovsko serce je bilo vsem odperto, njegova modra beseda je bila vsem tolažba. S svetim rožnim vencem v roci je zbiral strahu in groze prepadle ovčice svoje pred sedež milostljive Matere Božje ter jih s priserčno molitvijo poterjeval v zaupanji do nebeške kraljice. Ves vnet

za blagor mladine vpeljal je o praznikih posebno podučenje kerščanskega nauka za mladež. Ta čas je Ruška šola tako slovela, da je bilo 220 učencev sprejetih, ki so večjidel prebivali v farovžu. Britko je vse žalovalo, ko je Bog tega dobrega očeta k sebi poklical leta 1698. Pokopan je v cerkvi med altarjem svete Ane in svetega Dizma.

Za njim je bil Frančišek Fabijan, priden in skerben učenik, ki je čez tri leta postal Cistercijenzar in je Ruško faro prepustil Štefanu Jamniku, ki je bil v vsem enak bratu Lukežu. Ta Marijin častivec je ves gorel v ljubezni do preblažene Device in Matere Marije. Dvanajst let je zaljšal Marijino svetišče. Nov kamenit tlak je napravil po veliki cerkvi in znotraj je vso cerkev olepšal. Do 20 tisoč goldinarjev je porabil v čast Marijino. Zavoljo svoje učenosti je bil povzdignjen v doktorja svetega pisma. Iz Rima je dobil častni naslov: Apostolski pronotar, grof Palatinski in vitez svetega sedeža.

Za Štefanom Jamnikom sta bila po versti še dva župnika Jamnikove hiše v Rušah, Henrik in Jakob. Oba sta bila pobožna moža in visoko učena.

19. grudna leta 1779. je Ruše zadela velika nesreča. Strašen ogenj je upepelil farovž, cerkev od zunaj in 19 hiš. Neprestrašeni župnik Marko Goličnik se hitro loti mudnega dela in v kratkem je bila cerkev popravljena. Leta 1782. so že peli štirje lepo ubrani zvonovi, vliti v Celovcu. Leta 1783. je stal že tudi sedanji veliki farovž. Več ko 30 let je tukaj služboval in še zdaj marsiktera pridiga tega gospoda med ljudstvom živi.

Škoda, da nekdaj toliko sloveče Ruše današnje dni niso več tako obilno obiskane! Zaostali so sedanji kristjani v ljubezni do Marije, zaostale pa so tudi velike milosti, ktere Marija svojim častivcem tako rada deli.

3. Marija snežnica na Vélki.

Od tega Marijinega svetišča mi piše župnik na Vélki, gospod Jože Golinar, že 25. kimovca 1878.

Bila je podružnica, ki je stala na desni strani Mure na hribu, z imenom Einsiedelberg. Ko je bila pojenjala kuga in lakota, ktera je grozno morila o tistih časih, in je grozoviti Turk klal in žgal po vseh naših deželah, postavili so Nemci Mariji na čast to podružnico. Ali nehvaležni potomci so jo tako v nemar pustili, da je začela razpadati.

Cesar Jožef je zaukazal, naj se zida za slovensko sosesko „Vélka“ nova cerkev, da potem dobi samostalnega dušnega pastirja. Pripovedujejo, da so bili Vélčani tega silno veseli, da so urno zapregli svojo živino, poderli staro podružnico na sosednem hribu Einsiedelbergu ter so kamenje, opeko in kar so dobili, na svoja kola naložili in za novo cerkev semkaj zvozili. Vsak je celó lahko peljal, tudi po precej stermem bregu gori, akoravno si je naložil nenavadno veliko težo. Nova cerkev je bila leta 1789. že toliko dodelana, da je bila 8. grudna v njej perva sveta maša.

Matija Purgaj, prejšnji Murečki kaplan, je bil pervi tukajšnji kurat in je 21. grudna kerstil Tomaža Sirka. Njegov grobni spominek na cerkvenem zidu se bere: „En jacet hic primus, nemini fortasse secundus, qui bene pavit oves, per tria lustra suas.“

Cerkev Matere Božje stoji na prelepem in rodovitnem bregu, od koder je posebno prijeten pogled na bližnje in sila daljne kraje. Vidi se nemška stran noter do glavnega mesta Gradca, preko kterega svojo glavo zdigava tako imenovani Plavuč. Vidijo se Švamberski, Vildonski in drugi nemški bregovi. Vidi se Pohorje in sosedno gorovje, Hervaška Ivanšica, tudi

madžarski Lendovski grad z mnogimi cerkvami po Ogerski; celó Peca na Koroškem in kranjski visoki hribi.

Svet še pripoveda, da, kjer je na zahodni strani veliki altar Marijine cerkve, stali so nekteri stari visoki gabri. Mimo njih so imeli prejšnji prebivalci stezo, po kteri so hodili v Murečko farno cerkev. Na teh gabrih so ob času Božje službe, ob nedeljah in praznikih, prepevale nepoznane tičice tako lepo in milo-veselo, da so jih kaj željno poslušali nedolžni pastirčki in drugi ljudje. Iz enega onih gabrov je bil napravljen cerkveni darilnik, v kterega so verniki svoje male darove metali; pred nekimi leti pa so ga božjeropne roke izpulile, v bližnji vinograd zanesle, ključavnice razkovale in uplenile nekaj bornih krajcarjev.

Poveda se tudi, da so pri teh gabrih nekteri videli altarček, na kterem ste po noči goreli dve sveči.

Iz stare poderte podružnice je bila prenešena tudi perva podoba Matere Božje v to novo farno cerkev. Bila je pa majhna, zato je gospod Eilec, tukajšnji kurat, leta 1853. preskerbel novo prekrasno podobo, ktero je slikal akademiški umetnik Wonsiedler v Gradcu. Poprejšnja podoba, ponovljena in olepšana, visi na cerkveni steni v starodaven spomin.

Veliko ljudstva se snide na praznik Marije snežnice in v nedeljo med osmino tega praznika. Obakrat je od ranega jutra do poldne Marijina cerkev napolnjena. Na snežnično nedeljo so tri službe Božje. Perva ob šestih, druga ob devetih z nemško pridigo in zadnja o pol enajstih.

Razun teh dveh shodov pridejo ob gotovih dnevih razne procesije, večinoma iz nemških sosesk, nektere celó po šest, sedem ur daleč.

Leta 1872., ko smo za toliko slavnega svetega očeta Pija IX. očitno molili, zbralo se je tukaj v devetih procesijah do osem tisoč pobožnega ljudstva, ki so se po opravljenih priserčnih molitvah čudno tiho in mirno razšli v nekterih trenutkih. (Tako se je zapazilo tudi drugod pri takratnih obilnih shodih.)

Lepo ubrane zvonove nam je vlil Ljubljanski zvonar Ant. Samasa l. 1858.

4. Marija Nazaret.

Od Ogerske meje se zdaj v duhu podajmo na spodnje Štajersko v lepo Savinsko dolino. Zeló na koncu te rodovitne doline ste dve imenitni cerkvi, posvečeni Materi Božji, kteri ste v nekdanjih časih daleč okoli sloveli in kamor so pobožni Slovenci radi se zatekali ter v svojih stiskah in nadlogah pri Mariji pomoči iskali in velikrat prečudno tudi našli.

(Te dve Marijini Božji poti nam lepo popiše gospod oče Atanazij Krajnik, nekdanji gvardijan in sedanji vikar in vodnik samostanskih novincev v Nazaretu. Zajemal je gradivo za ta spis iz kronike, ktero je uredil učeni gospod korar Orožen za vso Gornjegraško dekanijo.)

Kakih šest ur hoda od Celja proti solnčnemu zahodu prideš po cesti ob levi strani urne Savine do Mozirja. Četert ure od Mozirja zagledaš v jutranjem znožji na desnem kraji Savine prijazen griček in na griči frančiškanski samostan in lepo romarsko cerkev Matere Božje, imenovano „Marija Nazaret“. Od kterekoli strani gledaš cerkev in samostan, od vseh krajev je prelep pogled. S hribčka je še posebno ljubeznjiv razgled po zgornji Savinski dolini, ki se proti zahodu lepo razprostira po obeh bregovih zelene Savine ter je omejena z visokimi gorami. Ravno ob znožji Nazareškega homca proti severnozahodni strani stoji grajščina „Stari grad“, po domače „Verbovec“, ki je posestvo ljubljanskega knezoškofa. Ta grad stoji med vodama „Dreto“ in „Savino“, ki se,

prišedši izpod znožja visocih zahodnih gorá, zedinite pod grajščino. Obedve vodi ste ob srednji moči zadostno veliki, da plavi ali flose lesa nosite proti Savi pri Zidanem mostu. Včasih pa silno urno naraščate in kaj hitro derete proti Savi.

Nazareški griček ima podobo odsekanega stožka. Na verhuncu pa je lep prostor za samostan, cerkev, precej obširen vert s tratico in pokopališčem pred cerkvijo. Obraščen je griček z drevjem in košenino.

Cerkev ima dva visoka zvonika, ki sta bila leta 1875. prenovljena. Tudi sprednje lice cerkveno je bilo takrat prav okusno popravljeno. V zvonikih je petero zvonov, ki imajo prav prijetne glasove. Večji tehta nad 24 centov ter prav krepko odmeva po dolini.

Stopimo zdaj v cerkev!

Marija Nazaret na Štajerskem.

Velik je njen notranji prostor. Cerkev ni ravno visoka, je pa dolga in široka. Njena dolgost meri do 25 metrov in pol in njena širokost do 17 metrov in pol; visoka bo kakih 10 metrov. Cerkev ima ličen, izbuhnjen, prostoren kor; orglje imajo 18 spremenov, krasno izdelano obliko na cerkveno in korno stran in so prav prijetnega glasu. Devet kapel kinča romarsko cerkev. Poglavitna kapelica je Lavretanska za velikim altarjem. Od te kapelice ima Nazareška cerkev svoje ime, ker ta kapelica je zidana in postavljena po podobi Marijine hišice v mestu Nazaretu v Galileji, ki je zdaj v Lóretu, kakor vemo.

Od velicega altarja proti koru so na vsaki strani po tri prostorne kapele, ki imajo z malcem prevlečene altarje. Veliki altar je nov. Leta 1886. postavil ga je znani umetnik Vurnik izRadoljice. Delo je jako okusno iz belega marmorja. Zadina steni je naslikano Marijino oznanjenje z velikim stebrovjem do stropa. V Lavretanski kapeli je lesen altar. Nepozabljivi škof Slomšek so to cerkev imenovali lepo in k pobožnosti budivno. Leta 1872. in 1873. je bila na novo slikana.

Kako se je začela ta Marijina Božja pot?

Ko je cesar Friderik IV. l. 1461. ustanovil Ljubljansko škofijo, je v prihodke Ljubljanskim škofom odločil zraven mnogih posestev na Kranjskem tudi benediktinski samostan v Gornjem gradu na spodnjem Štajerskem. Ko so očetje benediktinci polagoma pomerli, nekteri pa drugam k svojim sobratom se preselili, je s privoljenjem papeža Siksta IV. l. 1473. jenjal benediktinski samostan v Gornjem gradu. Ljubljanski škof so benediktince nadome-

stili s svojo duhovščino, ki je Božjo službo v samostanski cerkvi slovesno opravljala, duhovne ure očitno molila in daleč okoli dušno oskerbovanje prevzela. Ti duhovniki so bili združeni v sveto Marijino družbo, ki so jo Marijin koleg, „collegium Marianum“ imenovali. Do časov cesarja Jožefa je ta Marijina družba štela 10 do 12 mašnikov. Navadno so tudi Ljubljanski škofje v Gornjem gradu bivali ter so samostan mnogo predelali. Škof Krištof Ravbar je obdal samostan z močnim obzidjem, s stolpi in grabnom zoper napade ljutega Turka. Škof Atems je poprejšnjo cerkev poderl in je ves samostan spremenil v sedanjo veliko grajščino in postavil novo velikansko cerkev.

Leta 1615. je Ljubljanski škof Tomaž Hren, slavni steber svete vere in serčen borivec zoper Luterane, kupil grajščino „Starigrad“ ali Verbovec, ki leži poleg sedanjega Nazareta. Le voda Dreta teče vmes. In to grajščino z obilnim posestvom je podaril v zboljšanje škofijskih prihodkov.

Nazareški hribček, Gradišče imenovan, obraščen s hrastovjem, je bil takrat še lastnina Saneške grajščine. Njene razvaline se vidijo pičlo uro od Braslovškega terga pod Dobroveljskim hribom.

Na ta hribček je Ljubljanski škof rad zahajal, kedar se je kaj dalj časa na svoji novi grajščini v Verbovcu mudil. Dal si je tu gori postaviti prijetno utico, v kteri se je s svojimi duhovnimi tovariši večkrat pogovarjal in kratkočasil.

Neki dan ga prešine pobožna misel, v veselje nebeških angeljev in v zveličanje neumerjočih duš, da bi na mesto utice postavil Lavretansko kapelico. Sklep je storjen. Ker pa griček ni bil njegova lastnina, pogovori se škof s tedanjim posestnikom, Saneškim grajščakom, Janezom Žigom grofom Wagensbergom. Pismena pobota je bila škofu izročena še le leta 1629., po kteri je postal hribček z nekterimi njivami vred škofova lastnina. Pa že po ustmeni pogodbi blagoslovi in postavi temeljni kamen škof Tomaž Hren za novo hišo Marijino. V dveh letih je bila lepa kapelica Materi Božji na čast postavljena in jeseni leta 1626. posvečena.

Mična kapelica je pobožnim ljudem jako dopadla. Kmalu so na daleč okoli zvedeli o Marijini hišici in prihajalo je vedno več romarjev, ki so preblaženo Devico pobožno častili in se njeni mogočni priprošnji priporočevali, pa so tudi veliko milosti po njej prejeli. In tako je začela sloveti Božja pot na nekdanjem Gradišči.

Berž ko ne, da je Ljubljanski škof enega ali dva mašnika Marijine družbe v Gornjem gradu poslal le-sem, da sta tukaj službo Božjo opravljala in prihajajočim romarjem svete zakramente delila.

Frančiškanske menihe Hervaško-Bosniške provincije so takrat neverni Turki hudo preganjali. Ti so leta 1631. prosili Ljubljanskega škofa Rajnalda Skarlichija, naslednika Tomažu Hrenu, naj bi jim izročil duhovno oskerbovanje takrat že sloveče Božje poti v Nazaretu in jim privolil, da se smejo naseliti poleg kapelice.

Škof Rajnald, za Božjo pot v kapelici Marije Nazareške ves vnet, je radostno izročil frančiškanom oskerbovanje tega Marijinega svetišča. Celi hribček „Gradišče“ jim prepusti v rabo ter jim tudi dovoli, da smejo postaviti h kapelici prostorno cerkev in samostan v potrebno stanovanje. Za to zidanje jim je izročil mnogo pripomočkov in v izročilnem pismu jim je podelil še mnogo pravic za prihodnje čase. Naslednje l. 1632. so se frančiškani naselili v Nazaretu in so prevzeli oskerbovanje Marijine Božje poti.

Pridno so menihi nabirali daleč na okoli darove za zidanje nove cerkve in samostana. Tudi obilni romarji so k temu veliko pomogli. Novo obširno cerkev so

prizidali na večerno stran kapelice, tako, da stoji kapelica proti jutranji strani cerkve. Cerkev se tako strinja s samostanom, da dela ravno štirivogelnik. Cerkev leži na južni strani, samostan pa na zahodno, polnočno in jutranjo stran. Cerkev je bila dodelana in posvečena še le leta 1661.

Ko so si frančiškani tako oskerbeli čedno in prostorno cerkev in sebi potrebno stanovanje, so radi pridno in marljivo stregli romarjem, ki so obilno dohajali na prijazni griček, počastit nebeško kraljico Marijo v Nazareški kapelici. Mnogi romarji so tukaj iskali pokoja svoji vesti in so ga po skesani, dobro opravljeni spovedi tudi dobili, ker Marija, pribežališče grešnikov in ljuba naša Mati jim je izprosila resnično spreobernjenje. In verni romarji, tako z Bogom sklenjeni, so s toliko večjim zaupanjem Marijo prosili, da jim s svojo mogočno priprošnjo pomaga tudi v časnih mnogoterih stiskah in potrebah.

Marsikteri bolnik se je zaobljubil na Božjo pot k Mariji v Nazaret ali je naročil, da se je zanj opravila najsvetejša daritev v Nazareški kapelici in na priprošnjo Marijino je urno, prečudno ozdravel.

Tako je Božja pot Nazareške Marije vedno bolj in bolj slovela in tudi vedno več romarjev imela.

Koliko opravičeno zaupanje so verni kristjani imeli do Marije v Nazaretu, naj le še to omenim. Leta 1680. je po Štajerskem strašna kuga razsajala in neusmiljeno morila. Preplašeni kristjani so v tej sili posebno Marijo na pomoč klicali. V Mariboru so se meščani zaobljubili Mariji v Nazaret. Ko so prišli semkaj na Božjo pot, prinesli so seboj svoje darove ter so najeli več svetih maš. Še visi pri velikih cerkvenih vratih na steni velika zaobljubljena tabla, ki ima slikano Mariborsko mesto s podobo Boga Očeta, ki svojega Sina na naročji derži, zraven pa je angelj z mertvaško glavo v roci. Spodaj pa je nemški napis: „Zu Gott und Maria Nazareth — stölten wir an unser Opfer und Gebeth. — In 1680sten Jahr — alss die leidige Pest ganz und gar — über Hand genomen in der stadt — wie manss gemallner vor augen hat. — Gott widerum zu versöhn darmit, durch Maria heiligste vorbidt, hat Gott die straff von uns Abgewendt, dass loben wier Gott ohne Endt. 1681.“

Druga zaobljubna tabla, nekoliko manjša, visi na drugi strani pri velikih vratih. Ta ima podobo Pliberškega mesta na Koroškem. Nad mestom je slikana podoba Matere Božje, ki kleči pred Božjim Sinom in zraven je angelj z mečem in mertvaško glavo. Napis ima: Ex voto. 1715.

Tudi škof Tomaž Hren in naslednik njegov Rajnald Skarlichi sta se v svojih boleznih Mariji v Nazaretu priporočevala in uslišana sta bila, kakor sama v svojih latinskih dopisih spričujeta.

Ta Marijina Božja pot pa ni bila več tako obilno obiskovana, ko se je pričela leta 1715. nova Božja pot pri svetem Frančišku Ksaveriju, ki je dobro poldrugo uro od Nazareta proti zahodni strani in je daleč na okoli urno zaslovela zavoljo neštevilnih čudežev, ki so se na prošnjo svetega Frančiška godili. Ta Božja pot je bila znana celó po Poljskem in po Francoskem. Iz Francoskega ima ta cerkev zares imeniten dar, velik kelih iz čistega zlata z neizrečeno natančnostjo in z vso umetnostjo vdolbljenimi podobami, zares izverstno delo. Ta cerkev ima silno težko monštranco s tolikimi raznimi žlahtnimi kameni, da vsak mora občudovati pobožnost in verno udanost takratnih kristjanov, ki so toliko drage in umetne darove darovali Božjim potom. (Veliko lepih in dragih cerkvenih posod sem videl v

Rimu, po Laškem in drugod, ali ta kelih in ta monštranca preseže vse.) Ta cerkev svetega Frančiška ima tudi mašne in večerne plašče neizrečeno velike veljave, vse z zlatom in srebrom vezene, ki so darovi imenitnih kraljevih romarjev.

Kolikor bolj pa je ta Božja pot pri svetem Frančišku slovela, toliko je pešala Božja pot v Nazaretu. Vendar je še zmiraj veliko romarjev obiskovalo Marijo v Nazaretu, ker verniki so imeli veliko zaupanje na mogočno pomoč Matere Božje in tukaj so imeli pripravno priliko za prejemo svetih zakramentov.

V praznik Marijinega oznanjenja, ki je poglavitni praznik te romarske cerkve in v praznik čistega spočetja Device Marije pride še zmiraj veliko pobožnih vernikov iz Kranjske in Štajerske počastit nebeško kraljico in se njeni mogočni prošnji priporočat.

Leta 1861. se je slovesno obhajala 200letnica posvečenja Nazareške cerkve. Tedanji gvardijan, oče Zofronij Merk, je izprosil v Rimu od svetega očeta Pija IX. popolnoma odpustke za tri tedne, od male Gospojnice do svetega Mihaela. To je bilo zares sveto veselje, videti, kako pridno in obilno so častivci Marijini od vseh strani, nekteri po več ur daleč vreli. Drugi in tretji teden je bila prostorna cerkev vedno napolnjena s pobožnimi romarji. Veliko spovednikov je prišlo vsak dan na pomoč, vendar ni bilo mogoče vsem postreči. Posebno ob nedeljah je veliko število daljnih romarjev žalovaje šlo nazaj na svoj dom, ki po svojih željah niso mogli prejeti sv. zakramentov. — Te tri tedne je bilo obhajanih osemnajst tisoč romarjev.

Že leta 1789. je Nazareška cerkev postala fara, ker so jej bile nektere soseske iz Ročiške, Mozirske in Braslovške fare pridružene. Od takrat je začasni gvardijan tudi kurat ali župnik mali Nazareški fari, ki šteje zdaj do 850 duš.

5. Marija Novaštifta pri Gornjem gradu.

Kake štiri ure hoda od „Marija Nazaret“ in dobro uro od Gornjega grada proti zahodu je krasna cerkev Matere Božje, Marija Novaštifta na Metuljskem verhu, ki je spodnji oddelek precej visocega hriba, „Černilec“ imenovanega, čez kteri je speljana pripravna cesta od Gornjega grada proti Kamniku.

Marija Novaštifta je že več kot tri sto let stara Božja pot Matere Božje. Peti Ljubljanski škof, žlahtni Seebach (od Zapóg) piše tedanjemu papežu Piju IV. leta 1561. ter ponižno prosi sv. očeta, naj podeli popolnoma odpustke pobožnim romarjem Marije Noveštifte, in sicer za praznike: Velika noč, Binkošti, Marijino vnebovzetje in malo Gospojnico ali Marijino rojstvo. V tem pismu naznanja škof začetek te Božje poti.

Že pred tremi leti, tedaj pred letom 1558., pravi škof Peter, so na Metuljskem verhu gore „Černilnica“ mnogim ljudem se prikazovala prečudna znamenja. Videli so v ponočnem času trojna iz zemlje puhteča plamena. Bog sam je s tem naznanjal, da je tu posebno čudodelen kraj. Ta kraj je takrat spadal pod Gornji grad, kjer so navadno Ljubljanski škofje stanovali. Ljudje prosijo škofa, naj bi jim privolil, da smejo na tem prečudnem mestu postaviti cerkev na čast Materi Božji. Ko pa škof dvomi nad resnico teh prikazni in se obotavlja privoliti v zidanje nove cerkve, napade ga prihodnjo noč huda bolezen v nogah. Tako mu zatečejo noge, da jih celi teden ne more rabiti. Njegovi dvorniki ga nagovarjajo, celó silijo, naj jezdi na binkoštno nedeljo tje gori na Metuljski verh, kjer se Bog tako prečudnega izkazuje v Marijino čast in kamor je ravno tisti dan, v saboto pred binkošti sula velika truma pobožnih romarjev. Berž ko ne je bila že postavljena mala kape-

lica poleg kraja, kjer so se večkrat videli ognjeni plameni.

Škof uboga in se napravi na pot; ko pride na čudežni kraj, je bilo čudo ljudstva že zbranega. Škof vpraša, kje ravno so se plameni prikazovali? In ljudstvo mu enoglasno odgovori, da ravno na mestu, kjer njegov konj stoji, ki je ta trenutek s svojo nogo tla kopal. Škof stopi s konja, opravi péte večernice z ljudstvom in pri tej priči popolnoma ozdravi ter je bolj krepak, kakor je bil pred boleznijo. Zaznamuje zdaj kraj, kjer naj stoji novo svetišče in privoli v njegovo zidanje.

Ljudstvo se urno poprime zidanja in v treh letih je bila cerkev dodelana. Škof Peter, ki leta 1561. prosi rimskega papeža popolnoma odpustkov obilnim romarjem, omenja v tem pismu tudi že več druzih čudežev, ki so se na tem svetem kraji do takrat zgodili. On omenja deklice, ki je nagloma ozdravela, ko se je v svoji hudi bolezni Mariji v Novištifti zaobljubila. Tudi od neke druge deklice pripoveduje škofovo pismo, ki je ravno tako čudežno ozdravela. Tudi dva mertva dečka sta zopet oživela (eden je bil utonil, drugi na hudi bolezni umerl), ko so stariši Marijo v Novištifti na pomoč klicali in se na to Božjo pot zaobljubili.

Marija Novaštifta.

Neki praznik, ko je bilo več tisoč ljudi pri službi Božji zbranih, se je pričujoči množici o poldanskem času med daritvijo sv. maše prikazala prečudna svetla zvezda nad svetiščem Matere Božje.

Vsi ti čudeži so bili s pravično in verjetno prisego poterjeni. Kdo bi torej ne verjel, da po tolikih in takih čudežih, ki so se na tem svetem kraji na mogočno priprošnjo preblažene Device in Matere Marije godili, je ta Božja pot hitro okoli slovela in da so verni romarji koj perva leta v celih trumah hiteli k Mariji v Novoštifto. Zato omenja škof Peter v svojem listu do Pija IV., da je na eden praznik, gori imenovanih, po 10, 20, celó 30 tisoč romarjev skupaj prišlo iz Štajerskega, Koroškega, Kranjskega, Dalmatinskega, Hervaškega in še iz druzih daljnih krajev, ki so bili z veliko pobožnostjo pri večernicah, pri svetih mašah in pri pridigi.

Tako je ta Božja pot Matere Božje daleč na okoli dobro znana. Za njeno povzdigo so bili posebno vneti Ljubljanski škofje, ki so večkrat sami romali k Mariji v Novoštifto. Z veliko slovesnostjo so tukaj obhajali službo Božjo, posebno slovesno na praznik Marijinega vnebovzetja, kedar se je navadno zbrala velika množica duhovnikov.

Tega škofovskega udeleževanja službe Božje pri Novištifti še posebej omenja škof Tomaž Hren v svojem pismu, kterega je pisal 29. vel. serpana leta 1620. župniku v Škalah na spodnjem Štajerskem, gosp. Martinu Ebenperger-ju. Škof Tomaž, kot cesarjev svetovalec (locum tenens), je imel ravno takrat v deželnih ali državnih zadevah v nemškem Gradcu opraviti in tako ni mogel na praznik Marijinega rojstva vernih romarjev s svojo navzočnostjo razveseliti. Torej prosi škalskega župnika, naj ga ta praznik v Novištifti nadomestuje, naj romarje lepo preskerbi, karkoli njihova pobožnost zahteva v dušnih zadevah in potrebah, da nikomur duhovne postrežbe ne primanjkuje. Tudi ga prosi, naj preskerbi, da bode duhovno opravilo in vse drugo tako lepo in slovesno opravljeno, kakor zadnjič na praznik velike Gospojnice. Tudi piše škof, naj pričujočim romarjem oznani, da hoče na prihodnji praznik sv. Mihaela pri Novištifti vse to doveršiti in nadomestiti, kar ima v svoji navadi in kar zdaj zarad cesarskih opravil ne more. — Kako lepo je ta za Ljubljansko škofijo toliko imenitni škof skerbel ze vredno češčenje Matere Božje!

Lepo je cvetela Božja pot v Novištifti. Le Bogu samemu je znano, koliko milosti so pravoverni romarji tukaj prejeli na priprošnjo naše ljube Gospe in Matere Marije! — Ali huda burja je čez katoliško cerkev po vsej Avstriji zabučala za cesarja Jožefa II. Nad polovico samostanov in večino Božjih potov je ta hudi vihar zaterl in pomandral. Novaštifta sicer ni bila popolnoma zaterta, ali prepovedano je bilo daljno romanje; v tistih merzlih časih za katoliško cerkev je tudi ta Božja pot močno pešala. Vendar še zmiraj mnogo romarjev dohaja k Mariji v Novoštifto. Največ jih pride na veliko in malo Gospojnico in med tema praznikoma. Posebno radi obiskujejo to Božjo pot Kranjci. Ti pridejo iz Cerkljanske, Vodiške, Kamniške, Tunjske fare, iz Tuhinjske doline, iz Moravč, Krašne, Češnic, Blagovice, iz Zagorja in Čemšenika, iz sv. Gotharda, iz Špitaliča in Motnika. Manj obiskujejo to Božjo pot Štajerci. Največji shod je na malo Gospojnico, v praznik rojstva Device Marije.

Leta 1774. se je pri Novištifti začela fara. Poprej je bila ta cerkev Matere Božje podružnica Gornjegrajska. Zdaj ima fara do 860 duš.

Perva cerkev je bila 17 sežnjev dolga in 8 sežnjev široka. Njene stene, zunanje in znotranje, so bile lepo opresno slikane. Ali velika nesreča je zadela to Marijino cerkev 23. velicega travna 1850., bilo je binkoštni četertek; strašen ogenj je upepelil cerkev in farovž. Le čisto malo cerkvenih reči je bilo moč rešiti, le nekaj podob svetnikov, poglavitno podobo Matere Božje, spodnji del prižnice in piščali iz orgelj. Tudi zvonove so hoteli serčni možaki rešiti. Ali komaj pridejo v zvonik, že jim je ogenj za petami. Vsi urno nazaj bežijo ter se z veliko nevarnostjo vendar še rešijo. Neki mladenič pa, že pri zvonéh, ne more več nazaj. Plamen ga že dohiti. Rad bi se bil rešil po vervéh od zvonov, spustivši se iz zvonika; ali spodaj zavozlanih ne more gori potegniti. Revež skače od ene line do druge, vpije na pomoč, ali nihče mu ne more pomagati. Z rokami se obesi zunaj čez lino, opiraje se z nogami na urin kazalec. Plamen mu žge roke in glavo. Pri tej priči prisopiha gospod kaplan iz Gornjega grada (kamor je tudi domači gospod župnik tisti popoldan šel obiskat hudo bolnega gosp. dekana). Gospod kaplan zakliče nesrečnemu mladeniču, naj serčno obžaluje svoje grehe, mu da sveto odvezo in mu reče, naj se v Božjem Imenu, v zaupanji na Marijino pomoč, doli spusti.

Mladenič se spusti iz visokega zvonika, ljudje v strahu in grozi zdihnejo in — mladenič je na tleh. Čisto nič se ni poškodoval. Nekaj dni je ležal; le brado in perste na rokah je revež imel hudo ožgane. Bil je iz Gornjega grada doma ter je tu gori blizo cerkve pri nekem kmetu služil. Kot izučen tesar se je pozneje v nemški Gradec podal, kjer je tesaril. Od tod je poslal čedno zaobljubno tablo ter je gospoda župnika prosil, da bi jo blagovolili kam v cerkev obesiti v vedni spomin prečudne rešitve. Bila je naslikana cerkev v ognji in on viseč iz stolpne line. Pred nekaj časom je poslal svojo fotografijo s podpisom kot tesarski mojster v Gradcu.

Prežalostno je bilo videti veliko cerkev v razvalinah. Cerkev je imela lesen strop; tako je vse zgorelo, kar ljudje niso v veliki naglici porušili in odnesli. Celó obok v svetišči se je vderl, ker je bil sila šibek. Zvonik se je na enem oglu do lin razrušil in zvonovi so se stopili.

Nekoliko više od cerkve ste dve kapeli. Ena Božjega groba, druga rožnivenske Matere Božje. Službo Božjo so imeli o praznikih in nedeljah v bližnjih podružnicah. Le, ko so bili romarski shodi, je bila služba Božja v kapeli rožnivenske Matere Božje. Za pridigarja je bil med kapelama napravljen lesen pokrit oder.

Pospravili so razvaline in drugo leto na jesen so postavili nekoliko stališčnega zida za novo cerkev. Sloveči zidarski mojster Mat. Medved, iz Cerkljanske fare na Gorenjskem, ki je škofijski cerkvi v Ljubljani napravil zalo kupolo, je imel ta čas ravno na Verhniki prevzeto delo, kjer je novo veličastno cerkev zidal, je moral tukaj prenehati že pričeto delo. Še le na spomlad leta 1852., 2. vel. travna — tretjo nedeljo po veliki noči — so tedanji Gornjegrajski gospod dekan, Fr. Bruner, blagoslovili temeljni kamen. In zdaj je delo z Božjo pomočjo urno šlo izpod rok pridnim zidarjem pod vodstvom izverstnega mojstra. Močni zid so delali večjidel le iz terdega kamena. Domači farmani in tudi bližnji so pridno pomagali z vožnjo in z rokami. Ko so bili z zidom že dobro visoko, se neki dan zidarjem vdere oder, na kterega so pretežek kamen privalili. Šli so vsi na tla. Pa le trije so bili nekaj poškodovani, v malih dneh pa so bili zopet za delo pripravni.

Vsa čast, za Bogom in Marijo, pa gre pri tem težavnem delu gosp. župniku Gašperju Dornik-u, ki je tukaj pastiroval. Modra glava, o novih stavbah za čudo izvedena, je prav veliko pripomogla k zares lepemu zidanju. Tolikim stroškom je bila matica cerkvena, seveda, prepičla. Dostikrat je terda bila za denar, da bi mogli delavce sproti plačevati. Marsiktera sabota se je bližala in v skrinjici ni bilo nič. Pa pobožni gospod je na Marijo terdno zaupal, se njej preserčno priporočal in došla mu je o pravem času pomoč, da se delo ni več ustavilo. Lepa, prostorna in visoka cerkev je z dvema visokima zvonikoma v dveh letih bila dodelana. Tudi z velikim altarjem za silo preskerbljeno novo cerkev so nepozabljivi škof Martin Slomšek slovesno posvetili 13. vel. serpana 1853. l. ter so v novi cerkvi še mnogim otrokom podelili zakrament svete birme. Kaj mikalno, kakor so Slomšek znali, so v svojem priserčnem govoru rekli, da so posvetili dvojni tempelj Božji, to je cerkev in še imenitnejši tempelj — duše nedolžnih otrok. Priporočali so farmanom, da naj ta dvojni tempelj neoskrunjen ohranijo in si tako zaslužijo, da pridejo v tretji tempelj Božji — v sveta nebesa.

Polagoma je gospod župnik preskerbel petero prav ličnih altarjev, prižnico, orglje, dobro ubrane zvonove (veliki ima

26 centov). Znotraj in zunaj je vse tako lično napravil, da nova cerkev v Novištifti mora vsacemu razumnemu človeku dopasti in bi se vsakemu mestu lepo podala. Svetišče je slikal laški malar Fantoni. Tablo velikega altarja, do 10 črevljev visoko — Marijo v zvezdi (rekel bi: Marijo zgodnjo danico) je slikal Ljubljanski slikar Kinel.

Ko sem leta 1876. obiskal to Marijino svetišče in mi je ljubeznjivi gospod Gašpar Dornik, pravi Gorenjec, razkazoval vse nove cerkvene lepotije, nisem se mogel prečuditi, da na videz tako priprosti starček ima v cerkvi vse tako nežno, tako okusno in snažno, tako umetno uredjeno, da sem v vsem svojem življenji videl prav malo tako lepih hiš Božjih. Zraven farne cerkve je neutrudljivi starček zidal še dve novi podružnici, ki ste ravno tako okusno in umetno bili izgotovljeni že tisto leto. Župnik Dornik je šel potem v pokoj in je umerl v domovini na Kranjskem. Blag mu spomin!

6. Gračka gora nad Sevnico.

Sevnica je velika fara na levem bregu deroče Save, kjer je zdaj precej važna železniška postaja. Med svojimi šestnajsterimi podružnicami ima starodavno romarsko cerkev Matere Božje na Grački gori. Ta cerkvica je prav čedna na prijaznem gričku. Ko so pred sto leti bile zaterte vse bratovščine, samostani razdruženi in prepovedana Božja pota, usahnila je tudi Božja pot na Grački gori. Njeno imetje je bilo prodano; kam je skupljeni denar zginil, nihče ne vé. Tudi ne moremo vedeti, kedaj je bila romarska cerkev zidana. Srednji zvon je bil vlit leta 1651. Cerkev ni velika, meri le 15 metrov in je široka 5 in pol metra. Že zelo zapuščena je bila zadnja leta lepo popravljena in olepšana. Veliki altar je bil posvečen Materi Božji čistega spočetja. Stranski altar na moški strani je svetega Jerneja, na ženski pa je altar svete Apolonije, kjer je bila nekdaj bratovščina sv. Apolonije. Še zdaj se v god svete Apolonije opravlja sveta maša za vse ude te bratovščine. Bratovščina pa, seveda je bila zaterta. Zadnji zapisnik, še zdaj znan, je od leta 1767. Sveta Apolonija derži v roki svetinje svetega Simplicija in svetega Valentina, ktera ljudstvo še zdaj pobožno časti.

Ustno izročilo nam spričuje, da nekdaj pobožni Slovenci so posebno zaupanje imeli do Matere Božje na Grački gori. V vseh svojih nadlogah, v vseh britkostih in težavah so tukaj pomoč iskali, ljuba Mati Božja jih je milostljivo uslišala. To tudi poterjujejo zaobljubne table, ki se še hranijo v Marijini cerkvi.

Na eni teh tabel se vidi mož, ki je na visokem lomil kamen za cerkvene potrebe in je padel v globočino na terdo; ker se na prošnjo Marijino nič ni poškodoval, hvali Mater Božjo za to prejeto milost. To se je zgodilo leta 1756.

Tu je tudi spomin na prečudno ozdravljenje gluho-mutca. Bil je prileten mož gluh in mutast. Videl je, kako verni v procesijah hodijo na Gračko goro ter Marijo s svetim rožnim vencem častijo in prosijo. Tudi on vzame sveti rožni venec v roke in večkrat hodi sam in tudi s procesijo v Marijino svetišče. Ko enkrat s procesijo pride v cerkev, se mu jezik razveže in ušesa odpró, da vse sliši in gladko govori. Bil je vse svoje življenje poseben častivec Matere Božje. To se je zgodilo leta 1777.

Druga podoba kaže moža, ki se Mariji zahvaljuje za veliko dobroto, ktero mu je Božja Mati izprosila. Mož je o poletnem času na polji delal s svojimi voli. Muhe so hude in voli mu uklenjeni zbežijo v bližnjo goščo. Urno naprej bezljajo in v globok prepad popadajo. Prestrašeni mož

hiti po sosede, ki pridejo z vervmi, da bi vole iz brezdna potegnili, ali ves trud je zastonj. Noč nastopi in sosedje odidejo. Mož, ves užaljen, gre na hribček k Materi Božji ter jo priserčno prosi, naj mu pomaga v tej veliki nesreči. Predno gre domov, seveda ga le še vleče, pogledat na ubogo živino v prepadu. Kako se pa začudi, ko mu vola naproti prideta in žive duše ni bilo nikjer! To se je zgodilo 1766. leta.

Pošten mož, ključar te Marijine cerkve, Jožef Zalokar, mi še piše, kar tudi domači duhovniki vse s priloženim pismom poterjujejo. Bilo je velikonočno nedeljo 1874. leta, bil je takrat prav suh čas. Popoldne ob treh začne goreti na vzvišenem kraji vasi. Hitro je bilo dvoje poslopij v plamenu, sapa pa je ogenj po vasi doli gnala. Ljudje preplašeni branijo kar morejo, ali vse je bilo zastonj, že se vnema tretji stan in v strašni nevarnosti je vsa vas, ki je vsa na kupu in vse s slamo krito. V tej preveliki sili začnejo vpiti k Mariji na Grački gori; vse kliče na pomoč in zares čudno! Pri tej priči sapa zavije na drugo stran, da celó nobena iskra ne pade več na bližnje strehe in tudi tretja hiša, ki se je že vnela, je bila rešena. V spomin te prečudne rešitve so dali napraviti čedno tablo, ki romarjem v Marijinem svetišči to prigodbo stavi pred oči. — Duhovno opravilo je že v praznik Marijinega oznanjenja, potem v praznik vnebohoda Kristusovega. Največji shod je na velike maše dan. Takrat pride veliko tujega ljudstva, ki potem od tod gredó k svetemu Roku, ki je tudi v Sevniški fari. Četrto duhovno opravilo je v praznik Marijinega Imena. Marsikteri bolnik se zaobljubi Materi Božji na Grački gori in tudi v druzih britkostih in nadlogah se ljudje radi priporočajo preblaženi Devici. Zato se med letom opravlja več svetih maš na tej nekdaj dobro znani Božji poti. Bog daj na mogočno priprošnjo preljube Matere Božje, da se pobožni častivci njeni množijo in da tudi Gračka gora zopet postane bolj obiskovana Božja pot! — Posvečena je cerkev prečistemu spočetju preblažene Device Marije.

7. Černa ali Ptujska gora.

Popotnik, gredóč iz starodavnega Ptuja po veliki cesti proti jugo-zahodu, kmalu zagleda veliko černo cerkev, ktero Slovenci imenujejo „Pri Materi Božji na Černi gori ali na Ptujski gori“.

Ta Marijina cerkev stoji na srednje visokem, s sadunosnim drevjem in z malim tergom okinčanem hribu, iz kterega je prekrasen in mnogo občudovan razgled na vse strani. Na videz je ta hrib blizo Ptujskega mesta, vendar romar jo mora dobro ubrati, ako hoče v dveh urah biti pri Materi Božji na Černi gori.

Stopivši v to Marijino svetišče vsak ostermi in občuduje lepoto notranje stavbe. Zidana je v gotičkem zlogu, ima tri čolne brez povprečnega križa. Osem tankih, visokih stebrov, šestoglatih, nosi lepo rebrovje cerkvenega oboka.

Kdaj je bila ta velikanska cerkev zidana in kdo jo je zgotovil, se prav natanko ne more dognati. Sedanji župnik, častiti gospod Janez Antolič, mi piše, da je med ljudstvom še o začetku te Božje poti ta-le pripovedka:

Bil je bogat grof Vurberški, ki je imel edino hčer, ki pa je slepa prišla na svet. Žalostni stariši prosili so Marijo za pomoč. Tudi hčerka, nekoliko odrasla, se je Materi Božji priporočevala, da bi po njeni mogočni priprošnji dobila pogled. Ko so nekdaj združeno molili, zapazila je slepa sirota „luč“. Oči se jej odpró in videla je. Vsa vesela pravi deklica: „Pojdimo tje gori, kjer sem zapazila luč. Šli so in prišli na Ptujsko goro, kjer je bil po-

stavljen križ. In hčerka pravi: „Tukaj je bila luč.“ Hvaležni oče začne na čast Materi Božji zidati veliko cerkev, ali izgotoviti svojega blaženega podvzetja ni mogel. Premoženja mu je zmanjkalo. Tudi drugi grofi so bogoljubno delo nadaljevali, ali niso ga dokončali. Slednjič neka gospa, bolj bogata kot vsi poprejšnji grofi, dodela prekrasno cerkev. Nekteri pravijo, da je sam cesar k temu pripomogel.

Učeni častiti gospod korar Orožen, ki po gotovih virih opisuje to Božjo pot, meni, da njeno zidanje spada v štirnajsto ali petnajsto stoletje. Nagrobni kamen pravi, da je bil leta 1424. umerl Nikolaj, ki je bil kaplan pri kapeli Matere Božje. Tudi vitez Žiga, ki je kaplanijo tukaj ustanovil, ima svoj grobni napis na rudečkasti kameniti plošči, vzidani v cerkveni zid na ženski strani. Kako revna je bila takrat nemška pisava! Ta napis se tako-le glasi: „Nach Christes gepurd tausend CCCC und in dem XXIX iar ist hie begraben des mittechs nach Mia. dni. (misericordia domini) der edl vest ritter her Sigmund von Newhaws aus dem Schelichtal. re. i. pa.“

Po tem soditi so cerkev zidali gospodje ptujski in grofi celjski, ki imajo svoje gerbe v lopi pred vhodom v cerkev.

Srednji čoln je 18 sežnjev dolg; stranska čolna sta po 15 sežnjev in štiri in pol črevlja dolga. Široka je cerkev sedem in pol sežnjev. Zraven zakristije je prizidana v čisto gotiškem slogu lepa kapelica, tudi z gerbom celjskih grofov. Škoda, da je zapuščena.

Cerkev ima devet altarjev. Veliki altar ima kamenito podobo Matere Božje, ktera v levi roki derži nebeško Dete, z desno pa razgernjen plašč, kterega jej pomagajo razprostirati trije angelji. Pod plaščem je 81 izrezljanih podob, ki predstavljajo ljudi obojnega spola in raznih stanov. Ta cela podoba je izsekana iz ene same kamenite plošče in ima pomen prelepe cerkvene molitve: „Pod tvojo brambo pribežimo . . .“ Romarji radi pojó pred to Marijino podobo: „In s svojim plaščem pokrivaj nas ti!“

Altarji svetega Jožefa, rožnivenske Matere Božje in svetega Sigismunda so kameniti.

Ta romarska cerkev je po vsem slovenskem Štajerskem dobro znana. V raznih shodih pride obilno Marijinih častivcev semkaj. Največji shod je v praznik obiskovanja Device Marije. Ta dan pride kakih deset procesij, vsaka s svojim dušnim pastirjem. Leta 1879. je bilo enajst procesij. Celó iz Št. Ruperta v Slovenskih goricah, ki je dobrih sedem ur daleč, prišla je velika procesija. Ta dan je bilo opravljenih 16 svetih maš in prejetih do 800 svetih obhajil.

Velik shod je tudi četerto nedeljo po veliki noči, ki jo imenujejo „žegnansko ali ločko nedeljo“, ker vsako leto na to nedeljo pridejo ločki gospod župnik s svojimi farmani v zaobljubljeni procesiji k Materi Božji na Ptujsko goro. Velika množica se pripravi za svete zakramente. Takrat pride veliko romarjev iz Savinske doline, iz Slovenskih goric, od Sladke gore in od drugod.

Tretji veliki shod je na praznik velike Gospojnice, 15. vel. serpana. Tega shoda se udeležujejo tudi Prekmurci-Slovenci in Medžimurci-Hervati.

Manjši shodi so na Svečnico, v praznik svetega Jožefa, oznanjenja Devici Mariji, malo Gospojnico, rožnivensko nedeljo, vseh svetnikov in čistega spočetja Device Marije.

Na vse te shode pride množica pobožnih romarjev, deloma, da si izprosijo in zadobijo dušno zdravje, ko si v skesani spovedi očistijo in umirijo svojo vest in se spravijo z Bogom. Ob shodih smejo tukaj spovedniki odvezati tudi škofu pri-

deržanih grehov. Drugi pridejo, da si pri Mariji izprosijo telesno zdravje ali odvernjenje kake časne nesreče. Pridejo tudi mnogi, ki se Gorski Materi Božji zahvaliti hočejo za prejete dobrote, ali da spolnijo storjeno obljubo.

Gospod župnik navaja zdaj nektere posebne milosti in dobrote, ktere so pravoverni v sedanjih časih prejeli na priprošnje Gorske Marije.

1. Gosposka družina (gospodu župniku dobro znana) je imela kaka tri leta starega fantiča, bolnega za smert. Vsa zdravilna umetnost bila je zastonj. Imela pa je ta družina deklo iz Gorske fare. In ta svetuje gospej: „Obljubite bolnega sinka Gorski Materi Božji; morebiti bo pomagalo.“ Obljubijo ga. In vsa družina pride na goro, zahvalit se Materi Božji. Oglasijo se tudi pri meni in med drugim pravi vesela mati: „Glejte, ta fantič, ki tukaj po sobi vesel in zdrav skaklja, dobil je pri Materi Božji na Gori zdravje.“ V zahvalo darovala je gospa lep dar Marijini cerkvi.

2. Otrok, dve leti star, je za legarjem zbolel. Nobeno zdravilo nič ne zdá. Že je kot merlič, že so mu pripravljali mertvaško srajčico. Zaobljubljen Materi Božji na Gori, ozdravi. Mati otrokova sama to pričuje.

3. Mož je imel gnjilo nogo. Noben zdravnik mu ne more pomagati. Zaobljubi se na Ptujsko goro. In glej čudo! noga mu je ozdravela tako, da je sam prišel zahvalit se nebeški kraljici na Gori.

4. Priprosta žena pride z dečkom, kakih 11 let starim, ki je imel rudeče oči. Mati pravi: „Sveto mašo bom najela, ker ta fantič, ki Vas zdaj gleda, bil je slep. Obljubila sem ga Materi Božji na Ptujsko goro in sedaj vidi“.

5. Lepo število vojščakov v Bosni se je zaobljubilo k Materi Božji na Goro, ako bodo srečno ušli ljutim Turkom. In glej! Ti vojščaki prišli so leta 1879. osebno se zahvalit; opravili so svojo pobožnost ter so najeli sveto mašo v priserčno zahvalo. Med temi sta bila dva krepka hervaška možaka.

Na cerkveni steni visi več tabel, ki so darovane zavoljo storjene obljube, ki nam kažejo, kako prečudno usliši Mati Božja na Černi gori verne kristjane, ki v raznih potrebah in nadlogah pri njej iščejo pomoči.

8. Marija Celje.

Ko opisujem Božja pota naše ljube Gospe in Matere Božje po Štajerskem, naj tukaj še uverstim Marijo Celje, ki je tudi na Štajerskem in je ne le Nemcem, ampak tudi Slovencem, sploh vsem Avstrijancem dobro znana Božja pot, posvečena nebeški kraljici.

To Marijino svetišče leži visoko gori v Štajerskih hribih. Cele ure daleč pelje samotna pot med stermimi pečinami, ki do štiri tisoč črevljev visoko šterlé proti nebu, v vertoglavi globočini doli pa bistra Zalica urno naprej šumi. Po dolgi soteski je malokje ktera kočica, sem ter tje kaka tratica ali ograjena njivica. Potem pa se odpre dolina in holmčasta planjava se razširja. V sredi planjave je čedna vas, nad vasjo pa je veličasten tempelj s tremi zvoniki; zadi pa se vzdigujejo visoke planine in skalnate gore. In tu je Marija Celje.

Nekaj nad sto hiš šteje vas; skoraj polovica so gostilnice, v postrežbo mnogim romarjem, ki iz cele Avstrije in še iz tujih dežel semkaj prihaja Marijo Celjsko počastit. Troje ulic pelje skozi vas na prosti terg pred cerkvijo. Tu je postavljenih veliko lesenih prodajalnic, v kterih ponujajo razne spominke na Marija-celjsko Božjo pot. Ta cerkev je največja na Štajerskem. Pet sto črevljev je dolga,

sedem in štirideset črevljev široka in en črevelj manj kot sto visoka. Dvojna vrsta lepih stebrov deli cerkev v tri čolne. Veličastna kupola jo kinča. 6. dan Marijinega meseca leta 1644. je bil postavljen ogelni kamen Marijini cerkvi. Leta 1827. je hud požar pokončal zvonike in cerkveno streho. Obilni darovi pobožnih vernikov pa so napravili do l. 1830. vse še lepše.

Cerkev v Marija Celji.

Vsacega romarja pa najbolj mika stara Marijina kapelica, ki stoji prosta v sredi velikanske cerkve, zidana iz rezanega kamena. Znotraj je modro slikana in s zlatimi zvezdami okinčana. Na srebernem altarji stoji čudodelna podoba Matere Božje, 18 palcev visoka, izrezana iz lipovega lesa. Mati Božja je sedeča z Jezusčekom na naročji; Detetu ponuja hruško in Dete Materi daje jabelko. Preblažena Devica ima na glavi bel pajčolan, ki jej visi čez rame. Belorudeče je oblačilo, prepasano z zlatim pasom. Plašč pa je višnjev. Belo oblačilce Božjega Deteta je z zlatom obrobljeno. Barva in zlato je na lesu skoraj da že zginilo zavoljo starosti. Oblečeni ste pa podobi s predrago, z zlatom in žlahtnimi kameni vezeno obleko in zlati kroni ste na glavi.

Po stenah v kapeli visi polno dragih zaobljubljenih darov; še več jih hrani velika zakladnica. Tu so zlate in sreberne posode, svetilnice, svečniki, krone, perstani, verižice, drage preproge in razne obleke. Večjidel so te predrage reči darovi kraljevih hiš. Zlasti so udje naše slavne cesarske hiše vedno kazali posebno češčenje do Marijaceljske Matere Božje in so vsa stoletja s svojo pobožno radodarnostjo bogatili to Marijino svetišče. Pa tudi priprosti romarji so očitno skazovali svojo ljubezen in svoje češčenje do preblažene Device in če tudi za obilne milosti, ktere jim je Marija izprosila, niso donašali zlata in dragih kamenov, vendar priserčno hvaležnost vernih romarjev razodevajo raznotere zaobljubne table, ki visijo po cerkvenih stenah.

Vseh lepotij Marijaceljske cerkve popisati seveda ni mogoče in tudi ni moj

namen. Pri vhodu v cerkev vsak romar zagleda dve stari kameniti podobi. Te podobi nam pred oči stavite dva viteza, zamaknjena v molitev. Ta dva viteza sta mejni grof Henrik Moravski in kralj Ljudevik Ogerski. Ta dva pobožna kneza sta bila prav za prav začetnika in perva pospeševalca te imenitne Božje poti.

V dvanajstem stoletji je bil ta kraj daleč okoli ves pust in neobdelan. Nekaj dervarjev je bilo po teh samotnih goščavah. Po več ur daleč ni bilo nobene cerkve, kamor bi se bili k molitvi zbirali, ali kjer bi jih bil mogel mašnik v svetih resnicah podučevati. Več ur od te goščave je bil benediktinski samostan svetega Lamberta. Predniku teh menihov so se smilili ubogi dervarji, ki so sem ter tje raztreseni živeli brez vsega kerščanskega nauka ter so v teh neizmernih goščavah postajali vedno bolj nevedni in tudi neuljudni.

Leta 1157. je opat Oto, s privoljenjem papeža Adrijana IV., poslal pet svojih menihov v ta kraj, kjer je zdaj sloveča Božja pot Marija Celje, da bi zapuščenim, po teh puščavah živečim dervarjem oznanovali sveto vero.

Eden teh peterih menihov je prišel v zaraščeno sotesko sedanjega čudodelnega kraja. Na hribčku si je iz revnih desk postavil puščavico ali celico, ktero je po sredi še pregradil, tako, da je v enem delu spal in se učil, v drugi del pa je postavil na derveni štor podobo Matere Božje, pred ktero je opravljal svoje molitve. Ta podoba je iz lipovega lesa, kar že vemo; ker je še ravno tista, ki je zdaj tako kinčana in toliko češčena. Pobožni menih je to podobo že v samostanu visoko cenil in častil, in s privoljenjem svojega opata jo je seboj prinesel v ta sveti misijon. Postavil je sčasoma pred to podobo altarček, kakoršnega je premogel v tej samoti. Tukaj je opravljal najsvetejšo daritev nove zaveze; tu je podučeval v večnih resnicah uboge dervarje, ki so ga radi poslušali in ki so na Marijino priprošnjo prejemali mnogotere milosti. V samostanu svetega Lamberta je stara tabla, ki kaže tega meniha, kako pred podobo Matere Božje klečé moli. Okoli glave ima obsij, kakor navadno svetnike slikamo, v znamenje, da v samostanu so v časti imeli začetnika Marije v Celji in ga spoštovali kot svetnika. Njegovo ime pa ni znano. Tudi njegova podoba Matere Božje bi se bila berž ko ne zgubila, ako bi je Bog ne bil prav prečudno odločil ljudem v češčenje.

Okoli leta 1200. je na Moravskem vladal mejni grof Henrik, ki je imel pobožno ženo Nežo. Ob vsem bogastvu, ob vseh posvetnih dobrotah sta bila nesrečna. Huda bolezen je oba mučila; svojih rok in nog nista mogla rabiti. Ko sta v svoji bolezni klicala Marijo na pomoč, jima Bog pošlje čudne sanje. Sv. Venčeslav se jima prikaže ter jima obljubi zaželeno zdravje, pa ju opomni, naj v zahvalo obiščeta in razširita še malo znano kapelo preblažene Device v neki dolini na Štajerskem.

V jutro po tej prikazni sta bila oba popolnoma zdrava. Kmalu se odpravita, da spolnita naročilo, kterega jima je sv. Venčeslav dal. Velika množica, vesela, da sta dobri vladar in njegova dobrotljiva žena ozdravela, spremi ju na Štajersko. Seveda takrat so bila slaba pota. In ko pridejo v gosto sotesko, kjer ni bilo nobene steze več in nihče ni znal naprej, nihče ni vedel ne kod ne kam, prikaže se jim zopet sveti Venčeslav ter vso množico srečno pripelje k Mariji v leseni celici. Vsi se priserčno zahvalijo Materi Božji za prejeto dobroto, da so srečno našli zaželeno mesto. Mejni grof je urno poklical delavce, kamnoseke, zidarje in tesarje, ki so okoli lesene celice postavili kamenito, še zdaj stoječo kapelo in

nad to zidali večjo cerkev. Hitro je postal ta kraj daleč na okoli znan in kmalu so začeli od blizo in od daleč romati mladi in stari v Marija Celje ali k Mariji v celici.

Bog pa je hotel še bolj razglasiti to Božjo pot v čast nebeški Materi. Priromal je še drug mogočen knez v Marija Celje, pa tudi po prečudnem potu. Leta 1363. je bilo, ko je grozoviti Turk z vso svojo morilno silo prihrumel na Ogersko, da bi jo oropal in v svojo oblast dobil. Pobožni ogerski kralj Ljudevit zbere svojo zvesto vojsko in se z 20 tisoči hrabrih vojakov poda nad Turka. Ali strah in groza ga obide, ko vidi, da je Turka petkrat več. Že je obupal in v begu je mislil iskati rešitve. Preden pa se odloči, priporočuje se v priserčni molitvi Materi Božji v Marija Celji, od ktere je mnogo že slišal. V tej stiski zaspi. Zdelo se mu je, da vidi Marijo Celjsko vso v čudnih znamenjih. Preblažena Devica se mu sama prikaže ter mu veli, naj Turka serčno napade in ga premaga. V znamenje gotove zmage mu dene svojo podobo na persi.

Ko se kralj Ljudevik zbudi, najde res podobo naše ljube Gospe na svojih persih. Ves srečen pove to čudo svojim prijateljem in s prečudno podobo v roki napade s svojo vojsko nevernega Turka ter ga srečno premaga. Ves hvaležen gre zdaj s celo svojo zmagovalno vojsko k naši ljubi Gospej v Celje. Ker je bila perva cerkev premajhna in tudi slabo zidana, poderl jo je in pozidal nov veličasten tempelj. Imenitne darove je podelil Marijini cerkvi; malo podobo, ktero mu je Marija na persi položila, je z zlatom in z biseri ozaljšano pustil v novi cerkvi. Ta podobica je še današnje dni v zakladnici na mičnem altarji in pobožni romarji jo visoko časté.

Tako je ta Božja pot od zdaj še veliko bolj slovela. Na tisoče jih je romalo v Marija Celje. Že papež Klemen VI. v nekem pismu pripoveduje, da cerkev preblažene Device v Celji obiskujejo svetni ljudje in duhovni, ne le domači, ampak tudi tuji. In papež Bonifacij IX. je leta 1396. podelil popolnoma odpustke vsem pravovernim kristjanom, ki obiščejo to Marijino svetišče od praznika vnebovzetja do konca velicega serpana in prejmejo svete zakramente.

Na delopust praznika Marijinega vnebovzetja so vsako leto nesli to papeževo pismo v slovesni procesiji okoli cerkve, pokazali ga zbranemu ljudstvu in razložili njegov pomen. Potem so vsi spovedniki pokleknili pred altar čudodelne podobe ter so Mater usmiljenja Božjega prosili blagoslova. In ko so bili dnevi teh posebnih milosti končani, so se zopet združeno zahvalili pred to podobo. Benedikt XIII. pa je te odpustke raztegnil na celo leto.

Ko so v Marija Celji obhajali petstoletnico, bilo je tisto poletje tri sto in sedemdeset tisoč romarjev. Do sto tisoč jih je navadno vsako leto.

Pa ker tu na zemlji ni nič stanovitnega in si veselje in žalost vedno roke podajata, tako tudi Božja pot v Marija Celji ni imela vedno srečnih časov. Večkrat je mili Bog ta čudodelni kraj obvaroval pretečega pogina. Ko so ljuti Turki leta 1529. oblegli Dunaj, pripodila se je roparska druhal celó do Marija Celja. Druhalski načelnik se je dvakrat z vso silo zagnal proti Marijini podobi, ki je stala na nekem stebru zunaj vasi, ali obakrat ni mogel do nje. Ko se pa še v tretje še bolj serdito verže proti podobi, pade oslepljen raz konja na tla. Oplašena druhal zbeži. Drugi dan pa se pripodi zopet drug trop pokončevalnega Turka. Ti divjaki zažgó vso vas. Tudi cerkev bi bili radi požgali; z ognjenimi puščicami so streljali v cerkev, vendar se ni vnela. Prikazala pa se je velika, bliščeča se krona

nad svetiščem. Hudobne Turke, ki so vas zažgali, so malo pozneje kristjani premagali in pomorili.

Veliko bolj nevarni, kakor divji in neverni Turki, so bili pozneje sovražniki, ki čudodelnega kraja niso napadali z mečem in ognjen, ampak s strupenimi jeziki in s krivoverskimi spisi. In ti so bili nesrečni Luterani. Tudi po Štajerskem se je trosila pogubilna kriva vera in oznanovalci njeni so posebno pritiskali na to, kako bi vernemu ljudstvu osmešili češčenje Matere Božje in kako bi ljubezen do Marije izruvali iz kerščanskih serc. V tem je Božja pot v Marija Celji hudo pešala.

Bog je zopet pomagal. Deželni knez, pobožni nadvojvoda Karol, je vedel, koliko lep zgled pripomore, je s svojo ženo Ano in z vso svojo dvorno družino romal v Celje ter je tako očitno pokazal, kako ljubi in časti preblaženo Devico Marijo. Bogoljubna kneginja je skoraj vsako leto romala v Marija Celje. Tudi druge imenitne goste je seboj vodila, vselej pa je cerkev Matere Božje bogato obdarovala. Ta zgled je veliko pripomogel. Ljudstvo je posnemalo svojega kneza in glavarja. L. 1604. je bilo samo na praznik svetega Jerneja 23 tisoč romarjev.

Slovesna je procesija, ktero imajo Dunajčani vsako leto v Marija Celje. Bratovščina Kristusovega Telesa je preskerbovala to procesijo za praznik Marijinega vnebovzetja. Perva slovesna procesija je šla iz Dunaja leta 1629. Menihi Barnabiti so jo vodili. Od leta 1796. pa vodita to slovesno procesijo dva mašnika; vsako leto se izvolita dva iz sedmerih, zato posebej odločenih župnij Dunajskega mesta.

S posebno slovesnostjo so pobožni romarji obhajali 600letnico 1757. leta. Cesarica Marija Terezija, ki je v svojih stiskah pri Mariji v Celji pomoči iskala in jo tudi dobila, je to leto trikrat romala na to slovečo Božjo pot. To leto je napravila sreberno ograjo pri čudodelnem altarji v Marijini kapeli ter je s tem cesarskim darom očitno pokazala svojo zahvalo za mnogotere dobrote in milosti, ktere je na priprošnjo Celjske Matere Božje prejela.

Zapisnik Marijaceljske zakladnice pripoveduje od 32 prečudnih ozdravljenj in posebnih milosti, ktere so verniki tisto leto na Marijino priprošnjo prejeli. Koliko pa jih ni zapisanih, to le Bog sam ve. V tej zakladnici kažejo tudi morilno kroglo, ktero je tolovajska roka spustila na cesarja Ferdinanda, ki je pa tega milega in dobrega vladarja le nekoliko ranila. Tudi kažejo tu tisto grozovito orodje, s kterim je besen tolovaj 18. svečana leta 1853. prestrašno napadel našega svitlega cesarja Franca Jožefa. Kdorkoli to morilno orodje vidi, ga obide nekaka groza, pa tudi sleherni mora spoznati, da preblažena Devica je še vedno Mati milosti Božje. Sleherni pa tudi spozna, da ima naša slavna cesarska hiša še zmiraj posebno zaupanje v Mater Božjo in jej očitno skazuje svoje pobožno češčenje.

Ali nestanovitnost je delež tej solzni dolini. Danes je človek pobožen, jutri ali še poprej je zopet hudoben. Prišli so za imenitno Božjo pot v Marija Celji še bolj žalostni časi. Največje hudo, najobčutljivejši udarec je čudodelnemu kraju prihrumel od strani, od ktere bi se nikakor ne mogel pričakovati.

Cesar Jožef II. je leta 1782. prepovedal po vsem cesarstvu vse slovesne procesije in očitno romanje. Zaperte so bile vse romarske cerkve. Zapovedal je, da so pobrali podobam vse drage, z zlatom in biseri vezene obleke. Preiskali in prevergli so vse zakladnice na Božjih potih in po vseh samostanih ter so pograbili, kar se jim je zdelo vredno. Prišlo je celó hudo povelje, da morajo razrušiti ču-

dodelno kapelo Matere Božje, ki je v sredi Marijaceljske cerkve.

Kolika bridkost, kakšna žalost je prevzela pravoverne, pobožne častivce Marijine, ne moremo si skoraj misliti. Zato so se tudi Marijaceljski vaščani obotavljali in tega prehudega povelja niso urno spolnili. Ravno to je bila pa sreča Marijinemu svetišču. Ko l. 1786. cesar Jožef sam pride v Marija Celje, tedaj na premilo prošnjo vaščanov toliko odjenja, da niso poderli Marijine čudodelne kapele. Romanje pa je bilo še ostro prepovedano. In če bi bili verniki tudi prišli na to Božjo pot, kaj bi jim bilo pomagano, ker ni bilo mašnikov, ki bi zamogli dušni kruh deliti romarjem, ker tudi benediktinski samostan pri svetem Lambertu je bil na cesarsko povelje zapert. Nesrečni časi so bili takrat za katoliško cerkev po vsem cesarstvu. Bog nas na Marijino prošnjo obvaruj takih dni!

Po takem zatiranji Božjih presvetih naredb seveda so prišle tudi hude šibe Božje pravice, ktere so občutljivo teple ne le preganjalce, ampak celo cesarstvo.

V takih hudih stiskah in ko je prevzel vlado cesar Franc, ki ni bil sovražen kerščanskim pobožnostim, so Dunajčani sprožili pobožno misel: Kaj, ko bi šli zopet v Marija Celje prosit! In res se leta 1796. vzdigne zopet slovesna procesija iz Dunajskega mesta, da pride po stari navadi 15. velicega serpana v Marija Celje. Mašnik cesarske dvorne fare svetega Mihaela jo spremi. In tako so verni Dunajčani smeli zopet Mater Božjo očitno častiti. Seveda so pobožni častivci Marijini tudi drugod očitno se prikazali in Božja pot v Marija Celje se je zopet oživila. Ko se je smela leta 1839. ustanoviti Marijaceljska družba in so Dunajčani za svojo slovesno procesijo napravili dve višnjevi banderi, podarila sta cesar Ferdinand in njegova pobožna žena Marija Ana tej družbi dve beli in nadvojvoda Franc Karol s svojo ženo Zofijo dve rudeči banderi.

Že leta 1802. je bil samostan svetega Lamberta zopet odpert in redovnikom je bilo izročeno oskerbovanje Marijaceljske Božje poti. Očitne procesije so se toliko množile, da je bilo leta 1811. odločeno, po kteri versti in kedaj naj hodijo procesije. V tem določilu je omenjenih 116 krajev, iz kterih se je veršilo splošno romanje v Marija Celje. Med temi je bilo 13 iz Češkega, 12 iz Moravskega, 36 iz Ogerskega, 47 iz Štajerskega itd.

Romarji pridejo v Marija Celje v dolgih verstah. Spredaj nesejo svoja bandera, pri križevih postajah na glas molijo ali tudi svete pesmi pojejo in tako pridejo do čudodelnega Marijinega svetišča. Mašnik jih spremlja. Počasi pridejo po stopnicah v cerkev, obhodijo trikrat Marijino kapelo, počasté z vso pobožnostjo čudodelno podobo, potem molijo, prosijo in zdihujejo, delajo razne obljube in ko so prejeli svete zakramente, se z molitvijo Bogu in Mariji priporočili, se potolaženi, oserčeni in zaupljivi drugi dan zopet podajo na svoj dom, ko so se z molitvijo ali s pesmimi premilo poslovili pri čudodelni Materi Božji.

Te procesije so hodile brez vseh ovir do današnjih časov. Ena najbolj častitljivih je vselej procesija vernih Dunajčanov. Današnje dni pa je zopet pribrila duhovna burja, ki je posmodila ves kerščanski čut prostomišljakom, ki so najdražji dar — sveto vero — s samopašnim življenjem zgubili in jih strašno bôde vse kerščansko; radi bi s satansko hudobijo zaterli, uničili in odstranili vse, kar nas spominja na dobre nekdanje kerščanske čase. Tako je leta 1876. Dunajski mestni zbor v svoji dvomljivi skerbi za Dunajčane sklenil, naj se očitna procesija v Marija Celje odpravi, češ, taka

procesija opovira splošno občevanje in se današnjemu prostomišljenju ne poda. Pogledovali pa so se ti preskerbni dunajski očetje, ko so skusili, da ima Dunaj vendar še nekaj postavnih katoliških mož, ki so se tej samolastni sili ustavili ter so, zvesti navadi svojih pradedov, očitno pokazali svoje češčenje, svojo ljubezen in svojo hvaležnost nebeški kraljici Mariji in so napravili slovesno procesijo v Marija Celje. (Monat-Rosen VI. Coudenhove.)

XIII. Marijina Božja pota na Koroškem.

I. Svete Višarje.

„Višarski Romar“, kterega je spisal nekdanji kaplan na svetih Višarjih, častiti gospod Janez Sumper, pravi: Veliko imamo romarskih cerkev po naši ljubi domovini; posebno veliko jih je, ktere so posvečene ljubi Materi Božji, ker Slovenci od nekdaj Marijo pobožno časté. Med temi cerkvami slovijo zlasti „svete Višarje“, ne samo po slovenskih, temuč tudi po sosednih nemških in laških deželah zavoljo neštevilnih milosti in dobrot, ktere so na tem visokem Marijinem svetišči pobožni romarji na priprošnjo mogočne nebeške kraljice prejeli.

Višarska gora leži v Kanalski dolini, blizo kranjske, primorske in laške meje ter je podružnica Žabniške fare. Že je preteklo pet sto let, odkar si je preblažena Devica in nebeška kraljica Marija izvolila ta visoki skalnati kraj, kjer deli svojim častivcem posebne darove Božje neskončne milosti. Koliko milijonov romarjev je že prišlo na ta stermi hrib! Po Gorenjskem, Koroškem in Goriškem ne bo jih veliko odraščenih, ki bi ne bili vsaj enkrat pri Materi Božji na svetih Višarjih. Posebno prosto ljudstvo, ki v svoji živi veri spozna, da ves blagoslov je od zgoraj, terdno zaupa na mogočno priprošnjo nebeške kraljice, zato jo po otroško časti ter rado roma na čudodelne kraje, posvečene Mariji. Že dolgo poprej se veselí verni romar ter toliko bolj pridno dela, da z romanjem nič ne zamudi. In ko poletno solnce mehkužne meščane v hladno senco podi, verni romarji po terdi cesti, v prahu in vročini veselo naprej hitijo, da nekteri po deset, celó štirnajst ur hoda en dan storijo, in to ob prav pičlem živeži, nekteri ob samem kruhu in vodi. In vendar posvetni modrijani ubogemu ljudstvu še tega ne privoščijo ter mu hudobno očitajo, da se delu odteguje in prazno vero in zaslepljenje uganja. Da bi tak posvetno razsvetljen lučnjak enkrat šel na svete Višarje, — toda moral bi černa očala doma pustiti, — lahko bi se prepričal, da je na krivo sojenih Božjih potih mnogotero jedro kerščanskih čednosti.

Seveda je zdaj romanje na svete Višarje jako polajšano, ker železnica po treh dolinah urno pripelje romarje do Terbiža. Vendar na stermo goro pa mora romar le peš hoditi.

Naj nekoliko opišem to popotovanje na visoki Višarski hrib. Morebiti bo zanimalo marsikoga, ki še ni bil gori, pa tudi, kdor je že bil, se bo veselo v duhu še spominjal svojega romanja.

O poletnem času je ob sabotah in pred prazniki okoli poldneva vse živo po

Terbižu, kjer si navadno romarji nekoliko odpočijejo, zlasti kteri so peš prišli.

Svete Višarje.

Ko se nekoliko okrepčajo, jo krenejo po terdi cesti v manjših ali večjih kerdelih naprej, željno se oziraje, kje jim bo angelj pokazal na stran. Dvakrat že sem priromal na ta sveti kraj, zadnjič leta 1880. Ko po terdi cesti iz Terbiža pridem do kraja, kjer se v visočini zagleda cerkev Matere Božje, kakor slikana na

nebu, kaže mi iz marmorja izdolbljeni angelj na visokem kamenitnem stebru gori na Marijino svetišče. Med njivami se vije steza. Na levo so sterme senožeti, na desno nektere streljaje od ondot v visokem, s peskom in kamenjem zanešenem žlebu šumi potok, ki je zadnji na Koroškem, kteri hiti proti jutru v Zilo, Dravo in Donavo, da se utopi v Černo morje. Zavijem okrog grička, kjer me nagovori žena, ki s svojim detetom na polji dela. Prijazno me vpraša, ne bi se li hotel drugi dan na saneh iz gore peljati? K sem rad prejel to ponudbo, mi obljubi, da me bo njen mož določeno uro na hribu že čakal. Malo više po stermi stezi pridem do dveh hiš in več podstrešij. Pravi se tukaj „pri utah“. Več ognjišč je napravljenih, na kterih revnim romarjem juho ali kavo kuhajo za mali denar. Zdaj se prične stermina. Precej široka pot je bila z velikimi stroški napravljena; to leto, večjidel le deževno, je bila sem ter tje zasuta, podkopana in razderta.

Polagoma se vije pot ob malem potoku. Ali stopivši na širok prod vsak hitro spozna, da ta potoček ni zmiraj tako krotak, da bi se po majhni zaviti strugi ogibal vsacega kamena. Tudi visok in dobro širok, pa silno močan jez iz rezanega kamena, čez kterega se potok peni, ti razodeva, da mora biti tukaj včasih grozno šumenje in ropotanje. Ta zdaj mirni potok izhaja iz malega jezerčka na planini, ki je bil nekdaj zaježen. Ko po neizmernih pečinah in po visokem gorovji razsaja nevihta in se tepejo vetrovi, da nastane huda ploha, takrat iz vseh stermin po neštetih grapah proti potoku urno dere prestrašna voda. Potok se naglo napije. In zdaj je prešeren, prevzeten in svojeglaven, da zemljo naprej riva, bregove podkopava, kamenje seboj podi in silno skalovje prevrača. Tudi to leto je gerdo razsajal in sem ter tje tudi pot tako razkopal, da se romarji po ovinkih naprej plazijo. Tudi leta 1821. je v dolino tako gerdo prihrumel, da je Žabničanom več senožeti in njiv s peskom in kamenjem podsul ter jim prav veliko škode napravil.

Šel sem počasi naprej, ker večer je že bil in vsi drugi romarji tistega dne so bili že na gori. Ozerl sem se včasih na serditi potoček, ki se je ta dan tiho vil v svoji globoki strugi in le sem ter tje, svoje visoke in divje rodovine se spominjaje, se prederzno penil in skočil čez razvaljeno skalovje. Do tukaj, dokler pljuča še lahko svoje delo opravljajo, se romarji, ki združeni hodijo, še marsikaj pogovarjajo. Od tod pa prihaja pot vedno bolj sterma in potniki obmolknejo. Bukov les vabi romarja v svojo prijetno senco, in po stermi poti se prikaže široka in dolga senožet. Tu je še ena uta za seno, ena pa, da v hudi nevihti va-njo pribežé pastirji, ki tu visoko gori ljubo živinico pasejo. Marsikterikrat pa tudi romarji tukaj iščejo zavetja. Še hujša stermina se začne; po kozjih stezah, v kačjih ovinkih lezem naprej.

Bister studenček pod potom vre in nekaj nakopičenih kamenov vabi popotnike, da se malo oddahnejo. Vsak se rad vsede na kamen. Kmalu pridem do pleše, posute s kamenjem, vihar in deževje sta pospravila perst in jo odnesla, Bog vedi kam na vse strani.

Solnce je že šlo za sv. Višarje, vendar sterma pot sili vroč pot iz postarane kože, da je kaj. Od pleše naprej je stalo lepo smerečje, ko sem pervikrat lezel na goro. Nekaj ga je neusmiljena sekira poderla; kar je njej ostalo, pokončala je divja moč. Izrute korenine molé na kvišku in sem ter tje razklana debla še razodevajo silo razdraženega viharja. Tu me srečata dva pastirja, ki sta šla proti domu, pustivša celo čedo goveje živine, ki je po-

legala pod košatim drevjem, s svojimi plehastimi zvonci ropotaje. Vesel, da vidim koga v tej samoti, se nekaj malega pogovarjam ž njima, da se napeta pljuča malo potolažijo. Kmalu priropotata še dva možaka, ki sta iskala zgubljenih ovac, ktere pa nista našla. Blizo od tod je pervi križ, mala kapela, ki v nagli plohi marsikomu daje streho. Od kapele naprej je še bolj stermo in tej stermini pravijo „mačji laket“. Tukaj sape primanjkuje in kolena se utrudijo. Ali še ena huda rida in „na planini“ smo.

Vse je teklo po meni, tako sem bil zdelan, ko prisopiham „na planino“. Tu je nekdaj bil šop košatih smerek, pod kterimi je goved in bravina opoldne polegla. Zdaj so tudi zginile. Edini tamar stoji zraven kaluže, ki jo imenujejo mali jezerček. Tu sem poleg jezerčka pripelje druga steza, po kteri priromajo Bovčani in Tolminci, ki pridejo čez Predil in Rabelj in se pri „merzli vodi“ podajo v goro.

Dolina, po kteri sem do planine prisopihal, se je skrila. Tukaj je planinski svet. Proti jugu stermi visoko, proti nebu golo skalovje, kakor ošpičene škerbine; „Vrabci“ jim pravijo. Proti jutru kaj možko stoji 8 tisoč črevljev visok „Mangart“. Med tem in „Vrabcem“ pa „Kraljev hrib“ gleda na planino. Na zapadu pa je zopet sterm klanec, po kterem iti me je zeló skerbelo, ker je bilo že mračno. Pod klancem je nizka hišica, ktero včasih po zimi sneg zamete, da se berž ko ne komaj pozna. Priljuden mož me vabi na kozarec vina. Kaj rad bi se bil okrepčal, ali ves spehan si nisem upal in noč je že pritiskala; pot pa še tako sterma in že težka; vendar je tolažba, da je zadnja stermina.

Nekoliko višje v rebri so še sledi starega prekopa. Žabničani mu pravijo „turške šance“. Pravijo, da so o turških napadih Žabničani s svojimi družinami in s živino pribežali k Mariji na svete Višarje in se tukaj utaborili, da bi preblaženo Devico in sebe turške divjosti obvarovali.

Kolikor više, toliko stermejša je steza. Marsikak zdihljej je zasopel iz trudnih pers romarjev in marsiktera potna kapljica se je obrisala s že po vsem premočenim robcem na tej stermini. Ko sem pervikrat lezel tu gori, stal je sredi te zadnje stermine velikansk mecesen, kteremu je star mah s sivo brado vse veje preoblekel. Starca nisem videl. Še pa je curljal bister studenček po majhnem žlebčeku, ki neprenehoma oznanuje neskončno modrost in milost Božjo, ktera tudi na tej silni višavi ne pozabi trudnega romarja, ampak je očetovsko preskerbela in zemlji odperla predale, da po svojih žiljah daje neprecenljive kapljice, s kterimi se spehani in žejni romarji tu okrepčajo. Nekaj kamenov, kakor za ograjo pri studenčku nakupičenih, to so prijetni stoliči, na kterih se bolje sedi, kakor na mehkih blazinah. Akoravno je bilo vse to neizrečeno mikalno, nisem se mogel niti smel muditi; serčno še nekaj korakov in na sedlu sem pri drugem križi. Ta kapelica je zares v gorski okolici. Gole gore na desno, visoko skalovje na levo, spredaj in zadi beli snežniki. Pred menoj stoji osem tisoč črevljev visoka Višja gora in Montaž, v podnožji je orjaški kotel, v kterem se sneg topi in voda vre za Jadransko morje. V večernem mraku se njegovo dno ni več videlo. V podnožji velikanskih hribov se vije beli prod, da bi človek mislil, da je cesta; pa je le struga, po kteri merzle snežnice napojena Bela iz Zajezera dere ter se proti jugu v italijanske planjave vali. V zadnjih žarkih zatonulega solnca se še vidi Černi verh in za njim gora za goro, kakor daleč oči nesó. In tu je še zadnji hribček, za kterim je skrit namen popotovanja. Ker pot

ni več tako sterma in je že blizo, vsak pospeši svoje korake; toliko urnejši stopam jaz, ki sem sam in je ponočna tihota že vse okoli mene hladno pokrila. Na zadnjem sedlu je tretja kapelica s podobo vnebovzetja Device in Matere Marije. Še nekoliko stopinj okoli ovinka in pred menoj je cerkev z vsemi svojimi poslopji. Kdor je od daleč priromal in je priserčno želel priti na to Božjo pot, se mu milo stori, ko zagleda cerkev, ktero si je v zveličanje svojih častivcev odbrala nebeška kraljica na tako stermi višavi. Hitro se sleherni v cerkev poda in pred altarjem mogočne priprošnjice moli Jezusa in počasti nebeško kraljico. Zares! hiša Božja v taki višavi, v sredi skalnatih gorá in stermih planin, koga bi ne budila k pobožnosti? Kdo bi iz dna svojega serca ne zdihnil: Češčena si Marija, milosti polna. . . .

Drugo jutro sem na vse zgodaj opravil presveto daritev na ravno tistem altarji čudodelne Matere Božje in ravno tisti dan — 1. kimovca — skoraj ravno tisto uro, kakor pred 29. leti. Ko sem še zdihnil: Marija, varuj me, o Marija, vodi me po pravi poti v sveti raj! me je kmalu potem čverst mož naložil na svoje šibke sanke in nisva se dersala pol ure, pa sem bil v dnu velikanskega hriba, od koder sem se premilo nazaj ozerl proti tako prečudnemu svetišču, posvečenemu nebeški kraljici.

Ne zameri mi, ljubi bralec, da toliko pisarim o osebnosti svoji. Zdaj bom pa zapisal: Kaj in kako se je začela Božja pot na svetih Višarjih?

Skoraj da večjidel vsa Božja pota k čudodelnim podobam Matere Božje so se začele po kaki čudni prigodbi. Taka je bila tudi na tej visoki in stermi gori.

Žabničani so imeli pravico, svoje ovce pasti na Višarski gori. Pasel je navadno vaščanski pastir celo čedo. Svoje dni pa hribi niso bili tako goli, kakor zdaj. Južna stran proti Zajezeru je bila gost les. Ovce so bile navajene, da so ob svojem času na večer same prišle k molži. Bilo je leta 1360., tako pripovedka pravi, neki sabotni večer, da ovac na navadni kraj ob svojem času ni. Pastir jih gre iskat. Išče svoje čede gori in doli po goščavi, teka sem ter tje in ves spehan pride na verh hriba in tu najde svojo čedo. Pa glej čudo! Vse ovce so obernjene proti brinovemu germu. Okoli germa klečé in se ne ganejo, kolikor si tudi pastir prizadeva, da bi jih spravil v dolino. Kaj vendar mora tu biti, si misli pastir? Zato bliže pristopi in preiskuje brinovi germ. In tu najde leseno podobo Device in Matere Marije. Sveta groza spreleti pastirja; ponižno tudi on poklekne, vzame lepo podobo v roke in jo priserčno poljubi. Ves vesel te prečudne sreče sklene to podobo nesti gospodu fajmoštru v Žabnice in jo njemu izročiti. Komaj da vstane in se oberne, vse ovce tudi vstanejo in ga v lepem redu v Žabnice spremijo. Ljudje, videči to nenavadno procesijo, urno vrejo skupaj ter radovedno poprašujejo, kaj to pomeni? kaj čudnega se je na Višarski planini zgodilo? Fajmošter vzamejo podobo ter poprašujejo farmane, kdo bi bil to podobo zanesel na visoko goro in v tako goščavo? Ali nihče jim ne ve kaj povedati. To mora kaj posebno čudnega biti s to podobo, si mislijo, ker so jo nedolžne ovčice našle in tako prečudno počastile. Gospod shranijo varno to Marijino podobo v svojo omaro. Drugo jutro so ovce na vse zgodaj vse nemirne in komaj čakajo, da bi jim kdo odperl hlev. Hitro se spustijo na goro, da jih pastir ne more dohajati. Hitijo celó na verh gore in pastir jih najde pri brinjevem hribu, kjer zopet vse proti germu klečé. In čudno! v sredi germa najde tudi podobo Matere Božje, kakor pred ta

dan. Nese podobo zopet gosp. fajmoštru, ki jo zopet varno spravijo; ali drugo jutro jo že zopet ovce v brinjevem germu časté. In tako se je trikrat ponovilo.

Ker se to vsem prečudno zdi, sklenejo fajmošter to naznaniti višji duhovski gosposki. Takrat pa je bila kanalska dolina in vse Slovensko na desnem bregu Drave pod Oglejskim patrijarhom, ki je stanoval v Vidmu. Tudi najdeno podobo pošljejo očaku ter ga prosijo, naj sporoči, kaj jim je storiti?

Patrijarh se močno rasveseli, ko zve to čudno prigodbo; vzame podobo v svoje roke in veli poslancem: „Zidajte cerkev in postavite altar v čast ljubi Devici Mariji na tistem mestu, kjer ste našli podobo!“

Žabničani urno začnejo zidati cerkev na stermi višavi, v svesti si, da jim ne bo manjkalo pomoči bogoljubnih dobrotnikov. In ker si je Mati Božja sama izbrala ta visoki in stermi hrib v svoje češčenje, pokazalo se je kmalu, kako bo zakladnica nebeška delila Božje milosti. Seveda so kamenje na hrib tovorili in nosili za novo cerkev. Neki mož, slep rojen, je priserčno želel, da bi k temu tudi kaj pripomogel, ali kam hoče ubogi slepec? Naenkrat pa spregleda in vesel pomaga. Čudež za čudežem se je godil na mogočno priprošnjo preblažene Device Marije. In ta sloves je hitro šel daleč okoli po deželi. Komaj je bila cerkev postavljena, prihajali so romarji od vseh strani na novo Božjo pot na svetih Višarjah. Njihovo terdno zaupanje ni bilo zastonj. Izprosili so si potrebne pomoči v dušnih in telesnih potrebah. In hvaležnega serca so pripovedovali dušnim pastirjem na svetih Višarjah, kakšne milosti in dobrote so na Marijino priprošnjo zadobili. V poterjenje svojih besed so daljni romarji prinašali verjetna spričevanja svojih dušnih pastirjev, ktera se hranijo do današnjega dne v Žabniškem farovži. Da bi se prihodnjim časom ohranil ta spomin, koliko dobrot so verni kristjani na Marijino priprošnjo na svetih Višarjah prejeli in da bi se Božja čast in Marijino češčenje vedno bolj širilo, bile so okoli leta 1765. natisnjene bukve, v kterih so popisani čudeži, ki so se na svetih Višarjah godili. Ravno ta namen so imele tudi mnogotere table, ktere so hvaležni romarji v zahvalo prejetih dobrot obešali po stenah romarske cerkve. Imenitnejši, kakor ti vidni čudeži v telesnih nadlogah, bili so pa nevidni čudeži, kteri so se godili na dušah spokornih romarjev na priprošnjo Marije, ki je pribežališče grešnikom.

Žabniške farne bukve popisujejo lepo slovesnost, ktero so obhajali na svetih Višarjah pretečeno stoletje. 15., 16. in 17. velicega serpana 1760. l. so praznovali četerto stoletnico te imenitne Božje poti. Na praznik vnebovzetja Matere Božje se je zbralo na svetih Višarjah 24 mašnikov in neizrečeno velika truma pobožnih romarjev. V slovesni procesiji so nesli čudodelno podobo Matere Božje okoli Višarskega verha. Kerški stolni prošt, baron Rehbah, so imeli ta dan veliko duhovno opravilo. Drugi dan so peli sveto mašo Osojski opat Roman in tretji dan Podklošterski opat Emilijan. Pridigovali so te dni slovensko in nemško Terbiški dekan Tomaseti, Naborješki fajmošter Valher in Pontabelski fajmošter Just.

Lepo je cvetela Božja pot na visokih svetih Višarjah. Močno je slovela po vseh sosednih deželah. Ali nesrečni duh časa, ki je pihal konec pretečenega stoletja in je neusmiljeno preganjal sveto katoliško cerkev, zasledil je tudi Božjo pot na svetih Višarjah. Deželska posvetna oblast se je siloma vtikala v čisto duhovske reči ter je svojeglavno v hude spone kovala sveto cerkev. Po raznih zatiralnih zapovedih je prišla leta 1786. ena najhujših

deržavnih postav, ki je silo delala, da naj se odpravijo vse romarske cerkve. Tudi svete Višarje, če tudi na visokem, samotnem in tiho-skritem mestu, je zadela ta nesrečna zapoved. Po tej hudi sili so morali podreti vse altarje, ki so bili iz marmorja. Celó tla v romarski cerkvi so morali izkopati. Koliko britkih solz je bilo prelitih v takem nasilstvu! Odnesli so podobo Matere Božje iz svetih Višarij ter so jo shranili v Žabniški farni cerkvi, kakor so tudi altarje doli prestavili. Cerkvenega zidovja, tako gerdo oropanega, vendar niso poderli. Romarjev vendar niso mogli ustaviti in še mnogi so hodili na svete Višarje, kakor poprej. Ali poprej potolaženi so zdaj bridko užaljeni zapuščali razdjano svetišče Marijino. Samo Bogu je znano, koliko prebridkih zdihljejev, koliko premilih prošnjá so storili verni romarji v tem času, kar je bila tako silno zatirana ta Marijina Božja pot. Njihovo preserčno zdihovanje ni bilo zastonj.

Večkrat so pošiljali Žabničani in Trebižani mile prošnje do cesarja, da bi jim dovolil, ponoviti Božjo pot na svetih Višarjah. Ali še le 15. kimovca leta 1790. je prišlo od cesarja Leopolda II. privoljenje, da smejo podobo Matere Božje, ki je bila še hranjena v Žabniški cerkvi, prenesti na poprejšnji kraj, na svete Višarje. Z velikim veseljem so pobožni častivci Marijini čudodelno podobo nazaj prenesli. In cerkev je bila kmalu popravljena. Namesto prejšnjega altarja, ki je ostal v Žabnicah, napravili so novega, zopet iz marmorja. Tako je prišla Marijina podoba nazaj v svoje pervo prebivališče, kterega si je kraljica nebeška sama izvolila, da tukaj svojim zvestim častivcem deli Božje milosti v vsej obilnosti. Zopet so prihajale velike procesije iz raznih krajev. Prinašali so romarji mnogo dragocenih darov za olepšanje podobe Matere Božje in njene romarske cerkve. Perva cerkev je bila manjša. Njeni najstarejši del je gotovo v gotiškem slogu zidani prezbiterij, v kterem je veliki altar s čudodelno podobo Matere Božje. Dve sreberni pozlačeni kroni bliščite se na glavi nebeške kraljice in njenega Božjega Deteta. Sreberen plašč z zlatimi in srebernimi verižicami, z biseri in drugimi dragocenostmi ozaljšan, pokriva čudodelno podobo, ktera stoji na polumesecu, obdana s srebernim lokom. Mnogo druzih zlatih in srebernih daril zaljša Marijin altar. Po stenah prezbiterija visi tabla nad tablo. Nektere so prav mikalne, ki opominjajo vernega romarja, naj terdno zaupa v mogočno priprošnjo Marije Device.

Ne ve se prav, kdaj je bila podaljšana cerkev, ki je še zdaj pri obilnih shodih veliko premajhna; ker ni ravno visoko obokana, je silno soparna, kedar je polna pobožnih romarjev.

Leta 1807. je strela udarila v stolp in cerkev je pogorela. Pa kmalu je bila zopet popravljena. Ima vštric prižnice še en altar, posvečen v čast Mariji pomočnici; v stranskih kapelah je altar svetega Jožefa pa svete Ane.

Na stropu ste dve dobro slikani podobi. Ena kaže beg v Egipt. Druga pa prihod svetega Duha na binkoštno nedeljo. Nad vhodom v prezbiterij je latinski napis: In hoC Lo Co Mater ChrIstI InVenta stetIt. To je po naše: Na tem mestu je stala najdena podoba Matere Kristusove. Velike čerke latinskega napisa kažejo letno številko, kedaj se je začela Božja pot na svetih Višarjah, namreč leta 1360.

V zvoniku so trije dobro ubrani zvonovi. Največjega, 22 centov težkega, so leta 1834. na goro spravili.

Razun farovža je še troje hiš za romarje. Ker je pa o velikih shodih za romarje bilo pretesno, so častiti dekan Žab-

niški, gospod Franc Kulnik, leta 1859. eno romarskih hiš za eno nadstropje povikšali.

Romarjev število se vsako leto našteje okoli petdeset tisoč. Seveda le o poletnem času je mogoče romati na svete Višarje. Po zimi ne pride lahko kdo na to visočino, ki je navadno s snegom vsa zametena.

Božja pot se začne na praznik vnebohoda Gospoda našega Jezusa Kristusa in terpi do rožnivenske nedelje. Že 14 dni pred pervim shodom hodijo Žabničani na priljubljene Višarje, da pospravijo, snažijo in čedijo cerkev in hiše. Dan na dan tovorijo na stermo visočino cerkvene posode, opravo in obleko in mnogo druzih reči za živež in prodajo. Večkrat je na spomlad še snega na cele kupe, ali to jih ne zaderžuje. Pervi dan, v praznik vnebohoda Kristusovega, je že mnogo romarjev in potem ga ni dneva, da bi več romarjev ne obiskalo tega Marijinega svetišča.

Duhovna opravila opravljajo o delavnikih navadno štirje mašniki. Ob shodih pa pridejo bližnji gospodje iz kanalske doline, da spovedujejo verne romarje, ki dohajajo na Višarsko goro k naši ljubi Materi Božji.

Že koj po binkoštih pride večji del tistih romarjev, ki vsako leto v velikih procesijah prihajajo. Vsaka ima sebi določeni čas.

V torek pred binkoštmi pridejo slovenski Štajerci. V četertek potem pridete procesiji Kranjcev in Koroščev iz Junske doline. Največja procesija pride binkoštni torek zvečer iz gornje Štajerske. Pridruži se jej mnogo Koroščev iz Breške, Šentvidske in Teržke okolice. V saboto pred sveto Trojico pride procesija iz Škofjeloke. V torek po prazniku svetega Rešnjega Telesa pridejo Štajerci iz Obdaha in Korošci iz Labudske doline. O sv. Lorencu priromajo iz Eibiswalda na Štajerskem. Nekoliko pozneje iz Bolca na Primorskem. Na dan svetega Janeza Kerstnika pridejo procesije iz Žabnic, Ukev in Volčjevasi. Ravno ta dan pridejo vsako drugo leto iz Predvorske fare in iz druzih bližnjih krajev na Kranjskem. V nedeljo po svetem Jakobu Naborjetčani in Kokovljani.

Zares sveto-milo je videti, kako romarji v svojih procesijah prihajajo in odhajajo. Ko po stermem hribu bolj posamezno naprej lezejo, se pri tretji kapelici snidejo in zberejo. Ko so vsi skupaj, sporočijo duhovnom in zvonovi zapojo v znamenje prihoda vernih romarjev. In duhovni, včasih po trije, gredó naproti s cerkvenimi služabniki, ki križ in bandera nesó. Po kratkem nagovoru, v kterem jih eden mašnikov opomni, kaj in kako naj storijo, da jim bo ta Božja pot v zveličanje, se podajo v lepem redu proti romarski cerkvi. Za križem gredó male deklice, včasih lepo oblečene, z venčki na glavi. Za njimi nesó banderca; zdaj pridejo duhovniki in pevci, potem pa možje in žene. Navadno imajo procesije voditelje, kteri vse lepo uredijo, ker jih romarji radi ubogajo. Zdaj zvonovi ubrano zadonijo in daleč okoli globočinam in skalnatim goram oznanujejo, da pridejo pobožni kristjani, počastit svojo nebeško Mater in kraljico. Počasi se pomikajo naprej in zares vneto pojejo lavretanske litanije ali molijo sveti rožnivenec.

Posebno lep in ginljiv je vhod gornjih Štajercev, kterim se radi še drugi pridružijo. Ti pridejo v veliki procesiji binkoštni torek o mraku. Ko je procesija uredjena, prižgé vsak svojo svečo in počasi se pomika velika truma pobožnih častivcev Matere Božje proti cerkvi, kamor jih lepo zvonenje premilo vabi. Mogočno-sveto odmeva po skalnatih pečinah in globokih dolinah lepo petje lavretanskih litanij. Videti cerkev s toliko lučicami raz-

svetljeno, čudodelno podobo Matere Božje in njen altar ves bliščeč, — videti polno cerkev romarjev na kolenih pred Marijinim sedežem, kako marsikteremu prelepa solzica svetega in sladkega veselja v očeh igra ali se po licih otrinja, — slišati njihovo mogočno-doneče petje v slavo nebeški kraljici, — vse to mora ganiti še tako merzlega, neobčutljivega človeka. Slehernemu ostane neizbrisljiv spomin tega večera. Tako spodbuja na tem svetem mestu drug druzega k pobožnosti in goreči molitvi. In verni romar živo čuti, da je zanj tukaj svet kraj, da je čas in dan zveličanja njegovi duši. In ker ima pravi romar tako dobro pripravljeno serce, pazljivo posluša pridigarja in spovednika, in ti zveličanski nauki rodijo stoteren sad.

Ravno tako ginljiv je odhod romarjev. Voditelj jih po končani službi Božji, pri kteri so večjidel vsi prejeli sveto obhajilo, o določenem času zbere pred čudodelno podobo Matere Božje. Tu jih v priprostih besedah, ktere iz serca pridejo, pa tudi do serca gredó, opomni storjenih dobrih sklepov. Zdaj v priserčni molitvi priporočujejo sami sebe, svoje stariše, brate in sestre, dobrotnike in prijatelje, svoje dušne pastirje in spovednike, vse mertve mogočnemu varstvu preblažene Device in Matere Marije. Zdihovaje in z glasnim jokom se ločijo pobožne trume od preljubljenega mesta. Premilo se ozirajo pri odhodu iz cerkve na čudodelno podobo in ko iz cerkve gredé zopet pojejo lavretanske litanije, se še večkrat ozrejo nazaj na Marijino svetišče. Mašnik jih spremi do tretjega križa ali do kapelice. Tu se po kratkem nagovoru loči od pobožnih romarjev. Glasno se zahvaljujejo pobožne duše za prejete nauke in s solznimi očmi se odpravijo proti svojemu domu.

Naj pride o taki priliki na svete Višarje, kdor morebiti slabo sodi verne romarje. Videl bo pravo gorečo pobožnost in preserčno ljubezen do naše ljube Gospe in nebeške kraljice Marije.

Imeli so pa tudi naši višji dušni pastirji vedno očetovsko skerb, da so verni romarji na svetih Višarjah vedno in vselej svojo pobožnost lahko opravili, ker so na ta romarski kraj zmiraj pošiljali potrebno število spovednikov. Tudi sami so ta sveti kraj večkrat obiskovali, akoravno je hoja na visoko goro dolga in zares težavna.

Obiskali so ta romarski kraj l. 1832. 8. kimovca tedanji knezoškof Jurij Majer; leta 1843. 1. kimovca knezoškof Vojteh Lidmanski; leta 1859. mil. knezoškof Valentin Wiery, ki so 24. kimovca v Višarski cerkvi najsvetejšo daritev opravili ter so zbranim romarjem sami pridigovali, pa tudi obljubili, da hočejo posebno skerbeti za ta preimenitni kraj, da romarjem ne bo manjkalo duhovne pomoči.

Z veliko, prav dostojno slovesnostjo so pobožni Slovenci in tudi bližnji Nemci in Italijani obhajali petstoletnico Marijine Božje poti na svetih Višarjah leta 1860. Od vseh strani je sila ljudstva skupaj vrelo v velikih procesijah in tudi posamezno. Da bi se petstoletnica spodobno obhajala v večje počeščenje ljube Matere Božje in vernim v zveličanje, so na prošnjo visokočastitega knezoškofa Kerškega sveti oče Pij IX. že 31. prosinca 1860. leta dodelili popolnoma odpustek vsem pravovernim, ki od večernic vnebohoda našega Gospoda Jezusa Kristusa do večernic rožnivenske nedelje tistega leta cerkev na svetih Višarjah enkrat obiščejo, tam svete zakramente pobožno prejmejo in navadne molitve za odpustke opravijo.

Da bi se verniki prav obilno teh odpustkov udeležili, so visokočastiti knezoškof Valentin Wiery petstoletnico in papežev list 26. svečana 1860. leta v posebni okrožnici svojim duhovnim in vernim objavili.

Življenje

preblažene Device in Matere

Marije

in njenega prečistega ženina svetega

Jožefa.

Popisal

JANEZ VOLČIČ,

† duhoven ljubljanske škofije.

Izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovcu.

Z dovoljenjem visokočastitega Krškega knezoškofijstva.

VIII. snopič.

Tr. del. št. 161-300.

1889.

Natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu.

Univerzitetna knjižnica v Ljubljani

Po vseh cerkvah kanalske dekanije so zvonovi slovesno oznanovali začetek svetega leta. Že na večernico Gospodovega vnebohoda se je zbralo toliko romarjev, da je bila slovenska in nemška pridiga. Procesije so prihajale iz Koroškega, Kranjskega, Štajerskega, Goriškega, ena celó iz Solnograškega. Vseh vkup slovesno sprejetih je bilo 86. Obhajanih je bilo sto in dva tisoč in še štiri sto romarjev. Pridig je bilo 165, 109 slovenskih, 56 nemških. Razun teh pridig je bilo 53 procesij (32 slovenskih, 21 nemških) z nagovorom sprejetih. 45 procesij je imelo nagovor za slovo (26 slovenskih, 19 nemških). Svetih maš je bilo 1477; včasih na en dan po 20; 4. kimovca celó 26. Med romarji so bili tudi knezoškof Val. Wiery, Celjski opat Vodušek, Goriški stolni prošt bar. Kodeli.

Le Bogu so znane vse milosti in dobrote, ktere so pravoverni romarji in pobožni častilci samo tisto leto prejeli na priprošnjo naše ljube Gospe in Matere za-se in za druge.

Ko sem nekoliko opisal romanje na stermo in visoko Višarsko goro, naj še vsaj kaj malega povem o bivanji in razgledu na svetih Višarjah. Ako pobožni romar svoj pravi in pervi namen doseže in se nebeški kraljici po svoji moči priporoči in izroči, svojo dušo umiri in z nebeško hrano nasiti, pač ni pregrešno, če se nekoliko s te visočine okoli ozre in na tej zares velikanski višavi premišljuje čuda Božjega stvarjenja in njegove nerazumljive previdnosti in tako občuduje in poveličuje Božjo vsegamogočnost in modrost.

Precej v spomladi, ko se romanje na svete Višarje prične, je večkrat vse gorovje do srede doli še s snegom pokrito in popotniki so veseli, da dobijo gorke hiše, kjer morejo prenočiti. Kedar nastane južno vreme, sliši se večkrat votlo germenje silnih snežnih plazov, ki se sipljejo s skalnatih višin nasprotnih verhov v neizmerno globočino. Kakor da bi jih nevidna roka sprožila, kadijo se kot velikanska bela pregača čez orjaško skalovje in v moko zmleti v globočini na široko razperšijo. Čez 8000 črevljev visoki Montaž in Nabojs proti jugu navalita si na svoje podnožje take kupe snega, da ima solnce celo poletje dosti dela, da ga taja in v široko morje potaka. Včasih ga še ne spravi, marveč za drugo leto prihrani.

Meseca malega in velikega serpana so na svetih Višarjah najlepši dnevi. Kedar po nižavah solnce hudo pripeka, je na gori najprijetnejši. O jasnih jutrih in lepih večerih se človek nikoli ne more dosti nagledati. Ko je zgodaj zjutraj vsa dežela še v gosti temoti, že se sveti jutranja zarija na daljnih visočinah. Proti vzhodu se vedno bolj in bolj žari, kakor da bi bil tam za gorami strašán požar, še male meglice se vidijo, kakor da bi se vnemale silne vročine. Zdajci se prikaže svitlo solnce na nebu, kakor da bi se izza gorá privalila rudeča ognjena krogla.

Včasih, posebno v jesenskih jutrih, pokriva gosta megla celo deželo. Le verhovi Dobrača, Osoščice, Jepe in Svinje se vidijo nad gosto meglo kot velikanske ladije na penečem morji. Zares veličasten pogled!

Proti vzhodu je popoldne najlepši razgled. Ko se solnce proti zahodu pomika in svoje žarke po ševi na vzhodne kraje pošilja, postajajo gore vedno bolj zelenomodre. Med Dobračem in kranjskimi velikani se vidi po gričih in planjavah koroških mnogo mnogo belih cerkva. V podnožji mogočnega Dobrača se vidi farna cerkev Matere Božje na Zili z gotiškim zvonikom. Med Beljakom in Celovcem visoko na hribu stoji Št. Jurska cerkev. Sivo zidovje starodavne gosposvetske cerkve

se vidi in za njo ponosno obzidje stare Ostrovice. V silni daljavi na plečah Svinje se vidi več cerkvic, tudi romarska cerkev blizo Tigorč. En kos Verbskega jezera do Poreč se v solnčni bliščobi sveti kakor čisto srebro. In ko milo solnce v zahodu zatone, stermijo neštevilne verste visocih velikanov v nebo. Proti severozapadu venča velikanski Zvonik, kot star očak, svojo snežno-belo glavo z rahlo meglico ter malokdaj odgerne svojo plešasto glavo; on je glavar ali kralj vsem drugim, zato se morajo vsi drugi skalnati hribi poprej poskriti. Veličastni pas visocega gorovja se zavija proti jugu in vzhodu. Višarjam vštric je Osternik in Zahomška planina, Šinovec; proti Naborjetu Černiverh in Kum. Proti Italijanskemu se vidi skozi predor med Montažem in Černimverhom čez goro „monte canino“ devet verst gorá; zadnje morajo biti Lombarške ali celó Švicarske.

Kar sem tu zapisal o svetih Višarjah, je bolj obširno popisano v „Slovenski koledi“ 1858 in v „Višarskem romarji“ 1860. K sklepu naj le še vzdihujem: O Marija na Višarjah, zemlje in nebes kraljica! bodi vsem častilcem mila Mati, mila pomočnica!

Na konci kanalske doline, blizu laške meje je trg *Naborjet*. On ima cerkev, posvečeno Materi Božji, v kteri se nahaja marsikaj umetnega in je zato vredna, da jo posebej omenimo. Veliki altar ima altarno mizo iz kararskega marmorja, v kterega je prav lepo vdelano obiskovanje Device Marije. V podobah preblažene Device in tete Elizabete se bere priserčnost, kakoršna je le svetim dušam lastna. Na vratih stoječi Caharija kaže prihodnost. Celi altar je iz rumenkastega marmorja.

Ta cerkev ima še dva lepa altarja iz belega marmorja. V enem je po imenitnem umetniku Ticianu posneto vnebovzetje Matere Božje. V drugem altarji je sveti Jožef s premilim Detetom tako lepo izdolbljen iz terdega marmorja, da se le malokje vidi tako izverstno delo. Tej podobi na desno je ljubeznjiva podoba svete Marjete, na levo podoba svete Terezije v nebeški nedolžnosti. Teh podob se nikoli ne moreš dosti nagledati, tako so lepe. Dve ženi ste napravili ta dva altarja.

V hudi vojski s Francozi je požar pokončal terg. Tudi cerkev se je vnela, zvonovi so se stajali in prav čudo je, da ogenj ni prišel v cerkev. Po pogorišči so Francozi v cerkvi ležali, na altarnih stopnicah imeli svoja ognjišča in kuhali, da so vse marmornate stopnice popokale in se zdrobile. Ako bi se ti neljubi gosti ne bili kmalu odtegnili, gotovo bi bili še altarje pokončali.

2. Marija Snežnica v Loki (Lugavi) in druge Marijine cerkve Ziljske doline.

Marija Snežnica v Lugavi ali po naše v Loki je imenitna Božja pot, znana daleč na okoli. Na konci Leške doline blizo Tirolov, kjer bistra Zila prišumi na Koroška tla, je na 3470 črevljev visokem pogorji čudodelni kraj Materi Božji posvečen, kamor že več sto let romajo verni častilci Marijini iskat pri njej pomoči in tolažbe.

Pred letom 1513. se je malokdo zmenil za Lugavo. Tu ni bilo ne cerkve ne mašnika. Nebeški kraljici je dopadlo, da si je izvolila ta kraj, da Božje milosti deli ubogemu človeštvu. Stara pisma pripovedujejo, da je leta 1513. živela tukaj pobožna kmetiška žena, Helena po imenu. Na njivi, kjer je rastla pšenica, zaspala je ta žena in imela čudno prikazen. Prikazala se je ubogi ženi naša ljuba Gospa ter jej razodela, da želi, da se zida na tej njivi cerkev njej v čast. Da bi se pa žena prepričala resničnosti te prikazni, pravi ona: „Prižgano svečo bom dejala na ta kraj, kedar bo hudo pihalo. Ako sveča

ugasne, je prazna ta prikazen, ako pa ostane goreča, bom v tem spoznala voljo Matere Božje.“ In glej! trikrat napravi to poskušnjo in goreča sveča nobenkrat ne ugasne. Prepričana, da je to volja Božja in želja Marijina, hodi torej od hiše do hiše in prosi milih darov, s kterimi bi na tej pšenični njivi zamogla vsaj majhno kapelico postaviti na čast Materi Božji.

Namesto darov pa sprejema le zaničevanje in zasramovanje, namesto pomoči naleti le na zaderžke in oporekanje. Hudobni svet jo černi, da je goljufivka ter jo toliko preganja, da jo celó v ječo veržejo. Vendar se njena nedolžnost kmalu izkaže in zopet jo izpustijo.

Helena, prepričana resnice svoje prikazni, ne da se oplašiti. Tako dolgo je koledovala, da je bila na tem mestu postavljena lesena kapelica, v ktero je z velikim veseljem postavila podobo Matere Božje. Hitro je Marija pokazala, kako ljubo je njej to pričeto delo. Neki blazen človek nenadoma priteče v to kapelo, sname podobo Matere Božje in hoče pobegniti ž njo. Tesar Anton Majerhofer, ki je še streho delal, zavpije nad norcem: „Sram te bodi; to je podoba naše ljube Gospe!“ Stare listine pravijo: „Komaj je mož te besede izrekel, pa je Bog na tem kraji pokazal, da hoče po Mariji deliti velike milosti; blaznemu človeku je zopet podelil pravo pamet. Ta se je ozerl proti nebu in vsemogočnemu Bogu in njegovi Materi Mariji je dajal čast in hvalo, da je, na njeno priprošnjo razsvetljen, zopet prišel k pravi pameti.

Helena, po tem čudeži oserčena, sklene se poganjati tako dolgo, da bo nebeška kraljica dobila spodobno stanovanje. Ide v Pitersberg h grajskemu oskerbniku, da bi dobila privoljenje in pripomoč k zidanju nove cerkve. — Ko je oskerbnik Mandorfer zvedel prigodbo blaznega človeka in videl gorečnost pobožne Helene, šel je sam v Lugavo, da vse pregleda in potrebno preskerbi. Večji del soseščanov se pa toliko ustavlja zidanju nove cerkve, da misli odjenjati in vse to v nemar pustiti. Jaha torej nazaj proti domu. Ni še prišel na pol pota, kar se splaši njegov sicer čisto pohlevni konj, verže ga s sedla in ker mu noga v stremenu ostane, vleče ga seboj. V tej silni nevarnosti kliče Marijo na pomoč in obljubi, da hoče pripomoči k zidanju cerkve na Lugavi, kolikor bo premogel, ako bo rešen. Komaj je obljuba storjena, ustavi se konj ter je zopet pohleven kot jagnje, oskerbnik pa ni prav nič poškodovan. Na mestu te prigodbe je postavljena kapelica, v kteri je vse to slikano na steni.

Ker ga je Marija tako prečudno rešila, je kar zavernil svojega konja in jahal na Lugavo nazaj, da precej uredi vse potrebno za zidanje nove cerkve ter se ne zmeni več za oporekanje soseščanov. Med uporniki sta bila zlasti dva, ktera sta gerdo govorila zoper to bogoljubno delo. Ali neumnež se volji Božji ustavlja in šiba mu je za petami. Enega se poloti huda bolezen, ki ga vendar pripelje k spoznanju, da obžaljuje svoj greh. Drugi pa je kmalu potem zgorel z vso svojo družino.

Cerkev se je začela zidati. 22. vel. travna 1515 je slovesno postavil vogelni kamen g. Ceizl, oskerbnik Št. Danijelske fare, vpričo vse duhovščine cele doline in vpričo grajščinskega oskerbnika Janeza Mandorfer-ja. Velika množica vernih kristjanov je bila zraven. Že drugo leto je bila cerkev dodelana in podoba žalostne Matere Božje je bila iz lesene kapelice prenešena v novo cerkev. Zdaj se je hitro množilo romanje in češčenje Matere Božje. Velike milosti, kterih so verniki pri čudodelni podobi tako obilno prejemali, vabile so vedno večje množice romarjev od blizo in od daleč.

Kmalu je bila cerkev premajhna. Čez nekaj let so na njeno mesto postavili večjo, ki še zdaj stoji; bila je zidana v čisto gotiškem slogu, poznejši nevedneži so jo pa gerdo zmazali. To cerkev je že 20. vel. serpana leta 1536. posvetil na ime „Marija Snežnica“ škof Krapulonski in namestni škof Oglejskega patrijarha, Danijel de Rubeis, imeniten cerkveni pisatelj. Zvonik iz rezanega kamena so pričeli leta 1520.; delali so ga 24 let.

Ta Marijina cerkev pa ni imela lastnega duhovnika. Bila je podružnica v Št. Danijel, ki je sedem ur daleč. Da bi pa obilni romarji, ki so vedno bolj prihajali iz Laškega, iz Tirolskega in Koroškega, imeli duhovno pomoč, prosil je grof Jan. Ortenburški, ki je bil deželni poglavar, Oglejskega patrijarha, da je smel poklicati duhovnikov frančiškanskega reda. In ko je Oglejski patrijarh, Frančišek Barbarus, sam priromal k Mariji v Lugavo, ustanovil je tukaj lastno faro, ktera je bila v Rimu poterjena leta 1625.

Očetje frančiškani so nekaj časa v tuji hiši prebivali, ker še le l. 1593. je začel grof Ortenburški po svoji obljubi zidati samostan, ki bi bil zadosti velik za 12 mašnikov in 5 ali 6 bratov. Ni pa tega dognal. Ker frančiškani v revnem kraji niso mogli živeti od same miloščine, zapustili so leta 1627. Lugavo. Tako je bila Božja pot tisti čas zapuščena.

Pobožna vdova nadvojvode Leopolda, Dominika Klavdija Medicea, je preskerbela, da so leta 1635. očetje Serviti prevzeli faro, cerkev in samostan. Že čez štiri leta pa je strašán požar pokončal celi samostan. Tudi streha na cerkvi in na zvoniku je zgorela. Dobri grof Martin Vidman in njegov brat kardinal Kristof sta cerkev in zvonik in tudi samostan zopet postavila in priredila dva verta. Tudi za živež je menihom mnogo pripomogel blagi grof Martin.

Leta 1654. je priromal semkaj Briksenski škof Anton Korzini, ki je pri tej priliki blagoslovil pokopališče in tri zvonove, in zakrament svete birme delil.

Pa tudi ta samostan ni imel obstanka. Slabo zidan, začel se je podirati in očetje Serviti so leta 1733. začeli zidati nov samostan. Čez pet let, ko ste bili dve tretjini že pod streho, navstal je zopet ogenj, ki je pokončal samostan, požgal streho na cerkvi in zvoniku. Pri tem pogorišči je bilo pokončanih veliko cerkvenih dragocenosti; zgorela so stara, veljavna pisma in velika bukvarnica. Čudno pri tem strašnem ognji je bilo, da cerkev znotraj ni terpela nobene škode, akoravno se je celo uro daleč razlegalo, ko je zvonikova streha zagermela na cerkev.

Pobožni častilci Marijini so očete Servite podpirali z velikimi darovi in kmalu so popravili hudo škodo. V nekterih letih je bilo vse dodelano; novi zvonovi so zopet vabili romarje v Marijino svetišče. Poznejše nesreče je nebeška Mati odvernila, zlasti se je njena prečudna pomoč pokazala, ko je prestrašni požar l. 1845. in 1857. pokončal zgornjo Lugavo, ki je le kakih 100 stopinj nad cerkvijo in samostanom.

Cerkev ima tri bogato pozlačene in umetno izdelane altarje in v svoji zakladnici mnogo dragocenih reči.

15. rožnika leta 1873. ste bili tukaj slovesno blagoslovljeni lepi, prav dobro narejeni podobi naše ljube Gospe presvetega Serca in svetega Jožefa, patrona svete cerkve, ki ste na stranskih altarjih v sredi med manjšimi podobami najimenitnejših svetnikov iz reda Servitov. (Monath-Rosen 1873.)

Marija v Kotičah ima eno najlepših in največjih cerkev v Ziljski soteski. Blagoslovljena leta 1452. ima lep veliki altar s prekrasno podobo, ktero je slikal benečanski umetnik Doussi. To Marijino Božjo

pot je velika povodenj leta 1823. s samostanom vred podsula več komolcev na debelo. Vendar so jo urno posnažili in še celó olepšali. (Hohenauer.)

Tudi v *Kirhbergu* je bila nekdaj Marijina Božja pot. Pod velikim altarjem te cerkve je studenec, kteremu pripisujejo čudodelno moč.

V Gorjah v Ziljski dolini je stara Marijina cerkev. Že leta 1267. je bila tukaj farna cerkev, posvečena preblaženi Devici Mariji. L. 1478. so jo Turki požgali in oskrunili; čez 10 let še le je bila prenovljena in škof Peter Kaprulanski jo je leta 1489. posvetil.

V fari *Čačah* je na 6814 črevljev visokem Dobraču — na svetem kamenu — prijazna kapelica v čast Materi Božji postavljena. Gospa Suzana Samlerjeva je imela sinčeka, ki je bil slep in mutast rojen. Klicala je preblaženo Devico Marijo na pomoč in sinček je bil prečudno ozdravljen. Zato je ta hvaležna grajščakinja na visokem Dobrači postavila čeden spomenik že leta 1690. Podoba Marijina je izdelana iz kararskega marmorja. 25. in 26. malega serpana pride na to visočino veliko romarjev iz Ziljske in Rožne doline. Tudi tuja gospoda hodi o poletnem in jesenskem času rada na ta hrib, kjer je lep razgled na vse kraje. Ali pa tudi Marijo kaj lepo časti, kakor jo je častila nekdanja gospoda, tega ne vem.

K *Mariji na Zili* še tudi nekteri romajo. Začetek stare cerkve se ne ve. Predno se je Dobrač poderl, leta 1384., pravijo, da je bilo Beljaško mesto celó do hriba razprosterto in Marija na Zili je bila farna cerkev tega mesta. (Hohenauer.)

3. Sv. Križ na Peravi pri Beljaci.

Pobožni romarji na svete Višarje radi obiskujejo tudi čudodelni kraj *na Peravi pri Beljaci*, kjer raste podoba križanega Jezusa. Naj vsaj nekoliko omenim o tem svetem kraji.

Jurij Žiga Regačnik je imel svoje pohištvo pri Beljaci. Na zidu njegovega poslopja je bila slikana podoba križanega Jezusa, kakor so sem ter tje pobožni kristjani navado imeli. Ta posestnik je umerl in njegova žena je gospodinjila. Imela je več poslopij. Malopridni ponočnjaki so po nočéh na svojih slabih potih lazili čez zid ravno tam, kjer je bila slikana podoba križanega.

L. 1708. je začelo nekaj iz zida rasti, o tistem času, ko so ponočnjaki čez zid lazili. Nihče se ni zmenil za to; stopali so na to novo podlago, da so lože zid prekoračili. Stara podoba, že po vremenskih nevihtah poškodovana, po gerdunih še bolj odergnjena, se je le malo še poznala. Zato in da bi se pregrehi lože ustavila, ukaže gospa ta zid in podobo, ki se je vedno bolj kot glava Božja prikazovala, ometati in pobeliti. Zamet pa in belež, trikrat ponovljen, vselej odpade. Vendar tega niso kaj marali. Veliko pozornost pa je zbudila ta čudovita prikazen, ko hlapec Regačnikove hiše hudo zboli in, dvakrat v spanji opomenjen, pri tej podobi pomoči išče in jo tudi dobi.

Regačnica sama nevarno zboli. Dekle jo nesejo pred to podobo in po priserčni molitvi vstane zdrava in gre vesela na svoj dom.

Ljudstvo od dne do dne skupaj vre in čudeži se urno množijo. Naznanijo to čudo opatu premoštratenskega reda Avguštinu Pihlerju v Grebinje, od koder so faro na Peravi oskerbovali. Opat s kraja ni nič verjel. Ker se je pa Božja glava vedno bolj kazala in se je videla desna stran in leva rama, in so se dobljene milosti in dobrote množile ter je šum ljudstva le večji prihajal, je opat to natanko preiskal. Opažili so čudodelno podobo z majhno kapelico in železnim omrež-

jem. Ker so se čudeži množili in so verni romarji svoje darove donašali, sklenili so zidati cerkev na čast svetemu Križu. Potegovali so se za to višji stanovi in imenitni gospodje, zlasti grofa Wagensberg in Turn. Največ pa je pripomogel Grebinjski samostan. Leta 1744. je bila že postavljena veličastna cerkev sv. Križa z zares prelepo kupolo; 1. vel. serpana je cerkev slovesno posvetil goriški nadškof grof Mihael Atems.

Le to so obžalovali, da ni bila cerkev zidana čez čudodelno podobo; zato so k cerkvi prizidali čez čudodelno podobo lično kapelico že leta 1772., ktera je dve leti pozneje bila slovesno blagoslovljena. Zato so leta 1874. obhajali 100letnico te kapelice in so romarji tistega leta od praznika Vnebohoda Gospodovega do praznika svetega Petra in Pavla, z dovoljenjem svetega očeta Pija IX., se mogli udeležiti popolnoma odpustkov pod navadnimi pogoji.

V tej kapelici, ki je tik ceste, ljudje kaj radi molijo. Okoli poldneva, delavni dan, sem našel pred to čudodelno podobo prav veliko pobožnih molilcev. Vidi se zdaj podoba z obema rokama do pesti in čez kolena do členkov.

4. Razne Marijine cerkve. Osoje.

V *Št. Andražu* je čedna cerkev, posvečena Mariji Lavretanski, ki je bila poprej knezoškofijska cerkev. Zdaj jezuiti v njej opravljajo službo Božjo.

Tudi v *Sovodji* je stara Marijina cerkev.

Marijine cerkve so na *Pustrici*, *Marija na jezeru*. V *Doberlivasi* je bil star samostan, kterega je Oglejski patrijarh Urh po naročilu grofa Chazelina l. 1106. pozidal. Tu so imeli jezuiti svoj novicijat.

V *Sedlicah* je tudi Mariji posvečena cerkev. Tu so imele karmelitarice svoj samostan do časov cesarja Jožefa. Prav prijazna cerkev ima lepe slike, imenitno prižnico, na kteri so dobro izdelane rezbarije iz življenja preroka Elija.

Osoje, v starih časih imeniten kraj, ima cerkev vnebovzetja Matere Božje.

Kedaj je bil tukaj postavljen pervi samostan, ne ve se za gotovo. Imajo pa ta samostan za najstarejši na Koroškem. Stari listi pripovedujejo, da je bil neki Tifenski grof Ocij ali Oče po imenu, zaročen z Irnburgo, ki je imel dva sina. Enemu je bilo ime Popo; drugi je bil imenovan po očetu. Takrat so slovenski knezi gospodovali po slovenskem Koroškem. Bili so pa neverniki, malikovalci. Le malokdo je slišal kaj o sveti veri; še manj pa jih je sprejelo zveličanski nauk. Grofov sin Popo je bil eden tistih srečnih, ki je spoznal resnico svete vere. Bil je kerščen in je priserčno želel, da bi tudi stariši in brat se udali sveti resnici in popustili nespametne malike.

V starih bukvah kažejo list, kterega je pisal Ocij svojemu sinu Popu, ki pravi: „Očetovskim bogovom si se odpovedal in pozabil si predstarišev in njihovih zaslug, kakor nevreden sin. Kdo je tvoj novi Bog? To bi rada vedela jaz in tvoja mati.“

In sin odpiše: „Moj Bog je on, ki je postavil brezne in je vstvaril nebo in zemljo, morje in vse, ki je rojen iz Marije Device in je človek postal. Trojen v osebah je edin v bistvu; Sin večnega Očeta in ž njim enega bistva. Popo, od svetega Duha razsvetljen, veruje in spozna večnega Boga, sodnika živih in mertvih. In njegovi vsegamogočnosti in previdnosti priporoča svoje ljubljene stariše. Z Bogom oče in presladka mati!“

Koliko je na teh pismih resničnega, se ne more vedeti; to pa terdi stara pripovedka, da je sin Popo tudi očeta in mater pridobil kerščanski veri in da je sin bil pozneje Oglejski patrijarh. Ta Oče ali Ocij je iz hvaležnosti za dar svete vere zidal samostan na obalih osojanskega

jezera. Samotarci osojanski niso imeli prijetnega življenja, ker neverniki, ukoreninjeni v svojem malikovanji, so se ustavljali sveti veri; potem so pa še divji Hunci priderli v deželo ter so gerdo ropali in požigali in tudi ta pervi samostan poderli in menihe pomorili, kar jih ni bežalo. Karlman je bil kraljev namestnik v Karantaniji; on je zidal novo cerkev v Osojah in skerbel tudi za samostan, kar spričuje pismo 9. kimovca 878, ktero je menda shranjeno v Johaneju v nemškem Gradci. V tem pismu se bere, da je Karlman preskerbel tej cerkvi svetinje mučenikov Maksimilijana in Felicite in njenih sedmerih sinov. Podaril je cerkvi, v živež ubogim in duhovnikom veliko zemljišč, zraven sedemdeset kmetij in pravi, da upa zato plačila v nebesih. Takratni opat je bil pobožen in časti vreden mož z imenom Verinolf. Menihi so živeli po redu sv. Benedikta.

Samostan je zidan zares na prijetnem kraji na bregu osojanskega jezera, ki je v sredi visokih gorá. Proti nebu moleči hribi in globoko jezero je menihe močno spodbujalo k premišljevanju svetih resnic. Pred osojanskim samostanom stoji podružnica, posvečena sv. Trojici, na kraji, kterega imenujejo sveto mesto. Ko so nekdaj ošabni Ogri prihrumeli na Koroško in neusmiljeno ropali in morili, pridivjali so tudi pred osojanski samostan. Menihi so bežali na dveh ladijah čez jezero. Ali siloviti sovražniki si urno pripravijo ladije in dirjajo za njimi. Ko jih že na suhem dotečejo, jih neusmiljeno pomoré. Na mestu morije jih verni kristjani spodobno pokopljejo in njim v spomin pozidajo cerkev. Ta kraj imenujejo sveto mesto. Bukve „annus milesimus Ossaciensis“ pravijo, da je to cerkvico popravil in skoraj z novega pozidal opat Volfgang Gleisbacher, ki je umerl leta 1523.

Nekoliko pred samostanom, kjer pot od ceste krene, stoji lepa podoba kraljice nebeške, umetno izdelana iz kamena. V senci dveh kostanjev stoji in milo gleda nekdanji imenitni samostan. Ta lepa podoba stala je prej na lepem dvoru, kjer je bilo stanovanje menihov.

Od te podobe do samostana pelje drevored kostanjevih dreves. Vse je novošegno.

Koliko dobrega so v teku tisoč let storili osojanski menihi celi Koroški in sosednim deželam, to je le Bogu znano. Tukaj so izrejali dobre mladeniče, ktere so v mašnike posvečene pošiljali po vsem takrat slovenskem Koroškem; ker v tistih časih ni bilo semenišč, kjer bi se bili mladeniči pripravljali na preimenitni duhovski stan. Tukaj so učeni benediktinci podučevali bistroumne mladeniče višjih stanov v godbi, slikarstvu in druzih umetnostih, v raznih jezikih in v vseh potrebnih vednostih. Veliko ubogih, posebno mutastih so preskerbeli.

L. 1784. pa je bil samostan zapert, 21, takrat še živih, menihov je bilo pognanih po svetu in kjer so nekdaj menihi z rožnimvencem v roki Boga in Marijo častili, tam sedaj rezgetajo konji. Samostan je postal vojašnica in vojaška kobilarija je bila tu sem postavljena. Le severo-zapadni vogel nekdaj velikanskega samostana je še ostal v stanovanje fajmoštru zdaj čisto majhne fare.

Cerkev ni ravno velika. Nekaj imenitnih rezbarij je iz starih časov; drugo je bolj revno, ker cerkev nima prihodkov. Na severni strani nekdanjega samostana stoji cerkev, ki ima sedanji vhod od zapada. Poprejšnja velika vrata na severni strani so zdaj zadelana. Zunaj nad vratmi je na zid slikana podoba starih Osojan, samostana in cerkve. Po cerkvenih tleh so vdelani nekteri grobni spomeniki, umetno izdelani, ki bi bili zal kinč cerkvenim stenam, pa so menda ljudem pod noge djani, da bi se skoraj ves spomin slavne nekdanjosti zaterl.

Nad velikim altarjem vnebovzetja preblažene Device še visi gerb osojanskega samostana, tri ribe zlatice in tri gore, nad kterimi solnce vzhaja.

Na straneh tega altarja sta altarja sv. Benedikta in svetega križa. Na episteljski strani je v kapelici podoba smerti Marije Device, posneta po stari umetni podobi, ktero so spravili v zbirko zgodovinskemu društvu v Celovci. Na evangeljski strani je altar obiskovanja Device Marije. Na verhu tega altarja so slikane tri krogle, s kakoršnimi so nekdaj bolnike ozdravljali.

Na srednjem delu kora je slika, ki kaže nebeško kraljico, ktera izročuje opatu Vernerju te krogle. Nad cerkvenimi vratmi je bil nekdaj latinski napis sledečega pomena: Mutec, slepec, norec bo ozdravljen, če pride pod mojo streho.

Cerkev hrani več svetinj. Tudi ima še en lep kelih, ozaljšan s žlahtnimi kameni in biseri. Stranska kapelica, perva od vrat na severni strani, je najstarejša, nekteri mislijo, da jo je še Popo postavil.

Tukaj je grob pobožnega spokornika Boleslava II., poljskega kralja, ki je z lastno roko umoril svetega Stanislava, škofa Krakovskega. Ko je pobegnil iz svojega kraljestva in nikjer našel miru, napotil se je v Rim, da bi tam dobil sveto odvezo svoje velike pregrehe. Na tem potu je ostal v osojskem samostanu. Mutastega se je delal in najslabša dela je spokorno opravljal. V kuhinji je pomival, pometal, derva cepil in nosil. Drugi hlapci so mutcu veliko hudega prizadevali, ali vse je voljno terpel celih sedem let. Ko je nevarno zbolel v majhni izbici, ktero še zdaj kažejo, pervikrat zopet spregovori in prosi spovednika. Ko samostanski opat pride, mu vse pové in se razodene kdo je in zakaj je prevzel to spokorjenje. V spričevanje resnice izroči svoj kraljevi pečat. Preblažena Devica izprosila mu je milost pokore. Večkrat so ga videli, da je pred podobico Matere Božje klečal in preserčno molil. Z Bogom spravljen je mirno umerl. Menihi so njegovo truplo v cerkvi slovesno pokopali in grobni kamen so mu postavili zunaj na severno cerkveno steno, z napisom: „Boleslav, kralj poljski, morilec svetega Stanislava, krakovskega škofa.“ V sredi kamena je podoba konja s praznim sedlom.

Poljski plemiči so radi zahajali v Osoje in molili na grobu nekdanjega kralja. V pretečenem stoletji je eden teh popotnikov ukradel perstan, kterega so menihi hranili in romarjem kazali. Leta 1839. so odperli grob tega spokornika, kjer so dobili še nekaj kosti in blizo dva palca dolg žebel, ki je videti bronast ali iz kake druge kovine in s kterim si je spokornik pripenjal meniško obleko.

Zares prav tožnega serca se mora romar ločiti s tega Marijinega svetišča, kjer so pobožni menihi svetega Benedikta več kot tisoč let Bogu služili in Marijo častili. Obmolknilo je ubrano petje psalmov, pomerli so že zdavno zadnji menihi, kteri so tukaj prisegli, da hočejo vse svoje žive dni živeti po vodilu sv. Benedikta. — Na vzhodni strani je stal tudi samostan pobožnih nun, ki je bil pa leta 1484. po hudem požaru pokončan. (Hohenauer. Koleda 1858.)

5. Marija Devica v Podgorjah.

Težko je kje dežela, tako majhna kot Koroška, ki bi imela toliko starodavnih, pa tudi novejših Božjih potov, posvečenih naši ljubi Gospej in deviški Materi Mariji. Skoraj vsaka dolina ima svojo Marijino svetišče. Prišli smo romat v lepo Rožno dolino. — Nekdaj toliko slavni osojanski samostan je imel tudi v *Podgorjah* Materi Božji posvečeno cerkev. Kedaj da je bila perva cerkev v Rožni dolini postavljena, ne ve se gotovo. Na

gori, više od cerkve, je kapelica, kjer je bila pervotna Božja pot Matere Božje. Pripovedujejo, da so v starodavnih časih verni kristjani pred sovražnimi neverniki bežali v gore v to samoto ali puščavo ter so tu iskali zavetja. Postavili so tukaj majhno leseno kapelico na čast Materi Božji ter so v njej opravljali svoje molitve in jo imenovali Marijo v revi ali v puščavi. Veliko milosti so tukaj prejemali Marijini častilci. Tudi sveta Hema je romala na to Božjo pot, ko je postala mati, da bi se zahvalila za vse milosti in dobrote, ktere je po Marijini priprošnji že prejela od Boga in da bi se priporočila ljubi Materi Božji, naj se tudi še v prihodnje z milim očesom ozira na njo in naj jej zlasti v porodu milostljivo pomaga. Ker pa sveta Hema ni bila vajena peš hoditi in zlasti v takem stanu, že utrujena, ni mogla dospeti na verh hriba, kjer je stala Marijina kapelica, prenočila je pod hribom na mestu, kjer zdaj stoji farna cerkev. V sanjah pa je bila v Marijini kapelici ter je pred nebeško kraljico klečala in njej svoje serce odperla v ponižni molitvi.

Sedanjo farno cerkev v Podgorjah sta leta 1690. postavila grof Jurij Nikolaj Ursini in osojski opat Edmund Uebelbacher. Tudi nekteri drugi dobrotniki so jima pomagali. Veliki altar, iz lesa umetno izrezan, je zaobljubljen dar Dunajskega mesta. Na cerkveni steni je zaobljubljena podoba, na kteri je slikano Dunajsko mesto; nad njim je Marijina podoba v oblakih. Marsikaj umetnega iz osojskega samostana je še videti tukaj. Umetniki občudujejo na stranskem altarji podobo 40 mučenikov, ki je iz lesa tako izrezana, da se vidi, kakor da bi bila iz samih vej zraščena in spletena.

Razun bližnjih vernikov obiskujejo to Božjo pot posebno štajerski Slovenci, ko romajo na svete Višarje ter tukaj goreče molijo; nazaj gredé pa obiskujejo čudodelni križ na Peravi v Beljaci.

6. Marija Devica na Otoku. Vetrinje.

Prišli smo do biserja koroške zemlje, do krasnega Verbskega ali Celovškega jezera. Kak razloček med sedanjostjo in nekdanjostjo! Sedaj vrejo semkaj ljudje tujega jezika in duha, hladit si v gorkem poletji telo ob senčnih bregovih ali snažit v krepilnih valovih jezerskih; nekdaj pa je vrelo semkaj domače slovensko ljudstvo iz bližnjih in daljnih krajev v lepo urejenih procesijah, Marijine pesmi pevajóč in Stvarnika vse te zemeljske lepote moléč. V Marijinih cerkvah, kterih bom zdaj omenil, ogrevali so se nekdaj Slovenci ljubezni do Boga in Device Marije, očiščevali se svojih grehov v studenci božje milosti ter zajemali čeznatorno moč, Marijo nasledovati v prelepih čednostih, ki so krasile naš nekdanji slovenski rod. Sedaj pa — serce nam poka — umirajo pobožnost in čednosti, a ž njimi tudi naš slovenski rod; — tuj duh in tuje ljudstvo se tukaj šopiri. Upajmo, da samo nekaj časa.

Marija na Otoku je bila v starodavnih časih prav velika fara. Tu je ena najstarejših cerkev na Koroškem. Stara pisma omenjajo te cerkve že leta 875. in 885. in pripovedujejo, da so tukaj počivale svetinje ali telesa svetih mučenikov Primoža in Felicijana, ki sta bila Rimljana in 9. rožnika leta 287. umorjena zavoljo svete vere. Dolgo časa so bile njune svetinje v cerkvi svetega Štefana v Rimu. Neki nemški škof jih je iz Rima prinesel na Koroško. Ko so leta 1658. v tej cerkvi na otoku posvečevali altar, še omenjajo teh svetinj. Kdo jih je pozneje prenesel na Kranjsko v majhno cerkev svetega Primoža, ki stoji visoko v hribih nad Kamnikom, se še zdaj ne ve. Zdaj se pa te svetinje časté v frančiš-

kanski cerkvi v Kamniku, kamor so jih v turških vojskah shranili.

Tukaj na otoku je ustanovil že leta 974. Frižinski škof Abraham več mašnikov, ki so združeno tu živeli pa sveto vero oznanovali po Koroški in berž ko ne tudi po bližnjih deželah. Gotovo je bila tukaj ena pervih cerkev na Koroškem Materi Božji posvečenih. Do 16. stoletja je bilo tu še zmirom več mašnikov, in sicer en prošt, en dekan in pet kanonikov. 1634 so pa Jezuiti prevzeli oskerbovanje te Marijine cerkve. (Hohenauer in življ. Svetn. Slomšek.)

Ne bom pozabil 27. velicega serpana 1886, ko sem v prijazni družbi ljubeznjivega v. č. g. Lamberta Einspieler-ja, stolnega kanonika, ogledoval to svetišče Marijino ter sem že videl zeló zapuščeno. Ta cerkev ima po starem tudi spodnjo cerkev — kripto. Zdaj je tu majhna župnija, ktero oskerbljuje kaj ljubeznjivi 78-letni starček, g. Filip Koinč.

Še bolj zaraščeno je na *Gorici*, kjer je Lavretanska kapela. Slovenci posebno v sili v procesijah semkaj prihajajo, izprosit ugodnega vremena po Marijini priprošnji.

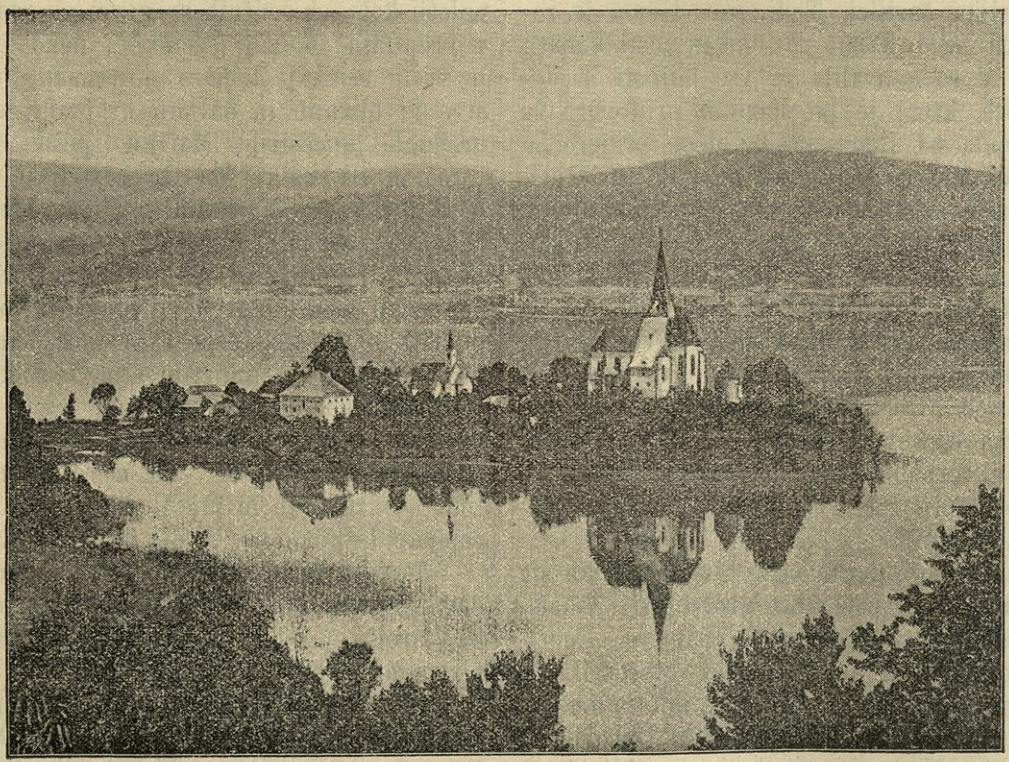

Marija Devica na Otoku.

Vetrinje ima prenovljeno cerkev posvečeno Materi Božji. Staro zidovje je bilo leta 1843. prenovljeno; takrat se je zadostno videlo, da ima ta cerkev veliko obrezanega kamena iz rimskih časov. Bil je tu samostan cistercijenzov. Leta 1143. je postavil samostan Henrik grof Malentheim iz hvaležnosti. Obdolžili so mladega grofa velike hudobije. Da bi dokazal

svojo nedolžnost, obsodili so ga, naj se z divjim levom poskusi. In lev ga ni stergal, kar so njegovi zoperniki želeli, ampak čisto pohleven se mu je vlegel k nogam. Pobožni menihi so neizrečeno veliko dobrega storili na široko okoli. Zraven samostana so postavili tudi sirotišnico, v kteri so stari obnemogli ljudje bili preskerbljeni z vsem potrebnim. Tudi uboge sirote so jemali v to dobrotno hišo in so jih učili vseh lepih in potrebnih čednosti. Huda nevihta, ki je proti koncu preteklega stoletja pokončala toliko kerščanskega, tudi temu samostanu ni prizanesla. Leta 1786. so samostan zaprli in menihe razkropili. Le enega meniha so še pustili, ki je bil za župnika v Vetrinji, kjer je bila zdaj postala fara. Poprej je bila fara pri sv. Florijanu za Kamenom.

V Marijini cerkvi v Vetrinji je lesen, pa ves pozlačen veliki altar, ki seže gori do stropa. Stranska altarja imata dve lepi podobi. Za velikim altarjem je visoko okno, slikano tako posebno, da se malokje kaj tacega vidi.

Vetrinjski menihi so se z vso serčnostjo ustavljali krivi luteranski veri in srečno so obvarovali ta kraj nesrečnega krivoverstva. (Hohenauer.)

O Marija, Mati in Devica, prosi za tukajšnji pojemajoči slovenski rod, da se z nova oživi v veri, duhu in čednostih svojih slovenskih očetov in mater! Potem se bodo zopet polnila tvoja svetišča in se bo zopet veselo prepevala hvala in slava tvoja in tvojega Božjega Deteta.

7. Gospa Sveta.

„Gospa Sveta“ — Nemec pravi: „Maria Saal“, kar je slovensko sàlo, selo — je za Koroško zares imeniten kraj. Tu je tista preimenitna hiša Gospodova, iz ktere je izšel blagoslov Božji celi Koroški deželi. Tu je še zdaj velika stara cerkev in v njej imenitna podoba Matere Božje. Vsako leto obišče to starodavno Božjo pot več tisoč pobožnih romarjev, ki pridejo počastit preblaženo Devico Marijo, pa tudi svetega škofa Modesta na njegovem grobu. Tukaj je prebival ta apostol, tukaj je imel svoj sedež, tukaj po svojih apostolskih potih počival in tukaj ima tudi svoj grob. — Papež Leon IX. je priromal v to Marijino cerkev s štirimi kardinali.

Gotovo so perve svete nauke zveličanske vere tudi Korošci prejeli iz Ogleja. V Ogleji je učil sveti Marka evangelist. On je začetnik Oglejski cerkvi. Ko se je pa vernil v Rim in je potem šel v Egipt, izročil je Oglejsko cerkev svojemu ljubemu učencu svetemu Mohoru, ki je, kakor terdijo nekteri, bil Slovenec. Po tako svetih in serčnih učenikih se je sv. vera urno širila na vse kraje iz Ogleja, ki je bilo slavno kupčijsko mesto in kamor so ljudje iz vseh krajev zahajali. Vsi pervi kristjani po Koroškem so Oglejsko cerkev imeli za svojo mater.

V petem stoletji pa se je veliko spremenilo. Cela kraljestva so izginila in se drugim umaknila. Ob takratni prekuciji narodov Koroška dežela ni več dobivala kerščanskih učenikov iz Ogleja, ker je divji Atila, „šiba Božja“, Oglejsko mesto razrušil in poderl.

Koliko so takrat kristjani terpeli zavoljo svoje svete vere, ne ve se. Bilo je še veliko nevernikov v deželi, akoravno sta iz Solnograda prišla sveti Amand in sveti Rupert konec sedmega stoletja in sta učila po Koroškem. Zgodbe nam pripovedujejo, da je bil kerščanski vojvoda Ketumar, nekteri pišejo Hotemar — prosil svetega Virgilija, Solnograškega škofa, naj bi prišel sam na Koroško učit sv. vero. Ker pa ta sam ni mogel priti, poslal je svetega Modesta, kot škofa in svojega na-

mestnika, in nekaj mašnikov ž njim. To je bilo v sredi osmega stoletja. Sv. Modest je s pomočjo in z lepim zgledom kerščanskega vojvode veliko ljudi pridobil sveti veri. Mnogo jih je sam podučil in kerstil; skerbno so mu pomagali mašniki, ktere je pripeljal seboj.

Sv. Modest je postavil s pomočjo bogoljubnega vojvode Ketumara cerkev na čast preblaženi Devici Mariji v „Solio“ ali, kakor nekteri mislijo, ponovil je tukaj cerkev, ktero je bil že sveti Rupert postavil. To je cerkev „Gospa Sveta“ v selu. Od tukaj je hodil z vso gorečnostjo po celi Koroški in učil sv. vero. Zato imenujejo verni Korošci ‚Gospo Sveto‘ pravi studenec zveličanja, ki je razlil blagoslov Božji čez vso Koroško zemljo. Ko je bil sveti škof veliko tisoč nevernih podučil in kerstil, umerl je leta 780. poln zasluženja, in vojvoda Ketumar ga je z veliko slovesnostjo pokopal v cerkvi Matere Božje, pred altarjem svetega križa, kjer še zdaj počiva.

Gospa Sveta.

Njegov grob je vsegamogočni Bog z mnogimi čudeži poveličal. Ljudje pravijo, da se grob svetega Modesta pomika proti podobi križanega Jezusa. Leta 1885. so grob tega koroškega apostola olepšali ter so na rakev postavili lep altar v gotiškem slogu. Podobo križanega Jezusa pripisujejo sv. Modestu in pravijo, da jo je on seboj prinesel.

V tej starodavni cerkvi je čudodelna podoba Matere Božje iz belega marmorja prečudno lepo narejena. Bog je iz neverstva spreobernjenim Korošcem to podobo poslal v pomoč in tolažbo. Zgodilo se je tako-le: Dva žlahtna, imenitna romarja sta skupaj potovala iz Češkega na Laško; pot ju je peljala čez Koroško. Seboj sta imela prelepo podobo Matere Božje, ktero sta dobila od svetega Vojtĕha (Adalberta), ki je bil škof v Pragi in je bil leta 1001. na Pruskem mučen in umorjen. Nekteri pa menijo, da je bil eden teh popotnikov sam sv. Vojtĕh. Stara pripovedka pravi, da sta prišla popotnika

do Beljaka na Koroškem. Tu se jima v sanjah prikaže preblažena Devica Marija ter jima naroči, naj ne nosita njene podobe na Laško, ampak naj jo pustita na Koroškem v „Solio“, ker tukaj hoče ona biti češčena. Popotnika pa se za ta opomin ne zmenita, ampak potujeta naprej.

Ali kdo bi se povelju kraljice nebeške ustavljal? Konji se gospodarjema ustavijo in nikakor jih ne moreta spraviti naprej. Zdaj se spomnita opomina Matere Božje, odjenjata in poprašujeta, kje je cerkev Gospe Svete v Selu. Ko izvesta pot, oberneta konja tje in nema živinica ju rada uboga. Ko pa prideta do Marijine cerkve, obstojita konja sama, kakor da bi s tem kazala: tukaj je kraj, kterega si je Marija izvolila in kjer hoče biti češčena v tej prelepi podobi. Popotnika postavita svoj preimenitni zaklad v cerkev, ktero je že sveti Modest v Marijino čast bil posvetil in ktero je pozneje bogoljubni vojvoda Domicijan podaljšal. Tako so pravoverni Korošci po čudnem potu dobili to prelepo podobo Matere Božje okoli leta 990.

Marsikdo je že občudoval lepoto te podobe. Naj jo torej vsaj nekoliko opišem. Marija sedi na bogato pozlačenem sedeži, kterega je leta 1740. takratni Lorenc Vigil de Nikolis s pomočjo druzih dobrotnikov napravil, in nosi svoje nebeško Dete na svoji desnici. Jezusček ima svojo levico v levi roki deviške Matere, v desnici pa derži hruško. Dete ima obleko le ovito okoli ledja. Deviška Mati pa ima dolgo obleko z modro podlogo, obrobljeno s zlatom. Pod nogami se vidi mesec v oblakih in na vsaki strani en angelj. Na glavi nosi belo-modri pajčolan in podolgasto krono, kjer je vse iz belega marmorja. Vsa podoba z mesecem pod nogami meri 3 črevlje in 8 palcev.

Najbolj čuden na tej podobi pa je obraz, ki je lepo oglajen, spodobno rudeč, kakor bi bil živ. Kdor hoče videti, ne posvetno in nečimerno, ampak spodbudno lepoto, naj gre v Gospo Sveto in videl bo tu zares lepo, pobožno obličje čudodelne podobe preblažene Device Marije. Vsem se kaže ljubeznjiva in neizrečeno prijetna, da bi jo človek vedno gledal. Pogled njenih prelepih oči, milota njenih lic, ljubeznjivost njenih ustnic, bliščoba njenega čela, nagnjenje njene glave, častitljivost njenega telesa in spodobnost njene obleke je zares prečastna podoba premile, prečiste in preblažene Device in Matere Marije. Kolikor bolj se Marijin častilec v to čudodelno podobo zagleda, toliko lepši, prijaznejši in ljubeznjivejši se mu dozdeva njen prelepi obraz, tako da pobožni romarji pred to podobo klečé pogosto vzdihujejo: O ljubeznjiva Mati! O prelepa Devica! O prečudna Gospa! In ker so pri premišljevanji te podobe vsi ginjeni, v serci okrepčani in k svetosti napeljevani, težko se ločijo od tega čudodelnega kraja ter preserčno želijo, da bi vsaj še enkrat videli to prelepo podobo, predno se ločijo iz te solzne doline.

Zares, ta prečudna podoba je vredna, da jo verni kristjan bolj natanko ogleduje in premišljuje. Ona ne gleda proti nebu, pa tudi ne na zemljo. Ona se ne ozira na svojega preljubljenega Sina, pa tudi ne na častilce, klečeče pred njo. Ima sicer odperte oči, pa tako prečudne, da se ne da uganiti, kam da merijo, ako njene smehljajoče ustnice nekoliko tega ne razodevajo. Nekteri menijo, prelepo njeno obličje in vsa podoba razodeva pomen tistega Marijinega čutenja, kedar je ona svoje nebeško Dete nebeškemu Očetu darovala. Drugi vidijo v njenem obličji tisto milo britkost, ktero je Marija občutila, kedar je njen Božji Sin na križi svojo kri in svoje življenje daroval za nas. Tem se zdijo njene oči žalostne, smehljajoče ustnice pa ob enem kažejo

njeno v voljo Božjo vso udano presveto serce. Lahko pa zapazimo v tem premilem obličji prelepo znamenje njene materine priprošnje, po kteri je Koroška dežela prejela že toliko milosti Božjih.

Ker to prelepo obličje čudodelne podobe v Gospej Sveti vsacega pobožnega romarja, ako je verno pregleduje, nekako prevzame in njegovo ljubezen do Marije množi, zato jo imenujejo živo podobo Matere Božje. Marsikomu se zdi, da ta čudna podoba svoj obraz spreminja, da včasih se vidi vesela, včasih pa žalostna. O postnem času, zlasti veliki teden, vidijo žalosten obraz, o velikonočnem času pa je njeno obličje veselo. Nekteri tudi terdijo, da, če je obraz te čudodelne podobe dalje časa bil žalosten, bilo je to znamenje, da je Koroško zadelo kaj hudega.

Prav čudno je, kar starodavni spisi spričujejo, da se je večkrat približal kteri terdovratni grešnik; ko je pa to podobo gledal, jelo se je njegovo ledeno serce tajati, da je odložil veliko težo svojih pregreh in se spokoril. To spričujejo zaobljubljene table, ktere so taki spreobernjeni spokorniki prinesli v to Marijino svetišče, pa tudi letni zapisniki. Le škoda, da je ta imenitna podoba tako visoko na altarji, ki se gotiški cerkvi nič ne podaja. Ko sem molil pred to podobo, mi je bilo res milo hudo, da podobe nisem mogel bolj natanko ogledati. Tako mislim, si je marsikteri romar želel, to čudno podobo prav blizo videti. Tudi v tem svetišči je gerdi posvetni duh veliko lepega popačil. Sedanji v. č. gospod dekan Martin Šašelj so v svoji gorečnosti že veliko popravili. Na dan so spravili zares veličastne slike na evangeljski strani prezbiterija, ktere so nevedneži z apnom zagernili. Napravili so nova gotiška okna in že pripravljajo za nov, spodoben veliki altar, v kterega bodo čudodelno podobo gotovo tako postavili, da si jo bo vsak romar lahko ogledal. — Ko so verni Slovenci ne le po Koroškem, ampak tudi po sosednih deželah zvedeli, kako je čudodelna podoba v to selo prišla, so od vseh krajev vreli skupaj in se priporočevali nebeški kraljici. Obilni čudeži, ki so se na priprošnjo Marijino tukaj godili, poterjevali so verne romarje še bolj v blagem zaupanji, da so tukaj pomoči iskali pri sedeži premilostljive Matere. V velikih procesijah so zraven Koroščev hohodili romarji iz Avstrijanskega, iz Štajerskega, iz Kranjskega, iz Tirolskega in Solnograškega, tako da je bilo na leto več kakor 100 velikih procesij.

Nesrečna kriva vera luteranska se je zadnja leta 16. stoletja silno ustavljala pobožnemu romanju h Gospej Sveti. Luterani so svetišče skrunili, prav gerdo zaničevali romarje in zlasti še pobožne mašnike, celó neusmiljeno so ravnali ž njimi. Dekan pri Gospej Sveti, gospod Janez Rožekar, je v goreči pridigi priporočal pobožno romanje k Mariji Devici. Krivoverski luterani so se zato toliko stogotili nad njim, da so našuntali razuzdane pobaline, kteri so mašnika gerdo sramotili in neki prederzen ključavničar ga je s svojim kladvom udaril celó po ustih, da mu je izbil zobe.

Neki dan se pridervé krivoverci v cerkev Matere Božje. Pred povzdigovanjem zgrabi besni luteranec mašnika, ga neusmiljeno verže na tla ter ga v svojem peklenskem serdu z nogami tepta, mu okoli vrata verigo zadergne in zadušil bi ga bil, da niso na pomoč prihiteli pravoverni kristjani.

Toda zvestoba pravovernih kristjanov ni odjenjala. Za češčenje Marijino ves vneti Vetrinjski opat je zbral očitno procesijo, ki je skozi Celovec s svojimi banderi šla h Gospej Sveti.

Krivoverski luterani so mislili, da bi svojo vest preveč obtežili, ako bi ne bili

zaničevali pobožnih romarjev. Zato so glasno moleče ljudstvo zasmehovali, nad njim vpili; bandera pa so z blatom in kamenjem oskrunili. Ali pravoverci niso odjenjali, ampak so zraven navadnih procesij napravili še nove. In da se pobožni Korošci niso zastonj zatekali k mogočni priprošnjici svoji, spričujejo mnogi zaobljubni spominki tistih časov.

Leta 1683. je šla silno velika procesija iz Celovca v Gospo Sveto. Uredili so jo deželski stanovi; udeležila se je procesije vsa velika gospôda in neizmerna množica vernega ljudstva. Ljuti Turk je takrat oblegoval Dunaj in Budimpešto. Kristjani so se bali, ako ta mesta pridejo Turku v roke, jim bo grozovito huda pela; zato so Marijo na pomoč klicali. In ne zastonj. Marija je pomagala, kar kaže kameniti steber s podobo Matere Božje v Gospej Sveti, ki ima ta-le latinski napis: „DIVae VIrgInI soLIensI gratIssIMI CarInthIae statVs posVerVnt.“ To je po naše: „Božji Devici Gospejsvetski postavili hvaležni Koroški stanovi.“

Še današnje dni pobožni romarji radi obiskujejo to posebno svetišče Marijino. Največ jih pride o praznikih, tako da število romarjev štejejo na 30 tisoč na leto. Več kot tri tisoč svetih maš se tu opravi vsako leto. Da je ta Božja pot bolj cvetela, skerbeli so posebno vneti duhovniki; papež Klemens XII. so podelili 12. listopada 1734 popolnoma odpustek, kterega se zamorejo romarji tega svetišča udeležiti enkrat v letu, kterikoli dan si izvolijo, ako navadne pogoje opravijo: da namreč po vredni prejemi svetih zakramentov v tej cerkvi molijo v namen svetega očeta, za razširjanje svete cerkve, zatiranje krivoverstva in za edinost keršćanskih poglavarjev.

Marsikaj hudega je moralo preterpeti tudi to Marijino svetišče. L. 1480. je bilo za vso Koroško zares strahovito. Ko je divji Turk povsodi ropal in požigal in je do 500 samih duhovnikov odpeljal v sužnost, prihrumel je še neusmiljeni Oger Mavbić s svojo razkačeno četo, požgal predmestje Št. Vida in v petek pred praznikom vzvišenja svetega križa priderl pred Gospo Sveto, da bi si tudi ta kraj siloma podjarmil in se polastil zaklada Matere Božje.

Verniki so vreli v cerkev Marijino, kjer so se najbolj varne mislili in so priserčno klicali nebeško kraljico na pomoč. Sovražnik je hudo pritiskal; pšice in kamenite krogle je metal v svetišče. Vse se je balo in treslo. Pobožni korar Jakob Rothaupt je preplašene vernike tolažil in opominjal, naj zaupajo na mogočno priprošnjo Marijino pa naj se serčno v bran postavijo. In ne le moški, tudi ženske so na sovražnika metale kamenje, lile krop in vrelo olje in apno. Neusmiljeni Ogri se niso upali več blizo, zlasti, ker se jim je največje strelilo razpočilo in je lastne vojake pomorilo, in ker so videli, da z vsem streljanjem nikogar ne zadenejo. Ko je lakomni Mavbić videl, da nič ne opravi, in je zvedel, da deželni glavar Baltazar Veisbriah z uredjeno vojsko na pomoč gre, pobral jo je proč, ko je tri dni in tri noči se zastonj bil zaganjal na Marijino cerkev.

Večja nesreča je zadela Gospo Sveto leta 1669. Strašen ogenj je zažgal veliko poslopij; užgal je tudi cerkev, in kar je bilo lesenega, je zgorelo. Stopili so se tudi zvonovi, kterih eden je tehtal 90 centov. Že se je vnel altar sv. Jožefa, ki je bil blizo čudodelnega altarja Marijinega. Dekan Stikelberger s štirimi možmi pririne z veliko nevarnostjo do Marijinega altarja, da bi rešil čudodelno podobo. Ali čudo! Z vsem trudom ne morejo premakniti Marijine podobe. Marija je hotela čudež storiti. V sredi ognja je nepoškodovana ostala. Silna vročina je ni mogla pregnati s kraja, kjer je svojim častilcem

podelila že toliko Božjih milosti. Tudi njenega altarja se ogenj ni dotaknil.

Zvesti častilci Matere Božje so se urno poprijeli dela in kmalu popravili veliko škodo. Koj drugo leto 1670. je celovški zvonar Lorenc Pec vlil 4 zvonove. Največji, 40 centov težak, je bil posvečen na čast svetemu Petru in Pavlu, drugi v čast presveti Trojici, tretji v čast pozemeljski Trojici: Jezusu, Mariji in Jožefu in četerti v čast svetemu Mihelu. Z velikim zvonom so morali pa še čakati, ker je pripomočkov zmanjkalo. Vendar je posebno vneti gospod dekan Janez Peter Stikelberger s pomočjo pobožnega grofa Andreja Ursinija in Rozenberga že leta 1687. napravil tudi veliki zvon. Tisti dan, ko je Matija Landsman v Celovci vlil 118 centov težki zvon, videli so nenavadno mavrico od Gospe Svete do Celovca. Ko je bil zvon srečno vlit, je vsak hotel kaj pomagati, da bi skoraj visel v zvoniku in oznanoval čast Božjo in slavo Marijino. Verna takratna gosposka je popravila pot in vse mostove. Bližnji sosedje so ponudili svojo živino brezplačno. 5. svečana 1688 je bil dober saninec. Naložili so težki zvon na sani in vpregli 20 konj. Zraven pa je še nad 100 ljudi z vervmi vleklo, kar so, seveda, iz ljubezni do Marije storili. V treh urah je bil veliki zvon v Gospej Sveti. 10. malega travna ga je vpričo zbranega ljudstva posvetil na čast Materi Božji Lavantinski škof Franc Gašper, žlahtni Stadion.

Ne bom tu našteval velike verste imenitnih dobrotnikov, ki so svoje bogate darove Materi Božji v Gospej Sveti dajali. Sreberna svetilnica, sreberni svečniki, sreberne podobe angeljev zraven čudodelne podobe, draga oblačila za podobo in za sveta opravila, cele altarje in veliko druzih dragocenosti so podarili deželni stanovi, visoko postavljeni grofi in drugi grajščaki, ker takrat je bila visoka gospoda pobožna in je veliko lepega in dobrega storila katoliškim cerkvam. Pa tudi priprosto ljudstvo ni zaostalo. Tudi revni so svoje darove pokladali na altar preblažene Device Marije, kar je vse zapisano v bukvah življenja. Nekteri so ustanovili mnogo večnih maš in drugih pobožnih opravil, ki se opravljajo na čudodelnem altarji.

Zdaj bi pa moral našteti tudi milosti, ktere so pobožni častilci nebeške Matere Marije v Gospej Sveti v vseh časih tako obilno prejemali. Ali jaz le rečem, godilo se je in se še godi tudi tukaj, kar je zapisal sveti Bernard (Ser. 3. super miss.) o Mariji: „Ne spodobi se, o Gospa, da bi kdo mislil ali rekel, da ti zapustiš koga, kteri za Bogom svoje zaupanje stavi v te, ker si mila Mati usmiljenja in ti je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji, da svojim služabnikom dodeliš vse, kar hočeš.“

Da bi tudi mi s toliko večjim zaupanjem v vseh svojih nadlogah se zatekali k mogočni nebeški kraljici, naj v spričevanje tega postavim tukaj le nekaj malega, kar se je po Marijini priprošnji v Gospej Sveti godilo.

Prestrašna prigodba se je zgodila v Ljubljani z majhnim štiriletnim otrokom 13. mal. travna 1644. Prodajalec sladkarij ali lecetar Janez Fišer je imel tri sinove. Stareja dva, Jurček in Franček, sta pri bližnjem mesarji večkrat gledala, kako je mesar kožo prerezoval teletom, jagnjetom in drugi zaklani živini. Pregovorila sta svojega manjšega brata Ljudovika, da se je dal zvezati ter sta ga na stol položila. Vzela sta zdaj oster nož ter revčeku trebuh preparala. Vsak je mislil, da nesrečno dete mora zdaj zdaj umreti. Prestrašeni stariši ne vedó kaj početi, da bi svojemu ljubljenemu otroku rešili še življenje. Zatečejo se k njej, ki nam je življenje rodila, k Materi Božji,

in zaobljubijo se k njeni čudodelni podobi v Gospej Sveti. In glej čudo! dete je s čisto majhno pomočjo kmalu ozdravelo. Tega Ljudovika pravi sin, ki je pozneje v Kranji živel, je l. 1733. h Gospej Sveti prinesel zaobljubno podobo, na kteri je bila naslikana ta prestrašna prigodba.

Grof Janez Jožef Lamberg je bil poveljnik v Budimpešti, ko je leta 1684. neverni Turk oblegal to mesto. Sovražna krogla ga je smertno ranila. S terdnim zaupanjem se je priporočil Materi Božji v Gospej Sveti in kmalu je srečno ozdravel. Zmlinčano svinčeno kroglo je dal udelati v sreberni opersnik ter jo je poslal z lepim darom vred v Gospo Sveto.

Leta 1663., na praznik Marijinega rojstva, je prinesel neki kmet smrekov kolec k Mariji v Gospej Sveti. Pripovedoval je, da je pred par tedni z visoke črešnje padel na ošpičen kolec v plotu, ki se mu je zaderl v ramo in je na drugi strani skozi pogledal, pa se mu pri težkem padci ulomil. V tej prestrašni nesreči ni mogel druzega misliti, kakor na gotovo smert. Spomni se pa velikih milosti, ktere je Marija, zdravje bolnikov, pri klicu na čudodelno podobo v Gospej Sveti že mnogim podelila, tedaj se s terdnim zaupanjem zaobljubi tje. Na to je zadobil toliko moči, da je v tem žalostnem stanu prišel domu. Vse se ga prestraši in nihče se ne upa potegniti kolca iz njega, ker po pravici so se bali, da mu tako napravijo nove bolečine, v kterih bi moral umreti. Poslali so po zdravnika v bližnje mesto Št. Vid. Čez več ur odžagal mu je zdravnik pri vratu kolec in ga potem pod ramo izlekel. Seveda so vsi le čakali, kedaj bo izdihnil svojo dušo. Na pomoč in priprošnjo Marijino pa je v nekterih tednih do dobrega ozdravel. V spričevanje je pripeljal seboj tudi zdravnika in prinesel poterdilo od svojega gospoda fajmoštra.

V letnih bukvah te imenitne starodavne Marijine Božje poti je zapisanih in s spričevanjem dokazanih sto in sto prigodb, kako je Marija v Gospej Sveti pomagala svojim zvestim častilcem v smertnih nevarnostih, v raznih silah in potrebah. Tudi še dan današnji bi Marija marsikomu rada pomagala, ako bi se le z otroškim zaupanjem in s skesanim sercem k njej obernil in pri njej pomoči iskal. — O Marija, Gospa Sveta, prosi svojega Božjega Sina, da ogreje naša merzla serca, da se v vseh dušnih in telesnih britkostih bolj priserčno in z otroško ljubeznijo k tebi zatekamo! (Hohenauer. Marian. Gnadenthron in Saal.)

Devica Marija v Žrelci. Kakor v Gospo Sveto, tudi semkaj iz bližnjega Celovca radi hodijo verniki preblaženo Devico počastit. Nekdaj je bila tu mnogo obiskovana Božja pot. Cerkev so zidali iz darov romarjev in dobrotnikov. Tudi domača grajščina grofa Goes-a je obilno pripomogla. Cerkev je prav prijazna. Pač prav bi bilo, da bi jo Celovčani bolj pridno obiskovali in se Materi Božji bolj priserčno izročevali, da bi jim Marija izprosila pobožnost in gorečnost za Božjo čast, kakoršno so imeli njihovi pradedje.

8. Marija Devica v Tinjah.

Kake tri ure hoda pod Celovcem in uro pred Velikovcem, na južni strani velike ceste, stoji na malem hribčeku Tinjski grad in lepa romarska cerkev, posvečena Mariji Devici, ki je v lepem slogu zidana. Najimenitnejši v njej je gotovo veliki altar, ves iz černega marmorja. Tudi nekteri grobni spomeniki pokojnih proštov so umetnega dela. Tu so lepe starinske cerkvene oprave, lepo in drago vezene mitre, blizo 14 liber težka sreberna monstranca in več druzega lepega. — Največji shod je v Tinjah na veliko Gospojnico; takrat imajo

procesijo s svetim Rešnjim Telesom. Belo oblečene device pa nosijo venčano podobo Matere Božje.

Tudi god obeh svetih Valentinov tukaj obhajajo slovesno. Pervi Valentin ima svoje godovanje 7. prosinca. On je bil škof v Pasavi in je umerl leta 470. v majhnem mestu Majs, blizo Merana na Tirolskem. Drugi Valentin, čigar god obhajamo 14. svečana, je bil mašnik v Rimu in je bil mučen leta 270. Poprej se je imenoval ta kraj „Devica Marija na Dravi“.

Že leta 927. so obhajali pri Gospej Sveti cerkven shod. Iz listin tega shoda se spričuje, da je ves ta bližnji kraj bil pod palico solnograških škofov. V nekem pismu daruje solnograški nadškof Adalbert namestnemu škofu v Gospej Sveti, Golobertu, tudi cerkev Marije Device na Dravi. Blizo Drave pa tu ni nikjer nobene cerkve Marije Device, kakor samo Tinjska. V začetku seveda ni bila cerkev taka, kakoršna je zdaj; morebiti je bila še celó na drugem kraji. V starih listinah se bere, da je bil Tinjski grad više v gori, kjer še zdaj „hradišče ali gradišče“ pravijo. Ko je solnograški nadškof Eberhard II. leta 1232. ustanovil Velikovški kapitel, dal je to grajščino in cerkev Marije Device proštu v Velikovci, da je imel nekaj več dohodkov. Od takrat je velikovški prošt ob enem tudi župnik Tinjski.

Dolgo so prošti to faro oskerbovali po svojih namestnikih, sami pa so prebivali v Velikovci. Še le Jurij Latomus, ki je umerl leta 1595., prebival je pervi v Tinjah. Njegov nagrobni spomenik je zraven kerstnega kamena. Pravijo, da je ta prošt bil tudi pri tridentinskem cerkvenem zboru. Ti prošti, ki so bili ob enem tudi solnograški arhiprezbiteri, so imeli veliko veljavo. F. Dreerjevi grobni napis spričuje, da ta učeni mož je bil „sexies semper felix episcopatuum administrator“, to se pravi, da je on šestkrat srečno oskerboval škofijske sedeže Lavantinske in Kerške. Ker ti prošti, kot župniki Tinjski, so imeli to posebno pravico, da so tudi vpeljevali Kerškega novega škofa. Ko je predzadnji prošt Lavrencij Welwich na škofijski sedež peljal umerlega v. č. Valentina Wiery-a, zamogel je reči: „Že tretjega škofa pripeljem na stolico imenitne Kerške škofije; pa veselim se, da zamorem jaz, ko sem prišel že na prag večnosti, umestiti mladega škofa, ki bo nekdaj mene pokopal.“ Tako se je zgodilo; sami škof so pokojniku blagoslovili grob.

Veliko hudega je prebila tinjska Božja pot v turških napadih. Trikrat so ti divjaki prihrumeli do tega Marijinega svetišča, zadnjič leta 1480. Takrat so pri Mohličah šli čez Dravo nazaj v Turčijo ter so seboj v sužnost vlekli mnogo mladeničev, žen, deklet in majhnih otrok. Leta 1481. pa so prišli drugi divjaki, Ogri; ti so uterjeno Tinjsko cerkev oropali in tudi več ljudi v sužnost odpeljali.

Da bi premajhno cerkev prezidal ali novo postavil, začel je že prošt Franc Dreer leta 1707. do 1725. zbirati darove. Njegov naslednik, tudi Fr. Dreer, pervemu v rodu, jo je dozidal, kakoršna je po večjem še zdaj. Tretji prošt, zopet Dreer, je zidal zapadni del proštnije in je poravnal poprejšnje cerkvene dolgove. Bili so ti možje plemenitega rodu, visoko učeni, pa tudi zmožni doveršiti, kar so se namenili. Njihov dom je bil na Bavarskem. Ogelni kamen cerkveni, ki je bil berž ko ne pozneje vzidan, ima napis: „Ab episcopo Lavanto benedictus sum.“ To kaže, da jo je posvetil Labodski škof leta 1767.

Leta 1853. o polnoči pred praznikom svetega Petra in Pavla je hudobna roka napravila požar, ki je pokončal proštnijo, orglje, zvonik in zvonove. Sčasoma se je zopet vse poravnalo in leta 1859. na ve-

liko saboto je klical novi, 36 centov težki zvon verno ljudstvo, naj pride praznovat vstajenje Gospodovo in prenovljenje Marijine cerkve. Cerkev je imela poprej po svojih stenah lepe slike. Po zadnjem požaru, ker so bile slike nekaj poškodovane in okajene, je tedanji prošt vso cerkev pobelil, kar pač ni prav storil.

Cerkev stoji na prijetnem kraji, od koder je na vse strani prelep razgled.

(Hohenauer in Besednik 1878.)

9. Marija Devica v Dolini pri Pokerčah.

Ta Božja pot je še nova, iz današnjih časov. Gospod župnik Valentin Božič mi piše o tem Marijinem svetišči to-le:

V spominski farni cerkvi v Pokerčah je zapisano, da so 8- do 10letne deklice, ki so onkraj velike ceste, četrt ure od Pokerč, pasle govejo živino, videle prikazen Matere Božje. To je bilo tri dni zaporedoma: 17., 18. in 19. rožnika leta 1849. Drugi odraščeni niso videli te prikazni.

Seveda se je to hitro razglasilo daleč na okoli in radi suli so ljudje od vseh strani skupaj, v celih procesijah na omenjeno mesto. Donašali so mnogo darov, ktere je nabiral in hranil posestnik dotičnega prostora. Že teden pozneje — 26. rožnika — grejo nekteri možje iz Pokerč v Celovec k škofijskemu uradu. Ustmeno pripovedujejo, kar so vedeli o teh prečudnih prikaznih in o veliki množici vsakdanjih romarjev. Razodenejo pa tudi željo, da bi smeli na onem kraji postaviti cerkvico na čast Materi Božji z nabranimi in poznejšimi darovi.

Še tisti dan — 26. rožnika — je v. č. knezoškofijstvo odposlalo pismo do dekana v Tinjah s poveljem, naj to stvar natanko preišče, naj omenjene deklice posamezno, pa previdno izpraša in tudi veljavnejše gospodarje iz Pokerč pokliče, da mu dajo potrebnih razjasnil. — Ker romanje pobožnih Marijinih častilcev ni jenjalo in je marsikteri bolnik prečudno ozdravel, prosili so Pokerčani večkrat pismeno in ustmeno, naj bi jim bilo privoljeno, postaviti majhno cerkvico Mariji Devici v čast. Dolgo so to reč pretresovali in razpravljali, večkrat pregledovali in presojevali. Po mnogoterih odstranjenih zaprekah je v. č. knezoškofijstvo 31. vinotoka 1860, št. 3903 — čez 11 let — dovolilo, da smejo na tem kraji postaviti kapelico. Ob enem pa je bil ta romarski kraj v duhovskih zadevah prisojen Pokerški fari, akoravno je že onkraj ceste, v Grabštanjski soseski. To pa zato, ker je Pokerški fari skoraj uro hoda bliže in je lastnina Pokerčanov, ki so se tudi za zidanje nove cerkve največ poganjali.

Dne 26. malega serpana 1861 je bil postavljen in blagoslovljen vogelni kamen. Lepa kapelica — 6 sežnjev dolga, 5 sežnjev široka in 9 sežnjev visoka — prav za prav prezbiterij za veliko cerkev, je bila zgotovljena. In 11. vinotoka 1863. l. so to kapelo v. č. knezoškof Valentin Wiery v čast obiskovanja Marije Device posvetili.

Zidanje cerkvene ladije, ki bi po lepem načertu bila 15 sežnjev dolga in 10 in pol sežnja široka, in zidanje dveh zvonikov čaka še ugodnejših časov.

Na praznik obiskovanja Device Marije ali v nedeljo po tem prazniku je velik shod, ki se obhaja s slovesno procesijo s presvetim Rešnjim Telesom. Obletnica posvečenja pa se obhaja v nedeljo po roženvenski nedelji. Posebno ob teh shodih je prav veliko romarjev. Mnogotere zaobljubne table in drugi spominki spričujejo, da Marija svojim častilcem veliko milosti izprosi na tem kraji. Tudi druge dni, zlasti ob sabotah, so svete maše v tej kapeli in verniki bližnjih krajev radi pridejo Marijo počastit.

23. malega serpana 1882 je došlo g. župniku Val. Božiču nenadoma naznanilo, da mu ljubljanski zvonar za Božjo pot v Dolini pošlje zvon, ki tehta 1389 kilogramov, z vso potrebno pripravo. Neznani dobrotnik le želi, naj se o petkih ob 9., ob sabotah delapust in ob nedeljah zjutraj zvoni. G. stolni infulirani dekan Jakob Rebernik so ta zvon 30. malega serpana 1882. posvetili. Ker to Marijino svetišče še zvonika nima, je bila začasna lesena zvonica napravljena in roženvensko nedeljo, 1. vinotoka 1882, je pri slovesni službi Božji novi zvon pervikrat pel.

Podoba na altarji, lično na platno slikana, kaže Mater Božjo z Jezusom na naročji, sedečo na štoru; zadej je angelj in deklice z govejo živino v šumi. Podoba je kronana.

Leta 1870. je bila blizo cerkve postavljena mežnarska hiša in 1872. pa je bila prizidana zakristija; vse to iz romarskih darov.

O tem čudodelnem kraji je starodavna pripovedka ali prerokovanje, da bodo pri Pokerčah zidali novo romarsko cerkev, ki dolgo časa ne bo dodelana, pa bo slovela in obstala, ko daleč okoli po Koroškem in Štajarskem ne bo več, kakor samo troje druzih romarskih cerkev.

10. Marijina Božja pota v Kerčiški dolini.

Marijo pomočnico pri Kotarčah obiskujejo posebno radi Nemci. Pa tudi Slovenci iz podjunske doline se radi v tem lepem svetišči priporočujejo nebeški kraljici. Nekdaj je bila Božja pot tukaj mnogo obiskovana. Še zdaj štejejo do 15 tisoč romarjev na leto. Že leta 1640. je bila lesena kapelica na mestu sedanje, umetno zidane cerkve; opravljali so v kapelici najsvetejšo daritev in Marijo pobožno častili.

Sveče na nemškem Koroškem je stara Božja pot. Cerkev je zidana v 15. stoletji. Njen začetek je bil ta-le: Lenard žlahtni iz Hodišč (Kevčah), prošt v Doberlivasi, potem škof Solnograški, je po svojih opravilih večkrat prišel na Koroško. Sam je torej videl, kako neusmiljeno so divji Turki in Ogri po deželi razsajali. Neko noč je priserčno molil in nebeško kraljico prosil za pomoč. Obljubil je preblaženi Devici, da hoče v njeno čast postaviti kapelico na kraji, kterega bo zjutraj zgodaj na pervo obsijalo solnce. Ko se zarano prebudi, zagleda „Sveče“ obsijane z žarki jutranjega solnca in spolnil je svojo obljubo. Na cerkvenem zidu se vidi podoba tega pobožnega škofa.

Leta 1532. so Turki zopet razsajali po Svečah. Še hranijo podobo, ki nam to žalostno razdejanje stavi pred oči. Druga tabla kaže, kako se je bil v Carigradu iz sužnosti rešil Korošec, ko se je zaobljubil Materi Božji v Svečah.

Leta 1626. so verni deželni stanovi napravili svoj altar v tej Marijini cerkvi.

Leta 1756. so se meščani v Judenburgu o strašnem požaru zaobljubili na to Božjo pot, kamor so vsako tretje leto priromali z darovi.

Tudi na *Visoko Bistrico* so nekdaj pobožni Korošci radi romali in se Mariji priporočevali, pa tudi skusili njeno mogočno priprošnjo. Razne slike kinčajo ta Marijin hram.

11. Devica Marija na Listni gori.

Po celi podjunski in sosedni labudski dolini znana in spoštovana je Božja pot na Listni gori. Listna gora, sploh kratko „Listna“ imenovana, na kteri je svetišče posvečeno ljubi Materi Božji, sv. Volbenku in sv. Rozaliji, stoji na meji Št. Peterske in Ruške fare na levem bregu Drave in spada pod Št. Petersko faro pri Velikovci. Minulo je blizo sto let, kar hodijo pobožni romarji k ljubi Devici Mariji na

Listno goro, kar razne tablice spričujejo. — Začetek te Božje poti ljudstvo tako pripoveduje:

Neki kmet, po imenu Rižnar v Rinkolah, onkraj Drave, nesel je s svojima hčerama neko kvaterno saboto zvečer moko iz Tepejevega mlina. Ko na verh dravskega brega pridejo, se malo spočijejo, vsak na svojo vrečo (žakelj) vsedejo in čez Dravo proti Listni gori gledajo. Naenkrat zagledajo goro vso razsvetljeno. Padejo na kolena in molijo sveti rožnivenec. Med molitvijo pa vidijo, kako hodijo procesije ena za drugo na tisti kraj, kjer zdaj cerkev stoji. Drugi dan, na kvaterno nedeljo popoldne, pride Rižnar s svojima hčerama na goro molit. Bil je pervi romar. Postavil se je križ in majhna lesena kapelica. Ljudje so začeli od bližnjih in daljnih krajev na Listno goro hoditi in v spomin in zahvalo za prejete dobrote so prinesli mnoge tablice, tako, da je bila kapelica od zunaj in znotraj polna teh tablic.

Prigodilo se je enkrat, ko je velika truma pobožnih na gori molila, navstane čudna nevihta. Prestrašeni letijo eni doli k hišam, eni pa ostanejo na gori, misleči, nevihti tako uiti ne moremo. Pervi so bili čisto premočeni, drugi pa, ki so na gori ostali, vernili so se nepoškodovani domov.

Seveda je bila ta božja pot mnogim v spodtiko, tako tudi Erneškemu oblastniku (flegarju), ko se je začelo nabirati za zidanje nove cerkve.

Neki čisto priprost mož, Šparlvase po imenu, namreč je po bližnjih in daljnih krajih nabiral in nabiral, dotlej, da se je mogla cerkev zidati.

Ker je Erneški oblastnik na vso moč nasprotoval, šel je Šparlvase sam na Dunaj s prošnjo pred cesarja Franca, da bi dovolil zidanje cerkve. Posrečilo se mu je. Z velikim veseljem pride na Ernek in pokaže cesarjevo dovoljenje. Na vprašanje, kdo mu je pismo naredil, da je mogel pred cesarja priti, odgovori mu Šparlvase, da je pri spovedi to obljubo storil, da tega nikomur ne pové. „Ako je pa tako“, pravi oblastnik, „moraš za pokoro tudi nekaj dobiti“ in mu dá zaušnico in ga zapodi. Kmalu potem se oblastnik na Led pelja. Ko pride vštric Listne gore in leseno kapelico ugleda, reče jezen svojemu vozniku: „To prekleto uto bom že odpravil.“ Ali čudo, naenkrat konji obstojijo in niso hoteli ne naprej ne nazaj. Oblastnik, spoznavši, da se je s tem preklinjanjem pregrešil, reče, da se zidanju cerkve ne bo zoperstavil; in zdaj konji derejo zopet naprej.

Cerkev se je zidala, kakor so denarni dohodki pripustili in je bila v 10 letih skončana. Posvečena je bila od lavantinskega knezoškofa Leopolda Maksimilijana, grofa Firmiana, 8. aprila 1804. Listenska cerkev stoji 607 metrov nad morsko ravnino in je v romanskem slogu zidana. V velikem altarji je lesena podoba Matere Božje, na kteri je brati: „P. Domaingo, Professus Victoriensis. 1797.“ Na verhu velikega altarja je tabla, na kteri je narisana Devica Marija, sv. Volbenk in sveta Rozalija. Pripoveduje se, da sta se že v začetku Božjega pota sv. Volbenk in sveta Rozalija nekemu bajtarju v Mali Diekši v spanji prikazala in ga prosila, da bi tako tablo na Listni gori napravil. Koj drugo jutro gre v Velikovec in da te podobe narisati. — Razun tega sta še dva stranska altarja, eden je posvečen sveti Ani, drugi sv. Simonu.

Prijazna cerkvica se je l. 1882. olepšala s pomočjo župljanov (farmanov) in drugih pobožnih dobrotnikov, da so se altarji novo oblekli in novi zvonovi napravili, kterih ubrani glasovi se čujejo daleč okoli.

Ob sabotah je skozi celo leto sveta maša, razun dveh ali treh mesecev po zimi. Potem so gotovo svete maše tudi:

ob godovih svetih apostolov, sv. Janeza Kerstnika, obiskovanja Device Marije, sladkega imena Marijinega.

Večji shodi so: na belo nedeljo, binkoštni pondeljek, malo gospojnico in poslednjo nedeljo meseca oktobra.

Opravlja se Božja služba pri teh shodih tudi z nemško pridigo, ker tudi Nemci iz sosedne labudske doline Listno spoštujejo in obiskujejo, seveda veliko manj, kakor nekdaj, čemur je pomanjkanje duhovnikov krivo.

Naj še naštejem procesije, ktere vsakega leta ob določenem času pridejo. Iz Rude: binkoštni pondeljek in na god svete Ane. Iz Grebinja: Sredi meseca majnika in sredi meseca oktobra. Iz Grebinjskega kloštra: binkoštni pondeljek. Iz Goričanj: binkoštni torek. Iz Ober: nedeljo pred ali po godu sv. Janeza Kerstnika. Četertek po beli nedelji pridejo tri majhne procesije iz labudske doline okoli 10. ure dopoldne, in ena na god svetega Volbenka zjutraj.

Posebno priljubljeno je romanje na to goro vernim Slovencem Podjunske doline, kteri o njem pojó: „Na Listno bom hodil — Marijo častil, — Da me vzame v nebesa — Da bom gore vesel.“

Naj veselo opravlja svojo pervo stoletnico in potem še veliko stoletnic!

(Spisal župnik Fr. Centrih.)

V *Grebinjskem Kloštru* je še velika Marijina cerkev že od leta 1236. Ali leta 1787. je bil tudi ta samostan zatert in nekdanje dragocenosti in lepotije so zginile.

12. Marija Devica na „Svetem mestu“.

Kake tri ure od koroško-štajerske meje, na desnem obrežji deroče Drave, leži, ne sicer precej obširna, a prijazna Žvabeška ravnina. Kakor skerbna čuvajka stoji na višini sredi hriba na južni strani cerkev „Device Marije na Svetem mesti“ in milo gleda po tihi dolini in daje točno povelje njenim prebivalcem, kdaj treba vstajati, kdaj moliti, kdaj je prišel čas počitka; z ubranim zvonjenjem pa vabi vernike z gore in doline k sebi ob Marijinih praznikih.

Mnogo rodov slovenskega prebivalstva je že gledala, mnogo vzdihljejev njegovih v teku stoletij slišala. Bilo je namreč že v 12. stoletji, tako pripoveduje ljudstvo, ko so v Žvabeci še sreberno rudo kopali; kraj značijo še sedaj troske razpuščenega srebra. Rudarji so po svojih opravilih večkrat čez hrib po samotnih in nevarnih goščavah k Mariji na jezeru dohajali. Sredi hriba se je posameznim prikazovala lepa bela žena; srečen, kdor jo je videl, kajti potem si je smel biti svest, da bode nevarno pot srečno prehodil. Tudi še v drugih pripovedkah o Svetem mesti nahaja se govorica o beli ženi.

Prikazni bele žene bile so povod, da se je na tem kraji, ki so ga sveto mesto imenovali, postavila kapelica Device Marije. Na starem oplenu, ki pokriva predvežje pred velikimi vrati, vidna je še letnica 1227. Leta 1518. so tudi že zvonili, kajti pervi zvon že od tistega časa na Svetem mesti neutrudljivo opravlja svojo službo. Kapelica se je pozneje v cerkev razširila in kakor kaže letnica pod oknom na stolpu, je v letu 1687. sedanjo podobo in velikost dobila.

Cerkev, akoravno v tihi samoti, vendar nikakor ni zapuščena in pozabljena. Skozi celo leto kaj pridno dohaja sem domače ljudstvo, Mariji se priporočit. Ob nekterih praznikih pa priromajo Slovenci in Nemci iz daljnih pokrajin, izprosit si milosti, ki jih blaga nebeška Gospa obilno deli.

Dnevi, ob kterih se obhaja slovesna služba Božja, so: Praznik Marijinega prečistega spočetja, god sv. Jožefa, praznik oznanjenja Devici Mariji. Zaradi zime in snega se snidejo te praznike samo po-

božni Marijini častilci iz obližja. Velikonočni pondeljek pridejo Nemci iz Št. Andraža v Lavantinski dolini, imajo nemško pridigo in sveto mašo ob 9. uri. Petek pred drugo nedeljo po veliki noči dojdejo romarji iz Velikovškega okraja, Diekš, Kerčanja i. t. d.

Najimenitnejši dan za Sveto mesto je pa druga nedelja po veliki noči, radostno pričakovana in daleč okrog le svetomeška nedelja imenovana. Že na predvečer pridejo v dolgi procesiji mili nam štajerski bratje iz Mute in sosednih krajev, posamezni iz Slov. Gradca, Pernice, Kinberga itd. z ovenčanimi dekliči in miloprijetnim petjem. Zvečer imajo nagovor in večernico, zjutraj pa ob 6. uri dve sv. maši in pridigo.

Mutenčani hodijo na Sv. mesto menda že več nego 300 let vsled obljube. V pervi dobi pretečenega stoletja so neki romanje na Sveto mesto precej opustili, a nastala so jim zopet terda leta, tako da so bili prisiljeni, obljubo ponoviti. Velikanski, še dobro ohranjeni dve sveči na desnici in levici velikega altarja, ki so ji leta 1734. in 1735. blagi romarji iz Mute Mariji v dar prinesli, še sedaj spominjate na ponovljeno obljubo; od tistega časa se je vsako leto neprenehoma opravljala ta Božja pot v obilnem številu.

Proti poznemu opravilu napolnjuje se celi svetomeški hrib s pobožniki, ki dohajajo iz vseh sosednih far. V procesiji pridejo verni Št. Mihelčani nad Pliberkom in Strojani; nekdaj so tudi od Fare hodili. Pozno opravilo se pričenja proti poldeseti uri in obsega dve ali tri sv. maše in pridigo.

V saboto po vnebohodu obiščejo cerkev mimogredé Višarski romarji iz Štajerske in imajo rano zjutraj sveto opravilo.

Jako obilno obiskovana je ta Božja pot v pondeljek pred binkoštmi, tukaj „Št. Otovo“ imenovan. Takrat prihodijo obljubljene procesije iz Ljibelič in Suhe, iz Ogerč, Št. Miklavža, iz Rude in Etendorfa s svojimi čč. gg. duhovniki. Rano zjutraj pričnejo se svete maše in trajajo blizo do poldne.

Na kresni dan je opravilo ob 8. uri. Slovesna so sveta opravila na kresno nedeljo in veliko gospojnico; vselej je sprevod po hribu s svetim Rešnjim Telesom ob 9. uri.

Na malo gospojnico dojde tudi prav mnogo Nemcev, opravilo je ob 9. uri in se navadno poleg slovenskega tudi nemški pridiguje.

Opravila so potem še na praznik Marijinega imena, na Roženvensko nedeljo, na god svetega Lenarta in Lenarško nedeljo, vsikdar ob 9. uri. Med letom je tudi navadno vsak teden po enkrat sveta maša ob 8. uri.

Marija na Svetem mesti uživa pri nas veliko zaupanje, zaradi tega njo tudi tako radi obiskujejo. Persti iz Svetega mesta pripisujejo posebno moč in nosijo si je romarji domov; iz studenca pod cerkvijo zajemajo vodo, ki ima, kakor terdijo, zdravilno moč. „Marija na Svetem mesti, pomagaj!“ kličemo v silah in stiskah, posebno pa v smertnih skušnjavah in britkostih pri umirajočih.

O Marija, bodi in ostani nam in vsem našim potomcem še tudi naprej zvesta varhinja v življenji in mogočna pomočnica na smertno uro!

(Spisal župnik Mat. Randl.)

XIV. Marijina Božja pota na Goriškem.

I. Sveta gora.

Najbolj sloveča Božja pot na Goriškem je „Sveta gora“. Od nekdaj pobožni Slovenci radi romajo na „Sveto goro“. Pa tudi po širokem Laškem slovi to prečudno svetišče nebeške kraljice. Sloveča je ta Božja pot zavoljo prečudnih prikazni o njenem začetku; sloveča zavoljo nepreštetih milosti, kterih so se pobožni Marijini častilci tukaj udeležili in zavoljo veliko čudežev, kteri so se tu godili.

Na Goriškem je že bolj gorko, laško obnebje. Kaj prijetna je pot iz Gorice do Solkana, ki leži v znožji „Sv. Gore“. Na obeh straneh gladke ceste se razprostirajo prelepe livade, s tersjem in sadnim drevjem tako gosto obsajene, da bi človek res mislil, da ima rajski vert pred seboj. Zunaj Solkana kažeta dva kamenita stebra stermo pot na „Sveto goro“, ki pa nima ne tert ne sadnih dreves, le sem ter tje potaknjen kak germiček med pusto skalovje. Više ko prideš, bolj gol ti je hrib, kakor da bi hotela nebeška kraljica vso pozemeljsko lepotijo odstraniti, da bi oko vernega romarja se ne paslo po minljivih rečeh, ampak se obračalo le k njej, ki je najlepša cvetlica, lepota vseh lepot.

Neizrečeno lep pa je razgled, ki se odpre očem upehanega romarja, ko pride na verh gore. Kamor se oberneš, kaže se ti naravna lepota, ki oznanjuje vsegamogočnost Božjo. Proti jugu se ti odpre zares krasna planjava, podobna velikemu, prezalemu vertu. V sredi tega verta se ti smeja lepa Gorica, zraven ktere se kaj lepo poda frančiškanski samostan na vzvišeni Kostanjevici. Ta lepa planjava se naslanja na južno-vzhodni strani na pusti Kras. Na vzhodu se vzdigujejo gole gore Šempaške in Černiške; na zahodu pa se verstijo prijetna berda in griči, obsajeni s tersjem in pridno obdelani. Skozi ta lepi vert se vije, kot zelenkast pas, bistra Soča, ki hiti v jadransko morje. Ako se pa proti severu ozreš, videl boš s snegom pokrite planine in za njimi stojé velikani tirolskih snežnikov, ki v sive oblake molé svoje terde glave. Na eni strani imaš, rekel bi, lepo spomlad, na drugi vidiš večno zimo. Proti jugo-zapadu pa se ti odpira ravna Furlanija, v kteri se oko zgubi daleč tam v Beneških mlakužah. Ako je nebo čisto jasno, boš zapazil z dobrim očesom bela jadra raznih bark na Beneškem zalivu, pa boš videl tudi debeli dim parobroda, ki reže morje in hiti iz Tersta v Benetke. Po Furlanski ravnini pa sopiha železni hlapon iz Benetek proti lepi Gorici. Na vzhodu vidiš, kako ti svojo sivo glavo kaže Nanos, ki se naslanja na široko, gosto Hrušico.

Ali, ljubi Marijin romar! Ti nisi prilezel samo zato na to visoko goro, da bi pasel svoje oči. Tvoj namen je veliko imenitnejši, veliko lepši. Gotovo se boš čudil, da na tej pusti, stermi in tako visoki gori je postavljena tako velikanska cerkev. Ko boš to obilno in obširno zidanje gledal, moral boš začuden spoznati, da tu je bila posebna moč, ki je ljudi nagnila, da so se tako težavnega dela lotili, ki jih je podpirala, da so tako veliko svetišče postavili nebeški kraljici v čast. Zares, le vsegamogočna roka Božja je to delo doveršila. — Pred tri sto in petdesetimi leti so to goro imenovali „Skal-

nico“. Le sive, puste skale so se grele na solnci po leti in zmerzovale po zimi. Kak germiček, kaka pritlična rastlina je životarila po pusti gori. Le rog čednika ali posamnega lovca se je razlegal po golini.

Onkraj „Skalnice“, proti vzhodu, je prijetna dolina, od hribov vsa obdana, podobna širokemu kotlu. Ta dolina je rodovitna, ima nekaj travniščine in toliko polja, da redi nekaj kmetov, ki živé v farni vasi na sredi doline. Vas se imenuje Gargara. Gargari so svoje čede pasli po bližnjih hribih in planinah ter so jih gonili tudi na „Skalnico“. Pastirje pa Bog od nekdaj posebno ljubi; saj je celó rojstvo Gospodovo najprej oznanil priprostim pastircem. In mnogokrat slišimo, da se je nebeška kraljica pastirjem na paši prikazala. Med Gargarskimi pastirji je bila pobožna deklica Uršula Ferligojka. Ta Uršika je rada molila in je posebno častila prečisto Devico Marijo. Na paši ni uganjala navadnih pastirskih burk in igrač. Najraji je sama pasla in v kakem samotnem kraji skrivaj molila, Božje reči premišljevala ter se Materi Božji izročevala.

Sveta gora pri Gorici.

Nekega jesenskega dne leta 1539. pase Uršika svojo čedo sama na „Skalnici“. Tu prav goreče moli, njene ovčice pa se po gori mirno pasejo. Naenkrat se jej prikaže prelepa Gospa, ki ima premilo dete na naročji. Bila je Marija z Božjim Detetom. Deklica, vsa nedolžna, se zavzame, pa ne gane se z mesta, marveč spoštljivo zre v premilo in prijazno obličje kraljice nebeške. In Marija nagovori deklico ter pravi: „Pojdi in reci ljudstvu, naj mi tukaj tempelj zida in me milosti prosi.“ Te mile besede Matere Božje so deklico prevzele in jo razveselile. Spozna, da jej nebeška kraljica sama ukazuje spolniti voljo Božjo. — Prikazen zgine.

Pokorna deklica uboga, gre v Solkan in v Gorico ter povsodi pripoveduje, kar je videla in slišala. Ljudje so jo radovedni poslušali. Eni so verjeli, drugi dvojili; zopet drugi so to za prazne sanje imeli.

Kmalu o tem govori celo mesto. To zve tudi gosposka. Previdni mestni oblastniki vzamejo Uršulo v svoje varstvo, da se resnica te prikazni natanko spriča. Sklicali so veliki zbor. Ko se pa gospodje s preiskovanjem trudijo in glave belijo, razkazal je Bog sam resnico tega, kar je priprosta deklica pripovedovala. Če ravno so deklico varno zavarovali, bila je drugi dan zopet na „Skalnici“ pri svoji čedi. Tu so jo dobili vso zamaknjeno v molitvi. Kako je gori prišla, nihče ni razumel. Nobenega znamenja silnega bega

niso zapazili. Zopet jo seboj v mesto peljejo, skerbno zavarujejo, ali nevidna moč jo zopet odpelje na „Skalnico“. In tako se zgodi še v tretje. Zdaj se gosposki oči odprejo ter spozna, da tukaj gospoduje Božja roka.

O presrečna deklica, ktero si je nebeška kraljica odbrala, da je postala poslanka njenega češčenja! Ko je pri svoji čedi nedolžno se veselila in je ovčice in jagnjeta na dobro pašo vodila, pač ni mislila, da se bo pogovarjala z Materjo neomadežanega Jagnjeta, ki je s svojo kervjo umilo naše grehe.

Spoznali so resnico te čudne prikazni. Ljudstvo je bilo ginjeno, za Marijino češčenje vneto. Sklenili so, ravnati po povelji Matere Božje. Goričani in vse verno ljudstvo po deželi zberejo se na odločeni dan in odpravijo na „Skalnico“. Na čelu je duhovska in deželska gosposka. Šli so na kraj, kjer se je Marija ubogi Uršiki prikazala. To je bila perva očitna Božja pot na to Sveto goro. Neštevilno ljudstva je prišlo skupaj. Slehern je hotel moliti tam, vse je prevzela sveta želja, da bi prej ko prej postavili spodobni tempelj Materi Božji.

Napravijo najpoprej majhno kapelico, v ktero postavijo čedno podobo preblažene Device. Tu sem so hodili verni kristjani iz bližnjih in daljnih krajev, počastit nebeško kraljico in jo prosit milosti; vsak romar pa je seboj prinesel po svoji zmožnosti in volji dar ter ga je položil na altar novega svetišča. Urno so darovi naraščali, da so kmalu začeli imenitno zidanje Marijinega tempelja. Darežljivost premožnih Goričanov in sosednih plemenitašev je k temu prav mnogo pripomogla.

Opravitelj in vodja vsega dela je bil Ulrih grof Atems. Kdor premisli, da je v kratkem času na tej pusti, visoki gori stal veličasten tempelj, postavljen nebeški kraljici v čast, mora spoznati, da tu ni spodbujal ljudi le navadni nagib, ki se raduje vsega novega, marveč je tukaj serca vernih kristjanov vodila Božja prečudna moč in jih vnemala le čista ljubezen do prečiste Device in Matere Marije.

Pri kopanji so zadeli na čuden kamen. Ko neki delavec koplje, zadene na nekaj terdega in ko perst odgrebe, zasveti se mu lepo obrezan, gladek kamen. Na njem je bilo z raznimi znamenji vsekano „angeljsko češčenje“. Tudi krone, golobčeki, zvezdice so v kamen vrezane. Vse se je čudilo, odkod ta kamen? Nikomur ni bilo znano, da bi bila kdaj poprej tukaj stala kaka cerkev ali kako drugo poslopje. Naj si bodi ta kamen, od koder že; ljudem je bil nova spodbuda. Ta kamen se še vidi pri altarji svetega Jožefa v romarski cerkvi.

Z zedinjeno močjo in s splošno podporo je bila cerkev kmalu dozidana na verhunci „Skalnice“ ter je daleč okoli gledala in verno ljudstvo k sebi vabila. Že peto leto po prikazni jo je škof in namestnik oglejskega patrijarha, gospod Egidij Falzeta, posvetil. To je bilo 12. vinotoka leta 1544. Solkanski župnik jo je, kot podružnico, vzel v svojo oblast ter je v njej opravljal potrebno službo Božjo. Tako je bila ustanovljena nova Božja pot na čast preblaženi Devici Mariji. Odperl se je pa tudi nov studenec Božjih milosti in začeli so se iz bližnjih in daljnih krajev obilni obhodi, neštete procesije. Pobožno ljudstvo, spodbujeno po mnogoterih čudežih, je na „Skalnico“ vrelo od vseh strani ter je Božjo Mater častilo in novih milosti prosilo. Kranjci in Štajerci, Korošci in Furlani, Benečani, Istrijani in Dalmatinci so romali na goro. Povsodi se je razglašala slava te Božje poti. In verno ljudstvo se ni zastonj zatekalo k usmiljeni Materi Božji. Hrom je prilezel pobožni romar na goro, zaupljivo je prosil Marijo in lahkih nog je hitel domu. Sie-

pega so na palici pripeljali na goro in z bistrim pogledom se je vernil od tod. V postelji so bolnika prinesli v cerkev, ves zdrav in vesel je, Marijino hvalo oznanjevaje, tekel na svoj dom. Tudi oddaljeni bolniki so ozdraveli, če so s terdnim zaupanjem, Marijo na pomoč klicaje, se k njej zaobljubili. Brez števila takih prečudnih ozdravljenj se bere v Paskonijevem popisu te Marijine Božje poti. Ni torej čudo, da je to svetišče na gori čimdalje bolj slovelo in da so bile procesije pobožnih romarjev vedno obilnejše. Niso več imenovali te gore „Skalnica; sploh so jo častili in imenovali „Sveto goro“. In tako jo imenujejo še dan današnji.

Velike množice romarjev, ki so vsak dan dohajale na „Sveto goro“, niso imele kje prenočiti. Tudi spovednikov je bilo premalo. Zato so kmalu začeli staviti in zidati samostan za spovednike in potrebna prenočišča za romarje. Leta 1574. je nadvojvoda Karol, deželni poglavar, samostan in okoli ležečo zemljo dal frančiškanom v posest. Temu so priterdili tudi sv. oče, rimski papež Gregor XIII. Da bi menihi toliko lože opravljali službo Božjo in skerbeli za romarje v tem Marijinem svetišči, oprostil je naslednik Karolov, Ferdinand II., ta samostan vsega davka. Te pravice so poterdili tudi poznejši vladarji in deželni poglavarji. Rimski papeži pa so podelili mnogo odpustkov vernim romarjem „Svete gore“.

Največjo čast in slavo pa je doživela „Sveta gora“, ko je bila podoba Matere Božje v velikem altarji očitno in slovesno kronana. To se je zgodilo l. 1717.; dve leti pozneje, kakor je bilo slovesno kronanje na Tersatu pri Reki.

Očetje frančiškani so pisali v Rim in prosili privoljenja, ker brez privoljenja svetega očeta niso smeli obhajati take slovesnosti. Iz Rima kmalu pride pismo oglejskemu patrijarhu z naročilom, da naj razloži in natanko opiše vse, kar se je na „Sveti gori“ godilo in poterdi, kar so v prošnji sporočili očetje frančiškani. Seveda je oglejski patrijarh precej vse poterdil. Saj je bilo vse to znano daleč na okoli. Na to kmalu dojde privoljenje iz Rima, naj se podoba Matere Božje prej ko prej z vso slovesnostjo krona.

Petinski škof Jurij Franc Maroti, ki je 8. septembra 1715 tudi podobo Matere Božje na Tersatu slovesno kronal, takrat še prošt novomeški na Dolenjskem, bil je od papeža Klemena XI. za to imenitno opravilo odločen. Po vsem cesarstvu je bila oznanjena ta slovesnost; vsak se je smel udeležiti tega očitnega poslavljenja nebeške kraljice. Šesti dan junija je bil odločen za to slovesno kronanje. Veliki terg Goriški, Travnik, je bil izvoljen za to slavnost, ker vedeli so, da se bo zbrala brezštevilna množica vernega ljudstva; zato so izvolili prost kraj pod milim nebom, da se kaka nesreča ne zgodi. Na Travniku, pred poslopjem grofa Turnskega, je bil postavljen prekrasen šotor, ves ozaljšan s cvetlicami, zelenjem, slavoloki in z drugim vsakoverstnim kinčem, kakor se spodobi slavi nebeške kraljice. V šotoru je bil postavljen umetno napravljen altar, na kterem se je vse svetilo in bliščalo.

6. junija zjutraj ura štiri odbije; zvonovi se oglasijo po vsem mestu in po vsej okolici, topovi pokajo, da se veselo razlega čez hribe in doline. Na „Sveti gori“ je bila na velikem altarji podoba preblažene Device Marije z nebeškim Detetom na naročji; njej na desnici sveti Joahim, na levici sveti Janez Kerstnik. Ta prelepa podoba je bil dar prevzvišenega kardinala in oglejskega patrijarha Marka Grimani-ja, ki jo je bil že leta 1544. poslal na „Sveto goro“. To lepo podobo postavijo na nosilo, nalašč za to pripravljeno. Štirje frančiškani, oblečeni

levitovski, jo nesó proti Solkanu. Neštevilna procesija pobožnih romarjev se pomika za njimi. V Solkanu sprejme procesijo Petinski opat, obdan od mnogih redovnikov in druzih duhovnikov ter jo pelje proti Gorici. Po poti je bilo postavljenih mnogo slavolokov.

Pred mestom so čakali Petinski škof, njim na strani vsa mestna duhovščina in najimenitnejši meščani in plemenitaši. Procesija se pomika naprej, s škofom na čelu, skozi praznično ozaljšane mestne ulice in srečno dospé do krasnega šotora na Travniku.

Tu postavijo Marijino podobo na altar, škof opravijo za to odločene cerkvene molitve. In med petjem, godbo in pokanjem topov in med zvonjenjem vseh zvonov kronajo zdaj Božje Dete in njegovo nebeško Mater. Obe kroni ste biti zlati, bogato okinčani z dragimi biseri in žlahtnimi kameni. Neštevilna množica je bila vsa ginjena. Vse je prešinilo sveto čutje in neznano veselje. Teklo je veliko solz preserčne radosti.

Po končanem kronanji so škof imeli slovesno sveto mašo. Bil je poklican imeniten govornik iz Benetek. Tudi godci in pevci so prišli iz Beneškega. Vse je povzdigovalo slavo Marijino. Po službi Božji so zapeli zahvalno pesem. Ljudstvo je ostalo pri kronani podobi ter je molilo in prepevalo vesele Marijine pesmi.

Proti večeru so vzdignili kronano podobo ter jo v procesiji nesli zopet nazaj do Solkana, kjer so očetje frančiškani tudi imeli majhen samostan. Tukaj so jo čez noč postavili v cerkev. Drugo jutro na vse zgodaj zopet zvonovi slovesno zapojó in topovi se razlegajo. Velika množica se vzdigne in spremi Marijo na „Sv. goro“.

Tu jo postavijo na prelep prestol. Še osem dni so obhajali prelepo slovesnost. Vsak dan so imeli slovesno službo Božjo in po tri pridige in na večer litanije Matere Božje. Sedmi dan pridejo v posebni procesiji Goričani, z deželnim glavarjem na čelu; vsi starejšine in imenitni meščani so se udeležili te procesije ter so očitno počastili Mater Božjo. Osmi dan je bila končana ta prelepa slovesnost. Pobožnih romarjev je te dni privrelo toliko skupaj, da ni moč dopovedati. Obhajanih je bilo v tej osmini tri sto tri in trideset tisoč. Po tem zamoremo nekoliko soditi, koliko častilcev je kraljica nebeška tiste dni imela na „Sveti gori“. Spomin na to slovesno kronanje se obhaja še današnje dni po vsej goriški škofiji tretjo nedeljo po binkoštih.

S to slovesnostjo je Božja pot na „Sveti gori“ dosegla najvišjo stopnjo svoje slave in imenitnosti. Kdo bi dvomil, da je tako za zmiraj zagotovljena in da je noben vihar omajati ne more, in da se bo njena slava vedno bolj širila in množila? Porok temu je bila zlasti še neutrudljiva gorečnost pobožnih frančiškanov, ki so se neprenehoma prizadevali in se potegovali za vse, kar bi le pomnožiti moglo čast in slavo njim izročene cerkve. — Ali človek obrača, Bog pa oberne. Zastonj je ves človeški trud, ako nam mili Bog svojo mogočno roko odtegne po nam neznanih, pa gotovo premodrih namenih.

Toda, kakor več drugih svetišč, je tudi to slavno Božjo pot nesreča zadela v preteklem stoletji. Leta 1786. je prišlo pretužno povelje, da Božja pot na „Sveti gori“ mora jenjati. Blagi očetje frančiškani so morali zapustiti to sveto mesto. Odkazan jim je bil drug samostan. Lahko si mislimo, s kako britkim sercem so slovo vzeli od cerkve, v kteri so Mariji Devici tako zvesto služili ter njeno čast in slavo tako vneto oznanjevali.

Povelje je celó ukazalo, da naj se s tolikim trudom zidana cerkev razruši. Podobo Matere Božje so prenesli v farno

cerkev Solkansko. Samostan in prenočišče romarjev so urno poderli in razdjali. Tudi cerkveno streho so vergli doli; vendar zidovja cerkvenega niso poderli. 12 altarjev in vse, kar je bilo, so na dražbi ponujali za 1500 gld., ko je stalo več kakor pol milijona.

Stale so zdaj močne, iz rezanega kamena zidane, gole stene, kakor mutaste in vendar očitno oznanjujoče priče pobožnosti in gorečnosti nekdanjih kristjanov, pa tudi hude priče in žalostni spomeniki takratne brezbožnosti.

V te gole stene so še vedno dohajale pobožne duše. Po kolenih so okoli njih plazile, milo zdihovale in molile; pa tudi z britkimi solzami jih močile. Bodo li ti preserčni vzdihljeji pobožnih kristjanov zastonj se vzdigovali proti nebu?

Marija svojih zvestih častilcev ne zapusti. Ona posluša goreče molitve svojih služabnikov, nosi njihove vzdihljeje pred Božji sedež ter jih podpira s svojo materino priprošnjo. Oče zapuščenih kristjanov ukroti silo nasprotnikov in jim podré njihove slabe namene. Vsegamogočni omeči serca poglavarjev, navda jih s pravim duhom, obudi jim svete misli ter jih postavi spolnitelje svoje svete volje.

Nastopil je cesar Franc. Kmalu se je zvedelo, da njegovo serce je bilo vneto za vse dobro. Veliko koristnih naredeb je zopet obudil. Več zatertih samostanov in bogoljubnih bratovščin je postavil v poprejšnje pravice. Mnogo cerkva je obdaril ali celó na novo zidati ukazal.

Ta blagoserčnost cesarjeva je bila splošno znana. Tudi vernim Goričanom je dajala sladko upanje, da bi se zopet ponovila Božja pot na „Sveti gori“ in bi se vernikom zopet odperl bogati studenec milosti Božjih. Saj je bila to preserčna želja vseh Slovencev, pa tudi druzih bližnjih prebivalcev. — Duhovska in deželska gosposka se združeno oberne do cesarja ter pismeno prosi privoljenja, naj bi se Božja pot na „Sveti gori“ zopet ustanovila. Cesar popraša goriškega škofa in, ker je bilo škofovo poročilo po vsem vzajemno s pervo prošnjo, privolil je. Ne da se popisati veselje in radost, ki se je na to veselo novico razlegala po vsej deželi. Kako resnično je bilo to veselje, pokazalo se je urno v dejanji. V treh mesecih je bila cerkev na „Sveti gori“ že toliko popravljena, da so na dan svetega Mihela podobo Matere Božje va-njo prenesli v slovesni procesiji in v njej službo Božjo opravljali. Neštevilna množica se je udeležila procesije, ktero so vodili goriški škof sami ter so tako povikšali slovesnost tega veselega dneva.

Tako je Marija zopet zadobila svoje prebivališče, kjer vnovič kraljuje in nas vabi, da jo prosimo milosti. Romarska cerkev je bila izročena svetni duhovščini.

Zdaj pobožni romarji zopet od vseh krajev hité na „Sveto goro“. Res, da shodi niso tako obilni, kakor so bili nekdaj, ker so se ljudje preveč udali posvetni nečimernosti, ali vendar še do 40 tisoč vernikov na leto priroma na „Skalnico“. Najimenitnejša današnjih časov je bila ogromna procesija dné 2. kim. 1872, ktero so vodili ranjki pobožni nadškof Andrej Golmajar, spremljani od več ko 150 mašnikov in nad 40.000 Marijinih častilcev, v spomin, da je takrat Marijin papež Pij IX. obhajal 50letnico svojega mašništva.

Največ romarjev je od binkošti do roženvenske nedelje. Osem duhovnikov je navadno po leti na gori. Pot na „Sveto goro“ je zdaj precej zložna, da se celó dá peljati na visoki hrib. Napravil je to pot Pavel Zeloti, ki je veliko let se trudil za slavo te Božje poti. Za romarje je vse preskerbljeno. Tudi prenočišče imajo v starem samostanu, kjer tudi mašniki prebivajo.

Slovenci! obiskujmo radi Mariji posvečene cerkve, kjer nam ona svoje materine roke toliko rada odpira. Ne opuščajmo „Svete gore“, kamor so naši očetje in dedje tako pogosto in tako radi romali!

Marsikdo bi pa morebiti rad vedel, kje je ostala presrečna deklica, ki je perva ljudi budila na to veliko Božjo pot, ko jim je razodela Božjo voljo, spoznano v prečudni prikazni? Veliko so pisali o slavi te Marijine Božje poti, presrečne deklice Uršule Ferligojke pa pozneje nihče ne omeni. Ko je svoje poslanstvo opravila, je vse potihnilo o njej. Morebiti je še dalje časa pasla svojo čedo na gori ter se veselila zale cerkve, ki se je zidala v čast nebeški kraljici. Ali pa je kmalu prepustila svoje ovčice in jagnjeta drugemu pastirju ter je šla v svojo pravo domovino, kjer belo oblečena, s palmovo vejo v roki, v Marijini družbi hodi za nebeškim Jagnjetom in prepeva novo pesem čistih, nedolžnih duš. — O, da bi tudi za nas prosila! (Po slovenski koledi Ant. Janežič. 1858.)

2. Kostanjevica.

Pičlo četert ure od Gorice oddaljena stoji na prijaznem holmčeku mična cerkvica, posvečena nebeški kraljici in preblaženi Devici Mariji. Gričku pravijo „Kostanjevica“, ker tukaj je bilo nekdaj veliko kostanjev. Ljudstvo pa ta prijazni kraj imenuje sploh le „kapelo“. K tej „kapeli“, ki je pa prav čedna cerkev, je prizidan frančiškanski samostan. Pot iz mesta je nekoliko upeta, prav prijazna, ker jo na obeh straneh obdajajo goste lipe, kostanji in druga drevesa. Ob poti je sedem kapelic, ki predstavljajo skrivnosti iz življenja preblažene Device Marije. Vsaka kapelica ima latinski napis. Na pervi je slikana podoba čistega spočetja Device Marije, na drugi njeno rojstvo, na tretji oznanjenje, na četerti očiščevanje, na peti vnebovzetje. Na šesti je roženvenska Mati Božja in na sedmi je Jezus na križi in Magdalena pod križem. Pokojni knezo-nadškof Jožef Valand so podelili pri vsaki kapelici 40 dni odpustka tistim, ki premišljujejo skrivnosti na teh kapelicah upodobljene in zraven nekoliko pomolijo.

Pred cerkvijo se ti odpré zares prekrasen razgled. Pred seboj imaš lepo Gorico, zadej furlansko rodovitno planjavo, proti severu slavno „Sveto goro“.

Cerkvica je bila nekdaj posvečena karmelski Materi Božji. Odkar pa so očetje frančiškani varuhi te hiše Božje, je posvečena oznanjenju Mariji Devici. Lepo je zidana. Obok je ves obsejan z arabeskami in kipi iz malca. Na oboku je predstavljeno življenje preblažene Device Marije. Cela cerkev je bila pred nekaj leti okusno prenovljena. K temu je močno pripomogla umerla grofinja Chambord.

Cerkvica ima petero altarjev. Na velikem marmornatem altarji je na kamen slikana podoba Matere Božje z nebeškim Detetom, sedeče pod kostanjem. Pred to podobo je na desko slikano oznanjenje Devici Mariji. Na vzhodni strani je lep altar Matere Božje karmelske. Pod to glavno podobo je ležeči kip svetega Janeza Nepomuka in na platno slikana podoba sv. Frančiška Serafinskega. Temu nasproti je kamenit altar svetega Križa. Križ je tudi slikan na platno; pod njim je manjša podoba svetega Jožefa. Zraven tega altarja blizo cerkvenih vrat je altar svete Ane. Nasproti pa altar svete Terezije. Pod cerkvijo je grobna rakev francoskega kralja Karola X., ki je živel v pregnanstvu v Gorici in tukaj umerl. V tej cerkvi so pokopani vsi za njim umerli udje kraljeve Burbonske rodovine. Kdaj je bila zidana ta cerkvica, je znano. Zakaj

in kako? O tem so pa različne misli, ktere naj tu zapišem.

Po ustnem izročilu bila je podoba preblažene Device Marije na odsekanem konstanji. K tej podobi je pogosto prihajal zvesti častilec presvete Gospe, pobožni Matija grof Torre in je tu molil litanije Matere Božje. In ko je zaklical: „Sveta Marija!“, mu je neznan glas odgovoril: „Prosi za nas!“ Ta skrivnostni glas ga je napeljal, da je ravno tukaj, na svoji lastni zemlji, postavil kapelico na čast nebeški kraljici. Ta pripovedka je še dandanes med ljudstvom.

Drugo izročilo pa pravi, da se je hotel grof Matija della Torre oženiti z žlahtno gospodično, ki mu je bila v bližnjem rodu. Zato je romal v Rim, prosit dovoljenja. Sv. oče mu to privoljenje dajo s tem pogojem, da na svoje stroške sezida kapelo ali cerkvico.

Kostanjevica.

Oče Martin Bavcer iz Jez. družbe pripoveduje v svoji zgodovini, da je bila na tem gričku na zidnem kamenu slikana podoba prečiste Device z nebeškim Detetom na naročji. K tej podobi so prihajali verni Goričani, okoličani in posebno priprosto ljudstvo bližnjih in daljnih hribov, so ondi lučice prižigali in molili. Ko to vidi lastnik tega grička, Matija grof Torre, poseben častilec Božje porodnice, ukaže na tem kraji postaviti čedno kapelo. (P. M. Baucer hist. Nor. et Forojul. l. 10. n. 95.)

Oče Janez Karol od svetega Elija, bosonog karmelit, kterega navaja Moreli v svoji zgodovini, pa tako-le piše: V gozdu na Kostanjevici bila je dalje časa postavljena lopa ali koča, kamor so hodili pastirji vedrit. V tej lopi je bila na zidnem kamenu slikana podoba Božje Matere. Kamila Cimberle, hči goriškega meščana, pobožna deklica svetega obnašanja, je večkrat tje hodila molit. Tukaj je storila obljubo, da hoče ves čas svojega življenja služiti nebeški kraljici in da jo hoče tukaj obiskovati in častiti. Ta pobožna gorečnost privabi sčasoma mnogo meščanov in okoličanov, da tu počastijo Mater Odrešenikovo. To spodbudi Matija grofa della Torre, da postavi na tem mestu čedno kapelo. (P. Giov. Carlo di s. Elia: Selva imparadisata.)

Po vseh teh pripovedkah je gotovo, da je „Kapelo“ zidal Matija grof Torre na svojem lastnem zemljišči in na svoje stroške. Po Bavcerji in Marušič-u je bila zidana „Kapela“ leta 1623. Od početka je bila res le „kapela, kar se še lahko razvidi, če se ogledujejo v današnji cerkvi okna, v kterih se znotraj vidijo še luknje za železno omrežje. Ljudstvo tudi še dandanes pravi: Gremo na „Kapelo“. Predelana in po-

daljšana je bila okoli leta 1654. ter je potem taka ostala.

Koj, ko je bila postavljena kapela, tekmovali so razni redovi za njo. Najpoprej je v njej službo Božjo oskerboval oče Bazilij Pika, dominikan; za njim Peter Vespa, ki je bil škof Pafiški v Palestini. Na to so dobili „Kapelo“ očetje karmeliti na povelje cesarja Ferdinanda III. z ukazom 15. aprila 1649 ter so jo v posest vzeli prihodnje leto 1650. Prizidali so si lep samostan, ki še zdaj stoji.

Gerdi rogovilasti duh proti konci osemnajstega stoletja tudi temu svetišču ni prizanesel. Leta 1785. so bili pobožni samotarci in posebni častilci Matere Božje pregnani; cerkev je bila oropana vseh dragocenosti. Še zvonove so pograbili in cerkev zaperli. Seveda je verno ljudstvo silno žalovalo; prosilo in koledovalo je neprenehoma, da bi se toliko priljubljena „Kapela“ zopet odperla. Ta preserčna želja se je spolnila leta 1794.

Od tedaj so v „Kapeli“ oskerbovali službo Božjo pregnani francoski duhovniki in goriški duhovnik Filip Poli, ki je s posebno skerbjo vnovič ozaljšal to svetišče. Živel je tu do leta 1810. Leta 1811. pa so dobili samostan in kapelo očetje frančiškani, kjer prebivajo do današnjega dne.

Kostanjevica ali „Kapela“ prav za prav ni Božja pot. Vendar prihaja semkaj veliko pobožnega ljudstva od vseh krajev, posebno v adventu, za velikonočno spoved in po binkoštih, ko se začne romanje na „Sveto goro“. Mimogredé obiščejo Mater Božjo v „Kapeli“ in olajšani v zakramentu svete pokore lože stopajo na „Sveto goro“. Več tisoč vernih romarjev opravi svojo pobožnost vsako leto pri „Kapeli“.

Velik shod vseh okoličanov je na praznik svetega Jožefa. Ta dan je ob 10. uri slovenska pridiga, popoldne pa laška. Ravno tako na praznik oznanjenja Devici Mariji. Največji shod pa je na karmelsko nedeljo. Takrat je ob 6. zvečer slovesna procesija. Pred Marijinim altarjem zapoje mašnik: „Pod tvojo pomoč“, in drugi pevci redovniki nadaljujejo to znano molitev. Na to se pričnó litanije Matere Božje in procesija gre iz cerkve doli po gričku in po stopnicah nazaj v cerkev, kjer sledi blagoslov in pesem: „Salve regina!“ — Češčena kraljica!

Litanije in vse druge molitve so v latinskem jeziku, ker so navzoči Slovenci, Lahi, Furlani in Nemci, da se nobena národnost ne žali.

Po cerkvi je razobešenih več spominskih tablic, ki kažejo milosti in čudeže, ki so se godili na priprošnjo preblažene Device Marije v „Kapeli“.

Bolj obširno je popisana Kostanjevica v bukvah „Storia della Castagnavizza“, ktere je po najboljših virih pisal nekdanji provincijal frančiškanov, učeni gospod oče Klarus Vaskoti. (Po spisu iz samostana na Kostanjevici.)

3. V Trenti.

Trenta je romantična dolina na Goriškem. Hribolazci jo imenujejo primorsko Švico. Tukaj v sredi med gorami stoji cerkvica, posvečena Materi Božji Lavretanski, tri in pol sežnja visoka, pet sežnjev dolga in tri sežnje široka.

O tej cerkvi pripoveduje ljudska pripovedka tako-le: Grof Attems je bil vojskovodja. Imel je v lasti en tern Kristusove krone. V vojski je bil zaradi te preimenitne svetinje vedno srečen in vselej je zmagal. Nekdaj je oblegal neko mesto na Laškem. On sporoči v mesto: „Podajte se z lepa, sicer sem primoran, da mesto s silo vzamem. Ako pa je siloma v last dobim, ne prizanesem nikomur; vse mora biti pokončano.“ — Dobi pa odgovor: „Mi se ne podamo, dokler imamo le

enega brambovca.“ — Razdraženi vojskovodja napade z vso silo terdovratno mesto in premaga. Ko pride vanje, pokonča vse, kar mu pride pod roko. Čez tri dni pride neka deklica iz svojega zatišja, prinese poln predpasnik zlatov ter ga prosi, naj se je usmili. On pa jej reče: „Kar sem rekel, sem rekel.“ Ukaže jej glavo odsekati, njene zlate pa pobere. Odslej pa ni imel nobenega mirú več. Duh umorjene deve je bil vedno pred njim ter ga je hudo plašil. Napoti se v Rim, in sveti oče mu naložé pokoro, naj zderžuje sam en polk vojakov ali pa naj ustanovi tovarno, da tako krivične cekine oddá in poverne.

Attems si izvoli poslednje. Pride v Trento, kjer so kopali železno rudo, in napravi tovarno. Tudi za-se postavi hišo ali grad, kjer je zdaj župnijsko stanovanje. V stopnice svoje hiše pa zazida tudi predrago svetinjo, tern iz Kristusove krone. Napravil je tudi načert za kapelo na čast Matere Božje. Kmalu pa je umerl; zapustil je svoje premoženje svojemu bratu z naročilom, naj pozida že namenjeno kapelo. Brat pa ni maral tega storiti. Raji bi bil zidal cerkev na Kampaniji — na Rojicah pri svetem Andraži blizo Gorice. Prikaže se mu pa duh rajnega brata ter mu dé: „Vstani, brat, in pojdi v Trento!“ Ko to svojim ljudem pripoveduje, motijo ga, češ, saj so le sanje. Drugo noč ga zopet kliče: „Vstani, brat, in pojdi v Trento! Ako pridem v tretje, ne bo dobro“, pristavi duh. In zdajci zapreže o polnoči konje in se odpelje v Trento. Tu pozida kapelo ali cerkvico na čast Materi Božji Lavretanski. Zgodovinar Rutar, ki opisuje zgodovino Tolminsko, pravi, da je bil ta grof Herman Attems in da se je to zgodilo okoli leta 1690.

Ko je bila cerkev zgotovljena, bili bi v njej radi imeli Kristusov tern. Ali kje ga dobiti, ker nihče ni vedel zanj? V tej zadregi pokličejo nekega meniha. Ta pride, poterka s palico ob stopnico in pravi: „Tukaj je, tu kopajte!“ In res ga najdejo in ga prenesejo v cerkev. Pozneje so ga prenesli v Bolec, kjer je bil takrat dekan Steker ali Stöger. Ko pa zjutraj odpré tabernakelj, kamor so to svetinjo dejali, je ne najde. Pač pa so sveti tern našli zopet v Trentski cerkvi.

To je gotovo, da je grof Herman Attems ustanovil tukaj beneficij l. 1694. Tretji beneficijat je bil Fr. Vaclav Luzzenberger, Goričan. On je bil tu od leta 1718. do 1780. O njem se pripoveduje: Ko je prišel semkaj, se mu je zdelo vse zeló divje in pusto. (Bilo je takrat le 4 ali 5 hiš; sedaj jih je 60.) On hoče proč iti. Svoje imetje je že pospravil. Gre še poslovit se od Matere Božje v cerkvico. Tu zdihne: „O Marija, nikar me ne zapusti!“ — A on prejme odgovor: „Ako ti mene ne zapustiš, tudi jaz tebe ne bom zapustila.“ To ga gane in ostane. Leži v cerkvi pred altarjem Matere Božje pod večno lučjo.

Še zdaj imajo v sreberni kazalnici Kristusov tern, ki je bledo-rujavkast, do šest centimetrov dolg in kake tri milimetre debel. (Zeló tacega so nam kazali v Rimu v cerkvi sv. križa v Jeruzalemu.)

Gledé tega terna še pripovedujejo, da je neki hudodelnik hotel okrasti cerkev Matere Božje v Trenti. Ko je pa prišel do senožeti hišne št. 36, na mah zagleda pred seboj zid, ki mu zagradi pot. In on pravi: „Tu v Trenti mora biti pač imenitna svetinja, ker se mi je to pripetilo!“

Večji shodi so tu na sv. Ane dan in praznik Marijinega rojstva. Takrat pride veliko Kranjcev. Za dež ali za lepo vreme hodijo semkaj prosit. Da je bila tukaj zeló obiskovana Božja pot, spričujejo spominske tablice, kterih še visi mnogo po cerkveni steni. (Po spisu g. podžupnika Simona Gregorčiča mlaj.)

4. Grad pri Mirnem.

Gospod Jožef Pipan, vikar v pokoji, mi je poslal obširen popis celega kraja starodavne fare „Miren“. Iz tega popisa povzamem, kar zadeva posebno cerkev Matere Božje na „Gradu“.

Dobro uro od bele Gorice proti jugu, na obeh straneh teržaške ceste in ob bregovih reke Ipave, se raztega velika obertnijska občina stare fare „Miren“. Njeni stanovalci so večjidel obertniki, ki svoje izdelke po širokem svetu razpošiljajo.

Dobro četert ure od farne cerkve svetega Jurija, v kotu levega brega Ipave in desnega podnožja kraškega gorovja, se vzdiguje od zahoda proti vzhodu podolgast grič, na polnočni strani dobro obraščen, na poldanski pa pust in skoraj gol, ki ga navadno „Grad“ imenujejo. Na tem hribci stoji iz 16. ali gotovo 17. stoletja cerkvica, posvečena nebeški kraljici. Ona ima tri marmornate altarje. Veliki altar je posvečen Materi Božji. Ustno izročilo pravi, da je bil ta altar prenešen iz neke pod kraškim hribom poderte podružnice. Letnico ima 1753. Podoba Marijina pa je lesena. Stoječa ima malega Jezusa na naročji. Kamenito delo je izverstno. Drugi altar je posvečen sv. Jožefu, redniku Jezusa Kristusa, kterega derži na naročji. In tretji altar je svete Apolonije, device in mučenice.

Ta Marijina cerkvica je imela že pred letom 1700 svojega varuha. V mertvaških bukvah se bere: „Die V. aug. 1700. F. Char. Cuosta. Eremita ad B. V. in Grad pie obiit ibique sepultus.“ To je po naše: Dne 5. avg. 1700. F. Karol Kuosta, puščavnik pri blaženi Devici na Gradu, je pobožno umerl in je tu pokopan. Drugi zapisnik pravi po naše: Oče Feliks puščavnik Kogoj je pobožno v Gospodu zaspal in je pokopan v Gradu pri blaženi Devici 6. aprila 1731.

Ti varuhi Marijinega svetišča so živeli po zgledu egiptovskih puščavnikov. V živež so jim bile fige, ki tukaj že na prostem rastó. Pa tudi male verte so obdelovali, kakor kažejo zapuščene dolinice, ki so bile nekdaj obdelane in ograjene. In od teh ograj se morebiti imenuje ta griček „Grad“, ker ni nobenega spomina, tudi nobenega sporočila, da bi bil tukaj kedaj kak grad ali kako gradišče.

Leta 1757. je bil župnik pri tej cerkvici Matere Božje g. J. Marušič. Ta za Marijino čast posebno vneti mašnik je napravil ob robu prijaznega griča štacijone križevega pota. Zadnji štacijon je v mični kapelici, ki je kakih 40 metrov od cerkve na severnem robu „Grada“. V tej kapelici je kameniti altar ravno tistega dela, kakor so stranski altarji v cerkvi. K temu altarju pelje 28 stopnic iz svetločernega, lepega domačega kamena, ki so ponarejene po tistih 28 stopnicah, po kterih je naš Zveličar Jezus Kristus v Pilatovem dvoru šel in ktere zdaj verno ljudstvo v Rimu časti v posebni cerkvi blizo Laterana, kjer je tudi največ svetinj shranjenih. V vsako teh stopnic so na obeh konceh vdelane svetinje svetnikov, na verhnjo tudi v sredi. Te stopnice je slovesno blagoslovil pervi goriški nadškof Mihael grof Attems 30. maja 1757, kar spričuje še zdaj hranjeno pismo. Vsak, ki po teh stopnicah pobožno in skesano moli, prejme na sleherni stopnici 40 dni odpustka.

Kakih 20 metrov za to kapelico proti vzhodu je Kalvarija. Tu so na dva metra visokem stalu trije veliki križi. Pod Kristusovim križem je Marija, sveti Janez in sveta Magdalena. Križi in vse podobe so iz terdega marmorja ter so srednje človeške velikosti.

Ko je častiti gospod Marušič vse to zgotovil, preskerbel je še živež tu bivajočemu varuhu, da mu ni bilo treba ži-

veti kot puščavniku, ki je le s trudom svojih rok in z milimi darovi se borno preživel. Daroval je za to dvanajst njiv ali šest oralov zemljišča, kar se je še ohranilo do današnjega dne. Postavil je tudi spodobno stanovanje za mašnika, ki je poprej samotaril v čisto majhni hišici, v kteri zdaj stanuje cerkvenik.

Od leta 1856. pa ni bilo tukaj več stalnega duhovnika. Vendar je bila ob nedeljah in praznikih še služba Božja, ktero so pa navadno mladi duhovniki iz Gorice opravljali.

Leta 1851. je nastopil Mirenško faro g. Janez Eleršič, bivši pervi kaplan pri mestni fari svetega Ignacija v Gorici. Ta gospod je bil vnet častilec Matere Božje in neutrudljiv delavec v Gospodovem vinogradu. On je vse storil, da bi povzdignil češčenje Matere Božje na „Gradu“. Napravil je leta 1856. novo zložno pot na „Grad“. Drugo leto je napravil nove postaje križevega pota. In to leto je bilo ravno sto let, ko je bila postavljena perva Kalvarija. Stroške zato je nabral pri svojih znancih, ki so postavili vsak svojo postajo, kakor še zdaj kažejo napisi. Z vso le mogočo slovesnostjo so blagoslovili ta novi križev pot. Prošt Avguštin Kodeli je imel pontifikalno sveto mašo. Odslej so verni bolj pogosto obiskovali prenovljeno Kalvarijo in njene stopnice, „sv. štenge“.

Ali temu za slavo Marijino toliko vnetemu gospodu še vse to ni bilo zadosti. Cerkvica je bila premajhna. Mislil in mislil je, kako bi postavil Mariji spodobno svetišče. Ali kako brez vseh pripomočkov, brez vsega denarja? Ljubezen je iznajdljiva. Napravil je veliko rudečo, s zlatim obrezkom vezano knjigo, „zlate bukve“. V te bukve je zapisal vsacega dobrotnika, ki je dal kak dar za novo cerkev. Koledoval je povsodi za Marijo, za Mater Božjo sedem žalosti. Kdor je dal le en goldinar ali pa kaj druzega, lesa, kamenja, apna ali karkoli si bodi v veljavi enega goldinarja, bil je zapisan v te „zlate bukve“. Za vse dobrotnike, zapisane v „zlate bukve“, naj bi se v novi cerkvi molilo.

Ljudstvo je urno začelo donašati svoje darove. Vsak je dal po svoji zmožnosti in volji. Zapisani so dobrotniki z enim goldinarjem, pa tudi s 500 gld. Celó več oseb naše slavne cesarske rodovine je zapisanih v teh „zlatih bukvah“. Najbolj se odlikuje v teh „zlatih bukvah“ blaga gospa Marija, vdova bogatega Kalistra. Ta žena je podarila za zidanje nove cerkve celó 16.700 goldinarjev. Tako je: Zerno do zerna pogača, kamen do kamena palača. Že je imel neutrudljivi gospod toliko denarja in druzega gradiva za novo cerkev na „Gradu“, da je zamogel začeti velikansko zidanje v čast Božjo in v slavo preblažene Device in Matere Marije.

Spravil je to svetišče nebeške kraljice pod streho. Veličastna cerkev je dvainštirideset metrov in pol dolga, dvaindvajset metrov široka in tako tudi visoka. Tri ladije nosijo dvanajsteri okrogli mogočni stebri. Dva zvonika ima. Zraven svetišča, ki je deset metrov globoko, je na eni strani zakristija, na drugi stanovanje za mašnika. Pred cerkvijo je na jugo-zahodni strani stara cerkvica in poprejšnja hiša duhovnega oskerbnika ali beneficijata; na severo-zahodni strani pa je Kalvarija in „svete stopnice“. In v sredi med temi poslopji lep prostor. Po velikosti je ta cerkev peta v vsej goriški nadškofiji. Perva je nekdanja patrijarhalska v Ogleji, druga je Božja pot na „Sveti gori“, tretja je škofijska in četerta svetega Ignacija v Gorici.

Namenjena je ta velikanska cerkev „Materi Božji sedem žalosti“. Odločeni so prostori za sedem altarjev, vsak altar za eno Marijino žalost. Ali kedaj bo vse to dodelano, Bog vé. G. Janez Eleršič,

toliko vneti častilec nebeške kraljice, že počiva v hladnem grobu na „Gradu“ za kapelico svetih stopnic, kjer so mu hvaležni Mirenci, po prizadevanji tedanjega kaplana, gospoda Alojzija Carli-ta, postavili lep spomenik. Umerl je ljubljenec Marijin že 29. maja 1876.

Pobožni kristjani radi obiskujejo to veliko Marijino svetišče. Zlasti še romarji, ki gredó na „Sveto goro“, že na „Gradu“ pozdravljajo Marijo. Od tod se tudi vidi na „Sveto goro“. Na „Gradu“ je zares prelep razgled. Vidi se po furlanski in italijanski planjavi noter do karniških snežnikov; tudi Triglav in njegov sosed Mangart gledata na to Marijino cerkev.

Obilni shodi so na „Gradu“ vse praznike Matere Božje, na praznik sv. Jožefa in vse štiri kvaterne nedelje. Največji shod je jesensko kvaterno nedeljo, ko v lepem vremenu privrè skupaj do deset tisoč ljudi. Naj bi mili Bog na prošnjo žalostne Matere Božje obudil še mnogo dobrotnikov, ki bi pripomogli, da se velikanska cerkev preblažene Device Marije spodobno ozaljša in z vsem potrebnim preskerbi!

5. Vitovlje.

Cerkev Matere Božje na Vitovlji mora biti precej stara. Kedaj da je bila zidana, se ne ve. Podaljšana in prezidana je bila dvakrat. To je razvidno tudi po stavbi. Na enem dveh stranskih altarjev je letnica 1682, kar bi kazalo na drugo prezidanje. Neko kupno pismo jo imenuje že leta 1616. cerkev, ko je poprej bila le kapelica. Lepi gotiški slog kapelice priča, da stoji zanesljivo iz dobe pervih gotiških stavb. Še se vidi zvonica ali linica in v njej kamenita stala, na kterih je pervi zvonček tekel. Tam je videti na vsaki strani tri oglajene zareze celo ped globoke, ktere je izjedlo zvončkovo vreteno. Koliko časa je moral zvonček zvoniti, da je na treh krajih tako globoko zajedel! Po tem soditi, je bila pervotna kapelica silno stara.

Sedanja cerkev je posvečena Mariji Devici prečisto spočeti. Dolga je 21 metrov, široka 16 metrov. Na vsem zunanjem zidu se vidijo v kamen vsekane čerke, ki se pa težko razločijo. Pri stranskem vhodu se bere: „Stefano Smet potesta“ in „Andrea Budin kapomistro.“ Ta spis mora biti od leta, ko je bila cerkev vdrugič prezidana. — Zvonovi so vliti leta 1745. in tehtajo blizo 30 centov.

Cerkev je na stermem griči, med zahodnim Čavnom in Golcem, pod Ternovskim gozdom, tri dobre ure od Gorice. Griček je skoraj sama goličava. V znožji pa so plodni vinogradi in precej premožni kmetje. Le cerkvica je na vzvišeni pustinji ter gleda na zalo okolico vipavsko in goriško.

Ljudstvo pripoveduje, da so v starodavnih burnih časih bližnji selani na tej zakotni visini iskali zavetja in se v ta namen utaborili, pa da so kapelico napravili prečisti Devici Mariji, ki je „pomoč kristjanov“. Obzidje deloma še zdaj stoji ter se je vleklo okrog verhunca tik globokih prepadov. Štirnajst družin iz Oseka in Vitovelj je imelo še do nedavnih dni vsaka svojo shoto v taboru. Do zadnjih 20 let se je valjal po zakristiji blizo meter dolg železen top, ki so ga rabili proti sovražnemu napadu. Zdaj je prelit v več možnarjev.

Pripovedka tudi pravi, da je v turških navalih neki Turk, zapazivši terdnjavico znad Černič, poprašal seljana, kazaje na pol ure oddaljeno Vitovlje: „Je-li kdo v varoši?“ pa da je takoj zarežal nad njim: „Lopež, kaj me varaš?“, ker mu je topova krogla kapo z glave odnesla, dasiravno je kmet rekel, da nikogar ni tam gori. Pravijo tudi, da je prederzen turški jezdec se približal Vitoveljskemu obzidju,

da ga je pa Mati Božja pahnila čez pečevje.

Podoba prečiste Device je čedno iz lesa izrezana. Bog Oče in Bog Sin jej deržita krono nad glavo in sv. Duh plava zgoraj. Odpre ali pokaže se pa le na konci službe Božje. Druga podoba, slikana na platno, tudi nima ravno velike veljave. Ob shodih se razobešajo na svilnatih trakovih ob straneh altarja sreberna roka, sreberna noga, sreberne oči, ki so darovi in znamenja zahvale njih, ki so na tej Božji poti dosegli posebne milosti.

Posebni shodi so: Oba binkoštna praznika, vnebovzetje in rojstvo Marijino. Na te shode pride še zdaj mnogo romarjev s Primorske. Tudi ob drugih Marijinih praznikih je tukaj služba Božja. (Po spisu ondotnega župnika.)

6. Barbana.

Ljubi bralec! ker sva že blizo jadranskega morja, kreniva v duhu do starodavnega Ogleja, kjer je naš zavetnik, sveti Mohor, za sveto vero prelil svojo kri. Peljajva se v čolnu po lagunah, ki se začenjajo blizo Devina. Lagune so neizmerna ravnina, ktero pokriva plitvo morje, da se lahko s čolnom po njih vozari, barka pa ne more v lagune. V teh neznano velikih mlakužah, ktere so nekdanji Slovenci imenovali benetke, je več manjših in večjih otokov, na kterih morebiti vidiš kako slamnato kočico ubozih ribičev ali kako zapuščeno zidovje, ki te spominja na starodavne čase, ko je Oglej še v celi svoji slavi bil, za mogočnim Rimom pervo mesto zahodnega sveta. Malo kje vidiš čedno stanovanje, še manj pa zapaziš rodovitne njive ali kako sadno drevje. Vidiš le neizmerno morje na jugu, ki vedno priteka in odteka ter vse lagune polni tako, da le največji otoki še malo molé iz vode, odtekaje pa ti kaže veliko poprej skritega sveta, kjer pa nič druzega ne raste, kakor neki morski mah in neka morska trava. Na zapadu imaš pred seboj tje do čudolepih Benetek se stegajoče, vedno enake lagune, po njih se na vse strani vijejo in krivijo vodotoki ali kanali, po kterih se urni čolni gibljejo in hitro sučejo in celi ta čudni kraj kakor z mrežo prepletajo. Le v silni daljavi zagledaš kako vasico, od koder se ti beli zvonik prijazno naproti bliščí.

Ako pa se ozreš na vzhod in na severno stran, o kako veličasten pogled! Tu vidiš goli kameniti Kras; v njegovem podnožji sloni živo mesto Terst. Tam zgoraj vidiš toliko rodovitne nižave Goriške in benečanske Furlanije, lep začetek preljubih italijanskih planjav, kjer ti vabilno nasproti miglja rumeno žitno polje in sladki sad visoko vzpeljanih tert. Tam v daljavi se vzdigujejo mikavni vinogradi prelepih Goriških Berd po nizkih, proti severu zmiraj više se vzdigajočih gričih, in za temi kipé v nebo visoke julijske planine, iz kterih in med kterimi se vije deroča Soča. Pri teh zares mikavnih pogledih bi skoraj pozabil, da sediš v ozkem, slabem čolnu sredi neizmernih lagun. In resnobni brodnik te je že pripeljal daleč od Ogleja. Pred seboj imaš mali otočič, na kterem zagledaš ostarelo poslopje. To je „Barbana“.

„Barbana“ je podolgasto okrogel otočič v sredi lagun, čez poldrugo uro od sedanjega Ogleja, kake pol ure od morja. Kjer je najdaljši, je od enega brega do druzega malo čez strelaj dolg, širok pa še toliko ni. Akoravno tako majhen, vendar slovi od starodavnih časov, posebno pa od leta 582., zavoljo imenitne Božje poti Matere Božje. Neka stara in čudodelna podoba Marije Device se časti tukaj v zali cerkvici.

Slovenci sicer malo poznajo to Božjo pot Marijino. Le bližnji vedó za njo. To-

liko bolj pa je znana mornarjem in Lahom, ki pogosto semkaj romajo. Že imenitni italijanski zgodovinar Ugheli pripoveduje: „Patrijarh Elija je postavil ne daleč od „Grada“ samostan menihom, na čast presvete Marije, kakor mu je bilo razodeto od preblažene Device in Matere Kristusove. Imenoval ga je Barbana, ker pervi opat je bil mož po imenu Barbanus.“ (It. s. fol. 38.)

Na severo-vzhodni strani tega otočiča se vzdiguje staro poslopje, samostan s prizidano lepo cerkvico in s štirimi drugimi hišami, ki se cerkve in samostana deržé. Tu prebiva en mašnik, kot varuh otoka in cerkve, da pobožne romarje sprejema in jim v dušnih potrebah streže. On stanuje v samostanu; imenujejo ga podvodjo (vice-rettore). Pervi glavar in vodja tega svetišča je Goriški veliki škof sam. Ima še enega pomočnika in o velikih shodih mu pridejo pomagat še mašniki bližnjih krajev. Shodi na to Božjo pot so tako obilni, kakor na „Sv. goro“, zlasti po leti, ko Lahi od vseh krajev skupaj vrejo v velikih procesijah s svojimi duhovniki vred, ki romarje vodijo in ž njimi tudi po poti sveti rožni venec molijo ali Lavretanske litanije pojó. Zares lepo je videti, kedar pred kakim Marijinim praznikom popoldne od vseh krajev med Belvederom, Oglejem, Gradom in Barbano po širokih lagunah plava neštevilno čolničev, ki so napolnjeni s pobožnimi romarji, kteri svoja bandera in križe v rokah deržijo in se, glasno prepevaje, otoku bližajo! Na tisoče vernih častilcev Matere Božje tukaj pobožno prejme svete zakramente in potolaženi se vernejo na svoj dom.

Stari zgodovinarji pripovedujejo, ko je bilo mesto Oglej še mogočno, bil je ta otok „lazaret“ v njegovi lasti. Ladije in barke, ki so semkaj prihajale iz tujih krajev, ostajale so za odločen čas tukaj, predno so smele do mesta samega. Ko je pa okoli leta 582. enkrat strašen vihar nastal na morji in je bilo morje tako narastlo, da je celi ta otok pokrilo, so se vsi zidovi tega „lazareta“ naenkrat porušili in se v razburjene valove pogreznili. Verhu teh valov pa so mornarji zagledali precej veliko podobo Matere Božje, ki je po potolaženem morji na tem otoku obstala. Podobo so dobili ravno tam, kjer je dan današnji majhna kapelica, blizo 20 korakov od cerkve, na južnem bregu.

Ljudstvo je začelo častiti to podobo. Oglejski patrijarh Elija, po rodu Gerk, je najpoprej napravil majhno kapelico, kamor so čudodelno podobo postavili, potem pa so zidali cerkev, kamor so prenesli Marijino podobo z veliko slovesnostjo in kjer jo še zdaj pobožni romarji častijo.

Pred vsemi imajo v časti Barbansko Mater Božjo mornarji, kteri jo v hudih časih na morji na pomoč kličejo, razne obljube delajo in mnogo darov sem prinašajo.

Dolgo časa so očetje frančiškani oskerbovali to Marijino svetišče. Od francoskih vojsk sem pa so njeni varuhi svetovni duhovniki.

V starem arhivu tega malega samostana se bere, da perst tega otoka je čudno dober pripomoček zoper rane, tvore in druge enake bolezni, posebno pa zoper pik strupenih živali. Po bližnjih otokih je mnogo strupenih kač, na Barbani pa ni nobene. Ko so nekteri poskušali čudno moč te persti, prinesli so strupenih kač na ta otok, ali kače so poginile. Na cerkveni steni je slikana prigodba, ki kaže, da je o nekem velikem shodu hudoben človek prinesel seboj polno škatljo strupenih gadov. Ko so pa gadje začutili zrak tega kraja, so vsi poginili. To se je razglasilo, in verni romarji so s seboj jemali nekaj persti tega otoka ter so jo trosili po svojih njivah. Tudi zdaj se še

tako godi. Ni pa čudo, ako ima toliko moč ta perst, ki je bila nekdaj vsa premočena s kervjo slavnih mučenikov, ki so v časih Rimljanov na tem otoku svojo kri prelili za sveto Kristusovo vero.

Ljudje govoré o mnogih čudežih, ki so se na prošnjo naše ljube Gospe tukaj godili. Vsak kristjan pa naj si o tem misli, kakor mu vdihuje njegova vera in njegova kerščanska zavest. (Zg. Dan. 1854.)

7. Mati Božja Salvijska.

Naj še nekoliko v misel vzamem kapelico Matere Božje v Kontovelu, ktero imenujejo Salvijsko; po naše bi rekli: Žajbeljska Mati Božja; ker ljudska pripovedka pravi, da so pod žajbeljevim germom dobili kip Matere Božje, ki se še sedaj tu časti. Drugi pa menijo, da je to ime dobila cerkvica od žajbeljeve cvetke, ktero je menda Mati Božja v rokah deržala, ali tudi od starodavne imenitne Teržaške družine „Salvia“, ktera je menda najpervo tukaj kapelico postavila na čast nebeški kraljici. Sedanja kapelica je po mislih starinarjev iz 14. stoletja. Leži pa ob veliki cesti iz Tersta na Laško, ravno na meji sosednih vasi Prosek in Kontovel.

O nesrečnem času, ko so po naši ljubi domovini zaterli toliko samostanov in Božjih potov, zadela je grozna osoda tudi to malo svetišče Matere Božje, ker so pobožni verniki radi tu sem hodili častit nebeško kraljico in so imeli tukaj svojo bratovščino svetega Roka. To je bilo po mislih takratnih posvetnjakov za obstanek deržave nevarno. Ko je bila kapelica svojih dragocenosti oropana, prodali so jo po očitni dražbi. Verli Kontovelci so jo kupili na soseskine stroške za sto zlatov in še dan današnji je vknjižena kot lastnina občinska. Bila je sicer zaperta, ker je bilo prepovedano v njej obhajati službo Božjo, vendar ni bila nikoli oskrunjena in v nikakoršno posvetno rabo dana, kakor se je godilo drugim zatertim svetiščem. Marsiktera pobožna duša je hodila, če tudi skrivaj, tu sem priporočat se Materi Božji. O procesiji svetega Rešnjega Telesa je bil v tej kapelici vselej sv. evangelij in blagoslov.

Med pobožnimi častilci Matere Božje je perva gospa Bombarelli, rojena na Proseku, ki je altarček nebeške kraljice čedno zaljšala in vsako saboto lučico prižgala pred Marijino podobo. Preblažena Devica Marija je svoji častilki lepo plačala. Njen sin Peter Bombarelli je bil poveljnik ali kapitan tergovske ladije z imenom „Pravoslavna“. Star pregovor pravi: „Kdor moliti prav ne zná, naj na morje se podá.“ Ta Peter Bombarelli je bil 11. novembra 1859 na Černem morji. Ta dan jih zasači strašansk vihar, ki je grozovito divjal tri dni in tri noči. Celih 56 ur so se mornarji neprestano borili z razdivjanimi valovi. Že so obupali; moči so jih zapuščale in mislili so, da je vse zgubljeno. V tej prestrašni sili se poveljnik in mornarji obernejo k Mariji Kontoveljski, ktero je mati Petrova tako častila, in nenadoma je prišla na pomoč Marija; — ladija in vse na njej je bilo rešeno.

V Terst dospevši kapitan ni pozabil zahvaliti se Mariji, kakor kaže obljubna slika na zidu te kapelice. Vso kapelico dala je družina Bombarelli prenoviti in oskerbela je sreberni kroni nebeškemu Detetu in Mariji.

Po prizadevanji skerbnega dušnega pastirja je bila s privoljenjem škofovim zopet uvedena služba Božja v tej kapelici. Kapelica pa ni imela ne zvonov ne drugih cerkvenih potrebščin. Za čast Marijino goreči dušni pastir, gospod Anton Nadrah, se oberne s prošnjo do svojih faranov in, če tudi sami revni, vendar napravijo leta 1878. dva dobra zvonova.

Ali marsikaj je le še manjkalo. Na spomlad leta 1880. vzdignejo številke posojila dunajskega mesta. Kmalu se raznese novica: g. Bombarelli je zadel veliko številko. In res, kmalu prihiti lastnik v njemu priljubljeno kapelico v Kontovelu, in g. Bombarelli prižgé sveče na altarčku ter preserčno zahvaljuje nebeško kraljico za srečo, ktera ga je zadela. Zdaj g. župniku ni bilo treba nič več skerbeti, od kod bo dobil denarja, da se kapelica uravna, kakor je sam želel. G. Bombarelli prevzame sam vse stroške; vse je bilo prav čedno prenovljeno in preskerbljeno. Vsi stroški so znesli nad 1000 gld.

6. oktobra tistega leta je bila mično ozaljšana kapelica vnovič blagoslovljena. Bila je zraven vsa družina Bombarelli-jeva in mnogo njenih znancev in kapitanov iz Tersta in slovanskih Dalmatincev. Verno ljudstvo bo odslej toliko pobožnejši častilo preblaženo Devico v tem starodavnem, zdaj pa lepo prenovljenem svetišči. — Čudno, da so nad vrata, v černo ploščo, z zlatimi čerkami vdolbli besede moje leta 1854. našim afrikanskim misijonarjem posvečene pesmi: „O Marija, varuj nas! — vodi nas po pravi poti v sveti raj!“ (Zg. Danica. 1880.)

V Goriški nadškofiji je še kakih dvajset cerkva, posvečenih Materi Božji. Tudi v Teržaški škofiji je do 40 cerkev Marijinih, o kterih pa nič posebnega nisem mogel zvedeti.

XV. Marijina Božja pota na Kranjskem.

A. Na Notranjskem.

Redno začnem popisovati cerkve, posvečene naši ljubi Materi Božji na Kranjskem, naj omenim, da kranjski Slovenci so bili od nekdaj posebni častilci preblažene Device Marije. V naši škofiji je nad 180 cerkva, posvečenih nebeški kraljici, in sicer je farnih cerkva 53. Med temi jih je 25 posvečenih Marijinemu vnebovzetju, 9 Marijinemu rojstvu, 5 Marijinemu prečistemu spočetju, 4 Materi Božji sedem žalosti. Ni je pa menda, vsaj farne cerkve ne, da bi ne imela enega ali tudi več altarjev posvečenih naši ljubi Materi. Te Marijine cerkve pač očitno spričujejo, kako so naši predniki visoko častili preblaženo Devico in Mater Marijo.

Na Notranjskem ni ravno posebno slovečih Božjih potov Marijinih. Pa vendar je nekaj že od starodavnih časov Mariji posvečenih cerkva.

I. Polhov gradec in Smerečje.

Polhov gradec so v starih časih oskerbovali vikarji, ktere so razpošiljali župniki Št. Vidski. Kakor stara pisma, v cerkvenem arhivu shranjena, pravijo, bila je v Polhovem gradcu ustanovljena fara leta 1325. Pa že leta 1321. se neki g. Gotfrid imenuje tukaj kot stalni vikar. Leta 1688. je bila vpeljana in z odpustki obdarovana bratovščina Matere Božje, kraljice angeljev. Imela je veliki altar, privilegiran na sedem let. Sedanjo cerkev pa so začeli zidati leta 1728. in so jo dodelali leta 1736. Cerkev in njene nove

altarje je posvetil ljubljanski škof Ernest Amadej grof Attems leta 1744.

Posebno skerbno je narejen veliki altar. Pravijo, da ga je napravil neki Polhovgradčan, ki so mu rekli „Facije“. Ta mož je ves živel za ta altar. Pravijo, ko je bil altar že dodelan, je le še mislil in gledal, kam bi še kakega angeljčka postavil. In res jih je na altarji 60 prav lepo izrezanih in umetno razpostavljenih. Eni nosijo cele dele altarja, eni deržé zagrinjalo, drugi s cvetlicami v rokah zamaknjeno gledajo proti nebeški kraljici, drugi se zopet druzih deržé, kakor boječi, da bi ne padli, ko se jim veselje na obrazih bere. Kamorkoli pogledaš, vidiš jih vse polno. Zraven teh je altar z drugimi izrezljanimi lepotijami tako prenapolnjen, da ga moraš večkrat in dolgo ogledovati, da vse zapaziš. Bil je leta 1853. dobro prenovljen. Vsega v zlatu bliščečega sem videl o mali maši tistega leta. V poprejšnjih časih, dokler niso bratovščine zaterli, so bližnji verniki radi hodili v Polhov gradec in se prečisti Devici priporočevali.

Takrat je bila ta fara velika. Horjulj, Št. Jošt in Černiverh so bili v Polhov gradec v faro. Tudi v Horjulju je bila roženvenska bratovščina zaterta, ker je imela menda 20 gld. premoženja in je bila zato nevarna. Leta 1853. pa je bila zopet vpeljana in dobro napreduje.

V fari svetega Jošta pa je podružnica, posvečena preljubi Devici v nebo vzeti, v *Smerečji*. Ta cerkev leži na prijaznem griči ravno na meji štirih far, namreč: Št. Joške, Verhovške, Rovtske in Podlipske fare. V bukvah, starih poldrugo stoletje, se bere, da je verno ljudstvo iz teh far s svojimi duhovnimi pastirji v procesijah hodilo na Božjo pot k Materi Božji v Smerečje, kedarkoli je bila kaka sila. Tudi iz Polhovega gradca, iz Žerov in Zaplane so v procesijah hodili le-sem in so Mater Božjo klicali na pomoč. Berž ko ne, da so tudi vse te sosedne fare pripomogle k zidanju te Marijine cerkve. Kedaj? se ne ve.

Še zdaj pa verno ljudstvo tukajšnjih hribov stavi vse svoje zaupanje na pomoč Marije Device v Smerečji. Pri vsaki splošni nadlogi se sliši: „Idimo v procesiji k Mariji v Smerečje, in ona nam bo sprosila pomoč.“ Iz vseh bližnjih far prihajajo pobožni častilci nebeške kraljice in njihovo zaupanje ni osramoteno. Ljudstvo vé pripovedovati o prečudnih ozdravljenjih in o drugih milostih, ktere je Marija tukaj svojim častilcem delila in jih še deli.

Vsak zapovedan praznik Matere Božje je tukaj shod. Največji shod je o Veliki maši. Takrat vse hiti k Mariji; vsak, bodi si še tako reven, hoče Mariji kaj v dar prinesti ter se jej nekako prikupiti, naj bi ona, nebeška kraljica, zanj prosila. Zato je cerkev prav čedno ozaljšana, z vsem potrebnim preskerbljena, če tudi nima nobenih stalnih dohodkov.

2. Žalostna gora pri Preserjih.

V Preserjih so shranjene stare bukve z letnico 1740. Nič se ne ve, kdo je te bukve spisal. V teh bukvah je popisana Božja pot Matere Božje na Žalostni gori. Naj iz teh bukev nekoliko opišem to Marijino svetišče.

Kedaj se je začela ta Božja pot, tega pisalec ne pove. Piše pa, da je bila sveta volja Božja, da se je na tej gori pričela nova Božja pot. Akoravno je bilo po naši ljubi domovini že mnogo Marijinih cerkva, vendar, ker je bilo takrat neštevilno veliko rev in nadlog, dušnih in telesnih, in je hudobija človeška Božjo pravico klicala na maščevanje, pripustila je Božja previdnost, da so verni kristjani dobili novo zavetje, novo pribežališče, kamor so se zamogli v svojih britkostih zatekati;

iskali in prejeli so pomoč pri nebeški kraljici.

Ljudstvo je pripovedovalo razna znamenja, po kterih naj bi na tej gori postavili cerkev na čast Materi Božji. Vendar, pravi stari pisalec, ker takim pripovedkam ni vselej verjeti, jih tudi v tem spisu ne omenim. Le toliko pove, da so ljudje večkrat prosili in koledovali svoje dušne pastirje, naj bi se lotili zidanja nove cerkve na gori. Toliko so najprej dosegli, da so postavili velik križ na tem mestu, kjer zdaj stoji cerkev.

Toda s tem ljudstvo še ni bilo zadovoljno. Kmalu so začeli delati potrebne priprave za cerkev. Ljudje so prostovoljno kamenje lomili, apnenice kuhali, pesek in les pripravljali. Ali vse to, seveda, ni bilo še zadosti, ker zidanje spodobne cerkve tirja mnogo stroškov, zlasti še na visoki gori.

Marija pa je hotela, da naj jo pobožni Slovenci tudi na tej gori častijo. Zato je ganila serce enega svojih ljubljenih otrok, da je posnemal zgled svetega Janeza evangelista, o kterem pravi sveti evangelij, da je k sebi vzel Marijo tisto uro, ko mu jo je naš Zveličar Jezus Kristus na križi viseč izročil. Ta Marijin sin, čigar imena pa pisalec ne pove, ker dobrotnik, pravi, noče imenovan biti; ta Marijin sin, ki je takrat na tujem živel, prevzel je stroške za zidanje nove cerkve.

Žalostna gora pri Preserjih.

Na to pomoč se je ljudstvo še bolj dela poprijelo in z združeno močjo so kmalu postavili cerkev, kakor še dandanes stoji. Djali so v veliki altar podobo žalostne Matere Božje. In zgodilo se je, kakor je Gospodu in njegovi preblaženi Materi dopadlo, da naj se tudi na tem mestu časti in slavi nebeška kraljica, da naj tudi tukaj pravoverni kristjani pomoči iščejo pri svoji mogočni priprošnjici in ljubi Materi.

Seveda so na to od bližnjih in daljnih krajev pobožni Marijini častilci bolj in bolj prihajali na le-to Žalostno goro. Prinašali so s seboj mnogoterih darov: lep srebern kelih, altarna in mašna oblačila, in tudi v denarjih se je spravilo skupaj toliko milih darov, da so napravili še stranska altarja. Eden teh stranskih altarjev je posvečen sv. angelju varhu in sv. Janezu Nepomuku. Na tem altarji je mala podoba Matere Božje, ki je bila v dotiki s čudodelno podobo Marijino na slaviti Božji poti v Čenstohovu, ktero posebno Poljaki časte, kakor je pisano na strani 101. Drugi stranski altar je posvečen začetniku kartuzijanskega reda, svetemu Brunon-u in čudodelnemu indijanskemu apostolu, svetemu Frančišku Ksaveriju.

Posebni zaklad pa je dobila ta Marijina cerkev leta 1738. To leto so z veliko slovesnostjo iz Borovniškega samostana prenesli telo svetega mučenca Jukunda, kterega so pobožni menihi dobili iz Rima. To telo ima drago, z zlatom in srebrom vezeno obleko. Nešteta množica ljudi je spremila te svetinje, ktere so po vodi do Žalostne gore prepeljali, potem v slovesni procesiji nesli v Marijino svetišče, kjer so je postavili na veliki altar pod podobo žalostne Matere Božje, ki je kraljica vseh mučencev.

Kako radi so pobožni Slovenci obiskovali tudi to Marijino Božjo pot, zamoremo soditi nekoliko že po tem, da tisto leto, 1738., je bilo tukaj opravljenih 376 svetih maš. Naslednje leto pa 456.

Stari pisalec popiše po precej dolgem uvodu mnogo prečudnih ozdravljenj, ktere je žalostna Mati Božja svojim častilcem na tej gori izprosila. Omenim le nekaj malega.

Leta 1735. pripoveduje neki starček sam tako-le: „Jaz, Gregor Šilc, brodar iz Prevalj, 86 let star, s prisego poterdim, da sem bil cela tri leta slep. Ko sem neko noč premišljeval svoj žalostni stan, pride mi na misel, naj se obernem in zatečem k žalostni Materi Božji. Na to obljubim, da hočem, ako spregledam in še enkrat vidim cerkev žalostne Matere Božje, vsak dan zmoliti en del svetega rožnega venca in da hočem iti vselej na goro, kedarkoli bo gori sveta maša, če bom le mogel. Potem zaspim in zdelo se mi je v spanji, da vidim cerkev žalostne Matere Božje na gori. Zjutraj poprosim malo deklico, naj me pelje na Žalostno goro. Ko pridem do zadnjega štacijona, res zagledam cerkev pred seboj. Vesel grem v cerkev in pred altarjem naše ljube Gospe ponovim svojo obljubo. Ko svoje molitve opravim, grem, neizrečeno vesel, sam domu. Priče so moji sosedje iz Prevalj in iz Podpeč.“ — Ta starček je l. 1740. še živel in natanko opravljal svojo obljubo ter je tudi ohranil svoj dobri pogled.

Kakor je Marija temu starčku odvzela telesno slepoto in mu je s svojo materino ljubeznijo izprosila toliko potrebni pogled, tako bo pregnala ali nas obvarovala dušne slepote, ako se le zaupljivo zatečemo k njej.

Drug zgled: „Jaz Jožef Pezdir iz Gorice (takrat Št. Peterske fare), 16 let star, sem bil celo leto hrom, da nisem mogel brez berglje stati, ne hoditi. V tej moji nesreči so mi ljudje prigovarjali, naj se zaobljubim Materi Božji na Žalostni gori. Zaobljubil sem se, da hočem vsako leto vsaj enkrat romati na to Žalostno goro, ako mi Mati Božja izprosi zdrave noge. 7. dan velicega travna 1734 se podam od doma. Z velikim trudom sem prilezel še le 9. dan istega meseca na goro. Bila je druga nedelja po vel. noči in bil je velik shod in služba Božja na Žalostni gori. Z mojega doma na goro pride zdrav človek v dveh urah; jaz sem lezel dva dni. Ker nisem imel nikakoršnega daru, obljubil sem, da hočem Mariji v čast zmoliti en del rožnega venca, da mi ljuba Mati Božja izprosi toliko potrebno zdravje. Po priserčni molitvi lezem okoli altarja s terdnim prepričanjem, da mi žalostna Mati Božja lahko izprosi to milost. Postavim svojo bergljo v kotiček in ko prilezem okoli altarja, poskusim, bom li mogel stati? In terdno stopim na noge. Mislim si: Bom li mogel tudi hoditi? In brez vse težave grem. In čisto zdrav opravim svojo zahvalo. Vsi, ki so me poznali, so se z menoj čudili, da sem tako prečudno ozdravel in tako lahko hodil. Priča tega je vsa soseska, pri kteri sem poprej beračil potrebnega živeža.“ Ta Jožef Pezdir je bil leta 1740. čverst in priden hlapec.

Pa tudi iz daljnih krajev so se ljudje v raznih britkostih zatekali k Materi Božji

na Žalostni gori. Leta 1738., 22. vel. travna je priromal Hanž Gril iz Celja na Štajerskem ter je spolnil svojo obljubo. Bil je namreč popolnoma oglušel in postal je ves otročji; bali so se, da bi ne prišel ob pamet. Obljubil pa se je na Božjo pot na Žalostno goro, kjer je najel tudi sveto mašo in je prinesel svoj dar. Ž njim je prišel njegov sosed, ki je bil skoraj leto in dan hudo bolan in kteremu nobeno zdravilo ni nič pomagalo. Ko pa se je obljubil na to Božjo pot, je urno ozdravel.

Naštetih in obširno popisanih je še do 28 tacih zgledov v teh starih bukvah. Pisalec pa se britko pritoži, da veliko tacih prečudnih ozdravljenj niso zapisali.

V starih pismih, shranjenih v farnem arhivu, se bere, da je Karol Mihael grof Attems, pervi veliki škof Goriški, posvetil veliki altar te Marijine Božje poti. To se je godilo 13. velicega serpana l. 1752., dvanajsto nedeljo po binkoštih. Pri tem posvečenji je vzidal v altar koščice svetih mučencev Defendeta in Viktorina.

Po ravno tem nadškofu Karolu Mihaelu je papež Benedikt XIV. dovolil, da so s popolnoma odpustki obdarovane vse svete maše, ktere se opravijo na tem altarju v dan vseh vernih duš in med osmino tega dneva in pa vsako saboto v tednu. To pismo je dano v Rimu pri Devici Mariji Veliki 13. prosinca 1756 in je poterjeno v Gorici 22. sušca 1756.

Tudi imajo shranjeno pismo, v kterem papež Benedikt XIV. že 5. vinot. 1741 podeli popolnoma odpustek vsem vernim romarjem enkrat na leto, ako pod navadnimi pogoji prejmejo svete zakramente na Žalostni gori.

Tudi pismo, ki je prišlo iz Rima s truplom svetega mučenca Jukunda, shranjeno je tukaj. V tem pismu se bere, da so te svetinje izkopali iz pokopališča svetega Kalista v Rimu. — Ta Marijina cerkev ima tudi imenitno svetinjo svetega križa s poterdilnim pismom sedemnajstega ljubljanskega škofa, Feliksa grofa Šrotenbah-a.

Papež Pij IX. nepozabljivega spomina je na prošnjo sedanjega gospoda župnika Ignacija Podobnik-a 17. kimovca 1867 dovolil za vse čase, da so vse svete maše opravljene na velikem altarji tega Marijinega svetišča privilegirane, t. j. obdarjene s popolnim odpustkom.

Pač bi bilo prav in dobro, da bi to Marijino Božjo pot, obdarovano s tolikimi milostmi, vsaj bližnji verniki bolj pogosto obiskovali.

3. Cirknica.

Kedaj je bila zidana farna cerkev Matere Božje v Cirknici, ne ve se za gotovo. Je pa ena najstarejših farnih cerkev na Kranjskem. Kakor imenik naše škofije pravi, bil je že leta 1261. Lupoldus njen župnik.

Ljudska pripovedka pripoveduje, da prostor, kjer je cerkev, je bila ograda nekega kovača. Ko je v ogradi oral, našel je v zemlji pismo, naj se tu postavi cerkev na čast Materi Božji. Bila pa sta dva še neverna brata, ki sta bila premožna. Ko sta se pokristjanila, zidal je eden cerkev, drugi pa ozidje okoli cerkve. In ta je kmalu obožal.

Cerkev stoji na najlepšem prostoru, nad tergom. Bila je obdana z močnim ozidjem in s stolpi. V ozidji so imeli prebivalci svoje žitnice. V nevarnostih, ko so divji Turki tudi Cirknico nadlegovali, so pribežali v to zavetje in so svoje imetje po žitnicah pospravili. Kamenita plošča, vzidana na zunanji cerkveni steni, pravi z gotiškim napisom, da so Turki to svetišče Marijino leta 1472. požgali in razdjali. Leta 1480. pa je bila cerkev zopet pozidana. Ozidje je zdaj odpravljeno, le dva stolpa — tabora — še stojita. Od cerkve je prelep razgled po cirkniški

dolini. S cerkvenega stolpa se vidi prečudno cirkniško jezero po vsej svoji širokosti in dolgosti.

Kakor Valvazor piše, prišlo je semkaj včasih neštevilno veliko ljudstva počastit Mater Božjo. On piše, da je bila cerkev posvečena preblaženi Devici Mariji, rojeni angeljski kraljici. Imela je cerkev šest altarjev. Pri petih so bili rimski štacijoni z odpustki. Takrat je bila tukaj imenitna bratovščina svetega rožnega venca. Vsako pervo nedeljo v mesecu so imeli slovesno procesijo, pri kteri so razgernili 32 velikih bander in 15 malih, na kterih so bile slikane petnajstere skrivnosti svetega rožnega venca.

Takratni župnik Gregor Červič je to procesijo Valvazor-ju tako-le popisal: Za banderom svetega križa gredó mladeniči od 10. do 14. leta. Za drugim banderom gredó mladeniči do 20 let in nekaj oženjenih mož s svojim banderom, vendar tako, da je med nje razdeljenih pet malih bander svetega rožnega venca.

Za tem gredó majhne deklice od 10 do 12 let stare; te gredó bose in gologlave z venčki ter imajo svoje majhno bandero in pojó litanije Matere Božje.

Za tem gre četerto veliko bandero z odraščenimi devicami, ki gredó tudi bose in imajo venčke na glavi ter glasno molijo sveti rožni venec. Zraven bandera jih dvanajstero sveti.

Za tem gre peto bandero. Za njim gredó vse vdove in spokornice ter nesejo podobo smerti in molijo žalostni del svetega rožnega venca.

Za šestim banderom gredó oženjeni možje ter pojejo staro Marijino pesem. Tudi ti svetijo zraven bandera.

Za sedmim banderom gredó vdovci in spokorniki. Ti nesejo goreče sveče v svojih rokah in pojejo 50. psalm: Usmili se me, o Gospod!

Zdaj se verstijo zakonske žene ter glasno molijo veseli del svetega rožnega venca. V to dolgo versto je razpostavljenih 12 velikih in 5 malih bander.

In zdaj nesejo podobo naše ljube Gospe na posebno za to pripravljenem nosilu (kakoršna so se sem ter tje po Marijinih cerkvah še ohranila do današnjega dne). Okoli te podobe so še ostala bandera. In v sredi med njimi gre vsa duhovščina, ki glasno prepeva čast in slavo nebeški kraljici in naši Materi Mariji.

Pri taki velikanski procesiji je bilo včasih do dvanajst tisoč ljudi. Ravno ta gospod župnik Gregor Červič piše, da je v bratovščino svetega rožnega venca vpisanih nad 86 tisoč udov, med kterimi jih je zeló nad polovico že umerlo. (Valvazor VIII. 732.)

To so bile pač res veličastne procesije. Te procesije nam zadosti očitno spričujejo, kako preserčno so preblaženo Devico in angeljsko kraljico častili naši očetje pred dve sto leti. Mislimo si, kako so verni romarji k takim slovesnim procesijam od vseh krajev skupaj vreli, kako so nebeško kraljico pobožno častili, ko so čez hribe in doline romali v Cirknico.

Pol ure nad Cirknico proti Rakek-u je mala kapelica svetega križa. Še dan današnji, ko pridejo verniki od severne in zahodne strani in tu zagledajo farno cerkev Matere Božje, se odkrijejo, s kolenom pripognejo proti cerkvi v Cirknici in nekoliko v kapelici pomolijo. In nazaj gredé storé ravno tako.

Bila je v Cirknici tiste lepe čase čudodelna podoba Matere Božje. Posnetek te podobe se še vidi v podružnici svetega Lorenca v Dolenji vasi za velikim altarjem. V sredi je Mati Božja z Detetom; okoli nje celi rožnivenec z nemškim podpisom: „Gnadenbild der Mutter Gottes in der Pfarrkirchen Zirkniz, Stift Freudenthal.“ „Čudodelna podoba Matere Božje v farni

cerkvi v Cirknici samostana Bistriškega.“ Kam je zginila izvirna podoba, to sam Bog vé.

Tudi v *Bezulaku* je lepa podružnica, posvečena Materi Božji v nebo vzeti. Z nekdaj obraščenega, zdaj pa golega hriba nad vasjo je prelep razgled po celi Begunjski dolini, ktero imenujejo „Menešijo“.

4. Na Planinski gori.

Pred kakimi 250 leti je zidal Cirkniški župnik Cimerman na „Planini“ cerkev na čast Materi Božji, ki je pribežališče grešnikov. Valvazor imenuje „Planino“ „Schingerle“; zakaj, tega ne pove. Zdaj jo sploh imenujejo „Planinsko goro“. Iz Planine se v pičli uri pride na goro. Leta 1847. je tedanji župnik, gospod Matija Schmid (pozneje dekan v Istriji), z velikim trudom napravil kolovožno pot na goro. V skalo vsekana podoba svetega Matija apostola, pri vhodu na goro, bo še poznejšim rodovom pričala, kako vnet častilec Matere Božje je bil ta gospod župnik.

Planinska gora je na visoki ravnici med dvema verhoma, med Petričevim hribom in Germado. Tukaj v prijazni dolinici stoji cerkev Marije Device „Pribežališče grešnikov“, ki ima primeren zvonik s tremi zvonovi. To je vsem Notranjcem in tudi Istrijancem priljubljena Božja pot.

Nad cerkvenimi vratmi je letna številka 1633. in v polukrogu so vdolbljene latinske besede: „Sub tuum praesidium confugimus, sancta Dei Genitrix Maria! — Ne despicias deprecationes nostras in necessitatibus nostris.“ — „Pod tvojo pomoč pribežimo, sveta Božja porodnica Marija! — Ne zaverzi naših prošenj v naših potrebah.“

Večji shodi so na veliki in mali Šmaren; največji pa na praznik presladkega Imena Marijinega. Takrat očitno pokažejo verni Notranjci svoje zaupanje in svojo ljubezen do Matere Božje. Navadno se zbere do tri tisoč pobožnih romarjev, ne le iz sosednih duhovnij, ampak iz celega Notranjskega. Na delapust tega praznika jih mnogo pristopi k spovedi in, ako bi bilo več spovednikov, še marsikdo bi rad prejel svete zakramente. Navadno pa so le trije spovedniki. Na večer so litanije Matere Božje z blagoslovom; v praznik ste po dve službi Božji.

Tudi velikonočni in binkoštni torek pride obilo ljudstva iz bližnjih far, počastit Mater Božjo in se priporočat njenemu materinemu varstvu. Da ima ljudstvo veliko zaupanje do Marije Device na Planinski gori in da išče v dušnih in telesnih potrebah pri njej pomoči, spričuje tudi to, da je čez leto do 70 sv. maš v tem Marijinem svetišči.

Ako pritiska kaka sila, prevelika suša ali moča, domači in drugi verniki iščejo pomoči pri Materi Božji na Planinski gori. In to ne zastonj.

O priliki 25letnice papeštva nepozabljivega sv. očeta Pija IX. je privrelo iz petih sosednih duhovnij na Planinsko goro do šest tisoč ljudi. Pač lepo vezilo Marijinemu papežu! — Cerkev ima tri altarje. Veliki altar je bil 1873 temu Marijinemu svetišču primerno prenovljen.

Tu na Planinski gori se odpira pobožnemu romarju prelep razgled proti Cirkniškemu jezeru in Ložkim goram in daleč tje po Pivki in po Krasu.

V vasi „Jakovica“ imajo kapelo Marije Device Snežnice, ktero imajo vaščani v veliki časti in je berž ko ne iz šestnajstega stoletja.

5. Podružnica Matere Božje v Predjami.

Naš slavni zgodovinar Valvazor piše, da je cerkvico naše ljube Gospe in Ma-

tere Marije pred imenitno, nekdaj slovečo Predjamsko grajščino blagoslovil visoko učeni teržaški škof Enea Silvio, ki je bil kmalu potem postal 214. rimski papež in si je prilastil ime Pij II. ter je vladal sveto katoliško cerkev od l. 1458. do 1464.

Ta cerkvica je od matere fare v Hrenovicah eno uro daleč v velikanskem kotlu ravno pred starodavno grajščino, ki tiči vsa v silni skalnati votlini. Ne vidi se poprej, dokler človek ne pride do nje. Tudi od tam se ne vidi drugam, kakor le v nebo. Posvečena je Materi Božji v nebo vzeti. Nekdaj je močno slovela. Prihajalo je semkaj mnogo ljudstva od vseh bližnjih pa tudi daljnih krajev. Pred Marijinimi prazniki so pa trije spovedniki spovedovali; vendar niso zadostili množici vernih romarjev. Današnje dni je vse opešalo in cerkvica je zdaj v revnem stanu ter potrebuje temeljite poprave. Pri tej cerkvi se tudi nahaja pokopališče.

Mati Božja v Logu.

6. Vreme.

Visokočastiti gosp. župnik Anton Fettich-Frankheim mi piše: V lepi Vremski dolini, ktera se sme prav po pravici imenovati „paradiž“ Krasa, na meji Kranjske, na desnem bregu vode „Reke“, stoji lepa, stara farna cerkev z dvema zvonikoma. Posvečena je Materi Božji v nebo vzeti.

Vremska fara, poprej pod Teržaško škofijo, je imela pod seboj tudi sedanje kaplanije: Barka, Vatovlje in Škocijan, kjer se globoka „Reka“ v podzemeljskih votlinah zgublja. Letnice na farni cerkvi kažejo, da je že stala 1633. Nekdaj je slovela kot Božja pot. Zdaj sta le še dva velika shoda, in sicer v nedeljo po svetem Rešnjem Telesu, imenovanem „opasilo“, in pa o velikem Šmarnu. Ta praznik pridejo pobožni častilci Matere Božje ne le iz bližnjih far, ampak tudi iz Primorskega. Veliko jih pristopi k svetim zakramentom. Pred tem praznikom vso noč čujejo ter prepevajo čast in slavo Matere Božje. Nekaj jih pride tudi o malem Šmarnu ali „kočišnici.“

Cerkev ima pet lepih marmornatih altarjev. Posebno lep je altar svetega Jožefa, na kterem je letnica 1741. Umetno delo je prižnica. Vsa iz belega marmorja, ima zares lepe podobe angeljev, ki se zdijo človeku kot živi. Cerkev ima več dragocenih reči, ki so spomini uslišanih prošenj.

7. Mati Božja v Logu.

Ena najimenitnejših cerkev na Notranjskem je cerkev Matere Božje v Logu

na Vipavskem. Ta cerkev ima posebno lep altar, ki je ves iz belega marmorja. Kakor pripoveduje učeni in toliko marljivi gospod Matija Vertovec v svojih govorih, je veljal ta altar v Benetkah štiri tisoč goldinarjev. Slikana podoba Matere Božje pa v Gorici pet sto goldinarjev. Cela cerkev je čedno slikana in veliki zvon tehta 43 centov.

Kakor vé ustno izročilo, stala je tukaj mala kapelica že o času cesarja Teodozija. Pravijo, da je ta pobožni vladar molil v tej kapelici, ko so njegovi vojaki se bojevali zoper vstajnika Evgenija, ki je z veliko vojsko nadlegoval Vipavsko dolino. In molitev cesarjeva ni bila zastonj, kakor pripovedujejo stari cerkveni pisatelji Teodoret, Sokrat in Sozomen. Strašna burja se je vzdignila in je sovražnike hudo brila ter je vojakom škite iz rok tergala in njihove puščice v nje nazaj pihala.

Večjo cerkev je tukaj postavil poslednji Goriški knez Leonard leta 1445., kakor piše oče Bavčar. Sedanja cerkev je poznejšega zidanja. (Zg. Danica. 1854.)

B. Na Dolenjskem.

I. Dedni dol.

Da Dolenjci že od nekdaj Mater Božjo posebno častijo, to nam spričujejo cerkve, kterih je po Dolenjskem zares veliko posvečenih naši ljubi Gospej. Naštel sem po Dolenjskem 22 farnih cerkva in do 70 podružnic in kapel, ktere so naši pobožni predniki postavili na čast preblaženi Devici in Materi Mariji.

Ako kreneš iz bele Ljubljane po dolenjski cesti, prideš v Šmarje, kjer je nad šest sto let stara farna cerkev, posvečena rojstvu preblažene Device. Vendar o tej cerkvi nisem mogel nič posebnega zvedeti.

Potem prideva v duhu v staro mestice, v Višnjo goro. Pičle pol ure od farne cerkve je *Dedni dol.* Tam v zatišji, v samotnem logu, je bila že od starodavnih časov cerkvica, posvečena žalostni Materi Božji. Kakor Valvazor piše, slišali so ljudje večkrat, da so pri tej cerkvi zvonovi sami zvonili in da se je tukaj zgodilo več čudežev. Vsa cerkev je bila v gotiškem slogu zidana. Zdaj stoji le zvonik in prezbiterij, v kterem je še altar in zraven Božji grob.

Zraven je zidana precej velika cerkev, v kteri se opravlja služba Božja. In ta cerkev je Marijina Božja pot bližnjim Dolenjcem. Stari ljudje pripovedujejo, da je bila tukaj nekdaj zeló obiskovana in sloveča Božja pot. V nesrečnih časih cesarja Jožefa je bilo zaterto vse sveto in dobro tudi tukaj v samotnem kraji.

Skoraj je bilo že zaostalo vse obiskovanje te nekdaj lepe Marijine cerkve. Za Božjo in Marijino čast vneti gospod župnik Jakob Razpotnik se loti prenovljenja tega svetišča. Z velikim trudom nabere toliko, da napravijo nov altar, ki je zapuščeni cerkvi dal novo, oživljajočo podobo. Stari altar je imel letnico 1646. Novi altar so blagoslovili ljubljanski prošt J. Zupan 13. vel. serpana 1872.

Zdaj imajo ljudje posebno zaupanje do žalostne Matere Božje v Dednem dolu. V vsaki sili in v sleherni potrebi se zatekajo k njej, in ne zastonj. Dobra nebeška Mati rada usliši svoje otroke, ki jo tukaj pomoči prosijo. V dušnih in telesnih nadlogah dajó ljudje za svete maše v Dednem dolu. Priča velicega zaupanja do žalostne Matere Božje so tudi obilno obiskani shodi v tem Marijinem svetišči. Vsak Marijin zapovedani praznik je tukaj služba Božja. Postni čas pa je vsak petek ob 7. uri perva sv. maša, ob 9. pa druga s pridigo. Mnogo častilcev Matere Božje

se zbere k tej službi Božji. Ginljivo je, kako se pobožni verniki zaupljivo ozirajo na lepo podobo žalostne Matere Božje, ki je izdelana iz enega samega lesenega kosa. Marsikoga oblijejo solze. Ta podoba je še iz starega altarja, morebiti tudi celó iz stare cerkve. O druzih Marijinih praznikih pa jo zaverté in pokaže se druga čedna podoba Matere Božje z Jezusčkom na naročji. Ta je z altarjem vred nova.

Cerkev je posvečena. Kdo jo je posvetil, se ne ve, ker pri nekem pogorišči v farovži so zgorela tudi stara pisma, v kterih je bilo morda zapisano kaj gotovega. Največji shod je v praznik Marijinega vnebovzetja. Naj še omenim, da navadno zakriva leseno podobo Marijino druga podoba žalostne Matere Božje, ktero je na platno naslikal domači umetnik g. Franke in ktero je cerkvi daroval ljubljanski zdravnik g. M. Finc.

Proti cerkvi ob potu stoji pri prijaznem gozdu 14 zidanih postaj svetega križevega pota, kterega verniki, zlasti ob nedeljah in praznikih, radi obiskujejo in s tem odvernejo marsikaj pregrešnega, pa si tudi izprosijo mnogotere milosti. (Tako mi piše g. duh. pom. V. Lavtar.)

2. Zatičina.

O Zatičini, imenitnem starem samostanu, bi lahko veliko napisal. Prav obširno opisuje Valvazor ta nekdaj toliko sloveči kraj. Ker pa nikjer ne najdem, da bi bila ta, Materi Božji sedem žalosti posvečena cerkev, posebna Božja pot Marijina, naj le to omenim, da začetek temu velikemu samostanu je postavil Peregrin, oglejski patrijarh, ki je bil prijatelj svetega Bernarda, in sicer leta 1135. Že naslednje leto 1136. je poslal sveti Bernard temu samostanu pervega opata Vincencija. Daleč na okoli so sloveli učeni menihi. 28. opat Ulrik pa je leta 1471. doživel žalostne dni. Takrat so divji Turki ves samostan oropali, menihe zvezali in seboj vlekli, samostan pa požgali. Vendar se je opat Ulrik rešil. Njegovi nasledniki so samostan vnovič postavili, ali leta 1529. so ga Turki zopet pokončali. Vendar so veljavni opati kmalu dobili podpore in prijateljev, da so popravili storjeno škodo. Nesrečni čas, konec pretečenega stoletja, pa tudi temu samostanu ni prizanesel. Na povelje cesarjevo so bili menihi spodeni, na razne kraje razkropljeni; leta 1784. je postala velika meniška cerkev farna cerkev. Gotovo je nekdaj daleč slovela, kar smemo soditi po veličastni stavbi, ki nam kaže podobo križa, s kupolo.

Kdor bi rad kaj več vedel o tem starodavnem samostanu, naj bere Valvazorja 8. in 11. bukve.

3. Zagradec.

Anton Krešovič je bil pervi oskerbnik te, še le leta 1788. ustanovljene fare. Poprej je bila ta cerkev Matere Božje podružnica Kerške fare. Ta gosp. Anton, doma v Št. Vidu nad Vipavo, bil je posebno marljiv delavec v Gospodovem vinogradu in velik častilec Matere Božje. On je s pomočjo svojih faranov l. 1792. predelal cerkev prav čedno, kakoršna je še zdaj. Preskerbel je kamenito prižnico, kakoršna bi pristojala vsaki, še tako imenitni hiši Božji. Tudi farovž je on predelal.

Ta cerkev je posvečena čistemu spočetju Device Marije. (Le petero farnih cerkva je v naši škofiji posvečenih neomadežanemu spočetju Matere Božje.) Da so pobožni Dolenjci še v poprejšnjih časih imeli veliko zaupanje na priprošnjo Marijino v Zagradcu, kaže stara slika nad zakristijskimi vratmi. Na tej podobi gredó verniki v procesiji k Zagraški Materi Božji. Zapisano je: „Ex voto. 1777.“

Pripovedujejo, da je pred več leti pastir na paši zgubil svojo živino. Iskali so jo sem ter tje cele tri dni, povpraševali po sosednih vaseh, ali vse je bilo zastonj. Zdaj obljubi gospodar Materi Božji v Zagradci poseben dar, ako bodo našli živino. In glej! našli so vso živino v neki rupi. Ljudje še zdaj nosijo v dar voščene podobe ljube živinice; pa tudi roke, noge ali podobe malih otrok.

Največji shod je na praznik vnobovzetja Device Marije; tudi o mali maši in v adventu pride mnogo tujih ljudi. (Spis. g. župn. J. Krašna.)

4. Primskovo.

Primskovo je vas v dolini. Nad vasjo je hrib, ki je 606 metrov nad morjem in se mu pravi: Gradišče. Tukaj bil je tabor zoper turške navale. Zraven grada, ki je zdaj prenarejen v farovž, so bile v taboru žitne kašče, kleti in druge shrambe, kamor so ljudje v sili pribežali, živež in živino pospravili. Okoli tabora je bil močan zid in več stolpov, skozi zid pa luknje za obrambo. Pod zemljo je bil zidan izhod, po kterem so ljudje v dolino po vodo hodili, ako jih je sovražnik oblegel. Pripovedujejo, da Turk ni mogel priti do cerkve. Prišel je le do vasi in tu so mu konji pocepali.

Tu so tri cerkve. Perva, zdaj zapuščena, kapela svetega Petra, druga svetega Nikolaja in tretja je posvečena rojstvu Matere Božje. Bila je tukaj nekdaj velika Božja pot. Od vasi pod cerkvijo se začne Kalvarija, sv. križev pot. Odkar se je pa na Zaplati nad Čatežem pričela nova Božja pot, so ljudje Primskovo opustili. Le o mali maši je še velik shod iz bližnjih in daljnih krajev. Razgled iz Gradišča je zares prelep in mikaven.

Gospod župnik Humar mi piše, da je bila na Primskovem bratovščina svetega Avguština in svete Monike in župnik je imel oblast, blagoslavljati pasove, ktere so udje te bratovščine nosili. To je bila bratovščina Matere Božje, ki je bila združena z veliko bratovščino v cerkvi svetega Jakoba v Boloniji na Laškem. Zatiški opat Franc Ksaver Taufrer je leta 1772. takratnemu župniku podelil oblast, blagoslavljati te pasove.

5. Žalostna gora pri Mokronogu.

Med Marijina Božja pota po Dolenjskem se v pervo versto šteje „Žalostna gora“ pri Mokronogu.

Na zahodni strani Mokronožkega terga se vzdiguje prijazen hrib, na kterem stoji mična cerkev, posvečena žalostni Materi Božji. Zato temu hribu pravijo: „Žalostna gora“. Pri tem Marijinem svetišči je zares mikaven razgled po okolici, ki se po pravici prišteva najlepšim krajem Dolenjske. Vendar daljnega razgleda tukaj ni; ker vse strani zapirajo bližnji hribi. Spodaj je precej čeden terg, ki šteje do 800 prebivalcev. Njegov začetek sega v starodavne čase. Na holmcu nad farno cerkvijo stoji starinsk grad, kteri je bil lastnina svete Heme, ki je umerla 1045. l. Še imajo v gradu majhen črevelj svete Heme, kterega sem te dni v rokah imel. Je iz belega usnja, lepo nazobčkano obrobljen; ima precej visoko peto sredi stopala, pa pod persti ravno tako visoko podlogo. Ta koroška kneginja je darovala terg in grad Kerškemu nunskemu samostanu na Koroškem. Ko je bila pa Kerška škofija ustanovljena, dobila je tudi Mokronog v last ter ga je imela do leta 1616. To leto je bil grad prodan gospodu Maherčiču, od kterega ga je kupil Ern. Mih. pl. Scheerenburg, ki je 1649. l. ustanovil Mokronožko faro. Poprej so jo preskerbovali Trebeljski, včasih pa Št. Rupertski vikarji.

Na severni strani „Žalostne gore“ je prelepa Št. Rupertska dolina. Skoraj v sredi se vzdiguje najlepša gotiška cerkev na Kranjskem, posvečena svetemu Rupertu. To veličastno cerkev, ktero so nevedneži neusmiljeno zamazali in popačili, je slavnoznani župnik gospod Vinc. Vovk, poprej dekan v Metliki, postavil v nekdanjo lepoto nazaj.

Na severo - zahodni strani je Vesela gora, ktero kinča zopet prezala cerkev z dvema zvonikoma in s štirimi slikanimi kupolami, ki ima svoj začetek od leta 1723. in je bila 1735. slovesno posvečena sv. Frančišku Ksaverju. Bila je tukaj prav znamenita Božja pot, ktero je oskerbovalo več duhovnikov.

Krog in krog ‚Žalostne gore‘ se verstijo zeleni grički in vinske gorice, med njimi vasi, beli gradiči in po holmcih lepe cerkve, kterih od tukaj našteješ do 20; vse ti oznanjujejo pobožnost nekdanjih prebivalcev. Od severa sem pa ponosno gleda stari Kum, poglavar dolenjskih hribov.

Žalostna gora pri Mokronogu.

Verh „Žalostne gore“ je romarska cerkev Matere Božje. Kaj je bilo povod, da so tu zidali cerkev, ni znano, ker leta 1681. so zgorele stare listine, bi bi bile morebiti kaj vedele o tem. Letnica nad stranskimi vratmi kaže 1697. Mogoče, da so ta vrata takrat prebili, ker je dohajalo obilno romarjev; ker že 1675 je bil postavljen veliki altar, kterega je daroval takratni posestnik Mokronožke grajščine, baron Janez Danijel Kajzel s svojo soprogo. Kje je bil altar delan, se ne ve. Dokaj lepo delo je iz černkastega marmorja. V tronu je podoba žalostne Matere Božje z mečem v persih; na kolenih ima mertvega Sina. Ta podoba je prav umetno napravljena. Velika bolečina in serčna tuga se prav živo bere na Marijinem obličji. Kolikor bolj jo človek gleda, toliko bolj mu gane serce. Pravijo, da je podoba iz belega marmorja. Ali v tisti nesrečni dobi, ko je smel vsak mazač vse pomazati, so jo prevlekli z raznimi barvami. Škoda, ker imamo malo tako krasnih kipov v naši domovini. Obok nad altarjem je obdan s čednimi slikami žalostnih skrivnosti Matere Božje. V sredi se vidijo menihi v sivi obleki, ki so sedmeri začetniki reda servitov. Ljudje pravijo: Tu je sedem „štiftarjev“.

Cerkev ima še druge štiri altarje, ki so posvečeni: Sv. Jožefu, sv. Jerneju, sv. Peregrinu in sv. Apoloniji.

Kaj ponosno kipi kvišku 21 sežnjev visoki zvonik, ki je bil l. 1875. na novo krit s cinkom. V njem so štirje zvonovi; veliki ima blizo 24 centov.

Kaj posebnega pri tej Marijini cerkvi so svete stopnice, ali kakor jih ljudstvo rado imenuje, *„svete štenge“*, ki so na izhodni strani, nekoliko niže od cerkve.

Te svete stopnice so iz černega kamena. Stopnice pomenijo tistih 28 stopnic v Pilatovem dvoru, po kterih je šel naš Zveličar Jezus Kristus, neusmiljeno bičan, s ternjevo krono na glavi, z rudečim zaničljivim plajščem ogernjen, da ga je Pilat zdivjanim Judom pokazal, rekoč: „Ecce homo!“ — „Glej, človek!“ Tiste stopnice, ktere je Gospod s svojo presveto Kervijo posvetil, so v Rimu nasproti Lateranski cerkvi v prelepi cerkvici, v kteri se hrani največ koščic svetnikov Božjih.

Po Slovenskem so štiri take svete stopnice. Perve so pri svetemu Joštu nad Šmartnem pri Kranji; postavljene so bile leta 1751. Druge so v Gradu pri Mirnem na Goriškem, postavljene leta 1757. Tretje so na „Žalostni gori“ pri Mokronogu, postavljene leta 1767. In četerte so pri Novištifti nad Ribnico, postavljene leta 1780.

Te svete stopnice na „Žalostni gori“ so bile po velikem daru župnika Kastelica leta 1872. prenovljene; le škoda, da ne po kaj srečnem in primernem načertu. V vse stopnice so vdelane svetinje — koščice svetnikov. Ves obok je ozaljšan s čednimi slikami, ki kažejo Jezusovo prebritko terpljenje od zadnje večerje do njegove smerti, ki vernega romarja opominjajo, s kakšnim duhom in s kakšnimi čutili naj obišče svete stopnice. Verh svetih stopnic je kapela, v kteri se večkrat bere sveta maša. Nekdaj se je tukaj vsak petek opravljala sv. maša in altarček je imel svoj privilegij.

Pravijo, da je te svete stopnice napravil Mokronožan J. Lukman; drugi ga imenujejo Lukekovega Jerneja iz Mirniške fare, ki se je pisal Jernej Grošelj. Ta je bil na morji v veliki nevarnosti; ko je po svoji kupčiji prišel po širokem morji do mesta Almeria v Andalusiji, nastal je velik vihar 28. vinotoka 1755. Njegov tovariš Martin Strombelj je vergel verv okoli kamenitega stebra pri kraji. In mornarji so za verv potegnili in vsi zavpili: „Marija na Žalostni gori češčena, pomagaj nam ti!“ In pri tej priči je kupčijska ladija splavala v varno zavetje in rešeni so bili. En košček tiste vervi so prinesli seboj v vedni spomin, ki še zdaj visi na ženski strani velicega altarja. (Tako se bere v starih zapisnikih v bukvarnici bar. Avgusta Cojz-a v Zaverhu.)

Po pismu svetega očeta Leona XIII. pisanem 1. svečana 1881 zamore vsak verni kristjan zadobiti popolnoma odpustek trikrat na leto po prejetih svetih zakramentih, ako klečé svete stopnice obišče in pobožno opravi navadne molitve za odpustke; ravno tako, kakor da bi obiskal svete stopnice, ktere so v Rimu.

Po bregu doli od svetih stopnic so postavljeni štacijoni, v kterih so naslikane sedmere žalosti Matere Božje. Zadnji dve žalosti ste naslikani na zid pri svetih stopnicah. Izdelal je te slike M. Koželj iz Kamnika leta 1862.

Na to prijazno goro k Materi Božji sedem žalosti kaj radi zahajajo bližnji in daljni Dolenjci ter tako posnemajo svoje verne prednike, ki so v prejšnjih časih semkaj romali, kakor pričajo mnoge obljubne podobe, kterih je še več po cerkvi obešenih. Tu ti kaže podoba bolnika, ki zaupno obrača svoje oči v žalostno Mater Božjo; tu zdihuje žalostna mati zraven bolnega otroka; na drugi podobi vidiš, kako ogenj razsaja in ljudje roke stegujejo proti nebeški kraljici. Izmed vseh je znamenita tabla, ki visi za altarjem in kaže dva čudna dogodka iz leta 1683. V stari, prav revni nemščini se bere, da je Andrej Koren, rojen v Mokronogu, ta-

krat pa črevljar in vojak v Petrinji (v vojaški granici) z nekim drugim Petrinjcem prišel na Žalostno goro na Božjo pot. Primerilo se je, da so v neki praski ujeli Turki tega Petrinjca, kterega so po turško v železje uklenili in v ječo vergli, od koder ni bilo nobenega upanja rešitve. Tu se spomni, kako je črevljar pripovedoval o čudežih na Žalostni gori; zato se zaobljubi, da bo romal na Božjo pot na Žalostno goro, ako ga Marija reši. In glej čudo! Železje in verige odpadejo, vrata se mu odpró, mimo speče straže gre, srečno prebrede reke in vode. In akoravno so ga že sledili, pride s pomočjo Matere Božje v Petrinjo ter veselo pripoveduje svojo rešitev onemu črevljarju, od kterega pa zve, da je bil tudi on med tem za vročico nevarno zbolel in se je na Žalostno goro obljubil ter se mu je koj tisto uro zboljšalo. Oba sta potem od Petrinjske gosposke dobila poterdilo teh dogodb in privoljenje, da smeta iti na Žalostno goro na Božjo pot. Dva dni sta tu ostala in bila pri svetih mašah, ki sta jih brala gospod Janez Šrot, ondotni vikar, in pa gospod Janez Jenšak. V dokaz vsega tega sta prinesla seboj to podobo.

Vse to nam spričuje, kako se je Marija vselej skazovala pomočnico tistim, kteri so se jej priporočevali.

Da bi se češčenje žalostne Matere Božje med pobožnimi Slovenci razširjalo, ustanovil je vikar Jožef Widmajer bratovščino sedem žalosti Matere Božje. V to je privolil o. Romuald Hueber 7. rožn. 1730. Ta je bil „vicarius generalis per Germaniam“. Poterdil pa je to bratovščino Petinjski ali Pičanski škof Jurij Franc pl. Marotti, ki je bil ob enem prošt Novomeški in poseben častilec Matere Božje. On je slovesno kronal podobo Matere Božje na Tersatu in na Sveti gori. Obnovljena je bila ta škapulirska bratovščina leta 1844. na prošnjo župnika Kosa. Vsak ud dobi škapulir in podobico žalostne Matere Božje in moli vsak dan sedemkrat Očenaš in Češčenasimarijo v čast sedem žalosti Matere Božje. Ako se po smerti kterega uda tablica nazaj prinese, zvonijo mu za smertno uro. Prednik servitov, oče Mihael Franc Strigeli, je 22. mal. travna župnika Kosa in vse njegove naslednike pooblastil, da smejo blagoslavljati škapulirje, podobice, križce in molke z odpustki svete Brigite.

Škapulirska bratovščina ima v tej cerkvi razun svojih praznikov še odpustke vsako mlado nedeljo, to je pervo nedeljo po novi luni. Ob teh nedeljah zvoni o solnčnem zahodu devet oddelkov za mertve ude te bratovščine.

Na Žalostni gori je torej shod vsako mlado nedeljo. Takrat je po stari navadi oboje duhovno opravilo na gori; sicer je le zjutranjo opravilo tukaj, ob 10. pa v farni cerkvi svetega Egidija v tergu. Največji shod pa je v nedeljo pred godom svetega Jerneja. Takrat se zbere na tisoče romarjev. Ne le Dolenjci, tudi Štajerci, Hervatje, Belokranjci, Kočevarji in tudi zedinjeni Vlahi pridejo „Bogorodnico“ počastit. Daljni romarji se zbirajo že v četertek, nekteri s križi in banderi, ktere duhoven sprejme ter jih med petjem lavretanskih litanij, med slovesnim zvonenjem pelje v cerkev žalostne Matere Božje, kjer je sveti blagoslov. V četertek in v petek zjutraj gre več kerdel naprej na Zaplaz pri Čatežu k preblaženi Devici, kjer je tudi takrat velik shod, in od Zaplaz se vernejo v celih trumah na Žalostno goro, kjer se obhajajo slovesne pobožnosti. V saboto zjutraj ob 10. je sveta maša z blagoslovom. Popoldne ob treh je procesija ob štacijonih žalostne Matere Božje, pri kteri se nosi oblečena podoba škapulirske Matere Božje, ki je navadno v cerkvi na ženski strani. To je

še ostanek nekdanjih bratovskih procesij. Pri vsakem štacijonu ima mašnik ogovor z ozirom na dotično žalost Matere Božje do ljudstva, kterega je vse polno po gori. Ob petih ste dve pridigi ob enem, ena v cerkvi, druga zunaj cerkve v lopi pred zvonikom. Potem so pete litanije. V nedeljo ste ob šestih zopet dve pridigi in sveti maši ob enem, ker se tudi v lopi postavi primeren altar.

Nekaj posebnega vidi tujec na večer pred to nedeljo, ko se mrak naredi. Od cerkve sem se pomika dolg obhod. Vsak romar ima svojo gorečo svečico v rokah; možki so odkriti, dekleta imajo vence na glavi. In tako se pomikajo proti farovžu in na travnik pod goro. Znanci enega kraja se skupaj zberó in tako vsak oddelek za se razne pobožne pesmi poje ter se naprej pomika po mnogih ovinkih, kakor jim načelnik kaže. V nočnem mraku in v mirni tihoti se to res mikavno vidi in sliši. Pravijo, da „vertec igrajo“. Ta navada se je menda iz Štajerskega sem preselila, ker so voditelji te pobožne narodne igre večjidel od tamkaj.

Večina daljnih romarjev se po jutranjem opravilu poslovi od žalostne Matere Božje ter se poda proti svojemu domu.

Blagor njim, kteri iz pravega namena obiskujejo in zvesto častijo našo ljubo Mater Božjo. Marija, ona dobra naša Mati, jim bo vse obilno povernila. (Zgodnja Danica. 1881.)

6. Zaplaz.

„Zaplaz“ — to ime vsak veren Dolenjec kaj rad sliši. „Zaplaz“ je zdaj najbolj sloveča Božja pot na Dolenjskem. Kakor večjidel vsa nebeški kraljici posvečena svetišča, leži tudi „Zaplaz“ na zares prijetnem griči sredi Dolenjske, od koder se vidi daleč na okoli. Fara Čatež je postala 1885 še le stoletna in ta kraj, kjer stoji farna cerkev, se imenuje „Plaz“. Nad Čatežem se vzdiguje griček „Zaplaz“ ali tudi „Zaplate“ imenovan.

Sedanji župnik, gospod Karol Hofer, mi je poslal zares mikaven popis te Marijine Božje poti. Po tem skerbno nabranem gradivu nimamo prav gotovih naznanil o začetku te Božje poti. Med ljudstvom so sporočila, nad kterimi se verni kristjan ne bo spodtikal.

Zaplaški griček je bil nekdaj ves z germovjem preraščen. Pobožen mož je hodil na ta griček kole sekat in plastje delat za svoj vinograd, ker tu že obrodi tertje. Neki dan najde verh grička v germovji majhen kipek Matere Božje z Jezuščekom na naročji. Pobere in vzame ga seboj domu ter ga v svojo skrinjo shrani. Drugi dan nadaljuje svoje delo; pa najde prav na tistem kraji zopet tako podobico. Zopet jo shrani v svojo skrinjo. Tretji dan se zgodi ravno tako. Vesel, češ, zdaj imam tri lepe podobice Matere Božje, hiti domu, da bi tretjo podobico primeril pervima dvema in videl, so li vse tri enake. Ne najde pa pervih dveh nikjer, dasi prav skerbno išče in vse premeče po svoji skrinji in po vsej hiši. Poprašuje tudi domače, ali nihče ne ve nič o teh podobicah. Čudno se mu to zdi in premišljuje, kaj bi to bilo. Naposled vendar zadnjo podobico shrani v skrinjo ter skrinjo skerbno zaklene. Podobico pa je nekoliko zaznamoval. Zopet gre sekat na griček. In ko pride verh grička, že zopet zadene na tako podobo, ki je bila na ravno tistem kraji, kakor prejšnje dni. Ko pa zapazi tudi narejeno znamenje na podobici, spozna, da je prav tista podobica, ktero je že trikrat v svojo skrinjo zaperl. Svet strah ga obide. „Čudo je to!“ reče. In mož dene z vsem spoštovanjem čudodelno podobo na vzvišen kraj ter napravi šotor iz vej; pogosto hodi molit v ta šotor in častit Mater Božjo

in njenega Božjega Sina. Nekaj časa pozneje mu žena na porodu smertno zboli. Mož jo zaobljubi k tej čudoviti podobici v šotoru in žena precej ozdravi. To hitro ozdravljenje in nenavadna prigodba z najdeno podobico se urno zve in kmalu na vse kraje razglasi. V raznih težavah in potrebah se ljudje zatekajo v ta revni šotor ter iščejo in tudi najdejo pomoč pri Materi Božji.

Posebno je pa to novo Božjo pot povzdignila čudna prigodba, ktero je po ljudski pripovedki v mični pesmici opisal učeni in marljivi gospod dekan Peter Hicinger in jo v „Danici“ razglasil leta 1855. Pesmica pravi, da je šla uboga mati z majhnim detetom na naročji na Kum na Božjo pot. Tam je bilo sila veliko ljudi; v gneči so materi zadušili dete. Uboga reva tarna in joka ter nese svoje mertvo dete domu. Nikakor si ne more misliti, da bi se morala ločiti od svojega ljubčeka. Gre torej in nese mertvo dete na „Zaplaz“ v šotor, kjer so častili Marijino podobico. Vsa objokana položi dete pred podobico preblažene Device in milo prosi in zdihuje, naj jej mogočna nebeška kraljica mertvo dete zopet oživi. Žena ima živo vero in terdno zaupanje; zato prosi in prosi. In glej čudo! Dete zopet oživi.

Seveda je ta sloves šel daleč na okoli. Ali revni šotor se je kmalu poderl. Mož, ki ga je postavil, je berž ko ne tudi že umerl, ker nihče ne ve nič več o njem. Ljudje so pa vendar le še prihajali na griček, priporočat se nebeški kraljici. Ljudska pripovedka pravi, da so ljudje sem ter tje po germovji peklekovali in molili, ker po strohnelem ali podertem šotoru niso prav vedeli, kje bi svoje molitve opravljali. In zdaj, pravijo, je ljudem néma živina pokazala kraj prikazni Marijine podobice. Kedar se je namreč živina pripasla do „svetega kraja“, je obstala, kolena pripogibala in glave pobesila proti tlam. Na to napravi farne cerkve ključar sam lesen križ ter ga postavi na oni kraj, da so romarji imeli vsaj nekoliko znamenja, kje da si je Mati Božja izvolila prostor, da bi jo pobožni verniki častili.

To se je berž ko ne godilo o tistih žalostnih časih, ko so po naši ljubi domovini hoteli zatreti vse sveto, torej tudi Božja pota. Ključarja, ki je križ postavil, je hotela gosposka zapreti.

Iz gotovih virov, iz pisem, ki so shranjeni v Trebanskem dekanijskem arhivu, je razvidno, da je pred letom 1808. že dalje časa stala na tem mestu mala kapelica, ktero bi bili morali popolnoma podreti, kakor je bilo zaukazano od višje gosposke. In vendar pravi to sporočilo do c. kr. novomeške kresije, da se ta ukaz ni spolnil. Pa zakaj se ta hudi ukaz ni zveršil? Zakaj se ni poderla ta kapelica, ki je bila le tolika, kakor so navadna znamenja ob cestah in potih? Tega čudnoimenitno poročilo ne pové. — Med tem je prišla naša dežela pod francosko vlado, ki se za to kapelico ni zmenila; poročilo pravi, da je še rada videla pobožnost pri ljudeh. Marijino znamenje je imelo mir do leta 1813.

Dalje pravi to pismo, ki je pisano 16. malega travna 1825, da zavoljo nedostojnosti, ki so se godile pri pobiranji malih darov pri tej kapelici, je višja gosposka ukazala, da se je leta 1813. kapelica *zopet* poderla. (Poderli so jo pa, po moji misli, ker je bilo češčenje Matere Božje tej neverni gosposki hud tern v peti.) Vendar so podobo preblažene Device Marije prenesli v farno cerkev na Čatež. In ker sporočilo pravi, da so kapelo *zopet* poderli, so jo že pred letom 1813. enkrat ali dvakrat porušili ter je bila že v tretje vnovič zidana. Kaj je pomagalo vse to zatiranje? Ko je bila

poderta, je kmalu potem neko jutro na svojem navadnem mestu zopet bila sèzidana. Nihče ni vedel ali ni hotel povedati, kdo jo je postavil, da-si se je gosposka veliko trudila, popraševala in preiskovala. In pozneje, pravi to poročilo, je bila neko noč pri mesečni svetlobi z nova sèzidana, v tej obliki, kakor je zdaj (to je leta 1825.), pa po kom in na čegave stroške, o tem neče nihče vedeti. (Durch wenn und auf welche Umkösten, stellt man sich ganz unwissend, pravi dopisnik.) Pripovedujejo, da je ta imenitni (?) dopisnik hudo žugal in ostre kazni napovedoval gospodu župniku, ako bo le količkaj podpiral to „prazno vero“. Neki večer pa, ko se pelje proti domu, vidi z velike ceste na Zaplažkem griču prečudno svetlobo, prav nebešk bliščo. To ga je presunilo, da je jenjal zatirati in se ustavljati temu Božjemu delu. Neki drug visoko postavljen mož, ki se je hudo ustavljal romanju na „Zaplaz“ in je ukazal podreti kapelico, je hudo zbolel ter ga je gerdo tergalo po glavi. Njegova pobožna dekla ga skrivaj zaobljubi Materi Božji na „Zaplaz“. On hitro ozdravi. Dekla pa mu pové uzrok ozdravljenja. In gospod odjenja s preganjanjem ter sam, ves skesan, roma na „Zaplaz“.

Ker se je bila Zaplažka, vernim Dolenjcem toliko priljubljena kapelica že v tretje, in to še nekako po čudovitem ali pa vsaj skrivnem načinu iz grobelj vzdignila (in morebiti je bil poročevalec ravno eden teh dveh preganjalcev), je pisalec v svojem poročilu vendar toliko milostljiv, da c. kr. kresiji svetuje, naj to kapelo za zdaj pusti tako, kakor je — in statu quo — da se priprosto ljudstvo (das gemeine Volk), vendar preveč ne pohujša, ker že iz daljnih krajev kar vre (ordentlich strömt) le-sem, Mater Božjo počastit, in če bi se pri tem nahajali tudi kakovi malovažni predsodki. Vendar je le bolje, če ima ljudstvo kakove krive presoje, o čemur se da lahko podučiti, kakor pa, da bi imelo le mertvo vero, ali pa še celó nobene ne. Sicer pa konečno stavi predlog, naj bi se postavil na Čatež tak duhovnik, ki bi vedel romarje in domače farmane tako umno (?) voditi, da sčasoma vse to romanje mine samo ob sebi. (Ni bil li to zares čuden svetovalec?)

Toda preganjanja še ni bilo konca ne kraja. Ohranjeno pismo višje gosposke 19. velicega serpana 1825 ostro zaukazuje takratnemu župniku (lokalistu), da mora vse dohodke in imetke Zaplažke pripisati in vračuniti Čatežki farni cerkvi in da ne sme biti za Zaplaz nikakoršnega priporočila ali oserčevanja, k večjemu sme biti gori mala navadna pušica ali skrinjica za darove, ako bi še kdo gori hodil.

Ali tega se pobožni častilci Matere Bože niso bali. Vedno več romarjev je prihajalo na „Zaplaz“. In za Božjo čast in za vredno češčenje ljube Matere Božje ves vneti gospod župnik Matija Košak celó prosi v. č. škofijstvo, da bi mu privolilo, zidati čedalje bolj rastoči množini romarjev primerno in češčenju preblažene Device pristojno cerkev na „Zaplazu“. Ali ta lepi namen je bil zatert. Neko poročilo 27. velicega travna 1830 je to preblago početje s tako černimi barvami oslikalo, s tolikim blatom ometalo, da bi se morala še stara kapelica podreti.

Poznejši hudi ukaz celó zapoveduje, da se mora podoba Matere Božje zopet prenesti v farno cerkev in vse — pa čisto vse, kar pride Zaplazom ubogaime, sme se le za Čatežko cerkev oberniti, oziroma vse v Zatično (an die Vogtei) odrajtati, tako da bi se kapelica še popravljati ne smela, da sčasoma sama razpade in te „bedarije“ same ob sebi jenjajo.

Višji ukaz 17. vel. travna 1839 celó žuga, da ne bo svete birme na Čatežu, ako ondotni župnik vsega nespodobnega

počenjanja (alle Unfüge) na Zaplazu ne ustavi. Neznano veliko so prestali tukajšnji duhovni pastirji zavoljo tega svetišča, kterega je izvolila nebeška kraljica. Največ je prestal gospod Matija Košak. Z Gemalielom pa je rekel: „Če je to od Boga, ne bote mogli razdreti.“ (Ap. dj. 5, 38.) In zares! Naposled zmaga vendar pravična in sveta reč. Če tudi ono nespodobno (?) počenjanje na Zaplazu ni jenjalo (nasprotno, število romarjev se je bolj in bolj množilo), pride vendar leta 1845. pokojni velečastiti knezoškof Anton Alojzij na Čatež, farno cerkev posvetit in zakrament svete birme delit.

Pri tej priliki se je lahko sam osebno prepričal in pozvedel, da se na Zaplazu ne godé nobene nespodobnosti in nikakoršne nepristojnosti, kakor mu je bilo vse le černo popisano. Kmalu potem je na vloženo prošnjo dobil gospod župnik Matija Košak privoljenje, da sme zidati večjo, novo kapelico na čast Materi Božji.

Poprejšnja kapelica je bila tudi zidana; prav prijazna, z zvonikom brez zvona. S škodljami je bila krita. Notranji prostor je bil dva ali tri sežnje velik. V majhnem altarčku za šipo je stala lesena, v svilnato krilo oblečena podoba Matere Božje z Jezusčekom na naročji. Ta podoba je bila berž ko ne ponarejena po pervotni podobici, ktero je pobožni mož v germičku tolikrat našel. Da se o pervotni podobici nič ne ve, ni čudo, ker pri tolikem preganjanji je bila sem ter tje prenešena, morebiti celó pokončana. Te lesene podobe pa omeni že gori navedeni dopis leta 1825., ki pravi, da v kapeli je primeren altarček s prav čedno (recht schön gestaltet) podobo Matere Božje z Detetom na levi strani.

Ako to nasprotovanje in tolike zapreke premislimo, moramo spoznati, da je to Božjo pot uravnala nebeška moč in da je na priprošnjo Marijino temu kraju podeljena in skazana posebna milost Božja. — Ko je gospod Matija po tolikem opoveranji vendar dobil privoljenje, da sme zidati novo kapelo, se je urno lotil dela. Postavil je od perve kapelice proti severo-zahodu novo cerkvico brez zvonika, s korom za pevce; vendar ne dokaj prostorno. In to leta 1848. dodelano kapelo je takratni slikar Kurc žl. Goldenstein v letih 1850. in 1851. vso na opresen zid s podobami iz življenja preblažene Device Marije naslikal. (Po oboku pri velikem altarji je še nekaj teh slik. Na sredi je kronanje Marije. Na štirih oglih: Oznanjenje Devici Mariji, obiskovanje Elizabete, rojstvo Gospodovo in prikazen po vstajenji.) Leta 1855., 5. malega serpana, bila je ta kapela tudi blagoslovljena ter se je smela v njej služba Božja očitno obhajati. Bil je takrat na Čatežu gospod Jurij Kobe župnik. Blagoslovil je kapelo Trebanski dekan, gospod Jožef Rozman. In tako je bila ta Božja pot še le takrat od duhovske gosposke poterjena. Kedaj bo z odpustki obdarovana in bo tako stopila v versto starih in znamenitih romarskih cerkev, to bo mogočna kraljica, tako upamo, o svojem času preskerbela.

To kapelo je začel — pa ne srečno — prezidavati in prenarejati pokojni župnik Jožef Gregorič že leta 1866. Dolgo je zidaril in veliko je zazidal, da se ne ve, kedaj se bo moglo kaj zdatnega in visokemu namenu primernega napraviti.

Ljudstvo ima v časti dve podobi. Ono, iz lesa izrezano, ki je bila poprej v mali kapelici svilnato oblečena, ki so jo pervotno častili. Škoda, da so jo nemodri podobarji predelali, pobarvali in pozlatili in jo postavili na tabernakelj velicega altarja. Takih podob bi pač ne smeli prenarejati. Drugo podobo je na platno naslikal Goldenstein. Ta je stala v novi kapeli na velikem altarji. Zdaj je na stranskem

altarji, na ženski strani. Gosposki romarji obujajo svoje zaupanje posebno pred to sliko. Kmetiško ljudstvo in stareji romarji pa raji pred staro leseno podobo, če tudi ni več tako milo mikavna, ker je nespametno prenovljena. Oboji storé prav.

Romarji dohajajo le-sem skoraj da celo leto, še po zimi. Od velike noči pa in do vseh Svetih mine malo kteri dan, da bi ne bilo nikogar, obiskat Zaplažko kapelico. Prav veliko ljudstva pride: Binkoštni pondeljek, o Petrovem, o veliki maši, dan pred malo mašo, o svetem Mihelu, na roženvensko nedeljo. Pa vse te shode presega petek po prazniku vnebovzetja preblažene Device Marije. Takrat priroma pobožnih Marijinih častilcev tri, včasih nad štiri tisoče. Ves griček je poln vernih Slovencev. Kaj tako ginljivega, tako spodbudnega, tako sveto veselega se malokje in tudi malokdaj vidi. Posamezno, v trumah, v dolgih verstah, v slovesnih procesijah z zastavami in banderi, glasno moléč ali ubrano prepevajoč prihaja ljudstvo, pozdravljeno z milim zvonjenjem farnih zvonov, iz raznih krajev Kranjskega, Štajerskega, celó iz Koroškega. Pervi pridejo v četertek popoldne, večjidel Beli Kranjci. V petek okoli poldneva poglavitna truma; na večer poslednji. V petek na večer ob šestih je pridiga, potem pete litanije Matere Božje. Veličastno je slišati, kako navdušeno tisočeri glasovi vendar milo ubrano kličejo: „Češčena si Marija Ti!“ Vernega kristjana nehoté polijejo solze pobožnega veselja. Tudi tu je znamenito gledati mladino, „vertec“ igrajočo. Drugi dan, v saboto zjutraj, je peta sveta maša na Zaplazu. Po tej sv. maši v kapelici se vsuje ljudstvo po kerdelih, kolikor moč iz enega kraja skupaj, po gričku doli proti farni cerkvi. Kakor velike reke slap, kakor uredjena, prava duhovna vojska, eni glasno molijo, drugi ubrano pojejo, s križi in zastavami, se vije dolga in nepretergana versta pobožnih romarjev od kapelice doli po širokem potu k poslovilni Božji službi v farno cerkev. Četa za četo, kerdelo za kerdelom, ne paromo, ampak po vsej cesti. Pervi so že v pol ure oddaljeni farni cerkvi, poslednji še na Marijinem gričku. Zares ogromna množica, ki sčasoma napolni vso cerkev in ves precej prostorni kraj pred cerkvijo. Ko pa je pridiga in slovesna služba Božja z blagoslovom končana, zgine urno vsa ta velikanska truma Marijina, dejal bi, kakor da jo sapa odpihne. Največ njih roma na Žalostno goro pri Mokronogu. — Naj jih Zaplažka Mati Božja vse spremlja po vseh potih in pripelje vse v sveti raj!

Kar se tiče čudežev, ki so se bili na priprošnjo preblažene Matere Božje zgodili, ni ravno kaj posebno slovitega zapisanega. To pa je gotovo, da dve tretjini romarjev pridete na Zaplaz, da se ljubi, mogočni nebeški kraljici zahvalite za prejete dobrote, ali pa, da njeni materini prošnji izročite in potožite svojo nadlogo in britkost, naj si bo v dušnih ali telesnih potrebah. Priča temu so najete sv. maše v Zaplažki kapeli, pa tudi darovi in zaobljubljene podobe, ktere pobožni verniki po stenah Marijine kapele obešajo. Torej, če tudi slepi ne pregledujejo in kruljevi ne shodijo, vendar neštevilno bolnih in drugače stiskanih je doseglo tukaj, ali od todi po zaobljubi, posebne milosti po Marijini priprošnji. Stariši priporočajo razuzdanega sina ali hudobno hčer, in poboljšata se. Žena zdihuje za zapravljivega, zdivjanega moža, in predrugači se. Cela hiša priporoča in zaobljubi ljubljenega bolnika in Zaplažka Mati Božja mu izprosi ljubeznjivo zdravje. — Leta 1875. je prišla le-sem silno užaljena gospa. Njen mož, sicer dober, ni kar več maral za njo. Prešlo je več tednov, da ni spregovoril ne ene prijazne besede ž njo. Kar je

mogel, je osorno rohnel. Gospa je bila dva dni na Zaplazu. Vsak dan je po več ur molila in zaupljivo zdihovala v Marijini kapelici. Potolažena se verne nazaj na svoj dom. In glej čudo! Mož jo lepo sprejme, je vedno prijaznejši do nje ter jo zopet ljubi, kakor takrat, ko sta se vzela.

Velikrat se je zgodilo, da marsiktera nadloga ali težava je jenjala prav tisto uro, ko se je v Marijini kapeli v ta namen presveta maša opravila. Posebno matere imajo veliko zaupanje na Mater Božjo na Zaplazu; berž ko ne zavoljo čudeža, ki se je v pervih časih tega Božjega pota zgodil, da je ono mertvo dete zopet oživelo.

Pa ne le priprosto ljudstvo ima veliko zaupanje na Zaplažko Mater Božjo. Tudi gosposkih romarjev pride prav veliko na Zaplaz. Plemenitih grofov, celó knezov prihaja iz bližnjih in daljnih krajev le-sem, da opravijo svojo pobožnost in se nebeški kraljici priporočé, kar pričuje med drugim zaobljubljena podoba, ktero je blagorodna grofica Barbotova iz Rakovnika sama naslikala in darovala Materi Božji, v zahvalo za neko prejeto dobroto. In obnašanje teh romarjev — čast njim! — je vselej prav spodobno. Če tudi nekteri pridejo na prijazni griček se razveseljevat, ali vendar ni slišati nobenih nerodnosti. Vselej se lepo poslovijo od rožne Device.

Že postarni gospod piše: „Še kot dijak sem slišal večkrat prav iz gosposkih ust: Ne vem kako je? Saj povsodi lahko Boga molimo, vendar ne poznam kraja, kjer bi se tako lahko, pobožno in ginjeno molilo, kakor na Zaplatih. Iz svojih mladih let vem“, pravi, „da sem bil vselej srečen pri javnih šolskih izpitih, kedar sem se priporočil ali zaobljubil Zaplažki Materi Božji. Da, prav verno sem mislil, da šolskega leta ne bom dobro doveršil, ako ne grem o šolskih počitnicah vsaj enkrat na Zaplaz. O, in kakšni občutki so polnili moje serce o taki priliki! In to ne le v otročjih letih, temuč tudi še, ko sem bil v višjih šolah.“

Naj še nekoliko besed postavim o čudnem studencu na tem Marijinem griči. Verno ljudstvo mu pravi „žegnani studenec“ ter ima veliko zaupanje na njegovo vodo, ki pa ni ravno prav dobra za pijačo. Nosijo jo celo leto v daljne kraje ter jo rabijo sami ali jo drugim delé. Tej vodi pripisujejo zdravilno moč, zlasti za oči. V to spričevanje stoji zraven vrelca iz železa vlit križ, kterega je napravil tukajšnji rojak, zdaj bivajoč v Ljubljani, v zahvalo, da je s pomočjo te vode na priprošnjo Zaplažke Matere Božje rešen bil hude očesne bolezni, ki mu je žugala vzeti vid.

Leta 1878. je bila tukaj pobožna gospica — teta župnikova. Oči so jo bolele, da, ko je solnce sijalo, ni mogla gledati. Nosila je zato temno barvane naočnice. Ko je zvedela o tem studencu, jela si je oči z vodo njegovo spirati; in kmalu ozdravijo oči popolnoma.

O tem studencu se to-le pripoveduje: Odrasel fant je pasel živino. Nekaj goved se mu zgubi. Išče in išče po Zaplažkem hribu, da ga noč prehiti. Tavaje okoli po temi, pride do tega studenca. Tu se mu zabliščí pred očmi. Zemlja se odpre ter mu kaže podzemeljsko jezero. V sredi jezera je silno velika in lepa cerkev s sedmerimi zvoniki. In glas od ondot mu pravi, da taka cerkev bo nekdaj stala na Zaplazu. Tudi zdaj še je videti taka cerkev v vodi, toda človek mora imeti za to posebno milost od Boga. — Zdaj je ta studenec čedno obzidan in pot do njega dobro popravljena.

Tudi druge pripovedke so med vernim ljudstvom. Stara pesem pravi, da na tem griči bo stala cerkev velika in čudo ljudi bo romalo k njej, ko bodo iz daljnih krajev prišli Marijo častit. Pa podzemeljsko

jezero bo prederlo, se razlilo in bo dve uri na okoli zalilo vso okolico. Samo Zaplažka gora s svojo lepo cerkvijo bo gledala iz vode. In ljudje, če tudi radi, ne bodo mogli do nje priti. (Menda po suhem ne?)

Ko so zidali pervi farovž na Čatežu, in ni bilo že nič slišati o Božji poti na Zaplazu, pa so hoteli voziti kamenje iz neke groblje na Zaplazu, ni mogel nihče kaj pripeljati na „Plaz“, kakor pravijo Kranjci, kjer je Čatež. Pravijo, da kamenje se je z voza pozgubilo, ali se je voz prebernil, ali se je kaj pri vozu polomilo, ali živina ni hotela peljati, ali je kaka druga zapreka bila. Ko duhovnik to sliši in vidi, pravi: „Pustite kamenje, kjer je, saj ga bote še gori vozili.“

Večkrat pripovedujejo ljudje, da vidijo čudovit žar nad Zaplazom. Mož veljaven, kteremu gre vsa vera in je doma iz Čateža, pravil je, da je, menda leta 1870., ležal neki poletni večer med mašami na klopi pred hišo ter je gledal proti Zaplazu. Ko bi trenil, zažari nebo nad Zaplažko cerkvico in nekaka posebna svetloba, v podobi zvezdne metle, se polagoma pomika z gore proti farni cerkvi ter ostane nekaj časa na nebu. On terdi, da je ta svit prav dobro videl, da je bil ves drugačen, kakor zvezde repatice, različen od bleska, kedar se zvezda uterne; tudi nikakor podoben meteoru (kedar svetinje leté). Bila je prečudno lepa svetloba.

Bog daj in ljuba Mati Božja, da bi ta Dolenjcem priljubljena Božja pot skoraj dobila dostojno, kraljici nebeški primerno svetišče.

7. Leskovec.

Leskovec je ena največjih fara na Kranjskem. Njeni župniki so stanovali do novejših časov v bližnjem Kerškem mestu blizo deroče pa bistre Save. Bili so imenitni gospodje. Nekteri so bili tudi kanoniki Novomeški, tudi prošti Novomeški. Valvazor imenuje med njimi tudi Cezarja žlahtnega Montopoli-ja, ki je bil škof Ansarienski, in Antona Marencija, ki je bil škof Petinjski in Teržaški.

Leskovska cerkev je posvečena Materi Božji sedem žalosti. Postavljena je ta cerkev v spomin velike zmage, v kteri so kristjani na priprošnjo Marijino premagali najhujšega sovražnika kerščanskega imena, ljutega Turka. Valvazor piše, da poprej je bila tukaj le kapela. Potem so deželni stanovi zidali novo cerkev. Poprejšnjo kapelo so imenovali „Mater Božjo na jezeru“. Hervatje, ki zlasti o vel. maši priromajo semkaj, jo še zdaj imenujejo „Majko Božjo na jezeru“. In bilo je, berž ko ne, tukaj res jezero. Prezbiterij in zakristija sta zidana na kolih, in dokler so okoli cerkve merliče pokopavali, nabralo se je v jami, ktero so na večer skopali, do druzega jutra pol jame vode, in sicer tudi ob suhem vremenu.

Imenitna v tej nekdaj romarski cerkvi je prižnica. Ona je še iz rimskih časov, izkopana najberž na Dernovem, kjer so mogočni Rimljani imeli svoje mesto Noviodunum. Izsekana je iz enega kamena. Prenovljena kaže letno številko MD, to je 1500. Ima pa gerb rodovine Aichelburgove. Le o prazniku vnebovzetja Device Marije je še velik shod. Pa tudi takrat je podoben bolj sejmu.

8. Stopno.

Roženvenska Mati Božja na Stopnem v Škocjanski fari je bila nekdaj jako obiskovana Božja pot. Ogerski Slovani so imeli posebno zaupanje do nje. Valvazor pripoveduje, da se je tu godilo več čudežev. Sedanja cerkev, na prijaznem griči sredi vinogradov in malih gozdičev, je 22 metrov dolga in 8 metrov široka. Pogorela je leta 1760. Zunaj cerkve na za-

hodni strani je zidana prižnica z letnico 1751. Po precej veliki ravnini pred prižnico je nekdaj pobožna truma Marijinih častilcev poslušala slavo in hvalo, pa tudi milost in dobroto nebeške kraljice. Konec ravnine stoji kapela, posvečena svetemu Petru, z letnico 1802. O prazniku svetega Petra in Pavla je še dan današnji procesija s presvetim Rešnjim Telesom iz Marijine cerkve do kapele in nazaj.

Tu je bila nekdaj roženvenska bratovščina, o kteri pa nisem mogel druzega zvedeti, kakor da je gospod Andrej Semen, Šmarješki kaplan, leta 1743. zapustil tej bratovščini 240 gld. Polovica obresti naj bi se rabila samo za obleko podobe Matere Božje na Stopnem, druga polovica pa, to je 6 gld., za 12 svetih maš, ktere naj se opravljajo vse čase vsako mlado nedeljo. Ti denarji so pred 100 leti zginili, da ni o njih ne duha ne sluha. Vendar bližnji verniki še radi hodijo na Stopno, Marijo častit.

9. Viniverh.

Dobro uro od Stopna proti poldnevu stoji Viniverh v fari Šmarješki. Posebnega tudi o tej nekdaj obilno obiskovani Marijini Božji poti na Viniverhu ne vem zapisati. Ali ker te bukve pišem v Šmarjeti, naj vendar vsaj kaj malega začerkam, kako so tukaj nekdaj Marijo častili.

Viniverh ima po pravici to ime. Vinogradi mu sežejo celó do verha, zlasti na poldanski strani proti starodavni fari Beli cerkvi. Zares prelep razgled je z Viniverha. Na desno proti Novemu mestu vidiš do Kočevskih hribov, na levo pa prelepo Št. Jernejsko dolino, čez Štajerske Brežice proti Zagrebu. Ta Viniverh ne rodi le veliko žlahtnih tert, on ima v sebi čudne starine. Ves hrib je poln okamenelih polžev in vsakoverstnih školjk. Sred hriba proti Novemu mestu so ajdovske gomile, na kterih so rastli mogočni hrasti, ktere so ravno kar poderli in stare gomile prekopali. V teh so našli starinske spominke, kterim učeni pripisujejo do dva tisoč let. Stare sulice, zares lične pepelnike (ena taka lončena posoda je tako velika, da derži dva mernika), posebno umetno napravljene verižice, zaponke in zaročnike; vse to kaže, da je nekdaj stanoval tukaj v umetnosti izurjen rod, ki je jako častil svoje ranjce.

Na tem Viniverhu so kristjani postavili dve cerkvi. Kedaj, tega nikjer ne najdem. Gotovo pa zgodaj, ker Belocerkevska fara, v znožji Viniverha, je šteta med perve fare na Kranjskem. Tu gori je stala ena cerkev, posvečena svetemu Volbenku. Ta pa je zgorela leta 1815. Niso je več zidali; vendar se še pozna, kje je stala. Druga, oni vštric, je posvečena Materi Božji in svetemu Jožefu. Ta cerkev je bila romarska cerkev do nesrečnih časov, o kterih so hoteli vsa Marijina svetišča po naši ljubi domovini zatreti. Na to Božjo pot so posebno radi romali Kočevarji. Koliko zaupanja so imeli pobožni Dolenjci na Mater Božjo in svetega Jožefa na Viniverhu, kaže to, da so trije možje: Janez Cerer, Martin Gregorčič in Janez Žitnik na svoje stroške dali vliti veliki zvon v Celji leta 1701.

V čednem, zdaj prenovljenem velikem altarji je lesena podoba Matere Božje z Detetom na naročji. Ta podoba se pa zakrije z drugo podobo, ki na platno slikana, kaže smert svetega Jožefa. To umetno delo je berž ko ne delo našega domačega slikarja Mencingerja, ki je svoje krasne podobe delal od leta 1740. do 1760. Akoravno je imel svojo desnico tako pohabljeno, da so mu bili vsi štirje persti vzraščeni čez palec, je vendar zares umetno in lepo vsako njegovo delo. Tista leta je živel v Šmarjeti kaplan, gospod Andrej Semen, ki je tudi (kakor za Stopno)

za Viniverhsko cerkev zapustil 50 cekinov; polovica obresti naj bi se obernila za svečavo, druga polovica pa za večne svete maše bratovščini Device Marije in svetega Jožefa na Viniverhu, in sicer na privilegiranem altarji. Ali tudi ti cekini so tako varno spravljeni, da nihče ne ve za nje. Koliko svetih maš se je bralo na Viniverhu za dušo tega gospoda, nikjer ne zvem. Tudi bratovščina Device Marije in svetega Jožefa je bila zaterta, njeni zapisniki uničeni; menda je bila že tudi nevarna (?). Vendar je ta bratovščina svetega Jožefa zopet ponovljena in vnovič vpeljana. Z glavno bratovščino pri svetem Roku v Rimu je bila združena ravno na god in praznik svetega Jožefa leta 1880., ko je bila že 6. sušca 1880 poterjena od v. č. škofijstva. V praznik varstva svetega Jožefa, tretjo nedeljo po veliki noči — 18. malega travna 1880 pa je bila z veliko slovesnostjo vnovič vpeljana.

V tej bratovščini si izvoli sleherni ud posebej en dan ali tudi več dni v letu, kedar hoče svetega Jožefa častiti in se mu posebej priporočevati za srečno zadnjo uro. Doslej so si izvolili udje te bratovščine do 12.000 dni. Vendar ta bratovščina ni zdaj na Viniverhu, ampak v farni cerkvi, kjer ima svoj bratovski altar.

Na Viniverh pa, če tudi ni več Božja pot, še pride večkrat v letu mnogo ljudstva, zlasti o veliki maši.

Imamo v fari še drugo, ravno tako čedno cerkev, posvečeno Materi Božji Karmelski, namreč v *Slapeh*. Tukaj je nekaj čednih slik na platno. Izverstno delo je velika slika nad zakristijskimi vratmi, ki kaže križanje Gospoda našega na gori Kalvariji. V tej cerkvi je tudi oblečena podoba Matere Božje na posebnem stojalu, ktero so o velicih shodih okoli nosili, kakor je bila to sploh nekdaj pobožna navada. Cerkev ima lepo kamenito prižnico, ki pa je nesrečno skažena z oljnato barvo. Berž ko ne je cerkev postavil Jurij Maškon, ki je bil posestnik bližnje grajščine Klevev-ške, in je bil tudi leta 1619. glavar Kranjski. Pokopan je v cerkvi 1628 in grobni napis pravi, da je bil ustanovnik cerkve. (Auctor templi.)

Poprej so imeli Frizinški škofje Klevevško grajščino, ktero jim je po sili vzel ogerski kralj Matija leta 1483., kakor piše Valvasor.

Da tukaj še zdaj preblaženo Devico Marijo časté, priča temu je, da je vsa fara od malega do velicega zapisana v bratovščino naše ljube Gospe presvetega Serca. Posebej v bratovščino Marijinega Serca je zapisanih 946. Bratovščina živega rožnega venca ima 18 rožic. Bratovščina rudečega škapulirja ima 193 udov. V bratovščino presvetega Jezusovega Serca je zapisanih 547. Potem imamo, po svetem misijonu obhajanem l. 1876., družbo poštenja. Družba mož šteje 346, družba žen 390, družba mladeničev 284 in družba deklet 326 udov. Bratovščina presvetega Rešnjega Telesa ima 205 udov. Bratovščina svete Uršule ima pet vencev; svetega Cirila in Metoda 106 in sv. Mohora 54 udov.

K vsemu temu daj, vsegamogočni Bog, svoj blagoslov na priprošnjo naše ljube Gospe presvetega Serca in njenega prečistega ženina svetega Jožefa, in na priprošnjo svete Marjete, svetega Petra in Pavla, svetega Mohora in Fortunata, svetega Cirila in Metoda in vseh naših patronov in na priprošnjo vseh nebeških prebivalcev, da bi oni, ki jih tukaj častimo in na pomoč kličemo, za nas tako dolgo prosili, da bi se mi vsi ž njimi v svetem raji večno veselili!

10. Marija pomočnica na Gorici.

Četert ure od farne vasi Poljanice je lepa prostorna podružnica pri Mariji po-

močnici. Bila je s pervega okrogla kapela, 7 sežnjev dolga in široka, s kupolo 6 sežnjev visoka. Prizidan je bil, ne ve se kedaj, prezbiterij, da zdaj meri cerkev 12 in pol sežnjev po dolžini. Spomina vreden je veliki zvonik, ki je precej širok in 13 sežnjev visok. V njem visijo trije lepo ubrani zvonovi.

Svet pripoveduje, da je neki gospod Lukenskega grada pri Prečini sèzidal to cerkev po obljubi, ktero je storil v nekem nevarnem boji z divjimi Turki, vendar gotovega o tem ni. V Korintskem slogu zidana cerkev ima tri altarje. V velikem je pet črevljev visoka podoba Marije pomočnice z Jezusčekom na naročji.

Nekdaj je bila to dobro obiskovana Božja pot. Tudi današnje dni se verniki radi priporočujejo Mariji pomočnici na Gorici. Še so precej veliki shodi velikonočni in binkoštni pondeljek. Nedeljo pred veliko mašo je največji shod in četerti je na male maše dan.

Da bi se še kedaj oživela tukaj stara Božja pot, je pač težko misliti.

Tudi v bližnjih *Čermošnjicah* je farna cerkev, posvečena Materi Božji v nebo vzeti. Zidana je že pred letom 1509. Čedna kupola jo kinča z dvema kapelama, kterih ena je posvečena roženvenski Materi Božji, druga pa peterim Kristusovim ranam. Tu je bratovščina živega rožnega venca na Dolenjskem, kolikor je meni znano, edina. O velikem Šmarnu in roženvensko nedeljo pride mnogo tujega ljudstva.

II. Podgrad in Stopiče.

Mater Božjo dobrega svèta Podgradom že več stoletij častijo verni Dolenjci. To duhovnijo so oskerbovali v začetku Šmihelski župniki. Šmihelska fara se je vila ob Kerki od Čermošnjiške fare na Kočevskem noter do Št. Jernejske. Vendar so že leta 1663. imeli svojega vikarja, ki se je pisal Lorenc Luže, na Mehovskem gradu. Ta Mehovski grad je bil nekdaj silno mogočen. Že leta 1198. je Mehovski grajščak Albreht se podstopil in napadel ogerskega kralja Belo III. ter mu siloma vzel nekaj krajev. Kedaj so v vasi Germ cerkev Matere Božje dobrega svèta postavili, ki je zdaj farna cerkev, se ne ve. Poprej je bila mala cerkvica na stermem hribu pod Mehovim, ki je o času Valvazorja še stala. O času mojega pastirovanja Pod gradom — leta 1870. do 1875. — smo napravili novo bandero po stari podobi, na kteri je Mati Božja z Detetom, spodaj pa trije možje v dolgih starodavnih suknjah, ki kažejo Marijo in prikazen ognja v Germu, kjer zdaj stoji farna cerkev. Tedaj so pripovedovali, da ta prikazen je vzrok pričetka čedne cerkve posvečene Materi Božji dobrega svèta. Stara cerkvica na Mehovem je imela tudi svoje pokopališče. Na razvalinah smo dobili mnogo kosti, ktere smo prenesli na pokopališče k farni cerkvi, ki se zdaj sploh imenuje „Podgradom“, menda zato, ker je precej niže, kakor je stari grad Mehovo.

K Materi Božji dobrega svèta so nekdaj radi romali Belikranjci, posebno bližnji Semičani. Velik shod je še zdaj v praznik presvete Trojice, ko ste ob 10. uri dve službi Božji ob enem.

Cerkev Matere Božje v *Stopičah* je zidal leta 1709. grof Janez Lorenc Paradajzar, posestnik Poganiškega gradú. Bil je poveljnik v Otočacu. V nekem boji s Turki je bil v veliki nevarnosti, ker je bil njegov konj že ranjen. V tej hudi sili obljubi, da hoče zidati cerkev Materi Božji v Stopičah. To dogodbo kaže slika, ki se hrani v Stopiški farni cerkvi. Na tej sliki kaže od Turkov napadani grof na podobo Matere Božje, rekoč: „Tista me je varovala v vojski.“ Ta grof Paradajzar je pri tej cerkvi ustanovil dohodke

enemu duhovniku, ki nima dolžnosti, pečati se s pastirstvom.

Tukaj je bila nekdaj bratovščina Marijinega usnjatega pasa, ali pasa sv. Monike, kakor na Primskovem.

Binkoštni pondeljek se shaja tukaj še veliko ljudstva iz bližnjih far.

12. Tri fare in Žeželj.

Na Metliškem imajo Belikranjci mnogo cerkva, posvečenih Mariji, Materi Božji. Imenitne so tri cerkve na Metliškem pokopališči. Vštric, eno za drugo, so tu postavili gg. templarji tri velike cerkve, pervo na čast prečistemu spočetju preblažene Device, srednjo na čast terpečemu Jezusu „Ecce homo“ (glej človek) in tretjo na čast žalostni Materi Božji. Le-ti templarji, ali kakor jim zdaj pravimo, „gospodje vitežkega reda“, so tukaj imeli tudi svoje stanovanje. Med veliko in malo mašo pride še mnogo ljudstva semkaj, zlasti bližnjih Hervatov in zedinjenih starovercev ali Vlahov.

Na drugem koncu Bele Kranjske, tudi za zeleno Kolpo, je na kaj prijaznem griči Mariji posvečena cerkev, nekdaj obilno obiskovana Božja pot *„Žeželj“*.

„Marija Žeželj“ je kake pol ure od Vinice na stermem griči. Iz Hervaškega, iz Bosiljeva, Ogulina in Modrošpotoka se domačim častilcem Matere Božje pridruži prav mnogo romarjev vsako mlado nedeljo in veliki in mali Šmarn. Posebno obilno obiskovano shodišče je na spomlad v nedeljo po Kristusovem vnebohodu in jeseni v praznik sladkega Imena Device Marije. Te dni je vse duhovno opravilo na „Žeželjnu“. Največ vernih romarjev je v jeseni. Že v saboto pred večernicami mergoli okrog cerkve truma pobožnih romarjev iz Ogulina, ki po golih kolenih dersajo okrog cerkve do trona Matere Božje. Marsiktera mati nese zibiko z detetom na glavi, ker je sebe in dete zaobljubila Materi Božji na Žeželjnu. Drugi dan je ves hrib prenapolnjen s pobožnimi romarji. Tudi nadležnih beračev se ne manjka. Ta ti kaže svoje rane, oni svoje pohabljene ude; ta glasno moli, oni slepec popeva na svojo staro pljunko. Tu ti ponuja Černomaljka svoje preste, tam bojanška Vlahinja svoje čarape.

Kedaj je bila cerkev postavljena, nisem mogel zvedeti. Skoraj gotovo je bila zidana v 16. stoletji, o strašnem času turških napadov, in kakor svet pravi, v pobožni namen, da bi mili Bog odvernil to strahovito šibo kervavega preganjanja. Ko so Belikranjci na „Žeželjnu“ zidali Marijino cerkev, so ravno takrat tudi Hervatje onkraj Kolpe stavili romarsko cerkev „Gradišče“. Občudovati moramo še zdaj serčnost in vnemo naših pradedov, ki so v Božjo čast in v slavo Marijino na tem stermem hribu postavili tako prostorno cerkev. Njen 34 sežnjev visoki zvonik, na osem voglov, se ponosno ozira po Beli Krajini in doli po Hervaškem. Ima precej velike zvonove. Veliki zvon ima ta-le napis: „Fugite partes adversae, vicit enim leo de tribu Juda, radix David, alleluja! — Opus Gasp. Franchi Labacensis. a. D. 1695.“ Druga dva je vlil Mart. Ramuta; druzega, posvečenega sv. Eliju, l. 1707.

Pod zvonikom je čedna kapelica; v altarji je na platno slikana lepa podoba roženvenske Matere Božje. Tudi v tej romarski cerkvi sem videl — na sredi cerkve — na tronu sedečo, lepo oblečeno podobo Matere Božje z Detetom, okrog ktere se pobožni verniki po golih kolenih plazijo ter jej po svoji zmožnosti darove prinašajo. Veliki altar je nenavadne visočine, ima 20 angeljskih podob, 11 svetnikov. V sredi je kronana Mati Božja s svojim nebeškim Sinom, lepo ozaljšana, na čelu ima pozlačene verižice in zvezdo — podobo zgodnje danice.

Stranska altarja sta posvečena spremenjenju Kristusovemu in spreobernjenju sv. Pavla. (Danica 1855.)

13. Podgorica pri Dobrepoljah.

Vrli zgodovinar, gospod Val. Sežun, župnik v Dobrepoljah, mi piše, da je Podgorica pičlo četertinko ure od farne cerkve. Zraven vasi je v sredi gozdiča, obraščenega z visokimi hrasti in gabri, v zares idiličnem kraji lepa cerkev Marije Device svetega rožnega venca. Duhovno opravilo je tukaj na svetega Marka dan, križev pondeljek, o veliki maši in rožnovensko nedeljo.

Ko se je l. 1838. stara farna cerkev poderla, bilo je v Podgorici vse farno duhovno opravilo do leta 1844. Nekdaj, pred sedanjim stoletjem, je vsake kvatre ali še celó vsak mesec procesija šla iz farne cerkve k Materi Božji v Podgorico.

Pri stranskem altarji je vzidan kamen z letnico 1623. Ali je bila cerkev takrat zidana, ali je ta kamen od kod drugod, kdo to ve? Letnica ta pa me opomni strašne tridesetletne vojske, ktero so bili med seboj katoličani in protestantje. Takrat je bil Tomaž Chrôn (menda Hren?) Ljubljanski škof, nemški cesar pa Ferdinand II. Prav tem možem moramo biti hvaležni, da Kranjske ni popačila luteranska kriva vera. Blizo Podgorice, na Račici, pa je bil doma prevpiti, pervi oznanovalec Lutrove krivovere po Kranjskem. — Cesar Ferdinand II., sin Karola, vojvode Štirskega, kterega je pobožna mati dala v izrejo v Ingolstadt očetom jezuitom, romal je še čisto mlad na Božjo pot k Materi Božji v Loreto. Tu ga je blagoslovil papež Klemen VIII. On je prevzel vladarstvo Štirske, Koroške in Kranjske dežele in leta 1596., ko so bili po teh deželah grajščaki večjidel že vsi luterani, uperl se je z vso gorečnostjo novi krivi veri. Škof Hren in jezuiti so mu pomagali, da se mu je posrečilo, Kranjsko ohraniti v pravi veri.

Mogoče, da je bila tista leta postavljena v Podgorici cerkev na čast Materi Božji. Posebnih shodov tujih romarjev tukaj ni.

14. Nova Štifta.

Marljivi Ribničan je znan ne le po Slovenskem, temuč daleč okrog po našem cesarstvu in celó zunaj njegovih mej, posebno pa po jugoslovanskih deželah. S svojo obertnijo, „suhe robe in lončarskih posod“, preskerbljuje bližnje in daljne kraje. Njegova dobrovoljnost je sploh znana. Njegovo bogoljubnost pa kažejo lepe cerkve, zlasti še nova, zares veličastna cerkev v Ribnici.

Dobro uro od Ribnice na zahodni strani, skoraj v sredi med Ribnico in Sodražico, na nizkem hribu tik Velike gore, samotno stoji prelepa romarska cerkev Matere Božje v nebo vzete, „Nova Štifta“. Zraven je kapelica svetega Jožefa in prostorno poslopje za stanovanje ondašnjega duhovnika in prenočevanje tujih romarjev. Ta poslopja in še ena kmetija, to je vse, kar stoji na holmcu, od koder je najlepši razgled po Ribniški dolini in tudi po bližnjem Kočevskem.

Po ustnem izročilu, ki živi med ljudstvom, so začeli cerkev zidati po prikazni, v kteri je Marija svojo željo razodela pobožnemu kmetu Matiju Furlanu iz Sušja, bližnje vasi Ribniške fare. Ko je verni mož to naznanil gosposki, so ga celó zaperli, češ, da se spametuje. Oslepel pa je sodnik te sodbe; kmalu so se udali volji Božji. Ko so vozili kamenje za cerkev, je vpregla tudi uboga vdova svoje kravce, ter je popraševala mlade voznike, če je še kaj kamenja. Šaljivo jej pravijo: „Prav priličnega dobiš, da ga sama naložiš na svojo kravjo vprego.“

Ko pa reva vidi, da je skalovje le veliko in da sama ničesa ne more naložiti, vzdihne: „Marija pomagaj!“ In glej! Težki kamen sama naloži na voz ter ga pelje in srečno pripelje na stermi hrib, voz, kamen in živino pa pusti Mariji v last.

Celih trideset let so zidali to lepo poslopje. Bil je v letih 1670. do 1676. v Ribnici župnik in ob enem veliki diakon za vse Dolenjsko dr. Janez Ljudovik Schoenleben. Ta učeni zgodovinar, ki po pravici slovi zavoljo svojih imenitnih slovstvenih del, piše tako-le: „Leta 1641., ko je bil Urban VIII. naslednik svetega Petra v Rimu, Ferdinand III. cesar avstrijski in vojvoda Kranjski, knez Anton Krumlovi in knez Egenberški višji poglavar Kranjske pokrajine in Volbeng Engelbert Turjaški in Kočevski mestni poglavar. Ko je grajščino po dedini v last dobil Janez Jakob Kizel, je v nedeljo po godu svetega Martina, škofa spoznavalca, vložil temeljni kamen tej cerkvi pod varstvom neomadežane in vselej Device, Božje porodnice Marije, v nebo vzete, gospod Frančišek Maks Valant, tedanji župnik Ribniški in veliki diakon dolenjega Kranjskega. Leto potem je gospod Jurij Andrej pl. Trilek grajščino Ribniško kupil in kmalu začel nadaljevati zidanje cerkve z milimi darovi. Po njegovi smerti leta 1667. je zidanje vzel v roke njegov brat Janez Miroslav baron Trilek in ga toliko doveršil leta 1671., da je pokril kupolo, postavil nad njo jabelko in nad jabelko znamenje Marijinega Imena v podobi zvezde.“

V tisto jabelko je dr. Schoenleben sam, kakor nadalje pripoveduje, vpričo mnogih duhovnikov in sila veliko ljudi 17. svečana leta 1671. vložil več svetinj, lesen španjski križ in to pismo, vsem potomcem v spomin.

Ti kraji z večino Kranjske dežele so takrat in še dolgo potem bili pod duhovsko oblastjo oglejskih patrijarhov. Beremo, da je leta 1743., 10. vel. serpana, to cerkev in njenih pet izrezljanih altarjev po pooblastilu oglejskega patrijarha posvetil teržaški (pozneje ljubljanski) škof Leopold grof Petazzi, ki je ondi tudi 1018 osebam podelil zakrament svete birme. Spomin tega posvečevanja je postavljen na nedeljo po svetem Martinu, spomin varstva pa je na veliki Šmarn.

Kakor vsa Ribniška dolina, tako je tudi Nova Štifta spadala v Ribniško duhovnijo. Odkar je pa ustanovljena Sodražka fara, leta 1753., pridružena je tej.

Cerkev je zares veličastna, umetno zidana. V čistem romanskem zlogu ima pri nas malo verstnic. Ima visok, velikansk zvonik, v njem tri prijetno in soglasno ubrane zvonove in 14 sežnjev visoko kupolo. Veliki altar, starinsko, z veliko skerbjo napravljeno delo, je dobro prenovljen leta 1873. Prižnica, kakor altarji umetno izrezljana, je prenovljena leta 1876, stranska altarja pa 1877. Ti trije altarji in prižnica so toliko stari, kakor cerkev sama. Posebno je mene zanimal stari kor med prezbiterijem in kupolo, kar se malokje vidi. Drugi kor je prizidan pri treh vhodnih vratih, ki pa kazi lepo cerkveno stavbo. Zunaj okoli cerkve je prostorno obokano hodišče, kakoršno se vidi pri mnogih starih romarskih cerkvah. Po takih hodiščih so o velikih shodih spovedovali in romarji so tu prenočevali.

Kar posebno povzdiguje to Marijino svetišče, so *„svete stopnice“*. Postavljene so bile l. 1780., kakor kaže napis vsekan v kamenito ploščo nad vratmi, ki pravi: „VIator: aDesto: pIe: sCaLae: sanCtae: refVgII: VIa: sIt: tIbI: VIrgo MarIa:“ To bi se reklo po naše: Popotnik, glej stopnice svete, da moliš tu iz duše vnete. Pribežališča pot Mati Marija ti bod'! — Ozidje svetih stopnic je na presno slikano in ob straneh obloženo

z lepim pisanim marmorjem. Stopnice same z vdelanimi svetinjami so tudi iz lepega marmorja. Verh stopnic je ličen altarček sv. Križa.

Pod cerkvijo, nasproti zvoniku na izhodni strani stoji po laško zidana kapelica sv. Jožefa s primerno kupolo.

Nova Štifta je imela svojega, toda ne samostojnega duhovnika. Le od 1812. do 1833. l. ga ni bilo. Ali cerkev se je začela opuščati, svete stopnice oskrunjevati in kapela svetega Jožefa je zgubila streho in vrata. Stari ljudje pravijo, da je prišel celó ukaz, naj se romarska hiša in cerkev s kapelico vred podere. Da se to ni zgodilo, se moramo zahvaliti tedanjemu Sodražkemu župniku, ki je odlašal to povelje zveršiti tako dolgo, da je gosposka nanj pozabila ali da je potihnil tisti nesrečni duh, ki je toliko svetišč pograbil in porušil. V tisti žalostni dobi so se pogubili tudi zapisniki, zginili so dragoceni paramenti, sreberne in zlate posode, sploh vse, kar je imelo kaj vrednosti. Takrat so zapravili tudi pisma, v kterih so bili zagotovljeni odpustki in privilegiji. Vendar je med starimi še prepričanje, da ima veliki altar za vse srede, altarček na svetih stopnicah pa za vse petke pravico privilegija za verne duše. Da je bila prelepa cerkev v tistih mlačnih časih obvarovana popolnega razpada, skerbela sta dva blaga gospoda, in sicer Valent. Prešern, Ribniški župnik in dekan, in Jožef Rudež, drugi grajščinski posestnik iz te rodovine.

Prepričana, da se cerkev ne more ohraniti brez lastnega duhovnika, sta s krepko svojo besedo podpirala prošnjo vernega ljudstva, ki je dalje časa koledovalo pokojnega škofa Antona Alojzija, da je privolil pod pogojo, da preskerbé duhovniku dostojnih prihodkov. V ta namen je grajščinski gospod za užitek prepustil pol zemlje okoli cerkve, bližnje vasi nekoliko bíre in kar je še manjkalo, pripomogla je cerkev. In tako je po 21. letih lepa romarska cerkev zopet dobila svojega očeta. Pervi je bil gospod Lor. Stupica, drugi Alojzij Pibernik, tretji Frančišek Močnik, četerti Jurij Janež, celih 30 let, in sedanji g. Karol Klinar od l. 1874.

Z veliko vnemo so zanemarjeno cerkev lepo popravili in Božja pot je zopet oživela ter je čedalje bolj priljubljena. To je prav. Saj so naši predniki kaj radi semkaj zahajali in se Materi Božji priporočevali, kakor že Valvazor leta 1680. spričuje, da je o binkoštih na tisoče ljudij semkaj romalo.

Shodi so štirje. Pervi je velikonočni pondeljek. Trije veliki so: V nedeljo presvete Trojice, ko pride posebno veliko Kočevarjev, v praznik Marijinega vnebovzetja in v praznik Marijinega rojstva.

Dokler je bila Nova Štifta združena z Ribnico, dobivala je duhovsko pomoč od ondot štirnajstkrat vsako leto, in sicer osemkrat sta prišla po dva duhovnika, šestkrat pa le eden. Od todi, menim, še zdaj ljudje pravijo, da so bili pri Novi Štifti po trije in štirje duhovniki. Vse to pa nam spričuje, da je bila tukaj nekdaj obilno obiskovana Božja pot in da je ljudstvo Mater Božjo goreče častilo.

Da bi se to Marijino svetišče s svetimi stopnicami obiskovalo s toliko večjim dušnim pridom, poskerbeli so sedanji č. gospod duhovni pastir za odpustke, sklenjene z obiskovanjem svetih stopnic, za ponovljenje privilegija velikega altarja v cerkvi in malega altarja verh sv. stopnic in za privoljenje, da smejo blagoslavljati križe, svetinjice, podobice itd. Vse je lepo uredjeno, celi griček zares okusno posnažen in ozaljšan.

Že leta 1715. je bila pri Novi Štifti ustanovljena bratovščina Matere Božje Karmelske. Tudi ta bratovščina je bila zaterta. Obnovljena pa je bila z dovoljenjem

duhovske gosposke leta 1864. Poprej, v tistih dobrih katoliških časih, je bila o poletnem času vsako drugo nedeljo v mesecu procesija, pri kteri so nosili podobo Matere Božje okoli. Dné 16. mal. serpana pa je bil praznik te bratovščine s popolnimi odpustki. To je bratovščina rujavega škapulirja naše ljube Gospe iz gore Karmelske. Daljši poduk o tej bratovščini je preskerbel marljivi gospod Jurij Janež leta 1865.

Tudi bratovščina černega pasa ali svete Monike je bila tukaj. Ta je imela vsako zadnjo nedeljo v mesecu obhod s presv. Rešnjim Telesom. Dolžnosti te bratovščine (ktero sem opisal pri Marijinih bratovščinah) so bile: Vsak dan moliti 13 Očenašev in Češčenasimarija na čast Jezusu in 12 apostolom in „Češčena bodi Kraljica“ na čast Materi Božji in pa nositi černi pas. Tudi pisma te bratovščine so se pogubila. (Danica 1881.)

Po Kočevskem je tudi več cerkvá, posvečenih Mariji, Materi Božji. Posebno imenitne Božje poti ni tam. Vendar tudi Kočevarji radi hodijo na Božjo pot v bližnje romarske cerkve. In s tem naj bo popis Marijinih svetišč po Dolenjskem končan.

C. Na Gorenjskem.

I. Ljubljana.

Gorenjci imajo 21 farnih cerkev, posvečenih preblaženi Devici in Materi Mariji, zraven teh pa še 35 podružnic in kapel. Po Gorenjskem je več prav slovečih Božjih potov Matere Božje. Predno te opišem, naj omenim, koliko je že v Ljubljani nebeški Kraljici postavljenih svetišč.

V stolni cerkvi *svetega Nikolaja* je znameniti altar *Naše ljube Gospe presvetega Serca*. Leta 1875. je bil altar v srednji kapeli na evangeljski strani ves prenovljen. Napravili so pobožni Ljubljančani lepo novo podobo Naše ljube Gospe presvetega Serca in pervi dan Marijinega meseca so jo takratni stolni dekan in župnik, gospod Jožef Zupan, slovesno blagoslovili. Tukaj je sedež po vsem Slovenskem toliko priljubljene bratovščine Naše ljube Gospe presvetega Serca. Konec leta 1880. je bilo zapisanih 94.429. In predno pride ta spis v natis, bo gotovo 100.000 zapisanih. Koliko zaupanja stavijo verni Slovenci v Našo ljubo Gospo presvetega serca, to spričujejo vsak teden v „Zgodnji Danici“ razglašene prošnje in zahvale, spričuje vedno zaljšanje njenega altarja, mnoge svete maše, ki se tam berejo nebeški Kraljici na čast.

Res primerno je, da si je Marija v glavni cerkvi Ljubljanske škofije svoj sedež izvolila in postavila, od koder vlada svoje otroke in jim svoje milosti deli, kot dobra in usmiljena Mati. Nektera fara je od malega do velicega, od majhnega otroka do sivega starčeka zapisana v to prelepo bratovščino.

Nasproti temu bratovskemu altarju, na moški strani v srednji kapeli je podoba žalostne Matere Božje. — Tudi altar svetega Dizma, na moški strani pri zakristiji, imenujejo „Marijo pomočnico“, zavoljo male, pa prav ljubeznjive podobe, ki je pod križem na altarji.

Semeniška kapela je posvečéna neomadežanemu spočetju preblažene Device. Kako prav, da se mladi bogoslovci pod varstvom prečiste Device Marije pripravljajo na svoj visoki poklic.

Mestna farna *cerkev svetega Jakoba* je stala že pred 400 leti, vendar v sedanji podobi je zidana leta 1613. s stroški nadvojvode Ferdinanda. V kapeli svetega Frančiška Ksaverija, ki je bila

prizidana leta 1670., je prelep marmornat altar vnebovzetja Marije Device, ki se vsak Marijin praznik še posebej ozaljša. Bil je napravljen leta 1721. po velikodušnem daru nekega jezuita, ki je l. 1766. umerl kot misijonar na Paragvajskem v južni Ameriki.

Prelep altar žalostne Matere Božje pod križem, iz černega marmorja, je v zadnji kapeli na ženski strani. Postavila ga je bratovščina za srečno zadnjo uro. Na tem altarji je tudi sicer majhna, pa lepa podoba Matere Božje sv. rožnega venca, ker tukaj ima svoj altar tudi bratovščina živega rožnega venca. Ta bratovščina je zeló razširjena po celi škofiji.

Na altarji angeljev varhov je podoba Marijinega Serca.

Pri podružnici *svetega Florijana* je na velikem altarji čudodelna podoba žalostne Matere Božje, ktero so nekdaj posebno v časti imeli, kakor pričajo stari zapisniki. Od leta 1706. do 1714. naštejejo ti zapisniki 37 čudovitih ozdravljenj in uslišanih prošenj. Gluhi so zaslišali, slepi so spregledali, mertvoudni so ozdraveli; s kropom oparjena deklica ozdravi v malih dneh, pred kugo obvaruje nekega mašnika iz Dunaja, ki je okuženim stregel. Že umirajoči so na priprošnjo žalostne Matere Božje ozdraveli. Praznik žalostne Matere Božje, cvetni petek, se še slovesno obhaja, celo dopoldne se svete maše opravljajo, mil. g. knezoškof pridejo ob 8. uri maševat.

Naj omenim nekoliko *prelepega kipa Matere Božje*, ki se vzdiguje na Šentjakobskem tergu, ki ima skoraj celo zgodovino.

Po želji cesarja Leopolda I. so kranjski stanovi leta 1664. sklenili obhajati na večne čase praznik neomadežanega spočetja Device Marije. V ta spomin so tudi sklenili postaviti podobo čistega spočetja na očitnem tergu. Zato je napravil naš slavni Valvazor umetni načert, kterega je izdelal solnograški kipar Wolf Weiskirchner. Podobo Matere Božje je vlil tedanji zvonar Krištof Šlag, in sicer ob 11. zvečer 16. grudna 1681, in 27. sušča 1682, ravno veliki petek, so jo postavili.

Stanovi so tudi sklenili, da se bo vsako leto, na praznik prečistega spočetja Device Marije, obhajala očitna procesija k tej podobi in da se tukaj vsako saboto odmolijo litanije Matere Božje. Vse to so tudi opravljali do časov Jožefa II., o kterih smo že večkrat brali. Ko se je to pobožno opravilo opustilo, zanemarjal se je tudi prezali spomenik nekdanjih vernih Ljubljančanov. Že leta 1806. so mestni očetje in stanovi sklepali, da bo treba kip popraviti. Ali ostalo je le pri sklepu in zavleklo se je tako dolgo, da je bilo nevarno, da bi se celi spomenik ne zrušil. Leta 1844. so podobo Matere Božje sneli in spomenik, zeló poškodovan, poderli. Od takrat je bila podoba Matere Božje shranjena v cerkvi svetega Jakoba, v kapeli svetega križa. Dolgo je čakala in kdor jo je videl samotno v kapeli, milo se mu je storilo, ko se je spominjal gorečnosti nekdanje gospôde. Po velikem prizadevanji pokojnega gospoda župnika Gustava Köstel-na so se dela resno lotili. 7. rožnika 1870 je mil. g. knezoškof, takrat stolni dekan, dr. Janez Pogačar, blagoslovil temeljni kamen za nov spomenik, ki pa je bil postavljen sredi lepega terga. Poprej je stal cerkvenim vratom nasproti. Dodelan spomenik pa so slovesno odkrili in blagoslovili 7. kimovca 1870 v navzočnosti vseh oblastnij in nepreštetega ljudstva. Vseh stroškov, ki so jih za to zložili dobrotniki in častilci Marijini, bilo je nad šestnajst tisoč goldinarjev. — V preiskovalni jetnišnici je altarček Matere Božje dobrega svèta, prenovljen l. 1878.

Pri svetem Petru je na ženski strani altar Marijinega kronanja; tudi je tukaj

podoba Marijinega Serca in se opravljajo svete maše bratovščine Marijinega Serca, ktera ima tu svoj sedež za ljubljansko škofijo. Do sto tisoč udov šteje ta lepa bratovščina.

V cerkvi čč. očetov frančiškanov pred mostom je veliki altar iz drazega marmorja, posvečen oznanjenju Devici Mariji. Tikoma za velikim altarjem je postavljena Lavretanska kapela, ponarejena po tisti hišici Nazareški, v kteri je prebivala presveta družina in ktero so angelji prenesli iz Nazareta na Tersat, potem pa v Loreto na Laškem. Podoba Matere Božje z Detetom je černkaste barve, zato jo imenujejo „zamorska Mati Božja“.

V tej cerkvi je še več altarjev posvečenih nebeški kraljici. Na možki strani, v srednji kapeli, je priviligirani altar „Marije pomočnice“. Do te podobe imajo verni veliko zaupanje, zlasti taki, ki ne morejo lahko popotovati k „Mariji pomočnici“ na Brezje. Lep marmornat altar je v kapeli zraven poprejšnje, posvečen „roženvenski Materi Božji“.

Na ženski strani pervi altar, po cerkvi doli obernjen, ima podobo „Matere Božje dobrega svèta“, ki so jo nekdaj posebno zaupljivo častili.

Za velikim altarjem sta dva altarja posvečena preblaženi Devici. Eden je „Matere Božje sedem žalosti“, drugi ima zgoraj podobo „Marije Snežnice“, spodaj pa podobo „Marijinega Serca“.

Sploh je v tej hiši Božji mnogo podob Matere Božje in še zunaj verh cerkvenega pročelja je postavljena lepa rujavkasta podoba Matere Božje, ki gleda čez Ljubljansko mesto. Zato se ta cerkev po pravici imenuje „Marijina cerkev“.

V nunski cerkvi je zadnji altar na ženski strani posvečen Materi Božji. Mnogo čudovitih milosti so že tu dosegli verni Ljubljančani, ki imajo veliko zaupanje v to mično podobo.

V Križankih je veliki altar posvečen Materi Božji v nebo vzeti.

V Ternovem je stranski altar Marije pomočnice, kjer imajo Marijine Šmarnice.

Posebno radi hodijo Ljubljančani na bližnji griček, zares prijazni „Rožnik“, kjer je lepa cerkvica posvečena obiskovanju Device Marije.

2. Tomišelj.

„Marijo tolažnico“ so v starodavnih časih častili v Tomišlji, kjer je bila neka mala kapelica, o kteri pripovedujejo, da so jo večkrat videli v prečudnem blišči. Pobožni romarji in častilci Matere Božje so nosili semkaj svoje darove, da so zidali lepo cerkev, ki presega marsiktero farno cerkev. K temu je pripomogel največ bogoljubni posestnik Ižanskega grada, Franc Sigmund grof Engelhaus, kakor že Valvazor piše.

Še veliko več je storil Ižanski župnik gospod Miha Omerza za olepšavo in ohranjenje te nekdaj obilno obiskane Božje poti. Oskerboval je to veliko faro od leta 1715. do 1742. Šel je na Jezero obhajat. Ko pa nazaj jaha mimo Tomišlja, splaši se mu konj ter ga verže s sedla. Obvisel pa je z eno nogo na stremenu in splašeni konj dirja ž njim naprej. Strastno se derži sedla in v tej smertni nevarnosti glasno kliče „Marijo tolažnico“ v Tomišlji na pomoč. In prečudno je bil rešen, nič žalega se mu ni zgodilo.

V starih farnih bukvah je leta 1717. zapisano: Perva nedelja po prazniku rojstva Device Marije je praznik presladkega Imena Marijinega. Takrat so popolnoma odpustki in glavni shod v Tomišlji k tolažnici vseh revnih. Takrat pridejo procesije iz Šmarja in iz Škocjana.

Drugi velik shod je roženvensko nedeljo, pravo žegnanje, zato ker je bila tukaj bratovščina sv. rožnega venca. Zato

so Tomišelj imenovali ne le „Marija tolažnica“ ampak pozneje sploh „Marija roženvenska“. V starem Tomišeljskem urbariju leta 1726. je zapisano: Bratovščina svetega rožnega venca je bila pri cerkvi v zgornjem Tomišlji, poprej Marije Device tolažnice imenovani, vpeljana leta 1729. pervo nedeljo listopada, po visokočastitem gospodu dr. Janezu Jakobu Schilling-u, ki je bil ljubljanske škofije veliki vikar, po privoljenju rimskega pisma, ko je bil tukaj župnik Mihael Omerza.

Novo cerkev, pravi stari urbar, so začeli zidati l. 1720. in končana je bila leta 1724. Na stari steni je viselo več spominkov, ki so kazali dobrote in milosti, ktere so verni na priprošnjo Marije tolažnice v raznih nadlogah prejemali. Najstareji spominik je imel letnico 1519. To priča, da so že poprej pobožni kristjani v svojih nadlogah radi se zatekali k ljubi Materi Božji v Tomišelj. Zato in da bi domačim in tujim romarjem postregel, je gori imenovani g. župnik Mihael Omerza v svoji oporoki l. 1741. 31. vel. serpana zapustil 3800 gld. in pol zemlje v ta namen, da se postavi v Tomišlji duhovnik, ki bo preskrboval z duhovnimi dobrotami semkaj prihajajoče romarje. Ustanovno pismo je poterjeno 10. kimovca 1773.

Tomišelj.

3. Devica Marija v Polji.

Ljubljančani so bili nekdaj posebni častilci Matere Božje. Ne le, da so imeli doma več cerkvá in prav veliko altarjev posvečenih naši ljubi Gospej, obiskovali so tudi radi bližnje Marijine cerkve in njena Božja pota. „Žalostna gora“ pri Preserjih in „Tomišelj“ pri Igu ste že nekoliko omenjeni Božji poti, kamor so verni Ljubljančani radi hodili Mater Božjo počastit. „Dobrova“ in „Šmarna gora“ ste še zdaj jako priljubljeni, kar želim še popisati.

Pa tudi „Devica Marija v Polji“ je bila nekdaj imenitna Božja pot. To spričujejo dvanajsteri Marijini štacijoni, ki so nekdaj bili zidani ob potu od cerkve sv. Petra k čudodelni Materi Božji v Polji. Te štacijone so posebno radi obiskovali bratje in sestre bratovščine Matere Božje z imenom: „Pomoč umirajočim za srečno zadnjo uro“. Vodilo te bratovščine je tirjalo, da naj bratje in sestre te bratovščine vsak dan darujejo vse svoje misli, besede in dejanja usmiljenemu Bogu in njegovi presveti Materi, da bi sebi, vsem bratom in sestram in vsemu kerščanstvu izprosili srečno zadnjo uro.

Drugič naj vsako leto vsaj enkrat teh dvanajst štacijonov ali znamenj k časti

naše ljube Matere obiščejo in pristavljene molitve za srečno zadnjo uro opravijo. Kteri pa brati ne znajo, naj pri vsakem štacijonu molijo trikrat Očenaš in Češčenasimarijo.

Tretjič naj bratje in sestre vsako nedeljo in vsak zapovedan praznik molijo 12 Češčenasimarij k časti 12 Marijinih potov za umirajoče in za duše v vicah.

Vendar ni nihče pod grehom zavezan to opravljati. Kdor tega ne stori, ni deležen duhovnega prida, ki je s to bratovščino sklenjen.

Več popolnoma in tudi nepopolnoma odpustkov so podelili tej bratovščini sveti oče Klemen XI. s pismom 19. malega serpana 1713.

Na precej visokih štacijonih so vernim kristjanom pred oči postavljena ta-le Marijina pota:

1. štacijon kaže preblaženo Devico kot triletno deklico, ktero njeni stariši v Jeruzalemski tempelj peljejo.

2. štacijon: Marija gre po storjeni poroki s svetim Jožefom iz Jeruzalemskega tempelja v Nazaret.

3. štacijon: Marija gre iz Nazareta čez hribe obiskat svojo teto Elizabeto.

4. štacijon: Marija gre s svetim Jožefom iz Nazareta v Betlehem k popisovanju.

5. štacijon: Marija gre iz Betlehema v Jeruzalem in nese svojega Sina v tempelj Bogu darovat.

6. štacijon: Marija beži z Detetom Jezusom in s svetim Jožefom v Egipt.

7. štacijon: Marija se verne z Detetom Jezusom in s sv. Jožefom iz Egipta v Nazaret.

8. štacijon: Marija gre z 12letnim Jezusom in s svetim Jožefom na velikonočne praznike v Jeruzalem.

9. štacijon: Marija se verne s svetim Jožefom v Jeruzalem nazaj, iskat svojega zgubljenega Sina Jezusa.

10. štacijon: Marija gre z Jezusom in z njegovimi učenci na ženitovanje v Kano Galilejsko.

11. štacijon: Marija spremlja svojega Sina Jezusa, ko nese križ na goro Kalvarijo.

12. štacijon: Marija spremlja Jezusa z njegovimi učenci na Oljsko goro, ko gre v nebesa.

Pri vsakem štacijonu so molili v to odločeno kratko molitev, ki jih je opominjala na to, kar je bilo na štacijonu slikano.

Kako so se ti štacijoni pričeli in kdo jih je postavil, se ne ve. Pač bi bilo želeti, da bi se prenovila ta zgodovinska znamenja, ki zdaj vsa zapuščena in razdjana žalujejo ob cesti po nekdanjih pobožnih romarjih. Postavljena so bila leta 1711., kakor pripovedujejo male nemške bukvice: „Zvesti tovariš na presrečni poti v veselo večnost“, po kterih je ta spis posnet in v „Danici“ 1879 ponatisnen. — V 41. listu „Zgodnje Danice“ 1881 je omenjeno, da so že prenovili pet teh štacijonov, ki stojé v Poljski fari.

Tisto leto 1879. na jesen pa je bil veliki altar Marije Device v nebo vzete ves prenarejen. Bil je nekdaj prav veličasten altar. Nekdo pa brez vsega cerkvenega okusa ga je silno popačil. Zdaj je v pervotni lepoti, kar je večjidel preskerbela blaga gospa Jozefina Terpinčeva. Tudi stranska altarja sta zdaj prenovljena. Da bi le tudi to nekdanjo Božjo pot verni Ljubljančani bolj pogosto in pobožno obiskovali!

4. Dobrova.

Gospod župnik Jernej Babnik mi je poslal jako zanimiv spis, v kterem pove mnogo koristnega o svoji farni cerkvi na Dobrovi, ki je že od starih časov Mariji posvečena Božja pot. Po tem spisu in nekaj iz lastnega naj to Marijino svetišče

bolj obširno opišem. — Izmed Božjih potov, posvečenih naši ljubi nebeški Materi, se na Kranjskem odlikuje stara Božja pot Marije v nebo vzete na Dobrovi. Mnogo pobožnih romarjev iz Gorenjskega, Dolenjskega in Notranjskega, pa tudi iz Štajerskega jo obiskuje vsako leto, posebno od velikega do malega Šmarna, ko so tukaj obilni shodi in se takrat lahko vsak udeleži tudi popolnega odpustka.

Prijazna romarska cerkev Dobrovska je bila nekdaj podružnica silno velike fare Šentvidske nad Ljubljano, pa že od začetka sloveča Božja pot. L. 1723. pa je postala farna cerkev. Poldrugo uro od Ljubljane leži nekoliko više, kjer se cesta v Horjulj cepi od polhovgraške ceste. Cerkev je nekoliko umaknjena v ozko dolino, ki se vije proti Horjulju, tako da se ne vidi, dokler ne prideš blizo nje. Stoji nad potjo med njivami in travniki. Obdajajo jo na spodnjem kraji stoletne, zares veličastne lipe. Od zadaj pa se ob precej visocih berdih tesne soteske razprostirajo gosti lesovi, v kterih v ugodnem spomladanskem in letnem času drobne tičice iz svojih stoterih kljunčekov nebeški Kraljici glasno hvalo prepevajo.

Cerkev je prav lična in čedna, tako da se očesu lahko prikupi. Zidana je prav tako, kakor Šmarnogorska in Preserska.

Dobrova.

(Pod Semičem je podružnica svete Trojice na Viniverhu tudi tako zidana.) Berž ko ne je to delo enega mojstra. Ima dve kupoli. V velikem zvoniku visijo štirje, lepo ubrani, veličastno doneči zvonovi, ki glasno oznanjujejo Marijino slavo; pervi ima 2279 kilogramov.

Kakor je cerkev od zunaj prijazna, tako spodbudna je tudi znotraj. L. 1853. je bil postavljen nov veliki altar. Na njem stojite čez 7 črevljev visoki podobi sv. Avguština in sv. Ambroža. Te dve podobi ste že stari; nekdaj zaverženi, ste bili v farovžu hranjeni. Ste iz lesa, kakoršnega pri nas ni ter ste berž ko ne s Tirolske. Zadnja leta je bil prezbiterij na presno slikan.

Nekoliko više stoji dobrovski farovž, obširno zidovje, kakor grajščina. Zidan je bil v sredi preteklega stoletja, zato pa tako velik, da je bil tudi v prenočišče tujim duhovnikom, ki so nekdaj, nekteri s procesijami, hodili na Božjo pot semkaj. — Kar se od poprejšnjih časov o tej Božji poti vé, je zapisano v stari knjigi, ki je še shranjena v farovškem arhivu: „Puteus aquarum viventium. Id est: Maria fons gratiarum indeficiens, in ecclesia Dobrovensi uberrime manans, e quo devoti peregrinantes hauriunt salutem a Domino; sive: Miracula et gratiae hic loci intercessione

ac meritis Beatissimae Virginis Mariae a divina clementia olim et modernis temporibus impetrata: consripta a Bartholomaeo Zupanec loci vicario IV. 1756.“ Nekdaj je bila navada, da so bukvam dolge napise dajali. Ta napis bi se glasil: Studenec živih vodá. To je: Marija, neusahljivi studenec milosti, v cerkvi Dobrovski preobilno tekoč, iz kterega verni romarji zajemajo zveličanje od Gospoda, ali: Čudeži in milosti, kteri so se tukaj po priprošnji in zasluženji preblažene Device Marije, po Božjem usmiljenji, nekdaj in sedanje čase godili, popisal Jernej Zupanec, IV. tukajšnji vikar. 1756.

Iz te zanimive knjige naj povzamem, kar je spomina vrednega.

Najpoprej je treba vedeti, pravi ta knjiga, da je cerkev preblažene Device Marije na Dobrovi iz starodavnih časov, da verni romarji Mater Božjo tukaj že več stoletij častijo; vendar se začetek tega češčenja za gotovo ne ve. Splošna misel je, da je leta 1231. že stala tukaj mala kapela; po kakšnih znamenjih in iz kakovega uzroka je bila postavljena, ne da se dokazati in spričati. Najstarejša pisma so od leta 1459. In če je tudi od poprej bilo kaj zapisanega, imeli so to cerkveni ključarji, ki so tiste čase vse cerkvene zadeve imeli v svojih rokah, in to je berž ko ne pokončal ogenj.

Med ljudstvom ste dve stari pesmici, kterih ena popeva, da je mali tiček s človeškim glasom prepeval slavo preblažene Device Marije, sedéč na leševji, kjer zdaj stoji Marijina cerkev, zato so sploh rekli tej cerkvi „*Marija v Leševji*“. Druga popevka našteva obilne odpustke, podeljene tej cerkvi. Obedve pa kažete, da pevec, ki je pesmi zložil, je bil priprost, neučen človek. Tako te popevke ne zaslužijo popolne vere. Jurij pl. Thalberg, ki v svojem spisku našteva letnice, v kterih se je po Kranjskem kaj znamenitega zgodilo, pravi, da nekteri stavijo začetek te cerkve v leto 970. Ne omeni pa vira, iz kterega je to vzel. — Tako pravi ta stara knjiga.

Naj tukaj opomnim mične pesmi, natisnjene v Slomšekovih „Drobtinicah“ leta 1863., v kteri gospod Kovačič popisuje, po stari pripovedki, začetek romarske cerkve na Dobrovi. On pravi, da že od leta 631. slovi ta Božja pot, vendar nič ne pove, kje je to zvedel. Pesmica pa pravi, da je bil ta kraj še samoten in ves zaraščen. Živel pa je na solnčnatem verhu, blizu vode, tekoče po jarku, samoten kmet, ki je imel veliko drobnice in mnogo goved. Mali njegov deček, nedolžen ki je bil, pasel je njegovo obilno čredo. Pobožna mati je pazila na to, da je sinček vsako jutro za rana vstal, se prekrižal in Očenaš molil. Po kosilcu dene svojo torbico in rog čez ramo, pa tudi svoje bezgove piščalice ne pozabi. Ko se pokropi z blagoslovljeno vodo in je živina že izgnana, zatrobi v svoj rog, da se zlega in odmeva okrog. Zdaj z verhom konopnega biča tla prekriža in trikrat poči, goved in drobnica se zažene v trop na obilno dobro pašo po bližnjih gričkih in dolinicah. Pastirček vesel posluša raznih tičkov glasno žvižganje in mično žvergolenje. Tudi sam se vsede na bližnji štor in piska vmes. Ko se ljuba živinica napase in v bistri vodi napoji, jo pastirček žene vesel domu. Tako gre dan za dnevom.

Neki večer pa, ko dete brezskerbno piska na svojo bezgovko in sklicuje po navadi svojo čredo, se mu ne oglasi ne sivka ne liska, tudi drobnice ni nikjer. Sem ter tje teka, kliče in kliče, ali odmeva se mu le jek. Noč se bliža, deček v skerbi prosi Boga in Marijo na pomoč in dela svete obljube. Zdi se mu, da nekaj muka na bližnjem griči. Urno koraka na verh in vzdihne: „Čast Bogu!“

ko zagleda čredo svojo vso skupaj. Ali, kako ostermi, ko vidi, da vsa živina je obernjena na eno stran in kleči na sprednjih nogah. Revček ni vedel, ali se mu sanja ali je resnica. Dreven stermi in gleda, da se prepriča, ali njegova čreda res kleči pred malo podobo v leševji. Prekriža se. Serce mu močno bije. Podobi se bliža, jo vzdigne in poljubi ter ž njo zavije proti domu. In zdajci se vsa čreda spusti za njim. „Mati, glejte čudo, ktero sem videl. Pred to podobo je pokleknila vsa čreda naša“, kliče veseli pastirček.

Mati, vsa zamišljena v svoja obilna opravila, ne zmeni se dosti za dečka in dene podobo v svojo skrinjo. Drugi dan žene pastir svojo čredo po navadi na pašo. Ali na večer mu zopet vsa živina zgine spred oči. Trobi in kliče, ali nobena goved ne zamuka, nobena ovca ne zableketa. Kaj velja, si misli, morebiti je čreda zopet v leševji! Gre torej na griček in glej! živinica vsa zopet kleči pred podobo Marijino. Tudi on poklekne, pobožno zmoli Češčenasimarijo, vzdigne in poljubi prijazno podobo in gre proti domu ž njo. In vsa čreda gre za njim. „Čujte vendar, ljuba mati, vsa živina je zopet klečala pred to podobo!“ Mati jo zopet v skrinjo dene, pa dobro zaklene. Čudno se jej zdi vse to, mnogo misli, pa le molči.

Tudi tretji dan se ponovi to čudo. Ko pastir na večer zopet pogreša svojo čredo, gre urno na griček in res je čreda vsa zopet na kolenih. Tudi on se odkrije, na kolena pade in preserčno moli; vzdigne sveto podobo, poljubi jo in nese domu. „Oj, za Božjo voljo, mati! naša živina je bila zopet pri podobi in je tam klečala“, kliče pastirček. Žena se prestraši. Reče malemu: „Jutre po sveti maši grem gospodu župniku vse to povedat, ti pa tega nikomur ne pripoveduj!“ In tako je žena storila. Povedala je vse natanko in resnično. „Še danes bom prišel z malo tovaršijo k vam“, jej dejo gospod. In kmalu potem pridejo za njo trije duhovniki. Ko pa gospodinja odpre svojo skrinjo, v ktero je že v tretje zaperla čudno podobo, — podobe ni nikjer. Vsi se čudijo. Zdaj pokličejo pastirčka. Naroče mu, naj pase svojo čredo po navadi in ako na večer na njegovo trobenje ne bo šla živina domu, in jo bo zopet našel pred podobo v leševji, naj urno pride povedat in jih poklicat.

Deček pase po navadi, prepeva in piska na svojo bezgovko. Ko se pa proti večeru živina napase, gre vsa čreda zopet na znani griček ter redoma poklekne. Ko deček to zapazi, hitro teče domu in urno pripoveduje, da je sveta podoba zopet na griči, kjer se lesovje začne in da vsa čreda kleči pred njo. Zdaj urno romajo duhovniki in vsa družina na verh griča. In tu z lastnimi očmi vidijo čudež, da vsa živina kleči pred Marijino podobo. Vsi padejo na kolena, molijo in priserčno pozdravljajo preblaženo Devico Marijo. S solznimi očmi vzamejo gospod župnik prečudno podobo, jo nesejo v hišo ter napravijo majhen altarček, kamor jo postavijo, naj bi tu bila, dokler ne pozidajo kapele na čast Materi Božji na mestu, kjer se je prikazala v tej podobi. Kmalu je postavljena kapela. Slovesno zdaj prenesejo čudno podobo iz hiše kmetove ter jo med molitvijo postavijo na mični altarček v novi kapeli. Daleč okrog se je urno razglasil ta čudež in verniki so romali na Božjo pot k „Mariji v leševji“. Seveda je bila kapelica kmalu premajhna. Zato so zidali lepo cerkev na čast Materi Božji v nebo vzeti. — Tako pripoveduje ta pesmica.

Še zdaj pa raste zunaj cerkve, tik cerkvenega zida, leska, ktera je bila pri popravljanji cerkve, ali morebiti tudi nalašč in vedoma, zaterta, pa je vendar še pognala. Menda je bilo leta 1852, ali

1853., ko sem sam videl, da je leska vnovič, tik zida, pognala in je takrat imela le prav malo peresec. Pravili so mi, da je bila dalje časa zaterta. Zdaj je z leseno ograjo zavarovana. Pa romarji jo imajo v časti in marsikdo skuša kak listič od nje odtergati, v spomin na „Marijo v leševji“.

Vernimo se zdaj k stari knjigi nazaj, saj ima še marsikaj zanimivega. Ta knjiga pravi: V stari cerkvi, ki je bila za pervo kapelo zidana, je bil zraven velikega altarja Marije Device v nebo vzete še en altar Marijinega vnebovzetja z bratovščino tega imena. Ta bratovščina je bila drugačna, kakor je sedanja ter je bila ali preklicana ali iz nam neznanih uzrokov vnovič poterjena s pismom papeža Klemena XI. 11. mal. serpana 1710.

Nadalje pravi ta knjiga: Staro cerkev so poderli tretji teden po veliki noči leta 1713. in na njeno mesto so postavili novo, ktero je leta 1716. dokončal izurjeni zidar gospod Gregor Maček, Ljubljančan, z veliko skerbjo in posebno vnemo prečastnega in prevzvišenega gospoda Frančiška Godefrida, žlahtnega barona Polhovgraškega, ki je bil dekan Ljubljanske stolne cerkve.

Leta 1744. je bilo podaljšano in obzidano pokopališče. Tudi je bila postavljena na njem kapela, v kteri so bile pridige in svete maše, kedar je prepustilo vreme. 25. rožnika 1747 je to cerkev, kapelo in pokopališče posvetil knez Ernest Andrej grof Attems, osemnajsti škof Ljubljanski.

30. velic. travna 1756. je ravno ta knez in škof, grof Attems, ko je to cerkev pervikrat kanonično obiskal, popoldne pred sveto birmo, blagoslovil prav pri izviru „Marijin studenec“, ki po svinčenih cevih, mimo cerkvenega zida za velikim altarjem, iztaka svoje zdravilne vode, ter je v svoji molitvi prosil, naj zadobijo dušni in telesni blagoslov vsi, ki bodo iz njega pili. (Pri obzidanem izvirku se sliši prav mikaven jek, ako kličeš proti cerkvi.)

Dalje pravi stari spis: Ko je postala Dobrova leta 1723. samostojna duhovnija, se je hitro množilo romanje in češčenje Marijino. Poprej so Šentvidski vikarji samo v praznik vnebovzetja in rojstva Device Marije obhajali očitne shode z navadno slovesnostjo. Potem so pa bili obilni shodi vsako nedeljo in vsak zapovedan praznik. Od 14. vel. serpana do 8. kimovca pa je prišlo toliko romarjev, da jih je bilo nad deset tisoč obhajanih. Zato je apostolski sedež 21. mal. serp. leta 1756. tej cerkvi dodelil enkrat popolnoma odpustek vsem vernim kristjanom, ki o tem času (med mašami) to cerkev pobožno obiščejo, se spovejo in obhajajo in za razširjanje svete cerkve itd. molijo, naj bo že kteri dan koli.

Našteje zdaj ta knjiga še več druzih odpustkov, ktere so pa zamogli prejeti le oni, ki so bili udje „bratovščine Marije v nebo vzete“. Imenuje tudi več svetinj, ktere hrani Dobrovska cerkev. Tako pravi, da so zadobili 40 dnij odpustka, ki so pobožno poljubili svetinjo svetega Križa, ogrinjala preblažene Device Marije, plašč svetega Jožefa, njenega ženina, koščice svetega Joahima in sv. Ane ter so molili trikrat Očenaš in Češčenasimarija. Še zdaj ima cerkev te svetinje v precej težkem kazalu, ki se vernikom pri navadnem darovanji daje poljubiti.

Konečno, pravi stara knjiga, ne smemo zamolčati in spregledati, koliko ljubezen so nekdanji kristjani imeli do preblažene Device Marije in kako velike milosti so od nje imeli. Oni so semkaj v dar prinesli mašne plašče, vezene s zlatom in srebrom, zlate in sreberne verižice, pasove, perstane, zavratnice, skledice, krone in svetilnice, ktere so, nabrane od več let, leta 1713. za 204 gld. prodali. Kaj

hočem reči o tedanji vnemi, ko je bila zidana tako veličastna cerkev z visokim zvonikom in širokim pokopališčem iz samih milih darov? In da se med mašama v teh 24 dnevih bere v prošnjo ali zahvalo preblaženi Devici Mariji na čast nad 250 svetih maš. Ta čas pride neštevilna množica vernih romarjev počastit Mater Božjo. Nektere fare pridejo le-sem s procesijo, in sicer: Iz Šentvida nad Ljubljano, iz Sore, Polhovegagradca, Brezovec, Preserja, iz Iga in Šmarja. Ti imajo na večer pred nedeljo ali praznikom svojo pridigo v hvalo Devici Mariji, potem pete litanije z izpostavljenim presvetim Rešnjim Telesom. Zjutraj imajo zopet pridigo, več svetih maš in sveto obhajilo. Ob 10. pa Božje veličastvo po Devici Mariji hvalijo in poveličujejo s slovesno službo Božjo z izpostavljenim presvetim Rešnjim Telesom in pridigo.

Med drugimi so Ljubljančani s posebno pobožnostjo Materi Božji udani in s toliko ljubeznijo za njo vneti, da mislijo, kdor trikrat roma k tej cerkvi, storil je toliko dobro delo, kakor da bi romal v Rimsko mesto h groboma svetega Petra in Pavla.

„Milosti, ki so se delile na priprošnjo preblažene Device Marije na Dobrovi“, je naslov drugemu delu te stare knjige. Tu so naštete razne milosti, uslišane prošnje in priporočila v raznoverstnih boleznih, potrebah in nesrečah. Pa tudi očitni čudeži, ki so se godili na priprošnjo Marije v nebo vzete na Dobrovi. Naj le nekaj malega omenim: Čisto slep sinček žlahtnih starišev spregleda leta 1668. — Otrok, v postelji zadušen, oživi. — Vsa Kranjska je rešena pregrozne kuge leta 1682. To pove kamenita plošča, vzidana v staro cerkev. — V nevarnosti na vodi rešen, ker je klical Dobrovsko Mater Božjo na pomoč, leta 1745. — Ogenj zadušen, leta 1768. — Žena z neozdravljivo boleznijo ozdravi, ko se na Dobrovo zaobljubi, leta 1776. — Nad 90 takih milosti našteje ta knjiga.

To so pa seveda le nektera čudežna ozdravljenja in uslišane milosti. Koliko se jih je zgodilo še drugih, še poprej in pozneje, to ve le preblažena Devica Marija in mili Bog, ki njene priprošnje vselej rad usliši.

Tako čudovite milosti, ki so se godile na mogočno priprošnjo ljube Matere Božje Dobrovske, so vlekle, kakor močan magnet, ljudi iz vseh krajev na Dobrovo. Po 12, celó 16 duhovnikov je prišlo na en dan s procesijami na Božjo pot na Dobrovo. 12 prostornih udolbljin na pokopališčinem zidu za velikim altarjem kaže še zdaj prostor za spovednice, brez onih, ki so bile po cerkvi, kjer so spovedniki verne romarje z Bogom spravljali.

To so bili pač zlati časi za Božjo pot na Dobrovi! Lepo je cvetela ta Marijina cvetlica.

Ali na svetu je vse spremenljivo. Ni je prave stanovitnosti. Pripihala je strahovita, nesrečna burja ter je posmodila in zaterla toliko lepih Marijinih cvetlic, ki so na duhovnem polji tako prijetno dišeče cvetele. Kakor so bila zaterta večjidel vsa Božja pota, tako tudi „Mariji v leševji“ niso prizanesli. Saj so bili celó Sijonski čuvaji tako izrejeni, da so vedoma ali nevedoma vse dobro zanemarjali ali celó zatirali. Nastopili so zares žalostni časi. Koliko samostanov je bilo zatertih, koliko duhovnih zavodov je bilo pokončanih in koliko cvetečih Božjih potov je bilo ne le zapuščenih, temuč razrušenih in popolnoma razdjanih! Teh žalostnih spomenikov nam kaže še današnje dni naša ljuba domovina le preveliko. „Marija v leševji“ sicer ni bila porušena, ali če cvetlica nima skerbnega oskerbnika, mora usahniti, zlasti če mrzla burja le predolgo brije.

Čast in hvala Bogu in preljubi naši Gospej „Mariji v leševji!“ Pri vsem tem so Marijini častilci le še prihajali, če tudi ne tako slovesno, ne v obilnih procesijah, vendar le posamezno ter so nebeško kraljico v mnogoterih nadlogah prosili pomoči, pa jo tudi, kot nekdaj, v obilnosti prejemali ter so se njej zato tudi hvaležne skazovali.

Nesrečna, vse lepo in dobro pokončevalna burja je polagoma tudi pojenjala; za vse dobro vneti dušni pastirji so začeli Marijino slavo in pomoč vnovič razglaševati. V izverstnih pridigah, v preserčnih pesmih se je pričela slava nebeške kraljice zopet razglaševati. In to je napotilo gorečega, za vse dobro vnetega župnika, gosp. Jožefa Poklukarja, da je češčenje Matere Božje na Dobrovi zopet oživelo. In kakor pravijo, da sila uči človeka moliti, tako so tudi hudi in žalostni časi pred kakimi 30 leti ljudi prisili, da so začeli tudi pri Mariji pomoči iskati. Pa tudi niso bili osramoteni.

Vse bralce in poslušalce teh bukev prosim, naj mi nihče za zlo ne vzame, da tukaj navedem neki prigodek iz lastnega življenja, kar naj bo le v čast in slavo „Mariji v leševji“.

Bilo je leta 1855. Bil sem že štiri leta v Horjulji kaplan. Bilo je pred praznikom ali po prazniku svete Marjete, ko neki postaran mož nagloma zboli. Hudo ga je vilo in kmalu umerje. Za njim zopet kmalu drugi zboli in tudi umerje. Bila so znamenja prestrahovite kolere. Hitro hitro se je širila grozovita tujka. Strah in groza je prešinila vse, ker se je tudi od drugod slišalo o tej hudi šibi Božji. 23. mal. serpana je bilo več merličev, še več pa bolnih. Šli smo tisti dan s procesijo k svetemu Mohoru in Fortunatu na Koren. Pretresljivo je bilo slišati, ko je več merličem zaporedoma zvonilo. Pa še huje je prišlo. Kmalu zbolijo tudi g. duhovni oče, nepozabljivi župnik Aleš Jerala, kterega so vsi visoko spoštovali, ki so zares sveto živeli. Hodil sem vsako jutro po precej veliki vasi doli in nazaj ter previdel vse bolne; tako zopet proti večeru. Vsak dan je kdo umerl, tudi po več na dan. Djali smo v eno jamo starega moža z njegovo staro ženo. Zares je bilo hudo. Sreča moja, da v druzih vaseh ni nihče zbolel. Neko saboto večer sem pri bolnem gospodu župniku; v misel vzamem, da je pri vsem hudem dobro to, da vendar po druzih vaseh ni še kolere. Na to mi britko potožijo, da Horjuljce Bog opominja, ker so prelomili obljubo, s ktero so se zavezali ob koleri l. 1836., da hočejo namreč vsako leto na svetega Roka dan najeti sveto mašo, da jih mili Bog obvaruje te šibe. Več let pa je že preteklo, da tega niso več storili. Drugi dan to Horjuljcem v misel vzamem. Seveda so zamujeno koj popravili in obljubo ponovili.

Ko je bilo to poravnano, smo se obernili še k „Mariji v leševji“, k Materi Božji Dobrovski. Napovedana je bila procesija na Dobrovo na svetega Roka dan. Gospod oče so toliko že ozdraveli, da so na vse zgodaj imeli sveto mašo, potem smo se podali na Dobrovo. Pripeli smo lavretanske litanije v lepo Marijino cerkev in tam je bila sveta maša z izpostavljenim presvetim Rešnjim Telesom. Seveda smo, kar je le moč, preserčno molili in Marijo prosili, naj se nas usmili in prosi za nas, da nam usmiljeni Bog prizanese in to šibo odverne. Potolaženi smo se vernili nazaj. In glej čudo! nismo zastonj na mogočno priprošnjo Marijino upali. Ona, naša ljuba Mati, je izprosila, da od tistega dne ni nihče več umerl, pa tudi nihče več zbolel za kolero.

Pa tudi od drugod so se v tej sili zaupljivo zatekali k „Mariji v leševji“, in tudi ne zastonj. Tako so začeli obilnejše

romati na nekdaj tako slovečo Božjo pot na Dobrovo. In to je napotilo gospoda župnika Nachtigala, da je prosil v Rimu za obnovljenje odpustkov, kar se mu je s papeževim pismom 6. vel. serpana leta 1858. dobrotno dovolilo. Tako se zamore vsak verni kristjan zopet udeležiti popolnoma odpustka enkrat od predvečera velikega do večernic malega Šmarna, ako v ta namen kjerkoli spoved in sveto obhajilo opravi, v Dobrovski cerkvi pa navadne molitve v zadobljenje popolnoma odpustka.

Tudi sta dva privilegirana altarja na tej Božji poti. Veliki na 7 let, stranski svetega Jožefa pa za zmiraj.

In tako se je nekdaj tako sloveča Marijina Božja pot zopet oživela. Na sto in sto pobožnih romarjev prihaja zopet zlasti med šmarnimi mašami na Dobrovo k „studencu milosti Božje“. Zopet nebeško kraljico očitno častijo, jej tožijo svoje reve in nadloge ter se njeni mogočni priprošnji priporočujejo. Zopet se glasé med Šmarnoma lepe pesmi preblaženi Devici in Materi Mariji na čast in goreče prošnje se pošiljajo pred njen nebeški prestol. Nad pet tisoč romarjev od velike do male maše obišče Dobrovsko cerkev in tu moli po prejetih svetih zakramentih za popolnoma odpustke. Marija, mogočna kraljica nebeška in mila Mati naša pa zopet odpira svoje materine roke in radodarno siplje vsakoverstne milosti, dušne in telesne, vernim častilcem svojim — Bog daj, da se ta prelepa Božja pot zopet čedalje bolj razcveta, Bogu v čast, Mariji v slavo, vernim Slovencem pa v blagor in korist!

Marija v nebo vzeta — Dobrovska — prosi za nas!

5. Cerngrub.

Zdaj bi rad opisal Božjo pot naše ljube Matere Marije, ktero sem pervo v svojem življenji obiskal, kjer sem tudi precej tretji dan po svoji novi sv. maši nekervavo daritev opravil. O da bi bilo Bogu v čast, preblaženi Devici Mariji v slavo, meni pa v večno zveličanje!

Cerngrub je veličastna podružnica starodavne Loške fare na Gorenjskem. Škofja Loka se šteje med najstarejše fare na Kranjskem. Cesar Oton II. je že l. 974. Loko in vso okolico v posest dal Frizinškemu škofu Abrahamu. Sto let pozneje je znana pogodba, ktero sta storila škof Elenhard in patrijarh Sigehard, po kteri naj mašniki, ustanovljeni pri cerkvah v Loki, bodo odgovorni patrijarhu ali njegovemu namestniku. Leta 1273. se imenuje župnik Loški Godofrid, l. 1540. pa Leo Leš I., ki je bil potem škof Frizinški. Frizinški škofje so večkrat v Loki stanovali. Škof Leopold je v Loki umerl in je bil leta 1381. v nunski cerkvi pokopan. Škof Konrad V., kterega je bil njegov služabnik umoril l. 1412., je pri stari cerkvi pokopan.

Pičlo uro od matere-fare proti staremu Kranju je prezala cerkev Matere Božje v Cerngrubu. Cela kaj prijetna pot, od Loke do tje, s svojimi naravnimi lepotijami spodbuja verno serce k pobožnosti. Več kapelic je postavljenih ob poti, ki ti kažejo, kod hôdi, pa ti oznanjujejo veliko gorečnost naših pradedov. Ko pervikrat mogočno cerkev zagledaš ali k njej prideš, se moraš res čuditi, ker cerkev ni le velika podružnica; lahko bi jo primerjali z marsiktero stolno cerkvijo. Več stoletij že stoji ta sveti hram in je še vedno živ pridigar, kako vnet je bil že od nekdaj slovenski rod za počeščenje ljube Matere Božje.

Ne da se za gotovo zvedeti, kedaj je bila cerkev zidana. Tudi o izvirnem imenu si je ustno izročilo navskriž. Eni pravijo, da je bilo tu nekdaj prebivališče tolovajev in morilcev, ki so prežali na popotnike,

kteri so tu po samotni stezi tovorili iz starega Ogleja skozi Loko v gorenje kraje. In od todi bi bilo ime Černgrob. Drugi pripovedujejo, da je tukaj nekdaj prebival imeniten grof z imenom Cere, ki je na lastne stroške to cerkev postavil in je v njej pokopan, torej Cerengrob. — Ta druga pripovedka se meni zdi izmišljena. Tudi perva je zeló enaka. Po moji misli so Frizinški škofje berž ko ne to cerkev zidali. To je gotovo, da so tu pastirovali in tudi seboj iz Nemškega več mašnikov pripeljali. Lahko si mislimo, da so Materi Božji na čast to cerkev zidali in so jo, kakor se v vseh starih nemških bukvah bere, „Ehrengruben“ imenovali. In ker so rekali „Maria zu Ehrengruben“, so, vsaj po moji misli, domačini „zu Ehrengruben“ hitro izrekovali „Cerngrub“. Tudi dandanes domačini pravimo: Gremo v „Cerngrub“, da se v zlogu „grub“ bolj u sliši kot o. Černgrób pa nihče ne pravi. Kakor so na priliko Dolenjci tudi po Frizinških škofih postavljeni grad „Klingenfels“ imenovali „Klevevž“, tako mislim so Gorenjci „Maria zu Ehrengruben“ „Marija Cerngrub“ imenovali. Ako cerkev ogledujemo, lahko na pervi pogled spoznamo, da je bila zidana v dveh zeló oddaljenih časih. Dela je vsa gotiškega. Ladija cerkve je nizka, ima tri predele in nosi znamenja visoke starosti. Dolga je 21 korakov. Bolj veličasten je prezbiterij, v lepem gotiškem zlogu, ter je 17 korakov širok in 27 korakov dolg. Obok je veličastno visok, umetno zidan in ozaljšan; 6 šibkih stebrov ga nosi. Veliki altar je ves z drobnimi rezljinami obdan in bogato pozlačen. Na desni strani prezbiterija je po italijanski šegi napravljen kor z orglami na 10 spremenov.

Kakor veličasten je prezbiterij, tako zares velikansk je zvonik, ki ga nima kmalu kje para. V notranji svetlobi meri dobre štiri sežnje. Pri tleh v njem je prostorna zakristija. S svojim debelim zidom nosi lahko tri zvonove. Zlasti mali, podolgasti zvon mora star biti, ker zares milo lepo poje. Pravijo nekteri, da je vlit iz samih starih petíc. (?) Veliki zvon mora imeti blizo 22 met. centov, ima prav prijeten in krepek glas. Napis ima slovensk, in sicer na eni strani: „Kedar sem bil pervič vlit, smo prejeli ljubega mirú dar; 1763. O Bog daj, kar sem zdaj prelit, da bi tudi ga uživala vsaka stvar! 1807.“ Na drugi strani pa pravi: „K časti Marije hočem zmirom pet', in vsem vernim glasno razodet', da Jezus bo roko raztegnil in moje dobrotnike vse požegnal.“

Razgled iz visocega zvonika je zares prelep. Iz desnih lin vidiš čez zelene gaje in rodovitno polje prijazno, zdaj jako prenovljeno Loško mestice, ktero zavoljo njene romantične lege in zavoljo bistrega čistega zraka današnje dni daljni tujci, zlasti o poletnem času, radi obiskujejo. Na precej visok Ljubnik naslonjena strinja v svojem znožji Polanjšico in Sevšico v Soro. Iz levih lin vidiš za obraščenimi holmci starodavno Božjo pot sv. Jošta, v ravnini pa ponosno farno cerkev Šmartniško in za njo, onkraj Save, staro mesto Kranj. Za Kranjem pa molijo Storžič, Grintovec in drugi snežniki svoje gole verhove v oblake. Iz lin proti solnčnemu vzhodu pa se razprostira široka planjava, ktero mejijo koroški in štajerski sivoglavci. In ko te na poldanski strani zeleni Osovnik spominja svetega Mohora, o kterem pravi pripovedka, da je na Osovniku bil doma in da se po stermi planini še poznajo svetnikove stopinje, ki se ne dajo zagerniti, ti na levo dveglavna Šmarnagora brani, da ne vidiš Ljubljanskega polja.

Naj tudi omenim čudno velicega rebra, ki visi pred altarjem svetega Martina na ženski strani cerkvene ladije. Pravijo, da

je rebro neke ajdovske deklice, kar pač ni verjetno. Brž ko ne je rebro velike morske ribe, kakoršna se menda po Nemškem po večjih cerkvah vidijo. Kdo? in kedaj? je to rebro tu sem obesil, se ne ve. Po moji misli bi ga bili nemški duhovniki sem prinesli. Že Valvazor ga omeni. On tudi že pripoveduje, da le-sem skoraj vsak dan veliko vernih roma. Kakor že takrat, tako tudi zdaj so največji shodi 4. nedeljo v postu, na praznik Marijinega oznanjenja in binkoštni pondeljek in torek.

Kakor so se zapustila druga Božja pota, tako žalostna se je godila tudi Cerngrubu. Loški dekan, pozneje visokočastiti stolni kanonik g. Franc Kramar, ki so zidali prekrasno novo cerkev pri materifari, so tudi to Marijino Božjo pot oživili. Osnovali so novo, zložno pot od fare do Cerngruba, da se lahko pelje, kdor hoče. Poravnali so hudo zanemarjeni svet okoli cerkve. Lesena lopa pred velikimi vratmi se je umaknila lepi novi lopi, ktero nosi 12 gotiških stebrov. Velika vrata so pridobila še na vsako stran ena, da so v vsaki oddelek cerkvene ladije posebna vrata. Tudi v cerkvi je vse prenovljeno. Mala altarja, ki sta velicega zakrivala, sta pomaknjena k stranskim stenam. Trije altarji v prezbiteriji so prenovljeni.

Ta za Božjo čast in za večje češčenje Matere Božje toliko vneti gospod so si v prenovljenih ali tudi prezidanih podružnicah postavili prelep spomenik, čigar krona seveda je farna cerkev sv. Jurija.

6. Zalilog in Lavretanska Mati Božja v Suši.

„O Marija, varuj nas! O Marija, vodi nas po pravi poti v sveti raj!“ mi je pisal 22. vel. serpana že leta 1878. Zaliloški župnik g. Anton Pintar, ko mi je poslal obširni popis Božje poti v Zalemlogu in v Suši. Pač nisva mislila, da preden bo njegov spis prišel na versto, bo ljubi gospod Anton že imel plačilo za veliko vnemo, s ktero je preblagi ljubivec Matere Božje toliko si prizadeval za več počeščenje naše ljube Gospe, preblažene Device Marije. Delj časa je gospod bolehal; zdelo se mu je, da ne bo mogel več opravljati težavnih svojih dolžnosti; zato je prosil za pokoj. In, mili Bog je zvestega hlapca poklical k sebi in mu podelil primerjeno plačilo. Upamo, da že za nas, tam v nebesih, Boga prosi. Umerl je 20. rožnika 1881, ko je poprejšni dan še službo Božjo obhajal. — V njegovem spisu se razodeva tudi lepota in pravičnost njegove blage duše. Naj torej sledi njegov

a) zgodovinski spomin Zaliloške farne cerkve.

Prvi naselniki Zaliloške vasi so prišli iz Gróbelj, dobro uro od tod oddaljenih planin, kjer imajo še zdaj nekaj senožeti, kjer se še dobro pozna, da so nekdaj njive bile. Dopasti jim je pač moralo tukaj, da so kraj „Zalilog“ imenovali.

Leta 1740. začeli so zidati svojo cerkev, ter so jo tri leta zidali. Zvonik pa so prizidali še le leta 1762., ko se je fara začela. Poprej so bili v Selce v faro, ki je stara mati-fara cele Selške doline. Da je bilo zidanje te farne cerkve zelo težavno, si pač lahko mislimo; ljudi je bilo takrat še malo in ceste ni bilo nikakoršne. Pravijo, da so pesek celo z onstranskega Sorinega brega le nosili; beržkone vsaj nekaj natovorili. Ali kaj ne premore prava gorečnost in stanovitnost. Pobožno ljudstvo posvetilo je novo cerkev Materi Božji v nebo vzeti. In leta 1862. so o malem Šmarnu slovesno obhajali pervo stoletnico.

Ko je bil tukaj župnik gosp. Luka Mrovlje, preskerbel je, da je to farno

cerkev slovesno posvetil Ljubljanski škof in knez g. Anton Alojzij Wolf 8. sept. 1841. leta.

Stari veliki altar je bil nekdaj na Kerki; potem so ga kupili Kropovčani za kapelo Matere Božje. Ker je bil pa prevelik, so ga Založani dober kup za svojo cerkev dobili. Ali tudi tukaj ni bil primeren; zato so že dolgo gg. župniki in tudi farmani imeli priserčno željo, da bi postavili svoji nebeški Materi nov, spodoben altar. In ta želja se je spolnila leta 1866. Nov altar je naredil Franc Zajc, tablo pa je slikal J. Wolf, v Ljubljani. Loški župnik g. Primož Remic je pooblaščen blagoslovil novi altar 28. vinotoka 1866.

Leta 1868. smo zidali nov žagrad in vse cerkveno ostrešje je s ploščami pokrito.

Leta 1869., binkoštni teden, od 15. do 23. vel. travna smo imeli sv. misijon. Očetje Jezusove družbe gg. Franc Doljak, Jožef Kos in Janez Valjavec so ga vodili.

Leta 1870. je prezbiterij slikal na presno Dupljanski podobar Janez Gosar.

Le-sem pride čez leto veliko častilcev ljube Matere Božje. O treh nedeljah, po drugi polovici Marijinega meseca, priromajo po stari obljubi in navadi soseske sv. Tilna in sv. Valentina Javorske fare; soseske sv. Križa in Malenskega verha Poljanske fare; in soseska Hotaveljska Tratenske fare.

Velik shod je 2. malega serpana, god obiskovanja Marije Device. Ta dan, po neki silno stari obljubi, pridejo Novačani in Leskovčani s svojimi duhovniki, najpoprej v Sušo, kjer je perva sv. maša. Potem gredo v slovesni procesiji proti farni cerkvi v Zalilog; med potjo glasno molijo in prepevajo lavretanske litanije. Prihajajočim romarjem gredo domači z banderom naproti, ter jih v farno cerkev spremijo. Potem je slovesna služba Božja z izpostavljenim presvetim Rešnjim Telesom. Tudi več druzih bližnjih duhovnij se udeleži tega romanja.

Poglavitni praznik pa je 15. vel. serpana, ki se obhaja z vso mogočo slovesnostjo. Tudi o mali Maši je obilen shod.

b) Lavretanska Mati Božja v Suši.

Ako greš iz Železnikov proti Zalemulogu in prideš čez pokriti Suški most, zagledaš ob desni nad stermo pečino prijazno, zdaj novo cerkev. In to je romarska cerkev *„Matere Božje Lavretanske na Suši“*, ne le bližnji okolici, ampak tudi daljnim znana Božja pot. Poprejšnja kapelica je tukaj stala še veliko poprej kakor farna cerkev na Zalemlogu. Stari, še ohranjeni mali zvon poprejšnje kapelice ima letnico 1680. Po tem soditi je ta kapelica gotovo nad 200 let stara. Kedaj je bila zidana, ali kedaj so v njej začeli maševati, ni znano. Dokler po tej dolini še ni bilo ceste, hodili in tovorili so tu mimo kapele; in kakor pravijo, so mimogredoči pri kapeli molili in toliko darov nanosili, da so ž njimi k zidanju farne cerkve pripomogli.

Pobožno izročilo pripoveduje, da si je Mati Božja sama izvolila ta kraj v češčenje in malo kapelico v pribežališče vernim, da bi tukaj svojim pobožnim častilcem od svojega Božjega Sina milosti prosila in delila. Pripovedka pravi, da neki Zaliložan „Kobljar“ je imel tukaj svoj laz. Ko neki dan v potu svojega obraza koplje, se mu pokaže neznana podobica Marije Lavretanske. Kmalu so tukaj postavili znamenje; pozneje pa so sozidali malo kapelico. Podobica pa se je do današnjega dne ohranila. Pred nekaj leti so jo častite Loške nune lepo ozaljšale, krog nje svetinj pripele ter jo v ličen okvir djale, da jo zdaj vsak lahko vidi in počasti. Poprej je bila skrita za altarčekom.

V tej kapeli je bilo veliko sv. maš opravljenih po posebnih namenih, potrebah in obljubah iz bližnjih in daljnih duhovnij. Da je veliko vernih v vsakdanjih potrebah, v smrtnih nevarnostih, z eno besedo, v vseh dušnih in telesnih potrebah tukaj pomoči iskalo in tudi dobilo, to spričujejo mnoge obljubne table. In da zaupanje na mogočno priprošnjo naše nebeške Matere ni še opešalo, to kažejo mnoge najete sv. maše po kaki storjeni obljubi v zahvalo za že prejete milosti, ali v zadobljenje potrebne pomoči. V kaki splošni sili priromajo verniki združeno, v procesijah, v Sušo in potem večjidel še v Zalilog.

Slovesno opravilo je tukaj belo nedeljo. Največji shod pa 2. mal. serpana.

Stara kapelica, le 9 čevljev dolga, 6 in pol široka, je bila seveda premajhna. Imela je lesen, pobeljen pa zelo trohnel strop. Podslombe malega zvonika so bile segnite. Cela stena na spodnji strani od verha do tal je bila razpokana. Tako slabo starino popravljati, ni kazalo. To revno stanje, pa priserčna želja, postaviti Mariji večje in dostojniši svetišče, so me podžigale, resno misliti na zidanje (piše pokojni g. župnik Anton). Zato so Založani leta 1873. napravili apnenico, ki nam je dala do 800 centov apna. Denar se je počasi, prostovoljno nabiral. Leta 1875. smo začeli pripravljati tudi pesek in kamenje. Rob, v kterem se je kamenje lomilo, je onkraj zelo sterme senožeti, četert ure nad cerkvice. Zelo težko je bilo ga do cerkve pripraviti. Na spomlad 1876 še ni bilo ne dil, ne opeke, ne drugega potrebnega lesovja. Tako da na zidanje še nismo mogli misliti. Zraven so še druge neprijetne ovire in zapreke hudo nasprotovale.

Ali g. župnik so stavili na Marijino pomoč neomejeno zaupanje, ter so mislili in tudi djali: „Zdaj, ali pa nikoli!“ In pričeli so. V torek pred binkoštmi, 30. dan Marijinega meseca so jeli ukladati ob sprednji strani še stoječe male cerkvice temeljno ozidje. Binkoštni torek, 6. rožnika, pa so opravili g. župnik zadnjo sv. mašo. Tudi Železnikarji, ki kaj radi hodijo v Sušo, so v slovo imeli poprej sv. mašo.

Gospod župnik Anton Pintar so se k sklepu s premilo besedo Lavretanski Mariji zahvalili za vse njenim častilcem na tem sv. kraji izprošene dobrote in se poslovili od stare cerkvice. Zdaj so jeli podirati altar in pospravljati ostalo cerkveno orodje, da bi se preneslo v farno cerkev v Zalilog. Vsak je hotel kaj nesti. In ko je bilo vse za odhod pripravljeno, oglasila sta se še enkrat mala zvončeka v že trohnelem stolpiči. Ljudstvo z župnikom se je vstopilo v red in se v lepi procesiji napotilo proti Zalilogu. Marijino podobo so nesle male deklice. Bila je ta procesija tako ginljiva, da so marsikomu oči solze zalivale. Med petjem lavretanskih litanij je prišla procesija v Zalilog, kjer je bila s slovesnim zvonjenjem in pokanjem iz možnarjev pozdravljena. Ne da se opisati, s kakošnim sercem so pač za Marijino čast toliko vneti gospod župnik spremili to procesijo, v misli, Bog ve kedaj in kako bodo nazaj prenesli nekaj teh starih podob.

Z zidanjem je bilo zdaj, kakor bi bila vmes segla nevidna, mogočna roka; kakor da bi Marija rekla: Zdaj bom pa jaz stopila na kermilo. Bil je sicer precej velik kup kamenja z velikim trudom pripravljen; ali to je bilo komaj za temelj. Menda je prav Marija tako uravnala, da je bil tisto leto doma Jožef Osenek, priprost, neučen mož, ki je več let hodil na Hervaško, celo v Turčijo, kjer je z gorá v ravnine les spravljal. Ta mož je s svojo domačo tehniko napravil od kamenoloma do stavbinega mesta

železnici enak, 150 sežnjev dolg most, strogo pravilno, polagoma navzdol nagnjen tir, s primernim vozom. Po trije možaki naložijo kakih 10 centov, se vsedejo še sami na voz in, dasi po dobri napravi tudi zavirajo, pridrčijo v 2. ali 3. minutah z bremenom vred do stavbinega mesta. Ta naredba je pri zidanji Marijine cerkve odstranila eno največjih zaprek.

Pa to še ni vse. Nova cerkev stoji precej visoko nad dolino, iz ktere je treba pesek, opeko, apno in mnogo težkega na holmček spraviti. Mojster Osenek vedel je tudi v tem pomoči. Napravil je drug, še bolj umeten, 60 sežnjev dolg dvojen tir, ki jako stermo pelje od cerkve v dno doline. Ker morajo pri cerkvi večji prostor napraviti, nasujejo verhni voziček s perstjo, ter ga spuščajo z navijalnim kolesom po enem tiru navzdol. V napravi pa delujeta z nasprotjo-težjem dva vozička tako, da ko je eden v dnu, je drugi ravno na verhu. Ko torej s perstjo naloženi voziček gre po enem tiru doli, tira po drugem tiru drugi voziček iz doline opeko, pesek in drugo potrebno navzgor. Ko so ljudje videli te umetne naprave, so bili brez skerbi zavoljo zidanja cerkve.

Cerkev je v čisto bizantinskem slogu. Ladija je pravilen štiriogelnik, z obokom na kupolo, ki ima okroglo okno. Prezbiterij razsvitljuje šestero oken, na vsaki strani po troje, ki so drugo vštric druzega; srednji ste nekoliko višji. V sredi za altarjem je zvonik, v kterem je pri tleh zakristija, zgoraj sobica za cerkveno opravo, na verhu pa zvonovi. Kapele na obeh straneh ladije imajo okroglasto podobo. Svitloba dobro prihaja skozi okna na desno in levo. Obris je po osnovi g. župnika pravilno izdelal ljubljanski stavbeni mojster g. Fr. Faleskini.

Naj omenim, da temeljni kamen za to novo Lavretansko cerkev v Suši so 2. mal. serpana, v praznik obiskovanja blagoslovili z veliko slovesnostjo vis. čast. in mil. g. prošt dr. Anton Jarc. Pri tem opravilu so bili tudi pričujoči zraven domačega g. župnika gg. Matija Jereb, župnik v Sorici, Urban Zupan, župni oskerbnik v Leskovci, Primož Peterlin, župni oskrbnik pri sv. Lenarti in Janez Lapajne, župni oskerbnik v Dražgošah. V temeljni kamen je bilo vloženo: Spominsko pismo; 24. list „Zgodnje Danice“ leta 1876; peresca od oljke iz verta Getzemani; kamenčki iz taborske gore, iz mlečne votline, od skale sv. groba Kristusovega, od skale iz Kalvarije, iz mesta, kjer se je sv. Peter jokal; košček velikonočne sveče; svetinjice Matere Božje iz Brezij, sv. Jošta, Pija IX. s križcem od njega blagoslovljenim; podobice Matere Božje, sv. Jošta in serca Jezusovega in nekaj srebernega denarja.

Prav na drobno, mično in ginljivo je popisal vse slovesnosti o blagoslovljenji temeljnega kamena v Suši toliko marljivi g. Jožef Levičnik v „Zgodnji Danici“ leta 1876.

Zidarsko delo je vodil Andrej Bevk, hišnik v Cirknem na Goriškem. Cerkveno ostrešje je postavil Anton Preželj iz Češnjice; Šimon Guzelj pa je leta 1877. napravil ostrešje na zvoniku. Kar je rezanega kamena z napisi vred, je izdelal Janez Teršan, kamnosek v Loki. Peter Veber iz Zaliloga pa je vse z domačimi ploščami pokril. Podobe verh sprednjega lica: Kristusa kot sodnika in dveh angeljev je naredil Štefan Šubic, podobar Poljanski. Podobe: Serca Jezusovega in naše ljube Gospe presv. Serca in sv. Jožefa in tudi kupolo je slikal Janez Gosar, slikar iz Dupljanske fare. Te podobe na sprednjem lici nove cerkve s križem vred, za zvonik, so bile 26. vel. serpana 1877 blagoslovljene. Potem je bil ravno ta dan križ z jabelkom in zvezdo verh zvo-

nika slovesno postavljen. Vsaka večja stavba je z mnogoterimi nevarnostmi sklenjena. Tukaj pa so bile nevarnosti toliko večje zavoljo dvojnega lesenega tira. Marsikdaj se je pri tej nevarni vožnji kaj poterlo; ali je kolo iz tira se zmaknilo, voz s kamenjem se prekucnil, vozniki so odskočili in vendar nihče se ni nič poškodoval. Marsikdo je rekel, da bi za ves svet na tak tir ne stopil. Navadnemu vlaku navajenemu Založanu se je to tako urno tiranje tako nevarno zdelo, da je vodniku zaupil: „Nikar ne mislite, da vi vozite! Tu vozi le Marija!“

Neki dan nese mlad najemnik silno težek kamen na zgornji oder. Ko pride gori, se spodtakne in revež pade iz visočine na tla; pa tako, da je on naprej letel in kamen za njim. On pade na eno stran klada; težki kamen buti na klad, ter odleti na drugo stran, in — pridni mladenič vstane čisto nepoškodovan. Marsikaj, piše g. župnik Anton, bi še po pravici omenil; pa bilo bi preobširno. Toliko pa spoznam očitno, da je pri tolikem delu, pri tolikih nevarnostih gotovo znamenje posebnega varstva Božjega in Marijinega to, da se ni nobena nesreča zgodila.

14. vinotoka — 21. nedeljo po binkoštih — 1877 so z navadno slovesnostjo posvetili mil. gosp. knezoškof dr. Janez Krizostom Pogačar to novo Mariji Lavretanski posvečeno cerkev.

Mnogo notranje oprave je še manjkalo. Ali neutrudljivi, za Marijino češčenje ves goreči g. župnik Anton le ni jenjal. 30. rožnika 1878 — nedeljo po sv. Petru in Pavlu — je bil že blagoslovljen novi veliki altar v Suši. Altar je delal Dupljanski podobar Janez Gosar. Leseni podobi sv. Joahima in sv. Ane ste delo Ljubljanskega podobarja Fr. Zajca. Slikano altarno podobo Marije Lavretanske pa je izdelal akademični slikar v Ljubljani, Janez Wolf. — S privoljenjem mil. g. knezoškofa je pobožni častilec Marijin, g. župnik Anton s posebnim veseljem (kakor piše) sam blagoslovil novi altar. Bližnji gg. župniki s svojimi farani so se udeležili te lepe slovesnosti.

Stranska kapela na moški strani je posvečena svetemu Jožefu umirajočemu. Na ženski strani pa sv. trem kraljem.

Naj pristavim k vsemu temu še mali spomenik preblagemu gospodu, ki je Lavretanski Materi Božji s toliko vnemo postavil tako lepo romarsko cerkev v Suši.

Konec svojega spisa on sam to-le pristavi:

Železnikarji so že od nekdaj radi in z velikim zaupanjem hodili k Mariji v Sušo. Tako še posebej vem za dobro in skerbljivo mater, ki je s svojim sinom, takrat učencem sedme šole, o šolskih počitnicah, neko jutro v Sušo k sv. maši šla. Po sv. maši v Suši pa je rekla: „Pojdiva še zdaj na Zalilog k Mariji!“ In šla sta, in sta še tukaj molila. Gotovo se ne motim, če rečem, da je skerbna mati takrat svojega sina posebno Mariji izročevala. Ta mati je že v večnosti; upam da pri Bogu. Njen sin pa je 8. vel. serpana 1841 v cerkvi oznanjenja Device in Matere Marije pri č. o. frančiškanih v Ljubljani svojo novo mašo pel — ravno tisti dan, ko je farno cerkev Marije Device na Zalemlogu posvetil pokojni knezoškof Anton Alojzij. Potem je ta sin v treh farah, pri cerkvah Materi Božji posvečenih služil; poslednjič pa je blizo 20 let bil župnik pri Marijini cerkvi v Zalemlogu. In ta Mariji priporočeni sin je ravno zdaj že pokojni g. župnik Anton Pintar.

Ravno zato pa, mi še piše že pred 3 leti, ker vem in spoznam, da mi je Marija veliko milosti in dobrot izprosila in tudi po hudi in nevarni bolezni in dolgem hiranji s svojo priprošnjo me še pri

življenji ohranila: sem toliko bolj želel v njeno čast kaj storiti; sem želel ravno v Suši (kjer ga je skerbna mati Mariji izročila) večjo, primernejšo in častitljivejšo cerkev postaviti. Pa spet ravno to, da sem zoper vse pričakovanje, pri mnogih ovirah in zaprekah vendar to izvesti in doveršiti zamogel, spoznam še za posebno milost in srečo.

Dobri gospod sklene svoje pismice: „Zdaj pa edino to še želim, da bi presveta Devica in Mati Marija, kteri v čast sem omenjeno hišo Božjo, s pomočjo mnogih dobrotnikov, v Suši napravil, tudi meni v nebeški domovini en prostorček zadobila in pripravila. Naj bo torej vse v večjo čast Božjo, v slavo Mariji, presveti Devici, svetemu Jožefu, in svetim trem kraljem, pa v blagor in v zveličanje našim dušam!“ — In kakor je dobra mati rekla: „Pojdiva še zdaj na Zalilog k Mariji!“ tako počivata zdaj njuni trupli na Zalemlogu. Bog daj in ljuba Mati Božja Lavretanska, da njuni lepi duši za nas v nebesih prosite!

(Spisal g. župnik Anton Pintar in „Zgodnja Danica“ 1876, 1877, 1878.)

7. Cerklje.

Na prelepi ravnini pod visokimi snežniki so prijazne *Cerklje*. Med najstarejše fare na Gorenjskem so štete tudi Cerklje. V neki pogodbi se že leta 1156. bere med pričami župnik Cerkljanski Riher. Ustno izročilo pravi, da je bila v začetku tukaj mala kapelica, „Marija v ternji“ imenovana. Sčasoma so pozidali še tik zraven dve drugi kapelici, eno na čast sv. Mihelu, eno na čast sv. Tomažu. Tako so bile vštric tri kapelice ali tri cerkvice; od todi morebiti „Cerklje“. Sedanja cerkev, prav svetla ki je, je bila zidana leta 1783., kar spričuje napis: Deo aC MarIae eXstrVXIt zeLVs paroChIae. In tisto leto jo je posvetil goriški nadškof Rudolf Jožef grof Edling. Že leta 1238. jo je patrijarh Bertold izročil Velesovskemu samostanu. Nekdaj v nesrečnih časih turških napadov je imela močen zid in štiri stolpe. Papeževi pismi v farnem arhivu spričujete, da je bila tukaj nekdaj bratovščina „žalostne Matere Božje“. Papež Klemen XII. in še drug papež jo poterjujeta in podelita odpustke. Gotovo so tistikrat verni Gorenjci v Cerklje večkrat hodili na Božjo pot. Slika sedanjega velicega altarja, dobro ohranjena, je imenitnega domačega umetnika Mencingerja. Zdaj je veliki altar za zmiraj privilegiran, kar je izprosil v Rimu rojen Cerkljan, pokojni msgr. Janez Globočnik, tajnik goriškega nadškofa.

(Spis župnikov in „Zg. Danica“.)

8. Breg.

„Salutem lecturo!“ mi piše g. župnik Jurij Krašovec iz Šmartna pri Kranji. Šmartno pri Kranji ima čedno podružnico Matere Božje na „Bregu“ ob Savi. Imenovali so jo nekdaj Mater Božjo „v leševji“; zato ker je bil ta kraj ob Savi precej daleč na okrog z leševjem obraščen. In v sredi tega leševja je stala cerkev Matere Božje. Zdaj navadno pravimo tej cerkvi Mati Božja na „Bregu“ ali v smerečji, ker o leševji ni več nobenega sledu, ampak ves kraj je s smerečjem obraščen.

Letna številka 1637 na stranskih altarjih spričuje, da mora biti cerkev precej stara. Mali zvon ima napis: „Opus Francisci Patavini. Wregg. Jezus et Marija.“ brez letnice.

Nekdaj je bila tu Božja pot. Leta 1717. so na dan cerkvenega žegnanja imeli v gostilnici na Bregu posvetni ples. Huda ura pride in trešči v hišo plesalcev; in vsa vas pogori. Brežani pa so se

tedaj z obljubo zavezali, da nikdar več ob cerkvenem godovanji ne bodo plesali in nespodobno rajali. V vedni spomin te zaobljube visi v cerkvi še zdaj lesena tabla, kake 4 čevlje dolga in 2 čevlja široka, na kteri je naslikana vas Breg in procesija gre proti cerkvi Matere Božje. Napis: Voto In DeDICatIone non saLtanDI pIe Vos obLIgastIs. kaže 1717. Ta napis je po naše: Z obljubo ste se Brežani zavezali, ob cerkvenem žegnanji ne plesati. In to obljubo Brežani še zdaj zvesto spolnujejo.

Na podobi Matere Božje v velikem altarji se vidi kot kraljica nebes in zemlje z krono na glavi in kraljevo palico v desnici; na svoji levici pa ima Jezusa, ki ima tudi krono na glavi. Podoba je kamenita, čedno z barvami prevlečena.

Leseni strop s starinskimi rezbami, ker že trohljiv, se je leta 1871. umaknil čednemu oboku. Postavljen je bil nov altar, kterega je napravil umetni podobar Radoljški Vurnik. Tudi prižnica in novo ostrešje so verli Brežani napravili in potem še tretji veliki zvon. Vse to je staro cerkev tolikanj spremenilo, da bi zdaj lahko bila farna cerkev.

V kakih potrebah ali očitnih nadlogah še zdaj verniki iz okolice radi pridejo, tudi v procesijah, k Materi Božji na Breg, in tudi po stari navadi okoli altarja po golih kolenih plazijo, kar razodeva veliko češčenje in otroško zaupanje do Matere Božje.

Romarskih shodov ni več. Šesto nedeljo po veliki noči in četerto nedeljo meseca vinotoka so navadni shodi.

9. Velésovo.

Akoravno Velésovo ni iz pervih stoletij, vendar smo še le pred kakimi 30. leti zvedeli za ustanovno pismo. Neutrudljivi pregledovalec starih pisem g. Peter Hicinger, dekan Postojnski, je leta 1854. preiskoval papirne starine v Ljubljanskem muzeji in naletel je na prepis ustanovnega pisma za Velesovski samostan. To pismo patrijarha Bertolda je bilo podpisano in slovesno zapečateno v cerkvi sv. Marjete pod Velesovem 10. grudna 1238. Podpisali so ga: Konrad, škof Špajerski; Albert, opat Gornjegraški; Henrik, nadduhoven Beljaški, prošt Blejski; Verijand, župnik Mengeški; Rajner, dekan na Kranjskem; Diterik, župnik Cerkljanski. Sledijo še podpisi mnogo druzih imenitnih gospodov.

To pismo pove, kako so trije bratje plemenite Kamniške rodovine, ki so imeli svoj grad nad Velesovem, namreč Veriand, Gerloh in Valter, in njihovega brata Berona vdova in sin, tudi sinovi še druzega brata Henrika — sklenili, da hočejo v dolini Marije Device v Velesovem postaviti kraj molitve in hišo na čast Kristusu in Materi njegovi, in da so semkaj poklicali iz Dunaja sestre, ki živijo po vodilu sv. Avguština in sv. Benedikta, kakor je to vodilo sv. Dominik uredil. Potem pripoveduje to pismo, kako odstopijo ustanovniki novemu samostanu več zemljišč v okolici, tudi svojo pravico do cerkve sv. Marjete; in da hočejo vse zidanje samostana in cerkve na svoje stroške prevzeti. In Albert, opat Gornjegraški, odstopi sestram petnajst zemljišč in do šestdeset mark denarja. Tudi več druzih plemenitnikov je veliko darovalo v ta namen. Vse to je poterdil Oglejski patrijarh Bertold, in po volji otrok svojega brata Otona, Meranskega vojvode, namreč Otona II. in Neže, zaročnice avstrijskega vojvode Friderika II., je pridal samostanu tudi cerkev sv. Jurija na polji. To imenitno pismo pa je končano s temi le besedami: „Da pa vse na *večne* čase ostane stanovitno, veljavno in nerazrušljivo, smo v tem pismu vse popisali ter

s svojim pečatom našega Oglejskega kapiteljna, kakor tudi s pečatom naše zgoraj omenjene vnukinje, vojvodinje avstrijanske, in našega vnuka, zgoraj omenjenega vojvoda odobrili in poterdili. Kdorkoli bi se pa morda prederznil, s silo to ovreči in razdreti, ta naj ve, da si s tem nakoplje jezo sv. apostolov Petra in Pavla, zamero papeževo in našo, in z izobčenjem nesrečno večnost.“

Tem besedam se morda marsikteri posvetnjak posmehuje; so pa prav resnobne, pomenljive in pretresljive vsakemu, komur pravica in povračilo po smerti ni prazna reč.

Pa vernimo se nazaj in poslušajmo, kaj pravi ustno izročilo o začetku tega nebeški Materi posvečenega kraja. Velesovo je kako poldrugo uro od Kranja in pol ure od Cerkljan. To je stara fara. Vendar je bila poprej sedanja podružnica sv. Marjete farna cerkev, ter so jo imenovali sv. Marjeto v Velesovem.

Velésovo.

V farovži sv. Marjete, pravi pripovedka, je bil župnik. Ta gre neko prijazno jutro na vse zgodaj z brevirjem pod pazduho na plano, ter jo krene proti dolinici pod Štefanjo goro. Poleg lepega travnika grede opravlja svoj brevir. Mali kužek skaklja okoli in dela sto in sto nepotrebnih potov, razveseljevaje se po svoje. Zdajci pa se zgubi v gozdu, in ni ga blizo. Ko se gospod že proti domu oberne, prisopiha psiček za njim. Skaka in laja v gospoda in nenavadno prime gospoda za suknjo in ga vleče nazaj. Kaj ti je? si misli gospod, da se tako čudno obnašaš. In ker le ne odjenja, marveč ga vleče in se vije, se gospod verne, da vidi, kaj hoče mali kužek. In kužek skaklja veselo, teče pred njim, pa se ustavi ter opazuje gospoda in ko vidi, da gospod gre za njim, teka dalje in se ustavlja; in tako se vêde zvesta žival, da pripelje gospoda v gozd.

Tu postane pred nekim hrastom, ki je rastel na mestu, kjer dan današnji stoji altar sv. Dominika. V ta hrast se zaganja mali kužek, vije z repom, cvili in laja. Ko pa župnik blizo pride, zagleda na hrastu podobo Matere Božje z Jezuškom na naročji. Ravno ta podoba se še zdaj vidi v velikem altarji v posebno za njo pripravljenem prostoru, pod sliko Marije, nebeške kraljice.

Hrast, na kterem je bila ta podoba, je bil takrat debel, trohel štor, ker je vihar že silo staro in poškodovano drevo prelomil. Sredi štora je bila Mati Božja; ob straneh pa so bile zelene vejice, ki so se nad podobo strinjale. Župnik ogleduje to podobo, premišljuje to reč; misli in misli, da podoba taka ni za tukaj, kjer je izpostavljena vsaki nevihti, ter sklene, vzeti

jo in postaviti na spodoben kraj — v cerkev, da jo verno ljudstvo časti.

Gospod sname podobo s hrasta, ter jo nese na svoj dom, v farovž. Tu jo dene v najboljšo sobo; češ, naj bo sveta podoba tukaj, dokler jej pripravnega mesta v cerkvi ne odločim. Kako se pa župnik začudi, ko drugo jutro v sobi svete podobe nikjer več ni. Še bolj se čudi, ko se prepriča, da v sobo nikogar ni bilo in da mu na vse popraševanje nihče nič povedati ne more. Ko le še premišljuje in poprašuje, mu nekdo naznani, da je videl tako podobo v gozdu na hrastu. Gospod gre takoj do že znanega hrasta. Res najde podobo tam, ne vedoč kako je tje prišla. Zopet jo vzame, nese domu, skerbno jo v sobo dene, vse pozapre in dobro zaklene. Pa drugo jutro je le spet ni bilo. Po noči je zginila. Ko gospod vse natanko pregleda in se prepriča, da nihče ni bil v sobi in da podobe po naravnem potu nihče ni vzel, se je njegovo začudenje spremenilo v stermenje.

V gozd gre iskat. Zopet najde prečudno podobo na hrastu. Zopet jo vzame, nese domu in jo zapre v sobo; pa tudi tretjo noč zgine in se na staro mesto preseli. Zdaj si ne upa gospod več vzeti je z mesta, kterega si je sama izvolila. Prepričan, da hoče nebeška Kraljica v tej podobi tukaj ostati, jo pusti tam, kjer jo je našel.

Se ve, da se je to hitro razvedelo po okolici. Pripovedka pravi, da so pobožna dekleta kmalu na mestu hrastovega štora malo kapelico postavile, in v njej to čudno podobo častile. Izročilo celo pravi, da so nektere vedno blizo te podobe bile; da so celo okoli kapele male lesene celice postavile; tukaj stanovale, sveto podobo oskerbovale, čednosti Marijine premišljevale in posnemale; se v bogoljubnem zatajevanji uterjevale in so tako perve priprosto samotarsko življenje tukaj pričele. Res je to mičen, pa čuden začetek Velesovskega samostana.

Ko je bil z gori omenjenim ustanovnim pismom zagotovljen samostan Velesovski, so se urno lotili potrebnega zidanja. Kmalu so prišle nune Dominikanke, ktere so sploh „bele nune“ imenovali. Imeniten je bil nekdaj ta samostan. V ta samostan so bile vzete hčere najimenitniših hiš naše dežele. Hčere plemenitih grajščakov so zapustile nečimurnost posvetno, ter so se v tem samotnem kraji posvetile svojemu nebeškemu ženinu in njegovi presveti Materi.

V trinajstem stoletji zidani samostan je bil belim nunam pretesen. V sredi osemnajstega stoletja so začele nune zidati nov, veličasten samostan. Predelana je bila cerkev. Pervotna cerkev je stala od izhoda proti zahodu; je bila veliko manjša od sedanje. Stala je prav na tem mestu, kot sedanja; le s tem razločkom, da je nekdanja dolgost zdaj cerkvi širjava, in nekdanja širjava podaljšana v sedanjo dolgost. Dolga je 19 sežnjev, široka 10, visoka 9 sežnjev. Zidana je v lepem rimskem zlogu.

Lice cerkveno z zvonikom v sredi je zares ponosno, pa prav prijazno. Po širokih, lepo izdelanih stopnicah se gre v nekoliko zvišano cerkev, v ktero pelje troje vrat. Stopivšemu v cerkev se razveseljuje oko romarju. To zares lepo svetišče na pervi pogled očitno razodeva, da je vse delo vodila umetna, izurjena glava. Opazuješ altarje, ne veš, bi se li bolj čudil priprosti sostavi, ali popolnoma cerkvi primerjeni podobi. Če pa skerbno ogleduješ slikane podobe na altarjih, se od nekterih res ne moreš ločiti. Delj ko jih gledaš, teže jih zapustiš. Slikal jih je neki slikar Šmid iz Kremsa. Sv. Dominik in sv. Katarina sta zares občudovanja vredna. Ne bom popisoval teh umetnij; omenim naj le,

da podoba Matere Božje v velikem altarji, mislim, še vse druge slike preseže. Tu je vse umetno, lepo in spodbudljivo. Ponižnost preblažene Device Marije, ko jej angelj češčenje Vsegamogočnega oznanjuje, njena udanost v sklepe Božje — vsa ta prečudna lepa podoba kaže bitje, ki je vredno bilo, da je bilo povzdignjeno nad vse stvari Božje.

Ako se sploh ozreš po vsej cerkvi, čutiš, da si na svetem kraji. Stavba, altarji, slike, vse ti prikupuje to svetišče, vse se lepo strinja; duh se proti nebu vzdiguje in molitev pride sama.

Tu naj omenim, da pervotna podoba, ki jo je g. župnik našel na hrastovem štoru, je za velikim altarjem v mali celici, v ktero se pride po samostanu doli na altar. Marija in Ježček imata pozlačene krone in več dragocenih daril na sebi. Kdor hoče zdaj o delavnikih videti to podobo, mora v samostanu bivajočo varhinjo poklicati, da mu odpre to milo celico.

Samostan Velesovski ima 23. oken v eni versti od juga proti severju pod Štefanjo goro. V samostan se pride po dvajsetih stopnicah do samostanskih poprej zapertih vrat, ki so jim rekali „porta“. Zares umetno in velikansko so zidale bele nune. Ali ni bila še polovica samostana zdelana, že je prižvižgala tudi nad-nj prestrašna burja, ki je pred kakimi sto leti toliko lepo cvetočih Božjih potov pokončala, kakor že o drugih Marijinih svetiščah žalostno vemo. Samostanski dohodki so bili pograbljeni zoper sveto voljo pervih ustanovnikov. Še so bili nasilniki, kakor so sami mislili, toliko velikodušni, da belih nun iz zidovja niso spodili. Smele so gospe dominikanke živeti v na pol sezidanem samostanu, ali nobene novinke niso smele več sprejeti. In tako je bila samostanskemu življenju žila prerezana in častitljiva družba k počasni smerti obsojena. Zadnja „gospa mati“, prednica Marija Neža Plavec, berž ko ne iz Železnikov, je umerla svečana 1797 v 78. letu svoje starosti. Zadnja izmed samostanske družbe pa je bila mati Avguština Bartaloti; umerla še le meseca svečana 1834, 77 let stara.

Od tistega nesrečnega časa, ko se je Božja pot ostavila in je bilo samostansko imetje do malega pograbljeno, se je Velesovskemu samostanu marsikaj prigodilo, kar ustanovniki pač nikoli niso mogli misliti. Mirne sobice, stanovanje v službo Božjo posvečenih devic ali v njih službo odločenih oseb, je bilo predelano v stanovanje cesarskim uradnikom. Kjer so pobožne nune svete resnice premišljevaje v ponočnih urah bedele, so zdaj hudodelniki v verige okovani po ječah se pokorili. Pozneje je bil samostan zopet predelan v vojaško bolnišnico; pozneje je bil zopet sedež okrajne gosposke do leta 1826. Potem zopet prazno zidovje z grajščinskim oskerbništvom. O vojskinem času, ko so prišli ujeti Francozje v samostan, so pobegnile uboge nune, nekaj na Goričane, nekaj v Loko. Pravijo, da so z rokopisi in z drugimi znamenitimi spisi francoski vojaki konjem nastiljali. Marsikaj koristnega in imenitnega so v svoji hudobiji pokončali.

Začasni oskerbniki so po svojem pravu delali. Kar se je komu zdelo, je poderl, kamenje, peči, ali kar je le kaj veljave imelo, so poprodali. V letih 1860. so prodali še ostalo posestvo. Njive, travniki, gozdi — vse je šlo. Najmanjše reči niso prihranili samostanu. Tretjina samostana je odločena v stanovanje župniku, kaplanu, učitelju in šoli. Še stoji veliko zidovja pusto, prazno in žalostno razdjano, nekako britko-milo žalovaje po prejšnjih boljših časih, priča slabovernega, cerkvi neprijaznega duha — dokler ne bo postrešje razpadlo in se poderlo.

Kako so verni Slovenci to Marijino svetišče nekdaj radi in obilno obiskovali, tega ne morem povedati, ker so nasilniki večjidel vsa dotična pisma pokončali.

Še zdaj pa se verni kristjani radi zatekajo k Materi Božji v Velesovem; zlasti v sili ali potrebi. Tudi iz daljnih krajev priromajo semkaj. Večji shodi so 2. mal. serpana in med mašami. Roženvensko nedeljo pridejo tudi Korošci, in iz Laških dolin. Štajerci mimogrede obiščejo Velesovo, kedar romajo na sv. Višarje, ali zdaj na Brezje.

Gosp. župnik Jurij Varl, ki je spisal male bukvice „Velesovo, Božja pot na Kranjskem“ našteje več čudežev, ki so se zgodili na prošnjo Velesovske Matere Božje v novejših časih. Naj omenim le enega.

M. B., rojen v Velesovski fari, je bil v Terstu. Imel je sinka, kterega je posebno ljubil. Ta sinček, kakih devet let star, zboli in umerje v veliko žalost svojim starišem. Sin leži na parah; mertvaška tružica je bila že v hiši. Oče, žalosti silno prevzet, zdihuje, in ko merlička hočejo položiti v mertvaško tružico, kliče k Mariji Velesovski, ter udan v voljo Božjo prosi življenja svojemu otroku. In glej! otrok oživi, spregleda in vstane v neizmerno veselje očetovo in v stermenje vseh, kterim je bilo to znano.

Srečni in hvaležni oče naznani to čudo našemu spredniku župniku J. St. in mu sporoči dan, ko hoče sam v Velesovo priti in se osebno Materi Božji zahvaliti za to veliko milost. Župnik pove to s prižnice in opomni, naj tisti dan tudi farmani pridejo v cerkev, da vidijo sami otroka na Marijino prošnjo obujenega od smerti. Oče res pride, opravi svojo zahvalo, in pripoveduje spet in spet svojo veliko srečo, ter se verne nazaj v Terst.

Ko še ni bilo v oknu pri Marijini podobi za velikim altarjem železnega omrežja, priplazi se neki znan begovec po noči do le-te podobe v celico ter jo oropa vse zlatnine. Ko pa misli z ropom skozi okno uiti, ga zgrabi neka nevidna moč za levo roko, da se kar ganiti ne more. Strah in groza ga prešine, da se strese na vsem životu, ter ne ve, kaj bi počel. Poskusi z desno roko; in ko čuti, da mu služi, položi nazaj vse, kar je ukradel ter priserčno obžaluje svojo pregreho. Nunska dekla dan zvoni in tat ves skesan moli angeljevo češčenje in glej! ko odmoli, ga je spustila nevidna moč in tiho se splazi iz cerkve. To je tat sam marsikomu svojih znancev pripovedoval.

Ni še ravno dolgo tega, kar je v sosedni fari, v vasi L. padla mala deklica v vodo. Voda jo naprej odnese, ljudje pritečejo in izvlečejo deklico na pol mertvo. Stara mati njena pa je imela od nekdaj veliko zaupanje do Velesovske Matere Božje. Ko vidi deklico na trati ležati, s povzdignjenimi rokami moli proti Velesovem. Zaupljiva na Marijino pomoč začne utonjenko s svojim rašom dergati in deklica se prebudi, ter v malih dneh popolnoma ozdravi. Oče je bil takrat pri vojaških vajah. Ko pa domu pride, pripeljejo stariši oteto deklico v Velesovo, ter se nebeški Kraljici preserčno zahvalijo.

V bližnji vasi V. je ubogi vdovi ušel voliček v gozd. Domači in drugi ga skerbno iščejo tri dni in tri noči; ali ne duha ne sluha ni po njem. Reva se v svoji nesreči zaupljivo oberne z milo prošnjo k Velesovski Mariji. Prihodnjo noč, ravno o polnoči, zamuka voliček pred hlevom na vertu, da ga slišijo domači, ki ga veseli peljejo v hlev.

Ta nekdaj sloveča Božja pot se nekoliko zopet oživlja. Naj bi se v svoji poprejšnji bliščobi zopet ponovila!

10. Brezje.

„Pojdimo k Mariji pomagaj na Brezje“, tako govorijo verni Slovenci današnje dni;

ne le po Gorenjskem, tudi po Dolenjskem in Notranjskem, tudi po Štajerskem in po Koroškem se te besede prav pogostoma slišijo. „Brezje“, poprej neznana vas s svojo majhno, priprosto cerkvico, je zdaj na Kranjskem sloveča Božja pot naše ljube Matere Božje.

Tri ure hoda od starega Kranja, ali eno pičlo uro od železniške postaje v Podnartu, je na prijazni ravnini blizo Otoka čedna Gorenjska vas „Brezje“. Med sadnim drevjem stoji mala cerkvica posvečena svetemu Vidu, podružnica Mošniške duhovnije v radovljiškem okraji. Cerkvica, v podobi križa zidana, je čisto navadna, brez vsake posebnosti sama na sebi. Neizrečeno imenitna pa je postala ta mala podružnica, od kar si je nebeška Kraljica, naša ljuba Mati in Gospa ta priprosti kraj izvolila, da tukaj deli svojim častilcem posebne in prečudne milosti Božje. Desna kapelica je posvečena Mariji pomočnici. Čedno obokana je umetno in prijetno z raznimi podobami naslikana. V oboku je Kristus s križem v desnici, v levici pa derži pšice. Proti njemu obernjena Marija govori: Kriste, elejson! (Kriste, usmili se!) Nad glavo ima napis: „Auxilium christianorum“ — Pomoč kristjanov. Niže za Kristusom je množica vernih nadložnih. Med njimi nekdo tudi uklenjen. Menda je ta jetnik slikar sam? Pripovedujejo namreč, da Lajer, Kranjski slikar, je slikal to kapelico, in tudi napravil podobo „Marije pomočnice“. Ta Leopold Lajer je bil rojen 21. listopada 1752 in je umrl 12. mal. travna 1818. (Tako piše pl. Radics v letopisu slov. Matice 1881.) On se je na dunajski akademiji izučil slikarstva; in je na Koroškem stopil v zakon z Egartnerico in vzel na sinovsko mesto nje sorodnika Jožefa Egartnerja, tudi slikarja. Tudi svojega brata Valentina je naučil slikarije. Ta Leopold Lajer, ki je lepo podobo Marije pomočnice na platno slikal in tudi to zdaj toliko slavito kapelico s podobami ozaljšal, je bil — tako svet pripoveduje — zavoljo ponarejenih bankovcev na veliko let obsojen v ječo. V jetnišnici pa goreče moli in prosi, se ve da tudi skesano, naj mu Marija izprosi to milost, da bo ječe rešen. Obljubi tudi, ako se mu želja spolni in bo zopet prost, da hoče Marijino kapelico v cerkvi sv. Vida na nemških „Brezjih“ kolikor moč lično slikati. In to se je zgodilo, kar kaže napis: „Leopoldus Layer pinxit anno 1814 ex voto.“ Tako je na oboku naslikani jetnik res lahko slikar sam. Eno podobo Lajerjevo, ktero je tudi sam napravil, ima pl. Wurzbach (Biogr. Lex. XV. p. 57.)

Brezje.

Ta prečudna kapelica je bila 14 let poprej zidana, kar pričajo besede za altarjem: „Haec capella aedificata est anno 1800 parochizante Urbano Aschbe“. Spredaj na oboku so zapisane lepe besede: „Blagor človeku, ki vsaki dan čuje pri mojih vratih!“ Na desni in levi strani kapelični so naslikane podobe Marije, preblažene Device, z raznimi in pomenljivimi latinskimi besedami. Tu bereš: „Electa ut sol.“ Cant. VI. „Quasi aurora consurgens“. Cant. VI. „Terribilis ut castrorum acies. Cant. VI. „Pulchra ut luna“. Cant. VI. itd.

Pervo čudno ozdravljenje se je zgodilo 22. kimovca 1863. Deklica Marija Tavčar, doma v Begunjah na Gorenjskem, rojena 28. sveč. 1846, je ležala 12 tednov bolna. Huda božjast jo je lomila, in sicer tako grozno, da se revi desna noga v kolenu popolnoma sključi, se nič več ne uda in je od kolena naprej vsa mertva. Po bolezni je 16 tednov po berglah hodila. Vendar je še zmiraj zdravila rabila. Potem se jej dvakrat zaporedoma sanja, da gre v cerkev k Mariji pomočnici na Brezje o berglah, iz cerkve pa brez bergel. Po teh sanjah gre res na Brezje, po sv. Matevžu tisti dan, to je 22. kim. 1863. Tu je pri sveti maši, ter seveda priserčno prosi, naj bi Marija njene sanje uresničila. In res, skerčena noga se med povzdigovanjem zravna in v veliko veselje in začudenje pričujočih popolnoma ozdravi. Deklica zdrava vstane in gre brez bergel na svoj dom.

Drugi čudež se je zgodil 2. vinotoka 1863. Mica Janc je bila rojena 27. grudna 1841 v Zgošah, Begunjske fare. O sv. Jurji 1855 je hudo zbolela. Čudno jo je lomilo, tako dolgo, da jej je desno nogo vso skončalo. Dve leti je bila bolna, da je ležala, potem je morala še kaka 4 leta po zimi ležati. Pokažena noga je bila v členu prav zelo, in tudi pod kolenom nekoliko zasukana, da je bila pêta spredaj in persti zadej. Moči ni imela v nogi nobene. Noga je bila veliko krajša in bolj drobna; taka, kakor je bila pred boleznijo v 11. letu, ker po tem ni nič več zrastla. V kolenu se ni nič udala in bila je kljukasto kriva. Kedar je klečala, se je malo opirala na koleno. Od 13. leta ni nikakoršnih zdravil rabila. Zdaj je imela blizo 22 let. Slišala je, da Mica Tavčar iz Begunj, ki je tudi po berglah hodila, je v kapeli Marije pomočnice na Brezji ozdravela in tam svoje bergle pustila. To je njo gnalo tje k Mariji Devici s sladkim zaupanjem, da bo Marija tudi njej zdravje izprosila. To njeno zaupanje je bilo tako terdno, da je čevelj že kar seboj na Brezje nesla, da se bo tam obula. Naprosila je begunjskega kaplana g. Blaža Muhovic-a, naj bi tam sv. mašo za njo darovali, kar so tudi obljubili. Sama gre pred ta večer — 2. vinotoka 1863 — na Brezje, kjer je imela teto, pri kteri je prenočila. Do treh po polnoči je spala; potem pa ni mogla več zaspati. Vstane, se napravi in gre klicat cerkvenika ter ga prosi, da jej cerkev odpre. Ko v cerkev stopi, berž poklekne pred altar preblažene Device Marije, ter v goreči molitvi prosi, ako je v njeno zveličanje, naj tudi njene bergle k sebi vzame (med tiste dvoje, ki so že na steni visele). Po tej prošnji gre v molitvi trikrat po kolenih okoli altarja, in zopet pred altar poklekne. In zdaj se jej je zdelo, kakor bi bil kdo noge z oljem mazilil. Ona stopi na zdravo nogo in pri tej priči se bolna noga stegne. Kako se je to zgodilo, nič ne ve: ker se je veselja, groze in strahu omamljena, na tla zgrudila, in ne ve, kako dolgo je tako ležala; ker bila je sama v cerkvi. Proti dnevu so začeli ljudje prihajati v cerkev, in tudi gospod Blaž pridejo. Ko ljudem vesela pove, da že hodi, in jih

tega, sem ter tje grede, tudi prepriča, so strahu vsi zaupili in hitijo gospodu povedat, kaj se je zgodilo. G. Muhovec jej rečejo, da ne sme Marije nikdar pozabiti, naj se jej vedno priporočuje in jo prisrčno ljubi. In deklica rada to obljubi.

V spomin tega prečudnega ozdravljenja je obesila na steno Marijine kapelice svoje bergle in majhno tablico z napisom: „Mica Janc. Tukaj sem bila uslišana pri Tebi, o Marija! 2. dne oktobra 1863. leta. Češčena si, hči Očeta nebeškega; češčena si, mati Sinu Božjega; češčena si, nevesta sv. Duha; češčena si nebes in zemlje ti kraljica, — bodi naša zdaj in vedna pomočnica!“

Mesec pozneje je sledilo že tretje prečudno ozdravljenje. Neža Tavčar, rojena Pavlič, iz Mošenj, je imela gerdo bulo za ušesom. Zdravniki jej ne morejo pomagati. Sliši o pervem ozdravljenji po priprošnji Marije pomočnice na Brezji. Zaupljivo se oberne k Materi Božji, ki je zdravje bolnikov. Na vseh Svetnikov večer 1863 se bula razpusti in žena je zdrava.

Kmalu potem, 5. listopada, ozdravi velika reva Marija Mulej, Šrončeva iz Smokuča, brezniške fare. To dekle, takrat dobrih 21 let staro, je jelo pred 14 leti po glavi hudo tergati in metati. Smela je reva v taki bolezni le nektere jedi prav po malem uživati. Enkrat cel teden ni nič jedla, ne pila, ne spregovorila; dasi je vse dobro čutila. V takem prežalostnem stanu preživi reva 7 let. Ali mili Bog jej je poslal še večji križ. Božjast jej konča desno roko. V rami je ne more več vzdigovati; persti se zakrivé v dlan, kakor bi pod njimi kaj tiščala. Tako stisnjena roka se sključi v zapestji ter jo popolnama na laket proti komolcu nagne. Pa tudi v komolcu se skerči in postane terda, da jo je zamogla le z levico kaj malega premakniti; sicer jo je noč in dan na robcu nosila. Čez leto se pa nesrečni revi še trije persti na levici sključijo, da si sirota ni mogla prav nič pomagati; še jesti in oblačiti se ni mogla sama. Zares usmiljenja vredna! Stara mati jej je puščala kruh na kosce narezati na mizi, da ga je reva z ustmi z mize pobirala, kedar je šla mati z doma. In v takem pregrozovitem stanu živi zopet 7 let. Sliši pa, kako čudno je ozdravela Mica Tavčar iz Begunj Začne se priserčno izročevati Bogu in Mariji. Roma 5. listopada na Brezje k Mariji pomočnici. Reva bi bila že z malim polajšanjem zadovoljna. Zato prosi ljubo Mater Božjo, naj jej izprosi to veliko milost, da bi zamogla gibati vsaj še dva persta na desnici, da bi vender sama jesti mogla, da bi sama, če tudi težko, se oblačila; in da bi smela vsa jedila uživati, ker bila je hči uboge vdove osebnice. Vender (kdo bi jej tega ne privoščil?) če je njeni duši v zveličanje, prosi tudi popolnega ozdravljenja. Pri pervi sv. maši ne čuti nič posebnega. Pri darovanji druge sv. maše pa se prične roka tresti in jo boleti, ter se trese tako dolgo, da mine povzdigovanje. Po povzdigovanji se roka začenja sama od sebe potegovati in razklepati z velikimi bolečinami, da jej je hotelo slabo postati. Zdaj v komolcu poči; roka se v zapestji in komolcu ob enem zravna ter po životu omahne. In tudi persti se začno gibati. Pri tretji sv. maši zamore že desnico brez levice vzdigniti in v naročje položiti. Pri zadnjem evangeliji te sv. maše se, čez 7 let, zopet ž njo prekriža.

Naj zdaj zapišem čudno ozdravljenje, kakor ga mi je pripovedovala ozdravljena oseba sama.

Margarita Selko iz Blečjegaverha Trebeljske župnije, rojena 1853, se je tisti večer pred praznikom Marijinega rojstva, leta 1873. silno prestrašila, ko je

nekdo zaupil, da gori. Na ta klic urno vstane in beži iz hiše. Vsa preplašena, sede na merzlo skalo. Kmalu jo pretrese huda zima, in začelo jo je tergati po udih. Tudi jezik je bil omamljen, da ni mogla govoriti. Sama si zdajci ne more nič več pomagati. Prekladali so jo iz postelje na posteljo. Tako je reva veliko terpela celih sedem let. Ko je pa v „Cvetji“ brala o devetih torkih, posvečenih sv. Antonu, in je domača podružnica posvečena ravno temu svetniku, opravljala je leta 1880. devetdnevnico na čast sv. Antonu. Zadnji teh devet torkov je bil ravno god sv. Antona. Prosila je svoje domače, da so jo peljali do podružnice. Drugoč je bila večkrat na domu obhajana. Ko je v cerkvi opravila spoved in je bila pri sv. maši tudi obhajana, je potem še v cerkvi molila, ko so drugi že vsi šli iz cerkve. Videla je zdaj čudno lepega mladeniča v dolgi temni suknji; ta jej pravi: „Le voljno trpi!“ Tisti večer je nekoliko natihoma že spregovorila. In tako je ostalo še tri leta. Obljubila se je zdaj na Brezje. Silila je in prosila, naj bi jo enkrat peljali v farno cerkev. Storili so jej to ljubav. Iz voza so jo v cerkev prenesli. Še bolj prosi in prosi, naj jo vender peljejo na Brezje. Pred sv. Jernejem tisto sredo na večer 1883 jo pripeljejo na Brezje. Leze z berglami precej na večer v cerkev pred čudodelno podobo Matere Božje. Milo jo prosi, naj jej ona, ki je pribežališče grešnikov, izprosi ljubo zdravje, da bo hoditi in govoriti mogla, ako je to volja Božja in v večje počeščenje Matere Božje. V četertek, ko je k dnevu odzvonilo, je že zopet lezla v cerkev. Lezla je večkrat okoli altarja; po pervi sv. maši je bila pri spovedi in po svetem obhajilu je lože šla okoli altarja. Veselja se zjoka; gre še dvakrat okoli altarja, potem poskusi iti iz cerkve. Pri vratih poleg velicega altarja pusti bergle in prosto gre naprej. Zdaj je lahko hodila; le govoriti ni še mogla glasno. Ko pa v Ljubljano pride, jo nekaj zaboli in zdaj glasno spregovori. Od takrat je popolnoma zdrava.

Da bi verni Slovenci s toliko večjim zaupanjem v vseh svojih nadlogah se zatekali k naši ljubi Materi Božji na Brezji, naj postavim semkaj še iz „Zgodnje Danice“ leta 1885. zapisnik o čudežnem ozdravljenji deklice Katarine Jereb iz Šmarce št. 6, fare Homske, kakor ga je zapisal g. A. Lušin, župnik Homski.

Najpervo je bila izprašana Katarina Jereb sama. Deklica tako pripoveduje: Ko sem bila v 10. letu, sem bila najpervo bolna na očeh tako, da nisem poldrugo leto na eno oko nič videla; 14 tednov pa na nobeno nič. Zavoljo tega so me mati obljubili na Skaručino k sv. Luciji. In polagoma sem bila spregledala.

Pa še preden je ta bolezen minula, se jej je pridružila druga, — božjast, ktera me je lomila po vsem životu, da nisem mogla hoditi; morala sem vedno ležati. Eno leto se nisem mogla nič na noge opreti. Prenašati so me morali iz postelje in nazaj. Zdravil me je najprvo Kamniški doktor. Potem so me pa vozili k zdravnikom v Prevoje, v Ljubljano in v Teržič. Pa noben zdravnik in nobena zdravila mi niso pomagala. Ko smo nad vsemi pomočki obupali, so me na Brezje, k Mariji pomagaj peljali, kakor se je prej moji materi sanjalo, da bom tam zdravje zadobila. Težko sem čakala dne, da se bom z drugimi romarji peljala na Brezje. Ko je prišel veliki Šmaren, so me nesli k vozniku na voz in k Šarčevi teti posadili. Med potjo so mi mati prigovarjali, naj le terdno zaupam na Marijino pomoč in naj iz vsega serca Marijo prosim za zdravje. Pripeljavši se na Brezje me je teta nesla v

cerkev pred milostni altar. Ko so bili obilni romarji ob desetih zvečer odšli k počitku in se je bolj prostor naredil, potem so šli drugi po kolenih okoli altarja. Jaz sem plezala po rokah in po nogah za njimi. In ko sem priplezala vdrugič za altar, sem hotela neko malo Marijino podobico z Jezuškom poljubiti. Ker je pa nisem mogla doseči, sem se spela na kolena, in potem sem že po kolenih šla pred altar. Ko me je teta ugledala po kolenih iti, je zaklicala: „Katra! dve leti že te nisem videla klečati, in zdaj že hodiš klečé.“ Jaz sem pa rekla: „Saj tudi že lahko hodim“. In vstala sem. Vsi so se čudili, ki so me poznali. Teta je berž začela Marijo hvaliti. Ljudje so pa zagnali hrup, rekoč: O kako velik čudež je to!

To se je zgodilo o pol enajstih zvečer na veliki Šmaren. Ko sve bili pervo zahvalo opravili, šli sve s teto nekoliko iz cerkve; potem pa zopet v cerkev nazaj. V zahvalo sve še bili zjutraj pri sv. mašah; darovali sve tudi za eno sv. mašo in se potem z veselim in hvaležnim sercem odpravili domu. Na voz sem šla sama. In ravno tako, kedar je bilo treba iti na klancih z voza in zopet gori. Ko sve se bili pripeljali na voznikov dom, so me že čakala otročja kolica, da bi me bili na njih peljali domu. Pa hvala Bogu in Mariji, ni bilo treba; sama sem lahko šla. Spremljala me je množica ljudi, čudeča se mojemu ozdravljenju. O kako začudenje in hvala Mariji je bilo še le doma, ko so me mati in sestre videle zdravo! Vse je klicalo: O kako milostna je Marija!

Od tistega časa sem vedno terdna in zdrava. Potem sem še nekaj časa v šolo hodila k poduku za pervo sv. Obhajilo. Če ravno sem bila zavoljo večletne bolezni še malo podučena, rekli so gospod župnik: Ker je Bog tolik čudež storil nad teboj, te bom tudi jaz pustil k sv. Obhajilu.

Kar sem povedala, zamorem tudi s prisego poterditi.

Priča tega je bilo kakih 20 romarjev iz naše vasi. Zlasti teta Marija Vavpetič, ki je bila vedno pri njej in tudi v cerkvi pri ozdravljenji, pripoveduje, da se je čudežno ozdravljenje ravno tako godilo.

Priča Jernej Benda ni bil sicer pričujoč pri ozdravljenji; bil je takrat v gostilni pri večerji. On pravi: Ko je šel moj sin Francelj takrat iz hiše, je deklica ravno takrat iz cerkve prišla in je pritekel v hišo povedat: „Gerdalova Katra že hodi!“ Vsi romarji smo popustili večerjo ter hiteli v cerkev se prepričat in Marijo hvalit.

Mati pripoveduje, da se je njena Katrica grede iz šole bila prestrašila, ker se je neki pes z verigo odtergal, in da jo je jela vsled tega huda božjast lomiti. Od tod jej je prišlo v oči in noge. Ko jo je bila peljala k ranj. g. Pircu v Teržič, je rekel: Saj vidite, da jej je božjast herbet iz sklepa vergla; nimam nič upanja. Potem jej reče neki mož: Na Brezje jo peljite! Ko je prišla ozdravljena domu, je bil prišel Kamniški doktor prepričat se, če je res ozdravela.

Po teh prečudnih prigodbah je, se ve da, ljudstvo začelo romati na Brezje k Mariji pomočnici. S koliko pobožnostjo ljudje sem hodijo, kako priserčno in spodbudljivo molijo, tega se slehern lahko prepriča, ako semkaj pride in vidi, da je vsak dan polno romarjev, vsak dan veliko sv. maš. Marsikdaj se sliši, da je Marija vernim romarjem izprosila to ali ono milost.

Sploh je zdaj Brezje najbolj obiskovana Božja pot Marijina po vsem Kranjskem. Ko bodo sčasoma primernišo cerkev zidali, bilo bi pač želeti, da bi kapelico

Marijino pustili v pervotnem stanu! — Pa Marija, naša ljuba Mati, bo že tako vse uravnala, kakor je najbolje za nas! Saj si je zato izvolila ta novi kraj, da tukaj nam, zapuščenim Evinim otrokom, kaže svoje Materino Serce, ki rado usliši naše prošnje, ako se le mi s ponižnim pa s terdnim zaupanjem k njej zatečemo.

(Po „Danici“ 1864.)

II. Marija na Bleškem jezeru.

Lepote Bleškega jezera ne bom popisoval. To naj vsak sam gre gledat; saj nikomur ne bo žal. Le nekaj malega naj omenim o Bleški Materi Božji, ki si je sredi prelepega jezera na kaj prijaznem otočiči postavila sedež, na kterem svojim častilcem rada deli nebeške milosti.

Po Linhartu (B. II. str. 258.) pravi stara pripovedka, da v neverskem času je stal tukaj že tempelj malika Radegasta, indiškega Višnuta, boga podnebja in vode. Nekteri pa pišejo, da je tukaj imela svoj tempelj praznoverska Živa. Te neverske spake so se že davno umaknile in njih ostanki so se tudi pogubili. Postavili pa so tukaj sedež prečisti Devici in nebeški Kraljici Mariji. Kedaj se je to zgodilo, ne ve se prav za gotovo. Ljudska pripovedka pravi, da je na prijaznem gričku davno davno stala cerkvica Matere Božje. Kjer pa zdaj voda zemljo pokriva, je bil gozd in pašniki. Goveda in drobnice so se pasle po njih. Ker pa Marijino svetišče ni bilo nič ograjeno, je živinca prišla do cerkvice in jo je oskrunjevala. Da bi se oskrunjevanje odvernilo, so slišali večkrat prečudni glas: „Ogradite cerkev, če ne, jo bom jaz!“ Ker se pa ljudje ne zmenijo za to, zalije voda ta kraj; in zdaj varuje 19 sežnjev globoka in 254 oralov razprosterto jezero to Marijino svetišče.

Ljubljanski muzej ima staro pismo, s kterim je papež Inocencij VIII. leta 1485. posest Bleške grajščine za Briksenske škofe in korarje poterdil. V tem pismu je povedano: Nekaj časa po tem, ko je Henrik II. v letu 1004. Bleško grajščino škofu Albuinu podaril s tem pristavkom, da po njegovi smerti gresta dva dela dohodkov sledečim škofom, en del pa korarjem Briksenske cerkve; sozidali so ti korarji in drugi Kristusovi verniki na otoku pod Bleškim gradom kapelico na ime svete Marije, kteri so rekali proštija, in ktera je bila v oblasti Briksenskega škofa, kar volitev mašnika zadeva. Na prošnjo korarjev pa je imenovani papež kapelico z vsemi pravicami in z drugimi lastninami s korarskim posestvom zedinil in združil. Pervi po imenu znani Bleški prošt je Henrik, podpisan med pričami v ustanovnem pismu Velesovskega samostana, leta 1238.

Pozneje so postavili bolj prostorno cerkev, ktero je posvetil pervi Ljubljanski škof Žiga plemeniti Lamberg leta 1465., kakor je zapisano v listih škofijskega arhiva. To je znamenje, da je višja duhovna pravica za to cerkev že prišla od Oglejskih škofov do Ljubljanskega škofa.

Sedanja cerkev je bolj novega zidanja. Veliki altar je narejen leta 1666. Iz lesa umetno izrezan je skoraj ves pozlačen. Bil je prenovljen leta 1865. Dva stranska altarja sta kamenita. Umetno izdelana je podoba svetega Blaža. Altar svete Ane je iz gipsa. Valvazor pravi, da je že takrat veliko romarjev prišlo vsak dan, ker tu se je godilo veliko čudežev. Tudi pripoveduje o nekih puščavnikih, da so v mali puščavici za cerkvijo samotarili, pa jih nič kaj ne hvali.

O času nesrečnega luteranstva sta tukaj zasejala krivo vero dva odpadnika, ki sta pa na povelje nadvojvode Karola

leta 1573. morala pobegniti. Vendar je še pozneje neki krojač ljudi motil z novo vero.

O žalostnem Jožefovem času so tudi to romarsko cerkev hoteli zatreti, pa ljudstvo dolgo koleduje, in ker je cerkev šolo imela, so jej prizanesli. Vendar so Bleško, na 72 sežnjev visoki skali postavljeno grajščino Briksenskemu škofu vzeli in jo še le leta 1836. vernili pravemu gospodarju. To pa pripoveduje zgodba, da so Francozje, ki so leta 1809. že drugič na Kranjsko prišli in štiri leta tukaj gospodarili, deželi nakladali silne davke, kterih ni mogla več zmoči. Zato je francoska vlada sklenila oropati cerkve njihovega imetja, zlasti romarske cerkve. Ta osoda je zadela tudi romarsko cerkev Matere Božje na Bleškem jezeru. Ko so pa Blejčani to zvedeli, so prosili vlado, naj bi Bleški cerkvi prizanesli, ali naj bi raji se pogodili za kakšno odškodnino v denarjih. Med tem je pa že prišel francoski poveljnik — davkar iz Radoljce, da bi pobral cerkveno premoženje. Pokažejo mu prošnjo. On odide; pa čez nekaj dni zopet pride z nekim ljubljanskim pasarjem. Ali zdaj ga obsujejo žene bleške, ter ga prosijo in mu branijo po jezeru na Marijin otok. Francoz je ukazal bleškega uradnika zapreti, ker je mislil, da je ta osnoval ženski upor. Nemudoma si je priskerbel žandarjev in gozdarskih mož, da bi s silo se odpeljal na otok. Vse čolne in ladije so pa žene na otok odpeljale. Razkačeni davkar tako dolgo stika in išče, da dobi čisto majhen ribičev čolniček, ki je bil za neko hišo skrit. Prederzno hoče z enim gozdnim čuvajem po jezeru, da bi ulovil večjo ladijo, ki se je po noči odvezala in po jezeru plavala. Ali na plat zvona jame bíti, in zdajci prihitijo žene in odvezano ladijo ujamejo, in ker je ljudstvo velik šum zagnalo, vrnil se je uradnik v grad. Ko mu je hotel gozdarski uradnik na pomoč prihiteti, mu je srčna žena Uršula Ferjan

Marija na Bleškem jezeru.

ustavila konja; on je strelil na njo, pa k sreči je le njeno obleko prestrelil. Nekaj dni pozneje je prišlo povelje, da naj se cerkveno premoženje le ceni in njega vrednost v denarji plačati naj se okolica zaveže. In tako se je tudi zgodilo.

Ta prelepa Marijina Božja pot je bila nekdaj prav obilno obiskovana. Milo je slišati stare ljudi, ki vedo še pripovedovati o obilih množicah pobožnih romarjev, ki so o vernih časih hodili semkaj, Mater Božjo častit. Bližnje in daljne fare so imele svoje gotove dneve, o kterih so v procesijah hodile se zahvalit za dobrote, ktere so po Marijini prošnji na tem svetem kraji prejele. Duh časa jih je storil nehvaležne, in veliko jih je pozabilo svojih obljub in dolžnosti. Le nekteri so še, ki zvesto spolnujejo obljube, ob času sile storjene.

Sedanje dni hodi sicer še mnogo pobožnih romarjev na Bleško jezero; ali veliko je zdaj tukaj, zlasti po leti, tujcev iz daljnih krajev, gospôde iz Tersta, iz Dunaja, celo iz Angleškega in Bog ga vedi, od kod, ter tukaj, v tem zares rajskem kraji, po več tednov stanujejo, ki pa menda le sebe častijo in se ne zmenijo dosti za Marijo.

(Po „Danici“ 1855 in „Novicah“ 1880.)

12. Kropa.

Gorenjsko je polno Marijinih Božjih potov. Zares Marija Gorenjsko posebno ljubi, ker si je izvolila in odbrala toliko krajev, kjer hoče biti češčena in prošena. 33 let bo že, kar sem bil v Marijini cerkvi v Kropi ter sem videl čudodelno podobo Marije milostljivega Serca, ktero sedanje dni sicer ne obiskujejo daljni tujci; pa vendar nekteri še pridejo. Domači pa jo imajo še vedno visoko v časti.

G. župnik Janez Kapus mi pišejo, da so v farnem arhivu stare bukve, v kterih je o začetku te čudodelne podobe to le zapisano:

Začetek pobožnosti pri tej kapeli (sploh to cerkev Marijino imenujejo kapelico) je ta le: Trije fantiči, g. Jakoba Mörtl-na sin, Jerneja Popovc-a sin, fužinarja Mihela Klemenz-a sin (ta je od rojstva mutast) so šli 22. rožnika 1705 v les, v tisto germovje, misleči, da bi rudeče jagode brali; in ko pridejo na kraj, kjer je potem postavljena bila kapela, našli so na tleh ležečo podobo, ki je zdaj v altarji. Ko so jo pa hoteli proč nesti, mutasti Klemenzov sin tega nikakor ni pripustil; temuč je z rokami in nogami kazal, da naj se tukaj napravi utica in va-njo postavi podobica, kar se je tudi zgodilo. Napravili so fantiči majhno utico, v kteri so podobo z molitvijo in litanijami častili, da je potem vse ljudstvo v trumah romati začelo semkaj, in se je v svojih nadlogah in boleznih zaobljubilo na ta sveti kraj. Mnogim je bilo vidoma pomagano.

Žebljar Blaže Stergar je imel majhno deklico, ktero je njegova žena dojila, zraven pa zaspala in dete zadušila. Ko se mati zbudi, najde dete mertvo v svojem naročji, in se silno prestraši. Pa v tem hipu se zbudi v njej zaupanje v našo ljubo Gospo v kapelici, in ona se zaobljubi, ako bo dete zopet zadobilo življenje, da hoče od dna hriba gori do kapele iti po golih kolenih. Ko je pa to obljubo z vso vnemo in vero storila, je dete, ki je nekaj ur na mizi mertvo ležalo, zdajci zopet oživelo. In potem je svojo obljubo spolnila ter je po golih kolenih po gorici gor do kapele šla, da jej je zavoljo slabega pota iz kolen tekla obilna kri. Ta čudež sta Blaže Stergar in njegova žena Neža s prisego spoznala in poterdila pred takratnim velikim županom Kamnogoriškim g. Karolom Jožefom Kapus-om in pred dvema gg. Jezuitoma.

Leta 1707. je šla perva očitna procesija k tej kapeli.

12. vel. travna 1712 je ml. g. Franc Karol, rimski deržavni knez plemeniti grof Kaunic, škof Ljubljanski, korar Solnograški in Pasavski in stolni prošt v Altötingu milostljivo privolil, da smejo cerkev zidati.

10. rožnika tistega leta je ta škof sam postavil vogelni kamen ter je kraj posvetil. Zraven so bili gosp. Erhard Benedikt Rusinger plem. Rosenheimb, tukajšni župnik; g. Maks. Lorenc Kapus iz Kamnegorice, duhovni oskerbnik pri sv. Lenartu; g. Janez Kapus in njegov sin Anton in mnogo drugih.

Tretji dan potem je prišel Mošnjiški župnik g. Jakob Pretnar z vso svojo faro v procesiji, ter obljubil, da hoče priti vsako leto, dokler bo živel.

Peti dan je prišel g. Jurij Omota, Radoljški kaplan z vso faro v procesiji, je imel tu peto sv. mašo in častno pridigo. (Tu so morali le za silo altar narediti.)

13. listopada 1712 je imel tukaj g. Simon Vogataj (Bogataj) svojo novo sv. mašo. (Tu se vidi, kako vneto in hitro so morali zidati, da je bilo mogoče novo mašo imeti v cerkvi, ktero so še le pred štirimi meseci zidati začeli.) Pa saj pravi stari popis, da že 10. vinotoka 1712 je bil kor postavljen in zgotovljen in tudi drugo toliko, da je 16 vinotoka v tej novi cerkvi pervo sv. mešo imel takratni župnik g. Erhart Benedikt Rusinger plemeniti Rosenheimb in pervo pridigo č. g. Jurij Omota, kaplan Radoljški.

1713. vel. serpana je bila cerkev in zakristija dodelana. To cerkev naše ljube Gospe v Kropi je meseca malega serpana leta 1729. posvetil knezoškof Ljubljanski Feliks Sigismund plem. Schrottenbach. Župnik je bil takrat g. Člederer.

Kropa.

Ta nekdaj daleč znana Božja pot Marijina je bila zelo opuščena; in berž ko ne v žalostnih časih konec poprejšnjega stoletja tudi prepovedana. Vendar še zdaj iz nekterih daljnih krajev pridejo pobožni Slovenci počastit to čudodelno podobo nebeške Matere.

Kar so v posvetno nečimernost zatelebani posvetnjaki obilne shode pobožnih romarjev preustrojili v glasovite sejmove, izvolila si je Marija druge kraje, kjer v sveti tihoti deli svoje nebeške milosti njim, ki pridejo res le njo častit, ne pa kupčevat ali se veselit. Kedar začnejo ljudje hoditi na Božja pota — Bogu na pot, je kmalu vsega Božjega konec.

Že precej zastarela čudodelna podoba Matere Božje je bila pa leta 1868. lepo prenovljena. Kako se je to zgodilo, naj

nekoliko posnamem po dopisih, ki so tisto leto po „Zgodnji Danici“ vse to natanko popisali.

Rajni vis. č. g. Jožef Zupan, stolni prošt Ljubljanski, v Kropi rojeni, so imeli kot župnik stolne cerkve 25. sušca 1868, v praznik Marijinega oznanjenja, v stolni cerkvi zares vneto pridigo, ktero so hudobneži s svojimi lažmi obkladali, da je bilo veliko hrupa zavoljo tega. Na prigovor nekterih prijateljev dajo svojo pridigo v natis, ter odločijo, da če bo kaj dohodkov iz tega, jih hočejo oberniti v olepšavo čudodelne podobe Matere Božje v Kropi. In pridiga je doživela tretji natis, in marsikdo je dal za njo en goldinar, tudi pet, celo 20 gld. Za Božjo čast in češčenje Matere Božje ves vneti gospod stolni župnik spolnijo zdaj svojo obljubo. Pošljejo po staro čudodelno podobo v Kropo, in č. gospe Uršulinke v Ljubljani jo kaj lepo ozaljšajo.

8. vel. serpana 1868 jo pripeljejo vis. č. g. stolni župnik sami v Kropo. Župnijsko predstojništvo je šlo do Podnarta naproti. Po bližnjih hribih in dolinah se razlega pokanje možnarjev in zvonjenje Ovsiške fare, da pridejo s čudodelno podobo blizo Krope. Pri znamenji Matere Božje je bil postavljen slavolok z napisom: „Vse v čast in slavo naše ljube Matere Marije!“ Na drugi strani pa: „Pomagaj Marija in prosi za nas, da milost Božja doseže tud' nas!“

Nezmerna množica ljudi z duhovščino vred je čakala tukaj. Med slovesnim zvonjenjem in germenjem možnarjev se je uredila dolga procesija proti farni cerkvi, kjer so postavili čudodelno podobo na altar škapulirske Matere Božje. Potem stopijo g. korar na prižnico, ter so v ginljivem govoru izrekli zahvalo za tako veličasten sprejem Marije Device. Na večer je bila vsa Kropa lepo razsvetljena. Drugo jutro na vse zgodaj germijo možnarji, da se vse trese. Ob 9. uri se snide vse ljudstvo in v procesiji spremijo čudodelno podobo „Marije naše ljube Matere“ v njeno pravo stanovanje. Tu je bila slovesna služba Božja, pri kteri so zopet g. korar z gorečo besedo opisali zgodbo te podobe, ter priserčno priporočevali, kako moramo Marijo častiti in ljubiti. Popoldne so bile slovesne litanije in potem se je županijsko predsedništvo spodobno zahvalilo vis. č. g. korarju, ki tako lepo skazujejo svojo ljubezen do ljube Matere Božje in tudi svojemu rojstnemu kraju.

13. Ljubno.

Okoli prijaznega mestica Radoljskega je vse polno Materi Božji posvečenih cerkva, v kterih verniki častijo čudodelne podobe naše ljube nebeške Matere.

Blizo zdaj najbolj sloveče Božje poti na Brezji je na hribčeku, obraščenem z drevjem, vas *„Ljubno“*, ki šteje do 80 hiš. Od železniške postaje v Podnartu proti severu potrebuješ kake tri četrt ure do Ljubna. Ako romaš na Brezje, ti je malo v stran; namesto da bi šel okoli hriba po cesti, zaviješ pod hribom pri lepem križi v hrib, in ne boš ravno veliko časa zamudil, ako memogredé obišče Ljubensko cerkev; potem greš naprej po severnem hribu navzdol do mosta in si zopet na poti proti Brezju. Morda te stane eno uro časa, in obiskal boš drugo Marijino Božjo pot, kjer se tudi časti njena čudodelna podoba — v Ljubnem.

Bila je tudi Ljubenska Mati Božja nekdaj zelo obiskovana Božja pot. Ta Božja pot je imela že leta 1735. svojega duhovnika, ki je romarjem stregel, jih spovedaval in obhajal. Poprej je bila ta cerkev podružnica Podbrezniške fare.

V starih bukvah, spravljenih v farovškem arhivu, ktere sem sam v rokah

imel, je na pervih straneh pismo papeža Klemena XI., pisano v Rimu 4. malega travna 1704, po kterem je bila poterjena bratovščina Marije pomočnice v Ljubnem. Te bukve je spisal takratni beneficijat g. Sebastijan Pogačar ter jih imenuje: „Album Marianae confraternitatis renovatum anno 1755.“ Med ude te bratovščine so zapisani imenitni gospodje. V pervi versti je prevzvišeni knezo-škof dr. Ernest Amadeus, potem njegov veliki vikarij dr. Karol Peer.

Po imeniku teh družbenikov je popisanih več čudežev, ki so se tukaj na priprošnjo Marijino zgodili. Potem popiše, kako je 3. in 4. dan mal. serpana leta 1755. poklical več starih ljudi, ki so mu pripovedovali o začetku Ljubenske Matere Božje. Pervi je bil Jakob Kokal, ki je znal brati in pisati, 73 let star. Ta se ve dobro spomniti, da je slišal nekako pred osmimi leti, da so zvonovi sami zvonili in sveče prečudno se nažgale v Ljubenski cerkvi. Ta mož je tudi pripovedoval, da je bila lesena podoba Matere Božje v lopi pred cerkvijo (consistens in atrio templi). In ko so cerkev, poprej posvečeno sv. Lorencu, popravljali, je zidar Gregor Eržen Marijino podobo udaril. Potem je ta zidar v Rim popotoval in ko se je nazaj vernil, je ves skesan tudi od preblažene Device Marije odpuščenje in milost zadobil in potem bil zvest služabnik Marijin, dokler ni v Kamnigorici umerl.

Ljubno.

Ta udarjena podoba Matere Božje je zdaj v velikem altarji. Pozlačena derži na levi roki svoje nebeško Dete Jezusa. Obe podobi imate krone na glavi. Zdaj je oblečena v obleko z zlatom vezeno, kar ljudstvu posebno dopade. Udarjena je bila leta 1692., kar kaže kronografik v omenjenih bukvah, ki pravi: „StatVa DeIparae fVuerat perCVssa a MVrarIo, qVI poenItens LVgebat II. annIs sVperstes.“

Rana je videti še dan današnji na levih sencih, in je blizo pol palca dolga in toliko široka.

Potem piše g. Seb. Pogačar, da je izpraševal Matija Presterl-a, 79 let starega in Valentina Jakobizh-a, 78 let starega. Ta dva moža pričata, da je cerkvenik ugasnil svetilnico v Ljubenski cerkvi, pa jo je prižgano dobil, in to večkrat, da so dostikrat zvonovi sami zvonili, kar se je zgodilo tudi pred kakimi 12. leti, na delapust — po noči — pred praznikom očiščevanja Device Marije. Takrat so bile sveče pri ključarji in cerkvenik, tam na delu, je imel pri sebi ključ zaperte cerkve. Na čudno zvonenje zbujeni sosedje hitijo v cerkev, ki

je odperta, svetilnica in sveče so prižgane in prijeten duh jim puhti naproti. Med njimi, ki so takrat šli v cerkev, je bila tudi Marjana Presterlevka, stara 90 let. Večkrat so ob sabotah videli cerkev razsvetljeno, kar spričuje, da Mati Božja Ljubenska hoče biti dobrotljiva pomočnica, kakor je pri Novištifti pri Gornjemgradu.

Ta dva moža, popolnem verjetna, tudi pripovedujeta, da podobo preblažene Device je s kladvom udaril zidar Gregor Eržen, ko je bil Podbrezjem župnik častiti gospod Adam Gregor Engelman, ki je poklical podobarja, naj bi na udarjeni podobi narejeno progo zadelal in s pervotno barvo prevlekel. Ali zastonj! Narejena proga je bila na čelu podobe stanovitna.

Miha Pičman, 79 let star, poterjuje, kar sta prejšna moža pričala in pristavlja, da je njegov brat Simon bil zraven, ko je bila podoba preblažene Device udarjena. Tudi pravi, da se Podbrežki župniki niso ustavljali češčenju Ljubenske Marije; zato jo do današnjih dni t. l. 1755. častijo, ko je Bog sam to češčenje podpiral.

Andrej Šparovic, po domače Kleider, se ve dobro domisliti, da mu je mati njegova pravila, da je ona z robcem brisala kri, ki je tekla iz udarjene podobe preblažene Device.

Martin Ušlakar, po domače Bukovnik, 90 leten starček, pripoveduje, da je z zidarjem Gregorjem Eržen-om iz Kamnegorice, potem, ko je ta podobo preblažene Device udaril, še dve leti delal v gradu Gallenfels (v Glavniku), in da je ta zidar pripovedoval o rani, ktero je on na podobi naredil, pa da je vse opominjal in jim prigovarjal, naj častijo preblaženo Devico in Mater odrešenika našega Jezusa Kristusa.

Toliko pripoveduje g. Seb. Pogačar v svojih starih bukvah.

Kedaj je bila sedanja cerkev zidana, se ne ve. Ko je bila leta 1786. v farno cerkev povzdignjena, morebiti je bila takrat prizidana kapela sv. treh kraljev. Ima zdaj lepe kamenite altarje.

Shodi so na praznik sv. treh kraljev, na svečnico, velikonočni in binkoštni pondeljek, 6. nedeljo po veliki noči, in nedeljo po godu sv. Lovrenca, čigar slikana podoba je v velikem altarji.

Kranjci in Štajerci so nekdaj obilno romali k „udarjeni Mariji“ v Ljubnem. Zdaj jo večkrat obiskujejo romarji, ki hodijo na bližnje „Brezje“ nebeško Mater počastit.

14. Lesce.

Tudi v bližnjih Lescah je bila starodavna Marijina Božja pot. V deržavnem arhivu na Dunaji je bilo najdeno na pergamentu napravljeno pismo, v kterem leta 1170. piše Nantvin, služabnik sv. Ingenuiana, briksenskemu škofu, da je poderl v Marijino čast postavljeno, leseno kapelo v Lescah, kamor je obilno Slovencev romalo, na prigovarjanje Teržaškega škofa Dietmara in Hertviga, ki je bil župnik pri cerkvi sv. Klemena v Ródneh (v sedanji Brezniški župniji) ter je postavil novo iz kamena zidano. In to novo kapelo je s privoljenjem Akvilejskega patrijarha Ulriha (Odelrici) njegov vikar, škof Eberhard, posvetil; pa da bodo darove te cerkve obernili za ohranjenje druge Nantvinove cerkve, ktero je imel tudi na svojem posestvu v Gorjah. (Šumi Urk. I. 123.)

Pozneje je bila cerkev Matere Božje v Lescah podružnica Radoljška, pa imela je že 1601 svojega beneficijata. (Ljubl. kat.) Posvečena je Materi Božji vnebovzeti. Neki italijanski slikar je po oboku pred velikim altarjem prav čedno naslikal Marijino vnebovzetje. V altarji pa je

naša ljuba Gospa s svojim nebeškim Detetom na naročji. Nad prižnico imajo nad cesarskim orlom podobo neomadežane Device Marije; ne vem iz kakšnega namena.

Neko ustanovno pismo v cerkvenem arhivu, kakor pišejo sedanji župnik g. Friderik Hudovernik, pisano 4. rožnika 1728., pravi, da je sedanjo veliko cerkev sezidala neka Koroška vojvodinja, ki je tudi v tej cerkvi pokopana. Ljudje pravijo, da leži pred altarjem sv. Katarine.

To ustanovno pismo tudi pravi, da je bilo že 14. prosinca 1726 takratnemu beneficijatu Juriju Zajfridu, plemenitemu Koppinis-u, naročeno, naj v imenitni cerkvi v Lescah večkrat prihajajočim romarjem, v tolažbo in večjo vnemo, besedo Božjo oznanjuje, ob nedeljah in praznikih na večer en del sv. rožnegavenca z zbranimi ljudmi moli, potem pa v domačem jeziku lavretanske litanije poje. Tudi vsako saboto večer sme jih peti.

Po vsem tem soditi je bila nekdaj gotovo precej obiskovana Božja pot. Zdaj so obilnejši shodi le o prazniku oznanjenja, vnebovzetja in čistega spočetja Device in Matere Marije.

Od leta 1787. je samostojna fara.

Tudi *„Berdo“* pri Podpeči, ki je Mariji v nebo vzeti posvečeno, so nekdaj verni romarji obiskovali.

„Zgornji Tuhinj“, posvečen tudi Marijinemu vnebovzetju, je bil nekdaj zelo obiskovan. Zlasti za srečno zadnjo uro so romali le-sem.

15. Šmarna gora.

Zdaj še le pridem na Šmarno goro. In vendar sem Šmarno goro kot majhno dete, skakaje po domačem vertu, lahko vsak dan videl; kot večji dijak sem jo meril, in se prepričal, da moja zibelka je tekla tako visoko, kakor je Šmarnogorska cerkev. Kedaj sem bil pervikrat na Šmarni gori, tega ne vem. To pa vem, da sem bil večkrat gori; včasih celi dan, od jutra do večera. Še rad se spominjam nedolžnega veselja, kterega sem užival na prekrasni višavi Šmarne gore.

Šmarna gora je po vsej pravici ponos celi Kranjski deželi. Njena cerkev je takorekoč krona prelepih Marijinih cerkva po naši preljubi domovini, ktere daleč po svetu oznanjujejo pobožnost naših pradedov.

Kdor ljudi opazuje, bral bo lahko na obrazu marsikterega, kakšna je njegova duša, kaj posebno ljubi njegovo serce, ktere strasti ga prevladujejo, ktero nagnenje mu je poglavitno; tako in še bolj razločno kaže vsak narod v svojih naredbah, v svojem očitnem življenji, kakšen duh prebiva v njem.

Kdor veliko po svetu hodi, med raznimi narodi biva, preiskuje njihove šege in navade, pregleduje njihove naredbe, pazi na djanje tega in onega naroda, ta se lahko prepriča, da ima vsak narod mnogo šeg, navad in naredeb enakih z drugimi narodi. Videl bo pa tudi, da je vsakemu narodu nekaj lastnega, nekaj posebnega, kar se pri druzih ne nahaja, ali vsaj ne tako pogosto.

Mi Slovenci se ne moremo ponašati z velikimi mesti, z bogatimi in prekrasnimi palačami. Imamo pa — in to posebno še po Kranjskem — nekaj, s čimer se lahko ponašamo, in to je, če kerščansko mislimo, več vredno, kakor posvetne še tako drage nečimernosti, in to nam ne dela sramote. Celo daljni tujci se čudijo, potovaje po lepi Kranjski, ko vidijo toliko cerkev in cerkvic, ktere jim milo naproti bliščé z obraščenih gričev in s stermih in visokih hribov, kamor človek le z velikim trudom priti zamore. In ravno to obilno število prijaznih cerkva, s tolikim trudom sezidanih, je naš

ponos. Te hiše, Vsegamogočnemu in njegovi preblaženi Materi Mariji in drugim svetnikom posvečene, kažejo in oznanjujejo očitno, kakšen duh je prebival v sercih naših očetov, ki so zidali te cerkve po tako težavnih krajih. Kaj jih je vendar spodbujalo k tolikemu trudu in takšnim žertvam? Gotovo le duh prave gorečnosti za Božjo čast in za zveličanje svojih duš. O da bi bili še zdaj napolnjeni s takim duhom svete pobožnosti! Naše zale cerdanji trud in težave življenja; njegov duh se povzdigne k nebesom; zdi se mu, da čuti nekoliko veselja svoje prave, nebeške domovine.

Mnogo teh lepih cerkva po hribih in dolinah je posvečenih našim patronom, posebno njim, ki so v pervih časih keršćanstva se trudili in našim prednikom sveti evangelij oznanjevali. Ali nobeden presrečnih nebeških prebivalcev nima toliko svetišč, kakor jih ima naša ljuba

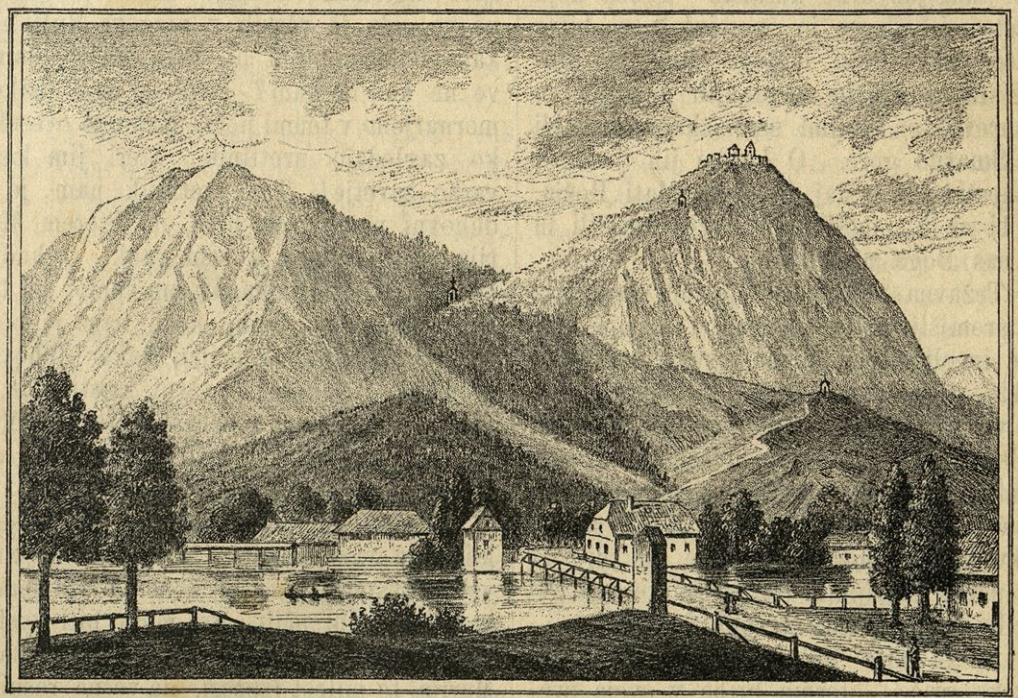

Šmarna gora pri Ljubljani.

kve s svojimi visokimi zvoniki in svojim prelepim zvonjenjem kažejo očitno, kako bogoljubni, kako vneti za Božjo čast in češčenje Matere Božje so bili od nekdaj pravoverni Kranjci. Kako sveto-milo dé vernemu sercu, ko mu v večernem hladu od vseh strani soglasno zvonjenje na uho doni, ter ga vabi k češčenju nebeške mogočne kraljice. Ti premili glasovi ganejo vsako verno serce, da pozabi vsak-

Gospa in Kraljica, preblažena Devica in Mati Marija. Povedal sem že, da blizo do dve sto cerkva in kapelic je samo na Kranjskem posvečenih naši nebeški Materi. Največ teh cerkva pa je bilo zidanih že v starih, zares dobrih časih. Spodbujeni so bili pobožni kristjani k temu ali po kakem čudeži, ali po kaki prikazni. Večinoma je bilo nekaj nenavadnega uzrok zidanja teh Marijinih svetišč.

Največ Marijinih cerkva po Kranjskem je zidanih po prijaznih gričih ali tudi na stermih gorah, kakor je ravno „Šmarna gora“, ta starodavna romarska cerkev, ktero naj še k sklepu Marijinih Božjih potov popišem.

Ko sem zadnjič popotoval na Šmarno goro, je šlo veliko romarjev tisto pot; ali nikogar nisem poznal. Urno so šli mimo, pa me samega puščali na stermi stezi, po kteri sem v svojih mladih letih tolikrat tudi jaz urno korakal. Težka hoja na stermi hrib me je opominjala na hitro tekoči čas. Pred mojega duha so stopile razne družbe nekdanjih prijatlov in znancev, s kterimi smo skupaj romali na Šmarno goro. O koliko jih je že v večnosti! Bog daj in ljuba Mati Božja, da bi se v nebesih pri Mariji veselili in za nas Boga prosili!

Težavna pot pa me je tudi napeljala na premišljevanje: Zakaj si Marija najraje izvoli sterme hribe v svoja svetišča? Zakaj je toliko Marijinih Božjih potov na visokih gorah, kamor se le s trudom prileze? Preden torej opišem prekrasno „Šmarno goro“, preden s tem spisom končam Marijina Božja pota v teh revnih bukvah, naj omenim, kaj se mi zdi, da je uzrok Marijinih Božjih potov na visocih gričih in na stermih hribih?

Da si naša ljuba nebeška Mati voli visoke griče, sterme hribe v svoja svetišča, kjer nam, svojim ljubljenim otrokom, tako rada in tako obilno deli Božje milosti, zato ima ona gotovo najboljše in najmodrejše namene. Saj je Marija najmodrejša in najboljša Mati. Ti njeni nameni tudi nam niso po vsem neznani.

Večkrat se vse vidno stvarjenje primerja velikim bukvam. Tako lahko primerimo tudi vsako goro lepim bukvam, iz kterih se lahko naučimo veliko koristnega in lepega. Ako pa nam kdo v dar da lepe bukve, ima navadno s tem dvojen namen. Pervič hoče, da se ga zato večkrat spominjamo. Drugič pa, ako je nam resničen prijatel, hoče, da te bukve pridno prebiramo, in da si zapomnimo lepe nauke, ktere v teh bukvah beremo in da po teh naukih živimo.

Ako si torej Marija voli visoke hribe, kjer nam hoče biti posebno milostna, nas nebeška Mati hoče s tem opomniti ali spodbuditi, da resnobno mislimo na njo, da se oziramo proti njej in da se zaupljivo zatekamo k njej. Kdo odraščenih ne ve, da je včasih v njegovi duši nekako oblačno, djal bi, tako temno, da ne ve ne kôd ne kam? Godi se nam, kakor mornarjem v temni noči. Kako se oveselé, ko zagledajo svetilnik, kteri jim kaže varno zavetje! Tak svetilnik nam je v duhovni noči visok hrib, na kterem Marija sedi in nas k sebi vabi. O hudih stiskah, ko si pomagati ne vemo, in tavamo kakor po temni noči, nam je bela cerkev Marijina na hribu, kakor duhovni svetilnik. Nehoté se verni kristjan ozré na hrib in zdihne k nebeški kraljici. Marijina Božja pot na hribih nas kliče, da mislimo na dobro svojo Mater.

Drugič hoče Marija, ki nas k sebi kliče na visoke hribe, da premišljujemo večne resnice, ter si k sercu vzamemo, kar nas hribi učijo. Saj mora biti vselej pervi namen našega romanja, da nam Marija to milost izprosi, da večne resnice vedno bolj spoznamo, jih verujemo in po njih živimo. Še le, ako si prizadevamo, da bomo po spoznanih večnih resnicah živeli, nam bo Marija v drugih, lastnih in tujih potrebah pomoč izprosila.

Ktere večne resnice pa nas visoki hrib uči? Visoki hribi se vzdigujejo iz zemlje proti nebu. Tako nas učijo, da svojega duha povzdigujmo proti nebu; saj vemo, da ta solzna dolina ni naš dom, da gori v nebesih je naš Oče, tam gori je naša Mati, tam gori so naši bratje,

naše sestre, tam gori je tudi naš dom. Učijo nas, da se povzdigujmo proti večnim nebesom, da se trudimo, da na svoj pravi dom dospemo.

Ko zapustimo dolino in stopamo vedno više na goro, zapustimo vse ljudi, ki z nami nočejo iti; mi se odpovemo marsikteri že vajeni složnosti, premagovati se moramo, žejo, lakoto, vročino terpeti. S tem si nabiramo pri Bogu in pri Mariji zasluženje. Tako spoznamo, da zasluženje in dobra dela so k zveličanju potrebna, in da na poti proti nebesom se moramo vedno zatajevati, da torej nebeško kraljestvo silo terpi.

Ko smo na verh hriba dospeli, nas ohladi in poživi čisti zrak, nas okrepčuje mir in pokoj, ki je na Mariji posvečeni gori; ker to so dobrote visočin, za ktere se mnogokrat ne ve v dolini. Vse to umiri tudi naše serce ter veliko pripomore, da bolj zbrano, bolj pobožno molimo in bolj priserčno vzdihujemo k svoji nebeški Materi. To nas pa tudi uči, da naše serce bo mirno, pokojno in udano, ko se, kar je le mogoče, odterga posvetnemu šumu in se v samotnem kraji z Bogom pogovarja.

Na hribih občudujemo njih visokost, velikost in terdnost, veselimo se prelepega razgleda, oziramo se okoli ter premišljujemo nad nami, okoli nas in pod seboj veličastna dela Božjega stvarjenja. Kdo ne bi veselo z Davidom zaklical: „Nebesa pripovedujejo Božjo slavo, in dela njegovih rok oznanjuje nebes.“ (Ps. 18, 1.)

In ko na visoki gori stojimo, pa gledamo in premišljujemo Božjo vsegamogočnost in modrost nad nami, okoli nas in doli pod nami, mar ne bomo spoznali, kako majhni, kako revni smo mi in vendar zopet bomo spoznali, kako veliki in imenitni smo, ker vse te neštete, veličastne stvari je vstvaril vsegamogočni Bog le zavoljo nas. Pri tem sv. bogoljubnem premišljevanji mora vernega romarja spreleteti neka sveta groza. To premišljevanje nas sili, da naj z vsemi svojimi močmi molimo, častimo in hvalimo mogočnega Stvarnika, predobrotljivega, preljubeznjivega Gospoda in Očeta našega, ki nas je nad vse zemeljske stvari povzdignil, vse le za nas vstvaril. To premišljevanje nas siloma napeljuje, da v svetem strahu le njemu služimo, in vse stvari, pametne in nepametne, ker so vse njegove, le tako rabimo, kakor je njegova sveta volja.

Tako so gore in hribje, na kterih si je nebeška kraljica svoja svetišča izvolila, nam zares modri učeniki. Če tudi nežive stvari, so vendar oznanjevalci večnih resnic. Oni spolnujejo natanko tisto službo, ktero jim je neskončno modri Bog odločil. In tako nam dajejo zadnji nauk, po kterem bomo časno in večno srečni, ako ga radi in natanko spolnujemo; pa bomo tudi časno in večno nesrečni, ako ga v nemar puščamo. Ta nauk je: Človek, služi svojemu Bogu! Spolnuj natanko sveto službo, ktero ti je Bog odločil.

Po vsem tem bomo spoznali, zakaj sta Jezus in Marija hribe in gore toliko poveličala in zakaj jih še zdaj visoko poveličujeta. Sveto pismo nam pripoveduje, da naš Gospod je rad hodil na goro in je na gori sam molil. Spominjamo se gore Tabor, Oljske gore in Kalvarije. Spominjamo se gore Karmelske in toliko druzih svetih gorá, kjer Marija deli svoje dobrote.

Zato se le ozirajmo zaupljivo na Marijo, obiskujmo v svojih britkostih in težavah svete, Mariji posvečene gore, kedarkoli nam je mogoče, da tam gori — bliže nebes — pobožno molimo, nebeški Materi svojo največjo potrebo priporočujemo, pa tudi vedno bolj spoznavamo večne resnice, ktere nam oznanjujejo in po kterih

ravnajmo svoje življenje. Marija nam bo po taki pripravi s svojo materino pa premogočno priprošnjo gotovo pomagala, in s hvaležnim sercem bomo vsemu svetu glasno klicali: Marija si je visoke gore v svoja svetišča zato izvolila, da nas k sebi vabi in nam toliko raji, toliko bolj gotovo pomagati zamore. Torej:

Na góro, k Majki Božji tje me vleče
Serce britkostno, žalosti trepeče;
Tam, pravi, pred podobo milostno
Težave svoje potožilo bo.

Kot dete stega k materi ročice,
Tako v naročje blažene Device
Me žene, da potožim ji gorjé,
Ki le prehudo tlači me in jé.

Tam gor studenec teče tolažilni,
Jéz okrepčaven tugi je presilni.
Zato le tjekaj žene me sercé,
Da Materi razlije vse željé.

Zato tje gori v materno svetišče
Z menoj hiti naj, kdor tolažbe išče.
Saj ona nam pomoč sprosila bo,
Nadloge da serčnó prenašamo.

Rekel sem, da se Kranjska ne ponaša z velikimi mesti ali z drugim bogastvom. Ima pa vendar od Stvarnika samega toliko in tako imenitnih lepot, da se menda nobena dežela s takimi ne more ponašati. Naše orjaške snežnike, naša prečudna jezera, naše velikanske podzemeljske jame občuduje ves svet. Prava in resnična lepota naši ljubi domovini so gotovo lepe in tolike cerkve, ki so po dolih, hribcih in po gorah razpostavljene. Krona vseh, posebno še Marijinih cerkva, je ljubeznjiva „Šmarna gora“.

Ako se iz bele Ljubljane proti severni strani na Gorenjsko oberneš, vidiš na levi strani deroče Save, dobri dve uri nad Ljubljano, goro, 2080 čevljev nad morjem, ki kipi proti nebu, v sredi prelepega polja, pisanih travnikov in hladnotemnih gozdov, kakor mati med otroci ali kraljica med podložniki. Po nemško jo imenujejo: „Grosskahlenberg“. Kedaj so predlog „Gross“ pristavili, se ne ve; v starih listih se bere le Kahlenberg ali Gallenberg. Mogoče, da so hoteli Nemci s tem pristavkom Božjo pot na „Šmarni gori“ ločiti od Božje poti na „Homci“ pri Kamniku, ktero imenujejo „Kleinkahlenberg“.

Pobožni Slovenci pa so tej imenitni gori dali lepše in svetejše ime. Imenovali so jo „sveta Marijina gora“, iz česar je okrajšano postalo ime *„Šmarna gora“*.

Kako se je začela ta Marijina Božja pot? Kakor o mnogih imenitnih Božjih potih nimamo gotovih virov, tako se začetek „Šmarne gore“ pripoveduje le v ustnem izročilu, ki pravi, da je Mati Božja popotovala na to „goro“. Še zdaj je skala, na kteri je Marija „počivala“. To je pač gotovo, da je Marija prišla na „goro“ s svojimi milostmi, ko so jo ondi verni kristjani častiti začeli. Zidali so namreč majhno znamenje na skali. Pripovedka pravi, da je po počitku šla Marija na verhunec „gore“, in da je tu popustila podobo svojega vnebovzetja. Pobožni častilci njeni kmalu postavijo na „gori“ majhno kapelico, ter postavijo va-njo podobo Marijnega vnebovzetja v spomin njenega prečudnega prihoda na „Šmarno goro“.

Bodi si s to pripovedko, kakor že, toliko je gotovo, da Šmarnogorska višava je res lepa in tudi primerna podoba Marijinega vnebovzetja. Po izročilu, kakor vemo iz popisa Marijinega življenja, je bil Marijin grob ob Oljski gori. V tem grobu je tako rekoč „počíla“, ter po prav majhnem počitku je bilo njeno presveto telo vzeto v sveto nebo. Tako se je Marija preselila na višavo.

Skala, ktero nam kažejo pri znamenji kot „Marijino počivalo“, nas opomni na grob, v kterega so apostoli položili njeno

preblaženo telo, ki je po kratkem počitku šlo z dušo sklenjeno više, ter je bilo v družbi angeljev in svetnikov vzeto v sveto nebo, in tam je bila Marija posajena na sedež Kraljice nebes in zemlje.

Marija si je na tej gori izvolila svoj sedež; vzela je goró v svojo last in verno ljudstvo je imenovalo goro sveto Marijino goro — „Šmarno goro“.

„Šmarna gora“ ima dva verhunca, dve glavi. Na enem verhunci je Marijin sedež, in to glavo zaljša lepa cerkev, posvečena preblaženi Devici. Druga glava, brez cerkve, se mi zdi kakor glava, ki se naslanja na Marijino ramo; kakor je slonel sv. Janez evangelist pri zadnji večerji na Jezusovih persih. Mislimo si, da ta glava je podoba Kranjske dežele. Obe glavi ste „Šmarna gora“. Kakor druga glava dobiva ime, slavo in vrednost od gore z Marijino cerkvijo — tako tudi mi z Marijo sklenjeni, na Njo zaupajoči, pri Njej dobivamo podporo, pomoč in mnogotere milosti, naposled pa še večno slavo. Tega so se verni Slovenci kmalu prepričali z dobrotami, ktere so tukaj na „Šmarni gori“ po priprošnji Matere Božje tako obilno prejemali. Kdor je semkaj gori prišel in nebeško kraljico kake milosti prosil, dobil jo je. Kakor po drugih Marijinih svetiščih, so tudi na „Šmarni gori“ Marijini častilci prejemali razne telesne in dušne milosti. Naš Valvazor piše, da cerkev naše ljube Gospe na „Šmarni gori“, s taborom obdana, je obilno obiskovana zavoljo mnogoterih čudežev, ki se gori godijo.

Tako je „Šmarna gora“ že od starodavnih časov sloveča Marijina Božja pot. Pač res ni lahko primernejšega kraja za Božjo pot. Gora, s ktere gleda veličastna cerkev daleč okoli po deželi, je prav vstvarjena za to. In še vedno veliko tisoč pobožnih romarjev pride vsako leto na „Šmarno goro“, ter prosi Marijo pomoči in tolažbe v raznih nadlogah tega življenja. Pisana in ustna izročila pričajo, da si je nebeška Kraljica izvolila ta prelepi in sveti kraj, kakor v poseben studenec svoje materine ljubezni, kjer deli milosti in blagoslov Božji. Trojedini Bog je zadosti očitno že mnogokrat pokazal svoje posebno dopadajenje nad molitvami in prošnjami v Marijino pomoč zaupajočih vernikov. In ravno to večkrat prečudno uslišanje vabi semkaj vsako leto velike trume pobožnih in vernih Slovencev.

Popotnik terdnih nog potrebuje pičlo uro od znožja do verhunca gore. Po raznih potih se pride na verh, vendar so tri najznatnejše. Ena od savskega mosta od Ljubljane ali od juga; druga od gorenjske strani, ali severa; in tretja od solnčnega vzhoda. Vse tri se sklepajo v jarku dveh verhuncev, od koder je še skoraj četert ure do verha, ter združene peljejo v romarsko cerkev. Severna pot je tudi kolovozna, da se bolehni romarji tudi pripeljajo tje gori častit nebeško Kraljico.

Po stermih potih so sem ter tje postavljene klopi, da si romar lahko malo odpočije in si obriše pot z obraza, in pa serce pripravi ter se v duhu zbran bliža premili Kraljici nebes in zemlje. Da nihče ne zaide, so postavljeni na znamenitnejih krajih kažipoti, kipi ali znamenja, ki mu kažejo, da je na pravi poti, ter ga k pobožnosti napeljujejo, kakor bi ga pozdravljali: Bog te sprejmi! Marija te pozdravlja!

V velikem sedlu se pota združijo. Blizo tam, nekoliko v stran zagledaš znamenje imenovano „sveta sabota“.

Ta kapelica ima zgodovinsk pomen. V petnajstem stoletji so ljuti Turki po Kranjskem neusmiljeno ropali, mesta in vasi požigali, kristjane morili ali jih seboj v prestrašno sužnost gonili. „Šmarna gora“ je bila otaborjena. Ljudje iz okolice,

tudi prestrašeni Ljubljančani, privrejo na goro v tabor ter se v brambo izročé Materi Božji. Turk zve, da je veliko ljudi na gori; udere jo za njimi, da bi tudi tukaj neusmiljeno ropal, moril in zlasti mladež s seboj vlekel v sužnost. Ubogi ljudje vidijo, da se sovražni Turk bliža že verhuncu gore. Vsi zaupljivo kličejo: „O Marija, usmili se me! O Marija, pomagaj nam! Reši nas nesrečne smerti!“ — In Marija ni zapustila svojih otrok; uslišala jih je. Turki zaslišijo glas, kakor nekdaj Savel: „Kaj me preganjaš“? Ostermé, obstojé in nazaj bežé. — Stara pripovedka pravi, da je po Božjem privoljenji Marija poslala sv. Ahacija z ognjenim mečem zoper strahovite Turke, ki so sramotno bežali v dolino in se potem valili skozi Gorenjsko po Kokriški dolini na Koroško. To se je godilo na sv. Ahacija dan o poldvanajstih. V spomin tega čudnega rešenja stiskanega ljudstva zvoni na „Šmarni gori“ poldne še zmiraj o pol dvanajstih. Nekdaj je bil na sv. Ahacija dan velik shod na „Šmarni gori“. To znamenje imenujejo „sveto saboto“, ker je morebiti Marija ravno na saboto rešila svoje ljubljene otroke prestrašne morije.

Od znamenja „svete sabote“ na severni strani je puščavica sv. Antona. Če je kje takemu svetniku pripraven kraj, je gotovo tukaj. Samota, tihota in odročnost, v kakeršni je sv. Anton puščavnik samotaril, je tukaj prav očitno posneta. Naslikan je v človeški velikosti na lesu, sloneč in zamišljen, kakor bi ti hotel na serce govoriti: „Preljubi romar, zapusti prazne mestne homatije, otresi prah pozemeljskega šuma in posvetnih skerbi; povzdigni se večkrat v tihi samoti na perutih ponižne molitve k svojemu Bogu v nebo!“ Podoba je v primerni skalnati votlini. Zunaj te skalnate puščavice visi zvonček na visokem drogu, ki ga romarji radi zvonijo ter se svetnikovi priprošnji priporočujejo.

A ko si pri sv. Antonu, si že prav blizo romarske cerkve. Nekoliko na desno od puščavice greš po širokih stopnicah, ki te peljejo pod precej velik obok, nad kterim je nekaj malih stanovanj. Skozi velika vrata prideš izpod oboka na pokopališče pred cerkev.

Na jugo-vzhodni strani romarske cerkve stoji na presno slikana, precej velika kapelica žalostne matere Božje. V njej je altarček s podobo Matere Božje sedem žalosti. Kakor naša nebeška Mati v svetosti visoko presega vse svetnike, tako presega tudi njeno sočutje ono vseh drugih svetnikov. Marija pa ni žalostna le za to, ker ima svojega mertvega Jezusa na naročji; temuč ona tudi žaluje posebno zavoljo naših grehov. In ravno to ti kaže podoba žalostne Matere Božje v tej kapelici na „Šmarni gori“. Milo gleda žalostna Mati Božja grešnika. Milost Božjo mu obeta. Cerkev mu kaže, kakor da bi mu rekla: tukaj je kraj, kjer Jezus grešnikom milosti deli na moje materine prošnje; kakor bi mu prigovarjala: naj le s skesanim sercem išče milost, v cerkvi jo dobi.

Tudi v zunanjem zidu cerkvenem je druga kapelica, sedež Marije, kraljice roženvenske. Na obeh straneh podobe je angelj. To je podoba Marijina, kakoršna je v cerkvi, v velikem altarji. Tukaj navadno vsak romar poklekne, moli in prosi. Môli tudi ti in čutil boš v svojem serci glas, kakor da bi ti Marija rekla: „Le pojdi v cerkev, tu se delé milosti Božje!“

Zavoljo prejetih obilnih in čudežnih dobrot je bila že v trinajstem stoletji tukaj cerkev zidana in prav pogosto obiskovana. Stara pisma pripovedujejo, da ne le verniki bližnjih in daljnih krajev so romali na „Šmarno goro“, tudi škofje, nadškofje, patrijarhi, celo kardinali so po-

znali to romarsko cerkev Matere Božje. Otobon, patrijarh Oglejski, je poslal 16. mal. travna 1314 pismo na „Šmarno goro“, v kterem pravi: „Prosil me je predragi Gregorij, župnik Vodiški, iz moje škofije, da naj poterdim odpustke, ktere so podelili moji predniki obiskovalcem cerkve preblažene Device Marije na „Šmarni gori“. Uslišujem prošnjo ter poterjujem vse odpustke, ki so jih kedaj podelili moji predniki, pa še nove po 40 dni podelim tistim, ki ob zapovedanih Marijinih praznikih pobožno obiščejo cerkev, se poterti in skesani spovedó in prejmejo presveto Rešnje Telo.“

To pismo kaže, kako stara mora biti Božja pot na „Šmarni gori“, ker je že pred letom 1314. več patrijarhov obiskovalcem te Božje poti delilo odpustke.

Anton, Oglejski patrijarh, v pismu 3. vel. travna leta 1400. daje obiskovalcem Marije Device na „Šmarni gori“ obširnejše odpustke. On pravi: „Verniki, ki pobožno obiščejo Marijo na Šmarni gori, zamorejo 40 dni odpustka zadobiti v praznik Jezusovega rojstva, novega leta dan, dan sv. treh kraljev, velikonočne praznike, v praznik sv. Rešnjega Telesa, sv. Janeza Kerstnika, vse Marijine praznike, dneve sveh apostolov, vse nedelje 40 danskega posta, — če kaj dobrega storé tej cerkvi in se vredno pripravijo za odpustke.“

Janez, nadškof Soltamenski, pravi v svojem pismu 14. vel. travna 1411: „Ker je želja, da bi ljudje spodobno, pobožno in obilno obiskovali cerkev prečiste Device Marije na „Šmarni gori“ v Oglejski škofiji in jej kaj dobrega storili, naj vedo ti obiskovalci in dobrotniki, da zamorejo odpustka zadobiti po 100 dni vsako nedeljo celega leta, vse zapovedane praznike in posebno praznike prečiste Device Marije, kedar obiščejo cerkev in se vredno pripravijo za odpustke“.

Iz Rima je pismo 22. sušca 1475, v kterem je podpisanih desetero rimskih kardinalov, ki dajejo za vse čase 100 dni odpustka vsem vernikom, ki Marijo na „Šmarni gori“ obiščejo na dan njenega vnebovzetja, v praznik sv. apostolov Filipa in Jakoba, najdenja sv. križa, v dan sv. Florjana in cerkvene obletnice.

Boštjan Nascinben, mali škof in veliki namestnik v Ogleji, je po privoljenji Krištofa Ravbarja, druzega Ljubljanskega škofa, 22. rožnika leta 1499. posvetil dva altarja, enega na čast sv. Ahaciju, enega na čast sv. Barbari in se je podpisal na „Šmarni gori“.

Romarji so od vseh strani radi in obilno hodili na ljubeznjivo „Šmarno goro“. Cerkev je bila premajhna. Zidali so drugo novo in va-njo postavili sedmero altarjev, ktere je Ljubljanski škof, Jožef plemeniti grof Rabatta, vse posvetil 2. mal. serpana 1673; veliki altar na ime prečiste Device Marije v nebo vzete, ter je ukazal, naj se posvečenje cerkve obhaja vsako leto pervo nedeljo po prazniku sv. apostolov Petra in Pavla.

Toda tudi ta cerkev postala je sčasoma pretesna obilnim množicam, ki so z vedno večjim zaupanjem romale na „Šmarno goro“ k Mariji, kraljici rožnvenski. Zidali so čisto novo (ex fundamentis) v tej podobi, kakor je zdaj. V farnem arhivu Vodiškem, kjer so tudi poprej naznanjena pisma, je zapisano: „Gospod Jožef Anton Juraj, Vodičan iz Lokarjev, je bil župnik v Vodicah 9 let, to je, od leta 1711 do 1720. Umerl je v Naklem, kot ondašnji župnik, 9. mal. travna 1722. On je postavil cerkev Matere Božje na Šmarni gori.“

Ta cerkev ni zidana po kakem čistem zlogu. Beržkone je posneta po cerkvi Matere Božje na Dobrovi, ki je bila dozidana 1716. leta. Prezbiterij ima kupolo, tako tudi ladija svojo veliko kupolo.

Dolga je trinajst in pol. široka sedem in pol sežnja. Visočina je prav primerna. Čedno podolgasto-okrogla je, da se od vseh strani lahko vidi veliki altar in

rožnegavenca. Tukaj je starodavna bratovščina sv. rožnegavenca, ktero je z obilnimi odpustki obdaroval papež Inocencij XIII. 14. vel. serpana 1721 in

Podoba Marije, kraljice sv. rožnegavenca v velikem altarji na „Šmarni gori“.

na njem milostna podoba ljube Matere Božje.

Sedanji stan cerkve je: V velikem altarji stoji podoba Marije, kraljice sv.

Benedikt XIV. 13. grudna 1740. Prvi altar na ženski strani je posvečen mnogoterim mučencem, drugi pa sv. Florijanu in sv. Ahaciju. Na moški strani je pervi

posvečen sv. Ani, drugi sv. Nikolaju. To cerkev je posvetil Sigismund Feliks grof Schrottenbach, sedemnajsti Ljubljanski škof, 21. vel. travna leta 1729. Posvetil je tudi nove altarje. To je vsekano v kamenito ploščo v cerkvenem zidu znotraj.

V novejšem času je bila ta Marijina cerkev vsa prenovljena. Vodiški župnik g. Jernej Arko, pozneje prošt Novomeški, je preskerbel, da je slavni slikar Matevž Langus vso cerkev preslikal. Že leta 1842. je napravil na presni zid veliki altar in pa malo kupolo nad prezbiterijem. Veličasten je kip Marije Device sredi velicega altarja. Marija sedi in na naročji derži svoje nebeško Dete, malega Jezuška. Ob njenem znožji sta dva angelja. Oklep sedeža je lep venec pozlačenih kipov, v kterih, so upodobljene petnajstere skrivnosti sv. rožnega venca. V kupoli se vidi lepa podoba Marije brez madeža spočete; na eni strani oznanjenje angeljevo; na drugi strani Marijina poroka s sv. Jožefom, ki je posebno lepo narejena.

Ravno ta umetnik je leta 1846. in 1847. tudi na presno naslikal veliko kupolo nad cerkveno ladijo. Veličastno se Marija vzdiguje iz svojega groba proti nebu. Pri grobu ste Marta in Magdalena. Od strani pa gledajo apostoli stermeč njen slovesni in prečudni vnebohod. Zgoraj je presveta Trojica, ki vabi Marijo k sebi v večno prebivališče. Mariji nasproti je naša perva mati Eva, pod njo „drevo spoznanja“, ktero opleta zapeljiva kača. Evi na desnici je veliki duhoven Melkizedek, ki Bogu daruje kruh in vino; potem je Sara, in Abraham z nožem v roki pri svojem sinu Izaku. Dalje je Mojzes s tablami deseterih Božjih zapovedi; njegov brat, veliki duhoven Aron s kadilnico, Jozue, in kralj David s harpo. Evi na levo je Noe z rešilno barko, Jakob na potu, egiptovski Jožef, višji duhoven Heli in Ana, Samuelova mati; potem Caharija in Elizabeta in sv. Janez Kerstnik.

Zadaj, nad orglami so zale podobe mnogih romarjev v kranjski noši, s kranjskimi obrazi, ktere bodo še dolgo let oznanjevale, kako so se nosili leta 1847. ljudje mnogih stanov in krajev po Kranjskem. Najbolj ugaja meni podoba stare ženice, ki čepé sv. rožni venec derži v roki.

Pravijo, da so te Langusove slike lepše, kot one v kupoli stolne Ljubljanske cerkve. V stolni cerkvi je bil duh slikarjev omejen, ker se je moral ravnati po poprejšnjih slikah; na Šmarni gori pa je bil prost, ter se je prostovoljno gibal na perutih svoje umetnosti. Tudi je Šmarnogorska kupola večja od Ljubljanske. Šmarnogorska meri okoli 80 štirjaških sežnjev. Lahko se torej vse te podobe vrste v veliki kupoli, in sicer se ovijajo v treh prelepih krogih tako, da je ena versta ožja od druge.

Cerkev zaljšajo dobre orgle in prelep križev pot, kterega je izdelal slavni umetnik Jože Plank na Dunaji leta 1870. Zvonovi pa zares veličastno oznanjujejo čast Božjo in slavo Marijino. Visoko povišani in bliže sv. nebesom kličejo in opominjajo nas, naj se ž njimi vred vzdigujemo v nebesa, kjer je naš pravi dom, kjer je naš ljubi Oče in njegov edinorojeni Sin Jezus Kristus, naš brat, ki nam kraj pripravlja, da bomo pri njem tudi mi služabniki njegovi, in kjer je Marija naša ljuba Mati. Zvonjenje je bilo že poprej prijetno. Sedanji župnik Tomaž Kajdiž je preskerbel Šmarnogorski Materi Božji velikanski zvon, ki je 4 čevlje visok, v okrogu ali krilu meri čez 4 sežnje in je 5248 funtov težak. Vlil ga je v Dunajskem Novemmestu znani zvonar Ignacij Hilcer. Na njem je podoba Matere Božje Šmarnogorske ter ima pomenljive latinske in slovenske napise. 31. vel. travna — zadnji dan Marijinega meseca

— leta 1874. je pripeljalo 11 parov volov s pripomočjo kakih 200 ljudi spod gore v dveh urah ta novi velikanski zvon na Šmarno goro. Od takrat se glasno, veličastno, pa vendar milo daleč okoli razlega, ter vabi in kliče, naj bi vsa serca Marijo ljubila.

Le pridi, predragi romar, sem gori na Šmarno goro Marijo počastit. Ne ustraši se strme poti, ki pelje na goro k Mariji, roženvenski kraljici. Nekteri bolj mehkužni so že prigovarjali, da bi se napravila na Šmarno goro bolj zložna pot. Če tudi bi to ne bilo ravno nemogoče, vendar bi potem beržkone jenjala prava Božja pot na Šmarno goro, ker gospoda bi se gori vozila za kratek čas in Bogu na pot; svetost bi zginila in svetišče bi postalo posvetno veselišče. Naj torej ljubljena Šmarna gora le še bo brez zložne ceste, da verni romarji Bogu in Materi Božji lahko darujejo svoje težavne stopinje in se manj oskruni sveti častitljivi kraj.

Vendar ni pregrešno, ako se na Šmarni gori okrepča in pomoč dobi duša in telo, da se pobožno tudi raduje uho in okó. Saj ravno prekrasni razgled povzdiguje naše serce k Stvarniku, da premišljujemo modrost in vsegamogočnost Božjo. Zares prelep je pa tudi razgled na Šmarni gori. Skoraj pol Kranjske se tukaj romarju postavi pred oči. Tam gori vidiš, kako velikanski Triglav ponosno vzdiguje svojo trojno glavo; na desno ti kipi grapasti Grintovec v nebo; doli vidiš široki Kum s sv. Nežo. Uskoki, široki Gorjanci ti zakrivajo Hervaško, proti jugu se ti priklanja široki Klek, ponosni Krim, visoki Kurešek, stari Turjak, ribniške in kočevske gore, kraški snežnik, vipavski Nanos in bližnjih hribov brez števila te gleda na okoli. Kako se mora tvoje serce povzdigniti, ako se oziraš po holmcih, gorah in ravninah in pregledueš sto in sto belih cerkva, ki se ti lesketajo, kakor zvezdice po noči na jasnem nebu! Do 30 farnih cerkev lahko našteješ; podružnic pa ne boš kmalu preštel. Čvetero mest leži ne daleč od Šmarne gore. Skoraj v sredi med Ljubljano, Škofjoloko, Kranjem in Kamnikom je preljuba Šmarna gora. Bistra, višnjevo-zelenkasta Sava se z Gorenjskega privije proti Šmarni gori ter se kaj mogočno mimo naprej pomiče proti Černuškemu mostu in proti Dolu, ter hiti pozdravljat naše slovenske brate na Dolenjsko mimo mogočnega Kuma, na Hervaško, mimo Bosne in Serbije, kjer pri Belemgradu zgubi svoje, če tudi toliko mogočno ime; tako nas opomni na naš hladni grob za naše trudne kosti in na Salomonove besede, da na svetu je vse nečimernost in teža serca.

Ako pa si priromal že na večer na Šmarno goro in se po opravljeni molitvi v Marijini cerkvi nekoliko oddahneš, vidiš, kako ljubo solnce „v gnadi Božji“ zahaja, in se slednjič še po vsej naravi poslovi. Kakor prijatelj prijatelju pri odhodu roko podaje, tako pošilja rumeno solnce v zapadu še svoje zadnje žarke visokim hribom in se na njih lesketa za slovó, ko je po dolinah že davno vse mračno. Še veličastnejši in veselejši je pogled solnčnega vzhoda. Po dolinah je še vse zavito v nekako tiho, skrivnostno temo in goreče solnce že pogleda izza hribov, ter obliva s svojo zlato svetlobo verhunce bližnjih in daljnih gorá.

Našim prednikom je bila visoka Šmarna gora preljubljena Božja pot. Sam Bog ve, koliko tisoč in tisoč romarjev je prišlo le-sem gori preblaženo Devico in Mater Marijo počastit, se njeni mogočni priprošnji priporočat.

Kako se je Šmarni gori godilo o času nesrečnega preganjanja Božjih potov, nisem mogel zvedeti. Gotovo pa je in ostane ljuba Šmarna gora vidna priča

prave in resnične pobožnosti vernih Slovencev in blažen vir, iz kterega se razliva daleč med narod blagoslov Božji in materina ljubezen nebeške Kraljice. Dalje in dalje se širi slava Šmarnogorske cerkve. Vedno večje trume pobožnih romarjev prihajajo od vseh strani, nabiraje si zakladov, kterih posvetna nečimernost nima in kterih vrednost je večna.

Pa ne samo verne Kranjce vabi „Šmarnogorska Marija“, tudi iz drugih pokrajin privabi častilcev k sebi. Prebivalci iz Štajerskega prihité na goro povzdigovat roké k nebeški Kraljici. Korošci prihajajo semkaj pred Marijo in pokladajo svoje zaupljive prošnje in zahvalnice pred njo. Pa tudi prebivalci pustega Krasa in kamenite Istre nočejo zaostajati za drugimi Slovenci.

O posebnih priložnostih pridejo ne le posamezni romarji, ampak cele fare s svojimi dušnimi pastirji. Velikonočni torek pride Starološka fara z dvema duhovnikoma polčetert ure hoda. Ravno ta dan pride tudi fara Ježica s svojim župnikom dve uri hoda. Na svetega Florijana dan priromajo gori Vodiška, Smledniška in tudi Preddvorska fara s svojimi duhovniki, skupaj 14 sosesk, nektere pet ur hoda.

Binkoštni torek priroma na Šmarno goro starodavna mati mnogih duhovnij Ljubljanske okolice; to je, Šentpeterska fara iz Ljubljane, spremljana od dveh gg. duhovnikov. Tudi fara Černuška s svojim župnikom in stara fara Naklo pridete ta dan.

Fara Stranje, kakih pet ur od Šmarne gore v stran, pošilja sem gori svoje ljudi kvaterno sredo pred praznikom presvete Trojice s svojim domačim dušnim pastirjem. Drugi dan malega serpana, na god obiskovanja Marije Device, priromajo Sorški farmani dve uri daleč, s svojim duhovnikom. Ta dan pride tudi fara Mavčiče s svojim dušnim pastirjem. Preska pride s svojim duhovnikom, dve uri daleč, na sv. Ane dan. Fara Ternovska iz Ljubljane priroma z dvema duhovnikoma vsako leto po malem Šmarnu na nedoločen dan. Iz bližnjih fará, iz Šmartna pod Šmarno goro in pa iz Šentvida imajo skoraj vse soseske svoje letne poljske in urne sv. maše na gori, kamor pridejo s svojimi duhovniki.

Najobilnejši shodi so: Velikonočni pondeljek in torek, sv. Florijana dan, pervo nedeljo po prazniku sv. Petra in Pavla, sv. Ane dan, veliki in mali Šmaren in roženvensko nedeljo in pondeljek. Ta pondeljek je sklep velikih shodov; takrat je veliko sv. maš in velike bilije za pokojne brate in sestre bratovščine sv. rožnega venca.

Kaj neki vleče vse te ljudi in brezštevilno druzih vernih romarjev na Šmarno goro? Smo pač vsi v solzni dolini, in dušne in telesne nadloge tarejo nas vse, ki smo zapuščeni Evini otroci. Iščemo pomoči, iščemo tolažbe. In mi vsi vemo, da Marija je tudi živela tu na zemlji; okusila je vse britkosti in težave tega sveta. Ona pa je srečno doveršila tek svojega življenja, in polna zasluženja in svetih čednosti šla v nebesa k svojemu Božjemu Sinu Jezusu Kristusu. Ona kraljuje zdaj kot kraljica nebes in zemlje. Pa ona, naša Mati, ni zapustila nas sirot; ona se milostljivo ozira v to solzno dolino na nas uboge reve. Kar posebno razodeva njeno materino ljubezen do nas, to je njena prečudna skerb, da si je izvolila tukaj na zemlji kraje, kjer hoče posebno češčena in prošena biti, da nam svojo materino ljubezen in radodarnost preobilno skazuje.

Od starodavnih časov romajo zvesti Marijini otroci na razne kraje, ki so posvečeni nebeški Materi. Azijanci romajo na Karmeljsko goro; Afrikanci v Kar-

tago in Mozambik; Etijopci v Kasino; jutranji Indijani v Kalkuto, v Meliopar in Šentgoar; Portugalci k svoji nazareški Mariji; Španjoli na goro „monte serrato“ Angleži v Linkoln; Francozi v svoje stotere Marijine cerkve, zdaj posebno v Lurd; Rimljani v svojo mogočno cerkev Marije Snežnice; Lahi v svojo sveto Loreto; Nemci v svoj Einsiedeln; Čehi v Staro Boleslav in Poljaki v svoj Čenstohov. Tako ima vsak narod, ima vsaka dežela posebne kraje, ktere si je Mati Božja večinoma prečudno sama izvolila, na kterih delí svojim ljubljenim otrokom velike in posebne milosti Božje.

Tudi mi Kranjci imamo veliko takih Marijinih krajev. Krona teh Marijinih svetišč pa, kar le še ponavljam, je prelepa Šmarna gora.

Dobrote in milosti, ki jih preblažena Devica Marija delí na svojih izvoljenih krajih, očitno spričujejo, kako resnične so besede, ki jih je Marija govorila pri svoji teti Elizabeti, rekoč: „Odsihdob me bodo blagrovali vsi narodi na zemlji.“ To ne spričujejo le vse Mariji posvečene cerkve in njena Božja pota, to spričujejo vsi narodi, vse dežele, vsa mesta in vasi. Skoraj bo preteklo devetnajst sto let; mesta in kraljestva, mogočni rodovi so prešli, v pozabljivost so se pogreznili, — ljubezen do Marije, naše mile Matere, pa le še raste, cvete in se množi. Poglavar sv. cerkve, kardinali, škofje in mašniki, cesarji, kralji, knezi, učenjaki in umetniki, ubožci in bogatini, mladi in stari, vsi rodovi in narodi vesoljnega sveta časte in hvale preblaženo Devico in Mater Marijo.

Tu ni moj namen, tudi mi ni mogoče, da bi popisal vse milosti in dobrote, ktere je Marija na Šmarni gori že delila in jih še deli. O koliko grešnikov je tukaj zadobilo pravo spoznanje in resnično spreobernenje! Koliko bolnikov, že umirajočih, se je izročevalo Šmarnogorski Mariji in ozdraveli so! Kolikim je Marija tukaj pomoč izprosila, da so bili poterjeni in so voljno prenašali svoje britkosti in težave. Veliko vojakov je Šmarnogorski Mariji se priporočilo in srečno so prišli iz vojske nazaj, ko so drugi na levo in na desno padali!

Kaj pomenijo mnogotera znamenja, ki jih hvaležni romarji donašajo na goro ter jih po cerkvi razpostavljajo? Kaj druzega, kakor da so rešeni te ali one bolezni, te ali one telesne ali dušne nadloge.

Zakaj bi naše zaupanje na Marijino pomoč omahovalo? Saj smo njeni otroci; in ona nam je oskerbnica, varhinja, zavetnica, tolažnica, pomočnica — Marija nam je ljuba, mila Mati! — Vemo, da ob času Elija preroka je velika suša zemljo terla, da ni bilo več zelene travice, in studenci so se posušili. Prerok je molil. In prikazala se je meglica na nebu. Prišel je pohleven dež, da se rastline ožive in studenci napoje. Taka mila meglica je Marija v veliki duhovni suši. Kedar nam vera v sercih hira, upanje omaguje, ljubezen ugaša, vročina hudih strasti na nas pritiska, da je v naši duši morilna suša, prikaže se Marija kot majhna meglica na dušnem obnebji. Če se tedaj na njo oziramo, va-njo zaupamo, k njej vzdihujemo, nas ona s svojo materino ljubeznijo objame, in na njeno priprošnjo se milost Božja kot rahli dež na nas razlija, da se naše serce poživi, in k novemu dušnemu življenju prebudi, in zopet obrodimo veseli sad dobrih del.

Šmarna gora je podružnica čez 700 let stare Vodiške fare, ki je znamenita zavoljo lepe ravnine in rodovitnega polja in ima zraven Šmarne gore še tri romarske cerkve: Sv. Lucije na Skaručini, Device Marije Podturnom in sv. Tilna v Repnjah. Vendar ima Šmarna gora že od leta 1768. svojega mašnika, da

Marijini romarji vsak čas lahko opravijo svojo pobožnost.

Kakor Šmarna gora sama stoji, da nobena druga gora ne zaderžuje očesa, da bi se ne moglo ozirati na vse strani; tako se Marija Šmarnogorska ozira milostljivo na vse strani. Tudi mi se zaupljivo obračajmo k njej z vseh krajev, v vseh svojih britkostih in težavah, v vseh nadlogah in skušnjavah. Tisočere verne duše so našle tukaj, česar so iskale: Mir serca, mir vesti, tolažbo in pomoč. Pa tudi mi ne bomo zastonj se zatekali k njej.

K sklepu naj zapišem še besede, s kterimi nam kliče Šmartinski župnik g. Anton Namré v svojem popisu Šmarne gore in po kterem je to pisanje posneto:

Pobožni slovenski romarji, dragi rojaki! Le radi hodite in se zatekajte v svojih nadlogah na prijetno Šmarno goro k nebeški kraljici, kamor vas vabi prijazni kraj, veličastna cerkev, in vas kliče mogočno, premilo zvonjenje! Hvalite Marijo, da si je izvolila v sredi med nami poseben sedež svojih materinih milosti. Spoznajte velike dobrote, ki se vam ponujajo tukaj; in vedite, dokler bo božjepotna cerkev stala in se bodo brale v cerkvi bukev Sirahovih besede: „Jaz sem mati čiste ljubezni, pri meni je vsa milost“ — tako dolgo bo tudi na Šmarni gori vernim romarjem delila dušno in telesno pomoč naša milostljiva, dobrotljiva, sladka Device Marija.

Mariji v slovo.

Jokaje zdaj Te zapustimo;
Še enkrat se Ti izročimo,
Saj veš po Tebi serce hrepeni,
Pri Tebi biti vedno si želi.
Dolžnosti naše nam velijo,
Da še v tujini biti moramo:
Da duše pota ne zgrešijo,
Podaj nam roko svojo milostno!

Oj, z Bogom torej, ljuba Mati!
Z goré se moramo podati,
Ločiti še se moramo za čas,
Pa Ti, Marija, ne zapusti nas!
Če bomo kdaj še tako srečni,
Da k Tebi semkaj spet se vernemo,
Bo po naredbi Božji večni
Zmed nas že marsikoga zmanjkalo.

Ko naše bo okó zamerlo
In se — neznano zdaj — odperlo,
Ti takrat sprejmi nas pred Jezusa,
Za nas uboge reve prosi ga;
Ti bodi nam zavetje sprave,
Da vsi v nebesa k Tebi pridemo,
Se veselimo Tvoje slave,
In nikdar, nikdar več ne ločimo!

XI.

Božja pota

ali cerkve

posvečene svetemu Jožefu.

„Ljub je bil Bogu in ljudem; njegov spomin je blagoslovljen.“ Sirah 45, 1.

Sveti kraji, posvečeni svetemu Jožefu.

Vsako zerno, v zemljo djano, ima od Boga odločen čas, v kterem se razvije, da postane sadonosno drevo. Tako je s češčenjem našega mogočnega patrona svetega Jožefa. Božja previdnost je zahtevala, da češčenje rednika Sinú Božjega je bilo kakor skrito v naročji svete cerkve, in da je še le sčasoma očitno postalo in se še le današnje dni po celi zemlji razodeva v svoji velikosti. Zato pa imamo prav malo slovečih svetih krajev ali Božjih potov posvečenih svetemu Jožefu.

Mariji, Materi Božji, posvečenih krajev je brez števila; njenih čudodelnih podob po vsem širokem svetu nihče ne more prešteti. Marsikomu se bo čudno zdelo, zakaj ne slišimo nič posebnega o svetem Jožefu? Zakaj nimamo njegovih čudodelnih podob?

Na to odgovorim, da je v Božji previdnosti sklenjeno, da se češčenje svetega Jožefa še le današnje dni posebno množi in po vsem svetu širi.

Vendar je znanih več krajev, kjer se ta veliki očak posebno časti in kjer on svojim častilcem s svojo mogočno priprošnjo posebne milosti in darove Božje deli. — Naj torej tudi o teh krajih vsaj kaj malega zapišem v teh bukvah.

I. V sveti deželi.

Kako je zdaj s češčenjem svetega Jožefa v sveti deželi, nam piše g. Jurij Gatt, misijonar v Gazi. On pravi, da v Palestini živi več Turkov, kterim je ime „Jožef“. Toda Mohamedanci častijo egiptovskega Jožefa, ne pa ženina preblažene Device Marije in rednika Jezusa Kristusa.

Seveda tudi kristjani častijo svetega Jožefa; oni obhajajo njegove praznike z veliko slovesnostjo. Vendar se zdi omenjenemu misijonarju, da pravoverni kristjani vse premalo časté Gospodovega rednika. On opisuje kraje, kteri so svetemu Jožefu posvečeni, in pravi: V *Betlehemu* kažejo rojstno hišo svetega Jožefa, ali prav za prav le kraj, kjer je menda stala. Zraven jame Kristusovega rojstva je pod zemljo reven altarček, posvečen svetemu Jožefu. — V *Jeruzalemu* je patrijarh Jožef Valerga svojemu patronu v patrijarhalni cerkvi altar postavil. V tem mestu kažejo tudi grob svetega Jožefa, ali le altar svetemu Jožefu posvečen se nahaja v cerkvi Marijinega groba, ktero pa imajo krivoverci v lasti. — V *Nazaretu* so v naših dneh delavnico svetega Jožefa posvetili v kapelo. — Kapeli, kteri imajo sestre svetega Jožefa v Jeruzalemu in v Betlehemu, ste tudi svetemu Jožefu posvečeni. — V *Gazi*, ki šteje 25 tisoč prebivalcev, stavijo cerkev na čast sveti družini. V njej bo tudi en altar posvečen svetemu Jožefu.

Druzih svetišč posvečenih svetemu Jožefu menda ni v sveti deželi.

2. V Rimu.

V Rimskem mestu so tri cerkve posvečene svetemu Jožefu.

1. Cerkev svetega Jožefa, kteri pravijo *a Capo le Case*. Ta cerkev ima samostan karmelitaric. Cerkev in samostan je ustanovil španjski duhovnik Frančišek Soto leta 1598. On je bil imeniten pevec papeževe kapele. Imenitna, blaga Rimljanka Fulvia Sforca je cerkvi veliko darovala. Karmelitarica Evtrasia Benedeti je napravila veliko in lepo sliko pri vhodu v to cerkev.

2. Cerkev svetega Jožefa *alla Longara* je bila zidana leta 1732. pod papežem Klemenom XII. in je bogato ozaljšana.

3. Najbolj imenitna je cerkev svetega Jožefa *de Falegnani*. Bila je postavljena, ko je bil papež Pavl III., ki je vladal cerkev od leta 1534. do 1549. V velikem altarji je prav lepa podoba: Poroka preblažene Device Marije z deviškim ženinom svetim Jožefom. Ta cerkev je posebno imenitna zato, ker pod cerkvijo je vsemu svetu znana Mamertinska ječa. Tu ste dve ječi, ena na drugi. Rimljani so upornike ali tuje kralje, ktere so v vojski premagali, v te strahovite ječe spuščali skozi majhne votline po vervi. Te jetnike so umorili, ali pa so tukaj od lakote žalosten konec storili. V to ječo so Rimljani vergli tudi svetega Petra in Pavla. Potegnili so ju iz temne in globoke ječe, da so svetega Petra peljali na hrib Janikul, kjer so ga križali; svetega Pavla pa na drugo stran mesta po cesti proti Ostiji, kjer so mu glavo odsekali.

Zdaj se gre po 28 čednih stopnicah v spodnjo ječo. 28. velicega travna leta 1877. sem bil v tej preimenitni ječi, kjer je brez števila mučencev bilo na smert čakalo. Ko sta bila sveti Peter in Pavl tu zaperta, sta druge jetnike v sveti veri podučevala. Ker pa ni bilo vode, da bi bili kerščeni, je na sredi globoke ječe začel izvirati studenec; in sveti Peter je kerstil jetniška čuvaja Procesa in Martinijana in 40 druzih jetnikov, ki so vsi potem za sveto vero prelili svojo kri. Še zdaj je tukaj majhen studenec, v kterega smo romarji svoje roke pomakali. Na stopnicah v to ječo se vidi vtisnjen obraz svetega Petra. V kapeli posvečeni svetemu Petru posebno častijo staro podobo križanega Jezusa. Ta kapela je bila 1854 prenovljena in sveti oče Pij IX. so takrat na stopnicah te kapele pridigali zbrani množici.

3. V Ameriki.

Ameriko so našli in tam sveto vero učiti začeli ravno tisti čas, ko je Bog v svoji nam nerazumljivi previdnosti sklenil, da se je češčenje svetega Jožefa posebno širiti začelo. Španjski in pozneje tudi francoski misijonarji so to lepo češčenje kot zapuščino svoje domovine seboj prinesli, in to dobro seme je v duhovnih družbah in v družbinskem življenji našlo rodovitno zemljo, ter je obrodilo obilnega sadú. Od šestnajstega stoletja sem so pravi častilci Matere Božje posebej častili tudi njenega deviškega ženina, in že v teh bukvah smo se večkrat prepričali, da je pri bogoljubnih kristjanih ljubezen do Marije in Jožefa nerazdeljiva; ravno ta dvojna ljubezen razodeva resnično ljubezen do Boga. To nas mora k posnemanju vnemati, ako premišljujemo, kako pravoverci v raznih krajih in v različnih časih to češčenje množijo, in občudovati moramo s hvaležnim sercem Božjo previdnost, ktera nam tudi v tem kaže svojo neskončno modrost.

Amerika je dežela ljudovlad; dokler si prebrisani Amerikanci svetega Jožefa v zgled stavijo, čistost, zadovoljnost in pobožnost svete Nazareške družine posnemajo, toliko časa bo ta del zemlje blagoslovljen in resnično srečen, kakor noben drugi. Zato je Božja previdnost tako upeljala, da je amerikansko ljudstvo se poprijelo češčenja svetega Jožefa in svete družine precej v začetku in povsodi, kjer so oznanovali sveto vero. Vsi pravoverni Amerikanci so ne le otroci Marijini, ampak so tudi zvesti častilci svetega Jožefa. Po vsem svetu ne najdemo tako velikanskih cerkvá postavljenih na čast Gospodovemu redniku, kakor po Ameriki.

Prezala cerkev svetega Jožefa je v mestu *St. Louis*. Še imenitnejša, v gotiškem slogu, je cerkev svetega Jožefa v mestu *Cleveland*. Zares velikansk je samostan s svojo prelepo cerkvijo, ktero imajo sestre svetega Jožefa v *Carondoletu*.

Po mnogoterih sporočilih lahko rečem, da v Ameriki je največ cerkva posvečenih svetemu Jožefu in da Amerikanci so največji častilci svetega Jožefa. Do leta 1882. je bilo 166 cerkva posvečenih svetemu Jožefu.

4. Na Dunaji.

Naša slavna cesarska hiša posebno časti svetega Jožefa, kar je v VIII. delu teh bukev bolj obširno popisano. Tu naj povem, da naše cesarsko mesto Dunaj ima več cerkva posvečenih svetemu Jožefu. Je cerkev svetega Jožefa v *Leopoldovem mestu*, v sedanjem drugem okraji, kjer so nekdaj pobožni karmeliti prepevali slavo svetega Jožefa. Druga cerkev svetega Jožefa je v petem okraji, v *predmestji svete Marjete*. Tretja je v šestem okraji, *Marija pomočnica*, kjer so tudi bili karmeliti. V desetem okraji, v Favoritih imajo sestre svetega Duha svojo kapelo posvečeno svetemu očaku Jožefu, Najperva svetemu Jožefu posvečena cerkev je bila v *Zvezdnih ulicah*, v prvem okraji, kjer je zdaj policijska jetnišnica.

Ta stara jetnišnica ima začernelo zidovje, in s svojim gerdim obližjem mimogredočemu napravlja kaj žalosten vtis. Tukaj pa, kjer zdaj hudobna druhal zaperta tiči in za svoje nerednosti časne kazni plačuje, so pred sto leti živele pobožne hčere večjidel najbolj blagih, najbolj premožnih hiš, ki so se iz ljubezni do križanega Jezusa odpovedale posvetnemu mehkužnemu življenju, ter so v tesnih celicah prebivale in so s spokornim življenjem in z gorečo molitvijo zvesto služile Bogu. Sto let je preteklo, kar so iz teh toliko priljubljenih stanovanj pregnali in po svetu pognali Bogu posve-

čene device, ki živemu človeku nikdar niso storile nič hudega. Njih spomin je izginil. Bile so pa duhovne hčere svete Terezije, karmelitarice, posebne častilke svetega Jožefa.

5. Sveti Jožef pri Celji.

Sveti Jožef pri Celji je vsem pobožnim Slovencem dobro znan. Visokočastiti očetje Lazaristi svetega Jožefa so v svojih svetih misijonih neizrečeno veliko dobrega storili s svojimi priserčnimi pridigami in s svojo ljubeznjivo ponižnostjo.

Na spodnjem Štajerskem, na izhodni strani mesta Celje se vzdiguje s smerečjem obraščen griček, ki nosi ljubo cerkvico z malim samostanom. In to je prijazna cerkev svetega Jožefa.

Dr. Rihard Peinlich, ki popisuje nesrečno kugo po Štajarskem, pripoveduje o začetku te svetemu Jožefu posvečene hiše Božje tako-le:

Cerkev sv. Jožefa nad Celjem.

Okrog Celja je začela kuga moriti leta 1679.; razsajala je meseca prosinca leta 1680. in še dalje. Po letu je pojenjala in na jesen je vnovič morila. Mesto Celje ima na Jožefovem hribu pobožen spomenik tega strašnega obiskovanja, to je, cerkev svetega Jožefa, ki je s svojim ponosnim obzidjem krona zeleno obrobljeni višavi. Ta grič je posvečen s solzami Celjskih meščanov, ki so 11. listopada 1679 bosi šli v procesiji tje gori. Vlekli so s seboj težek lesen križ, kterega so postavili na višavi, da ga je videlo celo mesto. Obljubili so postaviti na tem kraji cerkev na čast svetemu Jožefu, ako jim mili Bog odverne šibo prestrašne kuge. Tako se je zgodilo. Osem sosednih župnij, ki so bile v enaki nevarnosti in sili, je pripomoglo dognati to bogoljubno delo v čast Božjo.

Do leta 1776. je bila cerkev svetega Jožefa le podružnica Celjske mestne župnije. Tisto leto so pa pobožni dobrotniki preskerbeli potrebne dohodke enemu beneficijatu.

Leta 1787. pa je bila ustanovljena lastna duhovnija, ki je štela do 300 duš.

Leta 1802. je bila zopet zaterta; vendar je bil nekaj let še beneficijat pri svetem Jožefu. Pozneje je službo Božjo pri svetem Jožefu opravljal le tretji kaplan Celjski. Tako ta lepa cerkev blizo 50 let ni imela stalnega mašnika. Seveda se je tako tudi vedno bolj opuščala.

Leta 1852. na delopust praznika Marijinega rojstva so pa nepozabni, toliko vneti knezoškof Anton Martin Slomšek cerkev in zraven stoječo hišo izročili misijonarjem Lazaristom, mašnikom svetega Vincencija Pavlanskega.

Slovesno vpeljevanje je bilo 26. kimovca tistega leta. Zares z očetovsko besedo so sami knezoškof imeli pridigo, v kteri so vernikom priporočevali, naj v vsaki dušni in telesni sili pritečejo k svetemu Jožefu. Slednjič pa so rekli: „Zdaj se pa k tebi obernemo, o sveti Jožef, te cerkve in duhovne hiše mogočni varuh in patron, in tvojemu varstvu tudi to novo častito družbo misijonskih duhovnikov izročimo. Bodi ti njim krušni oče in oskerbnik! Izprosi Božji blagoslov nad vse besede, ktere bodo kedaj tukaj govorili, nad vse molitve in svete maše, ktere bodo tukaj opravljali, nad vsa misijonska pota, po kterih bodo hodili. Izprosi jim, da bodo veliko let mirno in srečno med nami živeli. Kedar se pa enkrat nam vsem približa poslednja ura, takrat, o sveti Jožef, stoj nam zlasti ti na strani, da srečno svoj tek dokončamo in se s teboj in s svetim Vincencijem pri Jezusu in Mariji na vekomaj veselimo! Amen“. (Drobtince 1864.)

In molitev svetega moža ni bila zastonj. Pod varstvom svetega Jožefa pobožni misijonarji svetega Vincencija Pavlanskega delajo prav uspešno. Skoraj celo leto imajo stanovske pridige ali duhovne vaje. Možje, žene, mladeniči in dekleta se jih po svojih stanovih prav obilno udeležujejo. Iz daljnih krajev prihajajo, da poskerbe za svojo dušo. Cele tedne so na milosti polnem kraji. Misijonarji so v duhu svojega patrona, svetega Vincencija, pozidali blizo samostana prenočišče, kjer tujci ob času duhovnih vaj zamorejo prebivati.

Ustanovili so tudi bratovščino vednega češčenja svetega Jožefa. Poseben blagoslov Božji je na tej hiši. Prijazno ozaljšana cerkev ima v velikem altarji podobo poroke preblažene Device Marije s prečistim ženinom svetim Jožefom. Koliko duš privedejo pobožni misijonarji na pravo pot v nebesa, to je le Bogu samemu znano.

Lahko rečem, da po vsem Slovenskem je ta cerkev svetega Jožefa najbolj obiskovana. Sme se torej imenovati „Božja pot svetega Jožefa“.

Menda ga ni uda naše velike družbe svetega Mohora, menda ga ni pobožnega Slovenca, ki bi ne bil že slišal o „svetem Jožefu pri Celji“ in o njegovih ponižnih misijonarjih?

Od 15. do 28. listopada 1880 so obhajali 200 letnico. V ta namen so dobili iz Rima popolnoma odpustke za obiskovalce. Pričeli so slovesnost mil. g. škof lavantinski 15. listopada zjutraj ob 6. uri s klicem k svetemu Duhu; in sledila je prelepa pridiga g. kanonika Kosarja, ki znajo v duhu Slomšekovem kaj lepo vnemati serca poslušalcev. Ob 10. uri so sami škof pridigovali in potem imeli pontifikalno mašo. Vse dni so bile po tri prav primerne pridige; ob 6. in ob 10. uri pa slovesna sv. maša. Spovednice so bile dan na dan od silnih množic obsute. Le premalo spovednikov je bilo. Ko bi bilo 30 spovednikov vse dni, bili bi komaj zadostovali preobilni množici. — Veliko dobrega se je zgodilo v tem preblaženem času. Bog bodi zahvaljen za to! — Slovenci pa le radi hodimo k svetemu Jožefu pri Celji!

6. Na Koroškem.

Svetemu Pavlu posvečena fara v Labodski dolini ima že iz enajstega stoletja svojo cerkev, ki je posebno še zato imenitna, ker v njej počiva veliko udov naše slavne cesarske hiše iz trinajstega in štirnajstega stoletja. Med njimi leži žena Rudolfa Habsburškega Ana in njegova sinova Karol in Hartman. Ta stara fara ima podružnico posvečeno svetemu Jožefu, na prijazni *Jožefovi gori*, od koder je

zares prelep razgled po Labodski dolini. Na tej gori je bil v starodavnih časih imeniten grad Lošentalerjev.

V samostanu, kjer so menihi benediktinci, je shramba starih pisem, iz kterih v zadevah cerkve svetega Jožefa to-le zvemo: Na prostoru starega grada je bila v sedemnajstem stoletji postavljena kapela na čast svetemu Jožefu. Staro pismo pravi, da je Katarina Firpas 24. prosinca 1687 v zadnji volji volila dvanajst goldinarjev na novo zidani kapeli Jezusa, Marije in svetega Jožefa. Tudi se bere v teh starih pismih, da, ko je bila kapela svetega Jožefa na Lošentalskem holmu dodelana, je opat Albert pervo sveto mašo bral vpričo Alberta Šranka, prijora Urbana in druge gospode.

Papež Inocencij XI. je 21. malega serpana 1687 dovolil popolni odpustek pravovercem, ki bodo to kapelo obiskovali. Dotično pismo pravi: „Capellam noviter exstructam s. Josephi in Carinthia“. Po teh besedah je bila že poprej na tem hribu kapela, posvečena svetemu Jožefu, da je bila zdaj na novo pozidana. Papež Inocencij XII. pa je poslal tej kapeli tri pisma na pergamentu, ki imajo še papežev pečat. 26. velikega serpana 1691 privoli skozi sedem let popolni odpustek vsem, ki to kapelo obiščejo tretjo nedeljo meseca vinotoka. 25. svečana 1699 poterjuje ustanovljeno bratovščino svetega Jožefa za srečno zadnjo uro ter podeli mnogo odpustkov. V tretjem pismu privoli tej bratovščini za sedem let privilegiran altar za umerle na priprošnjo svetega Jožefa.

Labodski knezo-škof Franc Gaspar privoli s pismom 3. prosinca 1702, da sme bratovščina imeti slovesne procesije v praznik svetega Jožefa, v praznik poroke in obiskovanja Device Marije, drugo nedeljo po veliki noči in v praznik presladkega Imena Marijinega.

Leta 1715. je razsajala kuga po Labodski dolini. Ker je na priprošnjo svetega Jožefa kmalu pojenjala, nagovarjal je menih Karlman, žlahtni Tallhaimb, v pridigi svoje poslušalce, naj bi na čast svetemu Jožefu na njegovem hribu postavili novo cerkev.

Ko je opat v to privolil, začeli so 3. sušca lomiti kamenje za apno in zidanje nove cerkve. Ljudje v obližji so z veliko gorečnostjo delali in vozili. Binkoštni pondeljek je opat sam zaznamoval, kako velika naj bo nova cerkev. Obris je napravil po poprejšnji farni cerkvi svetega Erharta. 6. rožnika je Karlman postavil prvi kamen. Drugo leto 1717. meseca kimovca je bila cerkev že pokrita z lesom, zvonik pa s kositarjem, kterega je dal samostan. 1718 do praznika svetega Jožefa je bila cerkev dozidana in na desni strani postavljen altar Matere Božje. Tudi cerkveni stoli so bili napravljeni. Velikega serpana je cerkev dobila prižnico in tri zvonove, ktere so 16. dan tega meseca posvetili. 13. malega travna 1720 je opat Albert cerkev in altarje posvetil.

2. malega serpana 1782 je udarila strela v cerkev, ki je pogorela. Leta 1784. in 1785. pa je bila zopet popravljena. Cesar Jožef jo je ukazal 14. vinotoka 1787 zapreti, ko so jo oropali vseh cerkvenih reči, kterih so nekaj med sosedne cerkve razdelili. Po mnogih in silnih prošnjah so pobožni častilci svetega Jožefa jo smeli zopet prenoviti in 18. kimovca 1796 so zopet obhajali službo Božjo v njej.

Pred nesrečnim časom, ko so vse cerkveno hoteli zatreti in podreti, je bil na Jožefovi gori vedno en mašnik. Ob času shodov bilo mu je na pomoč prihitelo osem, celo dvanajst druzih mašnikov, da so obilno število romarjev spovedovali in službo Božjo slovesno obhajali. Ko so

pa leta 1787. tudi to Božjo pot zaperli, se je vse spremenilo. Današnje dni ob shodnih dnevih opravljajo službo Božjo čveteri ali peteri mašniki iz samostana sv. Benedikta. Nektere dni pridejo zopet procesije s svojimi dušnimi pastirji. Bratovščina svetega Jožefa je do malega bila zamerla po prejšnjih žalostnih razmerah. Oče Karlman Flor, poseben častilec svetega Jožefa, je to bratovščino zopet oživil leta 1868. Na prošnjo domačega župnika jo je papež Pij IX. 29. malega travna 1873 vnovič poterdil in z odpustki obogatil.

Stopimo še na drugo stran Koroške, v faro Čače. Tam je na visokem Dobrači postavila gospa Samlerjeva, po obljubi, čedno kapelo na čast Materi Božji. Samlerjeva hiša je bila pobožna. To priča tudi kapela v gradu „*Wasserleonburg*“, kjer so Samlerji več stoletij živeli. Ta grajska kapela je posvečena svetemu Jožefu. V zakristiji ima lep kotliček za blagoslovljeno vodo, ki je iz kararskega marmorja in ima letnico 1752. Dvojna vrata v cerkev imajo podboje iz marmorja.

V romanskem slogu zidana kapela je devet metrov dolga, pet široka in do deset metrov visoka. Edini altar ima napis: „altare privilegiatum“. Na obeh straneh altarja so vzidane plošče iz černega kamena; ravno tako na vsaki steni kapele ena.

Imenitna pisanja hranijo te kamenite plošče. Na episteljski strani je vdolbljeno, da je papež Benedikt XIV. 4. velikega travna 1754 na prošnjo takratnega grajščaka Janeza Andreja, barona Samlerskega, ustrežljivo privolil, da se sme sveta maša opravljati v kapeli, ktero je ta grajščak na čast svetemu Jožefu in na čast svetemu Janezu Nepomuku sèzidal. — Druga plošča, na evangeljski strani, pa omenja papeževega pisma, ravno tistega dneva, do goriškega velicega škofa, ktero privoli, da se smejo na privilegiranem altarji, po smerti grajščakovi, brati večne svete maše za zveličanje njegovo in za zveličanje vseh umerlih udov njegove hiše.

Še bolj imenitni ste pismi svetega očeta Pija VI., pisani 20. listopada 1777, ki ste vdolbljeni na plošče v stenah te čedne kapele. Plošča na evangeljski strani pravi, da sveti oče dodelijo popolni odpustek vsem, ki v praznik svetega Jožefa — 19. sušca — zakrament svete pokore in svetega Rešnjega Telesa prejmejo in v tej kapeli na ta praznik, ali en dan med njegovo osmino, v namen svetega očeta molijo.

Druga plošča, na nasprotni strani, pa svedoči, da se ti odpustki tudi smejo darovati ubogim dušam v vicah po daritvi svete maše na privilegiranem altarji, in to med osmino spomina vernih duš, ali pa vsako sredo med letom.

Altar pa kaže, da se denar ni smilil grajščaku, ki ga je postavil. Zares lepa je altarna miza. Izvrstno izurjena roka je spredaj prav umetno napravila podobo, ki nam kaže beg v Egipt. V zgornji dolblini je podoba svetega Janeza Nepomuka iz belega marmorja. Ravno iz tacega ste podobi, en meter visoki, svete Ane in svete Lucije ter na evangeljski strani svetega Joahima in svete Apolonije.

In glavna srednja podoba! Človek bi mislil, ker je drugo vse kamenito, celo tabernakel, da mora tudi ta podoba biti iz marmorja. Pa ni. V kameniti dolblini nad tabernakeljnom, pod steklom, je srednje velikosti sveti Jožef, z nebeškim Detetom Jezusom na naročji iz voska, pa še dobro ohranjen, ljubeznjivo narejen.

Ta podoba se po končani službi Božji zakrije z drugo tablo, ki je prav lepo izdelana in nam kaže smert svetega Jožefa. Z umirajočim očesom se ozira sveti

Jožef na Jezusa, ki na njegovi desnici sedi, kakor da bi pobožno udan poslušal tolažilne besede nebeškega rejenca.

Kaj mu je pač Jezus takrat govoril? Jezusova proti nebu obernjena desnica kaže, kakor da bi svojega krušnega očeta tolažil: „Moj zvesti rednik, ura najine ločitve je prišla, pa tudi ura odrešenja se bliža. Kmalu se bodo odperla nebeška vrata tebi in vsem dušam pred peklom. Tam v nebesih boš prejel plačilo za svoje prelepe čednosti.“ Jožef ima svojo levico na odeji; gori obernjena dlan kaže, kakor bi rekel: „Preserčna hvala! Doveršil sem torej svojo preimenitno nalogo! O da bi kmalu zopet videl tebe in tvojo deviško Mater! Pa volja Božja naj se zgodi! Veroval sem, ljubil sem; tudi moje zaupanje na tvoje obljube je bilo nepremakljivo!“ Na levi strani smertne postelje sedi preblažena Devica Marija. K molitvi sklenjene roke z belim robcem derži na svojem naročji. Žalostno gleda proti nebu, in njene ustnice so, kakor da bi se slišala beseda: „Fiat!“ — „Naj se zgodi!“ — Bližnja smert njenega čistega, premilega in toliko pobožnega ženina pa jo je opomnila, da se spolnjujejo preroške besede starega Simeona: „Tvojo dušo bo meč prebodel.“ (Luk. 2, 35.) Vendar ni pritožbe iz njenih ust, akoravno se njeno serce v žalosti topi. Njene ustnice pa ponavljajo: Fiat! — Serčnost in udanost v voljo Božjo se vidi v tej prelepi podobi.

Pri zglavji je angelj z ugasujočo svečo. Na levem znožji pa klečita dva angelja z gorečo svečo. Na desno pa sta zopet dva angelja, ktera devljeta kadilo v posodo, napolnjeno z žerjavico. Nad posteljo pa je več angeljev v oblakih, ki pričakujejo svete duše, da bi jo slovesno spremili v naročje Abrahamovo.

Ako človek to lepo podobo gleda, pride mu na misel, kako opisuje sveti Alfonz Ligvorij presrečno smert svetega Jožefa. On pravi: „Angelji so ga obdajali. Kralj vseh angeljev je na eni strani; na drugi strani revne postelje pa Marija, kraljica vseh angeljskih korov. In v tej presladki družbi je, poln nebeškega miru, zapustil to solzno dolino. Nihče ni v stanu dopovedati, koliko udanost in koliko vneto ljubezen so v serci svetega Jožefa napravile besede večnega življenja, ktere sta govorila Jezus in Marija. Ker je vedno sveto živel, je bila tudi njegova smert sveta, mirna, brez vsega strahú.“

V sredi cerkve je na steni čedna tabla, ki kaže poroko svetega Jožefa s preblaženo Devico Marijo. Celó na koru ste dve tabli: Jožef in Marija, ki v jaslih ležeče nebeško Dete molita, in pa Jožef in Marija pri Jezusu, kterega molijo modri iz Jutrovega.

Ta kapela je bila nekdaj dobro obiskovana Božja pot. Stari ljudje so slišali od svojih starišev o velikih milostih, ktere so častilci svetega Jožefa tukaj dobivali. Nesrečna prekucija je pa tudi to svetišče zaperla. Nad zakristijo ste še dve sobi, v kterih je prebival mašnik, ki je romarjem opravljal službo Božjo. V teh sobah je nekaj mašne oprave starodavnega, krasno-umetnega dela, kakoršno se sem ter tje še dobi, in ktero so nekdaj bogoljubne grajščinske gospe in gospodične v čast Božjo izveršile. Tu je shranjen tudi mičen zabojček, v kterem so v zlato in srebro vdelane svetinje dvajseterih svetnikov. Posebno zanimiva je mala monštranca, v kteri je v podobi križa par nitek, pod kterima je razločno zapisano: „De pallio St. Josephi“ . . . Od plašča svetega Jožefa. Ob shodih so beržkone te svetinje romarjem dajali poljubovati.

Če tudi so bila Božja pota zaterta, vendar se je češčenje velicega očaka svetega Jožefa med ljudstvom ohranilo; ne

le bližnji, tudi daljni verni Slovenci še obiskujejo to svetišče svetega Jezusovega rednika. Posebno veliko vernikov prihaja na njegov god in praznik, 19. sušca, ko je dvojna služba Božja v tej mični kapeli. „O sveti Jožef moram; zaobljubljen sem!“ se mnogokrat sliši med pobožnimi Slovenci.

Od velicega travna do konca kimovca ste vsak teden po dve sveti maši, ktere je Suzana Aichelburg, omožena Samler, že leta 1705. ustanovila. — O da bi se po vsem Koroškem množilo češčenje svetega Jožefa!

7. Na Teržaškem.

Pred seboj imam majhne bukvice, v kterih je g. M. S. lepo opisal Božjo pot svetega Jožefa v Ricmanjih. Iz teh bukvic naj udje naše bratovščine zvedó, kako čudno si je sveti Jožef izvolil ta kraj v svoje svetišče, da ga verni Slovenci tukaj posebno častijo.

Ricmanje so na zadnjem kotu morskega zaliva na vzhodni strani Tersta. Rodovitna dolina se sploh imenuje „Breg“; in Brežani so bili precej premožni, dokler je ljuba terta rodila. Vsaka vas je imela tudi svojo cerkev. V Ricmanjih je bila cerkev posvečena svetemu Juriju.

Ta cerkev je imela tudi altar, posvečen svetemu Jožefu. Ko je pred tem altarjem leta 1749. svetilnica večkrat prečudno sama se užgala, so zidali sedanjo cerkev, ki ima po svoji velikosti malo verstnic po teržaški škofiji, zunaj mesta. Neki župnik dolinski je to čudo popisal že leta 1827.

G. M. S. v svoji knjižnici tako-le piše:

Leta 1749., že preden so čudo dotičnim dušnim pastirjem naznanili, terdili so neki kmetje, da so videli, kako se je luč v svetilnici pred altarjem svetega Jožefa sama užgala, ko je bila poprej naloščugasnjena. Na delopust praznika svetega Jožefa, 18. sušca 1749, povejo to novo čudo g. kaplanu v Dolini, Antonu Janezu Ifsič-u. Takrat v Ricmanjih ni bila fara. Gospodje iz Doline so po vseh vaseh na Bregu duhovska opravila opravljali. G. Ifsič ravno opravlja večernice in druge duhovne molitve, tedaj pa pride ključar Miha Komar in pripoveduje, da je z lastnimi očmi videl, kako se je luč v svetilnici pred altarjem svetega Jožefa nekaj dni poprej sama užgala, ter je svetlo gorela. Gospod kaplan naroči ključarju, naj s seboj vzame še druzega moža za pričo, da je luč resnično ugašena in mertva; potem naj cerkev dobro zaklene, ključ na dom vzame in ga skerbno shrani, da gotovo nihče ne pride do ugašene svetilnice. Drugi dan, 19. sušca, pove g. Ifsič svojemu g. župniku v Dolini, Janezu Ernstu, baronu Ravnah-u, kaj je prejšnji dan slišal v Ricmanjih. Pa g. župniku se vse to zdi neverjetno.

Pervo nedeljo po prazniku svetega Jožefa, 23. sušca 1749, gre ključar Miha Komar v cerkev, ter vzame za pričo svojega tovariša, druzega ključarja, Janeza Kuret-a in še štiri druge može iz Ricmanj, to je: Jožefa Kuret-a, Gregorja, Andreja in Urha Pregarec-a. Vpričo vseh teh mož upihne Miha Komar luč v svetilnici svetega Jožefa, cerkev dobro zapre in zaklene ter izroči ključe ključarju Janezu Kuret-u, da jih ta dobro shrani.

Pa še tisti večer ob deveti uri gredo vsi ti možje k cerkvi ter pogledajo skozi okno pri cerkvenih vratih, in silno se začudijo, ko zapazijo, da luč v svetilnici svetega Jožefa svetlo gori. Prepričani so, da je človeška roka ni užgala, ker nemogoče je bilo, da bi kdo pri zaklenjenih vratih, ali skozi okno, z železnimi križi gosto premreženo prišel v cerkev, ter prižgal svetilnico osem sežnjev daleč

od vrat. Tri dni pozneje, 26. sušca, je bila naznanjena velikonočna spoved v Ricmanjih; do tistega dne je gorela luč. Ko gospodje: dekan iz Doline, kaplan njegov Janez Anton Ifsič, Jožef Slosovič in Janez Pobar končajo spoved in druge cerkvene molitve, jim ključarji povedó, kaj se je bilo zgodilo.

G. dekan in župnik, ki je bil v tej zadevi neveren Tomaž, gre nazaj v cerkev, ter vpričo imenovanih gospodov, vpričo cerkvenika Kristjana Samec-a in veliko druzih mož ukaže svojemu kaplanu, naj ugasne luč v svetilnici svetega Jožefa. Zdaj zapove terdno zapreti vsa okna, vse line, in vrata dobro zakleniti, da bi nihče ne mogel v cerkev. Ključe cerkvene s seboj odnese; ključarjema pa naroči, ko bi kdo zapazil svetilnico zopet užgano, naj brez odloga prideta povedat.

Naslednji dan, 27. sušca, so šli dušni pastirji v Zabrežec spovedavat za veliko noč. Pa že na poti so zvedeli, da se je luč zopet užgala. Ko opravijo spoved, se proti poldnevu napotijo v Ricmanje. Cela truma ljudi hiti za njimi. Ko pridejo do cerkve, pokleknejo ter s pobožno molitvijo in s skesanim sercem prosijo velicega očaka svetega Jožefa za pomoč. Na to dolinski župnik odklene cerkvena vrata s ključem, kterega je prejšnji dan s seboj domu vzel ter stopi v cerkev. Vsa množica se vsuje za njim. Ne dá se popisati veliko veselje, ko stopivši v cerkev zagledaje lučico pred altarjem svetega Jožefa svetlo in milo migljajoče goreti. Marsiktero oko se je preserčnega veselja solzilo. Vsi pobožno pokleknejo pred altar ter iz serca hvalijo Boga, da je svojega rednika na zemlji s tem novim čudežem počastil in si to svetišče v poseben kraj češčenja izbral.

Župnik dolinski in njegov kaplan gresta 28. sušca sama v Trst k škofu ter mu vse natanko razložita, kar sta videla v Ricmanjih. Milostljivi škof naročijo, naj župnik vse do malega popiše in škofu pošlje. Vsled tega izroči dolinski gosp. župnik zahtevani popis 1. mal. travna 1749 ter prosi ob enem, naj bi milostljivi škof dovolili duhovnikom in ključarjem vse to s prisego poterditi. To so v dopisu 12. mal. travna le ključarjem dovolili; mašniki pa so to reč na svojo vest vzeli.

Dne 18. mal. travna so pa mil. g. škof zopet naročili, naj dolinski g. župnik vpričo mašnikov in druzih poštenih mož to stvar še enkrat natanko preišče. G. župnik precej drugi dan to stori po naročilu škofovem ter vpričo imenovanih mož ovije steklo, s kterim je bila svetilnica obdana, z dvema kosoma papirja, ktera zapečati, da bi nihče po zvijači ne mogel prižgati svetilnice, razun ko bi zavitek pretergal.

20. mal. travna gré Gašpar Berton s svojo ženo in s svojim sinom v Log k sveti maši, ki je bila tisti dan v cerkvi svete Uršule. Nazaj gredé vidi on in še drugi možje ž njim, da je zopet gorela luč v svetilnici pred altarjem svetega Jožefa v Ricmanjih. Ob eni popoldne pa ni več gorela. Drugi dan so šli večkrat gledat, pa luč ni gorela. 22. dan mal. travna je bilo v Ricmanjih zopet veselje, ker je luč v svetilnici zopet gorela. Sam župnik dolinski je ta dan mimogrede to videl, pa ker ni imel cerkvenih ključev seboj, ni mogel v cerkev. Zvečer ob desetih pa mu pridejo povedat, da je luč ugasnila. Še tisti večer gre župnik s svojim kaplanom v Ricmanje, in vpričo njega, obeh ključarjev in vpričo Janeza Žafran-a, Mohorja Komar-ja in Antona Žebel-a odpre cerkev, odpečati svetilnico in vidi, da luč res ne gori. Na to prisekne ali popravi stenj, zopet zapečati, vrata zapre in zaklene ter se

verne domu v Dolino. Na predvečer sv. Jurija, 23. mal. travna, pridejo mašniki iz Doline, da opravijo po stari navadi večernice na čast svetemu Juriju, kteremu je bila Ricmanjska cerkev posvečena. Luč pred podobo svetega Jožefa ni gorela. In ko odidejo, ne prižgó je. Druge dve svetilnici pred altarjem svetega Mohorja in Fortunata pa ukažejo užgati ter ji pusté goreti, ko se odpotijo domu. Župnik je cerkev zaklenil, zapečatil in ključe seboj vzel.

Na svetega Jurija dan, 24. malega travna 1749, že ob dveh po polnoči, pride v Dolino vesela novica, da se je luč v svetilnici pred altarjem svetega Jožefa zopet čudovito užgala. Urno pokliče g. župnik svojega kaplana, da se odpravijo še pred dnem v Ricmanje. Kako se začudijo, ko pridejo do cerkve in skozi okno vidijo, kako svetlo gori svetilnica svetega Jožefa, oni drugi dve pa, kteri so prejšnji večer užgali, ste že pojemali in kmalu pogasnili. V preserčni radosti hitijo v cerkev, da se prepričajo, ako je pečat na svetilnici še nepoškodovan. Niti najmanj ni bilo znati, da bi se bil kdo svetilnice dotaknil, ali okoli nje hodil. Silna množica ljudi se zbere, ki z mašniki vred pokleknejo pred altar svetega Jožefa ter združeno goreče hvalijo Boga za očitni čudež, s kterim je povišal svojega ponižnega rednika; in g. župnik daruje presveti dar na altarji svetega Jožefa, deviškega ženina Matere Božje.

Verno ljudstvo je prosilo s solznimi očmi, naj g. župnik to čudo zopet naznani mil. g. škofu v Trst s ponižno prošnjo, naj blagovolijo sami priti v Ricmanje. Župnik dolinski se spotoma odpelje v Terst ter pove mil. g. škofu, kar se je godilo v Ricmanjih in prosi, naj visoko častiti gospod spolnijo želje vernega ljudstva ter naj osebno ta novi čudež počasté. Škof se že tisti dan pripeljejo v Ricmanje, kjer jih je pričakovalo mnogo mašnikov in velika množica pobožnega ljudstva.

S škofom je bil tudi kanonik Aldrago Pikardi. Po opravljeni molitvi velijo mil. g. škof temu kanoniku, da skerbno pregleda okna in vsa kota po cerkvi, celo pod streho mora iti, če bi se kje kaj sumljivega našlo. Ali čisto nič ne morejo dobiti niti spoznati, da bi pri tem čudeži bila kaka goljufija ali zvijača. Vse je bilo v redu, pečati na svetilnici nepoškodovani. Preden se škof odpeljejo nazaj, naročijo dolinskemu župniku, naj vpričo njih napravi nov zavitek iz dveh kosov papirja, ter ž njim ovije vnovič svetilnico svetega Jožefa krog in krog, in naj jo gori potegne do stropa in vse z lastnim pečatnikom zapečati. Potem gredó vsi iz cerkve, vrata zaprejo, zaklenejo, zapečatijo, in ključe vzame g. župnik seboj v Dolino ter jih dobro shrani, dokler ne pride novo povelje od škofije.

Ta čas so pričeli sveti misijon v dolinski fari. G. župnik gre 26. dan mal. travna v Ricmanje. Ko pogleda skozi cerkveno okno, zdi se mu, da ni luči v svetilnici svetega Jožefa. Ko pa odpre cerkev in s ključarjema gre pogledat, vidi, da še malo berli, in ko se je dotakne, takoj bolj svetlo zagori. Pri tej priči pride željno pričakovani misijonar, oče Primož Lavrenčič. Vpričo njega in več poštenih mož g. župnik gorečo svetilnico zopet zapečati, cerkev zaklene in z misijonarjem odide v Dolino. 28. malega travna dobijo glas, da je luč ugasnila. Dopoldne ob 10. uri gre župnik v Ricmanje ter vpričo več mož pregleda pečat na vratih, ki je bil cel, odpre cerkev in vidi, da je luč res ugasnila. Samo stenj v svetilnici prisekne, luči ne prižge, vse vnovič zapre in zapečati ter hiti domu. 30. dan mal. travna se vnovič razglasi

vesela novica po Bregu, da se je luč v svetilnici svetega Jožefa zopet čudovito užgala in da svetlo gori. Gg. župnik in kaplan gresta v Ricmanje in vpričo mož pregledata pečate, ki so nepoškodovani, odpreta cerkev in milo jima naproti sveti luč v svetilnici svetega Jožefa. Kar urno napiše g. župnik list na škofijstvo, kakor mu je bilo naročeno, ter prosi, naj mil. škof hitro sporočijo, kaj je storiti in kako se vesti pri tem čudesu. Prosijo tudi v pismu, naj uslišijo goreče želje pobožnih vernikov, da se cerkev kot Božja pot odpre. Odgovor škofov je prišel še tisti dan, 30. mal. travna 1749, z ukazom, naj se še enkrat natanko vse preišče, ako ni morda kaka goljufija ali zvijača pri tem. In če se najde vse pošteno, vse v redu, naj se napravi slovesna procesija k svetemu Jožefu v Ricmanjsko cerkev.

Ker so imeli dolinski duhovniki zarad svetega misijona veliko opravila doma, šel je sam župnik z g. Antonom Julianijem, z župnikom Št. Ivanskim in z g. Ant. žl. Lazarinijem v Ricmanje. Natanko vse pregledajo ter najdejo vse v redu; ker nihče se ni dotaknil pečatev. Tudi pri svetilnici je vse nepoškodovano. Zopet cerkev zaklenejo, zapečatijo in se vernejo v Dolino.

Zavoljo misijona je bilo treba s procesijo počakati. Pervi dan po sv. misijonu pa (5. vel. travna 1749) se vzdigne velika procesija iz Doline v Ricmanje. Silno veliko ljudstva je bilo; gotovo v Ricmanjih poprej nikoli ni bilo toliko ljudi na en dan.

Da se ne pripeti kaj nerednega, naročil je g. župnik prejšnji večer ključarjema, kako in kaj naj storita o prihodu procesije. Ko pride do cerkve dolga procesija, ktere se je udeležilo mnogo sosednih župnikov s svojimi farani, najpred dobro pregledajo, je li kteri pečat kaj poškodovan. Ko najdeje vse v lepem redu, odprejo vrata in stopijo v cerkev. Za mašniki se gnete silna množica, da je cerkev v hipu natlačena; in več ko desetkrat toliko ljudi je ostalo zunaj cerkve. Mnogi so veselja jokali in goreče zdihovali. Nobenega nereda ni bilo. Peto slovesno sveto mašo je imel g. Jožef Šlosovič, župnik iz Ospe; pridigal je Anton žl. Juliani, župnik sv. Ivanski pri Devinu.

Odslej je bila cerkev vsem vernikom odperta. Kmalu je daleč na okoli zaslovela kot imenitna Božja pot k svetemu Jožefu. Še današnje dni priroma veliko vernikov s Krasa, z Berkinov in z Istre; zlasti še o praznikih svetega Jožefa.

Pri tem altarji je bila uvedena bratovščina svetega Jožefa že 18. kimovca 1693 po pismu papeža Inocencija XII. Čudna prigodba s svetilnico pred altarjem svetega Jožefa je gotovo razširila to bratovščino.

Ene bratovske bukve, v ktere so ude zapisovali, so se vendar še ohranile. Prvi ud je z lastno roko zapisan, leta 1750., Jožef, nadvojvoda Avstrijski, poznejši cesar. Potem je zapisanih več škofov in mašnikov in do pol tisoč udov iz Teržaškega, Goriškega, Istrijanskega, Kranjskega, Koroškega, Štajerskega, Hervaškega in tudi iz Nemškega.

Kakor povsodi v našem cesarstvu, bila je konec pretečenega stoletja tudi ta bratovščina zaterta. Leta 1877. pa jo je na novo oživil g. kaplan A. Kuhn, ki je nabral veliko častilcev svetega Jožefa.

Naj še omenim, da tako, kakor z lučjo, godil se je čudež tudi z oljem v svetilnici svetega Jožefa. Od 18. mal. travna do 5. vel. travna 1749. ni nihče olja prilil. Kar je en dan pogorelo, je bilo drugi dan nadomeščeno. Gorelo je do 23. vel. travna 1749. Od 18. mal. travna do 23. vel. travna ga je zgorelo le kacega pol funta. Od takrat pa so prilivali svetilnici svetega Jožefa, kakor sicer. Vse to so škofijstvu natanko poročali.

V tem altarji je naslikana sveta družina na begu v Egipt. Altar je zdaj obdarovan z odpustki. Izdelan je iz čistega kararskega marmorja in ima posebno lepe podobe.

8. Na Kranjskem.

V Ljubljanski škofiji že od starodavnih časov posebno častijo svetega Jožefa. V nekterih farah ima skoraj vsaka hiša svojega Jožefa, kakor svojo Marijo. Tri farne cerkve so posvečene deželnemu patronu, svetemu Jožefu. Pa še osemnajst podružnic in očitnih kapel ima naš imenitni patron po Kranjskem.

Najstarejša fara svetemu Jožefu posvečena je *Terg pri Poljanah*. Kedaj se je na meji proti Hervaškemu, tik Kolpe, pričela ta fara, ni gotovo znano. Že leta 1248. je Oglejski patrijarh Bertold patronat te stare fare prepustil Hermanu Ortenburškemu. Pozneje je prišla ta pravica na cesarsko hišo, in ko je cesar Maksimilian ustanovil Novomeški kapitel s proštijo, je to faro pridružil novemu kapiteljnu, in papež Leon X. je to potrdil leta 1516. Še zdaj ima Novomeški kapitel pod svojim patronatom to starodavno faro svetega Jožefa.

Kaj posebnega ne vem o tej cerkvi. O praznikih svetega Jožefa pride veliko Belih Kranjcev, Kočevarjev in Hervatov počastit svetega Jožefa v to njegovo čedno svetišče.

Druga farna cerkev, svetemu Jožefu posvečena, je *Vojsko* v visokih Idrijskih hribih. Leta 1732. je postala samostojna. Poprej je bila podružnica spodnje Idrije. Spodnja Idrija pa je imela že leta 1500 svojega župnika. Idrija, spodnja Idrija, cerkev svetega Jožefa na Vojskem in cerkev svete Magdalene na Gori so bile do leta 1792. pri Goriški škofiji. Tisto leto pa so bile pripisane Ljubljanski.

Tretja farna cerkev svetega Jožefa je nova fara *Suhor*, ktero je ustanovil pokojni mil. g. knezo-škof Anton Alojzij Wolf, ki je na Metliškem leta 1855. ustanovil tri nove fare: Suhor in Radovico iz poprej zares prevelike Metliške fare, in Dragatuš deloma iz Černomeljske, deloma iz Viniške fare. Za zidanje teh cerkvá in duhovnijskih poslopij je slavni gospod izdal blizo štirideset tisoč goldinarjev.

Lepa cerkev z dvema zvonikoma stoji na prijaznem gričku, kjer je poprej ternje in robidje rastlo. Pervi župnik, nepozabni g. Janez Škofic, je s svojo bistroumnostjo in neutrudno pridnostjo ves pusti grič predelal v zares prelep vert, kjer je zasadil žlahtno tertje in sadje, da je cerkev svetega Jožefa kakor v prelepem vertu. Če kdo, je gotovo ta častilec svetega Jožefa po zaslugi nosil zlati križec za zasluge.

* * *

„Sveti Jožef, prijatelj presvetega Serca, prosi za nas!“ (100 dni odp. Pij IX.)

Sveti Jožef, varuj nas; varuj tudi svetega Očeta!

Sveti Jožef, v tvojo čast posvečujemo svoja dejanja in nehanja; sprejmi jih dopadljivo in uči nas, da častimo in posnemamo tebe in tako dopademo tvojemu rejenčku Jezusu in tvoji nevesti Mariji Devici! Amen.

XII.

Svetinje

Matere Božje in sv. Jožefa.

„V začetku in pred vsem časom sem bila vstvarjena, in vekomaj ne bom nehala biti.“ (Sir. 24, 14.)

Svetinje.

Svetinje so trupla, kosti svetnikov ali njihova oblačila; pa tudi orodje, ktero so oni tukaj na zemlji rabili, in orožje, s kterim so bili mučeni ali umorjeni, prištevamo svetinjam.

Že sveto pismo stare zaveze nam pripoveduje o češčenji svetinj. Ko so Izraelci iz egiptovske sužnosti nazaj šli v obljubljeno deželo, vzel je Mojzes s seboj tudi kosti Egiptovskega Jožefa, kteri je bil že davno poprej umerl. (II. Mojz. 13, 19.) Telo Mojzesovo je pa sam Bog pokopal. (V. Mojz. 34, 6.) Prerok Elizej je v veliki časti imel plašč preroka Elija, ki ga je Bog vpričo njega na ognjenem vozu vzel s tega sveta. (IV. kralj. 2, 13, 14.) Ko je kralj Jozija podiral tempelje malikov, da bi zaterl malikovanje, ni hotel izkopati in sèžgati kosti nekega preroka, ktere so bile ondi pokopane, dasiravno je druge kosti ukazal iz grobov pobrati in sèžgati. (IV. kralj. 23, 16—18.) — Sveto pismo nove zaveze pa nam pripoveduje, da se je krvotočna žena zaupljivo dotaknila roba Jezusovega oblačila, ter je tako ozdravela. (Mat. 9, 20.) Tudi beremo, da so pervi kristjani v časti imeli Pavlove potne pertiče in njegove pasove, ktere so pokladali na bolnike, in ti so ozdraveli. (Ap. dj. 19, 12.)

Drugi Nicejski cerkveni zbor imenuje svetinje zveličanske studence, po kterih mili Bog deli ljudem obilno dobrot. Že peti Kartagineški cerkveni zbor zapoveduje, da se ne sme posvečevati noben altar, ako niso va-nj položene nektere svetinje.

Cerkveni učeniki nam pripovedujejo, da so verniki že o pervih časih v veliki časti imeli kosti svetnikov ter so jih očitno izpostavljali v pobožno češčenje. Kako veliko spoštovanja imajo pravoverci že od nekdaj do ostankov svetega Petra in Pavla v Rimu! Srečnega se šteje vsak pravi kristjan, ako zamore vsaj enkrat v svojem življenji moliti na grobéh apostolskih pervakov. — Sveti Hijeronim nam pripoveduje, kako slovesno so prenesli kosti preroka Samuela iz Palestine v Tra-

cijo ob času cesarja Arkadija. Škofje so nesli svetinje v zlati posodi in za njimi je šla tolika množica ljudi, da je bila iz Sirije do Kalcedona skoraj nepretergana versta.

Pa ne le kosti svetnikov časti sveta katoliška cerkev; tudi mučeniško orodje in oblačila svetnikov prišteva svetinjam. Veličastna je cerkev v Rimskem mestu, ki je zidana in posvečena na čast verigam, v ktere je bil sveti Peter uklenjen. V koliki časti je imel sveti Anton puščavnik iz palmovega perja spleteni plašč svetega Pavla, da se je ž njim le o veliki noči in o binkoštih ogernil!

Ako pa svetinje navadnih svetnikov tako visoko častimo, v koliki časti bomo imeli še le svetinje kraljice vseh svetnikov in svetinje njenega deviškega ženina in rednika Gospodovega, svetega Jožefa!

Ali nikjer na zemlji nimamo koščic nebeške Matere Marije, pa tudi ne koščic mogočnega patrona vesoljne cerkve, svetega Jožefa.

Ko je v petem stoletji obhajala sveta cerkev svoj zbor v mestu Kalcedonu, je bogoljubni cesar Marcijan s svojo ženo, sveto Pulherijo poklical k sebi Jeruzalemskega škofa Juvenala, in tudi druge takrat zbrane škofe svete dežele ter jih vprašal, ni li v grobu preblažene Device Marije, pri Getzemani zraven Jeruzalema, njenih koščic, njenih svetinj? Veliki škof Juvenal je odgovoril, da staro poročilo pravi, da je Vsemogočni neomadežano telo preblažene Device in Matere Marije obvaroval trohljivosti in ga je pred splošnim vstajenjem vzel v nebesa; da torej v njenem grobu ni nikakoršnih svetinj. — To pobožno izročilo pravi: Ko so apostoli tretji dan po pogrebu Matere Božje na silno prošnjo svetega Tomaža, kterega pri pogrebu ni bilo, odperli Marijin grob, niso več našli njenega telesa. V grobu so bile le tančice, v ktere je bilo telo Gospodove Matere zavito, in prečudne cvetlice, ki so prelepo dišale. — In tako nima nobeno ljudstvo, nobeno mesto in nobena cerkev nikakoršnega ostanka preblaženega telesa nebeške kraljice.

Kakor pa od prečistega telesa preblažene Device Marije nimamo nobene koščice, tako tudi od deviškega telesa svetega Jožefa nič nimamo na zemlji. Cerkveni učeniki in pobožni pisalci terdijo, med njimi sveti Bernardin, sveti Frančišek Salezij, da je Jezus Kristus tudi svojega rednika, svetega Jožefa, z dušo in s telesom vzel v nebesa. Veliki častilec svetega Jožefa, Gerzon, pravi: „Zakaj bi pač tako ne bilo? Saj beremo, da o smerti Jezusovi je vstalo mnogo teles svetnikov, ki so prišli v Jeruzalemsko mesto in so se živim prikazali. Kdo bi dvojil, da je bil med temi svetniki tudi Jožef, kterega je Jezus toliko ljubil in ga častil, kakor svojega očeta?“

Koščic, pravih svetinj Matere Božje in svetega Jožefa torej na zemlji ni. Vendar pa imamo nekaj druzih reči Marijinih in svetega Jožefa, ktere svetinjam prištevamo. Te naj nekoliko opišem, kakor za nameček k popisu „življenja Matere Božje in svetega Jožefa.“

I. Tunika ali spodnje oblačilo Matere Božje.

Pri popisu Marijinih Božjih potov sem omenil tudi starodavne cerkve Matere Božje v mestu Chartres (Šartré) na Francoskem. Staro izročilo pripoveduje, da so neverniki v tem kraji po božje častili podobo device; ker tudi neverniki so vedeli obljubo, ktero je usmiljeni Bog dal, da bo poslal Odrešenika in da njegova Mati bo devica. Že sveti Peter je poslal na Fran-

cosko sv. Potencijana, sveto vero oznanjevat. Sveti Albin in sveti Edvaldij sta ga spremljevala. Ko so ti oznanjevalci svete vere prišli do tega mesta, so nevernike podučili, kako naj deviško Mater Odrešenikovo prav častijo, ter so v cerkev spremenili votlino, v kteri so poprej podobo lepe device malikovalsko častili. Deželni poglavar Kvirin je v imenu rimskega cesarja napadel verne kristjane in jih veliko potopil v studenci, ki je bil zraven altarja deviške Matere Gospodove. Med temi mučenci je bila tudi majhna deklica Modesta.

To Marijino češčenje se je še bolj množilo, ko je cesar Karol „plešec“ temu mestu podaril imenitno svetinjo — tuniko — Matere Božje. To tuniko ali podhaljino je dobil cesar Karol veliki iz Jutrovega z drugimi preimenitnimi svetinjami, ktere je spravil v svoji prekrasni cerkvi v Ahenu. Mesto Chartres je to Marijino oblačilce tako visoko častilo, da je v svoj mestni gerb podobo te tunike privzelo. Tudi na mestnih denarjih so imeli to podobo. To ljubezen je pa Mati Božja tudi očitno povernila svojim pobožnim častilcem. Ko je v začetku desetega stoletja glasoviti ropar Rollo s svojim grozovitim pajdaštvom prihrumel pred mesto Chartres in je svojim razbojnikom obetal bogat plen, ako mesto premagajo, so se meščani zatekli k svoji preljubljeni nebeški Materi. Vzeli so predrago svetinjo Marijino iz prelepe shrambe in tedanji škof jo na visoki sulici nese proti tolovajem. Ko hudobneži zagledajo Marijino svetinjo, se krohotajo in norčujejo. Začeli so s puščicami streljati va-njo. Ali njihovo norčevanje se je slabo obneslo. Udarjeni so bili s toliko slepoto, da niso mogli ne naprej ne nazaj. Meščani se zdaj na tolovaje zaženejo ter jih pokončajo. Vendar je poglavar ubežal. Bog mu je celó to milost skazal, da je spoznal svojo pregreho in je postal pobožen kristjan. Zgodovinar, ki to prigodbo popisuje, zakliče tako-le: „O Rollo, ti hrabri vitez, nič se ne sramuj svojega bega; ni te zapodil Francoz, ni te premagal Burgundec; ukrotila te je častita tunika Matere Božje v rokah škofovih.“

II. Péčica Matere Božje.

V Carigradu so o pervih časih zidali več prelepih cerkvá na čast nebeški kraljici. Cesarica sveta Pulherija je postavila posebno lepo svetišče na čast naši ljubi Gospej. Tej cerkvi je daroval cesar Leon I. imenitno svetinjo Matere Božje, to je bila častita oglavnica ali péčica — humerale. To svetinjo so v očitnih procesijah po mestu nosili, ako je protila kaka velika nesreča.

III. Obleka in lasje Matere Božje.

Visoko gori na Nemškem je starodavno mesto Ahen — Slovenci so mu rekali Cahen. V tem mestu je velikanska, stara cerkev, posvečena Materi Božji. Postavil je to svetišče nebeški kraljici cesar Karol Veliki.

V tej cerkvi je cesar Karol bil najrajši. Noč in dan je tukaj molil in nebeško Mater Marijo častil. Tej cerkvi je pridobil zares imenitne svetinje Gospodove: Dva koščeka svetega križa; en košček gobe, ktero z jesihom namočeno so ponudili Gospodu na križi; kos vervi, s ktero je bil Jezus zvezan; in žrebelj, s kterim so ga križali; nekaj ternjev Kristusove krone; terst in kos križevega napisa; pert Kristusov; opasnico in plenice, v ktere je bil Zveličar v jaslih povit.

Pa tudi svetinj Matere Božje je pridobil tej Marijini cerkvi.

Najimenitnejša Marijinih svetinj je *obleka preblažene Device.* Ta obleka je volnata, tkana; osnutek in votek sta belorumenkaste barve. Sto pet in sedemdeset centimetrov je dolga, 126 centimetrov pa široka. Vratni rob in desni rokav je lepo vezeno delo. En rokav je krajši. Pravijo, da ga je neki neznan mašnik odrezal. Do današnjih časov se je ohranilo to oblačilo nepoškodovano. V svilnato robo je zavito in spravljeno v predragi skrinjici. Vsako sedmo leto kažejo to svetinjo pobožnim romarjem, z drugimi svetinjami vred.

Ko se je pisalo ravno tisoč let po Kristusovem rojstvu, je ukazal cesar Oton III. odpreti grob cesarja Karola Velikega v tej prekrasni cerkvi. Videli so truplo cesarjevo kakor živo, sedeče na sedeži, z zlato krono na glavi, v eni roki s kraljevim žezlom, v drugi pa z evangeljskimi bukvami. Na vratu pa so mu visele na vervicah tri pušice s predragimi svetinjami, ktere je v svojem življenji večkrat nosil pri sebi. V eni teh pušic je bila teršica svetega križa, v drugi so bili lasje nebeške kraljice in v tretji mala podobica Matere Božje, ktero je naslikal sveti Lukež.

Lasje naše ljube Gospe in Matere Marije so bili shranjeni v okrogli zlati posodici, ki je bila olepšana z žlahtnimi kameni. Ta posoda je bila tri palce široka. Mesto Cahen je to svetinjo s podobico Matere Božje podarilo cesarici Jožefini, ženi Napoleonovi.

Vse te svetinje je verno ljudstvo od nekdaj imelo v veliki časti. Že ko je cesar Karol živel, romali so kristjani iz bližnjih in daljnih krajev v Cahen, počastit te imenitne svetinje. Tako so nastale posebno vsako sedmo leto velikanske, vsemu svetu znane procesije k tem svetinjam, ne le iz Nemškega; tudi iz naših krajev se je tem slovesnim procesijam pridružilo veliko romarjev, kakor sem pri popisu Marijinih Božjih potov po Nemškem omenil.

Jurij Ott v svojem „Marianum“ piše, da v Fournes-u v Belgiji, na imenitni Božji poti Matere Božje, tudi časté veliko predragih svetinj. V veliki, predrago ozaljšani shrambi je nekaj las preblažene Device Marije, košček njene obleke, košček njenega pregrinjalca in cela roka nekega mučenca in več druzih svetinj.

IV. Pas Matere Božje.

O Marijinem pasu sem že omenil, ko sem pisal o Marijinih bratovščinah. Rekel sem, da judovska obleka je bila dolga in široka, deržal jo je vkup pas. Verjetno je, da je vsak imel več pasov. Zgodovinarji nam pripovedujejo o več pasovih Matere Božje. Na Marijinih podobah, ktere pripisujejo svetemu Lukežu, tudi vidimo Mater Božjo prepasano.

Ker je cesarica sveta Pulherija z drugimi Marijinimi svetinjami dobila tudi njen pas iz Jeruzalema, naj tu zapišem nekaj malega o tej imenitni ženi.

Pulherija je bila hči cesarja Arkadija in Evdoksije. Rojena je bila v Carigradu leta 399. S svojo veliko gorečnostjo za čast Matere Božje si je postavila večen spomin v katoliški cerkvi. Ker je bil njen brat Teodozij po smerti svojega očeta za vladanje premlad, vladala je Pulherija s posebno modrostjo namesto njega, pa je skerbela tudi za pravo izrejo njegovo in svojih sester. Ona jim je vcepila ljubezen do čednosti in do molitve in zvestobo sveti katoliški cerkvi. Ko je Teodozij prevzel vlado, stala mu je kot svarilen angelj na strani. Dokler jo je poslušal in ubogal, vladal je tudi srečno.

Imela je pa Pulherija posebno ljubezen do preblažene Device Marije; po njenem zgledu je svoje devištvo Gospodu

posvetila. Svojo ljubezen in češčenje Matere Božje je vsemu svetu pokazala, ko je nesrečni patrijarh Nestorij se predrznil in Mariji odrekoval najlepši priimek „Matere Božje“. Pulherija je podpirala svetega Cirila, da je na povelje papeževo sklical in zbral vesoljni cerkveni zbor v Efeži, kjer je bil Nestorij s svojo krivo vero obsojen in iz cerkve pahnjen in je bila rešena čast Matere Božje. Sveti Ciril ne more zadosti dopovedati, kako je bila cesarica Pulherija vneta za čisti nauk svete vere. Ko je cesarstvo razumno uredila, postavila je na čast nebeški kraljici več prelepih cerkva v Carigradu.

Kjer je bila poprej judovska shodnica, na kraji, kteremu so rekali „Kalkoprateion“, postavila je veliko cerkev na čast Materi Božji. Prinesla sta namreč dva pobožna moža obleko Matere Božje in njen pas iz svete dežele, kar sta našla v hiši pobožne judovske žene. Ta pas je bil lanen, na konceh rudečkast, spravljen v dva čevlja visoki monštranci, ki je bila do osem palcev široka. Ta pas je dela sveta Pulherija v predrago shrambo, ktero so „hagia sorós“ — „sveto skrinjico“ imenovali. V novo veličastno cerkev je postavila to Marijino svetinjo.

Čez 410 let je ukazal cesar Leon „modri“, odpreti to skrinjico, da bi sveti pas položili na cesarico Coe, ktero je neusmiljeno nadlegoval hudobni duh. Ko so se uboge žene dotaknili s pasom, je takoj ozdravela. Pas je bil še tako dobro ohranjen, kakor da bi bil še le tkan. Bliščoba ga je obdajala. Na njem je bil zlat pečat in zraven pergamentni listek, na kterem je bilo zapisano leto in dan, kedaj so pas le-sem prinesli. Tudi so obhajali vsako leto spomin, kedaj da je bil pas Matere Božje spravljen v to cerkev.

Ta pas, ali vsaj nekaj tega pasa je dobil tudi cesar Karol Veliki, ter ga cerkvi v Cahenu daroval. Zgodovinarji menijo, da ga mu je carigrajska cesarica Irena podarila.

Berem tudi, da je ta cesarica Irena, nekteri pišejo Marija, več svetinj podarila svojemu sorodniku Poppo, grofu v Andehs-u. *Andechs* je starodavna Božja pot na zgornjem Bavarskem. Grof Poppo je šel s cesarjem Konradom v sveto deželo s križarsko vojsko nad Turka. Nazaj grede je dobil od cesarice Irene veliko imenitnih svetinj: eno štolo, ktero je bil rabil sveti apostol Janez pri najsvetejši daritvi svete maše, in ktero je preblažena Devica Marija napravila. Ta štola je iz temno-rujave svile spletena, brez šiva; na konceh ima rese ali franže, in vpletene čerke kažejo njen namen. — Prinesel je grof Poppo tudi eno podobo Matere Božje, ktero je naslikal sv. Lukež; tudi nekaj kosov oblačila preblažene Device, to je kos njenega zagrinjalca in polovico njenega pasa. Pas je svilnat in pripet na drugi celi pas.

V. Čevelj Matere Božje.

Na Francoskem je slavna cerkev naše ljube Gospe v mestu Püy-i. Sveti Marcijal je sklenil postaviti na prijaznem griči pervo cerkev Materi Gospodovi.

Sveti Marcijal je imel posebno svetinjo Matere Božje, en čevelj ali šolen preblažene Device, kterega je na svojem romanji v Rimskem mestu dobil, ter ga je tej cerkvi v mestu Püy daroval. Pobožni verniki so stavili veliko zaupanje v to Marijino svetinjo.

VI. Postelja Matere Božje.

Pri popisu Marijinih cerkvá v sveti deželi sem omenil tudi cerkve Marijinega darovanja v Jeruzalemu. Cesar Justinijan je postavil to neizrečeno lepo

svetišče, v ktero je peljalo sedem veličastnih vrat v sedmere prostore tega tempelja, ki je pa zdaj žalostna razvalina. Turki imajo zdaj tukaj svojo molilnico, kteri pravijo mošé el Aksa.

Stari zgodovinarji pripovedujejo, da zraven drugih svetinj je bila v tej Marijini cerkvi nekdaj shranjena postelja preblažene Device Marije in tudi zibika in kopel malega Jezuščeka. Ali tudi te svetinje so se pozgubile.

VII. Preslica in grobni perti Matere Božje.

Že sem omenil, da sveta Pulherija je v Carigradu postavila prelepo cerkev na čast Materi Božji, kteri je podarila sveti pas preblažene Device Marije. Ta velika častilka Gospodove Matere je pa v Carigradu postavila še dve drugi prezali cerkvi na čast nebeški kraljici. Eno je postavila sredi mesta; to so imenovali „Marijo vodnico“. V to cerkev je sveta Pulherija djala slikano podobo Matere Božje, ktero je napravil sveti Lukež. Pulherija jo je dobila od Evdoksije, ki je bila žena njenega brata cesarja Teodozija. Evdoksija pa jo je dobila v Jeruzalemu. To sveto podobo so posebno visoko častili, ne le priprosti ljudje, tudi kralji in cesarji. Ko so o križarskih vojskah hodili skozi Carigrad, so vsi vojskovodje v tej cerkvi počastili to podobo naše ljube Gospe ter so si jo izvolili v svojo spremljevalko in vodnico.

Bolandisti pripovedujejo, da v to Marijino cerkev je sveta Pulherija shranila tudi predrago skrinjico, v kteri je bil koželj ali preslica preblažene Device Marije in pa plenice nebeškega Deteta Jezusa. Tudi te svetinje je Evdoksija iz Jeruzalema poslala v Carigrad.

Še tretjo cerkev je postavila sveta Pulherija v Carigradu Materi Božji. Ta tretja cerkev je stala pri morji. Zidana je bila iz čistega marmorja. Njene bliščobe in njene lepote zgodovinarji ne morejo zadosti opisati. V to cerkev je sveta cesarica shranila grobne pertove in grob Matere Božje. Bog je zavoljo teh svetinj tudi te Marijine cerkve z mnogoterimi čudeži poveličal. (Ex Bollando.)

VIII. Perstan Matere Božje.

To imenitno svetinjo Matere Božje naj nekoliko bolj natanko opišem. Okrogli perstan je znamenje zvestobe, ktera nikoli jenjati ne sme, kakor perstan nima nobenega konca. Tudi pri Judih je bila navada, da sta si ženin in nevesta perstane menjavala pri poroki, v znamenje zakonske zvestobe. Takrat je rekel ženin svoji nevesti: „Glej, ti si zdaj moja zakonska žena po postavi Mojzesovi in po šegi izraelski.“

Kako sta se preblažena Devica Marija in sveti Jožef poročila, je bilo popisano v III. oddelku I. dela teh bukev. Sveti Jožef je nataknil perstan na roko prečisti Devici, ter jo je tako spoznal za svojo postavno ženo.

Ta poročni perstan naše ljube Gospe in Matere Marije je še dandanes častitljiva svetinja in se hrani v stolni cerkvi v mestu Perugia (Perudža) na Laškem.

Perstan je priprost ter nima nič posebnega. Izrezan je iz dragega kamena ahata, progastega, kteremu pravijo tudi oniks. Ravno to poterjuje resničnost njegovo. Manj premožni na jutrovem so navadno nosili take ahatne kamenite perstane. Ubogi tesar Jožef pač ni premogel bolj dragocenega perstana. Zanimivo je tudi to, da ima perstan ploščico, kakor pečatni perstani; na tej ploščici pa ni nič vrezanega, ne čerke, ne podobe, ne gerba. To spričuje, da ga je sveti Jožef svoji neomadežani nevesti izročil

tacega, kakoršnega je od tergovca kupil. To razodeva veliko ponižnost in uboštvo Nazareškega tesarja iz rodu Davidovega. Tolik je, da se lahko natakne na perst srednje debelosti; zunanji obroček pa je za en palec širok.

V praznik izpostavljenja prosijo pobožni romarji Mater Božjo in svetega Jožefa za pomoč v raznih svojih potrebah ter dotikajo svoje perstane k svetinji. Enako se priporočajo bolniki in nadložni, naj jim Bog na prošnjo Marije in Jožefa pomaga; in večkrat so prečudno uslišani.

Naj omenim le en izgled.

Nekemu knezu na Laškem se natrosi oko z ostrim pezdirjem, da je bil v veliki nevarnosti zgubiti pogled. Najizverstnejši zdravniki mu ne morejo nič pomagati. Bali so se, da bo oslepel, ali celo umerl. Slišal je, koliko čudežev se je že zgodilo s svetim perstanom v Perudži. Zato poprosi, naj bi mu čudodelno svetinjo na dom poslali. Ali mesto, v veliki skerbi za sveti perstan, mu tega ne privoli. Ubogi terpin se sam poda v Perudžo. S terdnim zaupanjem se vstopi pred svetinjo, ktero mu odprejo; priserčno moli in prosi, da bi na priprošnjo Marije in Jožefa ozdravel. Bistro upre svoje oči v predrago svetinjo in — ozdravljen je popolnoma. Hvaležen za toliko dobroto, podari stolni cerkvi prelepo in dragoceno posodo, v kteri se še dan današnji hrani častitljiva svetinja in v kteri se izpostavlja, da jo častijo verniki.

Perudžani imajo zares veliko skerb za to predrago svetinjo. (Menda se boje, da bi je jim kdo ne odnesel?) Poseben odbor, neka bratovščina varuje sveti perstan. Enajst odbornikov je postavljenih; vsak ima svoj ključ k enajsterim ključavnicam, s kterimi je skrinjica zaperta. Mestno županstvo ima lastninsko pravico do te svetinje. Vseh enajst odbornikov mora biti zraven, in le s privoljenjem mestnega starešinstva se sme sveti perstan iz shrambe vzdigniti in vun nesti; to se vselej godi z veliko slovesnostjo.

Naj tu še pristavim, kaj čudnega se je zgodilo leta 1853.

Naš sedanji sveti oče Leon XIII. so bili v Perudži od leta 1846. do 1878., torej celih 32 let nadškof. Marsikaj hudega so preživeli v tem mestu. Velike šibe je večni Bog pošiljal temu kraju. Leta 1853. je prišla nova šiba. Celo pomlad je deževalo. Že je leto nastopilo, ali vedno je lilo. V enomer so se kupičili černi oblaki, in ploha je sledila plohi. Lepo polje je bilo pod vodo in po pravici so se bali, da ne bo kaj žeti. Tarnali so, da po slabi letini bo nastopila huda lakota. Molili in prosili so, v dolgih procesijah so hodili in klicali na pomoč. Pa vse je bilo zastonj; nebo se ni hotelo zjasniti. Dež na dež, kakor da ima priti nov vesoljni potop.

V tej splošni in prežalostni nadlogi si pobožni škof Joahim Peči nekaj novega izmislijo: Mesto ima dragoceno svetinjo, sveti poročni perstan preblažene Device Marije. Ako z živo vero in s terdnim zaupanjem kličemo Gospodovo Mater na pomoč in njen sveti perstan v slovesni procesiji okoli nesemo, mora biti uslišana splošna prošnja naša, mislijo si škof. Mestno starešinstvo pa se tej misli skerbnega škofa ustavlja; češ, kdo ve, kedaj se sveti perstan že ni nesel iz stolne cerkve! Ali dež neprenehoma lije, in slednjič tudi magistratno gospodo omeči, da dovoli ključarjem sveto skrinjo odpreti.

Škof urno razpošljejo poseben pastirski list vsem vernikom svoje škofije ter naznanijo, da bo pervega rožnika slovesna procesija s poročnim perstanom preblažene Device Marije. Povabijo vse ljudstvo, da naj se s spokorjenjem vrednega stori, da bodo prošnje tudi uslišane.

Nastopi pervi dan rožnika. Dež je le še lil; vendar pride veliko ljudstva, da se udeleži slovesne procesije in ponovi svojo prošnjo. Takrat so bili avstrijski vojaki v mestu. Toliko je bilo ljudi, da se je poveljnik avstrijske posadke bal in je poročil škofu, da je nevarno za občni red pri toliki množici; ker do petdeset tisoč ljudi je prišlo v Perudžo. Modri škof pa je pomiril plašnega poveljnika, naj se nič ne boji in da je on porok, da ne bo nobenega nereda.

Zjutraj zgodaj izpostavijo z navadno slovesnostjo predrago svetinjo na velikem altarji stolne cerkve. Ljudstvo se gnete k svetinji in priserčno moli. Procesija je bila napovedana še le popoldne po večernicah. Dež pa je lil celi božji dan. Napovedani čas pride. Procesija se uredi. Kanoniki v bogatih cerkvenih oblačilih so s svetim perstanom že pod nebom, ktero nesejo odlični gospodje; za njimi gre škof, mestna duhovščina, razni redovniki, mestne bratovščine in silna množica vernega ljudstva. Zares velikanska procesija! Ali dež le še lije! Ko je vse pripravljeno, preden škofov ceremonijar znamenje dá, da bi se procesija vzdignila, stopi še pogledat, kakšno vreme je. Oh, le še lije! Skerbelo ga je za prelepa in predraga oblačila, ter hiti žalosten povedat škofu, da dež še lije. Škof pa terdnega zaupanja ves navdušen zaklicejo: „Fede! fede!“ — „Vero! vero!“ In procesija se prične pomikati naprej. Že so kanoniki pod velikim cerkvenim vhodom. Zopet pride ceremonijar k škofu in milo toži: „Premilostljivi, še dežuje!“ Škof pa glasno odgovoré: „Coraggio! fede!“ „Pogum! terdno vero!“

In glej čudo! ko stopijo kanoniki s svetim perstanom iz cerkve, že dež pojenja. Le še ktera kapljica pade in kmalu se popolnoma ustavi. Vendar je nebo vse zagernjeno s sivimi oblaki. Redno se pomika dolga procesija naprej po mestnih ulicah. Med molitvami in med svetim petjem pridejo do mestnih vrat.

Pred mestnimi vratmi je lep prostor, s kterega se daleč okoli po deželi vidi. Tukaj je bil postavljen poseben altar. Škof so namenili, da tukaj hočejo s predrago svetinjo blagoslov dati na vse štiri strani sveta, in potem dalje okoli mesta do bližnjih vrat iti, in nazaj po drugi ulici v stolno cerkev, ako se vreme naredi. Ako bi pa bilo neugodno vreme, se procesija verne po ravno tisti ulici in krajši poti v stolno cerkev nazaj.

Vsa velika množica je bila dospela na ta kraj ter se je okoli altarja razprosterla. Černi, težki oblaki so viseli nad množico. Vse se boji, da zdaj zdaj se bo ulila ploha. Škof vzamejo v roko predrago svetinjo, da podelé čveterni blagoslov. Z donečim glasom zapojejo škof po latinsko: „Da na priprošnjo in po zasluženji presvete Device Marije svojim vernikom lepo vreme milostno podeliš!“ In iz tisoč in tisoč gerl zahrumi odgovor: „Te rogamus audi nos!“ — „Prosimo te, usliši nas!“

Že so škof na tri strani sveti blagoslov podelili, in ko se na četerto stran obernejo, da še enkrat blagoslové, glej! predere se oblak in solnčni žar obsveti škofa in svetinjo, ktero deržé v rokah. Solzé jim skoraj zaduše glas, ko še enkrat ponové: „Da svojim vernikom lepo vreme milostno podeliš!“ Lahko si mislimo, kako veselo je ljudstvo zagnalo svoj glas: „Te rogamus, audi nos!“ — „Prosimo te usliši nas!“ — Vsi vstanejo in enoglasno kličejo: „Avanti! avanti! — naprej, naprej! — okoli mestnega zida po daljni poti! Že je mrak nastal, in v svetlobi obilnih bakelj pridejo nazaj v stolno cerkev. Z blagoslovom se konča ta lepa slovesnost. Zanesljive priče pri-

čajo, da od onega dne se je vreme spremenilo.

„Coraggio! fede!“ — Pogum, živo vero moramo imeti, ako hočemo, da nam Marija in sveti Jožef izprosita potrebne milosti.

(Danica 1882. Sendb. des heil. Joseph, III. 10, IV. 41.)

IX. Plašč svetega Jožefa.

Kdo bi mogel opisati radost sv. Jožefa, ktero je občutil v svojem serci, ko je gledal premilo obličje najlepšega, najljubeznjivejšega vseh otrok? — Ali to sveto radost njegovo je kalila britkost, ktero mu je delala revščina nebeškega Deteta. Le terda slama mu je bila postlana v jaslih; sapa je prepihavala temno votlino. Kako hudo je delo vse to malemu Jezušku! — In sveti Jožef je vzel svoj plašč, ter je s solznimi očmi odel ž njim Božje Dete.

En kos tega plašča je shranjen v cerkvi svete Cecilije v Rimu, pri kteri so nune sv. Benedikta; en kos pa je v cerkvi svete Anastazije, pri kteri kanoniki opravljajo službo Božjo. Kardinal Ginete je majhen košček tega plašča daroval bosim karmelitom v Antverpenu na Belgiškem. Imajo ga menihi spravljenega pod trojno ključavnico in na sveti večer ga izpostavijo v očitno počeščenje.

X. Palica svetega Jožefa.

Mesto Florenca je eno najlepših mest na Laškem. To mesto se ponaša, da ima čudno palico svetega Jožefa.

Ta palica je bila s prva shranjena v Jeruzalemskem tempelji, do tistega časa, ko je zmagovalni orel rimskih cesarjev Vespazijana in Tita prikrokal v Jeruzalem in razrušil tempelj. Ko so pa po Gospodovem zaukazu verniki že prej bili bežali iz mesta, vzeli so seboj tudi to visoko cenjeno svetinjo, ter so jo tako obvarovali razdejanja z nekterimi drugimi predragimi rečmi, kar se lahko imenuje najdražji plen Jeruzalemski.

To palico svetega Jožefa so pozneje prinesli v mesto Nicejo. Škof Antimos je ta zaklad posebno visoko cenil in v svoji škofijski cerkvi hranil. Tukaj so to svetinjo očitno in slovesno častili do srede petnajstega stoletja.

O tistem času je sklical papež Evgen IV. vesoljni zbor v Florenco, da bi razkolnike zopet zedinil s katoliško cerkvijo. Povabil je v ta namen tudi carigrajskega cesarja Janeza Paleologa in vse škofe in nadškofe njegovega kraljestva.

Takrat je bil v Niceji veliki škof učeni in pobožni kardinal Bafarion. Boječ se za svetinje svoje cerkve, da bi se kako ne pozgubile ali kako ne oskrunile med tem, ko bo on na cerkvenem zboru v daljni Italiji, vzame jih več seboj, tudi palico svetega Jožefa. Na Florentinskem zboru se posebno sprijazni z nekim učenim in bogoljubnim možem, ki mu je bilo ime Ambrozij Traverzari. Ta je bil prednik ali general kamaldulenskega reda in opat v samostanu svete Marije angeljske v Florenci. Prav dobro je govoril gerški. Papež Evgen mu je naročil, da je gerškega cesarja nagovoril. Bil je tudi izversten govornik, ki je znal posebno prepričevalno govoriti. Vsi gerški škofje in učenjaki so hvalili tega pobožnega opata. Z resnično ljubeznijo pa mu je bil udan kardinal Bafarion, veliki škof Nicejski. Njuno prijateljstvo je bilo tako priserčno, da sta bila med cerkvenim zborom vedno skupaj. Ko sta se ločila, je veliki Nicejski škof svojemu prijatelju v spomin zapustil nekaj drazih svetinj. Med njimi je bila tudi čudna palica svetega Jožefa, shranjena in zapečatena v sreberni nožnici.

O tistem času se je pa češčenje svetega Jožefa množilo. Takrat je pobožni kancelar Gerzon očitno češčenje rednika Gospodovega s svojimi učenimi spisi širil po vsem kerščanskem svetu. Lahko si mislimo, kako imeniten zaklad je bila palica svetega Jožefa ne le samostanu svete Marije angeljske, marveč celemu Florentinskemu mestu, vsej Toskanski deželi. Urno se je češčenje svetega Jožefa širilo po tej deželi; knez Kozma III. je 18. grudna 1719 svetega Jožefa izvolil v patrona Toskanski deželi.

To predrago svetinjo svetega Jožefa, njegovo čudno palico, še dan današnji pravoverci v Florenci visoko častijo. Bolniki, zlasti umirajoči radi prosijo, da se smejo te svetinje dotakniti in jo poljubovati. Tudi na dom jo nosijo umirajočim. Navadno vzame to svetinjo en kamaldulenski menih in še en brat gre ž njim, ter se v zaperti kočiji peljeta do bolnika; marsikteri bolnik je po svojem terdnem zaupanji zopet ozdravel; ali vsaj potolažen je bil in pričakoval srečne smerti.

Novošegno-svobodna italijanska vlada pa je po svetu pognala tudi kamaldulenze v Florenci. Predraga svetinja svetega Jožefa je zdaj shranjena v revni začasni kapeli. O praznikih svetega Jožefa hodijo verni Florentinci prav obilno v to majhno in ozko svetišče, ki nameščuje poprejšnjo veliko in zdaj vso oropano cerkev. Pobožni častilci svetega Jožefa zdaj delajo na to, da bi tej predragi svetinji, prečudni palici čistega Marijinega ženina, sezidali prostorno in spodobno svetišče, in v njem postavili altar, v kterem bi hranili to svetinjo in izpostavili v očitno češčenje. V ta namen so to-le sklenili:

Sveta palica ima še svoj lub in je prav terdega, težkega lesa. Kamaldulenski opat Don Giovani je odrezal šest do osem centimetrov dolg košček te čudne palice. Ta kos je razklal na dva tisoč malih koščekov in jih je v podobi križa obširi dal. Tako imenitna svetinja ni dosti manjša; z razposlanimi malimi svetinjami pa se bo češčenje svetega Jožefa gotovo pomnožilo.

Častiti opat misli zidati novo cerkev na čast svetemu Jožefu in v tej cerkvi hoče postaviti poseben altar, na kterem bi se ta imenitna svetinja svetega Jožefa hranila in očitno častila. Kdor v ta namen podari sto frankov, po našem denarji petdeset goldinarjev, temu omenjeni opat pošlje eno tako v podobi križca sestavljeno svetinjo te čudne palice. Svetinja je v bronseni, pozlačeni in posrebernjeni škatljici zapečatena, kakor so navadno svetinje shranjene in skozi steklo vidne. Zraven je priloženo tudi poterdilno pismo.

Posoda, v kteri je ta svetinja svetega Jožefa spravljena, je en meter in osem centimetrov dolga zlata pušica s tremi vozli; na verhu ima gumbo, na kteri je umetno izrezan šopek zlatih peresec. Svetinja je malo krajša. Skozi steklo, v kterem je svetinja zaperta, se vidi, da je rujave barve in grudastega luba. Čudnega ozelenenja in cvetja nima več; palica pa je cela in netrohljiva.

„*Tvoja šiba in tvoja palica ste me tolažili.*“ (Ps. 22, 4.) Te Davidove besede se prileže jo tudi palici svetega Jožefa. Naj nas ta prečudna palica brani in vlada; sveti Jožef pa naj nas vse vzame v svoje mogočno varstvo? (Sendbote des heil. Joseph, 1878.)

Hvaljen bodi Jezus Kristus in češčena Marija in sv. Jožef!